8.390
C 90

CRONICI BRÂNCOVENEȘTI

859.0
C90

CRONICI BRANCOVENEŞTI

Antologie, postfaţă, glosar şi bibliografie
de
DAN HORIA MAZILU

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR"
BIBLIOTECA
BUCUREŞTI

65.546

EDITURA MINERVA
Bucureşti, 1988

RADU GRECEANU

ÎNCEPĂTURA ISTORII VIEȚII LUMINATULUI ȘI PREACREȘTINULUI DOMNULUI ȚĂRII RUMÂNEȘTI, IO COSTANDIN BRÂNCOVEANU BASARAB-VOIEVOD, DĂ CÎND DUMNEZEU CU DOMNIIA L-AU ÎNCORONAT, PENTRU VREMILE ȘI ÎNTÎMPLĂRILE CE ÎN PĂMÎNTUL ACESTA ÎN ZILELE MĂRII-SALE S-AU ÎNTÎMPLAT *

Predoslovia

Preaînălțatului și prealuminatului și preaslăvitului și de Dumnezeu iubitorului stăpînului și oblăduitorului Io Costandin Basarab Brâncoveanu-voievod și domn a toată Ungrovlahia.

Cu smerenie și plecat mă închin măriei-tale și sărut stăpînească pulpana vestmîntului mării-tale rugînd pre Dumnezeu cel atotputernic, îndurător și bun, să reverse a sa milă și al său ajutor din cerescul său lăcaș asupra mării-tale și se supuie pe tot vrăjmașul la picioarele mării-tale.

Prealuminate stăpîne. Faptele bune sînt lucrurile cele mai mari și mai de folos omului, precum în grecește zice filozoful, ἀρετή, căci întru adevăr virtuțile omului și faptele lui cele slăvite, de multă laudă și peste toate avuțiile ele mai cinstite îi sînt, și alți minunați și înțelepți le-au scris și le-au lăudat și un așa (virtuos) om este destoinic de a fi binecuvîntat, căci nici de răutatea vrăjmașilor ele biruite nu sînt, iar ἀρετή pe toate le biruiește. Așa este totdeauna bine să se

* Reproducem textul tipărit de M. Gregorian în *Cronicari munteni*, vol. II, București, Editura pentru Literatură, 1961, p. 7—273.

ferească omul de lucrul cel rău, căci dacă face binele şi se apără de fapta rea şi fapta cea bună lesne o împlineşte. Cum zice David proorocul, psalm 331, 14: „asemenea virtutea lungeşte omului pămînteasca sa viaţă, dîndu-i pe ceia de veci care va veni". Mulţi sînt împăraţi şi stăpînitori care au cîştigat un nume neuitat şi fără sfîrşit pe acest pămînt, cum scrie filozoful şi Grigorie Teologul, lăudînd virtutea: „eu voiu pre domnul să-l laud, căci el a dat să fie lăudată virtutea". Mulţi s-au străduit a o dobîndi şi puţini s-au învrednicit de ea, căci fără siluire este şi fără teamă de puterile lumeşti, şi ea prin bunăvoinţă este de sus dăruită sufletelor cărora li se cuvine, precum şi sf. Ioan Gură de Aur zice: „virtutea fără silă şi numai cu inimă voioasă se dăruieşte". Pentru aceea filozoful Dioghene la lumina zilei a aprins lumînarea prin tîrg, şi dacă l-au întrebat a răspuns că el caută cu lumînarea oameni. Aceasta arată că omul fără ἀρετή nu este socotit om a fi. Şi Platon filozoful a zis: „oricît aur sau argint s-ar afla prin pămînt, cu preţul virtuţei nu se potriveşte".

Dar, care este virtute mai mare şi mai plăcută lui Dumnezeu ca a mării-tale bunătate, preaputernice stăpîne, căci vrednică este d-a fi încununată cu toate mai sus pomenitele laude şi încă şi cu mai multe. Destul este să ne aducem aminte de proorocul David, despre a căruia blîndeţe însuşi Dumnezeu arată şi zice: „eu am aflat în acel David, fiul lui Isaia, un om după inima mea". Dar ce dovadă ar fi mai mare şi mai de folos ca aceasta? Şi care virtute este lui Dumnezeu mai plăcută decît această bunătate sau blîndeţe? Căci chiar Hristos pe deplin a avut-o în sine, căci însuşi el a arătat şi a zis: „luaţi învăţătură de la mine, căci eu blînd sînt şi din inimă îngăduitor". Mat. 11. Şi cu această virtute a bunătăţii eşti înzestrat măria-ta de la Dumnezeu.

Preaînălţate doamne, Dumnezeu însuşi te-a ales pe măria-ta şi el însuşi cu domnia ţării aceştia te-a încununat. Şi pînă în ziua de astăzi multe feluri de bunătăţi ai dăruit măria-ta la toată suflarea din ţara aceasta şi aşa şi pe mine, plecatul slujbaş al înălţimei-tale, m-ai încălzit încît nu poci să-mi arăt mai bine recunoştinţa de care sînt cuprins decît prin alcătuirea acestei istorie *(Cronografie)* despre viaţa şi întîmplările dom-

niei înălțimei-tale, care s-a petrecut prin vederile mele, și arătînd drepturile și faptele înaltului neam al măriei-tale, care despre tată din Basarabești se trage, precum și despre mamă din sînge împărătesc, de la strălucitul răposatul Ioan Cantacuzino, ale cărui mari și vestite politii și fapte de către alți iscusiți istorici scrise sînt, nu numai de prin alte țări streine, ci și de către vrednicii de toată încrederea scriitori istorici greci.

Eu, numai faptele măriei-tale cele mai lăudate și de toată suflarea țărei aceștia cinstite și iubite, numai pe acelea am pus gînd să le povestesc prin condeiul meu, și întîmplările și tulburările ce s-au petrecut în Ungrovlahia sub domniia măriei-tale, pe timpul cînd dumnezeiasca pronie din a sa milă nesfîrșită s-a milostivit în acești ani de neliniște să te ție stăpînitor și părinte al ei. Căci măria-ta ești cu daruri vrednice împodobit și ai îngrijit de această țară cu o așa adîncă pricepere și înaltă privighere, cu atîta blîndețe și răbdare, pornită din sufleteasca dragoste ce îi porți, încît eu poci să dau chezășie că politia luminată și plină de bunătate a înălțimei-tale este în adevărată asemănare cu înțelepciunea lui Democrite, care în învățăturile sale zice: „stăpînii noroadelor și povățuitorii lor trebuie să aibă în toți timpii îngrijirea ca să se arate cu asprime către vrăjmașii țărei, iar către supușii lor iubitori și blînzi".

Aceste virtuți le ai pe toate măria-ta pe deplin, căci ele izvorăsc din înțelepciunea și multa bunătate a înălțimei-tale, și precum apa potolește focul, tot așa îți poți potoli măria-ta oricînd voiești, oricît de mare mînie a sufletului, încît să nu te vezi nevoit a o lăsa să izbucnească de la sine. Și cu această idiomă poți purta tronul Țărei Ungrovlahiei fără teamă. Nici nu însufli spaima supușilor măriei-tale ca alți stăpînitori, căci prin dragoste îi apropii și le îndupleci sufletele supușilor să se domolească și să-ți dea ascultare. Zice Democrit sus pomenitul că domnul de care toți se teme, acela trebuie ca și el să se teamă, și se unește și Aristotel la aceste cuvinte zicînd că acela ce altora însuflă frică trebuie și el să se păzească de toți.

Cu asemenea bunătăți te-a împodobit pe măria-ta înțelepciunea sa. Și pentru ca să împlinești sfaturile bine-glăsuitorului Demosthene, care zice că: stăpîni-

torii trebuie să fie renumiți nu [1] pentru putére, ci pentru bunele fapte să fie lăudați, cîndai scăpîndu-să și den norocire a acestora și laude să să învrednicească, precum și la istoriile împăraților pravoslavnici, că care s-au nevoit a-și împodobi viiața cu bunele fapte, și numele au cîștigat mare; nu că doar împărățiile lor au fost mai mari decît a celoralalți împărați, ci faptele lor au fost mari, pentru aceia și mari s-au numit, cum marele Costandin, și marele Iustiniian și alții asémînea lor.

Cărora dar și măriia-ta a urma silindu-te și în tot chipul spre bune fapte nevoindu-te, mai vîrtos, cu milosténii, case dumnezeiești multe den temelii ai rădicat, făr' de cele ce cu mile ai întărit, altele cu ziduri ai înnoit și ai întemeiat, cît pot zice că mai nici o mănăstire domnească n-au rămas neîntărită de mila mării-tale, și nu numai aicea în țară, ci și pentr-alte țări striine, prin limbi păgîne, biserici creștinești ai făcut pravoslavnicilor creștini, ce prentr-acele părți lăcuiescu, și mai ales în tot chipul pentru sfînta bisérică te-ai nevoit, că și cărți multe bisériceși în zilile mării-tale și cu chieltuiala mării-tale s-au tipărit. Den porunca mării-tale tălmăcite dupre limba elinească pre limba rumânească, și pre limba grecească foarte frumoase, care n-au fost mai înainte, și școale de învățături elinești și slovenești măriia-ta ai făcut și pururea spre bunătăți necontenit eşti a face, spre folosul de obște, spre care Dumnezeu să te întărească cu darul cel de sus al sfinții-sale, și să te învrednicească pe măriia-ta a face mai multe decît ai făcut.

Eu dar, cît am putut ajunge cu istoriia mării-tale orînduiescu, închinîndu-mă ca cu o mică, plecată și nevrednică slujbă, cu care, zic, istorie ajungînd pînă la al zecilea an den domniia mării-tale, pre puternicul și milostivul Dumnezeu rog ca să trăiască pre măriia-ta în multe zeci de ani, de acum înainte, în luminatul scaunul domniei mării-tale, sporindu-te întru aceste bune fapte și învrednicindu-te a face și altele multe și mai mari decît acestea, și pre mine, robul mării-tale, încă să mă păzească sfinția-sa cu viiață supt umbra

[1] Pînă aici textul a fost reprodus după Șt. D. Greceanu, întrucît în manuscrisele 548 și 1 350 lipsește.

mării-tale, și să mă învrednicească ca și de acum înainte să poci scrie strălucita politie și cele bune și dumnezeiești fapte ale mării-tale pînă într-adînci bătrînețele mării-tale, rugîndu și iar rugîndu necurmat pre cel mare și tare atotputernic și milostiv Dumnezeu ca să păzească pre măriia-ta întru nălțatul și luminatul scaunul domniei, care te-au dăruit cu lină pace în ani îndelungați, cu norocire și ferice, împreună cu prealuminată doamna mării-tale și cu toți luminații coconi ai mării-tale, învrednicindu-te același Dumnezeu, precum în viiața aceasta ai bine plăcut sființii-sale, și în viitoarea să te bucuri întru a sa împărăție, cea gătită aleșilor și plăcuților săi în veci nesfîrșiți, amin.

A mării-tale mică și preaplecată slugă
Radul Logofăt Greceanul

Cap. I

Multe şi vrednice istorii fiind lucrurile şi întîmplările ce s-au întîmplat în zilile luminatului şi preacreştinului domnu Ţării Rumâneşti Io Costandin Brâncoveanu Băsarabă-voievod, şi de vréme ce ale altor domni vieţi şi istorii mai denainte întru neuitare de alţii au rămas la lètopiseţul ţării, aşa şi noi a pomeni de viiaţa acestui preacreştin domnu Io Costandin-voievod Băsarabă ne-am ispitit numai den cîte a ţinea minte am putut, care în zilile noastre şi prin vederea noastră s-au întîmplat după multele vrăjbi şi turburări, carii de la o vreme încoace între Împărăţiia Turcului şi a Neamţului s-au întîmplat de cînd răposatul Şărban-vodă la Beci au oştit cu Cara Mustafa-paşa vezirul, dempreună împărăţind sultan Mehmet, leat 7191, cîte războaie şi turburări într-aceste doao împărăţii s-au întîmplat, care la viiaţa acestuiaşi Şărban-vodă pare-mi-să că scrise vor fi, iar noi de aicea începem viiaţa acestuiaşi, care mai sus am zis cum şi în ce chip s-au rădicat şi domniia au luat, apucînd strămoşăscul scaun de vreme ce strenepot bătrînului Matei-vodă Băsărab să trage.

Cap. II

Pentru domniia lui Şărban-vodă, unchiul mării-sale, cîţi ani au domnit şi de moartea lui

Domnit-au dar unchiul mării-sale, Şărban-vodă, Ţara Rumânească ani 9 şi luni 10, iar cînd au fost la leatul 7197 dispre sfîrşitul vieţii lui, pentru cele în cumplite viitoare răotăţi şi primejdii care pă ticălosul pământu acesta să vie era, cum în cea de apoi au venit, mai

vîrtos den ficlenile lucruri, şi îndemnări ale unora numai răi pămînteni, carii în scurtă vreme după aceia den depărtarea lui Dumnezeu vrednică plată şi osînda şi-au luat.

Într-aceia dar vréme răposatul Şărban-vodă, tot cele spre ocrotirea şi folosul ticăloasii ţări socotind, ca nu cîndai ţării vreo primejdiie să vie despre némţi, gătit-au soli ca să trimiţă la împăratul neamţului anume pre frati-său Iordachie Cantacozino vel-spătar, şi pre gineri-său, Costandin Bălăceanul vel-agă, şi pre nepotu-său, Şărban Cantacuzino biv-vel-căpitan, şi pre Şărban comisul Vlădescul, pre carii la 2 zile ale lui octombrie i-au trimis. Iar dup-a acestora soli trimitere căzut-au Şărban-vodă în boală, şi solii mergînd pînă în Ardeal, multe zăticniri şi piiedici acolo li s-au prinsu, cît neputîndu-se numai printr-înşii trebile a să deslusi şi dăzvoalbe, trimis-au în urmă Şărban-vodă pre nepotu-său acesta ce s-au zis mai sus, carele atuncea să numiia Costandin Brâncoveanul vel-logofăt, şi cu multa sa vrednicie deslusînd trebile ce era despre Veteran ghenărariul, carele era cu oştile nemţeşti în Ardeal, s-au dat solilor cale de s-au dus la Beci, şi Costandin Brâncoveanul iarăşi fără zăbavă s-au învîrtejit înapoi la domnu-său Şărban-vodă, după a căruia învîrtejire pre Şerban-vodă încă boala îl îngreuiase tot mai spre rău den zi în zi mergînd, pînă ce şi obştească datorie ş-au dat la leat 7197, luna lui octombrie 29 de zile, lăsîndu ţării şi politii multă jale, de vrednica stăpînire cu care în zilile măriei-sale au domnit, iar cel ce toate stăpîneşte şi de toate grijaşte, Dumnezeu, n-au striinat stăpînirea de vredniciia care au avut, ci cu a sa dumnezeiască pronie iar la aseminea stăpîn o au încredinţat, care nu numai cu vredniciia împodobit iaste, ci şi cu buna faptă a blîndeţilor, pe deplin încoronat iaste, pentru care mă şi adeverez că faptele mării-sale nemincinos mă vor scoate.

Cap. III

Cum, după moartea lui Şărban-vodă, toată boierimea s-au strînsu la mitropolie de au făcut sfat pentru alegirea de domnie

Atunci dar după a răposatului Şărban-vodă petrecire, numaidecît toată boierimea ţării la Mitropolie adunîndu-să şi sfat pentru alegirea de domnie făcînd, aşa cu toţii de la mic pînă la mare, pre acest Costandin Brâncoveanul vel-logofăt de domnie au numeit, carele nefiindu-şi de faţă, lîngă oasele lui Şărban-vodă aflîndu-să şi de cele ale morţii ce trebuia grijind, iar sfatul şi toată adunarea boierimei ce se afla la Mitropolie, au trimis pre Preda Brătăşanul vel-pitar, i Radul Golescul, de l-au poftit ca să meargă acolo, a cării chiemări măcar că pricina nu o ştiia, iar nici den obşte a ieşi putea, făr' cît a merge, şi aşa mergînd toţi numaidecît la un cuvîntu fiind, ca să priimească stăpînirea ţării l-au poftit, pentru că nu era altul obştii mai plăcut decît măriia-sa, nu numai pentru multă vrednicie şi înţelepciune ce avea, ci mai vîrtos pentru multele blîndeţe şi faceri de bine, care spre toţi încă den boierie avea şi toţi de acestea ale sale bune fapte încălziţi era.

Căruia dar foarte cu greu jugul stăpînirii a-l lua părîndu-i-să, în multe feliuri s-au apărat, îndestulat fiind de tot binele şi cu fericit traiu întru ale sale trăind : iar nici într-alt chip să urmeze putea, de vreme ce de la Dumnezeu orînduiala era, după cuvîntul carele zice : „că tot darul desăvîrşit de sus iaste", precum în urmă faptele s-au văzut aievea, că minunate şi mari chivernisiri pămîntului acestuia şi ocîrmuiri au făcut întru nenorocitele acestea vremi, ce au fost, cît altul lucrurile la cap şi la săvîrşit ca acele a aduce n-ar fi putut, care mai în jos pre rînd le vom zice, pînă încît şi la ce stăpîn ticăloasa aceasta ţară a ajunsu.

Cap. IV

În ce chip rădicarea şi înălţarea domniei au fostu lui Costandin-vodă

Fiind dar precum am zis adunarea toată la Mitropolie, toate boierimea ţării, şi slujitorii, şi Dionisie patriiarhul Ţarigradului, care atuncea aicea să afla, şi părintele Theodosie mitropolitul ţării, era şi un capigibaşa împărătesc anume Ahmet-aga, care mai nainte

venise cu trebi la domn și alți bogați agi, care atunci în țară să afla.

Deci văzînd și ei cu toți alegirea și socoteala cea de obște, ce să făcuse pentru domnie, iar capigi-başa numaidecît pre acest Costandin Brâncoveanul vel-logofăt cu caftan l-au îmbrăcat, și așa boiarii împreună cu arhiereii luîndu-l, în biserică au mers și, ducîndu-l părintele patriiarhul în oltar, molitvele de domnie i-au cetit, sfîntul préstol înconjurîndu-l după cel ce domnii dup-obiceiu să încoronează.

Décii ieșind den biserică, îndată și calul domnescu i-au adus cu toată podoaba, și toți slujitorii, și toată orînduiala domnească fiind, au încălecat și la curtea domnească cu cinste și cu pompă mare au mers, și întîi în biserica domnească au mers și au întrat, și cîntînd axion după obicéiu, sfinteli ioane au sărutat și jurămîntu acolea cu boiarii încredințîndu-să, în sfînta evanghelie ca cu măriia-sa în dreptate să ție, după aceea în casele domnești în divanul cel mare suindu-să, în scaunul domnesc au șăzut și cu tunurile dînd, mare veselie în toată politiia s-au făcut de domnie noao, care după plăcerea a toată obștea să făcuse : și după aceasta a doao zi și oasele lui Șărban-vodă au rădicat, împreună cu toată boierimea și toți arhiereii și preoții, de l-au dus la mănăstirea la Cotrăceni, cu fală și cu cinste mare, ca pre un domnu și făcîndu-să slujba pogribanii cumsăcade, l-au îngropat în biserică.

Cap. V

Cum, după ce s-au așăzat domnu, au trimis boiari în toate părțile, pre unii la Poartă, pre alții la Paşa serascheriul, ce era cu oști la Baba, pre alții, la hanul, de ș-au făcut toate isprăvile domniei

După aceia Costandin-vodă, întorcîndu-să la curtea domnească, împreună cu toți boiarii, făcut-au sfat și socoteală, și au trimis boiari la Poartă, la împărăție, anume pre : Ghincea vel-vornic, i Alixandru vel-clucer, i Pîrvul logofăt Cantacozino, i Preda Brătășanul și alți mulți boiari, cu arzumagzaruri de la toată țara, dîndu în știre pentru domniia mării-sale, iar pre

alţii boiari, anume pre: Dumitraşco Caramalăul vel-postelnic, i Socol vel-medelnicer, i Vergo vel-portar capichihaia lîngă serascheriul fiind, i-au trimis la paşa serascheriul, anume Mustafa-paşa, care era cu oştile la Baba. Aşijderea pe alţi boiari, anume: Mihalcea şătrariul, i Costandin clucer Ciorogîrleanul, au mai trimis la hanul Selim Gherei, întîmplîndu-să a fi şi el atuncea în Bugeac.

Deci, după ce au mers boiarii la Poartă şi au făcut ştire la împărăţiie, cum că nu pofteşte ţara pre altul, fără cît pre măriia-sa, dat-au Dumnezeu şi împărăţiiei năstav şi au lăsat după a ţării poftă alegire şi rugăciune, şi numaidecît şi schimni-agă au trimis anume pre Ismail aga-capigilar-chihaias al veziriului, cu caftan de domnie; iar după acestea nu multe zile trecînd, venit-au şi boiarii de la Poartă cu steagul domniei şi cu tuiurile. Şi aşa toată isprava şi aşăzarea domniei făcîndu-să, apoi măriia-sa socoteală au făcut ca să trimiţă la boiarii de la Beci că era duşi soli, să le facă ştire în ce fel lucrurile s-au strămutat; şi aşa pă Preda spătarul Pîrşcoveanul cu cărţi la Beci l-au trimis, la boiarii care s-au zis mai sus, ce era soli trimişi de Şărban-vodă [făcîndu-le şi lor ştire atît de petrecerea răposatului Sărban-vodă][1], cît şi de înălţarea domniei mării-sale lu Costandin-vodă.

Deci mergînd Preda spătarul încă pre cale i-au ajuns pre boiari nesosiţi la Beci, cărora vestindu-le şi de una, şi de alta, despre o parte mare întristare coprinzîndu-i de moartea lui Şărban-vodă, iar despre altă parte de domniia mării-sale lu Costandin-vodă s-au bucurat, afară den Costandin aga Bălăceanul, şi aşa dempreună pînă la Beci au mers, şi la împăratul neamţului soliia ş-au dat, după cum rînduită era de Şărban-vodă, aşa şi despre mării-sa Costandin-vodă; şi făcîndu-li-să priimire cu cinste, după aceia toţi aceialalţi la un gînd era, afară den Costandin Bălăceanul, căruia vestirea domniei lui Costandin-vodă peste voie fiind, altele mai de demult în inima lui hrănind şi socotind, la mare mîhnire au venit, şi în zavistie vrăjmaşul adevărului l-au adus, şi cu tot feliul de vrăjmăşie asupra ţării şi domniei s-au întorsu, nesoco-

[1] Adăugat pe marginea ms.

tindu-şi ticălosul binele şi folosul casii şi al capului lui, şi cinstea carele de la măriia-sa Costandin-vodă era să aibă, avîndu den boierie dragoste şi frăţie cu dînsul, ci nu minte cuvîntul carele zice : φθόνος γάρ οὐκ οἶδε προτιμᾶ τό συμφέρον, adecă că zavistiia nu ştie a alége cela ce iaste de folos.

Ci multe amestecături au făcut, cuvinte improtivnice pre la cei mari de acolo semănînd, pentru boiarii carii să afla cu dînsul acolo, adecă de Iordache spătarul şi de Şărban căpitanul, şi multe rele pentru dînşii zicîndu, pînă în cea de apoi aceşti doi boiari, acolo la Beci den poruncă împărătească s-au oprit, ca să nu vie în ţară, şi el luîndu-şi voie să vie, şi pre Şărban comisul Vlădescul cu dînsul au slobozit, cu carii împreună şi Ceachi Laslo, ungur de fel, om hiclean, înşălător şi mare mincinos, de acolo s-au trimis cu răspunsurile, care boiarii aceştia solie mersése şi cu toţii pîn' la un loc viind, iar Costandin aga Bălăceanul, cu ficleşug la inima lui fiind şi ajungîndu-l şi cărţile de la soacră-sa, doamna lui Şărban-vodă (sîrbcă de fel de la Nicopoe, fata Ghieţii neguţătorului de abale), ca să nu vie în ţară, s-au oprit la Sibiiu, nicidecum în ţară să vie vrînd, şi aşa numai Şărban comisul Vlădescul împreună cu Ceachi acela au venit.

Deci măriia-sa Costandin-vodă de a lui Ceachi venire auzind, trimis-au înaintea lui la Tîrgovişte pre Pîrvul Cantacozino vel-stolnic, de l-au priimit ca pre un sol, aducîndu-l cu cinste pînă la satul mării-sale, Mogoşoaia, şi acolo împreunare cu măriia-sa au făcut şi voroavă de ce au avut trebile au vorovit şi iarăşi fără zăbavă Ceachi înapoi s-au învîrtejit.

Însă acest Ceachi şi mai înainte în zilile lui Şărban-vodă în 2 rînduri au venit, şi multă cinste şi folos şi atunci au avut, izgonit fiind pentru hicleşugurile lui den Ardeal, iar nemulţumitor pă urmă s-au arătat, că binele carele de la aceşti domni văzuse îl uitase şi cu înşălăciuni şi meşteguşuri numai ca să mănînce purtîndu-să, cu Costandin aga Bălăceanul mai pre urmă să alăturase [povăţuitor spre toate faptele réle făcîndu-se][1], ale căruia isprăvi întru care Costandin aga

[1] Adăugat marginal.

nădăjduia, deşarte pînă în cea de apoi s-au cunoscut şi au rămas, nici o putére la mîna lui fiind, făr' cît minciuni şi cu nădejdi deşarte purtîndu-l, cum sfîrşitul s-au arătat.

Cap. VI

Cum au venit domnului poruncă de la împărăţie în anul dentîi al domniei de s-au dus la Cerneţi cu cîtăva oaste într-ajutor oştilor turceşti, ce era acolo şi de alte porunci ce era a face, şi cum venirea némţilor s-au întîmplat în ţară a întra

După acestea toate, într-acea vară în anul dentîi al domniei lui Costandin-vodă, venit-au poruncă domnului de la Împărăţiia Turcului, de s-au dus la Cerneţi cu oaste într-ajutorul oştilor ce era într-acolo, dîndu-i-să poruncă de au dres cetatea Cladovii şi a Rusavei, fiind acolo serascher oştilor turceşti anume Husein-paşa. Acolo şi Tucheli groful cu oastea lui să afla, căruia, Împărăţiia Turcului, domniia Ardealului dédese, carele şi împreunare cu măriia-sa Costandin-vodă pohtindu a avea, o dată şi de doao ori de ceasta parte de Dunăre viind, s-au împreunat şi s-au ospătat.

Într-aceia dar vréme şi într-acel an, némţilor izbîndă asupra turcilor s-au întîmplat, cap mare tuturor oştilor nemţeşti fiind Ludovic, prinţepul de Baden, fiind Beligradul luat de nemţi, încă mai denainte în zilile lui Şărban-vodă şi lăsîndu-să mai jos pînă la Niş, au luat şi Nişul.

Atuncea paşa serascheriul, care era cu oştile turceşti, văzîndu a nemţilor biruinţă şi a turcilor înfrîngere, s-au rădicat de acolo şi mai înapoi cu oştile s-au tras, a căruia mutare şi domnul văzîndu, sculatu-s-au de la Cerneţi şi au venit la Craiova ; iar nemţii după luarea Nişului şi pînă la Diiu s-au tinsu, şi au luat şi cetatea Diiului, cu războiu tare, mulţi turci şi acolo perindu.

Cap. VII

Cum au trimis némţii sol la Costandin-vodă, făcînd ştire că vor să între în ţară, şi apoi măriia-sa încă asemenea boiari soli au început a trimite la némţi cu răspunsurile soliilor lor

Déci alăturîndu-se nemţii cu Ţara Rumânească pă decindea, numaidecît şi soli la domnu au trimis, anume pre colunelul grof Şlic cu ceriri ca acestea, să gătească domnul zaharéle, că cu oştile în ţară ca să iernéze vor să treacă, care solie domnului foarte cu greu şi peste toată putinţa fu pentru care lucru sfat cu boiarii făcîndu, trimis-au şi măriia-sa boiari soli la nemţi, anume pre: Cornea Brăiloiul vel-agă şi pre Şărban Greceanul vtori logofăt, cu mare jalbă şi cu multă rugăciune, ca să nu vie în ţară, arătînd şi în tot chipul dovedind neputinţa ţării, mai pre urmă şi aceasta arătîndu-le cum că n-au loc nicăiri în ţară a sta să se apere, cînd vreo vréme de primejdie ar fi dispre vrăjmaşii lor, nefiind cetăţi şi altele multe ca acestea înainte să le puie, ca doar s-ar conteni să nu vie în ţară.

Şi după aceia boiarii aceştia mergînd acolo, şi oastea nemţească tăbărîtă găsindu-o decindea la Cladova, mers-au de s-au împreunat cu prinţepul de Baden, care era capul şi poruncitoriul, cum mai sus s-au zis, tuturor oştilor nemţeşti, şi cele ce s-au căzut boiarii le-au grăit. Acolo şi Costandin aga Bălăceanul cu ai lor era, carii atuncea den Ardeal cu Haizler ghenărariul dempreună veniţi era ajutor lor, şi prieten fiindu-le, şi nu pentru alta era venirea lor, fără cît ca să îndemneze pre capetile oştilor, şi la căi ca acelea să-i puie, ca să vie în ţară să facă mii de răutăţi, cum au şi făcut. şi cu mijlocul lui Haizler ghenărariul, care era om trufaş şi lacom, să poată lua şi pre doamna lui Şărban-vodă cu avuţiia ei să o ducă în Ardeal. Pentru a cărora îndemnare şi zavistie nu s-au putut nici într-o seamă ţinea cîte boiarii aceştia solii au arătat de neputinţa ţării, şi de cea mai mare primejdie ce se pogoriia ţării despre turci şi despre tătari, pentru venirea lor, toate împotrivă arătîndu-le Bălăceanul, cum că ţara nu iaste săracă, nici prădată, ci bogată de toate, şi

BIBLIOTECA BUCUREŞTI

nu numai că cîte oşti nemţeşti avea, zicea, ci îndoite şi întreite mai multe de ar avea le-ar putea hrăni şi păzi, şi el să apuca a scoate aceia la cap, pre domn şi pre boiari nepriimitori de binele creştinilor şi alte multe vînzări creştinilor hicleanul Bălăceanul striga şi zicea.

Deci după reaoa lor necontenită pornire, care să pornise cu gînd ca acela, ca să vie în ţară, întors-au pre unul den boiarii aceia, anume pre Şărban vtori logofăt, la domn ca să dea ştire de venirea lor, iar Cornea aga au mai rămas acolo. Deci dar viind Şărban logofătul cu răspunsul acesta, aflat-au pre domnu la satul măriisale, la Brâncovéni, unde împreunîndu-să cu domnul, şi arătînd în ce chip gîndul şi pornirea némţilor era, şi de cine aievea îndemnaţi şi porniţi sîntu, la mare grijă şi întristare au venit şi domnul, şi boiarii toţi care fruntea ţării era şi să afla lîngă domnu, văzînd silnica faptă a nemţilor ce pusése înainte, care era începătură de stingirea ţărîi, însă nu den singură voie şi socoteală nemţilor acelea veniia, ci cum mai sus s-au zis, den demnarea şi pornirea hicleniilor şi vînzătorilor ţării, cărora capul Bălăceanul Costandin şi cu ai lui era.

După aceasta numaidecît şi de la Cornea aga cărţi la domnul au venit, scriind cum că şi nemţii toată oastea Dunărea au trecut, şi de ceasta parte la Cerneţi au venit şi în jos s-au pornit a veni. Atuncea şi domnul de acolo s-au rădicat, şi la satul mării-sale la Şărbăneşti au venit, unde iarăşi altă veste veni, cum că nemţii la Craiova au sosit.

Deci şi acolea făcînd măriia-sa sfat cu boiarii, şi socotiră a mai trimite şi pre alţi boiari, anume pre: Diicul Rudeanul vel-clucer, i Costandin Ştirbei velsluger, i Preda Brătăşanul vel-pitar, şi iar Cornea velagă, iarăşi cu rugăciuni şi cu făgăduieli de dare, ca doară s-ar conteni, să se întoarcă îndărăt, să nu cază ţara la primejdie, de vréme ce în ţară vor şădea ei, atuncea şi turcii, şi tătarii în ţară vor întra, ca să se bată cu ei, şi ca să-i scoaţă vor sili. Deci aducîndu-să atîta seamă de oşti într-această ticăloasă ţară, şi atîta réle viind pre ea, ce alta să aştepta, fără istovul pustiirii ei, şi purcegîndu şi boiarii aceştia a merge cu soliia aceasta la nemţi.

Domnul încă sculîndu-să de la Şărbăneşti, venit-au iar la satul mării-sale la Potlogi ; iar nemţii şi după mergirea boiarilor acestora nicidecum den pornirea lor contenindu-să, nici la făgăduiala dării sau la altuceva uitîndu-să, s-au sculat de la Craiova şi au venit la Brâncoveni, tot Bălăceanul cu a lui povaţă făcîndu-să.

Cap. VIII

Cum s-au sfătuit domnul cu boiarii, pentru cele multe şi peste putinţă cereri şi pohte ale nemţilor, care cerea să se odihnească, să nu calce ţara să o strice

Atuncea domnul, văzînd că nu mai iaste nădejde de mîntuire de ei, făcut-au sfat cu boiarii, şi den 2 rele cel mai puţin rău alegînd, adecă ; că şi după cerirîle lor a-i chivernisi rău era, iar nechivernisiţi a-i lăsa mai rău era, iarăşi de iznoavă pre alţi boiari au trimis la nemţi anume, pre [...] pentru ca să vază ce iaste cerirea lor de iernatecul oştilor, ca să facă rînduială să li să dea, zicînd, că de nu li să va orîndui, să li să strîngă iernatecul, ca să-l ia cu socoteală, vor da oştilor voie de vor preda şi vor jăfui de unde vor găsi, şi vor lua tot. Însă cu tocmeală ca aceasta, să se dea oştile deoparte spre munte, să şază la Cîmpu Lungu, şi cele rînduite de iernatic să li să dea, socotindu domnul, după alalte toate şi cu aceasta doar ar scăpa ţara de cea de tot prăpădirea ei, fiind ei într-o parte în munte, şi spre aceasta şi ei făgăduinţă au dat, că acolo să vor trage de vor şădea, numai să li să dea hrană de ajunsu, şi doar şi ei mai făr' de primejdie să şază de vrăjmaşii lor, fiindu suptu munte pohtiia.

Deci măcar că cerirîle lor era ţării şi domniei cu greutate mare nesuferită şi peste toată putinţa, iar nu putea într-alt chip să fie făr' cît lucrul acesta la o cale să-l puie ; una : ca ţara să nu să calce peste tot de dînşii, alta : ca să să mai lungească vremea trecînd aşa, pînă Dumnezeu altu mijloc de mîntuinţa lor va arăta şi va da, şi cea de apoi doar şi cea mai mare ce să părea primejdie despre turci a scăpa, iar ei nicidecum la un cuvîntu nu sta, ci unile zicea şi altele făcea, altile făgăduia şi altele răsufla, că viind la Brâncoveni, multă stricăciune şi pagubă domnului nespusă întru toate

au făcut. De acolo au trimis Costandin Bălăceanul cu hoțescul meșteșug de au adus pre feciorul lui Șărban-vodă, dă unde era cu mumă-sa, de la satul lor de la Drăgănești, dupe alte blestemăciuni cu hirea alunecîndu-să, părîndu-i că : cum îl va aduce, nemții domnu țării îl vor pune, și așa cu acel nume de domnie, el ispravnic domniei și otcîrmuitor făcîndu-să, căci tînăr copil era de ani coconul acela al lui Șărban-vodă, mai lesne pre ai țării boiari și lăcuitori îi va trage lîngă ei ; întru care în deșărtu nădăjduia, că nemții nicidecum după a lor nebunie nu umbla, ci numai folosul lor și trebile lor căuta și cum vor lua.

Cap. IX

Cum s-au dus prințepul de Baden la Beci și au lăsat în locul lui pre Haizler ghenărariul cu oștile în țară, și cum au trimis domnul boiari la Poartă de au făcut știre cum nemții au cuprinsu țara

Deci după acestea domniia și de la Potlogi s-au rădicat, și la mănăstire la Cotrăcéni lîngă București au venit, pentru că nu putea întra în București fiind ciumă pre acele vremi în tîrgu, săvai că despre istovul și contenirea ei era acestea toate, pentru nenumărate păcatele noastre socotindu-le că veniia, nici un fel de rău văzîndu-să că nu lipsiia după acest ticălos de pămîntu, însă aceste réle nu începute era den zilile mării-sale lui Costandin Băsărab-voievod, ci mai denainte cîtva, încă den zilele lui Șărban-vodă. Iar nemții, după multa stricăciune ce s-au făcut la Brâncovéni, lăsat-au un reghementu de nemți acolo, și alalți s-au rădicat cu prințepul de au venit la Pitești, și acolo lăsîndu iarăși un reghementu, rădicatu-s-au prințepul cu o seamă de oaste de au mersu la Cîmpul Lungu, pentru că acolo poruncise lui Haizler ghenărariu să-i iasă înainte viind den Ardeal, să-i dea oștile ce rămînea în țară pă seamă și el să să ducă la Beci, și așa prințepul de la Cîmpul Lungu s-au dus la Sibiiu, ducînd și o seamă de oaste ce era mai slabă cu el acolo, și de acolo s-au dus la Beci, lăsîndu toată puterea în mîna lui Haizler.

Deci Haizler acesta ghenărariul, cum au luat a fi el mai-mare oştilor, multe stricăciuni şi lucruri făr' de cale au făcut, om trufaş şi lacom cum mai sus s-au zis, şi făr' de socoteală fiind, pentru că îndată de la Cîmpul Lungu s-au pornit de au venit la Tîrgovişte, iar oastea nemţească ajungea ţara den munte pînă în Argeş cu prada şi jaful, şi spărgea pimniţile boiarilor de mînca şi bea, şi răsipiia şi strica tot, dezbrăca oamenii unde găsiia şi alte multe răutăţi făcea. Atuncea dar domnul de acolea, de la Cotrăceni, au făcut sfat cu boiarii şi au ales boiarii de au trimis la Poartă, anume pre Ghincea vel-vornic şi pre Dumitraşco vel-postelnic pentru ca să facă ştire la împărăţie (împărăţind sultan Suleiman, şi vizir fiind Mustafa-paşa Chiuopruoglu) că nemţii au întrat în ţară.

Deci după ce au mersu boiarii la Poartă şi au făcut ştire, iar împărăţiia numaidecît cu grabnică poruncă au trimis la Atzamet Gherei, feciorul hanului calgan-sultan, fiindu la Bugeac el atuncea, să se scoale cu tătarii, să meargă să scoaţă nemţii den ţară, pentru că hanul tatăsău era atuncea la Ischiup, în părţile arbănaşilor şi ale Bosnii, fiind coprinsu şi pă acolo nemţii ; iar Haizler ghenărar nici la Tîrgovişte nu s-au oprit, ci şi spre Bucureşti a merge s-au pornit, trimiţîndu încă înainte pre Magne grof ghenărariul cu o seamă de oaste călărime, şi cu dînsul împreună era Preda Prooroceanul si Matei Bălăceanul, vără-său, poveţi fiind celuilalt Bălăceanul Costandin ; toţi era cu Haizler.

Veniia dar aceştia ca să apuce pre domnu acolea să nu să rădice nicăiri, făgăduindu-i nemţii şi îmbunîndu-l că ei nu vin pentru vreun rău sau stricăciune domniei sau ţării, ci numai pentru zdrobirea turcilor, că ei pentru creştinătate să bat cu păgînii, şi altele multe ca acestea zicea şi scriia ; şi nici acele feliuri de amăgituri şi de înşălăciuni prilistiia pre domnu, că faptele şi apucă[tu]rile lor nu răspundea ziselor. Unde dar domnul mai înainte să gătise, ca de s-ar tinde nemţii şi spre Bucureşti să n-aibă împreunare cu dînşii, şi aşa cîndu au venit Magni groful cu Preda Prooroceanul şi Matei Bălăceanul, măriia-sa încă fiind gata să se rădice de la Cotrăceni, lăsînd la scaun ispravnic pre Cîrstea Popescul vel-vistiiar şi pre alţi boiari, ca să fie purtători de grijă a zaharelilor ce era să să dea

nemţilor. Şi de toate de cîte trebuia învăţîndu-l, s-au rădicat măriia-sa cu doamna, cu coconii, şi cu toată casa mării-sale, cu toată boierimea ce era lîngă măriia-sa, cu jupînésile şi cu [co]conii lor. Părintele vlădica Theodosie, episcopul de la Rîmnic, Ştefan şi alţi egumeni dupre la mănăstiri ce să întîmplase aici, şi alţi preoţi şi cliseari încă împreună cu domnul era, mergea unde umbla şi toţi slujitorii, afară numai den unii boiari ce nu să afla acolo, rătăcindu-să după ale vremii curgeri. Atuncea dar măriia-sa şi toţi alalţi la mare turburare şi întristare să afla, văzînd că pridedise nemţii ţara, cu povăţuirea şi îndemnarea hiclénilor şi vînzătorilor de ţară, care era şi veniia să apuce şi scaunul.

Pentru care vestire nici unul den cîţi era iubitori de pămîntul său şi ticniţi, şi drepţi în inimă, nu era făr' lacrămi şi jale, măcar că Dumnezeu pă măriia-sa de toată primejdiia l-au ferit şi pînă în cea de apoi iarăşi la cinste şi la slavă care au avut l-au adus.

Pentru că zice oarecare istoric grecescu : οὔτε γάρ χρημάτων πλῆθος οὐδέν αὐταρκές πρός τε ρανήδος ἀκρασίαν οὔτε ια δορυφόρου φρουρκ ἐκανή ρἴεκθαί τὸν ἄρλοντα εἰ μὴ πρό ὕπάρλή ἡ τόν ἡπηκόνόν ἔυνια" Care va să zică : „Că nici mulţimea banilor nimic îndestulat iaste spre împărăţie zarvă, nici paza cea bună a slujitorilor poate să mîntuiască pre domnu sau pre împărat, de nu va fi mai înainte a celor supuşi dragoste".

Cap. X

Cum s-au rădicat domnul de la Cotrăceni cu toată boierimea şi cu toată gloata, de s-au tras în jos, ca să nu se împreune cu némţii

Aşadar măriia-sa, luînd pre Dumnezeu într-ajutor, au purces de la Cotrăceni cu toată gloata mării-sale şi au mers la mănăstire la Plătăreşti. Această dar scularе a domnului de lîngă Bucureşti şi în jos mergînd, iar Costandin Bălăceanul auzindu s-au bucurat mult, părîndu-i că în Ţara Turcească domnul să duce şi fuge, şi apoi deci că mulţi alţi lîngă dînşii vor veni, zicînd némţilor că cum vor merge în Bucureşti să apuce scaunul, toată boierimea şi ţara la ei vor alerga, şi acolea încă

şi de a ţării oaste multe mii vor face, zaharéle încă vor găsi să apuce dupre la jîcniţile domneşti ce va fi, dupre la mănăstiri, dupre la casile boiereşti, dupre la neguţători şi du pre la alţii, aducîndu-şi 100.000 de oaste, într-un an pot ţinea, zicea, afar' den cea du prin ţară ce ar putea strînge. Ci n-au nemerit hicleanul şi făr' de minte om cele ce-i părea, ci numai cu rea mintea lui le făcea, căci domnul altele socotiia, că săvai în jos pre marginea Ţării Turceşti arăta că merge, iar nu acolo, ci de la Plătăreşti în sus, apoi s-au întorsu spre Gherghiţă şi apa Praovii pre la Răsimnice în vad trecînd, au ieşit la cîmpu, mergîndu la Ruşii la heleşteu, la Ruşi, la satul lui Şărban-vodă au şăzut acolo.

Atuncea deci au venit ghenărariul Paţea cu cîtăva călărime de oaste nemţească la sat la Drăgăneşti, unde era casile lui Şărban-vodă, acolea şăzînd doamna lui de aştepta pre aceia să o ia, şi alte fumuri mai mari acei muieri îi urla în cap, care toate în deşărtu i-au ieşit, că ochiul cel privighitor al lui Dumnezeu niciodată nu să înşală ; cu dînşii fiind şi den ceia ce era cu Costandin Bălăceanul, anume Barbul Bădeanul i Preda Prooroceanul, vără-său, care pentru multe ceriri punea pricini înainte că iaste venirea lor acolo, iar mai vîrtos şi aievea venirea lor era pentru rădicarea doamnii aceia, de o au rădicat de la sat de la Drăgăneşti, cum poftiia, şi o au dus în Bucureşti, unde împreunîndu-să cu gineri-său Costandin Bălăceanul, dupre ce au văzut şi bine au cunoscut că hicleniile şi feliuri de feliuri înşălăciunile lor, şi ce li se părea că vor isprăvi cu acelea nu lesne [le ies, ba] încă împotriva lor că pogoară pricepea, căci lucrurili într-altu chip să turbura şi să schimba peste toată voia şi nădejdea lor, s-au rădicat cu toţii de s-au dus în Ardeal, şi căci că cunoştea că nemţii nu urma după ale lor fandasii şi păreri nebuneşti, ci căuta numai folosul lor, că dupre ce veniră nemţii în Bucureşti, cîteva zile trecînd şi nimic de cele ce le zisese Bălăceanul nu să văd, nici nimeni la ei nu vin, ci încă fug şi muierile lor, şi copii mulţi, la domnu unde era la Ruşi, şi pricepîndu ca nişte oameni şi ostaşi ştiuţi şi păţiţi ale domnului umblete şi purtări, cum cură şi merg mai cu temei, nu nebuneşti şi vînturi bălăcineşti, şi temîndu-să să nu cază ei mai pre urmă la alte mari primejdii, unde s-au cîmpit la

Bucureşti, pre zisile celor ce-i aduce au început a socoti şi a păzi mai într-alt chip, şi la Bălăceanul a nu să mai uita, fără Haizler, ce-l mai ţinea, căruia multe sume de bani şi altele îi făgăduise.

Însă dar nemţii la Bucureşti aşezîndu-să, cît au şăzut multă pagubă şi stricăciune au făcut, că despre o parte ispravnecul domnului care era la scaun făcuse orînduială foarte mare şi grea de zaharele de da oştilor, iar despre altă parte ei umbla tot jăcmănindu şi pre afar' pre la sate cît putea ajunge prăpădea tot.

Cap. XI

Cum au mersu Haizler ghenărariul însuşi de s-au împreunat cu domnul la Drăgăneşti

Aşadar după acestea toate fiind încă domnul tot la Ruşi, poftit-au şi Haizler ghenărariul ca să viie să să împreune cu măriia-sa ; măriia-sa domnul încă au priimit şi au venit însuşi cu vreo 80 de oameni la Drăgăneşti, de s-au împreunat, mergîndu şi domnul de la Ruşi acolo, unde împreună într-o zi au şăzut, mîncînd prînzul împreună, şi seara cela s-au întorsu la Bucureşti, domnul au venit la Ruşi, şi acestea nu fără ştirea unui capigi-başa împărătescu, anume Ali aga, şi a lui Mustafa-efendi, turcu înţeleptu şi ştiut şi a altor turci oameni de ispravă, ce tot pre lîngă măriia-sa să afla, nici făr' de sfat au făcut, ca să împreune pentru multe pricini şi adînci socoteli, toate spre folosul şi binele de obşte, uitîndu-să.

Deci dar făcîndu-i domnul cinste mare, şi cu daruri l-au dăruit, toate acele făcîndu-le, pentru că în tot chipul domnul munciia şi să nevoia, ca şi pre nemţi fără primejdie să-i scoaţă, şi pre turci şi pre tătari să-i oprească să nu între în ţară, ca să nu calce şi ei, şi doar să o şi prade şi să robească aici în ticălosul pămîntu cu pricina nemţilor, în multă vréme şăzînd de vor veni, cu care ieşirea nemţilor den ţară de să făcea, să destulea împărăţiia şi nici o oaste, nici turcească, nici tătărască, nu mai băga într-însa, cum şi aséminea gîndului lor, apoi s-au cunoscut că aşa era.

Cap. XII

Cum au venit domnului véste de calga-sultan că vine în țară cu tătarii și i-au trimis boiari înainte, apoi și măriia-sa au mersu de s-au împreunat cu el

După aceia, nu multă vréme trecîndu, venit-au veste domnului că și calgan-sultan la hotar s-au apropiiat, deci îndată boieri înainte i-au trimis anume pre Diicul vel-clucer i Vergo vel-portar, cu daruri și cu multe rugăciuni, ca să nu dea țara în pradă, în robie, că nimini nu iaste vinovat de a păți ticăloasa țară una ca aceia, nici nimini sabiia împotriva împărăției și a lor n-au scos, nici mîna au rădicat, ci singuri nemții ca niște izbînditori ce era, s-au tinsu într-atît de au venit pînă la București. Acestea și le scriia și le zicea, și așa domnul s-au sculat de la Ruși și s-au dus la Buzău, trimițînd de olac și la București stire la boiarii care era ispravnici (cum s-au pomenit mai sus, că lăsase ca să ocîrmuiască pre nemți să nu facă atîtea stricăciuni de ei), și să spuie și lui Haizler, și alte capete aceia ca să să scoale să să ducă acolea, de sîntu creștini, să nu aducă istovul pustiirii țării, iar de vor să să bată, nu să să închiză în București, iasă afară departe în cîmpu să să bată că aceia va fi stingerea nevinovatei țări, și vor da seama la Dumnezeu de răul ce să va face.

Domnul dreptu că în tot chipul nevoia să-i scoață den București, socotindu că daca să vor închide în tîrgu, prin mănăstiri, măcar și în curțile bolovănite, că a face șanțuri nu era vremea, iarnă fiind și ei tot foc avînd, că era ca la vreo 8—9 mii de oaste aleasă nemțească, avîndu și tunuri cîteva cu ei, tătarii la dînșii nu vor mérge, nici să vor bate, ci penprejur vor sta departe, după obicéiul lor. Zăbovindu-să décii vremea, că singur Dumnezeu cînd și ce săvîrșit ar fi fostu lucrul și ar fi avut, atunci lăsăm pe fieștecare om cu minte și știut, să socotească ce ar fi făcut tătarii în ticăloasa țară, și la ce o ar fi adus, și ce ar fi mai rămas într-însa.

La Buzău iar viind véste, cum și în hotarăle țării calgan-sultan au întrat. Așa de acolea, lăsîndu pre doamna sa, coconii și cu alaltă gloată împreună și cu o seamă de boiari cu jupînésile și cu coconii lor, și cu toți alții, cîți era acolo cu măriia-sa mai multu decît 4—5 mii de suflete cu ostași, cu fămei, cu copii, jupî-

nése sărace văduve, şi alţii mulţi, mers-au numai aşa uşure cu cîţiva boiari, cu curtea, ca la vreo 200 de oameni, înaintea sultanului şi s-au împreunat la sat la Berteşti, lîngă oraşul Flocii. De întîmplările vremilor multe cu sultanul voroavă avînd, pre domnu de starea lucrurilor şi multe ca acelea au întrebat. Domnul cele ce era şi cum s-au întîmplat, şi cum sîntu şi lucrurile cu socoteală şi cumsăcade spuindu-le, făcut-au sfat ca acela cu sultanul, despre baltă să vie şi domnul să meargă pre supt munte, dîndu-i sultanul cîţiva mîrzaci de treabă cu o seamă de tătari lîngă măriia-sa, şi aşa zioa bună de la sultanul ş-au luat ca să meargă la Buzău, şi acolo mai gătindu-să, şi luîndu-şi şi ostaşi de ai săi, că avea măriia-sa cu cazaci pedestrime, cu saragéle, cu siiméni şi cu alţi lefegii ca la 2.000 de oameni buni.

Iar după aceia cîndu au fostu a doao zi, întorcîndu-să spre Buzău, întimpinatu-l-au de olac viind de la Bucureşti Tănasie cluceru Păuşăscul, care era şi el lăsat de domnu cu alţii la Bucureşti lîngă ghenărariul, şi veste aduse domnului cum că nemţii den Bucureşti s-au rădicat cu totul şi s-au dus în sus. Deci domnul numaidecît de olac s-au întorsu iar la sultanul, şi l-au găsit la oraş la Floci, şi spuindu-i de rădicarea nemţilor, s-au bucurat şi el, că nici el nu ştiia sfîrşitul lucrului cum va ieşi, ci ca să nu să întîmple vreo necinste, era bucuros cu dusul lor, aşa să se chieme izbînditor, că de frica lor fug, însă îndată au găsit doi mîrzaci anume, Dimir-han Hagi şi pre [...] capete nohailor fiind, cu cîtăva oaste tătărască, cu carii dempreună dîndu den poruncă şi domnul doi boiari, anume pre Cernica vel-armaş, i Matei Comănean vel-căpitan za seimeni, cu cîţiva slujitori, şi mai vîrtos i-au trimis cu cît vor putea să stea şi să păzească de stricăciunile tătarilor să nu facă, mai ales să nu robească pre cineva, şi să nu răpească ca nişte lupi de oameni ce sîntu acei varvari ; au venit pînă la Bucureşti şi de acolo s-au dus gonaci după nemţi pînă la Cîmpul Lungu, unde şi cu strejile lor cele dupre urmă s-au lovit, ci nimic n-au făcut.

Iar domnul, mergînd la Buzău, la ghenarie în 6 zile, au făcut Bobotează acolo, şi cu toată orînduiala ei făcînd slujba în piscupie cu boierimea, cu alalţi, cu toţi slăviia şi măriia pre Dumnezeu de toate cîte era, şi

cu toată inema toți să ruga ca să să milostivească sfîntul Dumnezeu pre ticăloasa țară, și pre domnul să-l ție și să-l păzească, ca făr' de mare pustierea ei să oteșască focul de oști ce ardea și era într-însa, și la o liniște să o aducă.

Cap. XIII

Cum, după ce au făcut domnul Boboteaza la piscupia de la Buzău, s-au sculat de au venit în București la scaun, pentru că ieșindu némții den țară, tătarîi încă au ieșit

Cînd au fost a doao zi de Bobotează, au purces domnul de au venit la scaun la București drept, ieșindu înaintea mării-sale boiarii care să afla la scaunul mării-sale, și după ce au șăzut în scaun, au dat cu tunurile făcînd veselie mare, dînd întîiu laudă lui Dumnezeu și mulțumită, căci nu s-au scăpat de nădejdea care pusese la dînsul, ci toate scîrbile și întristarea trecutelor primejdii spre bucurie le-au întorsu, după scriptura care zice că: „domnul face voia celor ce să tem de el, și spre cel ce nădăjduiește spre dînsul, mila îl va încungiura".

Iar nemții puținel mai oprindu-să la Cîmpul Lungu, ca să vază la ce sfîrșit lucrurile vin și de mulțimea tătarîlor înțelegînd, care în țară asupra lor venise, rădicatu-s-au cu toții den Cîmpul Lungu și au trecut în Ardeal.

Atuncea dar și tătarîi, văzîndu că némții s-au dus, după multa stricăciune care și ei țărîi făcuse, măcar că porunca împărăției nu era la dînșii ca să facă vreo stricăciune, sau robiciune țării, iar unde calcă oastea nu poate locul acela scăpa întreg, cu cît dar mai vîrtos unde neamul acesta va călca. Așadar cu multe chieltuieli dispre domnie, și cu sume mari de daruri, abiia s-au rădicat, și tătarîi, pînă la 15 zile ale lui fevruarie, s-au dus den țară. Atuncea săraca țară dentr-atîta nespusă nevoie, fiind călcată de atîtea oști, început-au a ieși du pren munți, și du pren pălăngi, și după pretutindenea, cineși la locul lui, și făcîndu-să liniște, au domnit domniia cu pace pînă în primăvară.

Într-acest an s-au apucat măriia-sa de mănăstirea de Hurezi den temelie a o face cu multă osîrdie şi chieltuială, ispravnic trimiţînd pre Pîrvul Cantacozino vel-stolnic de au căutat loc ca acela [pe] care s-au pus temeliia de s-au făcut mănăstirea.

Şi fiind acestu boiar ispravnic asupra lucrului într-acea vară pînă în toamnă, după aceia au venit la domnu de ş-au dat seama, şi fiind la casa lui pînă în primăvară, iarăşi den poruncă au mersu la mănăstire ca să să lucréze lucrul, şi aşa într-acea vară întîmplatu-i-s-au grea boală, şi au murit acolo, care nu puţină întristare domnului şi neamului au dat, că om iscusit era şi acesta ; nepot de frate lui Şerban-vodă era, fecior răposatului Drăghici Cantacozino vel-spătar, carele nu puţin vrednicu şi înţeleptu în pămîntul acesta au stătut şi să pomenéşte. Deci după petrecirea acestui boiariu, făcut-au ispravnic la lucrul mănăstirii pre Cernica biv-vel-armaş.

Mai făcut-au măriia-sa şi alte lucruri şi zidiri, întîi turnul bisericii despre Doamna den Bucureşti, care mai înainte de Gligore-vodă făcută era numai aşa boltită, iar măriia-sa i-au făcut turnul şi tindă bisericii, înfrumuseţînd bisérica şi cu tîmple, şi cu zugrăvituri şi cu alalte toate împodobindu-o. Mai făcut-au şi casa cea domnească ce iaste pre stîlpi de piiatră şi iaste cu trei cafasuri şi cu toate ce să văd într-însa, care iaste despre bisérica cea mare. Şi alte case au făcut despre Doamna iar den temelie, însă doao rînduri de case.

Cap. XIV

Cum au venit domnului poruncă de la împărăţie ca să să gătească să meargă cu Tucheli şi cu oştile turceşti, tătăreşti în Ardeal

Deci dar iar la urma istoriiei să venim cînd au fostu atuncea tot într-al doilea an al domnii lui Costandin-vodă, leat 7198, iar Împărăţiia Turcului nici cu atîta s-au suferit pentru a nemţilor venire în ţară, ci au trimis ferman la Tucheli groful, fiind încă la Nicopoe cu oştile lui, poruncindu-i îndată să să gătească de oaste ca să meargă în Ardeal asupra nemţilor, împreună cu Cerchez Ahmet-paşa serascheriul cu oastea turcească şi cu Gazi Gherei-sultan, cu tătari şi cu alţi cîţiva paşi

ca să vie pren țară, să meargă să între în Ardeal pre unde s-ar socoti.

Trimițînd și domnului Costandin-vodă aceiași poruncă cu ferman împărătescu, ca și el de oaste să să gătească și împreună cu oștile împărătești să meargă pre unde ar ști să bage oștile în Ardeal. Și așa dupre poruncă Tucheli cu toate oștile, și cu sultanul, și cu seraschieriul, și cu toți pașii s-au gătit, și trecînd Dunărea pre la Nicopoe, de ceasta parte, făcut-au știre și domnului că au întrat în țară și sîntu viitori.

După care dar poruncă și domnul de oaste gătindu-să, și aflîndu că oștile au întrat în țară și sîntu viitori, nici măriia-sa n-au mai zăbovit, ci au purces de la București, la iunie 21, și făcînd conacul la Flocoasa, o zi pre loc au șăzut, de au scris cărți la împărăție, făcînd știre de purcedirea mării-sale la oaste, și de acolea au mersu la satul mării-sale la Potlogi, unde și cîteva zile au șăzut pînă au venit oștile împărătești.

Deci acolea fără zăbavă și oameni de la Matei Ciorogîrleanul vel-sluger au venit, carele mai înainte era trimis de domnu cu o seamă de oameni să să afle lîngă seraschieriul și lîngă Tucheli, care scriia la domnu de venirea oștilor că sîntu viitoare, întinsoarea fiindu-le să treacă Argeșul pre la Drăgești. Și după această veste veni la măriia-sa și un agă de Ciurmuș al lui Cerchez Ahmet-pașa seraschieriul, care cu trebi fusese trimis de seraschieriul la calgan-sultan, și aduse veste că și pre calgan-sultan l-au lăsat la Prut, de vreme ce și el poruncă avea să meargă la oaste dupre viziriul, și iarăși prin țară și a lui trecire era, cu conace și cu chieltuială mare săracii de țară ca și alte dăți de cîte ori hani și sultani au trecut, de cîndu Turcul asupra Neamțului cu oaste s-au rădicat.

Dar după vestea ce venise la domnu de a oștilor venire, numaidecît boiari au rădicat anume pre: Cernica Izvoranul vel-armaș, i Mihai Corbeanul vtori postelnic, i Ianache vătafu Văcărescul să meargă să caute ca unde ar găsi vad bun prea apa Argeșului, să facă pod pentru trecirea oștilor împărătești, și găsindu-să vad bun drept satul Costești, au trimis pre Barbul Brătășanul, vătaful de aprozi, să scornească țara, să suie toate vasile în sus pre Argeș, pînă la vadul acela, iar

pre Radu Golescul vel-agă l-au pus cu slujitorii de au făcut podul, şi dupre aceia pre Cernica vel-armaş înaintea oştilor l-au trimis, adecă la saraschieriul, şi sultanul şi Tucheli, să-i povăţuiască pînă la Argeş. Şi aşa domnul de acestea grijind, de la calgan-sultan încă un mîrzac au sosit cu poruncă de conace, ca să li să dea, cerşind mai mult de cum rînduiala s-au făcut, zicîndu că mai multe oşti sîntu estimpu decît în ceilalţi timpi, şi cum că şi sultanul să fie întrat în ţară au spus, şi cum venirea îi iaste degrab, iar pîn-în seară şi altu mîrzac tot de la calgan-sultan mai veni cu poruncă la domnu, pentru rîndul podurilor de a sultanului trecire la Ialomiţă şi la Argeş, spuindu că şi sultanul la Albotești au sosit, spre care acestea la aporii mari şi domnul să află, încătro mai înainte grijă să aibă, şi a răspunde că sultanul veniia den jos, luînd ţara în lungu, iar cestealalte oşti luase ţara curmeziş. Ci dar ca un multu înţeleptu şi spre o parte şi spre alta lucrurile chivernisiia, de vreme ce cerescul împărat, cum scriptura zice : „dă înţelepciune spre ai săi, şi calea celor ce să tem de dînsul păzeşte" ; şi aşa cu multa sa vrednicie toate le ocîrmuia, că şi de ale sultanului porunci şi trebi nice era, ispravnici avea rînduiţi de toate şi spre mîrzacii aceştiia cu răspunsuri înapoi învîrtejîndu-i, nici ceialaltă poruncă şi treabă împărătească părăsiia, ci în tot chipul sîrguindu de facirea podului la Argeş, rînduit-au şi mai înainte boiari şi slujitori, ca să dreagă calea şi podurile ce vor fi stricate den Argeş, pînă în Praova.

Atuncea şi părintele patriiarhul Dionisie, viind de la Ţarigrad, ajungînd pre domnul acolea la Potlogi, de s-au împreunat, de acolea şi pre Costandin Cantacozino biv-vel-stolnic l-au trimis domnul înaintea lui Tucheli de s-au împreunat. Iar Cernica vel-armaş, învîrtejîndu-să de acolo la oşti, spus-au domnului că i-au lăsat la Neagra. Deci a doua zi şi părintele patriiarhul Dionisie ş-au luat zioa bună de la domnu şi s-au dus la Bucureşti, iar domnul au încălecat de au mersu de au văzut podul. Acolea la pod venit-au şi Uşaban-aga de Ciurmuş al saraschieriului, fiind trimis la domnu, şi învîrtejindu-să iarăşi înapoi, trimis-au domnul cu dînsul pe Dumitraşco Caramalîul vel-postelnic, înainte la saraschieriul, şi domnul pîn-în seară iar la Potlogi în-

vîrtejîndu-să, nemerit-au şi un capigi-başa împărătescu de la împărăţie, ispravnic fiind trimis preste acele oşti, care au venit de s-au împreunat cu domnul, şi voroavă de trebile oştirii au avut.

După aceia şi Costandin stolnecul de unde au fostu trimis de la Tucheli s-au învîrtejit, şi mai pre urmă şi Dumitraşco Caramalîul vel-postelnic de la seraschieriul au venit. Şi tot într-acea zi şi sol de la Tucheli la domnul au venit, anume Şandru Gaşpar, şi iarăşi un mîrzac de la Gazi Gherei-sultan. Iar pre urma acestora şi Matei Ciorăgîrleanul vel-sluger, de la oştile turceşti viind, şi domnului spuindu că saraschieriul, şi sultanul, şi Tucheli la pod la Argeş, cu toate oştile au venit şi au sosit, numaidecît şi măriia-sa au încălecat, şi cu toţi boiarii mării-sale, la ordiia turcească au mersu, fiind oastea tăbărîtă toată în lunca Argeşului, de la Grecii lui Şărban logofăt pînă den jos de Jugurêni.

Că s-au împreunat întîi cu seraschieriul, carele cu cinste mare pre domnu l-au priimit, cu caftan îmbrăcîndu-l împreuna şi cu 12 boiari ai mării-sale, apoi de la seraschieriul au mers mai sus unde sultanul era, şi s-au împreunat şi cu sultanul, apoi de la sultanul împreună cu Iacpal aga, veziriul sultanului, încălecînd, au mers iar [la] seraschieriul, de au făcut multă voroavă pînă în seară. După aceia au mers la otacul mării-sale, unde era den josul ordiei turceşti de au mas acolo, într-acea noapte fiind înserat.

Iar a doao zi, întorcîndu-să măriia-sa iar înapoi şi trecîndu Argeşul de ceasta parte unde şi Tucheli tăbărît cu oastea lui era, s-au împreunat şi cu dînsul şi cu multă voroavă cu Tucheli avîndu, oprit-au pre măriia-sa de au mîncat bucate, şi după ospăţ multă cinste domnului şi alai făcîndu-i, au purces măriia-sa de au mersu iar la Potlogi. Atuncea şi doi tătari de la calgan-sultan încă venise, pentru poclonul sultanului, căci trecea prin ţară, pre carii fără zăbavă cu răspunsul i-au trimis, şi poclonul sultanului cu Ianache comisul l-au trimis.

Cap. XV

Cum au purces domnul de la Potlogi şi au ajunsu oştile turceşti, tătăreşti şi cruţii la Podul Hrizii

Deci după acestea şi domnul de la Potlogi cu oastea s-au rădicat şi după celelalte oşti au mersu, deci au sosit la Podul Hrizii, unde toate oştile turceşti, tătăreşti, ungureşti tăbărîte era, şi sosind domnul la conac, numaidecît la seraschieriul au mers de s-au împreunat, şi iarăşi voroavă făcînd, şi sfătuindu-să pentru trecirea în Ardeal, pre unde mai cu pîrlej bun ar fi, pre vrăjmaşi cam [făr' de][1] veste i-ar lovi, pentru că socoteala întîi era pre la Teleajăn era să meargă, iar apoi lăsîndu acea socoteală pre la Tîrgovişte a merge, au hotărît să treacă pre la Rucăr. Şi aşa după acea socoteală numaidecît a doao zi de la Podul Hrizii cu toate oştile s-au rădicat şi au mersu pînă den sus de Tîrgovişte de au tăbărît, unde iarăşi împreunare domnul cu seraschieriul avîndu, şi cu sultanul, şi cu Tucheli, şi mai sfătuindu-să, trimis-au într-acea zi 2.000 de oaste aleasă, călărime den oastea lui Tucheli, şi a seraschieriului, şi a domnului, streji înainte, ca să meargă să răzbească pînă în Ardeal, cu care oaste şi pre Cernica vel-armaş domnul l-au trimis cap. Şi aşa cu grabnică pornire pînă la Bran mergîndu, unde şi streajă nemţească era, şi can făr' de veste lovindu-i, foarte rău i-au stricat, cît mai nimini den [nemţi n][2]-au scăpat.

Iar a doao zi Tucheli şi cu viziriul sultanului dempreună la tabăra muntenească au venit, şi cu domnul s-au împreunat şi de toate lucrurile sfătuindu-să, şi bine aşăzîndu-le, cînd au fost după-prînzu, lăsatù-ş-au toţi agarlîcul acolea, adecăte seraschieriul, sultanul, Tucheli şi domnul; şi numai aşa sprinteni cu oştile purcegîndu, au poposit den sus den fîntîna Drăgoeştilor, şi fiindu-le masul acolo, iar peste noapte veste de la oastea ce mersese înainte la domnu au venit, cum că străja nemţească ce au fost păzindu la o palangă ce făcuse la hotarul ţării o au lovit şi foarte rău i-au stricat, aducîndu şi nemţi vii la domnu, care veste vestindu-să şi la ceialalţi, adecă la seraschieriul, sultanul şi Tucheli numaidecît iarăşi de dimineaţă cu toţii degrab au purces, şi făcîndu popasul de prînz la cetatea Negruluivodă, iar de seară au poposit den jos de Dragoslavele, şi acolo între munţi au mas, dimineaţa s-au mai mutat pînă la Dragoslavele, şi acolo două-trei zile şăzînd pre

[1] Adăugat cu altă cerneală.
[2] Adăugat cu altă cerneală în ms.

loc, de ce era trebile iarăşi s-au sfătuit. Apoi şi de acolea rădicîndu-să, mers-au pă den sus de palangă, ce au fost păzindu nemţii streja, şi au poposit acolea de au mas, şi de acolo iarăşi dimineaţa au purces de au mersu pe suptu cetatea de la Bran, şi iarăşi acolea într-acea noapte au mas. Iar doao zi cu toţii s-au strîns de s-au sfătuit pentru trecirea oştilor în Ardeal, pre unde ar fi, căci căile era prisecite şi astupate, şi la Bran era pază şi cu tunuri. Despre altă parte de cea mare strimtoare a locului foarte cu nevoie le era, [şi vremea grăbindu-i, cu greu şi peste mînă le era,] [1] şi mai vîrtos asupra domnului Ţării Rumâneşti lucrul acesta răzimîndu, ca cum povăţuitor celorlalţi era.

Cap. XVI

Cum au întrat oştile în Ardeal cu toate capetele cele mari, adecă seraschieriul, Tucheli şi domnul prin loc rău, şi strimtu şi cu mare nevoie, şi cum s-au lovit [cu] nemţii

Puternicul Dumnezeu, căruia cele neputincioase toate să pot, precum mai înainte în trecutele întîmplări şi primejdii, domnului au luminat, aşa şi la aceasta după multe feliuri de cercări ce făcuse cu oamenii săi ce preste munte povaţă era, aflat-au o cale, măcar că foarte strimtă era, şi cu nevoie mare peste un munte înaltu şi cu pogoriş rău, iar nu era altu mod a face, făr' cît pre acea cale a merge.

Deci strîngîndu-să toate oştile şi pre Dumnezeu într-ajutor luînd, au purces pre plaiul acela toate oştile, tot tîrîş pogorîndu-să pîn-în vale în Ţara Ardealului, în cîmpii Tohanilor; acolo dar toate sfaturile să sfîrşise şi toate nădejdile se tăiase, şi ale tuturor inemile încremenite era, la loc de primejdie ca acela căzînd, unde nici înapoi, nici înainte nădejde de scăpare era, de vreme ce oştile nemţeşti înainte le era, gata de războiu fiind, ci fieştecare nu numai la Dumnezeu avea nădejde.

Deci dar nemţii, cum au văzut pogorîrea oştilor tur-

[1] Adăugat marginal cu altă cerneală.

ceşti acolo dreptu la Tohani, ei spre cîmpu den jos de Zărneşti s-au tras, şi acolo după a lor bună orînduială, orînduindu-să într-acelaşi cîmpu între Tohani şi între Zărneşti, unii despre o parte şi alţii despre altă parte viindu, şi apropiindu-să unii cu alţii, cînd au fostu la zece ceasuri den zi într-o luni, avgust 11, s-au lovit şi făcînd tătarîi iureş înainte, întîi oastea ungurească, săcui, au dat dosul a fugi, nimic stîndu de războiu. Deci rău au smintit pre nemţi, pentru că o seamă de oaste nemţească den aripa den stînga rumpîndu-să, şi viindu asupra tătarilor, oastea turcească pă de altă parte năvală asupra lor făcîndu, şi îndată au început pă nemţi a-i înfrînge foarte rău şi grozav tăindu-i, şi mare moarte într-înşii făcîndu-să pă de toate părţile. Că şi aripa care să luase asupra tătarîlor, măcar că luase pre turci pă denapoi, iar apoi întorcîndu-să turcii asupra lor, rău i-au stricat şi pă aceia, şi nu mai multu războiu au ţinut ca într-o jumătate de ceas, i-au călcat şi i-au fărîmat, cît prea puţintei vii să fie scăpat den nemţi.

Într-acest chip biruinţă minunată şi grabnică au fost, poate-fi că şi pre ei osînda de la Dumnezeu căzuse, pentru răotăţile ce făcuse, şi gîndiia a face săracii de Ţări Rumâneşti că tocmai şi capetile oştilor, şi sfetnecii, şi povăţuitorii ce-i purta, nimini n-au scăpat, unii vii prinzîndu-i, alţii în războiu periţi fiind, şi den căpeteniile nemţeşti şi den boiarii ungureşti capete mari, anume Tekeli şi alţii au perit.

Cap. XVII

Cum au prinsu pre Haizler viu în războiu şi pre alţii den căpetenii, fără cei mulţi ce au pierit

Deci dar dupa contenirea războiului, aducîndu ostaşii totdeauna şi némţii vii, şi steaguri, şi de altele, adus-au tocmai şi pre Haizler ghenărar, prinsu viiu den războiu, pre care ducîndu-l la Tucheli cu cinste l-au priimit, şi lîngă dînsul alăturea a şădea l-au pus.

Atuncea şi domnul Costandin-vodă mergînd la Tucheli, s-au împreunat cu Haizler, cu carele dînd mîna au şăzut între Tucheli şi-ntre Haizler, şi cîtecevaşi voroavă domnul cu Haizler făcînd, îl îmbuna cu cu-

vinte de mîngîiare pentru ale vremii şi ale lumii întîmplări. Care cuvinte de cea semeaţă şi nebunească megalopsihiia lui Haizler puţin să atingea, că nu ca un prinsu şi rob răspundea, ci şi atuncea firea lui cea înaltă vrea să-şi arate micşorîndu lucrurile şi biruinţile ce să făcuse, ca şi o nimică arătîndu-le, că cu atîta, zicîndu, lumea nu piiare, şi de au perit aceia, mai sîntu ş-alţii şi ca acéstea nebuneşti grăiia răspunsuri. Şi Tucheli le priimiia, pentru pricinile şi nădejdile ce pentr-însul a isprăvi nădăjduia, ca să-şi scoaţă muierea de la nemţi, că oprită era acolo, ficlenindu-să el de către Împărăţiia Neamţului, şi galbeni mulţi pentru dînsul să ia. Şi cîndu au fostu mai pre urmă, făcîndu tocmeală Haizler cu Tucheli ca să-i dea multă sumă de galbeni de aur, pentru răscumpărarea lui, slobozitu-l-au cu chiezăşie, lăsîndu în locul lui pre marchiez Doriia ghenărariul cu al căruia mijloc Tucheli pre Haizler au slobozit. Apoi nu după multă vréme, marchiez Doriia au murit, iar Haizler galbeni ce au tocmit ca să dea pentru răscumpărarea lui tot i-au trimis şi muierea lui Tucheli de la Împărăţiia Neamţului încă i s-au slobozit, de au [venit] la dînsul.

Cap. XVIII

Cum au adus dar şi capul lui Costandin Bălăceanul la Costandin-vodă

Atuncea dar după bătaia nemţilor, ce s-au zis mai sus, şi Costandin aga Bălăceanul acolo aflîndu-să, nu în războiu, ci mai de o margine fiindu, şi înfrîngerea nemţilor văzînd, cum au putut şi el dosul au dat, şi ajungîndu-l turcii rău l-au tăiat şi l-au fărîmat, al căruia cap la Costandin-vodă aducîndu-l tocma în ţară, la Bucureşti, în vederea tuturor l-au trimis. Pentru că izbînzile şi minunile lui Dumnezeu nu să pot ascunde, că altele sîntu sfaturile oamenilor şi altele Dumnezeu porunceşte, şi cel ce sapă groapa altuia, el într-însa cade; că acestu Costandin Bălăceanul nu-l lăsa, ticălosul, trufiia ca să-şi aducă aminte de Dumnezeu, ci credea în avere, şi în cai, şi în arme, şi în vitejii, şi în fandasii nebuneşti, şi nu ştiia că nu iaste Dumnezeu înaintea celor ce nu să tem de dînsul, ci

așa cu acestea ș-au pus și sufletul, și viiața. Căzut-au atunci și Cerchez Ahmet-pașa serascheriul carele era cap oștilor turcești și lovindu-l un glonțu de pușcă au perit. Apoi pașii ceialalți strîngîndu-să toți și făcînd sfat, au ales pre Funduc Mustafa-pașa și l-au făcut serascheriu. Și așa numaidecît după războiu și izbînda ce s-au făcut, au scris cărți și au trimis la viziriul, fiind la Niș, de bătea cetatea Nișul, adecă serascheriul, sultanul, Tucheli și domnul, făcîndu-i știre de toate întîmplările, și de bătaia și izbînda ce s-au făcut.

Cap. XIX

Cum au început ungurii a să închina la Tucheli văzîndu izbînda turcilor

După aceia dar și ungurii izbînda turcilor văzîndu, început-au a veni și a să închina la Tucheli cu steaguri și cu pocloane. Deci de acolea s-au sculat serascheriul, și sultanul, și Tucheli și domnul cu toate oștile, și au mersu asupra cetății Brașovului, de au tăbărît; însă domnul au tăbărît împotriva strejii Brașovului unde păziia nemții, și acolo au mas. Apoi a doao zi domnul au purces de au mers înainte pînă la Săticile lîngă Timiș, de au conăcit acolo, și fiind Sîntă Măriia mare, a doao zi au șăzut tot pre loc, iar a doao zi de Sîntă Mărie, s-au rădicat și măriia-sa, și au venit la gura Telului dreptu Prejmir, de au tăbărît, unde și celelalte oști tăbărîte era. Acolea domnului poruncă au venit de la serascheriul, ca să trimiță să strice cetatea de la Vîrful lui Craiu, și să deschiză calea de la Teleajăn; și așa după poruncă domnul îndată pre Calotă logofătul au trimis cu o seamă de slujitori de o au fărîmat de tot, deșchizîndu și calea pre unde nemții au fostu astupat. Acolea la acel conac venit-au și marchez Dorie ghenărariul, de s-au împreunat cu domnul, carele și el rob căzîndu la tătari den războiu, iar Tucheli l-au răscumpărat, deci după împreunare și a doa ora au venit la domnu de ș-au luat zioa bună, fiindu mergător la Beciu.

Și iarăși acolea s-au sfătuit serascheriul cu Tucheii și cu domnul, de au trimis cîtăva seamă de oaste spre Făgăraș, și dup-aceia Tucheli la domnu au venit, de

s-au mai vorovit. Iar a doao zi au mersu domnul la Tucheli, fiindu şi serascheriul acolea, unde 12 boiari ungureşti dupre la cetăţi veniră cu pocloane şi cu daruri de s-au închinat lu Tucheli, pre toţi cu caftane i-au îmbrăcat.

Deci făcură sfat ca să meargă spre Beligrad, şi aşa au purces serascheriul, sultanul şi Tucheli cu toate oştile de au mersu înainte, iar domnul Costandin-vodă au mai rămas o zi acolea pre loc, avîndu multe trebi, şi viindu la măriia-sa şi un sol moldovenescu de la Costandin-vodă, domnul Moldovei, anume Mihăilă logofăt, de au avut cu măriia-sa împreunare de ş-au dat soliia ce au avut.

După aceia s-au rădicat şi măriia-sa cu oastea măriii-sale, de au mersu după celelalte oşti unde era tăbărîte, între Bod şi între Feldioară, apoi de acolea iarăşi cu toate oştile rădicîndu-să, au mersu de au poposit la Kiupecerit, fiind o zi oturac. De acolea şi solul moldovenescu s-au întorsu înapoi. Deci de acolea rădicîndu-să oştile, au mersu la Homorod, unde iarăşi o zi oturac făcînd, venit-au iarăşi Tucheli la tabăra munteneaşcă de s-au împreunat cu domnul, şi de ce era trebile s-au mai vorovit, şi de acolea iarăşi rădicîndu-să, au mersu de au tăbărît la Lebleni, şi de acolea au tăbărît între Şulumbir şi între Marghindea, dupre la care cetăţi venit-au saşii cu pocloane la domnul, şi iarăşi de acolea rădicîndu-să au mersu la Agnita şi dupe ce au poposit mers-au domnul la serascheriu-paşa de s-au mai vorovit şi viind la otac, numaidecît au trimis pă Văsiiu vel-căpitan za lefecii i Vicol căpitan şi alţi căpitani cu cîtăva oaste dentr-a măriii-sale, împreună şi cu tătari, de s-au dus înlăuntru spre Beligrad cercători, pentru că simţiia că mai vin nişte oşti.

Apoi de acolea iarăşi rădicîndu-să au mers pînă den josul Sibiiului la un sat săsescu, şi au mas acolea; de acolea s-au rădicat şi au mersu în luncile Sibiiului, de au tăbărît, acolea au venit la otacul domnului doi paşi, anume Salih-paşa şi paşa al serhlatleilor, care împreunare şi voroavă de treaba oştii cu domnul avîndu, i-au oprit măriia-sa de au şi ospătat.

Deci şi de acolea rădicîndu-să mers-au den susul Sibiiului la un sat ce să chiiamă Amărujii; la acestu conac au venit şi Ghidimoc vătaf de călăraşi den Ţari-

grad, împreună şi cu oamenii serascheriului şi ai sultanului, şi ai lui Tucheli de la ordiia veziriului cu cărţi de la viziriul, aducîndu şi veste că şi pre nemţii de la Niş turcii i-au bătut, şi avură bucurie.

Cap. XX

Pentru coronaţiia lui Tucheli, cum s-au coronat a fi craiu Ardealului, iproci

Deci dar şi de acolea de la acest conac rădicîndu-să, mers-au şi mai înainte pînă la satul Cîrstiianului şi toate oştile acolo au tăbărît, la care sat şi coronaţiia lui Tucheli-craiul s-au făcut, de care mai pre largu vom zice, în ce chip s-au făcut, şi cum au fost, pentru cei ce n-au văzut să auză, măcar că socoteala încoronării la Beligrad era să să facă unde scaun crăiescu iaste, iar craiul temîndu-să pentru vreo zminteală de niscava oşti nemţeşti ce să auziia că vin den sus, el au primit de s-au încoronat acolea la acel sat, care şi în preajma Sibiiului iaste. Deci dar în rînduita zi ce era să să facă coronaţiia, rădicatu-s-au toată oastea de acolo de unde era tăbărîtă, den poruncă cu gătire de alai, să ducă pă Tucheli-craiul cu pompă mare în sat în Cîrstiianul să să încoronéze, şi trimiţîndu craiul înainte pre boiarii Ardealului cîţi cu el era, împreună şi cu ţara, că pînă atuncea să închinase cîtăva săcuime, care era adunaţi cu toţii ca la 6—7 mii, ca să meargă ei înainte, unde gătirea de coronaţie era.

Deci venit-au Costandin-vodă, domnul Ţării Rumâneşti, de au descălecat la cortul craiului, şi puţinel voroavă cu craiul şăzîndu, venit-au şi paşa-serascheriul, descălecîndu iarăşi la cortul craiului, şi şăzîndu puţinel voroavă cu toţii, pînă s-au rînduit oştile, cu alai să meargă, cineşi după rînduiala lui, veniră şi soli de la boiarii ardeléni şi de la ţară, carii mai înainte mérsése la Cîrstiianul, poftindu pă craiul să meargă, fiind vréme de coronaţie. Deci dar numaidecît au purces, cu toţii fiieştecare cu ostaşii, şi cu frumoase alaiuri, mergînd înainte pre rînd paşii cîţi era cu oastea turcească, şi după dînşii sultanul, şi după sultanul domnul Ţării Rumâneşti, Costandin-vodă, şi pre urma domnului mergea serascheriul, iar pe urma tuturor veniia

craiul pre care oastea Ardealului aşteptîndu cu pompă mare l-au priimit. Aşadar Costandin-vodă trecînd în capul oştilor ardelene şi aşteptîndu pînă au trecut serascheriul ca să priimească pre craiul, iar craiul însăşi cum s-au apropiiat, luat-au pre domnu deoparte, alăturea cu dînsul mergîndu, şi de altă parte capigi-başa cel împărătescu, carii cu caftan împărătescu de la Poartă ca să îmbrace pe craiul venise; şi cîte trei alăturea mergînd, craiul la mijloc fiind, iar denaintea lor de o parte boiarii ardeléni mergea, de altă parte boiarii munteneşti şi povodnicii pîn mijloc, atîta ai craiului cît şi ai domnului, iar oastea Ardealului stîndu cineşi la rînduiala lor cu căpitanii lor şi toţi să închina craiului şi să ducea înainte, şi aşa cu orînduială ca aceasta şi cu bună tocmire, mergînd cu trîmbiţe, şi cu tambuhanale, şi cu tot feliul de pompă întrîndu în sat, [au descălecat][1] în curtea bisericii unde coronaţiia era să fie, şi întîi în casă suindu-să craiul cu domnul dempreună şi cu capigi-başa, mers-au şi serascheriul, şi viziriul sultanului, şi alalţi paşi toţi cîţi era, pre care craiul deodată cinstindu-i, venit-au numaidecît boiarii ardeléni şi au poftit pe craiul să meargă, că ţara îl chiiamă să să încoronéze.

Şi aşa sculîndu-să cu Costandin-vodă au mersu în biséricä împreună, unde toţi boiarii ardeléni şi altă ţară adunaţi era, şi fiindu scaunul craiului grijit şi gătit înaintea preasto[lu]lui, într-însul au şăzut; iar de-a stînga lui, alăturea, şi altu scaun fiind grijit pentru domnul Ţării Rumâneşti, şăzut-au şi domnul cu dînsul alăturéa. Şi mai fiindu şi alte scuane mai jos şi de o parte şi de alta, şăzîndu toţi boiarii, ardelénii şi munténii, unii de o parte, alţii de alta. Deci numaidecît cu trîmbiţile [au început][1] a zice în biséricä, şi cîntăreţii cînta după al lor obicéiu şi orînduială. După aceea contenindu-să cîntările început-au popa cel mare al lor predicaţie a face ca la o jumătate de ceas ţiindu-i; după aceia sculatu-s-au boiarii ardèléni, şi viindu înaintea craiului i-au zis cum că ţara îl roagă şi-l poftèşte să le fie craiu şi bun oblăduitor. Atuncea şi craiul scoase o scrisoare întru care cîteva ponturi scrise era, spre care craiul poftiia ţara să urméze şi, în auzirea

[1] Adăugat marginal.

tuturor, logofătul crăiescu cetindu-le, toți cum că le vor ținea priimind, s-au făgăduit.

După aceia și boiarii ca despre țară și despre toți dat-au lui craiu o carte care era tipărită, de o au cetit în cap; dentr-acea carte, întru care era jurămîntu cu care crai cîndu să pun să jură, pentru ca să le ție cele ce acolo sîntu scrise legături; și cetind craiul acelea, îndată toți cu un glas au strigat, zicînd: „*vivat, vivat*“! și iarăși cu trîmbițile începîndu den afară încă tunuri și pușți multe da.

Deci pre capigi-basa acolo încă cu cinste mare aducîndu-l, încă îndată îmbrăcat-au pre craiul cu caftanul cel împărătesc, căptușit fiind cu cojoc de samur, și actinamile împărătești cetindu-le iarăși cu trîmbițile și a da cu tunurile au început; așijderea și lacpalan aga, vezirul sultanului, viind împreună cu capigi-basa, dat-au și el scrisoarea ce avea trimisă de la hanul, ce scriia la țară și toate acestea cetindu-să, și pre limba ungurească tălmăcindu-să întru a tuturor înțelegere, mulțumită împăratului și hanului au dat.

Atuncea dar măriia-sa Costandin-vodă cu a sa vrednicie ce o are, arătîndu către craiul cea cuviincioasă dempreună bucurie, făcut-au craiului frumoasă oratie, pentru norocirea și înălțarea ce Dumnezeu îl învrednicise, și ca să-i fie într-un ceas bun crăiia, și alte cuvinte frumoase. După acestea ieșit-au craiul den biserică cu domnul dempreună și cu capigi-basa și vizirul sultanului, și mergîndu sus în case, unde era seraschier-pașa de aștepta pre craiul, cu cinste l-au priimit și cu cuvinte de bucurie pentru înălțarea crăiei.

Apoi s-au sculat serascheriul de s-au dus la otac, iar mai pre urmă și craiul împreună cu Costandin-vodă, ieșind, au mersu la sultanul [și vremea grăbindu-i, cu greu și pestě mînă le era][1] și ieșind de acolo s-au dus cinești la otacul lui. Iar a doao zi craiul făcut-au ospăț mare mării-sale lui Costandin-vodă, în sat în Cîrstiianul, cu mare priiminţă, cu dragoste și cinste șăzînd amîndoi în capul mésii, și în jos boiarii ardeléni de o parte și cei munteneștí de altă parte, făcîndu-să mare veselie pînă la un ceas den noapte, apoi sculîndu-să de la masă, vrînd domnul a-și lua seara bună de la craiu, iar craiul au încălecat de au petrecut pre măriia-sa cu

[1] Adăugat marginal.

toţi boiarii, pînă la un loc, apoi ş-au luat seara bună unul de cătră altul şi s-au dus cineşi la otacul lui.

Cap. XXI

Cum au venit capigi-başă împărătescu de au adus caftane serascheriului, sultanului, craiului, domnului, de i-au îmbrăcat pentru izbînda ce au făcut

Deci după acestea venit-au şi capigi-başa împărătescu de la Poartă cu caftane pentru izbînda războiului ce să făcuse, pre care cu mare cinste şi cu alai serascheriul l-au priimit, şi după aceia întîi pă sultanul, paşa serascheriul au trimis de l-au adus cu cinste şi cu alai mare, de l-au îmbrăcat cu caftan, apoi au adus pre Tucheli-craiul de l-au îmbrăcat cu caftan şi dupe dînsul au trimis de au adus pre măriia-sa Costandin-vodă de l-au îmbrăcat cu caftan împărătescu, şi viindu măriia-sa vodă la otac cu cinste şi cu alai împreună cu chihaiaoa serascheriului, s-au cetit fermanul cel împărătescu care scriia la măria-sa.

După aceia chihaiaoa au îmbrăcat întîi pre iazagiul domnului cu caftan, care au cetit fermanul, apoi şi pre 10 boiari ai mării-sale, pre toţi cu caftane îmbrăcîndu-i, s-au întors înapoi.

Atuncea viindu nişte tătari despre oştile nemţeşti ce veniia de la Niş, şi aducîndu şi un neamţu, făcut-au socoteală de au trimis vreo 7.000 de oaste, turci cu tătari, împotriva acelor oşti, iar serascheriul, sultanul, împreună cu alalţi, şi craiul, şi domnul, s-au sculat de acolo de la Cîrstiianul, şi au mers pă din jos de Sibiiu de au tăbărît la Viu-ocnă, şi de acolo la Şînca Mare. Acii s-au strînsu toţi paşii la serascheriul, fiindu şi domnul Costandin-vodă, de s-au făcut sfat pentru trebile oştilor, şi aşa s-au făcut socoteală să să tragă oştile spre Braşov. Deci purcegîndu de acolea, mers-au la cetatea Mediiaşului, tăbărînd acolo, la care cetate făcut-au sasii ospăţ craiului, dînd şi cu tunurile den cetate. Deci ridicîndu-să de acolo au mers de au tăbărît den susul cetăţii Sighişoarii, la care cetate craiul

[1] Adăugat marginal.

iarăşi ospăţ domnului făcînd, a doao zi şi de acolea s-au rădicat, şi au mersu de au tăbărît la Fereghihazul.

Cap. XXII

Cum că la conacul de la Fereghihaz s-au strînsu toţi paşii, şi sultanul, şi craiul, şi domnul, paşa serascheriul, de s-au sfătuit a să trage oştile în jos, pentru oştile nemţeşti ce veniia den sus asupra lor, şi pre Costandin-vodă l-au rînduit să meargă să fie de pază la gura Teleajănului

La acest conac strînsu-se-au toţi paşii, şi serascheriul, şi sultanul, şi craiul, şi Costandin-vodă, domnul Ţării Rumâneşti, făcînd iarăşi sfat şi socoteală încătroo să vor trage cu oştile, înţelegîndu de oştile nemţeşti ce veniia den sus, şi rînduindu pre măriia-sa Costandin-vodă să meargă a fi de pază la gura Teleajănului, îndată şi zio bună de la serascheriul, şi de la sultanul, şi de la craiul luîndu-şi, au purces spre gura Teleajănului; iar serascheriul, şi cu alalţi paşi, şi cu sultanul, şi cu craiul, împreună cu toate oştile au rămas în preajma cetăţii de la Sighişoară.

Cap. XXIII

Pentru ieşirea oştilor den Ardeal viind iarăşi în ţară şi pentru Tucheli, cu ce vrăjmăşie pre urmă asupra creştinilor s-au arătat

Deci dar domnul mergîndu după cum s-au rînduit, şi sosindu la gura Teleajănului, acolo şi oarece oaste moldovenească era, de Cantimir domnul Ţării Moldovei trimisă cu boiari, anume Lupul Bogdan hatmanul, într-ajutor oştilor turceşti, şi mai era un căpitan al craiului, anume Daroţi, cu cîtva oaste de pază aco'o la gura Teleajănului, care de venirea domnului aflîndu, ieşit-au înaintea mării-sale cu alai de s-au împreunat, şi tăbărînd domnul acolo au făcut o zi oturac.

După aceia s-au rădicat cu tabăra, şi au venit de au trecut între munţi, aproape de Vîrful lui Craiu, şi au tăbărît. Deci acolo venindu véste mării-sale pentru

niște hoți ce întrase în țară peste Oltu, viindu den Țara Ungurească, trimis-au pre Cernica vel-armaș cu cîțiva slujitori ca să le stea împotrivă, ca să-i scoață den țară, fiindu și Cornea Brăiloiul vel-paharnic acolo ispravnic, trimis de măriia-sa încă mai denainte vréme.

Atuncea și jupînésele boiarilor ardeléni, care lu Tucheli-craiul să închinase, s-au rădicat cu totul, și au trecut în Țara Muntenească, pentru că nu era a sta în Ardeal, de vréme ce oștile toate a ieși den Ardeal să trăgea, neputînd a sta înaintea oștilor nemțești, carii den sus gréle veniia, cît și a să sparge oștile turcești începuse, și rînduri-rînduri de turci și de tătari cu năvală veniia și în țară trecea.

Văzînd dar și Costandin-vodă că oștile să trag în țară, măriia-sa încă s-au mai mutat mai înainte, și trecînd Vîrful lui Craiu au tăbărît acolo ; apoi și de acolo mai mutîndu-să au tăbărît la Ceraș, unde cîtăva oaste turcească fugind den tabăra turcească în țară au trecut, și pre urma acelora și sultanul cu tătarii au trecut și mai pre urmă serascheriul cu Tucheli cu toate oștile ieșind den Ardeal în țară au întrat, mai rămîindu încă rămășită de pedeapsă de păcatele creștinilor, că mai multă călcare și stricăciune ticăloasei țări la întoarcé[rea] oștilor den Ardeal s-au făcut decît întîi, cînd au întrat în Ardeal, și de turci și de tătari, iar mai vîrtos de păgînii cruți, care era în oastea lu Tucheli, de care mai nainte vom tinde cuvîntul cu ce fel de mulțumită acest aséminea ostașilor lui Tucheli, țării și domnului s-au arătat.

Atuncea dar și domnul, de la Ceraș, rădicîndu-să, au venit de au poposit la Văléni și numaidecît mergînd măriia-sa de s-au împreunat cu serascheriul, unde și Tucheli și toți ostașii strînși era, făcut-au sfat și socoteală încătroo să vor trage oștile, și au ales ca să să tragă spre Ploiești. După aceia purces-au domnul de la Văléni, de au mers la Ploiești, unde veste domnului cu niște călărași de la Țarigrad, de la veziriul au venit, cum că Beligradul turcii au luat și calgan-sultan cu tătărimea și cu oastea turcească în Țara Ungurească pă la Timișoară au întrat.

Deci fiind domnul și a doao zi șăzător acolea, venit-au și serascheriul, sultanul și Tucheli cu toate oștile, de au tăbărît împrejurul Ploieștilor și după aceia

numaidecît domnul la serascheriul au mers de s-au împreunat, fiind şi Tucheli acolea, cu care multă prigoneală şi ceartă domnul înaintea paşii serascheriul au avut pentru răotăţile ce păgînii lui ostaşi ţării a face începuse, împutîndu-i domnul şi mustrîndu-l pentru nădejdea cea de prieteşug ce cu dînsul avea, gîndiia pentru multa slujbă şi dragoste ce-i arătase, iar el cu cît dumnezeirea de dînsul să depărtase şi creştinătatea, cu atîta şi el de prieteşug nu să lipiia, ci după tirănească şi păgînească lui fire ce avea, mai mult asupra creştinilor să sălbătăciia şi cu toată împotrivnicirea da voie hoţilor lui stricăciuni şi pradă creştinilor să facă, carei cumplite răotăţi ţării făcea, nici de serascheriu, nici de împărăţie temere avînd. Atunci domnul, păgînătatea lui văzînd, îndată au trimis de au făcut jalbă la împărăţie, iar despre altă parte şi măriia-sa voie ostaşilor mării-sale au dat nu prostu pre cruţi a-i măcelări, dar ce folos, că de nişte păgîni şi tîlhari ca aceia nici o pagubă nu era, ci tot de creştini era pagubă, că pă unde-i găsiia păgînii cruţi foarte rău îi căzniia şi le lua tot.

Cap. XXIV

Cum s-au rădicat domnul de la Ploieşti, de au venit la satul mării-sale, la Tătărani, unde şi alalte toate oştile au venit

Deci domnul rădicîndu-se de la Ploieşti, au mersu la satul mării-sale, la Tătărani, şi acolea cîteva zile şăzînd, făcut-au ospăţ saracheriului împreună cu toţi paşii şi sultanului, apoi s-au sculat de au mers la Filipeşti, aşteptîndu pînă va veni şi răspunsul de la împărăţie. Deci fără zăbavă şi poruncă de la împărăţie cu ferman viind, atîta la serascheriul şi la sultanul, ca să să rădice cu oştile să iasă den ţară, cît şi la Tucheli să nu mai stea să facă stricăciune ţării, ci cu oastea lui la Diiu să se ducă. Care poruncă deaca o au văzut, întîi sultanul au purces cu oastea lui de s-au dus. Aşijderea şi serascheriul cu toţi paşii împreună cu domnul au purces de au mersu prin Bucureşti şi iarăşi acolo domnul ospăţu mare ca unor paşi făcîndu-le, şi

cu daruri pre toţi dăruindu-i, s-au dus unii spre Nicopoia, alţii pre la Ruşi au trecut cu toate oştile turceşti.

Numai lu Tucheli porunca aceasta nimic nu i-au plăcut, că gîndul lui era ca să iernéze în Bucureşti, ca toată vrăjmăşiia asupra creştinităţii pre deplin să şi-o arate. Iar de vreme ce porunca împărăţiii era să să rădice, îndată s-au sculat de la Stăncești, de unde era, şi la Tîrgovişte s-au dus împreună cu toată oastea lui, şi multe răotăţi şi acolo, şi pre unde au ajunsu hoţii lui au făcut. Şi aşa multe zile acolo şăzîndu, multă pradă şi stricăciune ţării au făcut, muncindu în tot chipul şi pricini găsindu ca să nu iasă den ţară. Zicea că va să mai meargă în Ardeal şi aşa de la Tîrgovişti sculîndu-să cu hoţii lui, fără véste pă suptu munte au mersu de au lovit Cîmpul Lungu, şi nespuse jăcmănii şi răotăţi săracilor au făcut. Deci de acolo aflînd o seamă de oaste nemţească, ce era la cetate la Bran, numaidecît cîtăva oaste de a lui au trimis peste munte şi făr' de véste lovindu-i, foarte rău i-au stricat, cît şi ghenărariul acela ce era cu acea oaste au perit.

Deci, după aceia nemţii de Tucheli aflîndu, îndată cu gătire mare s-au pornit, ca făr' de véste şi pre el să-l lovească, să-l ia den Cîmpul Lungu viiu nevătămat, şi aşa l-ar fi luat, de nu puţin mai înainte véste ar fi prinsu, de au fugit noaptea de acolo cum inema lui n-au vrut, şi s-au dus de au trecut Oltul şi s-au oprit în preajma Diiului, şi acolo iarăşi de cele ce ştia nu să părăsiia, ci iarăşi răotăţi nespuse ţării făcea. Deci domnul văzînd cea necontenită a lui răotate, trimis-au şi măriia-sa căpitani cu cîţiva slujitori în preajmă hoţilor lui, ca să apere ţara de dînşii şi multă moarte în cruţi de ai noştri s-au făcut.

Atuncea Tucheli, văzîndu că n-are ce să mai facă, au prinsu pe căpitanul cel mare de Cerneţi, care era acolo de paza marginii, anume Necula Glogoveanul, şi l-au ţinut multă vréme în obezi.

După aceia venitu-i-au poruncă de la vizirul Mustafapaşa Chiurprolooglu, ca să meargă la Beligrad, să să împreune cu dînsul, şi numaidecît după poruncă mergîndu acolo, şi cu veziriul împreunîndu-să, nu cea după nălucirea lui priiminţă i se-au făcut, că îndestulat era viziriul de cele despre dînsul răotăţi auzise, care nu numai în creştini, ci şi în turci neprestan făcea.

Atuncea şi boiarii capichihaialile Ţării Rumâneşti mergîndu la viziriul jalbă de dînsul au făcut pentru cîte în ţară făcuse răotăţi, şi pentru căpitanul de Cerneţi cum l-au prinsu şi-l ţine la închisoare, pentru care viziriul cu poruncă au trimis de l-au scos făr' de voia lui. Şi aşa şi alte cîte împotriva domnului a zice pusése înainte, nici într-o seamă i s-au ţinut, cît văzînd el acestea şi făr' de voia lui, cu priiteşug spre domnu poftiia (dar cu ce obraz ?). Acestea sîntu ale lui Tucheli lucruri şi purtări, dentru care tot cea mai puţină parte s-au scris den cîte au făcut el.

Iar la al treilea anu al domniei, şăzut-au domnul la scaun.

Într-acel an, viind hanul de la Crîm cu tătarîi den poruncă împărătească ca să treacă prin ţară, să meargă la oaste în sus după viziriul, ieşit-au domnul înainte la Fîntîna Réce, carele cu cinste pre domnu priimindu-l cu caftan l-au îmbrăcat : după aceia şi domnul, dîndu-i poclonul, ş-au luat zioa bună şi s-au întors la scaun la Bucureşti, şi au şăzut cu pace într-acea vară.

Într-acestu an, primăvara, au trăsnit clopodniţa cea domnească den Bucureşti care mai înainte de Grigorie-vodă era făcută, iar Şărban-vodă o mai înălţase mult. Deci fiind o cămară dedesuptu la mijlocul clopotniţii, den nesocoteală s-au fost băgat acolo într-acea cămară iarbă de puşcă ce era domnească, ca să stea acolo, iar apoi iarba aceia au adus primejdie, că rădicîndu-să o ploaie iute într-o zi, la iunie în 25 de zile, cu tunete, cîndu au fost dreptu acel loc, foarte tare fulgerîndu, tocma acolo în clopotniţă în iarbă au trăsnit, şi fiind iarbă multă, au răsipit clopotniţa pînă în pămîntu, de care trăsnet spărgîndu-să clopotniţa, şi aflîndu-să băgaţi oameni lîngă dînsa aciuîndu-să de ploaie, la cîţiva şi moarte s-au făcut, şi betejăciuni la alţii, iar în casile domneşti nici o stricăciune nu s-au făcut. După aceia măriia-sa Costandin-vodă atuncea şi îndată au pus de au făcut altă clopotniţă, de iznoavă, încă mai bună de cum [au] fostu întîi, puindu şi cesnic sus în clopotniţă, făcîndu-i şi horă împrejur care n-au fostu mai înainte la alţi domni.

Cap. XXV

Pentru lăcuste cîndu au venit în țară, de făcea multă stricăciune, și pentru venirea boiarilor soli de la Beciu și pentru moartea lui Iordache spătariul

Cînd au fostu la al treilea an de domniia mării-sale, aflîndu-să țara la mare lipsă și foamete de stricăciunea lăcustelor, care încă den zilile lui Șărban-vodă vinise acea urgie dumnezeiască pre acest pămînt, de au pedepsit 7 ani cu dînsile, de să făcea multă stricăciune și pagubă, și așa măriia-sa Costandin-vodă pentru acea mînie dumnezeiască ce era asupra acestui pămîntu, trimis-au la Sfetagora și au pohtit pre părinții de acolo cu rugăciune de au adus capul lui sfeti Mihail Sinadschi; după ce l-au adus aici în țară, au făcut aici în țară și în București mai întîi rugăciuni cu litanii, și ieșiră afară, după aceia l-au trimis și în țară sfîntul acel cap, de l-au purtat pre unde era lăcuste cu arhierei și cu preoți, anume părintele Axentie vlădica Sofiianul, care au fostu mai înainte vlădică la Sofiia, aflîndu-să aicea în țară, și cu mulți arhierei și preoți, de umblă făcîndu osfeștănii și rugăciuni pîn' toate locurile unde era lăcuste. Și așa, dentre-acel an, cu vrerea și cu mila lui Dumnezeu și cu ajutorul sfîntului, s-au rădicat lăcustele și au perit dupre pămîntul acesta, de s-au cunoscut ciudă aievea.

Pentru aceia și domnul după ce au adus capul sfîntului aici la București la scaun, au făcut cunună de aur cu pietri scumpe asupra capului, și au făcut cutie de argintu frumoasă de au așăzat capul sfîntului, și făcînd și către sfinții părinți, care a venit aici cu sfîntul cap de la Sfetagora, mulțumita și cel după putință ajutor sfintelor mănăstiri, s-au dus cu capul iară la Sfetagora.

Iar cînd au fostu iarna dispre postul cel mare, venit-au și boiarii de la Beci, solii care fusése trimiși de răposatul Șărban-vodă, și-i oprise chesariul acolo, anume Iordache spătarul, Șărban căpitanul, care ei trei ani au fost opriți acolo pentru pricinile ce s-au zis mai înainte; iar cîndu au fost primăvara căzut-au Iordache spătarul în grea boală, și nu mult l-au lungit, făr' de cît o săptămînă, și ș-au dat obștească datorie, lăsîndu

şi tot pribeag au fost, den locu în locu fugindu, pentru că multe feliuri de meşteşuguri şi cercări Şărban-vodă pentr-alte părţi îl căuta şi-l goniia, ca doar l-ar dobîndi cu el să-şi izbîndească şi nicicum n-au putut.

Iar Costandin-vodă milă şi blîndeţe spre el arătîndu, Dumnezeu în mînă i l-au dat, pentru că el cum au scăpat den Ardeal, n-au venit în ţară la moşiia lui ci în Moldova la Cantimir-vodă s-au dus şi acolo cu dînsul sfătuindu-să şi Cantimir îndemînare făcîndu-i, sculatu-se-au de au mersu la împărăţie ca să facă pîră lui Costandin-vodă, cu cîţiva hoţi de ai lui hicléni, anume : Preda Mîlcoveanul, i Preda Prooroceanul şi cu Haţaghi Ungureanu, fecior de poşte, şi cu Iacşă sîrbul, care ei s-au ţinut în Ardeal tot cu toţii tot de Bălăceanul, iar după istovul lui, s-au lipit de acest Staico de i-au scos la cinste mare, ca şi pre el. Că mergîndu la împărăţie cum s-au zis mai sus, mers-au de s-au împreunat cu veziriul, şi nespuse răotăţi de Costandin-vodă au zis, şi multe pîri făcîndu şi prihăni aruncînd, cu care, necum că nimica inimii ş-au izbîndit, ci mai mult asupra lor rele au isprăvit, că nu minte cuvîntul care zice : „că unde Dumnezeu dă, nimic zavistiia nu poate sluji", şi „unde — iarăşi — Dumnezeu nu dă, nimic truda şi osteneala nu poate isprăvi". Pentru că veziriul, despre o parte, cele cu tot feliul de vicleşuguri ale lor umblete ştiindu, cîte cu némţii împotriva turcilor s-au purtat, şi despre altă parte, cea spre împărăţie dreapta şi credincioasă slujbă a domnului ştiind, nimic ascultare nu le-au dat, ci numaidecît în obezi şi în cătuşă băgîndu-i, la Costandin-vodă cu un agă i-au trimis, ca pedeapsă ca unor ficléni de domnie şi de împărăţie să le facă, rămîind Cantimir-vodă ruşinat împreună cu ai lui, care spre acestea îi povăţuia.

Iar acea de apoi nici pre ei judecata lui Dumnezeu nu i-au trecut, ci în scurtă vreme şi lor dumnezeiasca arătare s-au făcut, că numaidecît după acestea lui Cantimir scurtare de viiaţa lui cea necuvioasă i-au sosit şi obştească datorie ş-au dat, şi domniia Ţării Moldovii împărăţiia pre Costandin, feciorul răposatului Ducăi-vodă, au miluit ; iar Cantimireştii împreună cu Cupăreştii la împărătească urgie au căzut, cît pre unii în Ţarigrad au prinsu, iar alţii care au fostu în Moldova, prinzîndu de véste, cum au putut, unii în Ţara

şi tot pribeag au fost, den locu în locu fugindu, pentru că multe feliuri de meşteşuguri şi cercări Şărban-vodă pentr-alte părţi îl căuta şi-l goniia, ca doar l-ar dobîndi cu el să-şi izbîndească şi nicicum n-au putut.

Iar Costandin-vodă milă şi blîndeţe spre el arătîndu, Dumnezeu în mînă i l-au dat, pentru că el cum au scăpat den Ardeal, n-au venit în ţară la moşiia lui ci în Moldova la Cantimir-vodă s-au dus şi acolo cu dînsul sfătuindu-să şi Cantimir îndemînare făcîndu-i, sculatu-se-au de au mersu la împărăţie ca să facă pîră lui Costandin-vodă, cu cîţiva hoţi de ai lui hicléni, anume : Preda Mîlcoveanul, i Preda Prooroceanul şi cu Haţaghi Ungureanu, fecior de poşte, şi cu Iacşă sîrbul, care ei s-au ţinut în Ardeal tot cu toţii tot de Bălăceanul, iar după istovul lui, s-au lipit de acest Staico de i-au scos la cinste mare, ca şi pre el. Că mergîndu la împărăţie cum s-au zis mai sus, mers-au de s-au împreunat cu veziriul, şi nespuse răotăţi de Costandin-vodă au zis, şi multe pîri făcîndu şi prihăni aruncînd, cu care, necum că nimica inimii ş-au izbîndit, ci mai mult asupra lor rele au isprăvit, că nu minte cuvîntul care zice : „că unde Dumnezeu dă, nimic zavistiia nu poate sluji", şi „unde — iarăşi — Dumnezeu nu dă, nimic truda şi osteneala nu poate isprăvi". Pentru că veziriul, despre o parte, cele cu tot feliul de vicleşuguri ale lor umblete ştiindu, cîte cu némţii împotriva turcilor s-au purtat, şi despre altă parte, cea spre împărăţie dreapta şi credincioasă slujbă a domnului ştiind, nimic ascultare nu le-au dat, ci numaidecît în obezi şi în cătuşă băgîndu-i, la Costandin-vodă cu un agă i-au trimis, ca pedeapsă ca unor ficléni de domnie şi de împărăţie să le facă, rămîind Cantimir-vodă ruşinat împreună cu ai lui, care spre acestea îi povăţuia.

Iar acea de apoi nici pre ei judecata lui Dumnezeu nu i-au trecut, ci în scurtă vreme şi lor dumnezeiasca arătare s-au făcut, că numaidecît după acestea lui Cantimir scurtare de viiaţa lui cea necuvioasă i-au sosit şi obştească datorie ş-au dat, şi domniia Ţării Moldovii împărăţiia pre Costandin, feciorul răposatului Ducăi-vodă, au miluit ; iar Cantimireştii împreună cu Cupăreştii la împărătească urgie au căzut, cît pre unii în Ţarigrad au prinsu, iar alţii care au fostu în Moldova, prinzîndu de véste, cum au putut, unii în Ţara

Ungurească, alţii în Ţara Leşească au pribegit, că Dumnezeu uniori şi zăboveşte, iar alteori curîndu răsplăteşte. Mai vîrtos la cei ce dintr-a lui Dumnezeu parahorisis ajungîndu la stăpîniri, ca cum şi acest Cantimir, că el întîi au fostu hergheligiu, apoi lefeciu, apoi şi ceauş la steagul spătărescu aici în ţară au fostu. După aceia ducîndu-să în Moldova, căci moldovan era, multă vréme acolo fiindu, poate-fi pentru păcatele creştinilor acelui pămîntu, l-au adus soarta şi la domnie.

Într-acestaşi chip fiind, că vrînd împărăţiia să mazilească pă Dumitraşco-vodă, care atuncea era în Moldova, om rău şi fără frica lui Dumnezeu, şi acest Dumitraşco fiind, pentru multe răotăţi şi asupriciuni ce ţării făcea cu scîrbă mare împărătească, de domnie s-au lipsit; deci întîmplîndu-să de pribegie o seamă de boiari moldovéni, atuncea aici în ţară, cu carii şi acest Cantimir era, şi căzînd ei la picioarele lui Şărban-vodă, ca să le fie într-ajutor spre împărăţie să-şi puie domnu de ţară dentru ei şi să nu le mai vie domnu strein, şi alegîndu-şi ei pre acest Cantimir, răposatul Şărban-vodă prieteşug mare avînd cu Suliiman-paşa sarascheriul ce să afla atunci la Baba, trimis-au boiari la dînsul cu cărţi şi cu rugăciuni, şi îndată, pentru voia lui Şărban-vodă, domniia lui Cantimir s-au dat. Iar el, cum au luat domniia întîiaşi dată, nemulţumitor s-au arătat, şi spre făcătoriul lui de bine Şărban-vodă cu multe împotrivnicii s-au întorsu, şi neputîndu-i vremea sluji ca să strice ceva lui Şărban-vodă, cît au trăit, apucatu-s-au cu mijlocul acestui Staico ca cu un vreun mod lui Costandin-vodă sminteală şi surpare să-i facă, precum mai înainte s-au zis, iar Dumnezeu nu l-au învrednicit după pofta ce avea.

Acestu cocon dar, ce mai sus s-au zis Io Costandin Duca-voievod, pre carele Dumnezeu cu domniia Ţării Moldovii l-au coronat, dentru multa nevoinţă, ajutor şi osîrdie a mării-sale lui Costandin-vodă Brâncoveanul, despre împărăţie domniia i s-au dat, pentru că ginere era să-l facă după fiica mării-sale doamna Mariia, precum l-au făcut, cum istoriia să vede înainte, iar acum pentru Staico la prochimen să venim.

Cap. XXVIII

Pentru judecata și moartea lui Staico păhărnicul în ce chip au fost

Staico păhărnicul multă vréme la închisoare împreună cu ai lui soții fiindu, de multe ori la divan i-au scos, că măcar că domnul spre moartea lor nu să bucura, iar nici vina și faptele lor să scape era, ci cu tot sfatul înaintea țării judecată făcîndu-i-se, și cele ficléne ale lor scrisori arătîndu-să, și toate de față cetindu-li-să, nimeni den cîți auziia a să milostivi spre dînșii era, faptele lor cele spurcate și păgîne aievea văzîndu-să, cîte spre domnu ficleșuguri și țării vînzări făcuse, că ei pre némți în țară-i adusése, și pentru némți tătarii venise, și la primejdie și de istov prăpădire țara ajunsése, cît nimeni den creștini poate zice că n-au rămas de pradă și de sărăcie scăpați, care de tătari, care de nemți, lăsîndu multa sărăcime, care arși de tătari și căzniți au murit, făr' de robi ce au luat.

Acele lacrămi și suspini ale creștinilor pre ei la osîndă ca acéia i-au adus, că „strigarea săracului ascultă Dumnezeu", zice Iov, și David așijderea, „că nu desăvîrșit săracul să va uita, și răbdarea săracilor nu desăvîrșit va peri, că am cunoscut, zice, că domnul judecata săracilor va face și dreptatea méserilor".

Așadar, după faptele lor în judecata lui Dumnezeu căzînd, în hotărîre de istovul lor ca aceasta și apofasis de către toată țara li s-au ales și pre Staico în București la Tîrgu-de-Afară, la zi de tîrgu, în mijlocul oborului l-au spînzurat, unde nu puțină mulțime de norod era ; pentru că acest feliu de plată i să cădea a-și lua, ca un începător și cap răotăților, ce era. Așijderea și pre Preda Prooroceanul la Rușii-de-Véde în tîrgu l-au spînzurat, iar pre Hațaghi, și pre Iacșa i Preda Milcoveanul în ocnă băgîndu-i, și cîtăva vréme zăcînd, apoi domnul milostivindu-să i-au iertat.

Cap. XXIX

Cum că au venit poruncă de la împărăţie lu Costandin-vodă să gătească zaharéle şi conace, că viziriul însuşi cu hanul dempreună va să vie în ţară, să treacă în Ardeal

Cînd au fostu la al cincilea an în domnia lui Costandin-vodă, leat 7201 la luna lui iunie, venit-au domnului poruncă de la împărăţie cum să gătească zaharéle şi conace, că însuşi veziriul cu oaste turcească, împreună şi cu hanul cu tătărîmea lui, în ţară va să vie ca să treacă în Ardeal, să prade Ţara Ardealului, şi de suptu stăpînirea neamţului să o ia.

Care poruncă văzîndu-o domnul şi toată boierimea, la mare grijă şi întristare au venit, cît au încremenit, socotindu întîi cele peste putinţă dări şi cheltuieli, care a odihni pre doao împărăţii trebuia, adecă pre viziriul şi pre hanul, şi a doao, stricăciunea iarăşi şi călcarea ticăloasii ţări, ce era să calce de atîtea grele oşti şi nesilnice ca acelea. Care văzînd domnul că mintea omenească a o coprinde nu poate, spre chivernisirea unii greotăţi şi nevoi ca aceia ce pă biiata ţară veniia, lăsatu-s-au toate la mila şi chivernisirea cerescului împărat, şi de cele ce ale poruncii era, după putinţă grijiia pînă cînd, viindu-i véste cum că despre o parte veziriul şi de la Odriiu au purces, şi cu toată puterea împărătească foarte tare la Ruşi iaste viitoare, şi de altă parte hanul cu tătărîmea de la Crîm au purces şi în ţară iaste viitoriu, luat-au pre Dumnezeu într-ajutor, şi spre Giurgiuv a merge au purces, ca întru întîmpinarea veziriului să iasă şi să să împreune, după cum şi porunca de la veziriul Mustafa-paşa îi venise ca să-i iasă înainte la Ruşciuc, şi purcegîndu la iunie în 8 zile, iar la 10 ale lunii, la Giurgiuv au sosit, conăcind den jos de Giurgiuv, în malul Dunării.

Deci fiind şi veziriul sosit decindea la Ruşi, domnul încă îndată cu boiarii, cîţi cu măriia-sa au fostu, Dunărea de ceia partea au trecut, şi numaidecît la ordie mergîndu, cu vezirul s-au împreunat, şi priimire cu cinste domnului au făcut, şi multă voroavă cu viziriul avînd : ieşit-au după aceia de la viziriul, îmbrăcîndu-l cu caftan, şi iarăşi la Giurgiuv unde conacul mării-sale era, au trecut, vésel fiind pentru cea cu cinste priimire

ce de la viziriul au avut, şi încă a doao zi puindu-să într-un caic, cu boiarii în preumblare, pre marginea Dunării au mersu. Unde dar domnul pre Dunăre mergîndu, şăicile ce era cu zahareao împărătească încă den jos veniia, şi cum că domnul Ţării Rumâneşti este aflînd, început-au din toate şăicile cu tunurile dîndu, cinste domnului făcîndu.

Iar după aceia venit-au domnului véste că şi hanul către Giurgiuv s-au apropiiat, ca cu veziriul să se împreune; deci dar domnul numaidecît purcegîndu, mers-au de i-au ieşit înainte la Daia, de s-au împreunat, făcîndu cîtăva voroavă, şi după aceia iarăşi domnul decindea mai înainte trecîndu şi, pînă a nu veni hanul, cu veziriul s-au mai împreunat. Iar după ce şi hanul decindea au mers, şi cu veziriul s-au împreunat, fiindu şi calgan-sultan şi toţi bei tătărăşti, şi toţi paşii şi toate ogeacurile adunate la sfat pentru treaba oştirii, atuncea şi pă domnul la sfat chemîndu-l, pusu-i-au scaun de au şăzut între inecer-aga şi între tefterdariul, şi întrebîndu-l de sfat, domnul încă cele cu socoteală le-au dat, toate cei mari le-au priimît, şi aşa sfatul s-au ales pentru mergirea oştilor în Ardeal, pe la Teleajăn să treacă.

Deci după acestea luîndu-şi zioa bună domnul de la viziriul, ca să vie în ţară la scaun, să rînduiască cele ce trebuia de conacile viziriului şi ale hanului, şi şi însuşi măriia-sa să să gătească de oaste, să meargă cu viziriul, [atuncea iarăşi][1] cu cinste mai mare pre domnul au scos, cal frumos înşălat cu toate podoabele gătindu-i, şi încălecînd de la poarta viziriului cu cinste şi cu pompă mare au ieşit, îmbrăcînd pre 12 boiari cu caftane.

Deci la conacul capichihaialilor ţării domnul mergîndu, gătit-au şi măriia-sa 2 cai frumoşi înşălaţi şi împodobiţi, cum să cade, unul pentru vizirul, altul pentru coconul viziriului şi cu ginerile mării-sale, Radul, feciorul lui Iliiaş-vodă, împreună şi cu alţi boiari, i-au trimis şi la vizirul dar de la domnul i-au închinat, [pre][2] care foarte cu cinste i-au priimit.

După aceia domnul au purces şi la scaun, la Bucureşti, au venit. Aşijderea şi hanul au trecut de ceasta

[1] Adăugat marginal.
[2] Adăugat pe deasupra rîndului.

parte [Dunărea][1], înapoi spre Dințești s-au tras, de vréme ce și viziriul să să ridice era, să meargă să treacă Dunărea pre la Turtucaia, ca cu toții pre la Teleajăn să treacă; a căruia dar trecire cu zăbavă multă au fostu, pînă a trece și a purcede. Iar tătarîi pe de toate părțile [țara][2] o jăfuia, nu doar că poruncă ei avea, numai după obicéiul lor cel păgînescu ca un neam silnic ce iaste și nestăpînit.

Deci dar, după ce domnul toate conacile spre Teleajăn au rînduit, și veziriul de ceasta parte trecîndu întinsoarea fiindu-le pre acolo a mérge, iată și véste de la Beligrad le-au venit, de la serascheriul de acolo Geafer-pașa, cum că grele oști nemțești s-au pogorît, și cetatea o au încunjurat; ci să meargă, scriia veziriului, cu toată puterea și cu hanul dempreună să apere cetatea, să nu cază la primejdie, care véste foarte pă viziriul au întristat, și, socotind că foarte cu greu iaste a lăsa Beligradul și a merge în Ardeal, mai de folos au ales a fi mergirea la Beligrad, deçît la Ardeal, și așa întinsu a merge la Beligrad au hotărît, părăsind Ardealul, care socotéle ale lor țărîi tot de rău și de stingere era.

Cap. XXX

Cum că au venit domnului poruncă al doilea rînd, să rînduiască conacile în sus pre baltă, pînă la Cerneți, și pentru mergirea mării-sale împreună cu veziriul, pînă la Diiu

Atunci dar, după socoteala ce au făcut îndată, și ferman la domnu au trimis ca însuși pren țară pînă la Cerneți conacile să să rînduiască și să facă poduri la Argeș, la Oltu, la Jiiu, și unde va trebui, ca să treacă oștile. Deci dar fieștece înțeleptu să socotească de poate mintea sau putința omenească să coprinză ale lor învîrtîturi și sucité[3] porunci, și care mai înainte și cu ce să plinească; că tătarii tot deoparte jăfuia. Iar de vreme ce cele ce la oameni sîntu neputincioase

[1] Adăugat pe deasupra rîndului.
[2] Adăugat pe deasupra rîndului.
[3] În mis.: *sucituri.*

la Dumnezeu toate se pot, dat-au sfinţiia-sa, poate-fi, şi celor mai năstav ca şi ei neputinţa a crede, şi toate iarăşi dup-a domnului şi a ţării putinţă, cu ajutoriul lui Dumnezeu le-au ocîrmuit.

Şi cu acestea toate spre care cu multă nevoinţă şi strădanie domnul s-au aflat, şi boiari mari pre la poduri au rînduit, iar ei tot nu s-au putut odihni ca nişte silnici ce sîntu, ci viindu pînă în preajma Giurgiuvului, numaidecît cu grabnică poruncă pre un agă veziriul au trimis, ca şi domnul să să ridice să meargă lîngă dînşii să să afle. Care poruncă domnul văzînd, îndată cu cîtă oaste s-au aflat lîngă măriia-sa au purces, şi mergînd au ajunsu pă veziriul la podul care să făcuse peste Oltu, den sus de Nicopoe, împotriva Izlazului, şi aşa împreunîndu-să cu veziriul tot cu cinste ca şi întîi l-au priimit. Apoi împreună cu dînşii domnul pînă la Diiu au mersu, unde toate oştile turceşti şi tătăreşti Dunărea au trecut.

Şi acolo cîteva zile domnul aflîndu-să, pînă toate oştile şi greimea au trecut, apoi de la vizirul zioa bună luîndu-şi, cu toţi boiarii dempreună, au purces măriia-sa şi s-au învîrtejit la satul mării-sale la Brâncovéni, unde cîteva zile iarăşi şăzîndu, după aceea au purces de au mersu la mănăstirea mării-sale Hurezii, care dentr-al doilea an de domniia mării-sale den temelie o au început şi o au rădicat, cum s-au zis mai nainte. Şi încă netîrnosită fiindu, atuncea o au tîrnosit şi o au sfinţit, fiindu mitropolitul ţării kir Theodosie, şi alţi arhierii, şi părinţi, şi toată boierimea, făcîndu-să toate cele după obicéiu, orînduite cu cinste mare.

Deci după acéia, mers-au măriia-sa la a sa iarăşi mănăstire Bistriţa de o au văzut, şi la piscupiia de la Rîmnic, şi la Mănăstirea De-un-Lemnu. Şi după închinăciunea şi preumblarea acestor sfinte mănăstiri, numaidecît au purces, şi pre suptu munte s-au pogorît a veni la scaun ; şi viindu pre la Piteşti, mers-au de s-au preumblat pre la toate viile domneşti, de le-au văzut.

Apoi de acolo venit-au la Tîrgovişte şi aséminea şi acolo vreo zi zăbovindu-să şi iarăşi pre la vii preumblîndu-să, şi la casile domneşti, şi la Mitropolie, purces-au şi de acolo, şi viindu pre la satul mării-sale pre la Mogoşoaia, de acolea au venit la scaun în Bucureşti, leat 7202, la septembrie 23. Pentru că gătire era

să facă de nunta fiicăi mării-sale doamnii Mariei, care după Costandin-vodă, domnul Moldovii, o au dat, care nuntă nu s-au putut face într-alt chip după al domnilor obicéiu, ce nu pot veni unul la altul, fără cît numai apropiindu-să orînduitele zile ale nuntirii, gătit-au măria-sa pre fiica mării-sale cu toate cele vrednice cuvioase și domnești cinsti și orînduiale, și împreună cu cinstite și mari obraze o au trimis, anume cu cinstită cea cu de toată creștinătatea împodobită jupîneasa Stanca, maica mării-sale, lui Costandin-vodă, și cu cinstitul și blagorodnecul unchiul mării-sale Costandin Cantacozino biv-vel-stolnic, i Diicul Rudeanul vel-logofăt, i Cornea Brăiloi vel-paharnic, i Mihalcea vel-stolnic, i Matei Filipescul stolnecul, i Radul Golescul vel-agă, i Bunea vel-armaș, și cu alții mulți boiari și cu jupînése, și cu multe gloate s-au dus la Iași, și acolo priimire cu cinste și cu pompe mari făcîndu-li-să, făcut-au și nunta după obicéiu la luna lui noiemvrie 5 dni.

După săvîrșitul nunții, boiarii iarăși, împreună cu maica mării-sale lui Costandin-vodă, s-au întorsu de au venit la București.

Cap. XXXI

Pentru venirea doamnei Mării de la Moldova

Deci într-această iarnă avînd domniia pace și liniște, să afla asupra trebilor și chivernisirilor țării, împreună cu toți boiarii mării-sale; iar cîndu au fostu primăvara, fie-sa, doamna Mariia a lui Costandin-vodă, dorindu de părinții ei, pohtit-au ca să vie în țară, să-și vază părinții, și după a ei pohtă domnul său și soțul ei o au trimis, a căriia venire au fost la luna lui mai în 13 dni, leat 7202. Însă cu cuvioasă cinste au venit împreună cu soacră-sa, doamna Anastasiia a Ducăi-vodă, și cu boiari mari de cinste, anume: Vasilie vel-stolnic de Țara de Jos, și Vasilie Cantacozino vel-spătar cu jupînésile lor, și cu alți boiari și slujitori. Iar și părinții cu mai mare cinste o au priimit, despre o parte ca pre o fiică, despre altă parte ca o doamnă a unii țări, că după altă cinste și priiminţă ce i-au făcut de la hotar pînă a veni la București, trimis-au măriia-sa Costandin-vodă pre doamna mării-sale împreună cu toți co-

conii mării-sale, și cu multă boierime și jupînèse cu toată slujitorimea, de le-au ieșit întru întîmpinare la Colintina, de s-au împreunat, și le-au adus cu cinste și mare pompă pînă la curtea domnească. Și împreunîndu-să cu părintele său, cu mării-sa Costandin-vodă, avut-au bucurie mare și o parte, și alta.

Într-aceeași vréme, a doao zi după venirea doamnii Mariei, venit-au și un agă de la Poartă, anume, [...] de au adus lui Costandin-vodă caftan, pentru că scoțînd împărăția pre Mustafa-pașa viziriul den vizerie, și puindu altu vizir, pre Ali-pașa, ce oarecînd fusése tefterdar, trimis-au domnului caftan de vizerie noao. Deci ieșindu domnul înaintea caftanului cu alai, după obicéiu, l-au adus la curtea domnească, unde îmbrăcîndu aga pre domnu cu caftan, au dat cu tunurile, făcîndu cele obicinuite orînduiale.

După aceia, nu multă vréme și doamna Mariia șăzîndu la părinții ei iarăși cu aceiași cinste o au trimis de s-au dus în Moldova, la domnul său.

Cap. XXXII

Pentru a tătarîlor iarăși venire prîn țară

Iar cînd au fostu vara într-același an, gătindu-și Împărăția Turcului oști ca să meargă la Beligrad împotriva nemților, și vrînd a să rădica Ali-pașa vezirul să meargă cu oștile, trimis-au domnului poruncă ca să gătească conace hanului Selin Ghiiari-han, ca să vie cu tătărîmea să treacă prin țară, să meargă și el la Beligrad după viziriul. Și așa făr' zăbavă și hanul în țară au întrat, împreună cu calga-sultan și alți sultani, și alți bei den ogeacurile lor, și mulțime de tătari, fiind intrarea lor la iunie în 20, cîndu creștinii era de-și strîngea bucatele după cîmpu. Atuncea ei ș-au năpustit bucatele lor, și au fugit den calea lor, pentru care multă lipsă săracilor s-au făcut, că pîinile care au fostu în calea lor au perit, de n-au luat nimic nimini.

Atuncea domnul, după poruncă ce i-au venit, rînduit-au toate conacile pre baltă, vite de vaci, și oi multe, afar' dentr-alte multe chieltuiele și daruri, cu care au trimis boiari, anume pre: Costandin Știrbei

vel-clucer, i Oprea vel-șătrar, i Luca-vistier, de au ieșit înainte la Daia.

Deci după a tătarîlor trecire, nici domnul zăbavă n-au făcut, ci cîndu au fost la august zece dni, au purces și măria-sa den București, și au mersu la Tîrgoviște, pentru că și porunca atunci de la viziriul îi venise ca să să gătească cu cîtă oaste va avea, să meargă spre partea muntelui, să să afle, pentru paza țării de cătră némți.

Și într-acestași chip mergîndu domnul la Tîrgoviște, au tăbărît afară den susul orașului, măcar că și casile să isprăvise, iar nu de tot. Iar în zioa de Sfîntă Măriiă mare, la avgust 15 dni, au mers domnul la curtea domnească, de au fostu la biséricâ la sfînta liturghie, și ieșind de la biséricâ, și mergîndu sus în case, s-au dezbrăcat de cabaniță sa cea domnească, ce era îmbrăcat, și au îmbrăcat pre Mihai Cantacozino vel-spătar pentru că ispravnic asupra casilor fusése de-nceput pînă s-au isprăvit, cum s-au zis mai sus. Și la masa domnească au șăzut într-acea sfîntă zi a Sîntă Măriei, în casile domnești, cu părintele vlădica și cu boiarii, de s-au ospătat, unde dar altu domnu n-au mai putut să șază, încă mai denainte cu multă vréme, cu vreo 35 de ani, tocmai den zilile Mihnii-vodă, care să hainise de cătră turci, și au ieșit den țară gonit de turci cu rușine și de tătari, pînă au trecut în Țara Ungurească. Iar în urma lui numaidecît împărăției au poruncit la Ghica-vodă, care venise domnu în urma Mihnii-vodă, de au surpat casile, și le-au sfărîmat de tot, ca să nu mai fie scaun domnescu acolo, căci mai suptu munte fiindu să temea turcii de hainie, și așa au fostu pînă cîndu Dumnezeu pre acestu Costandin-vodă Băsărăbă cu domniia au miluit. Și încă după al patrulea an den domniia mării-sale, de case s-au apucat, nemaiputîndu lăsa un scaun vechiu ca acela dupre la stremoșii mării-sale să stea pustiiu, ci în tot feliul și în multe rînduri, au cercat împărăția pînă i s-au dat voie, ca și casile să facă și cînd [va vrea] [1] și acolo să șază.

Iar după ce au trecut Sîntă Măriia, sculatu-s-au domnul de s-au dus în sus, iarăși la mănăstirea mării-sale Hurezii, de au văzut cele ce și acolo să mai lucrase, și șăzînd cîteva zile acolo, iar s-au sculat de acolo de

[1] Adăugat deasupra.

s-au pogorît mai jos, la casa mării-sale la Brâncoveni, de au şăzut cîtăva vréme, preumblîndu-să şi pre la altele ale mării-sale, şi apoi fără zăbavă iarăşi s-au învirtejit înapoi la Tîrgovişte, şi întrîndu cu alai după obiceiu au descălecat în curtea domnească, pentru că şi casile de tot lucrul să isprăvise. Şi au şăzut în casile domneşti cu doamna mării-sale, şi cu toată curtea cîtăva vremea, apoi s-au rădicat de la Tîrgovişte şi viindu la Mogoşoaia, venit-au la Bucureşti la octombrie în 20 de zile, leat 7203.

Cap. XXXIII

Pentru trimiterea boiarilor la Odriiu

Deci mai trecîndu cîtăva vréme, rînduit-au măriia-sa o seamă de boiari, de i-au trimis la Poartă, anume pre: Alixandru vel-vornic, şi pre Cornea Brăiloiul vel-paharnic, i Costandin Ciorogîrleanul vel-slugear, i Radul Izvoranul pitariul, i Bunea Grădişteanul vel-armaş, i Vergo portar, i Oprea vel-şătrar şi alţii, a cărora trimitere era ca să facă jalbă şi plîngere la împărăţie pentru slăbiciunea şi multul păs al ţării, de cele multe şi cele grèle porunci, ce totdeauna de la împărăţie pre ticăloasa ţară veniia, şi pentru a tătarîlor călcare, ce în toţi anii ţării făcea, şi nici cu pocloanile, şi dările domniia mai putea să biruiască; şi afar' dentr-acestea să facă jalbă pentru hotarul ţării despre partea Brăilii, care împresurase turcii brăilèni, de coprinsése atîta pămînt de să tinsése pre locul ţării, şi aceasta încă mai demultu să trăgea, şi multă gîlceavă ţara cu brăilènii aceştia au avut.

Încă şi den boieriia lui Şărban-vodă, unchiul mării-sale lui Costandin-vodă, fiind Şărban-vodă spătar mare pre vremile acelea, în zilile lui Antonie-vodă, fost-au la Poartă împreună şi cu alţi boiari, şi făcînd jalbă la împărăţie, li s-au dat ferman şi agă împărătescu, de au venit în ţară, şi s-au căutat treaba aceasta, care însuşi Şărban spătarul şi cu boiari mulţi au mers pre margine cu turci mărginéni şi cu cadii, călcînd marginea ţării, de la Ruşava pînă la Brăila, şi au pus semne şi pietri, hotărîndu pă unde au fost cele vechi

hotară și s-au așăzat toate gîlcevile, cu multă chieltuială țării.

Iar cînd au fostu în zilile mării-sale lui Costandin-vodă, iar au început a să tinde brăilénii pre pămîntul țării și au călcat hotarăle. Deci măriia-sa neputînd îngădui, au făcut știre la Poartă și s-au trimis un agă ca să caute treaba aceasta, cu care agă au trimis pre Mihai Cantacozino vel-spătar, cu alți boiari acolo împreună spre Brăila, de au căutat și au ales semnile și hotarăle, puindu pietri. Iar după aceia cîndu au fostu al doilea timpu, brăilénii tot nu s-au putut așăza, ci s-au sculat o seamă de turci brăiléni, de s-au dus la Poartă și au făcut jalbă. Atunci împărăției au rînduit pre un beiu, anume Isuf capigi-basa împărătescu, care era fecior lui Suliman-pașa, ce fusése mai înainte vezir. Deci viindu beiul acesta mai înainte aicea la domnu, primitu-l-au cu cinste și cu daruri, om mare fiind, nădăjduind domnul că va face țării dreptate, precum și el să făgăduia. Și trimițînd domnul boiari cu el, anume pre: Mihalcea vel-stolnic, i Costandin vel-sluger la Brăila, ca să caute treaba aceasta, după ce au mersu acolo beiul acesta, despre o parte om tînăr fiind și de minte ușor, despre altă parte brăilénii mituindu-l, făcut-au după voia lor, mutîndu hotarăle pe unde au zis ei, iar țara au rămas numai cu chieltuiala. Atuncea dar măriia-sa Costandin-vodă trimițîndu pre boiari la Odriiu precum s-au zis și mai sus, pe lîngă alte trebi și nevoi ale țării, făcut-au jalbă și pentru aceasta, pentru că avea țara mare strîmbătate de dînșii.

Deci împărăției iar au trimis pre un capigi-basa, și un cadiu anume Muvela ca să vie să caute judecata aceasta și să facă dreptate. Și viindu capigi-basa cu cadiul, trimis-au domnul iarăși pre Mihai Cantacozino vel-spătar și pre Costandin Ciorăgîrleanu vel-clucer, de au mersu cu dînșii dempreună acolo la hotar, iar turcii brăiléni n-au vrut să meargă la judecată nicicum. Deci capigi-basa și cu cadiul făcîndu încercetare cu amăruntul prin alți turci mărginéni și și pre unii den brăiléni, aflat-au pre brăileni că au umblat rău și au călcat hotarăle, și le-au mutat pre unde au vrut ei. Deci iarăși au pus de le-au mutat, și le-au pus pre unde fusése întîi mai nainte.

Cap. XXXIV

Pentru mergirea domniei la cetatea Cladovii den poruncă împărătească

Deci cînd au fostu leat 7203 la luna lui martie, într-al 7-lea an den domniia mării-sale lui Costandin-vodă, întîmplîndu-să a muri împăratul turcescu, anume sultan Ahmet, şi puindu-să împărat sultan Mustafa, feciorul lui sultan Mehmet, şi însuşi împăratul gătindu-să ca să meargă la oaste la Beligrad asupra némţilor, trimis-au şi domnului poruncă ca să meargă cu oastea la cetatea Cladovei, să o facă, care cetate şi mai denainte tot de ţară au fostu făcută, fiindu iarăşi măriia-sa Costandin-vodă mersu acolo den poruncă, în trecuţii ani, de o au făcut, pe vremea care venise némţii, şi neputîndu-le sta împotrivă turcii, carii să afla atunci acolo, iar ei înşuşi i-au dat foc de au arsu şi o au năpustit, şi ei s-au tras mai jos, tot atuncea, cînd şi aicea în ţară au venit némţii.

Deci dar viindu domnului porunca aceasta, care s-au zis mai sus, ca să meargă şi acum la Cladova, foarte peste putinţă fiind, că încă vréme de iarnă era, şi cu multă nevoie era a să găti domnul şi toată obştea, că încă iarbă nu era şi vita foarte slabă, ci văzînd o poruncă făr' de vréme ca aceasta, care niciodată n-au fostu, despre o parte au trimis porunca la Cornea Brăiloiul vel-ban la Craiova, ca să meargă cu ţara despre Mehedinţi la cetatea Cladovii, să să apuce să o facă, despre altă parte numaidecît au trimis boiari la Poartă, anume pre: Costandin vel-clucer şi pre Dumitraşco Caramalîul vel-postelnic, pentru ca să facă jalbă, ca doară ar lăsa pre domnu, să nu meargă, numai să rînduiască oameni şi ispravnici, să meargă să facă cetatea; iar viziriul şi chihaiao, oameni foarte răi, şi lacomi şi varvari fiindu, necum că aceasta n-au făcut, ci încă şi altă răotate mare pre săraca de ţară au adaos, ca să ducă ţara zaharea la Cameniţă, care era o nespusă nevoie, că cu zahareao şi carele ce trebuia a o rădica să o ducă, să făcea o sumă mare de bani, cît nu era putinţă a să rădica.

Şi aşa domnul, tirăneştile lor porunci văzîndu, nu putea face într-alt chip, fără cît a mergirea şi numaidecît au făcut sfintele Paşti, au şăzut, la 24 de zile,

fiind Paştele, ale lui martie. Iar după ce au trecut sfintele Paşti, îndată au purces măriia-sa la aprilie în 8 dni, pentru că şi a doao poruncă îi venise cu un agă împărătescu, una ca să rădice pre domnu, alta pentru zaharea, ca să să pornească. Şi această grabă mare şi rădicare făr' de vréme nu pogoriia despre împărăţie, fără cît numai den multa răotate şi silnicie a viziriului, şi a chihaialii, că nu era putinţă domnului a-i sătura, după cel mare nesaţiu al lor ce avea.

Deci aşa cu multă nevoie, domnul cu oastea s-au rădicat şi mergîndu pînă la satul mării-sale Potlogi, cîteva zile pre loc au şăzut şi iarăşi de acolo rădicîndu-să, au mers pînă la Brâncovéni, şi acolo au venit véste domnului de la capichihaiale de la Odriiu, cum că viziriul, şi cu chihaiao viziriului şi cu alţi ai lui au căzut la urgie împărătească pă pierzare, nemairăbdîndu Dumnezeu răotăţile lor şi mîncăturile ce făcea creştinilor cu necontenitele ceriri şi grélile porunci ce totdeauna într-aceste biete ţări nu să mai curma de la dînşii pentru multa lăcomie ce avea, a sorbi tocma şi sîngile săracilor. Şi nu era îndestulaţi cu atîta, ci şi pre domnul făr' de vréme şi peste putinţă la oaste îl rădicase pă vrémi réle şi ploioase, cu răceli, de au perit vitele creştinilor, cît şi mulţi den slujitori s-au pedestrit, ci poate-fi că şi pentru acele suspinuri şi necazuri ale creştinilor, Dumnezeu la osîndă ca acéia i-au adus, că nu fiece moarte mai ocărîtă au avut veziriul acela, ci omorîndu-l au poruncit împăratul de i-au lăpădat spurcatul lui trup tocma în uliţă, de au zăcut cîtva, în vederea tuturor.

După aceia puind împărăţiia altu vizir, anume pre Mehmet-paşa, şi altă chihaia, anume Ibraim-aga, oameni buni şi ticniţi fiindu, început-au şi jalbile a să asculta, care domnul pentru păsurile ţării trimitea că întîi pentru zaharea făcînd jalbă la dînşii că iaste peste putinţă ţării să o ducă, au lăsat zahareao să nu să ducă, numai să dea ţării bani, adecă preţul zahărélii să să trimiţă la Cameniţă, care nu pu[ţină uşurare] săracilor era, şi nu era greul cel mare zahareao, cît era carăle şi chiriia care era să o ducă.

După aceia şi după ce au mersu domnu acolo la Cladova şi cetatea lucrîndu-să, nu multă vréme acolo au şăzut, ce i-au venit ferman ca să lase oameni şi

ispravnici să şază să să isprăvească cetatea, iar domnul să să întoarcă înapoi, spre partea muntelui pre unde [sînt] plaiuri, ca să-şi păzească ţara de vrăjmaşi şi de oameni răi.

Pentru că şi hoţime multă de unguri la munte să făcuse, făcîndu multe răotăţi şi aici pre hotarul ţării şi pre hotarul Ţării Ungureşti, ţiindu căile şi strimturile, de-a uciderea neguţători şi alte multe răotăţi făcea. Deci lăsat-au măriia-sa acolo la Cladova boiari ispravnici, anume pre : Radul Izvoranul vel-stolnic, i Radul Hrizii vel-clucer şi cu o seamă de slujitori de pază şi pentru alte trebi şi porunci ce era acolo. Iar domnul numaidecît s-au învîrtejit de acolo de la Cladova, mergînd spre partea muntelui şi puind pază tare pre la plaiuri au prins un steag de hoţi ca vreo 50 de oameni unguri, fiindu foarte hoţi răi şi bine înarmaţi nici unul n-au scăpat, ci cu căpitan cu tot i-au adus la domnu.

Deci care s-au dovedit den hoţi mai răi şi s-au cunoscut şi de unii păgubaşi, au trimis de i-au spînzurat la locurile acelea unde au făcut răotatea ; den ceilalţi pre unii i-au trimis la ocnă, pă alţii i-au pus la opreală.

Şi aşa fiind măriia-sa viitor pă suptu munte, mers-au la mănăstirea Tesmana şi de acolo au mersu la mănăstirea mării-sale la Hurezii şi au şăzut făcîndu cîteva zile şi făcîndu şi Simpietru acolo. După aceia sculîndu-să de acolo, au mersu la Mănăstirea Den-un-Lemnu şi de acolo la mănăstirea Argeşului, pre care sfinte mănăstiri le-au mai adaos măriia-sa, şi le-au mai întărit cu mile şi cu podoabe scumpe de biserică. Deci de la Argeş au venit măriia-sa la Piteşti şi tăbărîndu acolo, cîteva zile au zăbovit.

Şi după aceia s-au rădicat domnul de au venit la scaunul Tîrgoviştii, la luna lui iulie în 20, unde şi doamna mării-sale venită era mai înainte cu cîteva zile de la Bucureşti, împreună cu toţi coconii şi cu toată casa mării-sale.

Cap. XXXV

Pentru a hanului iarăşi venire prin ţară

Iar cîndu au fostu la iulie în 28, vénit-au véste domnului că şi hanul Silin Ghirei iaste viitor iarăşi ca să

treacă prin țară să meargă dupre împărăție la Beligrad, măcar că într-acest timpu să fie avut și ei grijă despre muscali, rădicîndu-să oști muschicești, de au mers cu războiu asupra Azacului și a altor cetăți după apa Niprului, și era mare grijă tătarîlor.

Iar de vréme ce de la împărăție mérsése hanului poruncă peste poruncă, ca să nu facă într-alt chip, ci numai să să rădice să meargă, n-au putut să stea împotriva poruncii, ci s-au rădicat împreună cu calga-sultan de au mersu, săvai că cu puțină oaste era; care dar véste la domnu făcîndu știre de la margine, că hanul și cu calga-sultan iaste viitor a trece prin țară, numaidecît și măriia-sa boiari întru întîmpinare le-au trimis anume: pre Vergo vel-paharnic și pre Iamandi velportar ca să să afle cu slujbă lîngă dînșii și să le arată păsul și slăbiciunea țării, cîndai și ei cu vreo milă să vor arăta spre țară, să o mai usuréze ei den rînduiala conacilor, și den pocloane care a cere obiciuiți era. Iar ei nimic spre a țării jalbă nu s-au uitat, ci după a lor cruzie și nesilnicie, carii apururea asupra creștinilor lupi răpitori sîntu, toate cele obiciuite ale lor mîncături, ca și mai denainte pă deplin le-au cerut și domnul le-au plinit și conacile, și plocoanele.

Deci mergîndu el pre baltă pînă la apa Jiiului, la sat la Comoșteni, acolo i-au ajunsu véstea după urmă, cum că muscalii și cazacii facu multă stricăciune la cetățile care s-au zis mai sus. Deci acolo s-au sfătuit și s-au întorsu calga-sultan înapoi cu o seamă de tătari, iar hanul cu o seamă de oaste de tătari ce au rămas lîngă el, au trecut Dunărea pre la vadul Diiului și s-au dus la Beligrad dupre împărăție.

Într-acest an au dat Dumnezeu și lu Tucheli groful căděre den cinstea lui care avea de la împărăție, tocma ca luceafărului, den vremea ce și în urechile împăratului mérsése cele multe răotăți ce făcuse mai înainte și preste toată vremea și în tot locul pre unde piciorul lui călcase în țara împăratului. Deci socotind și împărăția că nici de un folos nu iaste, ci mai multu de stricăciune, îndată ce au mersu și el acolo la Beligrad cu oastea lui, ca să să afle cu slujbă lîngă împărăție, n-au pohtit împărăția slujba lui, ci au poruncit de l-au luat împreună cu muierea lui și cu cîteva slugi ce au avut și dîndu-l pe pază împărătească, l-au trimis

la Ţarigrad, cum inema lui n-au poftit, unde şi săvîrşitul lui va fi, nemaiavînd scăpare de acolo — că dreptu iaste Dumnezeu şi dreaptă iaste judecata lui, aşa sîntu sfîrşiturile răilor şi tiranilor. Iar oastea lui o au dat împărăţiia pre seama mării-sale lui Costandin-vodă, poruncindu ca să vie să fie suptu ascultarea mării-sale, de va pofti domnul să-i ţie în leafă, iar de nu, să fie raia, săvai că mării-sale nu i-au trebuit; iar şi ei, ca nişte hoţi ce au fostu, au venit pînă la un loc şi apoi au făcut carele încătroo au putut, neavînd obrazu să fie la domnu, că — şi ştiia jafurile şi răotăţile ce făcuse în ţară, ci aşa toată gloata lui şi strînsoarea lui precum au fostu hoţească şi tîlhărească, aşa şi săvîrşitul i-au venit, cu stăpîn cu tot, dempreună spre pierzare desăvîrşit.

Cap. XXXVI

Pentru trecirea împărăţiei prin ţară şi pentru călătoria domnului, de au mersu înaintea împăratului sultan Mustafa

Aflîndu-să dar domniia la Tîrgovişte, cu grija pazii despre Ardeal, cum s-au zis mai înainte, véste ca făr' de nădejde domnului sosêşte de la Cornea vel-ban şi de la Istodor vel-căpitan za Cerneţi, trimiţîndu şi cărţ' de la capichihaialile ce era cu oastea turcească anume: Ianache Porfirita dragomanul şi Iane căpitanul de Odivoe, făcîndu ştire, cum că împărăţiia cu toată oastea turcească întorcîndu-să va să vie pren ţară să treacă.

Pentru că fiind împărăţiia la Beligrad, cum s-au zis mai înainte, rădicatu-s-au de acolo cu toată puterea şi au trecut Dunărea de ceasta parte la Panciova, de au mersu la o cetate ce să chiema Lipova, care era suptu biruinţa neamţului, luînd-o de la turci mai în trecuţii ani şi acéia o au luat-o cu războiu.

După acea împărăţiia iar s-au întors la Timişvar şi aflîndu o tabără nemţească ce era cu Viteran ghenărar între Sebeş şi Logoş, care era ca la vreo 6.000 de

némți numai, și așa numai au trimis pre un pașă numit arbănaș, ce să chiema Mahamut Beiuoglu, fiind și Rumeli beglerbei, cu oaste asupra lor, care mergîndu nimic nu le-au putut strica, ci foarte rău némții i-au înfrîntu.

Deci făcîndu știre împărăției, numaidecît împăratul însuși cu toată oastea, împreună și cu hanul, cu tătărîmea s-au pornit asupra lor, care mare înșălăciune lui Veteran au fostu, că nu știuse el că împăratul iaste, că s-ar fi tras înapoi, n-ar fi stătut împotrivă-i cu acea puțintică oaste ce avea. Iar de vréme ce norocul așa i-au slujit, nu era putință într-altu chip a face, făr' de cît a să întimpina cu dînsul și foarte tare războiu au dat, cît s-au îngrozit și turcii, că 4 ceasuri războiul au ținut. Iar de vreme ce mulțimea turcilor pre de toate părțile îi coprinsése, pîn-în cea de apoi rănindu-să Veteran ghenărariul, atît cît a mai sta în fruntea oștilor, n-au mai putut sta. Au dat dosul și ceialaltă oaste nemțească și așa fiind izbînda turcilor.

Mulți den némți au omorît și s-au și prinsu și însuși Veteran ghenărariul au perit, neștiindu-să încă unde să fie căzut, carele cum spunea și însuși turcii, că de nu ar fi perit el nici într-un chip n-ar fi luat turcii acea izbîndă. Însă acel războiu, nici fără mare pagubă și pierdire turcilor n-au fostu, că den capete au perit și de la ei Șain Mehmet-pașa, cumnatul împăratului, Mahmut Beioglu Rumelii, beglerbeiu, și alți bei și capete alése multe au căzut, care fiind împăratul de față și cu hanul la războiul acela și văzîndu tarea bătaie a némților și făr' de voia lor le-au căutat a sta, siliți fiind de împăratul că-i va omorî de nu-i va sparge pre némți, poruncindu-le a să bate și a năvăli pînă la moarte.

După aceia împăratul au arsu pălăngile, anume: Logoșul i Sebeșul, lăsîndu-le némții pustii dupre războiul acela, carele și mai nainte suptu biruința turcilor era, apoi le luase némții.

Deci dar făcîndu împărăția aceste izbînzi, nimic nu s-au mai contenit, ci înapoi s-au învîrtejit, a căriia învîrtejire și venire nu era pentr-altă parte mai dreptu a fi și mai curînd a ieși dentr-acele părți, fără cît pre Almaș să dea pre la Dimircap și să vie prin țară, să meargă să treacă Dunărea pe la Nicopoe, cum socotise. Văzîndu dar vizirul Mehmet-pașa în ce chip întinsoarea

împărăției iaste, numaidecît pre un agă trimite la domnu cu ferman, ca să să rădice domnul să meargă să-i iasă înainte la Dimircapi întru întimpinarea împăratului, să deschiză drumul, să facă poduri la ape mari și la altele să să afle cu slujbă lîngă împărăție, de vréme ce împărăția prin țară-i vine și trece.

Poate dar fieștece înțeleptu socoti, la cîtă grijă domnul s-ar fi aflat și ce fel de inemă mare trebuia a fi la o vréme ca aceea, fiindu a mérge înaintea unii împărății, întîiu că rădicarea îi era grabnică făr' de veste și făr' de nici o gătire ; alta, călătoriia încă era lungă și vremea scurtă, gîndindu-să nu cumva să apuce împărăția să între mai nainte în țară și nu să va afla domnul să-i iasă înainte la hotar, unde era porunca : și de va cere niscareva zaharale, unde să putea afla în grab, fiind și țara fugită și băjănită, ca acestea domnul gîndiia.

Însă pre Dumnezeu nădăjduind cela ce la multe întîmplări ca acestea l-au luminat și l-au ajutat, numaidecît au început a să găti de purces înainte, precum i să poruncise, socotindu ca unde ar putea întimpina pre împăratul cu toată puterea ce veniia. Întîi pre Pătru vel-căpitan za dorobanți Obedeanul de olacu l-au trimis înainte la Dimircapi ca să dreagă drumul, săvai că vel-ban și cu Istodor căpitanul acolo tot dregea și purta acele griji cît să putea, și să grijască de cele ce ar fi de treaba împărăției. După aceia și alți boiari au mai trimis, anume : pre Dumitrașco Caramalîul vel-postelnic, i Bunea vel-armaș și pre alții cu cărți la viziriul, făcînd știre că și domnul iaste viitor și ca să afle lîngă împărăție, pînă și domnul va sosi, și de olac i-au trimis. Apoi și domnul pre Dumnezeu într-ajutor luînd, au purces la septembrie 23 de zile, cu o seamă de boiari și cu cîtăva slujitorime călări cît s-au socotit de treaba slujbei a fi, lăsîndu la Tîrgoviște pe doamna mării-sale și toată casa, lăsînd și pre Costandin Cantacozino stolnecul și pre Ianache Văcărescul vel-agă, cu toată pedestrimea împreună și cu o seamă de călărime ; iar la București au trimis pre Șărban vel-vistier ca să fie ispravnic și purtător de grijă, pînă să va întoarce domniia, fiindu acolo și Costandin Ciorogîrleanul vel-clucer și Andrei vel-căpitan za cazaci, carii era de paza orașului. Și așa domnul degrab s-au dus,

trei conace făcîndu pînă la Brâncoveni, iar la al patrulea conac, ajungîndu pînă la pod la Iamnic, ce iaste peste apa Jiiului, întimpinat-au olăcari viindu de la ordiia împărătească cu poruncă ca să să nevoiască domnul să meargă cu un ceas mai înainte, pentru că împărăţiia întrase în ţară şi într-acea zi încă şi purcesése de la Cerneţi în jos spre Diiu. Care grabă văzînd domnul, lăsat-au acolea carăle şi alte agărlîcuri ce au fostu, împreună cu Diicul vel-logofăt, i Mihai Cantacozino vel-spătar şi cu slujitorimea şi luînd numai o seamă de boiari şi cu cîţiva slujitori, au mers înainte sprinteni şi cîndu au fostu la septembrie 27 de zile, vineri, au ajunsu domnul împărăţiia la Cuşmir şi cum au sosit, la ordie au mersu numaidecît domnul de s-au împreunat cu veziriul, carele au întrebat pre domnu ce au fostu pricina de au zăbăvit cu venitul, de oareşcîndu făcîndu-i ştire că împăratul vine şi răspunzîndu-i că tîrziu au venit aga cu acea véste şi calea departe fiind, altă n-au mai zis fără cît aşa să întîmplă de multe ori ca la acéle. Iar a doao zi, sîmbătă, rădicîndu-să împărăţiia de la acel conac, au mersu la conacul de la Maglavit, la care conac s-au mai împreunat şi domnul şi cu alte căpetenii ale împărăţiei, cum cu tefderdariul, cu reiz-afendi şi cu alţi ca aceia dregători.

După aceia tot într-acea zi au venit domnului ferman, ca însuşi domnul să meargă înaintea împăratului, să fie povaţă, pînă unde va trece Dunărea. Şi aşa Dumnezeu puternicul au povăţuit pre domnu şi l-au păzit cu cinste, după vrednică slujba sa, pînă la sfîrşitul şi acei căi.

Cap. XXXVII

Pentru conacile împărăţiei, care pe unde au fostu, anume pînă la Turnu, unde au trecut decîndea la Nicopoe

Însă de vréme ce cu cale iaste şi conacile anume să să puie pre unde au mersu împărăţiia, iată aşa le punem, şi le numim, care pre unde au fostu orînduite.

Rădicîndu-să dar împărăţiia de la Maglavit, au mersu la conacul de la Hrast, unde iarăşi pre domnu veziriul

au chiemat de s-au împreunat, avîndu multă voroavă pentru trébile ţării şi ale împărăţiei. De acolo au mersu la conacul de la Măceşi; la acestu conac s-au împreunat domnul cu hanul Silen Ghirei, avînd şi el multă voroavă pentru ţară şi pentru trébile împărăţiei, la care conac au trimis împăratul pre Hasichi-aga, de au întrebat pre domnu deosebi şi de alte trebi ale lor împărăteşti. De acolo, au mers la conacul de la Ciobanul împotriva Oreaovii, trecîndu apa Jîiului pă den josu mănăstirii Sadovii, pre pod mereu, carele domnul mai înainte trimisése de-l făcuse pre Calotă logofăt Bilcirescul şi pre Dumitraşco căpitan Hărgitoianul, i Preda Zătreanul, vătaf bănescu al scaunului Craiovii, şi alte căpetenii. De acolo au venit la conacul de la Orlea; aici au chiemat vezirul pre domnu de l-au îmbrăcat cu caftan împreună cu 12 boiari de întoarcere, căci de la Turnu era să-i dea voie să să întoarcă în ţară-şi, la scaun, arătîndu viziriul şi făgăduinţe de milă spre ţară, zicîndu că împărăţiia va face multe mili ţării pentru slujbie şi altele ce au arătat şi au făcut domnul. După aceia au venit împărăţiia, la Turnu, trecîndu apa Oltului pre pod stătător, care iarăşi domnul trimisése boiari de-l făcuse, anume : pre Bunea vel-armas, şi pre Pîrvul logofăt Fărcăşanul, şi pre Barbu pitar Bîrsescul şi pre alţi boiari căpetenii.

Sosind deci împărăţiia la Dunăre, la Turnu împotriva Necopoi, şi stîndu domnul cu boiarii şi alte căpetenii ce era lîngă domnu, s-au închinat înaintea împăratului şi îndată cum au descălecat împăratul în vad, au chiemat pre domnu de l-au îmbrăcat cu caftan, dîndu-i şi ferman de domnie noao, datu-i-au şi voie ca să se întoarcă la scaun înapoi. Şi aşa, după aceia, împăratul puindu-să în caic, au trecut Dunărea de céia parte la Nicopoe, iar domnul încă trei zile pre loc acolea cu tabăra de o laturi în cîmpu au mai şăzut, ca să-şi caute cu vistieriia împărătească de multe ale ţării trebi, păsuri şi gréle nevoi ce avea nespuse. Atunci, acolea cît au mai şăzut, şi cîţiva nemţi de la turci şi de la tătari au răscumpărat, întru carele au fost şi un Ioan Conrad Huber îl chiema, ce era comisar oştii nemţeşti, adecă ca un vistiiar mare, cum îi zicu, de toate trebile ce sîntu ale oştii el purtător de grijă fusése, şi alţi oameni de cinste căpitani s-au răscumpărat.

Deci la octombrie 7 zile, au purces, şi domniia de acolo sculîndu-să s-au întorsu înapoi, viindu iarăşi pre la Brâncovéni la Tîrgovişte unde la octombrie 13 dni, cu mila şi cu ajutoriul lui Dumnezeu sosindu şi pre toţi ai casii mării-sale împreună şi cu altă boierime ce acolo era sănătoşi aflîndu-i, puţintel au mai şăzut; deci cu totul s-au rădicat şi au venit la scaun la Bucureşti, la octombrie în 20, intrînd cu alai mare şi frumos, după cum s-au cuvenit şi obicina iaste şi după ce la curtea domnească au întrat şi în scaun au şăzut, dat-au de s-au cetit fermanul împăratului care-i dédese de înnoirea domniei în divanul cel mare, în auzirea tuturor, fiind mitropolitul ţării kir Theodosie, şi toată alaltă boierime, şi căpeteniile şi slujitorimea, la orînduiala lor stîndu, şi cu tunurile şi cu puşcile dîndu, s-au făcut bucurie de obşte, toţi dîndu laudă şi mulţumită lui Dumnezeu celui atotputérnic, carele toate dupre adîncă înţelepciune, bunătatea şi voia sa le tocméşte, le poartă şi le face.

Cap. XXXVIII

Cum au venit într-acest an multe porunci de la împărăţie, cereri de bani şi de altele, de au venit ţara la mare greu şi de trecirea tătarîlor iar prin ţară şi de mergirea domniei la Tîrgovişte

După aceia dar avut-au domniia pace şi linişte de iarnă, iar cîndu au fostu despre primăvară, încă de la luna lui februarie 10, leat 7204, începîndu turcii a face iarăşi gătire de oaste în multe părţi, multe gréle orînduiale pre această ticăloasă ţară au rînduit, nu numai sume de bani au rînduit a da, ci şi cai mulţi, şi boi, şi oi, şi cară multe cu boi osebi, unele să să trimiţă la Beligrad, altele la Timişoara, altele la cetăţile de la Voziia, fiind poruncă ca să să dreagă acele cetăţi, şi asupra acestora veniia fermanuri după fermanuri, cu grabă mare, tot cu agi de la împărăţiie, cît şi domnul şi boiarii îşi pierdea mintea şi sfatul, mirîndu-să care poruncă mai înainte să facă, tot gréle fiind şi grabnice, care nu s-au pomenit mai înainte [ca aceste greutăţi pre această săracă dă ţară.

Săvai că de va fi fost păs şi împărăţiei mai înainte,] [1] iar s-au fostu rădicat ca acestea cu Ţara Moldovii şi cu Ţara Ardealului, iar în vremile acestea ajungîndu Ţara Moldovii la mare slăbiciune, de multe şi nespuse călcări şi prăzi, cîndu de tătari, cînd de leşi şi Ţara Ardealului fiindu supt biruinţa nemţilor, rămas-au tot greul pre această ţară şi numai de aici le cerea toate cîte le trebuia, care nu putea zice niminea că va mai sta cinevaşi pre pămîntul acesta, începînd şi satele a să răsipi de păsul ce era pă ţară. Pentru [că] [2] jalbele domnului şi ale săracilor nu să asculta la cei mari stăpînitori, căutîndu ca nişte lupi răpitori numai să-şi plinească ale lor cîte le trebuia, ci numai la Dumnezeu le era nădejdea şi măcar că cu nespuse nevoi a săracilor iar şi cu multă nevoinţă şi chivernisire a domnului, au ajutat Dumnezeu de s-au rădicat toate cele preste putinţă porunci.

Într-această iarnă s-au întîmplat maziliia şi lui Costandin Duca-vodă de la Moldova, ginerile mării-sale lui Costandin-vodă Basarab, pentru că nu putea să împlinească poruncile cîte şi de acolo împărăţiia cerea, că în domniia lui era totdeauna a să strejui, cînd de leşi, cînd de tătari, cît însuşi el pohtiia să să lipsească de acea domnie, văzîndu că de ce mérge, ţara i se pustiiaşte şi nevoile să îngreuiază. Deci au dat împărăţiia domniia lui Antioh, feciorul lui Cantimir, iar Costandin-vodă s-au dus la Poartă şi i s-au făcut priiminţă bună de cătră împărăţie şi rădicîndu-şi pre doamna sa şi toată casa sa, datu-i-au împărăţiia voie să şază la casa lui cu pace în Ţarigrad.

Iar cîndu au fostu la luna lui mai, avîndu domniia ceva răsuflare după ce toate poruncile împărăteşti plinise, cum s-au zis mai sus, ieşit-au domnul în preumblare spre satul mării-sale Obileşti, vreo zece zile zăbovind. Deci numaidecît iarăşi un agă de la împărăţie soseşte, anume Mehmet-aga, ce era cumbaragi-başa împărătescu (care den frînci să turcise), cu poruncă împărătească la domnu viind, ca să gătească domnul den ţară o sută de mii de chile de zaharea, o seamă să să stringă la Bucureşti, şi o seamă la Tîrgovişte, să fie de treaba oştilor, avîndu împărăţiia gîndu să vie pre

[1] Adăugat marginal.
[2] Adăugat deasupra rîndului.

aicea prin țară, să treacă la Ardeal, ca de va putea să ia Ardealul de suptu biruința neamțului.

Iar apoi, nu precum poftiia ei a face, le mergea, ci precum vremea îi chiema, așa urma, că cea mai mare a lor grijă era tot despre Beligrad. Dreptu aceia înțelegîndu că nemții merg asupra Timișoarii cu toate oștile [s-au pornit și împărățiia spre Beligrad a merge cu toate oștile,] [1] trimițînd și la hanul poruncă, ca să trimiță o seamă de tătari, să meargă cu împărățiia, pentru că hanul nu putea să vie, avîndu iarăși păs despre muscali, viind iarăși grele oști moschicești asupra Azacului, și avea tătarii mare grijă să n-aibă primejdie despre dînșii. Drept aceia și puțintică oaste tătărască s-au rînduit dupre împărăție, rădicîndu pre Ialâ agas de la Bugeac, cu o seamă de tătari, de au mers după împărăție, cărora fiindu-le trecirea iar pen țară, iar pagubă domniei și țării s-au făcut, trimițîndu-le pocloane și conace făcîndu-le, după păgînescul lor obicéiu, fără alte jafuri și stricăciuni, ce sîntu obicinuiți a face creștinilor, pre unde a ajunge ei. Iar domnului viindu-i poruncă împărătească, ca să iasă den scaun, să vie spre munte la plaiuri, să păzească țara, s-au rădicat de la București și au venit la Tîrgoviște la luna lui iulie 11 dni.

Și îndată după venirea mării-sale, venit-au véste de la margine, că mai vine un sultan, anume Șaipazu Gherei, feciorul hanului, și cu o seamă de tătari, să între în țară ca să meargă după împărăție, cărora și lor le-au rînduit vite de conace și le-au trimis și pocloane, bani înainte și altele ce s-au obicinuit păgînii a lua, de cîndu s-au început oastea Beciului. Și acestu sultan n-au priimit să ia mai puțin, ci tocmai ca și hanul cînd ar fi, au cerut să i să dea, arătînd laudă și spăimîntări, că de nu i să va da după cerirea lor, să vor tinde și spre în București a veni și vor face multe rêle. Drept acèia și domnului de nevoie îi era a trimite ca să-i plinească pohta pentru folosul bietii țări, carele pre la Diiu, la 10 zile ale lui avgust, au trecut Dunărea, mergînd la Beligrad după împărăție.

[1] Adăugat marginal.

Cap. XXXIX

Cum au mersu împăratul sultan Mustafa la Beligrad şi războiul ce-au făcut turcii cu némţii

Iară împărăţiia încă la iulie 23 dni, sosind la Beligrad, făcut-au sfat ca să meargă să lovească la Petrovarodin, apoi numaidecît viindu-le véste cum că oştile nemţeşti au mers asupra Timişoarei de o au ocolit, lăsat-au de aciia împărăţiia sfatul cel dentîi şi numaidecît la 27 dni ale lui iulie, s-au rădicat cu toată puterea şi, trecîndu Dunărea de ceasta parte, au mersu spre Timişoară. Némţii, cum au prinsu de véste că mergu turcii, au lăsat Timişoara şi s-au tras mai la cîmpie, ca pentru să să lovească cu turcii, că nici la dînşii nu era proastă putére şi gătire, fiindu duca de Saxoniia cap mai mare oştilor. Care aflîndu turcii, vrut-au să mai facă înşălăciuni, ca doar ar apuca o fărîmă de izbîndă ca în trecutul an şi aflîndu de o tabără mai mică nemţească ce era la Titel, pre apa Tisii, pornitu-s-au a merge asupra acelora, iar nici cu acel sfat n-au putut nemeri, că tăbara cea mare nemţească încă s-au pornit după dînşii, căci că turcii munciia ca să înşale pre némţi, iar nemţii munciia ca să-i coprinză, la acele locuri să-i bată. Aşadar, văzîndu turcii că s-au scăpat de sfatul lor şi vremea îi strimtează şi nemţii veniia asupra lor, le-au căutat a sta de războiu, faţă la faţă, şi au făcut meterez de cară.

Deci cîndu au fostu la avgust în 16 dni, s-au lovit némţii cu turcii şi s-au făcut războiu înfricoşat, făcîndu-să mare omor, precum au spus cei ce acolo în războiu au fostu, că doao şi trei părţi vor fi căzut de turci şi o parte de némţi; cît zic, că de n-ar fi înnoptat într-acea noapte ar fi fostu izbînda némţilor, ci înnoptîndu s-au contenit războiul. Némţii încă sfîrşind zahareao (căci vreo doaozece de zile trecuse, cît au umblat den loc în loc, pînă a să lovi cu turcii), în noaptea aceia s-au mai tras înapoi ca să-şi mai ia zaharea, gîndindu că să vor trage turcii după dînşii, ca să iasă la loc mai larg, să să bată, că acolo era strimtoare, iar turcii nimic n-au mai stătut, ci s-au învîrtejit înapoi şi aşa izbînda nici a unora, nici a altora au fostu, că

după întoarcirea turcilor nici nemţii nimic nu s-au mai mişcat a merge după dînşii.

Căzut-au dar şi într-acest războiu capete mari, şi de la o parte şi de la alta, că de la turci au perit Mustafa-paşa, fratele viziriului, şi s-au rănit inicer-aga şi alţi paşi ; de la nemţi încă au perit Haizler ghenărariul [şi Bolod ghinărar] [1], şi aşa într-acesta chip şi războiul de estimpu s-au întîmplat. Deci întorcîndu-să turcii înapoi la 28 dni ale lui avgust, au trecut Dunărea la Beligrad şi acolo sosind împărăţiia cîtăva vréme au stătut, pentru ca să vază de nemţi, încătro să vor mai porni şi ce vor face. Şi aşa stînd ei pă acea socoteală, le-au sosit véste de la hanul, cum că viind împăratul Moscului, ţar Petru însuşi cu putere mare asupra Azacului, şi încungiurîndu cu războaie, n-au mai putut nici turcii ce s-au aflat acolo, nici tătarîi să stea împotrivă, ci cu sabiia l-au luat. Care véste la mare grije şi turburare au adus şi pre împăratul, şi pre toate căpeteniile cele mari, cît nimica n-au mai zăbovit împărăţiia la Beligrad, ci s-au rădicat cu totul la septemvrie în 21 dnii, de s-au dus la Odriiu, sosind acolo octombrie în 15 dnii.

Iar domniia, aflîndu-să toată vara cu pace la Tîrgovişte, îndemnatu-s-au a face heleşteul cel mare de la Ilfov lîngă Fîntîna Ţiganului, care mai înainte vréme era făcută de răposatul Costandin-vodă cel Bătrîn şi au stătut pînă la Radul-vodă, feciorul lui Alion-vodă.

Deci acestu Radul-vodă au pus de l-au tăiat şi apoi nu l-au mai dres, ci l-au lăsat de s-au stricat de tot, iar măriia-sa Costandin-vodă au pus de l-au făcut de iznoavă, foarte lucru frumos şi minunat. Apoi fiindu vremea culesul[ui] viilor au mersu măriia-sa şi la Piteşti, împreună cu doamna mării-sale, şi cu toată casa şi cu toţi boiarii, de au fostu la culesul viilor acolo şi iarăşi fără zăbavă s-au învîrtejit la Tîrgovişte. Şi peste scurtă vréme s-au rădicat măriia-sa de au venit la scaunul Bucureştilor la octombrie 29 dni, leat 7205. Însă nici despre toamnă n-au putut fi măriia-sa şi ţara fără de supărare despre turci, ci iar au început a veni agi de la împărăţie cu fermanuri de cereri de bani, de care măriia-sa au făcut cum au putut şi tot le-au rădicat.

[1] Adăugat marginal.

Cap. XL

Pentru zidiri ce au făcut măriia-sa şi alte lucrări carele au săvîrşit într-acestu an

Într-acest an al optulea den domniia mării-sale, s-au săvîrşit şi mănăstirea care au făcut măriia-sa la tîrgul Rîmneculuí, unde să proslăveşte adormirea cei de Dumnezeu născătoare, stăpînii noastre, care iar den pajiştе şi den temelie au zidit împreună cu unchiul mării-sale, Mihai Cantacozino vel-spătar, însă mănăstire mare şi cuvioasă, cu chilii de piiatră şi cetate împrejur, pentru că fiindu în locu ca acela de iaste în calea oştilor şi mai mult a tătarîlor. Drept aceia au pus măriia-sa nevoinţă împreună cu unchiul mării-sale, ce s-au zis mai sus, de o au făcut cu tărie, ca multora scăpare şi apărare să fie, care cu mile întărindu-o şi cu toate cumsăcade împodobindu-o, la sfînta şi dumnezeiasca mănăstire de la muntele Sinai o au închinat, întru vécinică pomenire.

Şi iarăşi tot într-acest an au săvîrşit măriia-sa mănăstirea ce să chiiamă Mamul ot sud Vîlcea, care iaste hramul celui dentru sfinţi părintele nostru Nicolae Mirlichiischii făcătoriul de minuni, care mai înainte era mănăstire făcută de lemnu şi să trăgea despre Buzeşti şi veche fiindu şi să stricase. Iar dumneaei jupîneasa Stanca, muma mării-sale, o au făcut-o de iznoavă, însă iar de lemnu, iar măriia-sa după aceea iar trecînd cîtăva vréme, tot nu o au lăsat a fi de lemnu, ci o au pus de o au făcut de piiatră den temelie şi o au săvîrşit cu toate cele ce trebuiescu.

Mai făcut-au măriia-sa, pre lîngă altele şi aceasta, însă tot într-acestu an : la tîrgul Focşanilor era lipsă mare de apă de băut, cît foarte rău trăiia oamenii acolo, că şi apa care să afla acolo era sărată şi rea, nu numai cea curătoare, ci şi puţurile de făcea, tot apă aşa rea era. Deci măriia-sa văzîndu o lipsă ca aceia şi nevoie ce avea creştinii de apă, nu s-au lenevit a face o pomeană ca aceia, nici la chieltuială nu s-au uitat, ci au pus cu toată nevoinţa meşteri fîntînari de au adus o fîntînă cu apă foarte bună şi îndestulată, fiind acea fîntînă departe de tîrgu, cale de 2 ceasuri şi au făcut măriia-sa fîntînă acolo minunată şi vrédnică de pomeană, care n-au fostu mai înainte şi iaste tuturor oamenilor

de ajunsu nu numai cestor dincoace, ci şi celor den Moldova şi călătorilor adăpare bună şi îndestulată şi mării-sale sufletească folozinţă.

Cap. XLI

Pentru nevoile ce s-au întîmplat ţării într-acestu an de la turci; şi pentru călătoria domnii ce au călătorit la Cerneţi; şi de războiul ce au avut turcii cu nemţii şi estimpu

Deci cînd au fost într-al noaolea an den domniia mării-sale, leat 7205, iar să îngreuie ţara cu multe dări de la Împărăţiia Turcului, mai în cumplit de cum fusése în ceialalţi timpi pentru gătire oştilor ce avea şi spre partea nemţilor, şi spre partea muscalilor, cît putea zice cineva că nu va să mai rămîie în ţară nici bou, nici oaie, nici cai, nici nimic, fără bani ce să da pre unde să rînduia, de care să afla domniia şi boiarii la grijă că nu le vor putea scoate la cap, şi iarăşi cu ajutorul lui Dumnezeu toate pre rîndu s-au rădicat.

Deci avînd domniia răsuflare după ce toate poruncile împlinise, după obicéiul ce avea primăvara, la luna lui mai a ieşi în preumblare, mers-au, cum şi alte dăţi, la satul mării-sale Obileştii, cu toată casa mării-sale şi cu boierimea. Ci n-au fostu cu ticnă nici acea ieşire a domnului, că încă măriia-sa fiind la Obileşti, iar la Bucureşti venise un agă de la împărăţie, cu poruncă ca să rădice pre domnu cu grab să meargă la Cerneţi, pentru că rădicîndu-să o seamă de hoţime ce să ţinea de nemţi despre partea Haţagului, au mersu de au lovit un oraş ce se chiema Oreaova, decindea de Dunăre, în Ţara Turcească, de au făcut mare stricăciune şi pradă, luîndu şi pre cadiul, şi pre alţi turci de acolo de i-au dus cu dînşii. Care veste mergîndu la împărăţie, oarece turburare au făcut şi numaidecît împărăţiia au trimiis pre un agă, ce s-au zis mai sus, la domnu, cu poruncă ca să meargă cum mai curîndu cu oaste spre Cerneţi, ca doar de vor fi trecut acei hoţi spre partea ţării, să-i coprinză şi să-i strice, să nu scape. De a căruia turcu venire făcînd domnului ştire de la boiarii de la scaun, îndată şi domnul au purces de au venit la Bucureşti şi cum au văzut porunca

împărătească, nimic n-au mai zăbovit, ci numaidecît s-au gătit şi au purces la mai în 27 dni, de au mers pre la Brâncoveni şi de acolo au trimis înainte pre Istodor căpitanul de Ruşii-de-Véde cu o seamă de slujitori, acolo decindea, despre Oreaova şi spre Diiu, în preajma acelor hoţi, de s-au împreunat cu paşa de la Diiu şi făcîndu pază tare, au şi prinsu cîţiva dentr-înşii şi i-au trimis la împărăţie.

După aceia măcar că nu s-au mai simţit hoţi, iar domnului tot îi era a merge după poruncă şi rădicîndu-să de la Brâncovéni, au mers la Craiova şi de acolo la Cerneţi, pentru că şi împărăţia purcesése de mergea în oaste iarăşi la Beligrad asupra némţilor, pentru aceia au mers şi domnul la Cerneţi, să să afle den poruncă.

Atuncea făr' de nădejde au ajunsu pre domnu véste foarte amară de la Ţarigrad, că au murit fiica mării-sale, doamna Mariia a lui Costandin-vodă, feciorul Ducăi-vodă, care vestire rumpere de inemă părinţilor au fostu, că e multu a zice de întristarea şi jalea ce au avut pentru fiica lor cea iubită şi dorită, că nu o văzuse de 4 ani şi au murit în striinătate şi nu era a să potoli acea făr' de mîngîiere plîngire şi întristare cu altcevaşi, fără cît iar cu mîngîiarea celorlalte odrasle ale mărilor-sale, ce vedea înaintea ochilor, pînă la 10 coconi şi cocoane, şi cu multa înţelepciune ce avea, au mulţumit lui Dumnezeu, celui ce stăpîneşte şi moartea, şi viiaţa, lăudîndu şi slăvindu numele sfinţii-sale.

După aceia mergînd la Cerneţi au şăzut acolo pînă la septembrie 20 dni. Deci venind véste domnului de la capichihaiale ce avea lîngă veziriul, că împărăţiia au trecut Dunărea, de s-au dus pre Dunăre în sus, pre apa Tisii, la cetatea Titelul, s-au sculat de la Cerneţi, de au venit la apa Jiiului la Ţînţăréni şi acolo au şăzut pînă cîndu au auzit că ş-au luat turcii plata iarăşi de la Dumnezeu, ca şi de multe ori, săvai că niciodată ca acum n-au păţit ei bătaie şi zdrobire de la némţi.

Carii sîntu vrednice a să scrie în ce chip întîmplările războiului acestuia au fostu, că putem să zicem, „pă cine va să piiarză Dumnezeu îi ia sfatul". Pentru că bătaia într-acestaşi chip au fostu, că după ce au sosit împărăţiia la Beligrad, la iulie 31 dni, strîngîndu-se toate oştile acolo în multe feliuri să sfătuia încătroo vor mérge, că atît li să înălţase trufiia, cît să socotiia că

au în ce parte vor mérge vor prăpădi tot şi să vor întoarce cu mare izbîndă. Şi aşa la avgust 9 dni, au trecut împărăţiia pre podul ce-l făcuse peste Dunăre la Panciova, şi acolo şăzîndu o săptămînă, au rumptu ca să meargă dreptu la apa Tisii. Şi purcegîndu la Panciova, la 16 dni ale lui avgust, sosindu la apa Tisii, numaidecît au făcut pod peste Tisa şi trecîndu Tisa de ceia parte, au luat cetăţuia Titelul, în care era puţintică oaste nemţească şi sîrbi, şi sculîndu-se de acolo de la Titelul, au tras iar la Dunăre, la un loc ce se chiema Cobila, den jos de cetatea Pătruvarodinul şi acolo, făcîndu mare meterezuri împrejurul taberii lor, au şăzut cîteva zile, făcîndu sfat ca să treacă Dunărea în ceia parte, ca să să apuce de cetatea Pătruvarodinul să o bată; şi aşa trimisése să aducă podul cel ce era peste Dunăre făcut, de trecuse pă la Panciova, ca să-l întinză peste Dunăre, drept acel loc unde era ei, ca să treacă la Pătruvarodinul. Deci aceasta înţelegîndu nemţii, de unde era cu tabăra lor spre Săghedin, cum că turcii vor să treacă la Pătruvarodin, sculatu-s-au Evghenie, prinţepul de Savoi, care era mai mare cap oştilor nemţeşti şi cu alalţi ghenărari ce mai era împreună cu dînsul şi cu toată oastea, de s-au pogorît şi ei asupra Varodinului.

Deci de aceia viitoare a nemţilor înţelegîndu turcii, au încălecat însuşi viziriul Mehmet-paşa, cu alalţi viziri şi cu alalţi paşi, şi cu toată oastea turcească cîtă era călărime, lăsîndu în şanţu numai pre împăratul cu pedestrimea, şi au ieşit înaintea nemţilor ca să-i zăticnească, să nu poată a merge suptu Pătruvarodinul; ci nimic n-au putut să-i zăticnească, că precum era rînduiţi nemţii au mersu dreptu împotriva Varodinului, în malul Dunării, unde era pod nemţescu făcut peste Dunăre supt Varodin şi acolo s-au conăcit, neputîndu turcii, necum vreo zminteală să le facă, ci nici măcar un om dentr-înşii să ia. Şi aşa s-au întorsu veziriul cu ruşine înapoi iar la tabăra lor. Atuncea au cunoscut turcii că cele ce socotiia mai înainte să facă nu le vor putea săvîrşi dupre pohta lor, că văzură puterea nemţilor ce iaste, ci numaidecît întoarsără sfatul lor cel trufaş a începe să se poarte în meşteşuguri şi în tălpizii, şi socotiră să să întoarcă înapoi pre apa Tisii în sus, ca să strice târguleţe şi sate ce ar găsi, şi pînă a să întoarce nemţii după dînşii, iar ei să treacă iar Tisa, socotind

cu acele tîrgulețe și sate ce ar strica că au izbîndit și să să întoarcă înapoi, ci acea socoteală au fost de peirea și stingerea lor.

Și așa numaidecît într-aceiași noapte au purces de la Cobila la avgust 28 dni, și mergîndu pre apa Tisii pînă la orașul ce să chiiamă Sentea și lovindu orașul acela făr' de veste, l-au arsu, și au zdrobit, și au omorît pre toți oamenii, cîți au aflat într-acel oraș cu mare crudătate; și alte sate ce mai era împrejurul Sentii, asêminea le-au stricat și iarăși au făcut pod peste Tisa acolo la Sentea și împăratul cu călărimea au trecut podul acela peste Tisa de ceasta parte, despre Timișoară, lăsîndu dencolo de Tisa toată pedestrimea, inicerii, gebegii, topcii, arbănașii, boșnégii, și pre însuși vezirul, cu alte capete fiind, și, ei să treacă a doao zi după împărăție. Ci fiind voia lui Dumnezeu ca să să rușinéze trufiia lor cea mare și să ocărască sfaturile lor cele deșarte, cînd au fost zi întîi a lui septemvrie, începutul anului nou 7206, s-au pomenit ocoliți toată pedestrimea aceia a lor, de oastea nemțească, neavîndu véste nimic de oaste nemțească că vine asupra lor. Pentru că ghenărariul cel mare al lor, Evghenie, și cu alalți ghenărari, prinzînd de véste de unde era dempotriva Varodinului, precum s-au zis mai sus, s-au luat și ei după turci cu socoteală ca aceasta unde i-ar ajunge să-i bată cu mare îndrăzneală.

Și apropiindu-să de acolo de unde era pedestrimea turcească, au coprinsu mai înainte pă un Cuciuc Géferpașa, care era de strajă cu vreo 200 de oameni, luîndu-l cu toți oamenii aceia ce era cu dînsul, nescăpîndu nici unul să meargă să spuie turcilor de venirea nemților asupra lor și așa de acel Cuciuc Géfer-pașa, înțelegîndu ghenărarii cum că împăratul au trecut apa Tisii cu călărimea și numai veziriul cu căpeteniile au rămas cu pedestrimea de ceia parte de Tisa, carii și șanțu împrejurul lor avea și cu cîteva tunuri, nimica n-au mai făcut altă zăbavă, ci numaidecît s-au pus în rînduială de bătaie și au îmbărbătat, de au mersu asupra lor. Pă carii văzîndu-i turcii făr' de veste, vrut-au ca să fugă, ci nu le-au dat îndămînă vremea, că era voia lui Dumnezeu să se prăpădească, ci ștind veziriul la capul podului, cu alți pași nu-i lăsa să fugă, și némții iarăși îmbărbătîndu au coprinsu căpătîiul podului și așa

turcii, de voie de nevoie, le-au căutat a sta de războiu şi bătîndu-să ca la 2 ceasuri, foarte tare, în cea de apoi tot i-au răzbit puterea nemţească şi atîta tot i-au omorît, cît dintr-aceia cîţi au fostu acolo, nici unul n-au putut scăpa să treacă la ordiia împărătească, unde era dencoace de Tisa, căzînd veziriul cu alalţi 5 veziri şi cu 12 paşi, inicer aga Cucul-chihaia şi cu zagaragi-başa şi 80 de ciorbagii şi cu tot ogeacul inicerilor, gebegi-başa cu topci-başa, iar cu tot ogeacul lor, Rumeli beglerbei şi cu 44 de alai-bei şi cu toţi arbănaşii, fotlîbuluc-başa, care era peste boşnégi, cu toţi boşnegii, carii să socotea această pedestrime aproape de 20.000 cu toţi, acolo s-au prăpădit nescăpîndu nici unul.

Şi acestu războiu n-au ţinut mult decît 3 ceasuri şi într-aceste 3 ceasuri s-au făcut această înfrîngere mare turcilor. Iată aievea a lui Dumnezeu plată, după cum zice proorocul că: „domnul, trufaşilor stă împotrivă". Şi iar această stingire văzîndu sultan Mustafa împăratul cu cei ce era pă lîngă dînsul dencoace de Tisa, nimic nu s-au mai zăbovit, ci îndată cerîndu calul şi încălecînd de cu seară, au fugit toată noaptea şi a doao zi, 23 de ceasuri, pînă la cetatea Temişoarii, lăsîndu şi corturi, şi tunuri ce era trecute cu dînsul, şi cară cu zaharéle, şi dobitoacile toate, şi tot ce era cu dînsul, care pă cum zic, a doao zi trecîndu némţii podul, au întrat în ordiia turcească, mirîndu-să de atîta seamă de corturi, de zaharéle, de dobitoace ce lăsase. Şi aşa némţii în cortul cel mare al împăratului, făcînd liturghie, au dat slavă lui Dumnezeu; iar împăratul după ce au ajunsu la Timişoara, nemairămîind altu paşă să facă vezir, pentru că să prăpădise toţi acolo în războiu, pecum s-au zis mai sus, au trimis la un Husein-paşa, care era serascher la Beligrad, ca să fie acela vizir şi să meargă înaintea împăratului cu cîtă oaste va fi la Beligrad şi, mergîndu după poruncă ce-i mérsése, au purces şi împăratul de la Timişoară de au mersu la Beligrad, ajungîndu la Beligrad la septemvrie 9 dni.

Domnul fiindu la Ţînţăréni, precum s-au zis mai sus, la septemvrie 8 dni, în zioa de naştere născătorii de Dumnezeu şi pururea fecioarii Marii, cînd ieşiia de la utrenie, dimineaţa, au venit această véste de izbînda

creştinilor cu Stoian vătaful de călăraşi, care să întîmplase la Beligrad şi înţelegîndu de această veste veselitoare, de izbînda creştinilor şi stingerea păgînilor, au dat slavă lui Dumnezeu şi maicăi sfinţii-sale. Şi mai şăzîndu acolea la Ţînţăreni o săptămînă de zile, pînă au rînduit să facă pod peste apa Jiiului, au lăsat acolo pă Andrei vel-căpitan za cazaci şi pă Dumitraşco căpitanul Hărgitoianul să facă pod şi cu o seamă de slujitori pedestri.

Iar măriia-sa cu boierimea şi cu alaltă slujitorime au purces la septemvrie 15 dni, mergîndu la mănăstirea mării-sale la Hurezi, unde au ajunsu la septemvrie 18 dni, dîndu slavă lui Dumnezeu şi bucurîndu-să, căci mănăstirea grijită de tot o au găsit şi acolo s-au împreunat cu maica mării-sale şi cu doamna mării-sale şi cu toată alaltă casă a mării-sale. Şi de la mănăstire purcegîndu au venit la vii la Piteşti, de au fostu acolo la culesul viilor şi acolo au adus şi pre coconaşul fiicăi mării-sale, al doamnei Mariei de la Ţarigrad, care s-au zis mai sus că s-au petrecut în trecătoarea vară acolo la Ţarigrad, ca să-i fie de mîngîiare întristăciunii ce avea de fiica mării-sale doamna Mariia. Şi de acolo de la Piteşti, au trimis pre Vergo vel-clucer, şi pre Luca Rătescul vtori vistier şi pă Preda căpitan Zătreanul, la Odriiu, pentru că şi împărăţiia purcesése den Beligrad de mersése la Odriiu, cu pocloane la viziriul şi la alţii ai Porţii, după obiceiu, şi ca să facă jalbă de slăbiciunea şi de neputinţa ţării şi de multele nedreptăţi ce au avut ţara de la viziriul ce perise în războiu, pentru că era un păgîn rău, vrăjmaş creştinilor, trufaş, blestemat, iproci. Şi de la Piteşti sculîndu-să măriia-sa, au venit la scaun la Tîrgovişte, sosindu la octomvrie, 9 dni.

Cap. XLII

De mergirea domniei den Tîrgovişte la Bucureşti, viindu agă de la împărăţie cu caftan

Şăzînd dar domniia în Tîrgovişte, de la 9 dni ale lui octomvrie pîn' la 6 dni ale lui decemvrie, de vréme ce încă nu să potolise boala ciumei ce era atuncea în Bucureşti, avîndu gîndu domniia încă să mai şază, iar întîmplîndu-să atunci a veni un agă de la Poartă cu

caftan de la vizirul cel nou ce să pusése, pecum s-au zis mai nainte şi auzind cum că domniia iaste viitoare la Bucureşti, el încă să oprise acolo, aşteptînd pre domnu. De care lucru înţelegîndu domnul, nu putea să mai şază cît să să rădice să vie la Bucureşti. Şi numaidecît a doao zi de praznicul Sfîntului Nicolae, au purces măriia-sa cu toată casa şi cu toată curtea mării-sale de au venit la Bucureşti, unde întrîndu cu alai după obicéiu, ieşit-au şi aga acela cu caftanul înaintea mării-sale la marginea oraşului, împreună cu boiarii cei ce era ispravnici la scaun şi cu alalt norod, de au întîmpinat pre domnu cu cinstea cea ce să cădea.

Deci întrîndu în oraş şi la curtea domnească şi şăzîndu măriia-sa în scaun, îmbrăcatu-l-au aga cu caftanul şi au dat cu tunurile, după obicéiu. După aceia, aşăzîndu-să domnul şi boierimea şi toţi alalţi prin casile lor, făcîndu-să sfinte rugi pre la biserici necontenite, întîmplîndu-să atunci aici şi părintele Dositheiu, patriiarhul Ierusalimului, care şi cu domniia la Tîrgovişte fusése, şi mai înainte venise la Bucureşti, şi aşa Dumnezeu cel puternec şi milostiv s-au milostivit de au rădicat acea moarte ce era atuncea în oraş [şi nu s-au mai tinsu nicicum, nici în oraş,][1] nici într-altă parte.

Iar după aceia în scurtă vréme, cînd au fostu la luna lui ghenarie, venit-au domnului poruncă de la împărăţie, cu grab, ca să gătească atîta seamă de zaharea, să o trimiţă la Cameniţă, care poruncă foarte grea şi peste putinţă era ţării şi domniei, mai vîrtos, căci era vréme de iarnă; iar de vréme ce turcii nu cred, nici să uită la neputinţele creştinilor, pus-au domnul nevoinţă mare rînduindu boiari ispravnici, de au strînsu zahareao şi au făcut cară şi numaidecît au încărcat zahareao pre acele vrémi cumplite de iarnă ce era şi o au pornit-o de o au dus-o cu multă nevoie pînă o au băgat-o în Cameniţă.

Atuncea dar, avîndu măriia-sa şi nuntă a face pă cîşlegi a fiicăi mării-sale doamnii Ilincăi cu Scarlatache, coconul lui Alixandru, dragomanul cel mare împărătescu, cinstit-au întîi cu dregătorie pre acestu cocon, făcîndu-l păharnic mare; după aceea şi nunta s-au făcut la fevruarie [...], veselie foarte mare şi cu cinste domnească făcîndu-l şi despre o parte, şi despre altă

[1] Adăugat marginal şi deasupra rîndului.

parte, că nici coconul acesta nu cu proastă gătire de la tată-său venise, om lîngă împărăţie fiindu, ştiut şi învăţat foarte.

După aceia, început-au a veni iarăşi grele porunci de la împărăţie, de cară, de boi, de cai, de salaori şi de altele ce se obicinuise păgînii a lua în toţi anii den ţară, pentru gătirile oştirii împărăteşti spre Beligrad, care cu mare greu şi cu multu păs era ţărîi, că ţara de ce mergea, slăbiia de nevoi. Iar ei den cele ce să obicinuise a lua mai mult să întăriia, care peste putinţă era ţărîi şi domniei a le plini, că nu era mai puţine şi mai pre rîndu a să da, ci toate deodată. Iar încă şi prin multa nevoinţă a domnului şi mai vîrtos prin ajutorul lui Dumnezeu şi acestea toate rădicîndu-să, cînd au fost mai despre primăvară, la martie venit-au iarăşi la domnu poruncă împărătească cu agă, ca să gătească domnul 500 de slujitori, să-i trimiţă la Iaşi, unde era trimisă aznao împărătească la domnul Moldovii, să o ducă la Cameniţă pentru lefile slujitorilor de acolo, fiindu tătari şi turci rînduiţi a merge cu acea azna, ca să n-aibă primejdie. Dreptu aceia au rînduit şi pă măriia-sa Costandin-vodă să dea aceşti 500 de slujitori, pre carii îndată după poruncă, cu multă nevoinţă domnul i-au gătit şi i-au pornit, căpetenie făcîndu-le pre Mănăil căpitan ot Buzău, ce era căpitan mare de lefecii, de s-au dus de au rădicat zahareao, împreună cu domnul Moldovii şi cu celelalte oşti turceşti, tătăreşti, de o au dus de o au băgat-o în Cameniţă.

Dupre acestea toate, nici într-acest anu nu fu ţara nesupărată de trecirea tătarilor, în sus la Beligrad, pentru că ridicîndu-să Împărăţia Turcului iarăşi cu oşti a merge la Beligrad împotriva nemţilor, şi fiindu hanul Selin Ghirei încă mai de cu iarnă mersu la împărăţie den poruncă, ca să să sfătuiască cu dînsul de ale oştilor, cînd au fostu primăvara pornindu împărăţiia pre Husein-paşa, veziriul, să meargă cu oştile, au trimis pre hanul de au mersu cu dînsul, care numaidecît au trimis la Crîm de au rădicat încă trei feciori ai lui, pre Gazi Ghirei-sultan şi pre alţi doi sultani mai mici, cu cîtăva seamă de oaste tătărască, ca să meargă după dînşii în sus la Beligrad.

Care dar pornindu-să la 7 zile ale lui iunie, au întrat în ţară. Deci nu puţină iarăşi pagubă şi cheltuială ţării

au făcut, rădicîndu-li-să grele conace şi plocoane, trimiţîndu-le înainte cu boiari, făr' de alte jafuri şi stricăciuni ale lor ce a face sîntu obicinuiţi, şi aşa au trecut de s-au dus unde le-au fost porunca, trecînd Dunărea pre la Diiu.

Cap. XLIII

Pentru alte zidiri şi sfinte biserici ce au mai făcut măriia-sa şi pentr-alte ţări şi altele ce s-au mai întîmplat într-acestu an şi de mergirea mării-sale la Tîrgovişte

Într-acest an au trimis măriia-sa şi pre Neagoe pitariul Măjăscul în Ţara Ardealului, la Făgăraşi, de au isprăvit o biserică, care încă den trecutul an l-au fost trimis mării-sa de o au început din temelie a o lucra cu chieltuiala mării-sale. Pentru că neavîndu creştinii de acolo biserică, trimis-au la măriia-sa cu multe rugăciuni ca să le facă o biserică şi neapărîndu-să măriia-sa de un lucru dumnezeiescu ca acesta, stătut-au bucuros după rugăciunea lor şi au trimis de au făcut biserică mare şi frumoasă, întru pomenirea şi cinstea celui mare făcător de minuni, sfîntului Nicolae Mirlicheischii.

Aşijderea şi la Galata de la Ţarigrad, arzîndu o biserică ce fusése iar a sfîntului Nicolae, trimis-au părintele patriiarhul Ţarigradului kir Calinic şi creştinii poporului aceluia la măriia-sa, cu multe rugăciuni, ca să o facă de iznoavă. Şi iarăşi au primit măriia-sa să o facă şi au trimis ispravnic, cu multă chieltuială a mării-sale de o au făcut de iznoavă.

Şi spre partea Bugeacului, la Smil, aséminea s-au întîmplat de au arsu biserica ce au avut creştinii acolo. Deci arhiereul de acolo şi cu creştinii de acolo ce să afla lăcuitori, au trimis la mării-sa cu multe rugăciuni ca să facă pomană să le facă biserică, să nu rămîie creştinii făr' de sfinte rugăciuni şi făr' de slujbele cele dumnezeieşti, pre care lucru cu osîrdie au stătut măriia-sa bucuros a o face, şi numaidecît au trimis la Poartă de au cerşut voie la vizirul, şi dîndu-i-să voie cu ferman, trimis-au măriia-sa acolo un boiar, cu cheltuiala mării-sale, de o au făcut întru cinstea şi pome-

nirea sfîntului marelui mucenic Gheorghie, purtătoriului de biruinţă.

Într-această vară s-au isprăvit şi chiliile hanului den mănăstirea lui Sfeti Gheorghie de aicea den Bucureşti, care era făcute mai de demult, den zilele lui Alixandru-vodă cel Bătrîn, care făcuse cu chieltuiala unui Panaiotache, ce fusése dragoman mare împărătescu, însă numai aşa cîte un rînd de bolte era făcute; iar după aceia cîndu au fost în zilele mării-sale lui Costandin-vodă, după al şaptelea an den domniia mării-sale, apucatu-s-au măriia-sa cu multă nevoinţă şi cu mare chieltuială de au făcut pă deasupra celorlalte altu rîndu de chilii foarte bune şi boltite jur împrejur, şi case patrierşeşti deosebi, şi altu rînd de case egumeneşti foarte bune cumsăcade, precum şi să văd, care în trei ani acestea toate s-au făcut şi acest bun lucru de folos ce să începuse s-au isprăvit.

Şi iarăşi într-acest an, înţelegînd împărăţiia Turculuı că să rădică craiul leşăscu cu putére să vie asupra Cameniţii şi rînduind cîtăva sumă de oaste la sarascherul de la Baba, anume Isuf-paşa, ca să meargă asupra lor, rînduindu şi pre domnul moldovenescu ca să meargă în jos cu sarascheriul cu oastea lui, trimis-au împărăţiia şi la măriia-sa Costandin-vodă un agă cu poruncă ca să facă 1.000 de oameni de oaste să trimiţă lîngă sarascheriul şi îndată cu poruncă, cu multă nevoinţă, domnul au gătit şi au trimis la iulie 24 dni. şi fiind alte căpetenii asupra aceştii oşti, făcut-au măriia-sa sărdar pre Dumitraşco Caramalîu vel-postelnic cap mai mare şi poruncitor. Iar după pornirea acestora, nici măriia-sa în Bucureşti n-au mai şăzut, ci s-au rădicat de au mersu la Potlogi de au văzut casile mării-sale ce să lucra acolo. Şi de acolo au mersu la Tîrgovişte, sosindu la iulie 31 dni. Şi după venirea mării-sale la Tîrgovişte, s-au isprăvit şi foişorul cel boltit den grădina domnească, care den trecutul an să începuse de să zidise, iar într-acest an s-au isprăvit şi de alte podoabe ce l-au înfrumoseţat, cum să şi vede, că e foarte ciudat.

Şi au şăzut domniia tot în Tîrgovişte pînă în toamnă. Deci cîndu au fostu la culesul viilor, au mersu măriia-sa iarăşi la viile de la Piteşti, de au şăzut o săptămînă, după aceia iară s-au întorsu iar la Tîrgovişte.

Atuncea s-au isprăvit şi biserica domnească den Tîrgovişte de zugrăvit, măcar că şi mai nainte zugrăvită au fost, ci să învechise şi să stricase zugrăveala, iar măriia-sa au pus de iznoavă de o au zugrăvit şi o au pardosit cu lespezi de piatră, cu multă chieltuială şi foarte frumoasă o au înfrumuseţat, pă cum să şi véde. Şi tot atuncea s-au isprăvit şi biserica lui Sfeti Dimitrie den Tîrgovişte, care era de tot stricat şi bolta stricată, iar măriia-sa pre lîngă altele multe ce au făcut în Tîrgovişte şi aceia au pus de o au dres şi o au grijit de tot, de au făcut slujbă într-însa în zio de Sfeti Dimitrie.

A doao zi octomvrie 27 dni, s-au rădicat măriia-sa cu totul de au purces şi au mersu la Potlogi, unde şi casile de acolo isprăvite găsindu-le de zidit, numai doao zile au zăbovit. Deci au purces de au mers la Mogoşoaia şi de acolo au venit la scaunul Bucureştilor la noiemvrie 1 dni, leat 7207, împreună cu toată boierimea viindu cineşi pre la casile lor.

Într-acest an nici oştile turceşti cu cele nemţeşti lovire între dînşii n-au avut, săvai că cu gătire s-au pornit şi o parte şi alta, adecă viziriul mergînd la Beligrad cu oştile împotriva némţilor, şi némţii aşijderea în preajmă viindu-le, iar fiind pricină de pace la mijlocul lor, nu s-au mişcat nici o parte, nici alta spre războiu, pentru că cercîndu turcii pre némţi pentru pacea şi dîndu-li-să în bună, trimis-au Împărăţiia Turcului sol la némţii, anume pre Rami reiz-efendi, împreună cu Alixandru terzimanul cel mare împărătescu, fiind la mijlocu solul englezului şi al olandezului, ca să să facă pacea; şi viindu soli de la némţi, de la muscali; de la lèşi şi de la vineţéni, s-au strînsu toţi la un loc, ce să zice Carlovici, acolo. Deci adunaţi fiind toţi şi vorbind pentru pacea, fiindu şi voia lui Dumnezeu, s-au aşăzat şi aşa la dechemvrie 28 dni, leat 7207, acea pace, s-au isprăvit. Însă această legătură s-au făcut cu némţii, ani 25, dînd némţilor ca să ţie tot Ardealul şi Ţara Ungurească de Sus, iar turcii să stăpînească Timişvarul împreună cu tot ţinutul lui, adecă cu Lipova, cu Varansebeş şi cît ţine pînă în Mureş şi pînă în Sava. Cu lèşii încă au făcut pace vécinică, dîndu-le Cameniţa înapoi, aşa întreagă cum iaste, şi ei au dat turcilor tot pămîntul Moldovii cît îl luase, înapoi. Cu muscalii au făcut numai doi ani pace şi aceasta nu într-alt chip de aşăză-

mîntu, fără numai starea armelor; cu veniţiianii totdeauna. Şi aşa isprăvind solii pacea şi a unii părţi, şi a alalţiia, cei turceşti s-au întorsu la Odriiu, iar ceilalţi, carii la locul lor s-au întorsu.

Tot într-acest an, dupre ce s-au întorsu veziriul de la oaste, măriia-sa Costandin-vodă au socotit de au trimis la Poartă, pentru greul şi păsul ţării, pre dumnealui Cornea Brăiloiu vel-ban, şi pre Mihai Cantacozino vel-spătar, şi pre Dumitraşco Caramalîul vel-postelnic şi cu ei au mersu şi Iane vataful de aprozi. Aşa deci acolo mergîndu şi la cei puternici spuindu slăbiciunea săracilor pămînteni, s-au ascultat jalba lor şi aşa ce au zis s-au şi făcut, întîi pentru doao haraciuri ce ţara dedése mai mult la visteriia împărătească, s-au milostivit împăratul de au dat ferman, poruncindu tefterdarului, ca să nu mai orînduiască ţara să dea cevaşi pînă în doi ani, ca să să umple socoteala banilor celor ce dedése mai mulţi în trecuţii ani.

Mai milostivitu-se-au încă puternecul împărat pentru multa slujbă ce au slujit măriia-sa Costandin-vodă cu credinţă în vremea oştii, de l-au dăruit cu hatişirif, ca pînă va avea zile să domnească acestu pămîntu al ţării, care hatişerif aducîndu-l boiarii cei mai de sus zişi, împreună cu Osman-aga salahorul, cu multu şi frumos alai, măriia-sa Costandin-vodă ieşindu-i înainte deasupra viilor în deal, dupre obicéiu, întîlnindu-să cu dînsul, au venit tot alăturea cu turcul pînă la scaun în divan şi aşa sosindu, cetindu-să întîi hatişeriful, dupre aceia mucarelul, l-au îmbrăcat cu caftan pre măriia-sa Costandin-vodă, îmbrăcîndu cu caftane şi pre 24 de boiari, şi aşa dîndu tunurile şi puşcile, după-obicéiu, pă turcu cu feregea cu spinare de samur îmbrăcîndu-l, la gazdă l-au dus; îmbrăcat-au cu feregea cu spinare de samur şi pre efendi iazagiul, pentru căci au cetit hatişereful.

Acestu dar agă au sosit aici la aprilie 13 dni, leat 7207.

Cap. XLIV

[Pentru pristăvirea dumneaei jupînesei Stancăi Brâncoveanu Cantacuzino, maica mării-sale lui Costandin-vodă][1]

Tot într-acestu an, la fevruarie 10 dni, s-au pristăvit şi muma mării-sale lui Costandin-voievod, jupîneasa Stanca Cantacuzino, de vîrstă de 62 de ani, pre care şi bătrînéţile ajungînd-o, iar mai mult gréle boale, cum zic, s-au pristăvit, care lăsîndu cu a dumneaei gură ca să o astruce lîngă boiariul dumneaei, jupan Papa Brâncoveanul, la mănăstirea Brâncovénii, că acolo era îngropat. Deci şi măriia-sa Costandin-vodă, fiiul dumneaei. dupe cum au lăsat cu sufletul dumneaei aşa au şi făcut, că orînduind mulţi boiari, tot rude de ale mării-sale, întîi în curte la dumneaei făcîndu-i-să pogribaniia cu sobor mare, cu toţi arhierii, căci aicea în oraşul acesta să afla şi cu toată boierimea şi slujitorimea. Şi aşa deci isprăvind slujba pogribanii, cu mare cinste rădicînd-o, tot pe jos mergînd pînă suptu deal, acolo deci aşăzîndu-o într-o carătă, rămîind măriia-sa împreună cu toată casa mării-sale şi toate rudele la amară întristăciune şi mîhnire, măriia-sa s-au întorsu la scaun, iar oasele s-au dus de s-au astrucat unde au lăsat cu sufletul dumisale, toţi cu un glas rugîndu pre Dumnezeu ca să o odihnească în corturile dreptilor, la vécinica împărăţie, amin.

Cap. XLV

[Cum au venit domnului poruncă de la împărăţie ca să dea 1.000 de cară şi 700 de salahori ca să meargă să fie pentru deşărtarea Cameniţii]

Şi iar într-acest an venit-au la măriia-sa Costandin-vodă poruncă de la puternica împărăţie, cu un salahor, ca să dea o mie cară şi 700 de salahori, ca să meargă la Camenita, carăle să fie pentru deşărtarea cetăţii ce ar fi borfe şi altele ca acelea, iar salahorii să curăţească

[1] Titlurile puse între paranteze lipsesc din manuscris. Au fost date după St. Greceanu, *op. cit.*, care le-a luat din Filstich.

pă marginea Nistrului păduri, crînguri, ca să poată pogorî fără primejdie plutele ce vor să se facă să ducă tunurile. Deci dar măriia-sa Costandin-vodă, văzîndu că iaste mare greu şi păs bieţilor săraci pămînteni, au făcut jalbă şi mare rugăciune la Poartă, pre unde au trebuit, şi aşa s-au ascultat ruăciunea şi dentr-o miie de cară au lăsat să dea 500 şi den 700 de salahori, au lăsat să dea 500, şi aceste cară să să trimiţă lui Isuf-paşa, serascherul de la Baba, căci că el orînduisă să meargă să să afle la acea deşărtare a Cameniţii, împreună cu domnul Moldovii. Aşa deci gătindu carăle şi salahorii, au rînduit măriia-sa pre Costandin cliucer Rali şi la 7 zile ale lui iunie, le-au pornit dupe cum au fostu porunca împărătească, de s-au dus cu ele la Isuf-paşa.

Cap. XLVI

[Pentru facerea mănăstirii Brâncovenilor]

Ci iarăşi într-acestu an, al unsprezăcilea al domnii mării-sale lui Costandin-[vodă], pentru multa evlavie şi părintească dragoste ce avea cătră maica mării-sale, mai sus pomenita, n-au lăsat numai milele şi pomenile, atîta pre la biserici cu sărindarile, cît altele prin taină la cei săraci şi rămaşi cîte au făcut, ci încă şi aceasta au mai început a face.

Adecă, fiind la mănăstirea Brâncovénilor (unde era astrucate oasele pomenitei maicei mării-sale) bisericucea acéia făcută iar de moşii mării-sale, care fiind mică foarte, măriia-sa Costandin-vodă o au fărîmat de tot şi alta mai mare de iznoavă den temelie a face au început, trimiţîndu dar, ca să fie la începerea zidului să puie cărămida cea dentîiu, dupre obicéiu, pre iubiţi fii mării-sale: Costandin şi Ştefan, şi cu dînşii au mersu şi sfinţiia-sa părintele mitropolitul ţării kir Theodosie, ca să facă începerea, cetind molitva iar după obicéiu, care începire la iunie 9, leat 7207, s-au făcut. Şi aşa coconii mării-sale, împreună cu sfinţii-sa părintele mitropolitul, înapoi iarăşi s-au învîrtejit, rămîind acolo ispravnic orînduit de măriia-sa dumnealui Radul Golescul vel-comis, carele multă nevoinţă şi osîrdie puindu, la avgust în 5 dni, acea sfîntă mănăstire de toată zidirea ei ce au trebuit, s-au isprăvit.

Cap. XLVII

[Cum de la împărăţie poruncă domnului au venit să trimeată iarăşi 200 de cară la Cameniţa şi de moartea ginerelui mării-sale Scarlatache Mavrocordat vel-paharnic]

Şăzînd domniia în Bucureşti pînă la sfîrşitul lunii lui iunie, după aceia la zi întîi a lui iulie, au purces spre Tîrgovişte, însă zăbovindu-să pre la satele mării-sale, pre la Mogoşoaia, pre la Potlogi cîtva, la iulie 19 dni, au mersu în scaun. Aşa deci la Tîrgovişte sosind, numaidecît au venit un agă de la împărăţie cu poruncă ca să mai trimită 200 de cară la Ibraim-paşa, care trimis era pentru deşărtarea Cameniţii, zicînd că nu ajungu cele ce mai nainte să fusése trimis. Deci mărila-sa cu multă nevoinţă le-au făcut şi acelea, şi numaidecît le-au trimis unde au fostu porunca împărăţiei. După aceia, cîndu au fostu la 28 dni ale aceiaşi luni, fiind fostu bolnav, încă mai den trecuta vréme, al doilea ginerile mării-sale Scarlat marele paharnic, feciorul preaînvăţatului şi preaştiutului [marelui dragoman al Porţii turceşti][1], al lui Alixandru Mavrocordat, încă la ţară pătimindu cîtăva vréme, căutîndu-l cu doftori şi acolo cît au fost, iar după ce l-au adus la scaunul Tîrgoviştii, numai trei zile mai zăcîndu, poate că mai multu lui Dumnezeu au plăcut decît părinţilor şi tot neamului lui, s-au pristăvit, lăsînd jale mare foarte jupînésii sale, părinţilor lui şi tot rodului şi neamului lui, fiindu [în] vîrstă de ani 22 şi căsătorit numai de un an şi jumătate, nelăsîndu în urmă nici seminţie, şi aşa cu mare cinste, cu săbor arhierescu, preoţescu, boierescu şi slujitorescu, ducîndu-l, l-au astrucat la sfînta Mitropolie, la Tîrgovişte, şi toţi cu un glas rugînd pre Dumnezeu să spodobească, ca sufletul lui la răpaos vécinie să-l ducă, în corturile drepţilor odihnindu-l, iar neamului şi sîngelui lui să dea mîngîiare şi bună răbdare făr' de osîndă.

[1] Adăugat marginal.

Cap. XLVIII

[Cum mării-sale domnului poruncă de la viziriul au venit ca să plinească 600 cară cu boi şi 300 vaci pentru cruţii care era să ierneze la Chiuprovăţ]

Şi iarăşi viindu un agă vizirescu cu poruncă ca să dea măriia-sa. Costantin-vodă 600 de boi şi 300 de vaci, la cruţii ardeléni, pre carii împărăţia la Chiproveţi îi aşăzase, ca să le fie pentru hrana lor, de care văzîndu măriia-sa greul şi păsul bieţilor pămînténi, au trimis cu multă rugăciune la Poartă, doar să va milostivi împărăţiia, să mai iarte ceva dentr-această sumă ce pusése şi nimic n-au putut isprăvi de la Poartă, ci iar cu înţeleaptă socoteala mării-sale lucrul chivernisindu nici treaba jos stîndu, s-au dat după poruncă aceste vite toate, nu atît cu a bieţilor săraci supărare şi greu.

Tot la Tîrgovişte au venit şi vestea la septemvrie 13 dni, [leat] 7208 că şi cetatea Cameniţa s-au dat lèşilor, care întrîndu în cetate, creştini cu multu şi mare laudă au proslăvit pre Dumnezeu şi multă bucurie toată [creştinătatea][1] au dat, de lucru niciodată auzit, nici gîndit a fi, cum noianul milii şi pronii lui Dumnezeu lucru de a fi au adus, carele iar zic, [creştinii] cu un glas au proslăvit numele cel vécinic al lui Dumnezeu.

Aici numai a să şti însemnăm că la 9 dni ale lui octomvrie, leat 7208, s-au pristăvit şi un preot, anume popa Necula, carele grec fiind şi veche slugă al casii mării-sale lui Costandin-vodă, şi om foarte politic, ştiut, vrédnic în toate, carele multă vréme pătimind, şi el obştească datorie ş-au făcut, pentru care multă mîhnire au dat domnului său şi priiatenilor lui.

Cap. XLIX

[De a domnului mergere din Tîrgovişte, la Bucureşti]

De aici de la Tîrgovişte dar, măriia-sa Costandin-vodă s-au ridicat şi la scaun la Bucureşti au mers, la octomvrie 19 dni, purcegîndu, de vréme ce şi vremea

[1] Adăugat deasupra rîndului.

să răcise, însă întîi pre la satul măriі-sale, pre la Potlogi mergîndu, unde preaiscusite şi frumoase case au făcut precum să şi văd, şi acolo praznecul marelui mucenic Dimitrie făcînd, sîmbătă au purces şi la octomvrie 30 dni, la scaun, în Bucureşti, au întrat cu mare alai şi pre boiarii caimacani dupre obicéiu cu caftane i-au îmbrăcat.

Cap. L

Începirea cu ajutorul lui Dumnezeu a anului doisprăzecilea de domniia măriі-sale lui Costandin-voievod

Şăzînd domniia în scaun, au venit poruncă împărătească ca să dea măriia-sa o sumă mare de cară cu cai, şi cai slobozi să fie pentru treaba solului nemţescu carele mergea la împărăţie, pre carele aducîndu-l pre Dunăre pînă la Ruşciuc, de acolo dreptu la Ţarigrad l-au dus. Deci măriia-sa cu multă nevoinţă porunca împărătească au plinit, iar cu destul greu săracilor.

Şi această poruncă nici bine isprăvindu-să, altă poruncă de iznoavă împărătească au venit ca să să rădice măriia-sa Costandin-vodă să meargă la oaste asupra nohailor în Bugeac, pentru că nevrîndu nohai să se supuie poruncii împărăteşti au rădicat cap împotriva hanului, pentru care lucru s-au rădicat hanul cu oaste asupra nohailor. Deci au venit poruncă de la împărăţie ca şi măriia-sa Costandin-vodă să meargă într-ajutoriul hanului, împotriva nohailor. Şi aşa măcar că iarnă foarte grea fiind şi mult greu era de a să rădica den scaun, iar supuindu-să măriia-sa poruncii împărăteşti, cu toată boierimea şi slujitorimea sculîndu-să la ghenarie 15 dni, den scaun, au purces şi mergîndu la satul Drăgăneşti ot sud Prahova, acolo cîteva zile şăzîndu mai mult, aşteptînd şi altă poruncă de la hanul şi véste de la boiarii cei ce fusése trimişi mai înainte să iasă înaintea hanului acolo la Drăgăneşti, zic, véste au venit precum hanul s-au împăcat cu nohai, şi s-au învîrtejit înapoi la Crîm. Şi poruncă au venit la măriia-sa vodă să să întoarcă înapoi; deci măriia-sa po-

runcă avînd, cu bucurie de obşte s-au întorsu la scaun den Bucureşti cu multu alai şi cinste.

Deci trecîndu iarna cu pace, cînd au fostu în primăvară la luna lui mai, apucatu-s-au măriia-sa de nunta fiicăi mării-sale, doamna Safta, pre care o au dat-o după Iordache Creţulescu vel-cămăraş, făcîndu nuntă ca aceia mare, domnească, cu multă cinste şi cuviinţă şi veselie, întîmplîndu-să şi părintele Athanasie, patriiarhul Antiohiii, care slujba cununii o au făcut, fiindu nun părintele vlădica Theodosie.

După acéia aflîndu-să domniia cu bună pace la scaunul Bucureştilor, iar vrăjmaşii adevărului, cela ce nici odinioară nu înceată a pune păcii zizanii şi a scorni amestecături, aflat-au şi organe pre oarecare oameni răi dentru pămînténi, carii tot acestea şi mai nainte în inimile lor hrănind au fostu, carei elineşte să chiamă (δηκίγλεια) adecă rădicători de zarve, precum oarecari den filozofi mărturiséşte că „nu iaste mai rău lucru în lume decît această dimighersie", carii şi în zilile mării-sale mai nainte vrînd a face aséminea amestecări domniei, Dumnezeu la osîndă şi pedepsă i-au adus. De s-ar fi potrivit domnul faptelor lor şi aceştea ca şi alţi părtaşi ai lor, de viiaţă s-ar fi lipsit; ci milostivîndu-să domnul şi iertînd la unii greşalile, ei tot nu s-au aşăzat a face cele obicinuite răotăţi ale lor, pînă cînd iar dreptatea domnului la pedepsă i-au adus, singuri ei în cursă căzînd, precum înainte povestea arată.

Că unii ca aceştea, adecă: un Dumitraşco Corbeanul şi cu alţii de ai lui, cercîndu a face amestecături domniei prin mijlocul unui turcu, anume Mehmet-efendi, care să întîmplase de venise aicea cu trebile lui şi avîndu-l ei priiaten mai de demult şi deşchizîndu-şi ei vorbile cătră dînsul, el ca un păgîn înşălător şi spre o parte, şi spre alta, au mai vîrtos să zicem că den voia lui Dumnezeu au fost aceasta, că acest turcu după ce le-au luat lor sfatul şi gîndul, îndată la domnu au mersu şi vicleşugurile lor pă deplin au arătat. Atunci domnul ca pre nişte ficléni la opreală cu urgie i-au pus, care acestea înţelegîndu-să la unii iarăşi den greci vrăjmaşi pămîntului acestuia, carii şi cu slujbă la Poarta viziriului să afla, le-au prifăcut şi le-au sporit într-alt chip, spre multă asupra domniei

răotate, pînă şi pre cei mari spre vorbile lor i-au plecat, multe pungi făgăduind ca să-şi plinească pohtele lor cele rêle ce avea asupra domniei.

Şi aşa numaidecît viziriul pre un agă mare cu grabnică poruncă şi făr' de véste la domnu au trimis (cît nici capichihaialile n-au prinsu de véste), însă cu ferman ca să dea domnul pre o seamă de boiari să-i ducă acolo, carii vrăjmaşii aceia înainte pusése, cum că voitori de rău domnului acei boiari ar fi şi mergînd acolo, ceva după pohta lor vor isprăvi.

Iar domnul văzîndu porunca, numaidecît nu numai pre aceia, ci şi pre alţi boiari mari şi mai de jos, mulţi au trimis ca să stea de faţă să vază cu ce vinuiescu pre domnu, aflîndu-să cu dreaptă slujbă împărăţiei şi toate poruncile plinindu. Şi pornindu-să aga acela cu atîta boiarîme a mérge la Poartă şi viziriului în ştire dîndu-i-să de atîta norod ce mergea, oarece grijă au avut, despre o parte văzînd lucrurile, nu precum vrăjmaşii le urzise iesu, ci dreptatea domnului să cunoştea că şi înaintea agăi la Bucureşti cu mic cu mare să rădicase, cu mare jalbă, mărturisindu toţi că domnul iaste bun şi nimini nici o nedreptate despre domnu n-are şi cum că tocma la împăratul să mărturisească a merge gata sîntu, iproci.

Dreptu aceia, nicicum cu cale n-au găsit viziriul că să meargă norodul acesta acolo, ci îndată iarăşi pre un agă degrab l-au trimis de i-au întorsu înapoi tocmai de la [...], nelăsîndu-i să meargă în Ţarigrad nici măcar pre unul şi aşa s-au întorsu boiarii înapoi şi vrăjmaşii au rămas ruşinaţi şi domniia neclintită; numai de atîta s-au făcut întristare domniei şi ţărîi, căci că cheltuială multă şi pagubă s-au făcut pîn' la 300 de pungi, că turcii la unile ca acestea ca să mănînce să bucură şi, den cîte vrăjmaşii pun înainte, nimic nu lasă. Pre care cea cu 2 ascuţişuri sabie dumnezeiască îi va osîndi, precum am văzut că, cîţi s-au pus împotrivă de au păgubit ţara aceasta, nici unul n-au scăpat de osîndă şi de judecata dumnezeiască.

Întorcîndu-să dar boiarii, domniia încă s-au sculat de la Bucureşti şi au mersu la Potlogi la satul măriisale, unde şăzîndu cîteva zile, iar s-au rădicat şi au mersu la scaunul Tîrgoviştii, la avgust 1 dni şi aşa la Tîrgovişte şăzînd pînă la noiemvrie 15 dni, s-au ră-

dicat şi au venit iarăşi la scaun la Bucureşti, întrînd cu alai, după obiceiu au îmbrăcat pă caimacani cu caftane.

Cap. LI

Începerea cu ajutoriul lui Dumnezeu al anului treisprăzecelea a domniei mării-sale lui Costandin-vodă

Şăzîndu măriia-sa Costandin-vodă la scaun, de la lacomul chihaia necontenite ceriri de bani măriia-sa avea, den care mai mulţi era făr' de cale, numai den păgînească răotate, ceruţi şi luaţi, însă măriia-sa cu bună socoteală tot le-au chivernisit (săvai cu destul păsu săracilor), iproci.

Mai însemnăm aici şi aceasta ca să să ştie, adică pentru a doao domnie a lui Costandin, feciorul Ducăi-vodă den Moldova şi la mazîliia lui Antiohie, feciorul lui Cantimir, zice Solomon: „de căderea priiatenului tău nu te bucura, că urăciune iasta lui Dumnezeu".

Antiohie, feciorul lui Cantimir, fiind domnu Ţării Moldovii, nu era îndestulat pînă încît mînca şi jăfuia acea biiată ţară şi sugea sîngele săracilor, cu un Iordache Ruset vistiiar, grec de Ţarigrad şi cu fraţii lui şi cu un Bogdan hatmanul, cumnat acestui Antiohie şi cu alţii aseminea vrăjmaşi pămîntului fiindu, pentru că boiarii cei de temeiu ce era aleşi şi buni pămînteni era toţi pribégi în ziliile lui, pentru nedreptăţile ce făcea. Ci începuse a să atinge şi de Costandin-vodă Brâncoveanul, domnul Ţării Rumâneşti, cu multe feliuri de împoncişituri, înălţîndu-să cu firea, că cu priiatenii lor ce avea la Poartă, anume Alixandru Mavrocordat tărzimanul şi Mihalache Ruset, vor putea dar face vreo mişcare celuia ce cu pace şi linişte domniia şi ţara îşi păziia. Dar n-au putut ticăloşii nimic altu să-i strice, de vreme ce preaînţeleptul dragoman cu dînşii a să uni n-au vrut, fără cît numai pă ţară au păgubit cu o sumă de bani, precum s-au zis mai înainte, care spre mult rău le-au ieşit mai pă urmă, că cela ce sapă groapa altuia şi cade el într-însa, precum iar cel ce s-au zis Solomon, zice: „că cel ce să bucură de căderea altuia, Dumnezeu ia sarcina aceia şi o pune asupra celuialaltu".

Văzînd dar şi Costandin-vodă, domnul Ţării Rumâneşti, cea nesuferită şi crudateca lor răotate, cu a sa

vrednicie şi putere ce avea la Poartă, cu ajutoriul lui Dumnezeu şi prin mijlocul priatenilor, pre Antiohie den domnie l-au lipsit şi totodată făr' de veste cu agă de la împărăţie s-au pomenit de i-au luat şi nici capichihaialile lor n-au prinsu de véste şi domniia o au dat lui Costandin-vodă, feciorul Ducăi-vodă, ginerile măriii-sale, lui Costandin-vodă Brâncoveanul. Atuncea boiarii moldovéni, cîţi au fostu pribégi aici în ţară de atîta vréme, daca au văzut că s-au curăţit ţara de tirani, s-au dus toţi cineşi la casa lui şi la moşiia lui.

Fiindu domniia la Mogoşoaia, venit-au un mîrzac de la hanul cu poruncă împărătească să dea măriia-sa Costandin-vodă o seamă de slujitori, cu boiarii, ca să meargă să facă podul la Tighina peste Nistru să poată tréce tătarîi şi nohai, pre carei hanul îi rădica pentru multe nebuniile lor ce făcea şi sta împotrivă, nebăgîndu seamă de hanul. Aşa el deci cu oaste putérnică viind, i-au supus şi făcîndu-le multă pagubă dentr-înşii, i-au dus de i-au trecut la Crîm. Această poruncă viindu, măriia-sa numaidecît au poruncit de s-au gătit 500 de slujitori, trimiţîndu cu dînşii pre Mănăil vel-căpitan za lefecii. Deci nici întru aceasta n-au lăsat măriia-sa a nu plini ce au fostu porunca împărătească.

Cap. LII

[Cum au făcut sfat pentru haraciul cel mare şi de trimiterea boiarilor la împărăţie, care pe vremea aceia la Odriiu era]

Dupre acéstea şăzîndu măriia-sa în scaun, făcut-au socoteală şi s-au sfătuit cu toată boierimea pentru dăjdiile şi nevoile ţării, cum şi în ce fel s-ar putea afla mijloc ca acela cît şi biata ţară să mai răsufle şi dările să să mai uşuréze. Şi aşa cu înaltă şi înţeleaptă socoteala măriii-sale, împreună şi cu sfatul boierilor au aflat ca să facă un aşăzămîntu, să ştie fieştecine ce să dea într-un an, mai uşurîndu pre cei ce să vedea şi să părea că sîntu îngreuiaţi şi mai slabi, şi mai adăogîndu pre cei ce se vedea că sînt mai uşori şi mai cu putére ; însă întîi socotindu dăjdile ce au dat ţara în trecuţii ani şi şi dentr-aceia mult mai jos, aşăzîndu-o au făcut ruptori ca să dea ţara într-un an de 4 ori,

care bună socoteală și chiverniseală a țării cunoscîndu-o pămînténii, multă mulțumită au dat măriі-sale cunoscîndu-și însuși ușurarea și folosul lor.

Și așa aceia isprăvind, au socotit măriia-sa de au trimis la Poartă pre Șărban vel-vistier i pre Vergo vel-clucer, una, ca să așaze pre datornicii țării, rugîndu-i și puindu-le zi să știe cîndu își vor lua banii lor; a doao, ca să plîngă țara de slăbiciunea ei, ca doară lacoma și tirănească cerirea lor o ar mai tîmpi a lăsa pre ce au fost obicéiul lor a cere și a lua den țară, iar nu afară den toată putința a-i mai prăda pre săraci. Insă după ce au sosit la Odriiu, unde acolo împărățiia să afla, apucîndu-i cu mare strînsoare au mai luat păgînul chihaia fără de nici o pricină, numai cu păgînească și tirănească lăcomiia sa, 80 de pungi la care și măriia-sa Costandin-vodă și toată boierimea alt n-au avut ce mai zice, fără a să ruga lui Dumnezeu să stingă pă acești stingători de țări, lacomi păgîni. Și dupre ce dar au pornit pre boiari, mai șăzîndu puțină vréme pentru ca să să mai trezvească și să să preumble, au mersu măriia-sa la satul măriі-sale la Potlogi; unde șăzînd vreo 10 zile, cu multă boierime întru bucurie au petrecut; și așa de acolo purcegîndu au venit iarăși la scaun ca să caute de trebile și chivernisirea țării.

Cap. LIII

[De purcederea domnului pîn' la conacul ot Tunari și după a fermanului venire la București s-au învîrtejit]

Șăzînd domniia în București, au venit poruncă de la împărăție ca să meargă măriia-sa Costandin-vodă la hanul, să să afle acolo, ca nu carea cumva nohai iar să stea împotriva hanului. Deci măriia-sa măcar că mai înainte, iar den poruncă împărătească, cum s-au zis mai sus, trimisése slujitori pentru facerea podului despre Nistru, iar încă și îndată s-au gătit și au purcés pînă la conacul ot Tunari și acolo cîteva zile făcîndu, cunoscîndu Poarta că nici o de treabă mergirea măriі-sale nu va fi, i-au venit ferman de s-au întorsu iar la scaun la București, însă iar nu cu puțină chiel-

tuială s-au făcut şi această gătire şi învîrtejire (dar asupra tiräniei şi lăcomiei păgîneşti, cine poate zice cuvîntu ?). Şi aşa în Bucureşti cîteva zile măriia-sa făcînd, la iulie 21 dni, au purces spre Tîrgovişte, mergînd în preumblare pre la satul mării-sale, pre la Mogoşoaia i Potlogi, şi aşa la avgust 13 dni, au întrat la scaunul Tîrgoviştii.

Cap. LIV

[Pentru boiarii de la Moldova fugiţi aici în Ţara Rumânească]

Şăzut-au dar măriia-sa Costandin-vodă în Tîrgovişte, de la luna lui avgust pînă la Sfeti Dimitrie, unde şi viile au cules mării-sa. În Tîrgovişte dar şăzîndu, au venit véste de la căpitanul cel mare de la margine la măriia-sa vodă, scriindu că mai multă parte den boiarii Ţării Moldovii nemaiputîndu suferi cele făr' de socoteală lucruri şi chivernisiri ce să făcea de Costandin Duca-voievod au trecut de ceastă parte, iproci. Intru aceia măriia-sa vodă au poruncit căpitanului că o seamă dentr-acei boiari, care s-ar socoti să le zică, să vie la măriia-sa, ca să audă den singură gura lor ce le va fi păsul şi cu ceia ce va putea să le ajute şi să le folosească, mai mult părînd mării-sale multu rău, căci vedea cum s-ar zice : de omul mării-sale făcîndu-să lucruri necuvioase, iproci.

Aşa deci zicîndu-le căpitanul, ei foarte bucuroşi fiind, s-au ales cîţivaşi care era mai de cinste, întîi : Vasilie vornecul Gavriliţă şi cu frate-său Lupul viistiiariul, Lupul Bogdan hatmanul, Antiohie hatmanul, Mihalache Racoveţ paharnicul, Ilie stolnecul şi alţii pîn' la 12, lasă, că la margine, după cum spunea, era mai mulţi decît 40 de boiari, cu mari cu mici. Viind dar la măriia-sa vodă, au arătat jalba lor şi nedreptatea şi reao chiverniseală ce face Costandin Duca-vodă, carele acelea toate măriia-sa vodă bine auzindu-le şi pre ei cu dulci cuvinte întărindu-i şi bucurîndu-i, au făgăduit că cu bun mijlocu va nevoi să le facă pace, ca fieştecarele să-şi meargă la casa şi la pămîntul său. Şi numaidecît lui Costandin Ducăi-vodă scriindu cuvinte părinteşti de învăţătură, certîndu-l căci face lu-

cruri necuvioase, iproci ; el încă au trimis sol pre Nicolae Costin hatmanul la măriia-sa vodă cu plecăciune și multă rugăciune, arătînd și întru aceia tălpiziia (sau mai bine să zic blestemăţiia cea grecească).

Viindu dar cel mai sus numit hatman, măriia-sa i-au chiemat și pre dînșii și așa cum am mai zis, ca un iubitor ce era a face pace, ales întru vecini ca aceia a acestor ţări, cu frumoase cuvinte și căzute, pre sol înapoi l-au trimis, că să le trimiţă jurămîntu dupre obicéiu să-și meargă la casile lor.

Aceasta dar măriia-sa socotiia și cîndu aștepta să le vie acel așăzămîntu, iată numai că are véste, unde vine un capigiu-bașă cu ferman împărătescu la măriia-sa vodă, căci de o parte ca un tălpiz ce era trimitea sol ca să-i îmbunéze cu cuvîntul să-i poată duce în ţară-le, iar de altă parte trimisése la Poartă cu multă pîră pentru dînșii. De venirea dar acelui capigi-bașă, măriia-sa vodă înţelegîndu s-au turburat foarte, mai mult socotind măriia-sa că acest obicéiu ca să să dea dentr-o ţară într-alta boiari fugiţi nici au fostu, nici iaste ; însă cu înaltă înţelepciune și buna chivernisirea mării-sale și ca să nu să arate împotrivnic fermanului împărătescu aceasta au făcut : au scris la Poartă de s-au rugat ca să nu să facă acestu nou obiceiu care de cîndu sîntu aceste doao ţări n-au fost, ci să meargă la margine trimiţîndu și măriia-sa boiari și Costandin Duca-voievod iarăși boiari, și fiind toţi de faţă să facă un așăzămîntu (mai multu măriia-sa privighind pentru viiaţa lor) și după acel așăzămîntu ce să va face întru dînșii, să-și meargă la casile lor, și așa răspunsul de la Poartă i-au venit ca așa să facă cum au socotit. Întru aceia măriia-sa vodă au gătit pre sfinţiia-sa părintele episcopul ot Buzău cu 2 boiari mari ai divanului : pre Cornea Brăiloiul vel-ban și pre Mihai Cantacozino vel-spatar împreună cu acei boiari toţi pribégi, de au mersu la Focșani la marginea ţării, unde viindu boiari mari aséminea și de la Costandin-vodă.

Așa jurămîntu și alte bune așăzămînturi făcîndu-să, mai multu ca să să împlinească porunca împărătească, au socotit măriia-sa de au dat pre cei ce gîndiia că nu vor avea nici o nevoie, nici primejdie viiaţa lor, iproci, iar pre Vasilie vornecul, și pre Lupul Bogdan hatmanul, i Mihalache Racoviţă paharnicul, și pre Ilie

Stolnecul socotind măriia-sa ca nu care cumva fiind om nestătător atîta la cuvîntu cît şi la fapte, Costandin Duca-vodă, apucîndu-i la mînă-i, să le facă vreo nevoie, foarte cu bună socoteală şi nu cu puţină cheltuială le-au făcut ispravă de la Poartă ca să şază aici în ţară să să odihnească, pînă cîndu Dumnezeu şi vremea lesnire şi putinţă va da, şi atunci să meargă la casile şi la pămîntul lor.

Şi aşa după aceia den Tîrgovişte purgegîndu şi pre la satul mării-sale Potlogi mergîndu, la noiemvrie 16 dni, iar la scaunul mării-sale, la Bucureşti, au venit îmbrăcîndu caimacanii cari-i lăsase măriia-sa, cu caftane, după obicéiu, iproci.

Cap. LV

[De trecirea prin ţară a englezului solului Angliei, venit de la poartă şi numele lui milord Paget era]

Şăzînd măriia-sa în scaun, venitu-i-au poruncă împărătească ca să gătească [conace] că iaste să vie să treacă prin ţară solul Anglii, care de cîţiva ani era la Poarta turcească rezident, prin carele şi pacea turcului cu neamţul s-au făcut, om mare, cinstit şi înţeleptu, fiindu bine toate ale Porţii turceşti au chivernisit.

Deci vrînd să meargă la ţara lui, aşa pohtit ca pre aici pren ţară să treacă, mai multu pentru odihna lui şi ca să vază şi ţara. Aşa deci împărăţiia au poruncit ca toate cele de trebuinţă să gătească măriia-sa Costandin-vodă şi viindu prin ţară bine să-l grijască şi să-l cinstească, fiind om mare şi arătîndu-să bun priiaten şi de mare folos Porţii turceşti. După ce deci la marginea Dunării au sosit la vadul ot Turtucaia unde-i zic [...], trimis-au măriia-sa Costandin-vodă doi boiari mari înainte cu carîte domneşti, cu corturi şi cu toată alaltă gătire, cu cîţiva slujitori ca să poată fi de cele ce ar fi treaba să slujească. Boiarii însă aceştia era: Toma Cantacozino vel-sluger şi Pătraşco Brézoianul vel-şătrariu, care foarte cu cinste priimindu-l, aşa cu mare cinste l-au adus şi pînă la scaunul Bucureştilor.

Însă după ce au venit la conacul de la Popeştii Hrizii vistierul, făcînd ştire mării-sale lui vodă trimişii

boiari că acolo au mas, măriia-sa a doao zi dînsu-de-dimineață au gătit pre amîndoi cei mai mari fii măriisale, pre Costandin și pă Ștefan, împreună cu 3 boiari mari: Mihai Cantacozino vel-spatar, i Șărban Cantacozino vel-păharnic i Radul Izvoranul vel-stolnic cu toată călărimea și cu carîta mării-sale și ieșind înainte la Văcărești în deal, s-au împreunat cu dînsul, pre carele aducîndu-l cu multu și frumos și mare alai pînă la casile mării-sale, unde gazda îi gătise. Acolo pogorîndu-să den carîtă, l-au suit coconii pînă sus în case și făcîndu ţărmoniile ce s-au cuvenit, au venit coconii la curte împreună cu trimișii boiari, iproci. Aceasta era vineri, la aprilie 24 dni, iar după aceia, îndeseară, ca mai multă cinste să-i arate și ca să plinească porunca ce era împărătească, măriia-sa Costandin-vodă așa au socotit de au mers de s-au împreunat cu solul fără alai (însă după ce întîi el, adecă solul mai înainte au trimis 4 boiari de ai lui care era mai de cinste, încă unul dentr-aceia îi era frate, de s-au închinat mării-sale, arătîndu despre partea solului că mare mulţumită face mării-sale de cinstea și bunăvoință, ce către dînsul măriia-sa au arătat, iproci); carele la scara cea mai de jos ieșindu înaintea mării-sale, cu multă cinste și plecăciune l-au priimit și după ce multă ţermonie și oraţie s-au făcut. Așa deci dîndu partea cea dreaptă mării-sale lu vodă, amîndoi dempreună s-au suit în case și au șăzut amîndoi numai ca la 2 ceasuri. După aceiași iară pînă la portiță pogorîndu-să, mării-sa vodă au încălecat de au mers la curte, iar el s-au suit iarăși sus în case.

A doao zi, deci sîmbătă, poruncind măriia-sa vodă de s-au împodobit toți, trimis-au pre ginerile mării-sale Radul beizadea, feciorul lui Iliiaș-vodă, cu carîta cea mai frumoasă împreună și cu alte 3 carîte pentru boiarii lui să fie, și cu mulţime de pedestrime la sol, de l-au adus la curte, carele după ce au sosit la scară, iată acolo era iarăși amîndoi coconii mării-sale, de l-au priimit și pînă sus în foișor aducîndu-l pre scara cea mare; acolo era și măriia-sa vodă cu alți boiari dempreună și așa cu mare cinste primindu-l, partea de-a dreapta i-au dat. Întrîndu deci în divan era foarte în bună tocmeală orînduiți, toată capitănimea, i ceaușii, i stegarii slujitorești. După aceia mai înlăuntru întrîndu

în spătărie era toată boierimea ţării pusă în orînduiala lor şi aşa deci şi în spătăriia cu stélile unde zic întrînd îndată au dat 4 tunuri, care mai înainte era gătite. Dupre aceia în scaun domnescu pre dînsul puindu-l şi mării-sa pre pat şăzînd, după multă vorbă ce au avut singuri numai, şi la masă l-au pus, căruia mare cinste făcîndu-i : de o partea despre dreapta toţi boiarii lui puind, iar despre partea stîngă, dencătro măriia-sa vodă şădea, boierîmea ţării ; de cîteva ori cu tunurile dînd şi cu puşcile, închinîndu pentru sănătăţi, iproci. Dat-au şi cu puşcile iar pentru sănătăţi închinîndu şi de veselie mare, s-au şi îmbătat atîta el, cît şi boiarii lui (măcar că de nimini n-au fost siliţi). După ce deci de la masă s-au sculat, l-au îmbrăcat măriia-sa vodă cu un conteş al mării-sale cu spinare de samur şi puindu-l în carîtă iarăşi cu ginerile mării-sale, la gazdă ca să să odihnească l-au trimis.

Trecînd dar zioa aceia într-acestaşi chip, cu atîta cinste şi cu iscusit ospăţ, a doao zi duminică măriia-sa vodă dimineaţă iarăşi la dînsul prin grădină au mers, cu aceiaşi oameni iarăşi ce întîi mersése, carele sol iarăşi pogorîndu-să jos la capul scării, iar după cele multe zise şi complementuri, s-au urcat sus şi cîtva şăzînd, măriia-sa vodă au mersu la curte. Luni deci după-prînzu pohtindu solul ca să vie la mării-sa, însă numai cu alaiul oamenilor lui, aşa au venit cu carîtele lui, cu oamenii şi cu toată parataxis a lui ce avea ; deci măriia-sa în foişorul cel mare despre grădină cu cinste priimindu-l, multu şăzîndu ş-au luat şi zioa bună şi s-au dus la gazdă. După aceia, marţi dînsu--de-dimineaţă cu acelaşi alai dentîiu, cu aceiaşi boiari şi cu carîta cea frumoasă, cu ginerile mării-sale, aşa cu alai frumos den tîrgu scoţîndu-l pînă la marginea tîrgului, luîndu-şi zioa bună boiarii de la dînsul, s-au înturnat înapoi mergîndu cu dînsul un steag de slujitori şi cu acei dentîi orînduiţi şi numiţi boiari, cu toate cele de trebuinţă grijit pînă la Rucăr l-au dus şi de acolo pînă la ţinutul némţescu. Deci carîtele, slujitorii, boiarii, luîndu-şi zioa bună, s-au înturnat şi el s-au dus la Braşov. Însă den Dunăre pînă la Rucăr 10 conace făcîndu, cum mai sus am zis, foarte cu mare cinste l-au adus şi l-au purtat, mai mult nevoind măriia-sa să plinească ce au fost porunca îm-

părăţiei. Numele lui era milord Paget, om ca de 60 de ani şi mai bine.

Cu acest sol, împreună de la viziriul trimis au fost împreună cu un agă pre carele măriia-sa vodă bine dăruindu-l şi răspunsurile la cărţile cele de poruncă de la Poartă ce adusése, luînd, s-au dus la Odriiu, unde împărăţiia era.

Cap. LVI

[De trimeterea unor boieri la nunta fiicii lui Banfi Gheorghe, gubernatul cel mare al Ardealului]

După ce deci solul s-au dus, măriia-sa vodă ca să să mai trezvească şi să să preumble au socotit de au mers la Obileşti, la satul mării-sale, unde cu toată boierimea cîteva zile făcînd şi bine preumblîndu-să, iar s-au învîrtejit şi au venit la scaunul mării-sale, la Bucureşti. După aceasta venit-au den Ardeal de la gubernatul cel mare al Ţării Ardealului Banfi Gheorghie, carte la măriia-sa Costandin-vodă, rugînd pre măriia-sa şi chiemîndu-l după obicéiu la nunta fiicii sale, vrînd să o dea dup-un feciór al unui némiş mare, anume Sekel Laslu. Acest némiş încă cunoscut priiaten era mării-sale lu vodă ; măriia-sa deci vrîndu să păzească priiteşugul cel vecinescu, bine au voit şi aşa la orînduita vréme, cînd véste au şi avut, la iunie în 10 dni, de aici de la Mogoşoaia de la satul mării-sale, unde să întîmplase măriia-sa de era, gătit-au pre dumnealui Radul Izvoranul vel-stolnic împreună cu 4 cinstiţi feciori de boiari, 2 fii dumisale, unul vtori spătar, anume Barbul fiul dumnealui vel-vistiar, şi altul un cocon care era mai mare al dumnealui pomenitului Pîrvului Cantacozino stolnecul.

Pre acesta dar mai susnumit boiariu ca un sol, închipuindu însuşi prizenţiia, adecă chipul mării-sale lui vodă, cu scumpe şi frumoasă domneşti daruri la acea cinstită nuntă l-au trimis, purcegîndu de aicea de la Mogoşoaia, cum s-au zis, măriia-sa vodă încă a treia zi au mersu la Bucureşti.

Cap. LVII

[De sfinţirea sfîntului mir şi de mergerea mării-sale la scaun, în Tîrgovişte]

Aici însemnăm pentru o pomenire numai ca să să ştie că, întîmplîndu-să a fi preasfinţitul părinte patriarhul Ierusalimului kir Dositheu pă acea vreme aici în ţară s-au făcut mir, care mir s-au sfinţit în zioa de Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel, făcînd însuşi sfinţiia-sa liturghie cu alţi mulţi preoţi, l-au sfinţit în mănăstirea unde să cinstescu aceşti sfinţi apostoli, care să chiiamă arhimandritul, fiind şi măriia-sa Costandin-vodă împreună cu arhiereul ţărîi kir Theodosie şi cu toţi alalţi episcopi cîţi aici în ţară să afla, şi toată boierimea ţărîi, la leat 7210, iunie 29 dni, la al patruspărzecilea an al domniei mării-sale lui Costandin-vodă. Care mir s-au făcut cu toată chieltuiala sfinţii-sale părintelui, patriiarhului mai susnumitului ierusalimneanului. După aceasta deci viind şi vremea căldurilor vării, măriia-sa, după ce au căutat ce au fostu alte trebi ale ţărîi, la iulie 7 dni, au purces den Bucureşti cătră Tîrgovişte, mergînd pre la satele mării-sale Mogoşoaia i Potlogi şi, la iulie 25 dni, au întrat la scaunul Tîrgoviştii cu alai frumos, după obicéiu.

În Tîrgovişte şăzîndu măriia-sa Costandin-vodă, porunca i-au venit de la chihaiao vizirului ca să dea 100 de cai, ca să fie de treaba vînătorii, cîndu împărăţii va vrea să iasă la vînat. Deci măriia-sa trimiţîndu carte la chihaiao şi rugîndu-să ca să mai scază, să dea mai puţini cai ; aşa după rugăciunea mării-sale au lăsat ca să dea cai 70 şi îndată mării-sa poruncindu de s-au strînsu den ţară (însă cu bani), i-au trimis la Poartă.

După acéia avînd linişte şi nefiindu alte trebi, au socotit ca să meargă la Brâncovéni, să vază mănăstirea cea den temelie, ce au rădicat, şi aşa la avgust 21 dni, au purces măriia-sa împreună cu boierimea şi altă curte a mării-sale spre Brâncovéni, însă întîi pă la satul mării-sale Potlogii, apoi la Brâncovéni. Şi acolo cîteva zile făcînd, iar la Tîrgovişte s-au învîrtejit la septemvrie 13 dni, leat 7211. La Brâncovéni însă fiind, véste de la Poartă au venit cum că pe veziriul ce era, fiind de multă vréme bolnav şi el soco-

tindu-să că nu poate căuta trebile împărăţiei de multe ori s-au rugat să-l ierte şi aşa s-au mazîlit şi numai-decît au trimis la un paşă anume Mustafa-paşa Taltaban, care era seraschier asupra arapilor, la Hutai, de l-au adus şi l-au făcut vezir. Deci mării-sa Costandin-vodă au socotit de au trimis boiari la Poartă şi cu pocloane, după obicéiu, şi pentru trébile ţării însă pe dumnealui Cornea vel-ban, i Mihai Cantacozino vel-spătar, i Bunea Grădişteanul vel-comis şi aşa de aici au purces la septemvrie 20 dni, şi pe la Turtucaia Dunărea au trecut, cu care pocloane şi altele, după obicéiu, noului vezir i-au trimis şi cu cărţi, rugîndu-l să-i fie milă de ţară, iproci, cerîndu la toate acestea ajutor lui Dumnezeu. Deci boiarii mergîndu acolo şi dîndu pocloanele, au grăit şi cele de folosul pămîntului ce le zisése, care rugăciuni acei mari le-au priimit şi au făgăduit că vor căuta şi vor socoti de vor face cele ce să cuvin.

Iar mării-sa vodă şăzînd la Tîrgovişte au luat véste cum că au sosit baş-caprigi-baş împărătescu, carele şi hazna-aga era trimis la Bucureşti. Deci trimiţîndu mării-sa şi pohtindu-l să meargă la Tîrgovişte, el fiind omu bătrîn n-au vrut să meargă, pregetînd căiei şi ostenélii drumului. Mării-sa Costandin [-vodă] deci aşa bine socotindu-să şi sfătuindu-să cu borierimea, au purces den Tîrgovişte şi viindu pre la satele mării-sale Potlogii, Mogoşoaia şi cu alai după obicéiu au întrat în tîrgu, la scaunul mării-sale, Bucureşti, dîndu cu tunurile, îmbrăcîndu pe caimacami cu caftane dupe obicéiu, la octomvrie 25 dni.

După ce au şăzut în scaun, mării-sa trimiţînd cal după obicéiu, l-au adus la curte şi dîndu fermanul împărătescu carele avea, au văzut mării-sa ce iaste porunca şi îndată au zis că va nevoi mării-sa cum mai în grabă să plinească ce iaste porunca împărăţiei, de vreme ce scriia în ferman şi poruncea toată suma haraciului să o trimiţă. Deci chiemîndu boierimea şi spuindu-le ce iaste porunca împărăţiei, au făcut socoteală şi buna chiverniseală şi la orînduita vréme gătind mării-sa haraciul l-au încărcat, şi la decemvrie 15 dni, l-au pornit, trimiţîndu pre Iane vătafu za aprozi cu haznao, să meargă pînă acolo, care multe cuvinte bune au zis cei mari văzînd slujba mării-sale, căci în grab s-au

făcut treaba şi porunca, şi căci multă slujbă împărăţiei au arătat măriia-sa şi întru aceasta.

Aicea însemnăm numai pentru o pomenire ca să să ştie că întru acestu an al patruspărzecilea al domniei mării-sale, lui Costandin-vodă, au făcut măriia-sa biserica al căriia hram iaste Sfeti Ioan cel grecesc, care iaste în malul Dîmboviţii. Dentîiaşi dată această biserică fiind făr' de turnu şi întunecată, măriia-sa au socotit de i-au făcut turnu şi o au mai deşchis-o, a căriia temeliia poate-fi fiindu slabă, aşa cu totul s-au surpat şi s-au stricat, nimunui primejdie făcînd. Deci măriia-sa cu bun gîndu s-au apucat întîi toate cele de trebuinţă gătindu şi de tot fărîmîndu-o den temelie, au început a zidi şi o au făcut-o foarte înfrumoseţată, cu turnuri cumsăcade, precum astăzi să vede împodobindu-o măriia-sa cu zugrăvéle pă denlăuntru şi cu pardoséle şi cu toate alalte cîte trebuiescu aceştii sfinte biséricі ce s-au zis mai sus, săvîrşind-o măriia-sa în anul al 15 den domniia mării-sale.

Cap. LVIII

De aici încep a semna ce s-ar întîmpla în anul al cincispărzecilea al domnii mării-sale lui Costandin-vodă

Şăzînd domniia în Bucureşti, au venit poruncă de la puternica împărăţie ca să trimită oştile la Isuf-paşa serascheriul, la Ismail, pentru că calga-sultan hainindu-să despre împărăţie, împreună cu frate-său Dovlet Gherei-hanul, venise calga în Bugeac lîngă care să fusése strînsu cîtăva tătărîme şi aşa au stătut împotriva lui Isuf-paşa serascheriul.

Deci de la împărăţie de aceasta auzindu-să, numaidecît pre hanul cel bătrîn Silim Ghierei iarăşi aducîndu-l de unde era, l-au făcut han şi numaidecît l-au pornit să meargă la Crîm, poruncindu în toate părţile ca oastea turcească, spahii, inicérii şi oastea aceasta a nostră şi cea moldovenească să meargă lîngă Isuf-paşa, ca cu acea oaste să să înfrînéze nebuniia şi starea împotrivă a lui calga-sultan.

Dupre aceia dar apropiindu-să sultanul spre marginea ţării şi înfricoşînd pre măriia-sa Costandin-vodă cu multe feliuri de porunci, zicîndu că va să prade ţara,

măriia-sa cu bun sfat şi cu bună chiverniseală şi la calga-sultan, boiari cu daruri au trimis, rugîndu-l ca să poruncească ordiei tătărăşti să nu facă hoţeşte, dupe cum sîntu învăţaţi, vreo stricăciune tării, şi la serascheriul iar cu multe rugăciuni şi cu daruri scriindu şi rugîndu-să serascheriului ca să lase oastea ţării la margine să fie de pază, să nu să întîmple vreo pacoste sau vreo primejdie ţării, fiindu vréme de iarnă pă la ghenarie, şi apele fiind înghieţate. Care serascheriul, ca un om înţelept şi priiaten mării-sale fiind, bine au socotit ca oştile să stea la marginea ţării să fie de pază, care au şi fost.

Această dar gîlceavă şi mare frică au ţinut pînă cîndu s-au înţeles că pe [vizirul] Taltaban l-au mazîlit cu urgie, şi peste trei zile l-au şi omorît, fiind om nebun şi rău şi pe cum mai pe urmă să dovedise că el fusése pricina întărîtării acestii gîlcevi pe tătari, zic, cu turcii. Deci schimbîndu-să obrazile la Poartă şi puindu vezir pe Rami Mehmet-paşa, om foarte înţeleptu care fusese reiz, îndată ce au auzit calga-sultan şi cu frate-său hanul cei ce să hainise, au fugit sultanul den Bugeac la Crîm şi dempreună cu frate-său s-au dus la cerchiezi şi aşa ţările acestea au scăpat de primejdiia cea mare a tătarilor.

Cap. LIX

[Însemnăm aici cum unii boiari vrăjmaşi ai mării-sale lui Costandin-vodă, pe vizirul la cale au pus de au chemat la Odriiu pre mării-sa, la care mergere domnul multe daruri au dus la sultan]

După ce Paştile au trecut, a doao zi luni, lucru negîndit şi niciodată crezut, nepriiatenii de la Poartă, cei ce niciodată nu să odihniia, vréme bună găsindu, aşa au aflat şi la cale au pus pe veziriul ca să chieme pre măriia-sa Costandin-vodă la Odriiu, zicînd că de vréme ce puternica împărăţie are pace, cu toţi cei ce mai înainte avea oştiri şi gîlcevi, trebuieşte să meargă să sărute poala împărătească, care aceasta nu pentru alt s-au cunoscut că iaste, fără cît ca nişte vrăjmaşi ai mării-sale şi ai pămîntului, vrînd să-l păgubească de sume mari de bani. Această pricină au aflat şi aşa de

la Poartă au trimis pre un cuciuc îmbrihor al împăratului anume Selim-aga, carele aici au sosit în zioa de duminica Thomei şi cînd în oraş vrea să intre mai înainte, véste avînd de la Iane vataful de aprozi, pre carele încă mai înainte la Giurgiuv îl trimesése, i-au ieşit măriia-sa înainte deasupra viilor cu mare alai şi cu toată boierimea şi aşa cu cinste l-au adus pînă dreptu gazda lui. Deci el au mersu de au descălecat la gazda lui, iar măriia-sa au mersu la curte şi după acéia grijindu-i calul, cu fuştaşi şi cu seiméni, după cum iaste obicéiul, l-au adus la curte.

Şi aşa aducîndu-l cu cinste, au dat fermanul şi cartea veziriului la măriia-sa vodă, în care ferman şi carte acesta poruncea : zicîndu că aşa s-au socotit să meargă să sărute poala împărătească, căruia măriia-sa vodă au răspunsu că la poala împărătească gata iaste. Şi aşa aga turcul mergîndu la gazdă, măriia-sa îndată au scris şi au trimis numaidecît răspunsul la Odriiu, făcînd ştire că după porunca împărăţiei iată că să găteşte şi va purcéde de va mérge. Însă a doao zi după acestea, pă măriia-sa vodă găsindu-l o boală grea, umflătură la obraz care să chiiamă anemopiroma şi văzînd că boala să întăreşte şi să întîmplă zăbavă, bine au socotit măriia-sa împreună cu boiarii, şi aşa au aflat să meargă înainte cîţiva boiari, una că să dovedească că pricina zăbavii nu iaste de altu fără cît boala de la Dumnezeu i-au venit, a doao ca să găsească pă la priiateni bani şi scule scumpe de cele ce sîntu de treaba darurilor atît a împăratului cît şi a celor mari denlăuntru şi den afară.

Şi aşa au gătit de au trimis pe dumnealor Cornea vel-ban i Diicul vel-logofăt, i Mihai Cantacozino vel-spătar, i Preda Prîşcoveanul biv-vel-medelnicer.

Iar după acéia nici măriia-sa mult n-au zăbovit, ci îndată ce s-au cunoscut mai binişor, gătindu-să, au purces la mai 5 dni, leat 7211, însă la mai 3 dni, cu alai mare ieşind, împreună cu aga turcul pînă în deal la Văcăreşti, unde corturile era întinse. Apoi iar s-au mai înturnat la scaun măriia-sa vodă, iar aga turcul au rămas acolo la corturi cu alţi boiari împreună, de s-au mai gătit, şi, cum zic, la 5 dni ale lui mai, zi miercuri, luîndu pre Dumnezeu într-ajutor, de la scaun[ul] măriii-sale ot Bucureşti au purces la Poartă, după cum era

porunca împărătească, împreună cu multă boierime şi slujitori, ca la 70 de oameni, şi aşa fiindu slab măriia-sa, încet-încet au mers şi la 28 dni ale lui mai, au sosit lîngă satul ce-i zic Arnaut-Kioi, de lîngă Odriiu, unde acolea cu corturile măriia-sa au şăzut, dupe cum porunca Porţii era.

Acolea dar fiindu mării-sa împreună cu toată boierimea tăbărîţi, au venit şi dumnealui Alixandru Mavrocordat Exaporitos trimis de vezirul de s-au împreunat cu măriia-sa, căruia măriia-sa alai i-au şi făcut. După aceia dar multe trebuincioase lucruri cu dînsul vorbindu, bine măriia-sa dăruindu-l şi cu blană de samur, şi cu zloţi 1.000, şi altele, şi pe cal împodobit puindu-l, s-au dus iarăşi în cetate la Odriiu.

După aceia, a doao zi şi fiind dumnealui Nicolache, marele dragoman, viindu la măriia-sa, de s-au împreunat iarăşi, şi pe dînsul cu cele cuviincioase daruri măriia-sa dăruindu-l, s-au întorsu iarăşi la Odriiu. Aşadar deci după aceia, poruncă mării-sale au venit, ca să meargă în Odriiu şi aşa la 3 dni ale lui iunie, mărie-sa cu toată boierimea, cîţi cu măriia-sa au mers den Bucureşti, au întrat în Odriiu, mergînd la gazdă unde gătise în saraiul de la Mitropolie şi la iunie 9 dni, viindu poruncă de la măriia-sa veziriul ca să meargă vodă să îmbrace caftan, au mers şi întîi la scara chihailii viziriului descălecîndu măriia-sa, s-au suit în case la chihaiao. După acéia au mersu la măriia-sa veziriul şi foarte cu cinste pre măriia-sa priimindu-l şi bune cuvinte mării-sale lui vodă zicîndu, l-au îmbrăcat cu caftan pre măriia-sa vodă şi pe 20 de boiari împreună. Şi aşa dup-acéia iarăşi la chihaia suindu-să, au mersu la gazdă.

După aceia, deci, dîndu-să pocloanele împărăţiei şi plinindu-să şi porunca ce era cu adaosul haraciului, carele cu multă voie rea a mării-sale lui vodă şi durére den inimă a toată boierimea făcîndu-să, la iunie 15 dni, zi marţi cîndu şi calabas-divan să face, poruncă mării-sale lui vodă au venit împreună şi cu cîţiva ceauşi împărăteşti şi cu toată boierimea de au mersu la divanul împărătescu să îmbrace caftan. Unde mergîndu în saraiul împărătescu, au îmbrăcat pe măriia-sa cu caftan, puindu-i şi cuca în cap, şi cu măriia-sa dempreună au îmbrăcat pe 30 de boiari cu caftane şi

pentru ca să să ştie pentru o pomenire cine şi cine au fostu aicea îi însemnăm, anume: întîi fiiul măriі-sale Ştefan beizadea, Cornea vel-ban, Diicul Rudeanul vel-logofăt, Mihai Cantacozino vel-spătar, Costandin Ştirbéi vel-clucer, Dumitraşco Caramalîul vel-postelnic, Barbul Fărcăşanul vel-stolnic, Iacov Pilarinos doftor, Bunea Grădişteanul vel-comis, Pană Negoescul vel-sărdar, Toma Cantacozino vel-sluger, Iorga biv-vel-sluger, Dumitraşco vătaf Razul, Costandin Corbeanul vel-pitar, Cernica Ştirbéi vel-armaş, Matei Sacăzlăul vel-portar, Pătraşco Brézoianul vel-şătrar, Iane vel-clucer za arie, Ştefan Cantacozino vtori logofăt, Iordachie Creţulescul vel-cămăraş, Luca vtori vistiiar, Dumitrache vtori vistiar, Pătru Obédeanul biv-vel-căpitan za margine, Iordachie ceauşul za aprozi, Sterie căpitanul, Costandin vtori sluger, Velisarie căpitanul, Dumitraşco căpitanul Hărgitoianul, Matei Comăneanul vel-căpitan za seimeni, Iorga starostea.

După ce deci cu caftane pă măriia-sa vodă au îmbrăcat, sculîndu-să măriia-sa viziriul de la divan, au mers la împăratul şi după aceia au dus şi pre măriia-sa vodă la împăratul înlăuntru în casă, de s-au închinat după obicéiu, ducîndu cu măriia-sa şi pă fiiul măriі-sale şi cu 5 boiari adecă: vel-ban, vel-logofăt, vel-spatar, vel-clucer, vel-stolnic, şi bune cuvinte puternecul împărat măriі-sale zicînd, au ieşit afară şi cu mulţi ceauşi împărăteşti şi boiari tot cu caftane îmbrăcaţi în orînduială alai făcîndu, trecîndu pe dinaintea porţii veziriului, au mersu la gazdă.

Şi după aceia isprăvindu măriia-sa trebi[le] ce au mai avut, nici multu n-au zăbovit ci la 26 dni ale lui iunie, poruncă măriі-sale au venit de la viziriul de au mersu şi ş-au luat zioa bună şi iarăşi bune cuvinte măriia-sa viziriul zicînd, i-au dat şi hatişiriful, care puternecul împărat măriі-sale lui vodă l-au dat, în care hatişirif pomenindu toate slujbile ce măriia-sa împărăţiei au făcut, l-au miluit şi cu domniia ţărîi să o aibă pînă la sfîrşitul vieţii măriі-sale. După aceia ieşind la corturi s-au gătit măriia-sa şi la iunie 28 dni de la otac, de unde era, a veni în ţară au purces, unde la scaunul măriі-sale de la Bucureşti, la iulie 11 dni, sosindu şi cu mare alai în oraş întrîndu, după ce în divan măriia-sa s-au suit întîi hatişeriful au pus de l-au.

cetit și după aceia în scaun șăzîndu, 12 tunuri au dat. Cu măriia-sa dar de la Odriiu s-au fostu orînduit de au venit îmbrihorul cel mare al vizirului și după ce întîi hatișeriful au cetit, pă îmbrihorul cu malotea cu spinare de samur l-au îmbrăcat, și pe 2 efenzi iazagii care cetise hatișiriful, și pă un ceauș împărătescu, și pe doi paici împărătești cu caftane îmbrăcîndu-i, s-au dus la gazdă. Și după aceia măriia-sa vodă și pă caîmacami, pă dumnealui Stroe vel-vornic și pă Șărban vel-vistier cu feligéle cu samur i-au îmbrăcat și, pre Radul Golescul biv-vel-comis și pe Ianache Văcărescul vel-agă cu conteșe cu samur îmbrăcîndu-i, toată boierîmea și cu alaltă țară de înnoirea domniei mîna mării-sale au sărutat și după aceia s-au pogorît măriia-sa la biserică, unde toți egumenii și tot ieration fiind cu sfeșnice, înaintea mării-sale ieșind și cu axion întrîndu în biserică, au sărutat icoanile, dînd slavă și mulțumită lui Dumnezeu. Și dup-acéia egumenii toți împreună și cu altu cin preoțescu smerindu-să la mîna mării-sale, au ieșit măriia-sa den biserică afară, fiindu și părintele Athanasie patriiarhul de la Antiohiia și la masă șăzîndu cu toți boiarii cei ce au rămas aicea și cîțiva den arhierei împreună și cu părintele patriiarhul de 3 ori cîte 4 tunuri au dat.

După venirea mării-sale, deci a patra zi, dăruindu pă îmbrihorul și pă cei de la Poartă cu măriia-sa au venit, i-au pornit de s-au dus la Odriiu și măriia-sa au ieșit de s-au dus la satul mării-sale la Mogoșoaia să să odihnească.

Cap. LX

[Însemnăm aci despre răscoala ce inicerii au început a face împărăției, pe cînd să afla la Odriiu și de războiul dintre ostașii den Țarigrad și den Odriiu]

După acestea mai de sus toate au trecut, nu după multă zăbavă véste de la Poartă de la chihaiale au venit mării-sale cum că la Țarigrad strîngîndu-să ulemalile și, cu alte cete slujitorești cum : inicerii, spahii, bostangii, au început a zice că pe muftiul să-l dea în mîna lor, avîndu judecată cu dînsul pentru multe lucruri afară den cale și multe răpituri și jafuri ce acel

muftiu unora şi altora făcea, cît nu să mai putea suferi lăcomiia şi răotăţile lui. Mai zicea şi aceasta : să meargă împăratul la Ţarigrad la scaunul lui să şazâ, nefiindu nici o pricină a şădea la Odriiu şi ca acestea multe au fostu zicîndu şi cum că de nu va da pe muftiul, nici va merge împăratul la Ţarigrad, să ştie că vor merge împotriva împărăţiei ca să să bată şi vor pune altu împărat, iproci.

Acestea şi ca acestea auzindu-să la Poartă nimic veziriului şi altor putérnici nu le-au părut, ci în tot chipul socotind să scape viiaţa muftiului l-au şi mazîlit den dregătoriia lui şi pe el, şi pe feciorul lui, şi aşa au ieşit şi den Odriiu, umblînd şi într-o parte şi într-alta, cum zicem ca să-şi scutească viiaţa lui şi doar ar scăpa de reao primejdie şi întîmplare.

Iar viziriul Rami întîi despre partea împăratului trimiţînd pre imbrihorul cel mic la Ţarigrad cu multe făgăduiale la acele zorbale, ca să să lipsească a face gîlcevi şi turburări ca acestea, ci să rămîie lucrul în linişte precum mai înainte era, însă ei nimic, la aceia nu s-au uitat ci dentr-înşii alegîndu vezir, au pus pe un Ahmet-paşa, ginere lui Husein-paşa, veziriul, făcîndu-i şi alalte toate cîte trebuie deregătorii cum : caimacami, inicéri, aga şi alte cîte sîntu ale Porţii. Şi după aceia s-au gătit cu mulţime de oameni şi oşti, cu tunuri şi cu alte cîte trebuiescu de războiu şi au purces a mérge spre Odriiu.

Acestea auzindu sultan Mustafa-împăratul şi cu Rami-veziriul foarte s-au turburat şi au început a să găti şi ei de războiu, însă, întîi au dat leafă inicérilor şi după aceia trimiţîndu împăratul pe silihtariul cu hatişirif la viziriul, unde era adunaţi toţi dregătorii împărăţiei, mari şi mici, ieşind veziriul în divan înaintea tuturor, acel hatişirif l-au cetit în care aceste cuvinte scriia : de au jăfuit pă cineva, de au omorît pă cineva fără dreptate şi de poftescu să le mai fie împărat au ba, să mărturisească şi aşa după ce au cetit hatişirifu! puind pe o masă în mijlocul divanului o sabie goală, pîine şi sare şi mielatzetul, adecă vangheliia lor, întîi veziriul au mersu de au jurat pă acelea toate cum că-l poftescu pe împăratul şi să-şi verse sîngile sîntu bucuroşi, şi ca acestea toţi dregătorii aceia, unul cîte unul, într-acestaşi chip au jurat că vor fi credincioşi

împărăției și după aceia ieșind silictariul, au mersu numaidecît la saraiu, spuindu împăratului toate cîte văzuse și auzise cu urechile lui. Și veziriul îndată au poruncit ca să să gătească de oaste, scoțîndu întîi corturile și tuiurile și le-au întinsu afară în calea Țarigradului, unde-i zic la Solak Cișmesi. Și după aceia, a doao zi numaidecît și veziriul împreună cu împăratul și cu toată oastea la corturi unde era întinse au ieșit, și de acolo iarăși cu toată oastea sculîndu-să, veziriul au început a merge înaintea acelor zorbale, ce veniia de la Țarigrad, unde nu multe conace de la Odriiu înainte spre Țarigrad mergîndu, pîn-unde s-au întîlnit cu ceilalți, și așa gătindu-să de războiu, iar noaptea s-au ajunsu inicérii cei de la Țarigrad cu cei de la Odriiu și așa făcîndu-să totuna, fără véste au sărit și la împăratul, și la viziriul, dîndu și cu pușcile noaptea în corturile împărătești. Carele sultan Mustafa împreună cu veziriul lui Rami, cunoscîndu că s-au înșălat de slujitorii lui și spăimîndu-să au fugit noaptea. Însă veziriul și cu alți dregători s-au ascuns care unde au putut, iar împăratul sultan Mustafa au mersu drépțu la saraiul împărătescu pe carele mumă-sa nu l-au lăsat în casa cea împărătească să șază, zicîndu că deaca au fugit nu mai iaste împărat, ci într-altă căşcioară mai mică l-au pus.

Așa deci dimineața veziriul acela al zorbalelor, împreună și cu alți dregători ai lui sculîndu-să au venit în cetatea Odriiului și numaidecît au scos den casa unde închid împărații, pre sultan Ahmet, fratele lui sultan Mustafa, și așa l-au pus împărat, unde după aceia ducîndu-l și la geamie, toți hogii lor au strigat numele lui împărat că iaste și pe sultan Mustafa l-au dus de l-au închis acolo unde și frate-său era închis.

După aceia deci au trimis porunci în toate părțile pentru muftiul ca să-l prinză și așa păcatele lui l-au dat în mîna lor, pă dînsul și cu feciorii lui, căruia făcîndu-i mare ocară, ca în legea lor nici odinioară aceasta să fie auzit, [nici] ca să fie făcut, că vrînd să-l căznească întîi l-au scos den ulemanlîc adecă den prioțiele și l-au făcut bei cu 2 tuiuri și pe fiul său Nacăpăl bei cu un tuiu. Și după aceia socotindu-i doar că mari sume de bani vor găsi la dînșii, multe cazne le-au dat și așa puțin lucru mărturisindu, fiiul în munci au

murit, iar pe muftiu ducîndu-l la bitpazar unde-i zic, i-au tăiat capul şi puindu-l în suliţă şi pe dînsul legîndu-l de picioare şi înhămîndu pre un ovréiu, l-au tras pînă la corturi, unde afară era întinse la Solak Cişmeşi, privighind toată lumea, lucru, iar zic, niciodată de nimini văzut sau pomenit a fi fostu, şi de acolo aducîndu-l iar înapoi, l-au aruncat în apă în Tungea, şi după acéia nici mult împărăţiia ceastă noao la Odriiu n-au zăbovit, fără cît numai pînă au dat bacşişurile de împărăţie [noao] şi lefile slujitorilor. De dup-aceia numaidecît den Odriiu purcegîndu cu toată oastea au mers la Ţarigrad şi la Cop, unde-i zic, pe împăratul l-au încins cu sabie, cum iaste obicéiul lor. Însă zorbalile, ca nişte zorbale, gîlcevile dentr-înşii n-au mai lipsit, ci tot cîndu una să potoliia, alta să începea, făcîndu toate de capetile lor, fiindu toţi mari şi neascultători.

Cap. LXI

Aici însemnăm pentru o pomenire numai ca să să ştie şi de domnul moldovenescu care era, ce s-au întîmplat

Fiind domnu la Moldova Costandin Duca-vodă şi nemaiputînd boierimea Ţării Moldovii de rélile obiceiuri şi lucruri fără socoteală şi de multe răotăţi ce avea în reaoa ocîrmuire, de multe ori şi în multe chipuri s-au ispitit ca doar l-ar putea rădica den mijlocul lor şi fugindu unii într-o parte alţii într-alta şi cu multe jalbe la Poartă alergîndu nimic pînă la o vréme nu putea folosi. Iar după aceia încă fiindu Rami-paşa vezîr, fiindu foarte înţeleptu, au ascultat jalba lor şi numaidecît făr' de véste trimiţînd la Isuf-paşa sarascheriul de la Baba un capigi-başa i-au poruncit ca ori cu ce mod va şti oamenii lui, să trimiţă să-l prinză, temîndu-să să nu fugă, şi la Poartă să-l trimiţă.

Şi aşa trimiţînd vreo 300 de turci făr' de véste l-au prinsu şi împreună cu doamna lui la Poarţă l-au trimis, poruncindu să meargă şi boierimea ţării : una ca să stea la divan, la judecată cu dînsul pentru răotăţile ce făcuse, a doao, ca să-şi aleagă şi domnu dentre dînşii să le puie. Şi aşa cum l-au dus pă Costandin-vodă la Odriiu, l-au mazîlit şi surgun la Cavala, lîngă Sfetagora l-au făcut, mai multu căci să întîmplase gîlcevile

ce mai sus s-au pomenit atunci pe acea vreme de era, ci ca să şază acolo pînă să vor potoli gîlcevile socotiia, însă gîlcevile nu s-au potolit, ci însă mai mult s-au aţîţat, şi aşa au rămas lucrul boiarilor moldoveni atunci neisprăvit. Apoi după ce s-au făcut acesta împărat nou, au mersu toţi la viziriul de ş-au spus halul şi nevoia lor, şi aşa au dat voie să-şi aleagă boiarii dintre dînşii să le puie domnu şi cu toţii la un cuvîntu fiind, au dus pre Mihalache Racoveţi păharnecul la viziriul, zicîndu cu toţii că pă acela îl pofteascu să le fie domnu şi stăpîn, şi aşa viziriul l-au îmbrăcat cu caftan şi domnu ca să le fie l-au făcut. După aceia şi de la împăratul caftan şi cucă după obicéiul domnilor au luat, şi aşa la scaunul lui au mersu.

Cap. LXII

[De mergerea domnii den Bucureşti la Tîrgovişte]

După aceasta viindu şi apropiindu-să toamna şi culesul viilor, măriia-sa Costandin-vodă la septemvrie 9 dni, purcegîndu din Bucureşti şi pă la satul mării-sale Mogoşoaia, Potlogii mergîndu, la Tîrgovişte, la scaunul mării-sale, în 17 dni ale lui septemvrie au sosit.

Cap. LXIII

De aicea încep a scrie ce s-ar înnoi la anul şaisprăzecilea al domnii mării-sale lui Costandin-vodă

Fiind între păgîni tot capete de zorbale, şi ales un inicér agă căruia şi Cealîc îi zicea, ca un lacom trufaş ce era, ajungîndu la dînsul stricătorii ţărilor, oamenii cei răi, feciorii lui Cantimir-vodă de la Moldova cu multe făgăduieli de mari sume de bani, pentru domniia ţării aceştiia. Şi aşa acel inicér agă [au luat] această treabă asupra lui ca să li-o isprăvească. Boiarii şi capichihaialile ţării, carii la Poartă era, încă véste au prinsu de acestu fel de ficleşug şi alergînd la priiatini, fiind şi ajutoriul lui Dumnezeu, nimic n-au putut isprăvi nepriiatenii, ci iară ruşinaţi au rămas.

Însă neputîndu într-altu chip cum mai face, fără cît iară cu dare dă mulți bani, că au cerut pînă 550 de pungi să dea ; deci măcar că foarte peste putință era săracilor, iar neputîndu-să într-altu chip a să face, au făgăduit boiarii ca să dea acești bani ce mai sus s-au pomenit, cerîndu-i păgînii singuri, și așa numai-decît știre făcîndu la măriia-sa vodă la Tîrgoviște, unde era măriia-sa, atîta dentr-al mării-sale ce au avut, cît și den țară ce s-au putut strînge, au făcut o sumă bună de bani și i-au trimis la Poartă, ca să să dea la mirie unde cerea, iproci.

Însă măriia-sa vodă cu înalta socoteală mării-sale s-au socotit ca, de vreme ce să dau atîția bani să să isprăvească și vreo treabă a țării ca să să cunoască că nu s-au chieltuit de surda ; ci cu multe rugăminte au scris la viziriul și la alți priiateni ca să să rădice adaosul haraciului care Rami veziriul și la alți priiatini cu hatișiriful făcuse în zilile lui sultan Mustafa, care dupe multe rugăciuni și alte nevoințe ce s-au făcut, fiindu iar și ajutoriul dumnezeiescu și cunoscînd și ei că de va sta acel adaos, țeara să va strica, neputîndu ca să dea haraciul pe atîtea sute de pungi, au poruncit de s-au rădicat și den anatefteriul vistierii s-au scos ; poruncind încăși, ca și hatișeriful cel vechiu al lui Husein-pașa veziriul, care măriia-sa Costandin-vodă făcuse, ca să înnoiască. Și așa gătindu-l veziriul pre un agă al lui, cu caftan aici la măriia-sa Costandin-vodă l-au trimis.

Venirea dar a acestui agă, măriia-sa vodă auzindu, au socotit ca să nu-l aducă la Tîrgoviște ci la doao zile ale lui noiemvrie purcegîndu de la Tîrgoviște pre la satul mării-sale Mogoșoaia trecînd, dreptu la București au venit, sosind la 4 zile ale lui noiemvrie, zi joi. A doao zi deci, vineri, cu mare alai ieșind înaintea agăi turcului, l-au adus cu mare cinste și suindu-să în divan întîi mucarelul l-au dat la măriia-sa vodă de l-au cetit, apoi fermanul întru care scriia că : socotind împărăția că iaste peste putința tării să dea acea sumă de bani ce să adăosése și pentru multă rugăminte ce măriia-sa vodă au făcut s-au milostivit de au rădicat acel adaos numai să să dea după obicéiul cel vechiu haraciul țării. Și după ce s-au cetit acele doao fermanuri, l-au îmbrăcat turcul cu caftan pre vodă și

BIBLIOTECA BUCUREȘTI

despre partea domniei, pe turcu cu feligea cu spinare de samur, şi aşa s-au dus la gazdă, carele nevrînd mai mult să şază aici, fără numai 6 zile, dăruindu-l măriia-sa vodă foarte bine, s-au dus înapoi.

Cap. LXIV

[De scoaterea dregătorilor de la împărăţie şi de adaosul haraciului ce s-au pus pre ţară]

După ce aga turcul, care venise cu caftanul, de aici au purces, a doao zi au nemerit şi călăraşi de la Ţarigrad, aducînd véste că au scos împărăţiia şi pă veziriul care era şi pă inicer aga şi alţi diregători ai ogeacului iniceresc, care inicér aga era capul zorbalîlor, om lacom, trufaş şi rău, şi a pus vezir pe Hasan-paşa caimacamul, carele ţinea pre sora împăratului. Acesta dar puindu-să vezir, cu bună chiverniseala lui pă încet mulţi den zorbale ce era au omorît şi au surgunit şi mai cu bunăstare ortacul l-au adus, iar măriisale supărări de dat bani n-au lipsit a nu-i face, însă mai făr' de grijă era, de vréme ce acestu Hasan-paşă cunoscut mai denainte, încă den caimacamlîcu lui era măriisale lui vodă. Acest vezir dar puindu-să, măcar cum s-au zis că era priiaten şi cunoscut măriisale lui vodă, iar ridicarea adaosului haraciului n-au îngăduit nicicum să nu fie, ci iară la loc o au pus-o, măcar că boiarii care acolo să afla multă nevoinţă au făcut, ca să fie rădicarea, cum cei mai înainte acestuia făcuse; dar cum zic n-au vrut nicicum. Mai multu de au rădicat den toată suma adaosului talere 30.000, adecă 60 de pungi, iar 180 de pungi au rămas şi pînă în zioa de astăzi de trage ţara. Care aceasta aicea auzindu-să că iar au rămas adaosul, cu multă voie-rea şi măriisale lui vodă şi tuturor pămîntenilor au fost, ca la céle neputincioase cine poate alt a zice, fără cît cu mîhnire a sufletului a suferi şi a mulţumi lui Dumnezeu, şi aşa au curs lucrul de au rămas iar să să dea adaosul haraciului, cum mai sus s-au zis.

Şăzînd deci domniia în Tîrgovişte, după obicéiu, pînă după Sfeti Dimitrie şi vréme [a] începîndu a să răci, au purces de la Tîrgovişte, şi mergînd pre la satul măriisale Potlogii, au venit la Bucureşti, intrînd

în Bucureşti cu alai fumos; dupre acéia îmbrăcînd şi pre caimacam cu caftane după obiceiu.

Cap. LXV

De aici încep a semna ce s-ar întîmpla în anul al şaisprăzecilea[1] al domniei mării-sale lui Costandin-vodă

Fiind deci măriia-sa vodă în Bucureşti, au socotit de au trimis la Poartă alţi boiari, ca să se afle acolo ca să poată veni cei ce era acolo mai înainte, fiind acolo dumnealui Toma Cantacozino vel-sluger, i Ianache, Văcărescul vel-agă. Aşa deci au socotit de au trimis pre Cornea Brăiloiul vel-ban, i pre Ştefan Cantacozino vel-păharnic, ducînd şi cîte ceva plocoane după obicéiu la vezir, la chihaia, carii după ce au sosit acolo numaidecît cei mai de sus pomeniţi boiarii, carii acolo să afla, de la chéhaiao şi de la viziriul luîndu-şi zio bună, au venit în ţară, rămîindu la Poartă purtători de grije aceşti ce să ziseră mai sus vel-ban şi vel-paharnic.

Cap. LXVI

Într-acest an al XVII-lea[2], măriia-sa vodă fiind multu rugat şi supărat de sfinţiia-sa părintele patriiarhul Ierusalimului kir Dositheu pentru bisérica lui Sfeti Gheorghe, de aici den Bucureşti, care fiind mică şi întunecoasă, şi nefiindu de potriva hanului, carele împrejurul ei era, zicîndu precum au nevoit de au făcut rîndul chiliilor după împrejur să facă şi mănăstirea.

Aşadar măriia-sa, ca un milostiv şi iubitor de a face pomeni, bine au voit şi den temelie acea bisérică stricînd-o, au rădicat o mare, şi minunată şi frumoasă mănăstire, după cum să vede. Însă într-acest an numai pînă la un loc lucrînd-o, au lăsat să să usuce şi aşa au învălit-o.

Viind deci vremea cea obicinuită să meargă măriia-sa la Tîrgovişte, au purces de aici den Bucureşti, şi

[1] In realitate al *şaptesprezecelea*.

[2] Corectat ulterior cu altă cerneală.

mergînd pe la satul mării-sale Mogoşoaia, i Potlogii, au mersu la Tîrgovişte, intrînd la scaunul mării-sale cu frumos alai, după obicéiu la septemvrie 22 dni.

Cap. LXVII

[De mazîlirea viziriului]

Şăzînd deci domniia în Tîrgovişte, au venit veste de la Poartă cum că împărăţiia au mazîlit pre viziriul ce era Hasan-paşa, puind vezir pe Ahmed-paşa Calailăul, om nebun, rău şi lacom. Această veste auzind, multă întristăciune la toţi au fost, socotind pagubele ce era în zilile lui să să facă ; însă măriia-sa vodă, ca un bun chivernisitor, au scris la boiari să chivernisească trebile după vremi cum era ; carele nu puţine luări şi jafuri de la toţi făcea, mult strămutîndu lucrurile Porţii, carele pentru oarece cusur de bani ce ceruse mai înainte den haraci să să dea la miriu pentru lefile slujitorilor, care măriia-sa vodă muncise în tot chipul de-i gătise şi-i trimisése, iar el numaidecît Calailăul pentru acei puţini ce rămăsese bani au trimis bumbaşir pre cuciuc-imbrihor al împăratului, pre carele nu cu puţină chieltuială l-au rădicat de s-au dus la Moldova, avînd şi acolo poruncă împărătească pentru cusur de haraci.

Şi aşa ducîndu-să imbrihorul şi viindu vremea ceu obicinuită, măriia-sa vodă s-au rădicat de la Tîrgovişte şi, mergînd pe la satul mării-sale Potlogii, au venit la Bucureşti, întrîndu la scaunul mării-sale cu alai mare, după obicéiu, la octomvrie 28 dni ; dupre acéia au îmbrăcat şi pe caimacami cu caftane.

Cap. LXVIII

De aicea începem a semna orice s-ar întîmpla a fi în anul al şaptesprezecilea (XVIII)[1] al domniei lui Io Costandin Başarabă-voievod

După ce deci domniia au venit în Bucureşti, avînd ştire de la boiarii care era la Poartă că Calailăul veziriul cére să mănînce, găsind multe vorbe a zice, de

[1] Corectat marginal.

care măriia-sa vodă bine socotindu-să şi cu sfatul aflînd că acelui lacom şi rău vizir să i să trimiţă ceva pentru ca să nu facă mai mare pagubă şi cheltuială săracilor şi cu acéia ce au putut găti au trimis pre dumnealui Ştefan Cantacozino vel-paharnic, carele măcar fusése la Poartă în trecuta vréme, dupe cum s-au pomenit mai înapoi, iar dupe acéia măriia-sa vodă i-au fostu poruncit de au fostu venit şi aşa au socotit de iarăşi l-au trimis. Carele după ce au mers acolo, găsindu lucrurile turburate, împreună cu cei ce era boiari acolo făcînd nevoinţă în tot chipul, au îmblînzit lucrurile; însă de-abiia odihnind pre rău vizir cu 100 de pungi, care bani măcar că peste putinţă era ca să să dea, iar pentru temerea a mai mari pagube, s-au făcut cum s-au putut şi s-au dat, şi aşa s-au îmblînzit şi făgăduieli dă căutare arăta. Însă mult nu s-au zăbovit în vizarit, ci pentru nesuferitele răotăţi ce făcea, 3 luni numai au fostu vezir, după acéia l-au mazilit, puind vezir în locul lui pre un Mehmet-paşa, carele fusése căpitan-paşa, om bun şi blînd.

Pentru al căruia vizaret multă bucurie au luat toţi, socotind că mai cu linişte doară să vor chivernisi toate, căruia după obicéiu i s-au trimis poclonul, priimind foarte bine pre capichihaiale şi pre boiari, mergînd înainte lui cu poclonul, făgăduindu că va căuta pre săraci, iproci.

Cap. LXIX

[De mazîlirea lui Mihai-vodă den Moldova şi de moartea lui Leopold, împăratul nemţesc]

Luînd dar pecéte acest Mehmet-paşa nu ştim din ce pricină să fie pogorît lucrul, sau den reaoa chivernisealâ a capichihaialilor ce era acolo, că numai totdeodată s-au auzit că pe domnul ce era la Moldova, Mihai-vodă, l-au mazilit, puindu domnu acolo pă Antiohie-vodă Cantimir. Şi aşa el gătindu-să au mersu la scaunul său la Moldova, iar pre Mihai-vodă mazîlul domnu l-au dus la Poartă.

Şi aceasta numai pentru o pomenire, ca să să ştie, să însemnează aicea că într-acest an al domniei mă-

rii-sale lui Costandin-vodă s-au auzit că au murit şi Leopold, împăratul nemţescu, de vîrstă fiind, cum s-au văzut scris, de ani 64 pol, la luna lui aprilie 24 dni, datoriia omenească făcîndu.

Cap. LXX

[De trimiterea altor capichihaiale la poartă]

Pentru chiverniseala de la Poartă dar, măriia-sa vodă socotind au trimis pre dumnealui Ianache Văcărescul vel-agă i Drăghici Cîmpineanul vătaf za aprozi, ca să să afle acolo, de vréme ce poruncise să-şi vie acasă mai sus pomenitul Ştefan Cantacozino vel-paharnic, că multă vréme acolo în slujba ţării şi a domnului să aflase. Deci, lipsindu dumnealui de acolo, ceşti ce se ziseră mai sus să rămîie în locul dumnealui acolo, căutîndu trebile ţării ; carii după ce au sosit la Poartă, luîndu-şi zioa bună păharnecul au venit în ţară şi ceşti ce să ziseră au rămas acolo.

Cap. LXXI

[De venirea unui sol de la Moldova la măriia-sa Costandin-vodă şi de trimiterea şi de la măriia-sa sol la domnul cel nou al Moldovii]

Şăzînd deci domniia în Bucureşti pînă la lăsata-secului de postul Simpietriului şi încălzîndu-să vrémea, după obicéiu, ca să meargă la Tîrgovişte s-au gătit şi la iunie 26 dni, au purces den Bucureşti, mergînd la satul măriı-sale Mogoşoaia şi acolea şăzînd 12 zile, de acolea purcegîndu au mersu la satul măriı-sale Potlogii, şi de acolo purcegîndu, au mers la Tîrgovişte, întrîndu la scaun cu alai, după obicéiu, la iunie 27 dni.

După ce au sosit deci domniia la Tîrgovişte, a treia zi au venit şi solul de la Moldova, după obicéiul ţărilor, ca să arate dragoste şi prieteşug, viind zic, Bogdan hatmanul, cumnatul domnu-său, lui Antiohie-vodă, pre carele cu cinste priimindu-l măriia-sa vodă şi după obicéiu ospătîndu-l, luîndu-şi zioa bună s-au dus, zăbovind

aicea numai 8 zile. Trecînd deci cîteva zile, au socotit măriia-sa, după obicéiu, ca să trimiță sol și despre partea mării-sale, ca să arate și să dovedească dragostea și prieteșugul, și așa au gătit pre ginerile mării-sale, pre Șărban vel-stolnic, și l-au trimis sol, purcegînd de aici de la Tîrgoviște la iulie 25 dni, și la avgost în 16 dni, iar au fostu aici la Tîrgoviște.

Cap. LXXII

[De preumblarea mării-sale Costandin-vodă prinlăuntrul țării]

Văzîndu măriia-sa vodă că despre Poartă iaste liniște și banii încă, la miri, ce ceruse den haraci să dédése, trimițîndu unii cu Iacov doftorul și alții cu fratele tefterdariului, carele bumbașir pentru bani aici venise, cu carele și Chiriță Dimachi s-au dus acasă-și, la Țarigrad; cunoscîndu că iaste vremea preumblării, răcorîndu-să și vremea, așa bine au socotit și în ospețe pre la casile boiarilor spre Sărata au mers: pre la Mărginénii mănăstirii întîi, apoi la Mărginénii lui vel-spatar, Filipeștii de Pădure, Măgurénii, Filipeștii de la Praova, umblîndu spre Scăiani au mers și, de la Scăiani la Șchiiai și de acolo la Sărata. Și de acolo și pînă la Rîmnic, la mănăstire, unde măriia-sa împreună cu Mihai Cantacozino vel-spătar o făcuse și de cînd să zidise și să înfrumosețase cu toate podoabele, atît cele pă denlăuntru mănăstirii, cît și cele după-mprejurul mănăstirii, chilii și altele. Vréme măriia-sa nu mai avusése să vază pînă acum, pînă Dumnezeu această liniște dispre Poartă adusése, căruia vremea îndemînă dînd, au mers și pîn' la Rîmnic, cum zișí, unde în zioa de Înălțarea cinstitei cruci, la 14 dni, ale lui septemvrie, acolo au fostu veselindu-să cu toți boiarii mării-sale. Într-acéia zi au dat slavă și mulțumită lui Dumnezeu, iar a doao zi dînsu-de-dimineață purcegînd, au mers înapoi iar la Sărata, și de acolo pre la satul ginerului mării-sale, Șărban vel-stolnic, pre la Tătărani, și de acolo pre la Negoiești, pă la satul cumnatului mării-sale, a lui Pană vel-sărdar, pe unde frumos și cu mare bucurie priimind pre măriia-sa, toți ospătîndu-l cît mai bine și după putință le-au fostu. Așa deci, de acolo, pe la Finta mergînd, iar la

Tîrgovişte la scaunul mării-sale au sosit, făcînd toată preumblarea aceasta zile 20.

După ce deci la scaunul mării-sale au venit, iar căuta trebile cîte era a se face au început, pînă cîndu şi vremea culesului viilor au sosit. Şi aşa la octomvrie 2 dni, au mersu măriia-sa la viile de la Săteni de au şăzut acolo cîteva zile, împreună cu toată casa mării-sale şi alţi boiari, unde şi culesul au făcut, iar mai mult pentru preumblarea, după cum şi într-alţi timpi au făcut.

Viind deci de la vii iar în Tîrgovişte, au mai şăzut măriia-sa pînă la octomvrie [...] dni, iar după aceia apropiindu-să şi vremea răcelii, au purces măriia-sa la octomvrie 22 dni, şi au mersu pe la satul mării-sale Potlogii, unde şi pă Sfeti Dimitrie au făcut, şi dupe acéia pe la Mogoşoaia iar la satul mării-sale mergîndu, au întrat la scaun la Bucureşti, la octomvrie 30 dni, cu alai, după obicéiu ; dupre acéia şi pre caimacani cu caftane i-au îmbrăcat.

Aici să însemnează ca să să ştie că într-acest al 18-lea al domniei mării-sale, lui Costandin Basarab-voievod, s-au isprăvit de toată zidirea şi învelişul şi cu toate cele den afară cîte trebuiescu, frumoasa şi marea mănăstire a lui Sfeti Gheorghie de aici den Bucureşti, care den trecutul an a o zidi au început măriia-sa, păcum înapoi s-au pomenit şi întru acestu an de tot s-au isprăvit, cum zişi, de cele pă din afară.

Cap. LXXIII

De aici însemnezu orice s-ar întîmpla în anul al optusprăzecilea (XIX)[1] al domnii mării-sale lui Io Costandin Basarab-voievod

Viind vremea cea orînduită de sus a căsătoriei coconului mării-sale a lui Costandin Brâncoveanu, cel dentîiu fiiu al mării-sale, şi aşa hotărîtă fiindu s-au săvîrşit la ghenarie 20 dni, cununîndu-l preacinstitul învăţatul şi blagorodnecul boiariu Costandin Cantacozino stolnecul, moşul coconului mai sus pomenitului, de vréme ce coconii dumnealui au fostu botezat pre

[1] Adăugat deasupra după ce *optusprezecilea* a fost şters.

toți coconii mării-sale, și așa învrednicindu-să a ajunge la zioa aceasta a veselii fiiului mării-sale. Așa măriia-sa bine au voit și au pohtit ca dumnealui însuși cu cinstea bătrîneților dumnealui să săvîrșească sfînta și legiuita cununie, carele încălecînd și cu mare și cinstita orînduială au mers de au săvîrșit taina cununii. Luat-au dar coconul pre cocoana stolnecului Balș de la Moldova, anume Anna. Întîmplatu-s-au la această veselie a fi trimis sol de la domnul Moldovii Antiohie-vodă Cantimir : Ioniță marele spătar, feciorul Mutei, den vița și sămînța Cantacozineștilor, și alții mulți boiari moldovéni, carii în urmă mai șăzîndu cîteva zile, la 26 dni, s-au dus iarăși la Moldova, la țara lor.

Dupe aceasta mult n-au trecut, ci au venit porunca împărătească cu mataragi-başa al vezirului ca să dea măriia-sa vodă den haraci înainte pungi 116, lucru foarte greu și peste putință, de vreme ce era adaosul haraciului încă nerădicat pentru alte grèle păgînești și ceriri făr' de cale. Neavîndu dar într-alt chip cum face, au trimis cu jalbă boiari mari de jos la Poartă cu arzumagzar. Carii mergînd acolo, chihaiao veziriului ce era nici o ascultare nu le-au dat, ci capichihaialile numai pre la tefterdariul umblînd cu multe rugăminte, de-abiia den suma ce cerea [au mai iertat] pungi 90, de iznoavă tare poruncă mării-sale au venit ca cum mai curîndu banii la miriia împărătească să-i trimiță. Măriia-sa dar văzîndu pripa și greul cel ce peste putință ce era, au dat o sumă de bani de la măriia-sa ; au făcut și boiarii cei mari de la ei cum au putut de au dat iar o sumă cu vlădica și cu episcopii și altă sumă s-au scris la capichihaiale să găsească ei, de vor putea, ca să să plinească porunca împărăției, să nu să întîmple vreo primejdie. Și așa pre acel mataragiu cu banii l-au pornit de s-au dus la Țarigrad.

După aceia, socotindu măriia-sa că ananghion lucru iaste să să afle la Poartă și alte obraze mai de cinste pentru chiverniseala trebilor țării și ale domniei, au socotit dar de au trimis pe Mihai biv-vel-medelnicer și pre Iorga vel-sluger, împreună și pre ginerile mării-sale, Iordachie Creţulescul vel-cămăraș, carii de aicea au purces la aprilie 22 dni, poruncind ca să să scoale să vie încoace de la Poartă den slujba unde era, Palaloga vtori postelnic, i Costandin vtori sluger, i Sterie biv-

căpitan şi să rămîie cum mai sus se-au zis aceştia ce au mersu în locul lor, carii aceşti numiţi boiari aici au sosit de la Ţarigrad, la maiu 24 dni.

Cap. LXXIV

[De scoaterea veziriului şi cum boala ciumii în Bucureşti s-au întins]

Véste au venit cu călăraşi de la Ţarigrad, cum că la aprilie 20 dni, au scos împăratul Mehmet-paşa veziriul, puindu în locul lui vizir pre silihtar Ali-paşa, om lacom şi neiubitor de creştini. Acesta, cum s-au pus vezir, a doao zi numai ce au trimis pre un silihtar, copil den casă al lui, aici la măriia-sa vodă cu mujdea de vizerie noao; pricina era ca să-l facă să cîştige, căruia viindu l-au dăruit măriia-sa vodă cu 5 pungi de bani şi multe daruri şi de aicea au mersu la Moldova.

Măriia-sa vodă deci, şăzîndu pînă la mai 12 dni şi socotindu că alte trebi despre Poartă n-are, au mersu măriia-sa în preumblare, precum şi într-alţi timpi, la Obileşti, purcegîndu den Bucureşti la mai 13 dni, mergîndu de prînzu de s-au ospătat la satul Radului căpitanul, la Dudeşti, şi de acolo după-prînz au mers spre Obileşti, însă singur, fără doamna mării-sale, şi aşa acolo au şăzut pîn' la mai 23 dni şi la mai în 24, purcegîndu, au venit iarăşi la Bucureşti la mai 25 dni.

Şăzînd deci puţină vreme domniia în Bucureşti şi întîmplîndu-să a să începe boală năprasnică a ciumii, măcar că dupe cum şi într-alţi timpi mergea la Tîrgovişte, iar pentru frica aceia a boalei mai de timpuriu den Bucureşti s-au rădicat şi întîiu la Mogoşoaia, satul măriisale, mergînd şi zăbovindu-se cîteva zile.

După aceia purcegîndu de la Mogoşoaia, au mers la Tîrgovişte, întrînd la scaun cu alai frumos, la iulie 25 dni. După aceia au îmbrăcat măriia-sa şi pe vornecul de la Tîrgovişte cu caftan, dup-obicéiu.

Cap. LXXV

[Cum iarăşi poruncă pentru dare de bani de la Poartă au venit]

Şăzînd domniia în Tîrgovişte, au venit un capigi-başa, anume Emiralemu Ali aga cu ferman împărătescu, ca să dea măriia-sa vodă den haraci înainte la miriia împărătească 100 de pungi, care auzindu măriia-sa împreună cu ceialalţi boiari multă voie rea au luat şi îndată arzu cu jalbă s-au trimis, ca doară ar mai scădea ceva, dar nimic nu s-au putut folosi, nescăzîndu măcar un ban, pentru care cu multă voie-rea puind însă mîinile cu toţii şi măriia-sa vodă cu boiarii au plinit acei bani, 100 de pungi, şi aşa au pornit pă acel agă la avgust 22 dni, trimiţîndu împreună cu banii şi pă Mănăil vel-şătrar de au mersu la Poartă şi ca să ducă banii, şi ca să rămîie în locul lui Iordachie Creţulescul vel-cămăraş acolo la Ţarigrad, că lui îi poruncise măriia-sa vodă ca să vie şi aşa treaba şi porunca acéia împărătească cu multă osîrdie ş-au luat isprava.

După ce deci banii împreună cu Mănăilă vel-şătrar la Ţarigrad sosind dupe poruncă, dumnealui Iordache Creţulescul vel-cămăraş luînd voie de la Poartă, s-au sculat de au venit, sosindu aici la septemvrie 28 dni, şi aşa după sosirea lui aici mult nu s-au zăbovit, ci pentru chivernisirea Porţii şi trebilor măriі-sale, au socotit măriia-sa vodă de au trimis pe Ianache Văcărescul vel-agă, carele de aici au purces la octomvrie 3 dni, ca să se afle la Poartă, de vreme ce poruncise măriia-sa vodă ca să se scoale să vie în ţară şi Iorga vel-sluger, şi Mănăil vel-şătrar, şi aşa sosind vel-agă la Poartă, boiarii aceştia ce mai sus s-au numit au purces de au venit în ţară, sosind aici la Tîrgovişte la noiembrie 8 dni.

Sosind deci Ianache Văcărescul vel-agă la Poartă, iată că au înţeles cum că chihaiao viziriului va să trimiţă bumbaşir pentru rămăşiţa banilor de haraci; mers-au deci împreună cu capichihaialile şi s-au rugat mult ca să nu trimiţă bumbaşir, dar nicicum n-au putut face a nu să trimite, zicînd că porunca viziriului iaste. Şi aşa au trimis bumbaşir pre Hasan-aga buiuc imbrihor

al veziriului, carele viindu aici şi făcîndu mare pripă pentru rămăşiţa acelor bani de haraci, măriia-sa au făcut cum au putut, dîndu mai mulţi bani de la măriia-sa, că den ţară nu să strînsése şi treaba o au făcut, porunca împărăţiei plinind. Au pornit pe agă cu haznao de s-au dus, trimiţînd cu dînsul şi pe Dumitrache Vlasto vtori vistiar la luna lui octomvrie 29 dni. S-au plinit şi anul al 19-lea[1] al măriii-sale lui Costandin-vodă.

Cap. LXXVI

De aici cu ajutorul lui Dumnezeu încep a semna orice s-ar întîmpla a fi în anul al XX-lea al domnii măriisale lui Io Costandin Basarab Brâncoveanu-voievod

Precum lăcomiia păgînească mod şi saţiu n-are, nici uitîndu-să vreodată la neputinţa ticăloşilor supuşilor lor, aşa şi acum la aceasta au arătat că totdeodată numai au scornit că cere împăratul 200 de pungi de bani, ca să-i facă măriia-sa vodă slujbă care aceia bine s-au cunoscut că lacomul vezir cu chihaiauo lui vrea să mănînce, iar împăratul nici o ştire nu avea, precum au şi mîncat. Şi aşa cu tare poruncă poruncind boiarilor capichihaiale ca să scrie numai să trimiţă măriia-sa acei bani, care cerire cu mare durére a inimii tuturor auzindu-o, n-au avut într-alt chip măriia-sa cum face, numai cu mare rugăciune, scriind şi rugîndu-să putérnicilor stăpîni de-abiia au mai iertat 80 de pungi, iar 120 de pungi cu mare nevoie cu de la singur măriia-sa, ce s-au putut au dat, şi boiarii la Ţarigrad au găsit de au luat împrumut de au dat acei bani, făcîndu-să şi această poruncă a lacomilor stăpîni păgîni putérnici, neputîndu-să nici într-un chip a face [alt fel].

Şăzîndu domniia în Tîrgovişte şi pentru boala ciumii, de vréme ce şi în Bucureşti să înmulţise boala acéea şi împrejurul oraşului, pentru acea dar pricină domniia s-au zăbovit în Tîrgovişte, pînă cîndu şi sfintele sărbători ale domnului şi spăsitoriului nostru Isus Hristos să apropiiase. Deci bine socotindu măriia-sa, împreună cu toţi dregătorii măriii-sale, de vreme ce acestu scaun bătrîn fiindu lipsit de cinstea chipului celui stăpînescu

[1] Corectat.

și uitat de alți domni care mai înaintea mării-sale fusése, bine au voit și aicea Crăciunul, Sfeti Vasilie și Bobotează au făcut, cu toată pompa cea ce s-au căzut. Întîmplatu-s-au a fi aicea den arhierei striini : Climentu proin odriianul și dîrstoreanul Athanasie. Întîmplatu-se-au a fi în ziua nașterii domnului și spăsitoriului nostru și baraiamul turcescu, pentru care fiindu rară întîmplarea aceasta, aici se semnează ca să să știe.

Șăzînd domniia tot în Tîrgoviște, véste de la Țarigrad [au venit] cum că sfințiia-sa părintele Macariotatos Ierusalimneanul bolindu 28 de zile, la fevruarie în 6 dni, datoriia omenească ș-au dat și în locul lui la scaunul patrierșii s-au învrednicit nepotul sființii-sale Hrisanthu, carele era Kesarios Palistinii, om tînăr, iar învățat și blîndu și cu mult dar împodobit. Acestu dar pomenit mai sus patriiarhu, anume Dositheu, au stătut mare om și învățat foarte, au păstorit turma pravoslavii ca un vrednic păstor, lumină multă și bisericii lui Hristos au fost, știut de monarși și domni mari, toți ereticii și cîți era împrotivnici pravoslavii se temea dă el, că putére mare și tare avea și la cuvînt, și la scris ; mare pagubă s-au cunoscut că s-au făcut la norodul pravoslavnic și rar om în chip și în vrednicie să va putea afla ca el, pentru acéea, a fi întru vécinica pomenire, aicea să însemnează a să ști.

Cap. LXXVII

[Cum, boala ciumii curățindu-se, au mers măriia-sa vodă la București și ferman i-au venit de la Poartă să meargă măriia-sa la cetatea Tighinii să o dreagă]

Șăzîndu domniia în Tîrgoviște pîn-în sfîrșitul lui fevruarie pentru cumplita boală ce întrase într-acest an, cum mai sus s-au pomenit, la București, au fostu așteptîndu pînă s-au curățit de istov smolirea boalii și așa, la martie 1 dni, purcegînd den Tîrgoviște, pă la satele mării-sale, mergîndu Potlogii, Mogoșoaia, la martie 5 dni, au întrat la scaunul mării-sale, în București, și au dat cu tunurile, îmbrăcîndu pre boiari cu caftane după obicéiu.

După acéea n-au trecut zile multe, ci viind călărași de la Poartă, au făcut boiarii capichihaialile știre cum

că s-au făcut ferman ca să meargă măriia-sa vodă la cetatea Tighinii să o dreagă, unde acolo și serascheriul de la Baba, anume Isuf-pașa era orînduit cu altă turcime și domnul de la Moldova, ca să lucreze acea cetate, iproci. Și cum că au orînduit și 2.000 de salahori, și 200 de meșteri de lemn, și 100 de zidari și 350 de cară. Această véste auzindu, măriia-sa nu puțin s-au turburat; una căci mare struncinare săracilor să face, a doao că numai sta nici păgînii cu cerutul și cu mîncatul cu zecile și sutele de pungi. Nu multe zile dar trecîndu pînă au venit cu acel ferman aici de poruncă ca înaintea lui Sfeti Gheorghie poruncindu mării-sale să să afle cu toți salahorii și carăle ce mai sus s-au pomenit la Bender, cu acestu ferman viind Hasan-aga capigilar chihaiasî al veziriului silihtar Ali-pașa. După ce dar porunca împărătească au venit, numaidecît au dat poruncă ca să să gătească de oaste boiarii și să să grijască den dorobanți, călărași, scutelnici, salahori să meargă; iar căci nu s-au ajunsu a să plini suma și carele cu bani, au dat poruncă să să facă și așa cu mare nevoință, treaba și porunca împărătească căutîndu, săvai cu mare greu și cu mare păs al săracilor.

Dar daca angariile tiranilor păgîni nu lipsescu, iaste trebile și poruncile să să caute cu salahori și cu carăle; deci la aprilie 6 dni, pre Iane clucer și pre Gheorghie vel-căpitan za dorobanți mai înainte au pornit. Măriia-sa însă pîn-a trece Paștele au rămas în urmă, iar dup' ce au trecut Paștele, fiindu tot vremea rece și iarbă nu era nimic, au făcut zăbavă pînă la aprilie 22 dni, iar la aprilie în 23 dni, în zioa de Sfeti Gheorghie, au purces den București cu halai frumos către Tighina, după porunca împărăției, mergîndu și aga turcul împreună. Mergîndu deci măriia-sa pînă la conacul ot Gherghița, véste mării-sale au venit de la boiari capichihaiale ot Țarigrad precum împărăția s-au mai socotit și au véste că ferman s-au făcut ca să să întoarne măriia-sa înapoi la scaunul său, să-și păzească țara și poruncile împărătești să să facă, iproci. Și așa mergîndu măriia-sa pînă la conacul de la Șcheai acolo au sosit și imbrihorul veziriului Hasan-aga cu ferman ca să să întoarcă înapoi, carele după porunca împărăției așa au făcut, întorcîndu-să înapoi au întrat la scaun la mai 3 dni, sîmbătă.

Fiindu domniia la Bucureşti au venit véste că vine patriarhul cel nou al Ierusalimului părintele Hrisanthu, căruia înainte încă la trecătoarea Dunării carîtă cu un postélnec al doilea şi cu un buluc-başa dă siimeni măriia-sa vodă trimiţîndu. După acéia cîndu au întrat în tîrgu, avîndu veste, au poruncit măriia-sa vodă de i-au scos înainte carîta cea frumoasă domnească cu cîţiva slujitori seimeni, ieşind împreună cu arhiereul, carele aici era, anume Climentu Andrianopoleos, şi cu velpitar şi toţi preoţii tîrgului şi alţi egumeni cîţi s-au aflat, trăgîndu clopotele, toate cîte în oraş era, şi aşa cu frumoasă parataxis l-au dus pînă la sfînta mănăstire al lui Sfeti Gheorghe, unde cu litie în biséricâ întrîndu şi făcîndu-şi ţermoniile cele de cinste ce i s-au căzut, după aceia s-au şuit în case şi acolo mulţi au mersu de i-au sărutat mîna şi sfinţiia-sa i-au blagoslovit, după orînduiala cea creştinească a bisericei, sosind aici în tîrg la iunie 12 dni, la 12 den zi. După acéia, deci a doao zi, cu mare alai l-au adus la curte şi cu măriia-sa s-au împreunat, primindu-l cu multă evlavie şi cinste.

Cap. LXXVIII

Aicea să însemnează pentru tîrnosaniia mănăstirii lui Sfeti Gheorghe cum au fostu că sa să ştie

Aicea voi să pomenescu de minunata şi preafrumoasa tîrnosanie care s-au făcut la sfînta şi dumnezeiasca mănăstire a lui Sfeti Gheorghie, de preaslăvitul şi înălţatul domnu Io Costandin Brâncoveanu Basarabvoievod, într-al noaosprăzecilea an al domnii sale.

Aceasta dar sfîntă mănăstire, după cum mai înapoi s-au însemnat, fiind mică şi întunecoasă foarte, den rîvna cea către Dumnezeu şi den evlaviia cea ce pururea acest blagocestiv domnu avea, s-au îndemnat dă au stricat şi au sfărîmat cea ci să zise mică şi întunecoasă biséricâ şi den temelie au zidit-o mare şi preafrumoasă mănăstire, care poci zice că asémenea ei rar să pot afla în lume, şi această mănăstire cu multă osîrdie şi cheltuială au făcut. După ce deci o au isprăvit [de zugrăvit] şi de alte cîte înlăuntru şi afară au trebuit a avea, o au împodobit cu domneşti odoară şi bisériceşti lucruri, cît i s-au cuvenit unii frumoase şi scumpe

domneşti mănăstiri. După ce deci acestea toate au gătit, socotit-au măriia-sa întru cel dăruit [de] Dumnezeu bun cugetu mării-sale ca să o şi tîrnosească (adecă ca să o sfinţească), însă n-au vrut numai cu arhiereii cei ce se afla [într-acea vreme] aicea în ţară, ci au scris la preafericitul noul patriarhu al Ierusalimului kir Hrisantu, ca să vie den Ţarigrad dă unde să afla, aicea în ţară ca un diadoh al scaunului patriesăscu ce iaste, să să afle la sfinţeniia mănăstirii aici, carele după rugăciunea mării-sale şi dupre datoriia ce avea a să afla la închinăciunea ce s-au făcut sfîntului mormîntu s-au sculat de au venit. După ce deci aici au sosit cum mai înapoi s-au pomenit şi după ce cu măriia-sa vodă s-au împreunat, au hotărît zioa întru care era să să săvîrşească sfinţeniia aceia a sfintei mănăstiri şi aşa au hotărît să fie în zioa de Sfinţii mari Apostoli Petru şi Pavel.

Deci viindu acea sfîntă zi, de cu seară bdenie s-au făcut şi la mănăstirea lui Sfeti Gheorghie şi la biserica domnească cea den curte. După acéia deci dimineaţa împodobindu-să domniia împreună cu toată boierimea foarte frumos, au trimis măriia-sa vodă mai întîiu cu doao carîte frumoase domneşti ca să proscaliească pre preafericitul patriiarh împreună cu tot săborul arhierescu carele adunat den poruncă era la sfînta mănăstire a lui Sfeti Gheorghie, aşteptîndu să-i chéme la curte, de vréme ce aşa să socotise : de sfintele moaşte le adusése la biserica cea domnească den curte ca de acolo să să rădice cu mare cinste şi mare parisie, precum s-au şi făcut, trimiţîndu zic, pre dumnealui Ştefan Cantacozino vel-postelnic, ducîndu şi o cruce dar preasfinţitului patriiarh foarte frumoasă şi de mare preţ, fiind de aur şi cu pietre scumpe lucrată, şi aşa viindu preafericitul patriiarh împreună cu toţi arhierei carei ca să să ştie anume aceştea era : Dionisie Tîrnoveanul, Climentu Andrianopoleos, Afxentie Sofiianul, Maxim Ierapoleos, Neofit Sevastiie, Mitrofan Nisis, Macarie Varnis, Anthim episcopul Rîmnecului, Ilarion proin episcopul Rîmnecului.

Aceştia deci toţi viindu la curtea domnească împreună cu mulţime de popi şi egumeni îmbrăcaţi toţi în veşminte, pogorîndu-să şi măriia-sa vodă împreună cu toată boierimea ; aşa deci luîndu părintele patriarhul

sfintele moaşte den bisérica domnească, tot în orînduială pe jos au mersu toţi, împreună şi domniia cu părinţii arhierei, popi, boiari şi altă slujitorime, trăgîndu clopotele după la bisérici cîte în tîrgu era, pînă la mănăstirea Sfeti Gheorghie şi acolo s-au săvîrşit toată slujba tîrnosanii şi sfînta liturghie cu mare parisie.

După aceea deci în casile patrierşeşti céle de măriia-sa iarăşi făcute mai denainte vréme suindu-să, frumos ospăţ cu mare cinste într-acea zi iunie 29 dni, au făcut. Toţi arhierei şi toată boierimea la masă şezînd, măriia-sa vodă slavă şi mulţumită vécinicului Dumnezeu au dat, carele l-au învrednicit de au săvîrşit şi au sfinţit această pomenită sfîntă minunată şi preafrumoasă mănăstire a marelui mucenic şi de multe minuni făcător Gheorghie. După aceia deci de la masă măriia-sa vodă sculîndu-să, părintelui patriiarhului şi tuturor arhiereilor măhrămi frumoase şi cu galbeni legaţi într-însele le-au dăruit şi aşa deci măriia-sa vodă s-au înturnat la curte.[1]

Cap. LXXIX

[De preumblarea măriі-sale lui Costandin Brâncoveanu-voievod şi de mazîlirea lui Antiohie Cantemir de la Moldova]

Isprăvind deci măriia-sa aici ce au mai avut şi viind şi vremea cea obiciuită dă mérgerea a măriі-sale la Tîrgovişte (dă vréme ce şi călduri mari începuse a fi, la iunie 3 zili, purcegînd den Bucureşti cu alaiu frumos, au mersu pă la satele măriі-sale Mogoşoaia, Potlogii şi mergînd şi pîn' la un sat al măriі-sale anume Mătăsarii) acolo véste au venit cu un călăraş de la Ţarigrad, scriind boiarii capichehaialele că la 12 zile ale lunii lui iulie au îmbrăcat caftan de domnie la Moldova Mihaiu-vodă Racoviţă, mazîlind pă cel ce era domnu Antiohie-vodă Cantemir.

Dă la Mătăsari deci, purcegînd, au venit măriia-sa la satul Văcăreştii al lui Ianache Văcărescu vel-pahar-

[1] De aici am folosit numai ms. 548, deoarece ms. 1.350, deşi continuă pînă la 394 v., este defect (o parte din rînduri sînt necitete, şterse).

nec, fiind rugat de dînsul ca măriia-sa să meargă să să ospetéze acolo, dă vréme ce aproape dă drumu satul dumisale era, care rugăciune a mai sus pomenitului boiariu măriia-sa n-au trecut, ci cu bună voie mergînd, l-au ospătat dumnealui paharnecul foarte frumos şi cu mare cinste, dăruind mării-sale şi un cal foarte frumos. De acolo deci purcegîndu, au venit la scaunul Tîrgoviştei dă au fost seara la vecernie, fiind a doo zi Sfeti Ilie însă întrînd la scaun cu alaiu foarte frumos, la 19 dni ale lui iulie, după ce deci aici la scaun au venit, numaidăcît pă vornecul Băleanul ispravnecul Tîrgoviştii l-au îmbrăcat cu caftan măriia-sa vodă.

După sosirea mării-sale lui vodă la scaunul Tîrgoviştii, n-au apestit mult pînă au trimis pă Sterie căpitanul la Poartă să să afle acolo cu slujbă, împreună cu ceialalţi boiari şi capichehaiale, poruncind gineriului mării-sale, lui Şărban vel-stolnec, să să scoale să vie, care căpitan Sterie sosind la Ţarigrad, mult acolo vel-stolnicul n-au zăbovit, ci luîndu-şi zioa bună dă la chehaiao şi alţi priiateni, au purces şi au venit în ţară, sosind la avgust 25 dni.

După sosirea dar aici a lui vel-stolnec, véste au venit mării-sale lui vodă dă la capichehaialele de la Poartă cum că vine un capigi-baş cu ferman împărătescu ca să spargă odăile turceşti, cîte sînt pă pămîntul ţării, şi să ia pă toţi sîrbii cei veniţi den Ţara Turcească, atît du pîn odăi, cîţi va găsi, cît şi du pîntr-alte sate, să-i treacă dăcindea cu toate bucatele lor, zicînd că făcînd jalbă haracérii de dăcinde că au trecut multime dă sîrbi în ţară aici, care au întrat pîn sate şi pîn hodăile agilor turcilor ce avea făcute pă pămîntul ţării, pentru acéia au mare pagubă că nu pot îmbrăca hîrtiile de haraci, care aceasta auzind, veziriul cu tare poruncă au trimis pă acel capigi-baş, anume ciohodar Ali-aga, cum s-au zis mai sus, cu ferman, ca să spargă toate hodăile şi să ia pă sîrbi. Viind deci aici la măriia-sa acel capigi-baş, l-au priimit măriia-sa cu mare cinste şi fermanul citindu-l numaidecît, au gătit 2 boiari, pre Şărban Prisăceanul biv-vel-comis şi pă Iordache Caramanlîul vel-clucer za arie, dîndu-le dă aici şi cîţiva slujitori, şi aşa i-au pornit cu capigi-baş dă s-au dus.

Întîiu au mersu dreptu la Brăila şi sosind acolo au citit înaintea agilor dă acolo porunca împărătească ce

avea la mîna lui ; ei încă nimica împotriva poruncii n-au stătut, ci îndată s-au sculat împreună cu capigi-baș dă au mersu pă la odăile lor și așa capigi-baș au pus dă au stricat toate hodăile, atît cu pîn ținutul Brăilei, cît și după toată marginea, cîte au fost pîn' la Diiu, și au luat și pă toți sîrbii cîți au găsit pă la odăi și pă la alte sate, cum i-au fost porunca, dă i-au trecut Dunărea în Țara Turcească, însă n-au găsit 15.000 după cum la Poartă hărăcérii au fost pîrît, ci abiia cu bun cu rău numai 2.500.

După acéia deci capigi-baș iar aici la Tîrgoviște au venit de s-au împreunat cu măriia-sa vodă, pre carele dăruindu-l foarte bine, cum s-au căzut unui om dă cinste și împărătescu, s-au dus înapoi iar la Poartă.

Cap. LXXX

[Iarăși de trimiterea pe deplin a haraciului]

Șăzînd domniia în Tîrgoviște au venit și agă dă la Poartă haracériu, anume Mehmet aga, vechil Hargil veziriului, pre carele după obicéiu măriia-sa vodă cu cinste l-au priimit și, după ce au citit fermanul împărătescu, văzînd că scriia într-însul ca să trimiță banii haraciului deplin, neprinzîndu-se în seamă munca salahorilor și a carălor ce au lucrat în anul acesta la cetatea Benderiului, făcîndu-se socoteală că cu acei salahori și cară, și cu alți meșteri să cheltuise pungi 150, foarte s-au întristat atît măriia-sa, cît și toată boierimea, și într-alt chip n-au avut cum face, fără cît în țară a să strînge haraciul au orînduit, iar cu jalbă la Poartă ca să să roage să să prinză cheltuiala salahorilor și a carălor în seamă.

Au trimis pre Ianache Văcărescul vel-paharnic ca împreună cu cei ce să afla boiari i capichehaiale acolo la Poartă, să nevoiască pă la veziriul chehaiaoa și la alți stăpînitori ai Porții, și cu ce vor putea isprăvi, să trimiță pre Iorga slujer carele de multă vréme să trimisése dă să afla cu slujbă la Poartă, ca să-și vie acasă, și vel-paharnec să rămîie acolo purtătoriu de grijă, purcegînd dă aici la octomvrie 12 dni.

Pentru o pomenire numai ca să să știe, aici însemnezu că la octomvrie 25 dni, véste, aici la Tîrgoviște

fiind domniia, au venit cum că părintele Gavriil, patriarhul Ţarigradului, la octomvrie 16 dni, au murit, puind în locul lui patriarhu pă părintele Kesarias kir Chipriano. Acel Gavriil foarte om dă treabă era şi păstoriu adăvărat turmei cei preavoslavnice, om vrédnec şi chivernisitoriu, aşăzînd toate cele turburate ce era la sînta marea bisérică, pentru a căruia petrécere multă mîhnire la toţi au fost, pre domnul Dumnezeu rugîndu-l ca să-l odihnească cu sfinţii patriarşi pentru împărăţiia ceriului.

Plinitu-se-au cu ajutoriul lui Dumnezeu şi anul al nooăsprezécele al domnii mării-sale pomenitului domnu Io Costandin Brâncoveanu Basarab-voievod la octomvrie 28 dni, leat 7216.

Cap. LXXXI

Dă aici începe a semna orice s-ar întîmpla a fi în anul a doaozecilea al prealuminatului domnu Io Costandin Basarab Brâncoveanu-voievod

Gătind măriia-sa vodă după porunca împărătească banii haraciului, i-au pornit întîi cu o zi, 2 mai înainte. După aceia la noiemvrie 9 dni, au purces şi aga hărăceriul, dăruindu-l foarte bine după cum iaste obiceiul agilor care vin pentru haraci şi aşa, dă aici foarte mulţămit şi odihnit se-au dus. După aceia deci nici domniia în Tîrgovişte mult n-au şăzut, ci numai pîn' la Ovedenie şi apoi a doao zi, fiind zioa sîmbătă la noiemvrie în 22 dni, dă aici dîn Tîrgovişte, domniia purcegînd şi mergînd pă la satele mării-sale Potlogii, Mogoşoaia, la noiemvrie în 27 dni, au întrat în Bucureşti cu alai foarte frumos şi şăzînd cu fericire în scaun, se-au slobozit tunurile şi au îmbrăcat şi caimacamii cu caftane, dup-obiceiu.

Aici pentru o pemenire numai am vrut să semnezu aceasta ca să să ştie : întîmplîndu-se a veni dă la Alexandriia patriarhul Gherasim aici în ţară (carele şi mai înainte vreme iar în zilile luminatului domnu Io Costandin Basarab Brâncoveanu-voievod mai venise şi iar se dusese), săvai slab şi băţ în foarte dă firea trupească era. Iar la ştiniţă mult mai înalt şi mai slăvit dă cum era mai înainte şi întîmplîndu-se a fi

aici şi părintele Hrisanthu, patriarhul Ierusalimului, sărbătorile naşterii şi peritomi şi a bogoiavleniii, cu parisie aici la Bucureşti le-au făcut.

Însă măriia-sa vodă pentru ca să să facă mai mare parisie (lucru care în pământul acesta nu să ţine minte să fie fost sau să fie făcut altădată), au socotit măriia-sa şi aşa i-au pohtit pre amîndoi preafericiţii patriarşi dă au mersu la frumoasa şi minunata mănăstire a lui Sfeti Gheorghie dîn Bucureşti, dă au slujit sfînta liturghie amîndoi patriarşii cu 4 arhierei, anume: Climint Udriianul, Afxentie Sofianul, Maxim Mara Ierapoleos, Mitrofan Nisis şi cu mulţime dă preoţi, diiaconi. Acolo era şi domnul cu toată boirimea şi alt norod mult şi adunare, care frumuseţe şi parisie condeiul nu o poate arăta. Sfîrşind sfînta liturghie, părintele patriarhul al Alexandriii au făcut cazanie foarte frumoasă; după aceia ieşind dîn biserică, domnul dîmpreună cu patriarşii şi cu arhierei s-au suit sus în casele cele patriărşăşti, unde s-au şi ospătat, veselindu-se atît dă minunata şi frumoasa parisie ce au făcut, cît şi pentru preafericiţii patriaşi, căci amîndoi aicea sé-au întîmplat şi sfînta liturghie dîmpreună în slăvita lavră a lui Sfeti Gheorghie au săvîrşit, dînd mulţămită şi slavă vecineculuí Dumnezeu şi după scularea mesii, măriia-sa vodă au mersu la curte.

Fiind domnia în Bucureşti, véste că la marginea Ţării Moldovei au venit, cum că vine sol dă la domnul ce era Mihaiu-vodă: Ion Sturzea marele paharnec, carele aici sosind în zioa de ajunul Bobotezii la ghenarie zile 5, în zioa dă Bobotează, măriia-sa vodă dă dimineaţă au trimis şi aducîndu-l s-au împreunat cu dînsul. După acéia s-au pogorît măriia-sa şi la săbor, după obicéiu, fiind şi solul şi aşa după sobor au auzit şi sfînta leturghie, făcînd părintele patriarhul Ierusalimeanul liturghie, şi aşa pă sol într-acea zi la masă nu l-au oprit, ci iar s-au dus la gazdă-şi şi trecînd cîteva zile, l-au ospătat după obicéiu, frumos şi după acéia, a doao zi, chemîndu-l dă ş-au luat zioa bună, l-au îmbrăcat cu contoş frumos cu pacea dă samur şi la ghenarie 14 dni au purces dă aici de s-au dus la stăpînul său Mihai-vodă. După acéia socotind măriia-sa vodă, au trimis şi măriia-sa după obiceiu sol la Moldova pre Radul Golescul vel-clucer, purcegînd dă aicea

la fevruarie 12 dni, şi s-au înturnat la martie 20.

Aicea iar pentru o pomenire s-au însemnat ca să să ştie : cînd au fost cursul anilor dă la Hristos 1708 ş-au dat obştească datorie şi preasfinţitul părinte mitropolitul ţării kir Theodosie, carele mult bolind, atît de slăbiciunea bătrînéţelor cît şi alta osibită a trupului boală şi viind ceasul cel hotărît al zilelor, au adormit în domnul la luna lui ghenarie 27, iar arhiereu ţării 40 de ani [au fost].

După ce deci au răposat, gătind toate céle ce au trebuit ale pogribaniii, au mersu a doao zi măriia-sa preluminatul domnu chemînd şi pre amîndoi patriarşii : cel dă la Alixandriia şi cel dă la Ierusalim, de au fost în slujba pogribaniii şi toţi arhiereii cîţi s-au aflat aici, preoţi, egumeni şi altă mulţime de norod, atît bisericescu cît şi mirenescu, l-au slujit în sfînta Mitropolie cu cinste mare, luîndu-şi toţi creştinii iertăciunea cu sărutarea sfintei lui mîini.

După acéia deci s-au suit în casele vlădiceşti şi împreună cu sfinţii patriarşi, şi arhierei, cu toată boierimea, după ce deci măriia-sa vodă în casă au întrat cu cei mai de sus pomeniţi, au început a vorovi pentru alégere dă vlădică, ca să să puie, pentru ca să să păstorească turma lui Hristos cea prevoslavnecă ; fiind dar cu diiata răposatului părinte mitropolit kir Theodosie, ales ca să rămîie în urma lui păstoriu sfinţiia-sa părintele rîmniceanul kir Anthim, care acea diiata înaintea tuturor scoţîndu-se de s-au citit, aşa cu un cuvînt toţi au zis către măriia-sa vodă atît părinţii patriarşii cît şi alţi arhierei şi boiari ca : precum bătrînul păstoriu răposatul părinte au hotărît şi au ales pă acel pomenit episcop rîmnican, el să fie arhiereu şi vlădica, iar nu altul, şi aşa văzînd măriia-sa că toţi aşa află şi găsescu să fie, l-au chemat acolo în casa cea vlădicească şi i-au dat cîrja. După acéia au venit la curte măriia-sa şi gătind pre Gligoraşco ciohodariul, l-au trimis cu cărţi la bisérica cea mare la Patrierşiia Ţarigradului, ca după orînduiala bisericească să-i trimiţă edosis şi metathesis, ca să poată fi arhiereu vlădică, şi aşa mergînd şi sprăvind treaba cu care s-au fost trimis s-au înturnat, sosind aici la fevruarie 19 dni, făcînd dă la Ţarigrad părintele pătriarhul exarh pre părintele proin odriian kir Climint,

ca să-i facă metathesis şi aşa la fevruarie 21 dni, i s-au făcut metathesis de la episcopiia Rîmneculuí la vlădiciia ţării. După aceasta deci, a doao zi la fevruarie 22 dni, după ce măriia-sa vodă de la liturghie au ieşit, slujind liturghia părintele patriarhul Alexandrias, fiind dumineca cea dentîi a postului care şi tis orthodoxias să numéşte, au trimis măriia-sa pă dumnealui Ştefan Cantacuzino marele postelnic, cu carîta cea frumoasă domnească şi cu alaiu frumos la sfînta Mitropolie, dă l-au proscalisit să vie la curte, pă carele aducîndu-l pă scara cea mare pen divan, s-au împreunat cu măriia-sa vodă, sărutîndu-i măriia-sa mîna şi făcîndu-i frumoasă oraţie dă păstoriia ce i s-au dat, iproci.

După acéia, şăzînd puţin la voroavă, au poruncit măriia-sa de au mersu toţii boiarii în casă şi bînd vutcă şi sinharisindu-l, au mersu toţi boiarii dă i-au sărutat mîna şi aşa iar mai sus pomenitul vel-postelnic au mersu cu sfinţiia-sa dă l-au dus iar la sfînta Mitropolie.

Cap. LXXXII

[Cum au venit ferman de la împărăţie, ca să trimiţă domnul cară şi salahori la cetatea Benderului şi haraciul pe jumătate înainte]

Fiind domniia în Bucureşti, au venit véste de la capichehaiale de la Poartă, că orînduindu-se salahori şi cară să meargă să lucréze la cetatea Benderului, ca şi în trecutul an şi cum că fermanul acela ce s-au făcut, s-au orînduit să vie în ţară Aivaz aga ceacîrgibaşa împărătescu şi aşa puţinéle zile trecînd, au sosit şi acel agă cu fermanul împărătescu, aici în Bucureşti fiind domniia. După ce deci au sosit şi împreunîndu-se cu măriia-sa vodă, au citit fermanul şi cunoscînd porunca împărăţiii ce iaste, săvai că foarte cu durére dă inemă şi întristăciune la toţi: de vréme ce fără de plată să lucréze la cetate, atît carăle, cît şi oamenii în fermanu poruncea şi nu mai puţină sumă, ci 1.500 de salahori şi 220 dă cară şi 60 de toporaşi, însă într-alt chip cum a face neputînd, măriia-sa au făcut nevoinţă în tot chipul de au făcut cum au putut. Cît n-au ajunsu dîn slujitorii ţării, dîn călăraşi, den do-

robanți și dîn scutélneci, au plătit cu bani salahori dă au plinit acea sumă și așa gătind și pe aga și dăduindu-l, dempreună cu salahorimea l-au pornit dă aici, la martie 21 dni, trimițînd cu acei salahori i cară ispravneci pă Mănăilă vel-șătrar i Costandin cluceriul Rale.

După acéia deci multă vréme nu s-au zăbovit, ci de iznoavă altă poruncă împărătească au venit cu un mehter-basa al veziriului, că să mai dea tot la cetatea Benderului încă salahori 500, și cară 100, și meșteri de lemnu 40, care poruncă măriia-sa vodă auzindu-o și văzînd, mult s-au mîhnit și s-au întristat. Iar într-alt chip a face n-au avut cum, fără cît cu bani salahorii aceștia și carăle au nevoit de i-au împlinit și după poruncă cu un Iane căpitanul ot Caracal, la ceialalți la Bender i-au trimis. Și întru aceasta, porunca împărățiii fără dă zăbavă s-au săvîrșit și s-au făcut. După ce deci salahorii i-au pornit și pe aga al veziriului mai sus pomenitul gătind și pă Șărban Bojoreanul velvistier l-au trimis la Poartă, scriind lui Ianache Văcărescul vel-paharnec, ca să vie, și, la aprilie 26 dni, l-au pornit. Iar vel-paharnec au sosit la mai 10 dni, și întîmplîndu-se boala ciumii a să înmulți în București, nimic n-au mai zăbovit mării-sa, ci la mai în 5 dni, purcegînd din București cu alaiu frumos, întîiu la satul Mogoșoaia au mersu, dă acolea la Potlogi, apoi dă la Potlogi la scaunul Tîrgoviștii a mersu, întrînd în oraș cu alaiu frumos, după obiceiu, la mai în 14 dni, leat 7216.

Șăzînd domniia tot în Tîrgoviște, au venit totdăodată fără veste Hasan aga, imbrohorul veziriului, cu ferman împărătescu ca să dea măriia-sa dîn haraci înainte pă jumătate, adecăte 142 pungi, care poruncă măriia-sa auzind, într-alt chip a face n-au avut cum, fără cît cu împrumutare după la boieri, cu dă la măriia-sa puind și împrumut după la unii, după la alții, ca nici pă săraci mai înainte dă vreme să-i căznească, nici porunca împărățiii jos să stea, și așa banii plinind la iunie 15, i-au pornit dă aici, trimițînd cu dînșii ca să-i ducă la mirie pă vătaful za călărași, care ducîndu-i acolo i-au dat și la vreme porunca se-au împlinit și se-au făcut. Iar după pornirea Hasan agăi cu banii haraciului, măcar că dă curînd era trimis vtor

vistier Bojoreanul la Poartă, iar încă şi fiind trebuincios pentru trebile ţării, măriia-sa vodă au socotit dă au trimis pă Radul Dudescul vel-sluger la Poartă şi lui vel-vistier i-au scris să vie, pornind pă vel-sluger dă aici la iunie în 26, şi vel-vistier au sosit în Tîrgovişte la august 26.

Cap. LXXXIII

[Aicea însemnez că, avînd domnul în anul acesta puţină linişte, a făcut şi nunta fiicei mării-sale Bălaşa cu Manolache, feciorul lui Chiriţă Andronache (Lambrino), de la Ţarigrad, şi de răscoala cerchezilor şi mazîlirea lui Caplan Gherei, hanul Crîmului]

Viind vrémea cea hotărîtă a vîrstii cocoanei mării-sale lui vodă cei dă a şasea, anume Balaşa, şi fiind orînduit de Dumnezeu, bine socotind măriia-sa, au găsit pă un fecior dă boiariu ţarigrădean, anume Manolache, fiind cupariu mării-sale şi de mică vîrstă crescut în casă, pre carele socotind a fi vrédnic, fiind chivernisit la minte şi cu toate podoabele céle fireşti, atît cu céle denlăuntru cît şi cu céle din afară, împodobit, a-l face ginere şi fiiu, l-au învrednicit şi întîi au trimis măriia-sa pre Antonie gramaticul împreună cu rădvan domnescu de au adus pă tată-său de la Ţarigrad, om foarte înţelept şi învăţat fiind în limba elinească şi dregătorie avînd la bisérica cea mare a Ţarigradului, hartofilax fiind, anume Chiriţă Andronache. După ce deci aici l-au adus, atuncea şi logodna au săvîrşit, dînd inéle după obicéiu, şi aşa gătindu-se măriia-sa dă nuntă, grijind céle ce trebuia ale nunţii mai nainte vréme, au început nunta, la octomvrie 27 dni, şi la octomvrie 31 dni, s-au săvîrşit cununîndu-l cinstitul şi preaînţeleptul boiariu Costandin Cantacuzino biv-vel-stolnec, însă epitrop fiind pus dăspre partea preasfinţitului părintelui patriarhului Ierusalimului kir Hrisanth, carele întîmplîndu-se sfinţii-sale a mérge la sfîntul mormînt la Ierusalim, aşa sfinţiia-sa au socotit, fiind în mare prieteşug cu pomenit cinstitul boiariu, dă l-au rugat şi l-au poftit pen scrisoare ca dăspre partea sfinţii-sale, cum s-au zis, să cunune.

Şi aşa cu mare cinste şi pompă i-au cununat, fiind multă adunare la această nuntă, atît dă boierii ţării, cît şi dă altă prostime şi cliros bisericescu arhierei, iproci.

Fiind încă şi preasfinţitul patriarh al Aleaxandriii kir Gherasim, carele au săvîrşit sfiinţia-sa şi moliftele sfintei cununii. După acéia şăzînd la masă cu mare parisie şi ospătîndu-se cu multă cinste, dîndu-se dăspre partea mării-sale lui vodă măhrămi la toţi boiarii cîţi la masă şădea, s-au săvîrşit nunta [cu multă cinste] şi mare veselie, urîndu-le toţi tinerilor multă norocire şi fericire de la Dumnezeu.

Şi aceasta pentru o pomenire, ca să să ştie, aicea s-au însemnat că într-acest an al douăzecilea al domniii mării-sale lui Costandin Basarab-voievod, fiind han al Crîmului Caplan Gherei, s-au sculat cu toate oardele tătărăşti, cu Şirem-bei al Crîmului şi cu mulţime de tătari şi mîrzaci de au mersu la cerchezi ca să-i supuie după voia şi pofta lor, pentru că cerchezii nemaiputînd suferi luările şi alte jafuri ce făcea, le-ar fi fost răspunsu ca ori să se lase după obicéiurile şi legăturile céle vechi care avusése cu împărăţiia turcească, au ei nu vor mai asculta poruncile împărăteşti, nici vor da nimic dîn céle ce era legaţi împărăţiii să deo. Aceasta dar auzind Poarta turcească, au dat voie hanului celui ce s-au numit mai sus dă au mersu asupra cerchezilor ca cu sabiia să-i supuie după voia lor, cum zişi, şi aşa mergînd, cerchezii încă gătindu-se dă războiu şi în locuri bune pe hanul aşteptînd, pe carele fără de véste noaptea lovindu-l, mulţime de tătari au perît, şi Şirem-bei al Crîmului şi puţini den mîrzaci vii au scăpat, pierzînd hanul toată curtea lui, şi corturile, şi tot ce au avut. Numai el cu fuga abiia au scăpat şi cu puţini den tătari, cum n-au vrut nici ar fi gîndit, la Crîm s-au întorsu. Această mare întîmplare şi ocară tătarilor întîmplîndu-se şi împărăţiia înţelegînd, ca să potolească şi să stingă ocara acéia, au mazîlit pe Caplan Gherei-hanul şi au pus han pe frate-său Dovlet Gherei, pre carele în trecuţii ani l-au fost mazîlit.

Într-acest an s-au isprăvit şi cetatea Benderiului de tot lucrul ei, ce au fost fără de nici o plată a împărăţiii, lucrîndu-se numai cu munca şi osteneala săra-

cilor pămînténi, lucrîndu-se la dînsa în doi ani cu mulţîme dă oameni şi cară.

Plinitu-se-au anul cu toate céle de fericire ai dooaăzecilea ai prealuminatului domnu mai sus pomenit Io Costandin Basarab-voievod, la 29 dni ale lui octomvrie.

Cap. LXXXIV

De aicea începem a scrie orice s-ar întîmpla în anul al douăzecile şi unul al domniii mării-sale lui Costandin Basarab-voievod

Şăzînd domniia în Tîrgovişte, au venit un agă al veziriului Selam-agasi, anume Ibraim aga halvagiul, cu ferman împărătescu şi cu cartea veziriului pentru banii adaosul haraciului, ca să-i trimiţă la miriia împărătească toţi dăplin, pungi 180.

Acest dar mai sus pomenit agă, după ce s-au împreunat cu măriia-sa vodă şi porunca împărăţiii i-au dat, după alte vorbe ce au avut numai ce au scos den sîn o pungă întru care era un hangiiar foarte scumpu, tot cu diiamanturi ferecat şi au zis lui vodă: „Iată, măria-sa veziriul îţi trimete cest hangiiar giovaher, poftindu să-l priimeşti, că el mult au văzut de la tine, pentru acéia ţi-au trimis acest dar şi ca acéstea".

Măriia-sa deci cu multă cinste l-au luat şi au mulţumit milii şi bunătăţii ce au arătat măriia-sa veziriul cătră măriia-sa, iproci. Mai zicîndu-i şi aceasta că-l poftéşte veziriul să-i scrie o carte să zică că orice au luat de la măriia-sa, bani sau scule, să-i fie halal, iar nu haram; şi aşa fiind lucru dă minune, de vréme ce alt domnu al ţării nu s-au învrednicit a avea daruri dă la stăpîni, fără cît singur măriia-sa, nu mai mult sau bucurat şi slavă lui Dumnezeu au dat.

Pentru bani deci săvai că cu greu lucru era să-i împlinească, că în grab a să strînge den ţară nu era putinţă, măriia-sa împreună cu toţi boiarii socoteală au făcut şi cu de la măriia-sa, cu de la boiari, cu de la brésle i preoţi, multe nevoinţă făcînd, banii i-au împlinit, însă pentru mai îndămîna trebii a să face şi a să săvîrşi, s-au arădicat măriia-sa de aici den Tîrgovişte la ghenarie 14 dni, şi mergînd pă la satele mării-sale Potlogii i Mogoşoaia, la ghenarie 19 dni,

au întrat cu alai în scaunul Bucureştilor, dînd cu 6 tunuri şi îmbrăcînd pe caimacami cu caftane, după obicéiu.

După acéia deci gătind şi pe aga turcul, cu toţi banii adaosul haraciului, l-a pornit dă aici la ghenarie 22 dni, trimiţînd la dînsul, măriia-sa, pă Iane, care fusése clucer mare dă arie ca să să afle acolo la datu banilor, cînd să vor da la miriia împărătească.

Aici pentru o pomenire şi aceasta să însemnează: că viind vîrsta şi hotărîta de Dumnezeu vréme a căsă[toriii celui de] al doilea fiiu al mării-sale lui vodă, anume Ştefan, bine au socotit şi cucoană a lua au aflat, a lui Ilie Cantacuzino, feciorul lui Iordache Cantacuzino vistiiarnecul, care fusése vistiiaru mare la Moldova, în zilele lui Antiohie Cantimir-vodă întru a doao domnie a domniii lui şi aşa, măcar că logodna să făcuse cu cîteva luni mai înainte, cînd de neprijatenii lui pribeag aicea în ţară fusése, iar după acéia cînd zioa să apropiase, măriia-sa vodă au gătit pre cinstitul dregătoriul mării-sale pe Toma Cantacuzino marele spătar, sol la domnul Moldovei, la Mihai-vodă, dă l-au trimis, poftindu-l şi rugîndu-l ca să dea voie pomenitului mai sus Ilie vistiiariul împreună cu alte rudenii dă ale lui ca să vie la nuntă, pre carii lăsîndu-i şi voie dîndu-le au venit, şi aşa cînd în tîrgu era să între, le-au trimis măriia-sa vodă înainte sumă bună de slujitorime cu căpitanii cei mari şi 2 sănii domneşti, întru una să şazâ jupînésele şi într-alta numitul cuscru mării-sale, vistiiariul, trimiţînd cu acéle sanii pă Şărban Bojoreanul marele vistiiar şi pe Şărban Greceanul marele stolnec, carele şi ginere mării-sale era, pre care cuscru cu mare cinste în oraş l-au adus şi la gazdă orînduită l-au aşăzat, aşişderea şi pre alţi boiari nuntaşi, iar pe la gazdele lor orînduite. Dupe acéia a dooa zi au mersu dă s-au împreunat cu măriia-sa vodă, pre carei cu cinste şi bunăvoie i-au priimît măriia-sa. Aceasta au fost la ghenarie 31 dni, iar după acéia la fevruarie 17 dni, nunta începîndu-se cu mare veselie şi pompă, la fevruarie 20 dni, s-au săvîrşit şi cununîndu-l preacinstitul şi înţeleptul bătrîn boiar Costandin Cantacuzino biv-vel-stolnec, carele şi den botez, coconului naş fusése, şi aşa cununiia au

săvîrşit ; preasfinţitul patriarh al Alexandriii kir Gherasim au cinstit cununiia.

Fost-au şi mitropolitul ţării şi alţi arhierei la masă şi frumoasă adunare, atîta boierimea ţării cît şi de boierimea Moldovei cîţi venise nuntaşi, pre carei şi cu măhrămi pre toţi dăspre partea gineriului i-au cinstit. Fost-au şi solul moldovenescu carele dă Mihai-vodă să trimisése, anume Costandin Gavrilită, marele comis şi aşa cum am mai zis, cu mare şi preafrumoasă pompă s-au săvîrşit cinstita şi slăvita aceasta nuntă într-al 21-[lea] de ani al domniii mării-sale lui Io Costandin Băsărabă-voievod.

Şi aceasta iar pentru o pomenire aici însemnează, ca să să ştie : că tot într-acest an al domnii mării-sale lui vodă viind vremea cea hotărîtă de sus, ca şi feciorul lui Şărban-vodă, carele să afla pribeag la Braşov, să să căsătorească şi aşa încă mai nainte aicea în ţară cercînd ca să-şi găsească soţie şi neputînd afla obraz ca acela ca să-şi fie dă potrivă atît cinstii lui, cît şi neamului, den dumnezeiasca orînduială, lucrul aşa s-au purtat că fiind aici în ţară un beizade fecior de domnu al lui Antonie-vodă, Chiriţi Draco, anume Iordache, carele ţinuse o fată a lui Gligorie-vodă, şi el avînd o cocoană, măcar că să can rudea cu coconul lui Şerban-vodă dăspre tată-său, însă, scriind la Patrierşie la Ţarigrad, i-au adus blagoslovenie ca să o poată lua. Şi aşa măriia-sa vodă, gătind boiari de aici, întîi pe la Rucăr i Dragoslavele cu cocoana să o ducă, au trimis pe Pîrvan visteiariul şi pe Drăghici ceaşul Strîmbeanul cu jupînésele lor, iar călăréşte pe Praova au trimis pă cinstitul dregătoriu al mării-sale, pe Toma Cantacuzino vel-spătar, ca în locul mării-sale să fie nun, să-l cunune. Împreună au trimis şi pe Răducanul Cantacuzino biv-vtori logofăt şi alţi coconi de boiariu, ca să să afle la acea cinstită adunare a nunţii, carei dă aicea au purces la fevruarie 21 dni, iar nunta s-au făcut acolo şi s-au săvîrşit cu mare pompă şi cinste la fevruarie 27 dni, în zioa de lăsata-secului dă postul cel mare, la Braşov.

Şi aceasta pentru o pomenire aici [să] însemnează, ca să să ştie : că iar într-acest an al domnii mării-sale lui vodă, la ghenarie, senin şi soare, la judeţul Buzăului, de céia parte de apa Buzăului, au trăsnit atît

de tare, cît oamenii şi dobitoacele au căzut la pămînt şi au căzut şi cîteva pietri de sus, care pietri dă minune le-au adus la curte, de s-au minunat toţi văzîndu-le. Pietri mai bucăţi şi négre ca zgura care nu au căzut peste tot locul, ci numai în 2 locuri, şi puţine, nu multe; ce va fi semnul acesta singur împăratul cerescu va şti, căruia a păzi cu mila sa norodul său[ii place]. Glas dă mare rugăciune s-au dat slavei lui cei vécinice.

Cap. LXXXV

[Cum domniia a avut pace şi răsuflu într-acest an în ţară]

Întîmplîndu-se a fi părintele alexandriianul patriarhul aici, kir Gherasim, cîtăva vréme dupre cum s-au zis mai sus şi vrînd să să ducă iarăşi la eparhiia lui, dupe ce au trecut nunta domnească, măriia-sa vodă l-au gătit şi pre sfinţiia-sa, dîndu-i car cu cai, rădvan, un buluc-başă dă siiméni cu seiméniі, dăruindu-l atît mărie-sa cît şi boierimea ţării, cine cu ce au putut, şi aşa la martie 3 dni, de aici den Bucureşti cătră Odrii au purces, blagoslovind pre toţi şi mulţumind.

După acéia gătind măriia-sa vodă şi pe dumnealui Ianache Văcărescul vel-paharnec, l-au trimis la Poartă, ca să să afle la trebile ţării şi poruncile domniii, ca să meargă el şi să vie Radul Dudescul vel-slujer, carele de multe luni în slujba domnească acolo să afla şi aşa vel-paharnec dă aici la martie 7 dni, au purces, iar vel-sluger au venit aici la aprilie 2 dni, pre carele măriia-sa vodă cu bunăvoinţă priimindu-l şi mulţumindu-i dă dreapta slujbă şi osteneală ce au făcut în treaba ţării şi a domniii şi cu conteş de ale măriisale l-au îmbrăcat cu pacéle de samur.

Şăzînd deci măriia-sa vodă în Bucureşti şi fiind vréme bună de primăvară şi neavînd nici o supărare dă cătră Poartă, s-au îndemnat măriia-sa de au mersu cătră satul mării-sale la Obileşti, în preumblare, purcegînd den Bucureşti la mai 12 dni, şi acolo cîteva zile preumblîndu-se, la 24 dni iar au venit măriia-sa la scaun la Bucureşti, unde nu mult zăbovindu-se, s-au gătit de Tîrgovişte şi la iunie 8 dni purcegînd den

Bucureşti şi mergînd pă la satele mării-sale Mogoşoaia i Potlogii, de s-au preumblat, la iunie 18 dni, au întrat, după obicéiu, la scaunul Tîrgovişţii, cu alai frumos, îmbrăcînd şi pă vornecul de Tîrgovişte cu caftan, după obicéiu.

Într-acest an împăratul turcescu sultan Ahmet făcînd nuntă mare şi frumoasă la mai 12 dni, leat 7217, ş-au dat pe fii-sa după silictar Ali-paşa, însă cocoana sultana numai de patru ani fiind o au măritat.

Cap. LXXXVI

[Ferman de trimiterea haraciului la miriia împărătească şi cum au venit la măriia-sa sol de la Moldova]

Fiind domniia în Tîrgovişte, au venit ferman împărătescu, trimiţîndu-l boiarii capichehaialele dă la Poartă (cu care ferman fiind orînduit să vie un agă cu dînsul, s-au socotit boiarii capichehaialele de i-au dat pungi 20 pentru osteneala lui, den porunca mării-sale veziriului), în care ferman poruncea mării-sale lui vodă să trimiţă den suma banilor haraciului 140 de pungi. Deci, după poruncă, măriia-sa vodă făcînd multă nevoinţă, la vrémea cea ce era poruncită gătind acei bani deplin, i-au trimis la miriia împărătească, dă i-au dus Costandin Diichitis, vătaful de aprozi.

Şi aceasta încă să însemnează ca să să ştie: că Mihaiu-vodă, domnul dă la Moldova, arătîndu-se dă la o vréme cu multă împotrivire împreună cu sfétnicii boiarii mării-sale Cupăreştii către măriia-sa vodă şi după acéia socotindu-se ei că acea faptă şi rea chiverniseală a lor ce făcea la nici o cale bună şi de folos nu-i va scoate, numaidecît Mihaiu-vodă au gătit pe cel mai de aproape boiariu şi sfétnec al său, pre Iordache vornecul Ruset, de l-au trimis aicea la măriia-sa vodă, nu ca un sol, ci ca un om dă casă ce era, să-şi spuie pricinile şi iarăşi să împace lucrurile. Carele viind aici, măriia-sa vodă cu cinste l-au priimit, şi el dăspre partea domnului său céle ce poruncile i-au fost mării-sale i-au zis şi au arătat, şi, răspunsul luîndu-şi, iarăşi s-au învîrtejit înapoi, opt zile numai aici făcînd. Şi într-acéle 8 zile cu măriia-sa vodă îm-

preunare au avut de trei ori, mîncînd bucate cu măriia-sa de 2 ori, iar cu alt cu nimnei den boiarii ţării împreunare n-au avut, nici el la nimeni n-au mersu, nici la dînsul nimeni n-au mersu, ca să să împreune.

Şăzînd domniia încă în Tîrgovişte, au venit poruncă de la putérneca împărăţie cu un agă al veziriului Rahtivan-başa ca să trimiţă măriia-sa vodă 250 dă cară şi 800 dă salahori să lucreze acum la cetate la orice ar trebui, la lémne, la pietri, iproci. Care poruncă măcar că foarte cu greu, vreme dă iarnă fiind, era şi cu pripă a să face, însă măriia-sa vodă, cu toată nevoinţa, porunca împărăţiii au împlinit, gătind oameni şi carăle; cu carii căpetenie lor au trimis pe Robe cel tînăr, căpitanul ot Rîmnec, purcegînd dă aicea la octomvrie 10 dni. După acéia gătind măriia-sa banii haraciului cîţi rămăsése, i-au trimis cu ginerele mării-sale, Iordache vel-agă, împreună cu Sterie căpitanul, ca şi banii haraciului la miriia împărătească să-i ducă şi să rămîie acolo la Poartă şi purtătoriu dă grijă trebilor ţării, pentru că lui Ianache Văcărescul, vel-paharnec, măriia-sa poruncise să vie, de vréme ce şăzuse 7 luni acolo la Poartă, carele purcegînd de acolo, au sosit aici la noiemvrie 2 dni.

Plinitu-se-au anul cu fericire al doaozecile şi unul al domniii prealuminatului domnu Io Costandin Băsărab-voievod la octomvrie 29 dni.

Cap. LXXXVII

Aicea să începe a să scrie orice s-ar întîmpla la anul al doaoăzecilea şi doi al domniii mării-sale lui Io Costandin Băsărab-voievod

Şăzînd domniia în Tîrgovişte, au venit véste că au pus alt domnu la Moldova, prinzînd şi scoţînd pre Mihai-vodă cu mare urgie, purtîndu-i-se numele că au stricat ţara şi s-au arătat ca un hain împărăţiii, iproci.

Pus-au dar domnu pre Nicolae Mavrocordat, feciorul lui Alexandru Mavrocordat, marele dragoman împărăţiii turceşti, însă nu cu puţinea cheltuială domniia au luat, cum s-au auzit, şi zicîndu-i să fie credincios împărăţiii şi să-i fie grijă ţara şi să dreagă, iar să nu să mai strice dupre cum iaste stricată, iproci,

îmbrăcînd caftan la 6 ale lunii lui noiemvrie, leat 7218 şi la luna lui ghenarie, în zile 25, s-au auzit că au ajunsu la scaunul său la Iaşi, ducînd el mulţime de greci ţarigrădéni, iproci, iproci.

Cap. LXXXVIII

[Poruncă pentru salahori şi cară la mai multe cetăţi şi de schimbarea viziriului]

Venit-au porunci dă la împărăţie mării-sale lui vodă, cu agi vezireşti cu fermanuri, poruncind ca să trimiţă să lucréze la cetatea Brăilii, la cetatea Giurgiovului şi la Cetatea Albă, care porunci măcar că grèle şi peste putinţă era, aflîndu-se în multă mirare măriia-sa şi socoteală cum s-ar putea chivernisi lucrul spre a săracilor putinţă şi aşa cu multă nevoinţă, orînduială au făcut ca porunca împărăţiii în desăvîrşit să să facă, să să lucreze şi să să isprăvească ca şi întru aceasta porunca împărătească să să împlinească.

După această dară, socotiind măriia-sa pentru chiverniseala cea mai bună a trebilor dă la Poartă ale mării-sale şi ale ţării au trimis pre dumnealui Radul Golescul, marele vornec, să fie purtătoriu de grijă la Poartă de toate poruncile mării-sale, purcegînd dă aicea den Tîrgovişte la fevruarie 10 dni, leat 7218, şi sosind dumnealui acolo la Poartă să vie ginerele mării-sale Ioardache Creţulescu vel-agă înapoi acasă-şi. Şi aşa după trimiterea mai sus pomenitului vel-vornec, nici măriia-sa n-au zăbovit, ci la fevruarie 10 dni, purcegînd dă aicea den Tîrgovişte, au sosit la scaunul mării-sale la Bucureşti, fevruarie 14 dni, întrînd cu alaiu mare şi frumos. După acéia au îmbrăcat pre caimacami cu caftane, după obicéiu, dînd şi cu 6 tunuri.

Fiind domniia în Bucureşti, au venit mării-sale lui vodă véste de la margine că vine sol de la Moldova dă la Neculae-vodă, după obicéiu, anume Chiriţihus Mutrachi vameşul cel mare, carele şi aici au sosit la fevruarie 25 dni. După acéia şi cu măriia-sa vodă s-au împreunat, arătînd dăspre partea domnu-său mult priiteşug şi dragoste. După acéia trecînd trei-patru zile, l-au şi ospătat măriia-sa, după obicéiu, şi la zioa-bună

l-au îmbrăcat, conteș frumos cu pacea de samur, și la 4 dni ale lui martie au purces, de s-au dus iarăși înapoi la Moldova, la domnul său. Trecînd deci puține zile, după obiceiu, au gătit și măriia-sa sol de au trimis la Necolae-vodă, la Moldova, pă Gheorghie Castriotul biv-vel-comis, purcegînd dă aici la martie 12 dni, și s-au învirtejit dă acolo la aprilie 5 dni.

Iar la 15 au venit un agă cu ferman dă lă împărăție ca să dea măriia-sa vodă 150 cară ca să meargă la cetatea Vozii să lucreze acolo ce ar fi treaba, care poruncă auzind măriia-sa foarte se-au turburat împreună și toată boierimea, văzînd cît greu iaste pre biata țeară, dă vreme ce în 5 locuri a să lucra foarte cu greu era : la Oru, la Cetatea Albă, la Voziia, la Brăila și la Giurgiov, însă ca porunca împărătească jos să nu stea, făcut-au domnul sfat împreună cu toată boierimea și numaidecît făcînd socoteală a să face cu bani, au gătit pă Mănăilă vel-șătrariu dă l-au trimis la margine și i-au dat și bani ca să găsească și să tocmească cară și gătindu-le să le pornească ca la vreme să sosească acolo unde era porunca să lucreze ; și așa mergînd au făcut cu bani și acei tăitori de lemne, și cară și le-au pornit : cele ce au fost dă Voziia, la Voziia, și cele ce era să taie lemne și să le care, la Akerman. Însă nu ajungea greul și păsul acesta ce era, ci iarăși dă iznoavă cu agă vezirescu, cu ferman au venit poruncă ca dă iznoavă la cetatea Orului să mai trimiță măriia-sa 500 de salahori și 80 dă meșteri zidari și încă cară 100, ca să lucreze ce va trebui acolo, care poruncă măriia-sa împreună cu toată boierimea auzind, în multă voie rea să afla, însă cu bună chiverniseală a mării-sale și acestea făcîndu-se, din dărăbanți, scutelnici, călărași și sărdari făcînd păste ei pă Caloian, carele fusese căpitan la Buzău, gătindu-i i-au trimis, isprăvindu-se cu mare nevoință și treaba, și porunca aceia.

Șăzînd în București domniia pîn' la luna lui iunie și viind vremea căldurilor, măriia-sa vodă se-au gătit și, la 9 zile, dîn București cu frumos alai au ișit, mergînd întîiu la Mogoșoaia, unde au venit și veste dă la boierii dă la Poartă că nemaiputîndu-se suferi răutățile veziriului, al pașii care era, împărăția l-au mazîlit la iunie 3 dni, puind veziri pă feciorul Chipurlîu-

lui anume Numan-paşa, om foarte învăţat, bun şi înţelept.

Şi şăzînd cîteva zile la Mogoşoaia, s-au sculat dă au mersu la Potlogi şi de acolo, la iulie în 1 dni, au întrat în scaonul Tîrgoviştii cu alai mare şi frumos, îmbrăcînd cu caftan pe vornicul dă Tîrgovişte, după obicéiu.

Cap. LXXXIX

[Iarăşi ferman de trimiterea haraciului la Bender şi de schimbarea veziriului]

Şăzînd domniia în Tîrgovişte, au venit veste dă la capichehaiele că vine un capigi-baş cu fermanul pentru banii haraciului, ca să-i ia să-i ducă la Bender şi aşa făr' dă zăbavă aici au venit şi acel capigi-başă anume Mehmet-beiu, cu acea poruncă, ca să ia haraciul dăplin, 280 pol pungi, să le ducă la Bender la serascheriul dă acolo şi el să facă ceia ce Poarta îi va fi poruncit. Aşa deci măriia-sa vodă văzînd porunca, îndată au dat poruncă şi cu mare nevoinţă apristuind, măcar că aşa în grab toţi a să strînge dîn ţeară cu putinţă nu era, numai făcînd sfat cu boierii, au aflat dă s-au pus împrumutare pă boieri, pă mănăstiri şi însuşi măriia-sa vodă au ajutat dă la măriia-sa la acea treabă şi păs al ţărîi, şi plinindu-se bani după poruncă i-au încărcat şi i-au pornit împreună cu Gligoraşco vtori vistiar dă s-au dus capigibaşa cu ei, să-i ducă unde au fost orînduiţi la Benderi, arătînd măriia-sa multă nevoinţă şi la acea mare treabă a ţărîi pîn' s-au isprăvit şi porunca împărăţii s-au împlinit.

Neputînd însă veziriul ce să pusese Numan-paşa să împlinească voia împărăţii, dă vreme ce era om bun, direptu, dă la nimeni nu lua nimic şi împăratul fiind lacom şi nesăţios nicicum voaia şi lăcomia lui n-au putut-o îndăstula.

Deci împăratul văzînd că nu şi-au aflat om după pohta voii lui, l-au mazîlit, făcîndu-l paşă la Egrip, trimeţînd pre imbrohorul lui cel mare cu dînsul să-l ducă cu cinste la mansupul lui şi, în locul lui, au pus veziri pă Mahmet-paşa Baltagiul, carele mai fusese ve-

ziri şi-altă dată, tot în zilile acestui împărat, iar om bun şi blînd.

Viind vremea culesului dă vii şi fiind vremea dă sus bună şi dăspre Poartă linişte, măriia-sa vodă împreună cu toţi ai casii mării-sale s-au îndemnat dă au mersu la Piteşti, şi au fost acolo la cules, purcegînd dîn Tîrgovişte la septemvrie 20 dni şi s-au învîrtejit în scaun iar, la septemvrie în 29 dni.

Cap. XC

Dă aici începp a scrie ce s-ar întîmpla la anul care s-au început al doaozecilea şi trei al domniii mării-sale lui Io Costandin Băsărab Brâncoveanu-voievod

Pentru chivernisirea trebilor dă la Poartă, trimis-au măriia-sa pă Radul Dudescul vel-sluger ca să să afle acolo, căutînd trebile şi poruncile ce ar fi, şi aşa sosind el acolo, să vie ceialalţi boiari carii să trimisése adecăte: vel-ban Costandin Ştirbéiu i Ianache Văcărescul vel-paharnec. Pînă a sosi dar pomenitul mai sus vel-slujer la Poartă, véste boiarii capichehaiale au făcut mării-sale lui vodă cum că împărăţiia au hotărît să facă oaste împotriva moscalilor, de vreme ce fiind avut moscalii dă cîţiva ani mai înainte oaste cu şfeţii carii pen Ţara Leşască, pen Ţara Căzăcească avînd dă multe ori războiu, pînă în cea dă apoi, în trecutul an supt Poltava unde-i zicea, spre părţile hotarului Crîmului fiind craiul şfeţescu Carol împreună cu apostatul, hicleanul, Mazepa hatmanul cazăcescu, carele dăspre partea împăratului său să hiclenise, fugînd la craiul sfeţescu.

Acolo dar cum zişi supt Poltava, mare războiu făcîndu-se, Dumnezeu au dat izbînda împăratului moschicescu dă istov, cum să auzise, pierzîndu-şi craiul şfeţescu toată oastea sa şi capetele oştilor, ghenăralii şi sfetnicii lui, unii perind în oaste, alţii şi mai mulţi luîndu-se în robie, numai el cu hicleanul pomenitul hatman căzăcescu Mazepa şi cu puţină oaste scăpînd, au tras la putérea şi ajutoriul împăratului turcescu la cetate la Bender, unde zic; pe carele priimindu-l turcii bine, l-au ţinut mai bine de un an acolo numai cu făgăduiale, făgăduindu-i că-l va duce la ţeara lui. După

acéia socotindu-se, au hotărît să facă oaste asupra moscalilor, cum mai sus s-au zis, spre izbînda şi răsplătirea ce au făcut craiului şfeţescu, închizînd la Edicule şi pe solul moschicescu cu mare urgie şi aşa poruncă au venit întîi cu mataragi-başa al vezirului ca să dea ţeara 600 dă cai, 250 veziriului şi 350 pentru tunurile împărăteşti, poruncind vezirul cu tare ferman ca să trimiţă măriia-sa vodă aceşti cai cum mai curînd, pe iarnă să să afle la Ţarigrad, pînă la 20 de zile ale lui ghenarie.

Şi nu numai acea poruncă venise, ci tot cu acel mataragiu şi alt ferman, ca să ducă lémne la Giurgiov, să facă 50 dă acicuri. După acéia ş-altă poruncă cu ferman au venit, ca să taie 24.000 de lémne scînduri, grinzi, laţi şi altele, poruncind ca să fie pentru podul ce era să să facă la Sacci peste Dunăre, pentru trécerea oştilor turceşti, care porunci totdeodată sosind şi mai peste toate acéstea, scriind boiarii de la Poartă că cére veziriul huzmet şi împăratul 300 dă pungi ; toţi boiarii împreună cu domnul au rămas încremeniţi, mirîndu-se dă ce să să apuce să facă şi să isprăvească întîi, însă şi rugămite, jalbe la stăpînitorii Porţii au trimis. Iar şi măriia-sa cu boiarii pentru chiverniseala acelor porunci cît putinţa era omenească a căuta n-au lipsit, pentru ca să să împlinească treaba şi porunca împărătească, săvai greu şi nesuferit lucru fiind a să face şi a să isprăvi cu anevoie era. Iar cu dumnezeiescul ajutoriu şi bună chiverniseală făcîndu-se şi acéle trebi şi porunci s-au arădicat.

Şi aceasta să semnează ca să să ştie : că totdeodată şi fără de véste s-au înţeles că cu nevoinţa hanului, împărăţiia au făcut domnu la Moldova pă feciorul lui Cantimir-vodă, Dumitraşco, scoţînd şi mazîlind pre Necolae-vodă Mavrocordat, carele fusése domnu nici anul deplin la scaun domnind, carele nu cu puţine tirănii şi năpăstuiri spre săracii boiari pămînténi de acolo şi altă sărăcime fusese. Tiran nemilostiv zic că era, şi, aşa, pe acel Necolae-vodă mazîlindu-l, l-au dus la Poartă.

Iar domniia şăzînd în Tîrgovişte pînă la fevruarie 6, miercuri, la 7 dni ale lui fevruarie au purces de au mersu pe la satul mării-sale pe la Potlogi şi au întrat la scaun în Bucureşti la fevruarie 11 dni, cu alaiu mare,

după obicéiu, îmbrăcînd şi pă caimacami cu caftane, după obicéiu, şi dînd şi cu 6 tunuri.

Cap. XCI

Aici să însemnează purcederea domnului la oaste; trimiterea lui Gheorghie comisul din porunca Porţii la moscali şi fuga Tomii Cantacuzino vel-spătar către aceiaşi moscali

Fiind domniia la Bucureşti, poruncă au venit măriisale cu un ciohodari al chehaielii aducînd ferman şi cartea veziriului şi a chehaielii ca să să gătească, şi măriia-sa să meargă la oaste, dă vreme ce veziriul purcesése din Ţarigrad către Odriiu şi dă acolo direpţ la Tighinea mergea, poruncind în ferman ca şi măriiasa cu cîţi slujitori va avea să meargă la Benderiu, să să afle încă mai înainte pîn-a sosi veziriul acolo, şi aşa măriia-sa porunca împărătească luînd, îndată poruncă la toţi au dat ca să să gătească, şi gătindu-se după poruncă, toţi luînd pre Dumnezeu într-ajutoriu la mai în 7 dni, dîn scaon au purces cu mare şi frumoasă orînduială, măcar că cu multă struncinare şi supărare a tuturor fiind, iar ca porunca împărătească să să împlinească, cum mai sus am zis, au purces şi pînă la conacul dă la Gherghiţa mergînd, a doao poruncă măriisale dă la veziriul au venit, ca acolea să să oprească, nimic mai înainte călătorind.

Direpţ acéia, după poruncă acolo cîteva zile şăzînd, unde hrana şi păşiunea vitelor oştii împuţinîndu-se, s-au arădicat şi în gura Urlaţilor, la Albeşti, s-au mutat, şi acolo cîteva zile şăzînd, nu cu puţină nevoinţă domnul pentru folosul obştii şi al ţării să nevoia, şi nu numai cu bună şi înţeleapta chiverniseală a măriisale ţeara folosind, ci şi cu mare sumă dă bani au ajutorit, dă vreme ce turcii necontenit cerea, care măriia-sa cunoscînd multa slăbiciune a ţării şi cererile păgînilor mari şi nesuferite fiind, dîn casa măriisale ca să împlinească cumplita şi nesăţioasa lăcomie a turcilor pentru folosul, starea şi chiverniseala ţării, mare sumă de bani au dat, care alt domnu nu au făcut.

Fiind deci domniia în gura Urlaţilor şi pravoslavnicul domnu îngrijat aflîndu-se în ce chip ar face ca

într-o vréme cumplită ca acéia, întreagă să păzoască țeara și fără primejdie dă către amîndoaoă părțile, adecă și dă către turci și dă către moscali, dumnezeiasca pronie, carea necontenit iaste păzitoare celui ce nădăjduiaște întru ia, bine au voit ca și acest lucru să să chivernisească de buna otprăvuire a înțeleptului domnu că, aflîndu-se turcii întru mare groază și témere nu puțină, ca nu cumva să să biruiască dă moscali, carii încremeniți mergea la războiu și cu totul dezndăjduiți dă izbîndă, dat-au voie veziriul mării-sale domnului să mijlocească ca un creștin către creștini, ca doară s-ar putea înnoi pacea între împărății. Deci măriia-sa cu această bună mijlocire, săvai că cunoștea cum că de vreme ce moscalii s-au pogorît la Prut nu era cu putință să să împace lucrurile, dar încă și mai vîrtos ca pre moscali să-i îmbunéze, ca adecă să nu vie cu vreo bănuială asupra țării și mai ales ca un domnu creștin și pravoslavnec, cu dragoste și cu rîvnă creștinească și fierbinte, la împăratul creștin bine au socotit să trimiță cuvioasa cinste și obligațiia céia ce să cădea, iar mai mult însă ca să împlinească porunca stăpînească, și așa alegînd din boiarii mării-sale pe un boiariu bătrîn, anume Gheorghie Castriotul biv-velcomis, om cuvios, învățat și întru toate iscusit, carele și mai denainte era țarului cunoscut, pre acesta zic, alegîndu-l l-au trimis către țarul, însă la iveală pentru pricina ce mai sus pomenim, adecă pentru înnoirea păcii, iar într-ascunsu pentru chiverniseala pămîntului.

Carele mergînd ș-au dat soliia către țarul la Iași, care solie atunci nu s-au priimit cu dragoste dă către țarul, de vreme ce așa bine și frumos lucrurile chivernisindu-se și la bună cale și orînduială așăzîndu-se (o mare minune!), totdăodată lucru negîndit și nesocotit vrémea au adus și o mare apostasie au dăscoperit că pe cum de-nceput neiubitoriul neamului omenescu, semănătoriul de zizanii, începătoriul zavistiii și însuși zavistnecul și ficleanul diavol, care pururea binele și folosul îl zavistuiaște, nu au lipsit nicidecum, nici lipsește lucrurile a nu le turbura și a le neliniști. Și cînd în bună odihnă și liniște stau și să află a nu le mișca și a le strămuta, cunoscînd acea bună chiverniseală, ce den bună și înțeleaptă socoteală domnului pentru folosul dă obște să făcea, neputîndu-se

odihni numai această ticăloasă de țară, întru o fărîmă de liniște văzînd-o măcar că den altele ce timpul acela adusese întru dăstulă lipsă dă pîine să afla și cu multă perire și moarte în dobitoace, aflat-au mod și organ ca acela pren carele a o turbura și în gréle bănuieli despre stăpînitori a o băga, și toate céle ce domnul creștinește pentru toată obștea de folos să nevoia a le preface, a le strămuta și a le strica, aflat-au, zic, organ și vas priimitoriu de zavistie pre Toma Cantacuzino, marele spătar, carele tocma ca cel den 12 apostoli, Iuda, alegîndu-se și dă cătră stăpînul său fără de nici o nevoie ca un hiclean hainindu-se, Iudii cu adevărat s-au asemănat, pentru că den rîvna ce pururea spre céle dășarte lumești avea, uitînd cinstea, folosul, mila și căutarea, cea ce încă den copilăriia lui tocmai ca de la însuși născătoriul său, încă și mai mult pociu zice, de la domnu cîștigase și avusese, pentru că precum zice filozoful : zavistia nu cunoaște a alege folos, pre carele nu ca pre un neam și văr al mării-sale l-au căutat, l-au cinstit, și l-au iubit, ci neobosit den iubiți fiii mării-sale îl avea și mai cinstit, încă pociu zice, și mai iubit și întru toate tainele și sfaturile mării-sale neosibit, carele întru atîta cinste și îndăstulare ce avea neîndăstulîndu-se, ci fiind coprinsu și biruit de gîndul trufiii, urmat-au tocmai și Eosforului și lui se-au asămănat, carele au socotit să-și puie scaunul peste norurile ceriului. Așa și acesta nu s-au îndăstulat cu cîtă cinste și vrednicie avea, ci stepăna domniii visînd și dentr-acéia ce au fost au căzut, pentru că ochiul cel neadormit al nefățarnecului judecătoriu precum iaste îndălungu răbdătoriu, iaste și de sîrgu răsplătitoriu, precum mai înainte să va vedea, că Dumnezeu dupre cum zice și înțeleptul Solomon : „Trufașilor le stă împotrivă".

Fiind dară turbat dă gîndul trufii și coprinsu dă multă răotate și zavistie, neuitîndu-se ticălosul la cîți alții ca dînsul mai înainte, carii cu multe feliuri dă moduri den multa lor răotate îndemnîndu-se spre pacostea și surparea domnului s-au nevoit, sfîrșitul lor în cea mai după urmă în ce chip și cum au fost că cu ochii lui au văzut, cu cîțiva marghioli blestemați și de minte striini, cu carii viața lui își petrecea. Un Ghine, zic marghiol, curvariu, becisnec, blestemat, dă

neam mojic şi foarte om spurcat, carele şi ceauş îi era, şi un Toderaşco brat David Ceaušul, neam foarte ciocoiu, şcheau, varvar şi plin dă răotate, i Gavrilă vărul său, i un Mihalache căpitan cu carii sfătuîndu-se şi alcătuindu-se, într-o noapte den ordie cu aceştia şi cu cîţiva slujitori şi cu slugi dă ale lui, o minune! lăsînd cinstea, odihna, casa şi jupîneasa, ca un turbat noaptea s-au arădicat şi cu aceştia către moscali au alergat, călăuzindu-l dă aici Mihalcea stolnecul Cîndescul cu oameni dă ai lui pren munţii Vrancii trecîndu-l, care poate-fi că şi după niscareva nădejdi cu firea alunecîndu-se şi pre fiiul său Şărban dempreună cu dînsul trimisése, către carele o! cît de milostiv domnul s-au arătat şi nu l-au spînzurat, ci, ca cînd n-ar fi fost vinovat, în seamă n-au băgat într-a lui Dumnezeu, lăsîndu-l, judecată, ca după ale lui lucruri şi fapte să-şi ia plată.

Deci trecînd Toma spătarul în ţinutul Moldovii, au tras la vestitul telpiz, domnul Ţării Moldovii, Dumitraşco-vodă Cantimir, cu care şi mai înainte înţelegere avusése, dă vreme ce mintea amîndurora la acest feli dă lucruri blestemăţeşti şi necuvioase bine să potrivise. Şi cu el la Iaşi împreunîndu-se amîndoi la obuzul lui Şeremet fiind la Ţuţora, s-au dus cu tot adinsul cu mintea lui cea zburatecă, meletisind lîngă pacostea şi primejdiia ce ţării vrea să aducă şi dă istov surparea şi dezrădăcinarea domnului, şi nu să socotiia becisnicul că cel ce groapa altuia o săpa să brodeşte acela într-însa cade, şi nu să domireşte. Carele ajungînd unde pohta şi gîndul îi era şi cele ce-i era voia şi pohta dă la Şeremet isprăvind, rămas-au acolea vreo 4-5 zile, pînă şi ţarul la Iaşi au sosit.

Deci dă acolo cu Şeremet dîmpreună şi cu Dumitraşco-vodă Cantimir sculîndu-se, au mersu la Iaşi, şi acolo cu măriia-sa ţarul împreunîndu-se şi isprăvind cu minciunile lui cele zavistnice cîte pohta lui au voit împotriva domnului şi adevărului.

Mai pre urmă şi Gheorghie comisul Castriotul, [ce mai sus][1] s-au pomenit, se-au împreunat cu iubitoriul dă Hristos ţear, dar nimic ascultare la cele ce dă la domnu creştineşte şi înţelepţeşte pentru folosul mai

[1] Adăugat deasupra rîndului.

mult al mării-sale ţarului i să poruncise ca să zică şi să arate. [S-au dat][1] foarte înţelepţeşte pentru buna chiverniseală sfătuindu, că toate lucrurile Toma le strămutase şi foarte la cale rea împreună cu Dumitraşco-vodă Cantimir le pusese.

Cap. XCII

Aici să însemnează cea din poruncă învîrtejire a domnului în scaunul Tîrgovişti, şi venirea Tomii cu Ren ghenerariul la Brăila, şi războiul ce au făcut turcii şi pacea cu moscalii

Încă la gura Urlaţilor domniia fiind, venitu-i-au ferman ca să să învîrtejească şi scaonul, şi ţeara dă vrăjmaşi să-şi păzească, şi să să nevoiască că trebile şi poruncile împărăţiii toate să le împlinească şi să le săvîrşească, viind încă atunci şi poruncă cu un agă al tefterdariului ca să trimiţă 3.000 dă cară şi 1.000 salahori, lucru foarte greu şi peste putinţă fiind ţeara şi dă flămînzie şi de răzmiriţă foarte necăjită şi struncinată, care domnul, ca să nu scandalisească pre stăpîni, precum dînceput, toate poruncile a le împlini s-au nevoit, şi atuncea din carăle domneşti, boireşti, slujitoreşti, făcînd o sumă dă cară, cu Robe căpitanul le-au trimis şi cîţiva slujitori salahori. Şi iar mai gătind dă la margine alt sumă dă cară şi salahori cu bani, cu căpitani dă la margine, iar acolo la ordie le-au trimis.

Iar măriia-sa orînduind pe margine căpitani, ca să fie dă pază, pe Gheorghie vel-căpitan za margine, pă Donie vel-căpitan za dărobanţi, pe Andreiaş căpitanul ot Ploieşti şi pe alţii, cu toată boirimea şi cu ceialaltă slujitorime, dîn gura Urlaţilor s-au arădicat şi la iunie 28 dni, în scaunul Tîrgoviştii cu frumos alai au întrat, unde şi doamna cu toţi cuconii mării-sale să afla şi acolo aşăzîndu-se, căuta trebile şi poruncile împărăţiii.

Iar Toma spătarul aflînd priiminţă la ţarul şi vrînd ca cu slujba lui să să arate, ghenerălie au pohtit, făgăduindu-se împăratului cele ce mintea lui cea spur-

[1] Adăugat marginal.

cată îl ajunsese și nesocotind cele după urmă și cîtăva sumă dă oaste au cerșut ca să meargă la Brăila, zicînd că acolo multă și îndestulată zaharea va găsi pentru treaba oștii împărătești, pentru că cunoștea slăbiciunea ce avea moscalii dă zaharea, cît precum mai înainte cîți vedea că flămînziia, iar mai vîrtos să zic sfaturile și socoteala acestor 2 nebuni, Dumitrașco și Toma, i-au făcut dă se-au rușinat și biruința au pierdut. Dînd dirept aceia țearul Tomii ghenerăliia și sfaturile și socotelilor lui celor nebunești urmînd, îndată la Brăila împreună și cu Ren ghenerariul cu 10.000 dă moscali l-au trimis. Care după ce au sosit domniia în Tîrgoviște, nu multe zile trecînd, venit-au veste dă la căpitanii cei ce păziia pe margine cum că Toma spătariu împreună și cu Ren ghenerariul căre Focșani pogoară, lucru negîndit și foarte primejdios, care domnul aceia înțelegînd și cîți cu minte întreagă era, nu în puțină grijă și turburare să afla, pentru că în mare bănuială domnul și țeara dăspre turci pentru un lucru ca acela vrea cădea.

Ci iarăși cu bună chiverniseala mării-sale, înțelept și foarte grijnec [fiind] [1] și mai mult pentru țară și patrie din inemă dorind, dă acea grea primejdie, fie lăudat numele lui Dumnezeu, bine au păzit, pentru că un lucru fără de socoteală ca acela văzînd, ce Toma au făcut, nicidăcum cu firea nu s-au alunecat, ci la cele ce vrémea cea viitoare vrea aduce, cu grijă să uita și pururea gîndiia. Iară el ticălosul, cu mintea lui cea blestemată, nefăcînd lucrurilor și vremilor chiverniseală, neașteptînd, zic, lovirea și izbîndirea oștilor, ci așa numai pen nebunateca și zburateca lui socoteală, cu nebune și nesocotite făgăduieli pe țarul îndemnînd, fără de vréme acea sumă dă oaste dentru ale sale oști au dăspărțit și pre al lui sfat dempreună și cu cel a [lui] Ren ghenărariul și cu dînsul, precum mai sus am zis, la Brăila îndată au trimis; care adevărat că de nu voia și mila lui Dumnezeu cu domnul și cu ticălosul acesta dă pămînt deînceput ar fi fost și, de nu pre domnu cu acea înțeleaptă chiverniseală ce au făcut l-ar fi năstăvit, întru mare primejdie și stingere dăsăvîrșit ticăloasa aceasta de țară ar fi venit; precum și ticăloasa dă țară a Moldovei pren becisnica și reaoa

[1] Scris deasupra rîndului.

chiverniseală a răului şi nebunului domnu Dumitraşco Cantimir, la mare şi înfricoşată robie au căzut.

Dar preabunul nostru domnu, privind la nestatornicia şi turburarea vremilor, nimunui dentr-acestea nu s-au potrivit, nici sfaturilor şi îndemnărilor celor fără de socoteală a unora şi a altora dîn boiari, carii necontenit îl supăra şi pă afară multe zicéa, nu s-au unit, îndemnîndu-l ca de cătră turci să să hainească şi moscalilor, precum şi Dumitraşco Cantimir, să să alcătuiască. Nici scrisorilor celor cu laudă ale moscalilor, care den multa îndemnare a vrăjmaşilor fără de nici o socoteală îi trimitea, nici ziselor, scriselor şi laudelor lui Ren ghenărariul care den multa îndemnare a Tomii îi veniia, nici universalului ce Vlasie stegariul la mitropolitul Anthim pă tainä adusése cu poruncă dă zaharéle şi alte lucruri necăzute şi necuviincioase, nicidăcum nu s-au supus. (O! cît iaste fără de cale şi fără de cuviinţă părţii cei bisericeşti a să amesteca în lucrurile céle politiceşti şi în politiia şi eparhiia ce se află, a să arăta zavisnec şi turburătoriu, şi turmii cei încredinţate lui păgubitoriu şi făcătoriului lui dă bine, carele în stepena şi cinstea vlădicii l-au adus şi l-au înălţat; vrăjmaş şi împotrivnec lucru, foarte neplăcut şi lui Dumnezeu, şi oamenilor), ci foarte statheros şi nemişcat stînd şi pururea ochiul şi gîndul mării-sale la temeiul oştilor celor mari avînd, ca să le vază sfîrşitul în ce fel şi cum va fi; făcut-au mare răbdare şi mare îngăduială, nicidăcum în bună dînd celor ce-l îndemna moscalilor să să alcătuiască, pînă ce poate-fi că voia cea dă sus a sfîntului cerescu şi vecinic împărat, lucrurile precum au vrut aşa le-au şi adus, că altele sînt socotelile omeneşti şi altele aduce Dumnezeu.

Că mergînd moscalii pă dîncoace dă Prut asupra turcilor, dîn sus dă Fălciiu, într-un loc unde să chiamă Gîrlele Vlădicăi, în lunca Prutului, lîngă o mocirlă fiind moscalii tăbărîţi, venit-au turcii asupra lor la iulie 8 dni, duminecă can dă dimineaţă, care loc fiind strimtu şi nedînd moscalilor acolea îndămînă a să bate, pentru că nici la apă nu putea să să apropie, ca să ia dă trebuinţa lor, într-aceiaşi duminecă, dup-apusul soarelui, socotit-au să să tragă înapoi, pentru ca să poată afla loc mai bun de tăbărît şi să poată ajunge şi la apă. Şi

așa după ce au înserat, început-au a să trage noaptea înăpoi, spre luni toată noaptea și a doao zi pîn-în neamiezi, nu departe dă conacul ce mai sus se-au zis, ci ca la un ceas și jumătate, pîn'la un loc ce să chiamă Stănileşti, și acolo pă lîngă Prut tăbărînd și așăzîndu-se, pomenitu-se-au ocoliți dă turci pă dă toate părțile, dă o parte dă turci, dăspre alta dă tătari, dăspre altă parte dă șfeți, léși și cazaci, carii era cu craiul șfețescu, și într-atîta strimtoare pă moscali îi avea, cît dă către nici o parte nu putea să iasă nimenea dîn tabăra, nici măcar pentru păşiunea dobitoacelor. Însă așa ocoliți aflîndu-se și dă toate părțile stenohorișiți, iar dă luni dîn namiezi, pînă marți la vreme dă prînzul mic nu au contenit dîn foc nicidăcum, pînă ce și dîn șanțurile ce noaptea turcii făcuse, cu granatele i-au scos.

În cea mai după urmă însă, văzînd moscalii multimea turcilor și strimtoarea locului unde ei era tăbăriți și flămînzia, atît a cailor cît și a lor, dă vreme ce caii ajunsese dă-și mînca coadele și coamele și rodea polocoșurile după cară, și într-o parte le murea caii, într-altă parte slujitorimea, unde să făcuse și putoare foarte groaznică și nesuferită dă mortăciuni, care aceste nevoi toate moscalii văzînd și pierzarea lor înaintea ochilor avîndu-o, o minune! dîn netemerea ceia ce mai înainte dă turci avea, la groaznică înfricoșare ticăloșii au venit (vedeți o, cititorilor! lucrurile cele fără dă sfat cîte rele și primejdii aduc). Și îndată pricină dă pace au pus mijlocirea creștinului nostru domnu, carea mai sus se-au pomenit că pre boieriul mării-sale Gheorghie Castriotul vel-comis se-au trimis, zicînd că mai înainte nu se-au putut da audiență adecăte ascultare la cele ce domnul dîn porunca Porții îi zisese, iar acum voiescu și ei și să pleacă la pace, la care turcii au răspunsu: că dă-i s-ar fi dat ascultare dîn'ceput dă cînd le-au mersu, s-ar fi făcut pacea fără dă paguba lor, iar acum nu priimescu nici într-un chip pacea fără a lor dobîndă, dă vreme ce în mînă le era moscalii, carii, neputînd face într-alt chip, cunoscînd neputința lor, dă mare nevoie îndemnîndu-se, cu multe rugăminte au căzut la pace, făgăduind turcilor să le dea cetatea Azacului i Camenca și să strice și o cetate noao ce pre lîngă mare făcuse și încă să-și scoată și oștile sale dîn Țeara Leşască, ca să aibă craiul șfețescu voie a

trece la țeara lui cu pace și fără primejdie, dînd pentru credința plinirii acestor făgăduieli zălog turcilor pre feciorul lui Șeremetov, voivodului oștilor lor, și împreună cu el au trimis sol mare și plenipotențial pre Petre Șafirov, carele era sovescu împărățiii și așa între dînșii pacea au legat, iulie 11 dni.

Și într-aceiași zi de acolo dă unde era închiși, dîndu-le cale au purces, multe lucruri trebuincioase dă ale războiului în Prut lepădînd.

Iar Toma spătariul și cu Ren ghenărariul viind la Brăilă și greu război dîndu-i, o [au] și luat, carii unde cu bucurie era, fără veste la mare întristăciune au venit, că după luarea Brăilii și după prada ei, atuncea îndată fără zăbavă poruncă dă la țarul lui Ren ghenărariul au venit ca și ce vor fi luat dă la Brăilă toate înapoi să le întoarcă și el cu oștile lui fără zăbavă la célelalte oști să să tragă. Care veste dă pace și poruncă aflîndu-o amorțiți au rămas: deci Ren după poruncă îndată întocîndu-se drumul ș-au căutat, iar Toma spătarul văzîndu-și isprava și cum că cele ce socotiia asupra făcătoriului dă bine și după Dumnezeu hrănitoriului lui, zic, asupra pravoslavnecului domnu nu s-au învrednicit [a isprăvi], cu mare întristare și dă inemă zdrobire, pren mijlocul țării numai cu vreo doi feciori în Țara Ungurească au trecut și acolo precum mintea cea zburatecă așa și portul schimbîndu-și, iarăși la moscali s-au dus.

Așijderea și marghiolii cei ce cu el fugise, ca pui dă potîrniche risipindu-se și de la Toma și ei dîntru dînșii, cu multă zăbavă, iar la moscali s-au dus, lăsînd case, muieri, copii și mai ales cinstea și odihna cei de cătră domnu avea. Vază dar fieștecine cît iaste dă amar a să împotrivi neștine domnului său și făcătoriului său dă bine, că rătăcește ticălosul și pîn țări striine să pedepsește, grămădindu-și hulă de cătră oameni și osîndă de către Dumnezeu.

Iar Dumitrașco-vodă Cantimir dă unde începuse a să scrie domnu vecinec al Țărilor Moldovei ca un nemernec, împreună cu moscalii den țara lui au fugit, căruia și unii den boiari au urmat, însă cei ce cu el la sfat și la socoteală să potrîvise anume: Ion Țăruș hatmanul, carele și cumnat îi era, Savin Zmucilă velpostelnic și Ștefan Luca vel-vistiar, Gheorghiță vel-

spătar, Sandul Sturzea vel-stolnec, Mogîldea vel-sărdar, Findic pîrcălabul de Soroca, Ion Bănariul vel-căpitan, cu aceşti, zic, şi cu alţii la Kiov au sosit şi de acolo la Harkov (unde împărăţiia aşăzămînt îi dedése) vrînd ca să să ducă, multă învăţuială şi silă le-au făcut ca şi acolo să-i urmeze, cît tot Kiovul s-au turburat la purcéderea lui dă acolo.

Deci dentr-aceşti boiari, unii şi cu voie şi fără voie au mersu, iar pre Ion hatmanul carele nicidăcum nevrînd să să ducă cu el, ascunzîndu-se, umbla cercetîndu-l den casă în casă pren Kiov să-l prinză şi aşa aflîndu-l, supt vatră l-au pus şi cu mare ocară l-au dus. Dă care lucru necuvios, nespusă turburare şi zgomot cu mintea lui cea proastă în toată cetatea au făcut, ca pe ticăloşii boiari, după a sa cumplită voie la supunere să-i aducă; dă aceasta nu puţin s-au turburat şi naceaînicii Kiovului, dar nimic ticăloşilor dă boiari nu putea să le osfinţească, pentru că ocaz dă la ţarul avea cumplitul Cantimir.

Însă cu acéstea toate mergînd la Harkov, între alte necuviinţe ce făcea locului şi boiarilor îşi scriia şi titilusul într-acest chip, *Hereditarius Rosie* [1], care va să zică moştenitoriul Ţării Ruseşti. Dentr-aceasta cunoască-i fieştece înţelept mintea şi gîndul lui cel mîndru şi nalt, şi să socotească cît iaste dă lăudată cumpătarea întru toate, iar trecerea peste măsură cît iaste dă dăfăimată, iar după acéstea toate cerşînd Cantimir dă la împărăţie să-l facă prinţeps acelui loc, adecă a Harkovului, s-au socotit dă l-au mutat dă acolo şi i-au dat aşăzămîntul la stoliţă pentru ca să nu-şi mai turbure măriia-sa gîndul după alte fandasii şi s-au împlinit la dînsul pilda cea dă obşte care zice: „găina ricîind îşi scoate ochii". A scrie istoria acestui Dumitraşco-vodă Cantimir cu amăruntul să cuvine moldovenilor, pentru că le-au fost domnu, iar noi între istoriia ţării noastre am adus la mijloc pre scurt unele pentru faptele lui, una ca să vază fieştecine că greşala şi nechibzuirea domnului a unei ţări pricinuiaşte stricăciunea şi ţării lui, şi altor stăpînitori ce întru sfaturile lui razimă, şi a doaoa, ca să i să cunoască răotatea şi nemilostivirea ce au arătat cătră boiarii ce după el au urmat.

[1] Scris tot cu litere chirilice.

Cap. XCIII

Aici semnezu învîrtejirea turcilor dă la războiu şi poruncile cele gréle ce în urmă domnului şi ţării au venit

Învîrtejindu-se turcii cu izbîndă dă la războiu, nu în puţină trufie şi semeţie să afla. Şi îndată veziriul cu vestea izbîndii şi a păcii (măcar că era orînduit dă împăratul imbrohorul cel mare ca să să afle lîngă veziriul, pînă ce să vor lovi oştile şi, ori în ce feli s-ar întîmpla, el să meargă să facă ştire împăratului), iar Osman aga, chehaioa veziriului, fiind om foarte lacom, telpizu şi iubitoriu dă cinste, în tot chipul au făcut şi l-au trimis pă dînsul, vestind pentr-însul dă toate cîte s-au întîmplat împăratului, carele cu bune vestiri sosind la împăratul, priimitu-l-au cu multă cinste şi numaidăcît şi imbrohor mare l-au făcut, măcar că în gîndul şi capul lui era vezirlîcul. Dar cu gîndul lui cel trufaş şi cu vorba cea îndrăzneaţă şi dîn ceia ce l-au cinstit au scăpătat şi în scurte zile şi viaţa, cuvintele lui precum s-au înţeles, i-au mîncat, că pînă într-atîta s-au lăudat, zic, înaintea împăratului, cît au zis că, dă ar fi vrut turcii, i-ar fi luat pă toţi [moscalii] legaţi, şi i-ar fi dus la împăratul, cuvînt care, nu numai lui sineşi au adus pacoste ci şi însuşi veziriului, precum mai înainte să va vedea.

Cu această vestire a izbînzii numaidăcît veziriul şi la domnul nostru au trimis pre mataragi-başa al său pre carele domnul cu cinstea cea cuviincioasă l-au priimit şi cu daruri după cinstea lui dăruindu-l, înapoi iarăşi l-au pornitu. După aceasta neapestit (neputîndu-se odihni răutatea şi zavistiia vrăjmaşilor), văzînd buna şi înţeleapta chiverniseală a domnului, ce într-acele cumplite vremi au făcut şi cunoscînd că iarăşi rămîne lămurit dă cîte mai înainte neîncetat vrăjmaşii îl vînduse şi îl clevetise şi altă vînzare au mai aflat, ca doară l-ar putea aduce la primejdie, dar braţul cel sfînt al lui Dumnezeu care îl acoperiia şi îl păziia dă toate primejdiile ruşinat-au şi atunci pre vrăjmaşi; zis-au între alte multe vînzări mai pă urmă şi aceasta, cum că domnul adecă era gata să să hainească dă către turci şi să să alcătuiască moscalilor, şi cum că

a gătit pentru treaba lor şi multă zaharea, numai vremea nu i-au dat îndămînă şi ca acestea cîte, care veziriul înţelegînd, numaidăcît (poate-fi că şi ca să ispitească), au trimis un capigi-baş cu ferman ca cum mai dăgrab să trimiţă la Ţutora 30.000 obroace făină şi 50.000 obroace orzu, [să fie][1] pentru călătoriia craiului şfeţescu şi 250 cară cîte cu 4 cai, să le trimiţă la Bender pentru rădicarea uneltelor craiului, 500 dă oameni, ca să fie dă a direge şi dă a îndirepta drumurile pă unde tini şi noroaie s-ar întîmpla, care poruncă grea şi peste putinţă fiind, atît pentru multa sumă a zahărelii, a carălor şi a oamenilor, iar mai vîrtos pentru marea grabă şi pripă ce era, nu în puţină mîhnire, grijă şi multă inimă rea, domnul şi toată boirimea să afla, că nu era cu putinţă aşa dă sîrg precum porunciia ei a să găti atîta sumă dă pîine. Dar înţeleptul domnu, precum am mai zis, că dă alte multe şi grele porunci ţeara au mîntuitu, aşa şi dintr-această cumplită poruncă o au uşurat, pentru că mai dînainte păzindu-se dă una ca aceasta, au fost dat bani pă cîtăva sumă dă pîine dă au fost strînsu, iar nu puţină sumă, numai ca să să facă şi să să împlinească porunca şi după la satele mării-sale au dat.

Şi aşa gătind 7.000 obroace făină şi 7.000 obroace orzu, că mai mult putinţă nu era [făcînd şi orînduială dă cară du pîn sate][2], o au încărcat, orînduind şi cele 250 cară cu cai pă la căpitanii; deci pîn-a să găti toate acestea, au nemerit şi un ciohodari al veziriului cu ferman, poruncind ca să să trimiţă, dîn zahareao ce poruncise, să să trimiţă mai înainte, numai pă jumătate, că ceialaltă jumătate o au iertat, iar carăle şi oamenii să fie tot dăplin, măcar că nici pă jumătate cu putinţă a să împlini nu era, ci cîtă mai sus se-au zis. Şi zahareao şi carăle gătindu-se, orînduitu-au măriia-sa şi ispravnici ca să meargă cu acelea; peste zaharea, zicu, pre Afenduli cluceriul, peste carăle cu cai pe Antonie comisul Cromidi şi peste oameni fiind orînduite 10 steagruri dă cazaci, pă Neagul vel-căpitan za cazaci, iar peste toate acestea trimis-au măriia-sa un prăvitoriu pă Gheorghie Mareş vel-căpitan za mar-

[1] Scris deasupra rîndului.
[2] Adăugat marginal.

gine, mergînd dă aici împreună cu ei şi capigi-baş, bumbaşirul ce mai sus s-au pomenit, nu puţine daruri şi acele capigi-baş luînd.

Cap. XCIV

Aici să semnează trimiterea boierilor înaintea veziriului ca să facă jalbă pentru slăbiciunea şi neputinţa ţării

Văzînd domnul că nesăţioasa lăcomie a turcilor şi cumplitele şi fără dă milă ale lor cereri nicidăcum nu contenescu, ci mai mult încă să aţiţă şi să lăţescu, uitîndu-se şi la mare slăbiciunea şi neputinţa ticălosului dă pămînt, şi cunoscînd că au venit lucru la mare şi greu păs şi va să fie cu neputinţă a mai birui cererile cele grele şi nesuferite [şi fără dă milă porunci][1] ale turcilor a le împlini, ca să nu ajungă ticăloasa dă ţară la acea margine a distihiii şi stingerii cei dăsăvîrşit, s-au sfătuit cu toţi boierii mării-sale în ce chip ar face ca doar ar mai conteni lăcomiia păgînilor şi ar mai uşura ţeara dă păsuri.

Aflat-au direpţ aceia cu cale să trimiţă cîtăva boirime înaintea viziriului ca să facă jalbă dă păsurile şi nevoile ţărîi şi să arate neputinţa şi marea slăbiciune a săracilor şi a toată obştea, şi dă să va putea şi pentru adaos să cerceteze ca doar s-ar arădica ; iar dă nu s-ar putea să să arădice adaosul, încai să nevoiască ca doar ar face vreo fărîmă dă uşurare dîntr-altele, să lipsească adecă alte mîncături, angarii, mucareruri, huzmeturi, bumbaşiri cu porunci şi altele dupre cum s-au aşăzat şi în hătişăriful ce s-au făcut atunci cînd răul, lacomul şi cumplitul veziriu Rami au adaos haraciul, ca să lipsească acelea toate şi să ţie în seamă toate cele ce să vor lucra şi să vor face dîn porunca împărătească la mirii.

Şi cu acea bună socoteală s-au orînduit o seamă dă boieri mari anume : Costandin Ştirbeiu vel-ban, Radul Golescul vel-vornec, Gligorie Băleanul vel-slujer, Neagoe Topliceanul vel-pitar şi alţi cîţiva boieri mai dă jos, carii după porunca mării-sale gătindu-se, la

[1] Scris deasupra rîndului.

iunie [...] au purces dă aici din Tîrgovişte şi mergînd au aflat pre veziriul cu toată ordiia la Tomarova. Deci pentru valurile şi supărările ce avea veziriul, mai cu zăbavă au aflat vreme dă s-au împreunat boierii, pre carii veziriul foarte bine i-au priimit şi la toate jălbile şi rugăciunile lor bună ascultare au dat, făgăduindu-le că şi folos după rugăciunea lor vor afla, dîndu-le nădejde şi făgăduindu-le că şi talhăşi după a lor jalbă va face la împărăţie şi cu tot dînadinsul va nevoi ca să le isprăvească cum va sosi la Ţarigrad.

Deci văzînd boierii că lucrul să prelungeşte şi dă să va şi face vreo ispravă, socotind că să va face cu zăbavă şi fiind boierii can gloată, s-au socotit dă au rămas pentru acea treabă acolo numai 2 boieri: velban i vel-vornec, iar ceialalţi s-au învîrtejit cu toţii înapoi aducînd domnului şi cărţi dă la viziriul, dă la chehaiao şi dă la alţi priiatini cu făgăduieli că să va împlini pohta şi voia mării-sale şi cu altele şi cu acestea mîngîind pre domnu.

Cap. XCV

Supărarea ce brăilenii au făcut domnului şi ţării, pentru prada şi stricăciunea ce au făcut moscalii la Brăilă

După multe supărări şi nenorociri ce şi dîntru a timpului aceluia nerodire au urmat ticălosului dă pămînt şi din cele cumplite şi nesăţioase ale turcilor cereri, pricinuit-au şi cel mai sus pomenit apostat Toma şi altă supărare şi pagubă şi domnului, şi ţării cu venirea lui şi cu aducerea moscalilor la Brăila. Că precum zice şi filozoful: „μῖας ἀρκής μετά κυνονμένης, πολλα ὅλονδε μεταβαλτεᾶθπ τὰ μετά τὴν ἀρκὴν" (adecă: o începere mutîndu-se, multe după acea începere obiciuiescu a să strămuta.) Aceasta adăvărat s-au împlinit la acest boier apostat, că răzluşindu-se el, făcut-au cu mişcarea lui pre mulţi dîn cei neajunşi dă mine dîn boiernaşii curţii dă s-au alunecat cu firea şi după dînsul au urmat.

Dar nu era atîta dă mirare dă cei proşti şi săraci, cît dă cei miluiţi şi căutaţi, carii lăsînd mila, cinstea şi căutarea, la jafuri şi lucruri tîlhăreşti alergase. Că

întîiu Manta căpitanul, căpitan în slujbă orînduit fiind cu banii haraciului, cum au luat catastişilă, nu unde slujba şi porunca îi era se-au dus, ci la Brăilă şi el cu catastişile în sîn, lăsînd slujba şi călcînd porunca domnului şi făcătoriului lui dă bine, au alergat becisnicul, unde, îndată ce au sosit, iată şi veste dă pace lui Ren ghenerariul au nemerit care şi el şi ceialalţi : Iordache Cocorăscul, Costandin sin Cornii banul şi alţii ce acolo alergase, ca cîinii nemunui rămăsese, dă vreme ce fieştecine dă al lui păs sta şi căuta ci să mulţumească numai lui Dumnezeu că s-au întîmplat în vremi dă domnu bun şi milostiv, iar era vrednici după faptele lor a să jirtfui morţii, iar domnul toate blestemăţiile lor le-au lăsat şi pre toţi i-au iertat. Deci pentru unii ca aceştia făcut-au turcii dă la Brăila jalbă la veziriul, zicînd că toată stricăciunea şi paguba lor nu iaste atîta dă la moscali cît iaste dă la ceşti dă ţeară.

Dirept aceia veziriul îndată după a lor jalbă au trimis pre un Novală Mustafa aga cu ferman la domnu să împlinească toată paguba brăilenilor dă la oamenii cei dă ţeară ce atunci la prada ei au alergat, poruncind veziriul şi cadiului ot Giurgiov ca şi el să vie să îndirepteze acea jalbă a turcilor brăileni cu judecată.

Deci domnul, ca să mîntuiască ticăloasa dă ţeară şi dîntr-acea nevoie, adus-au pre acel cadiu după poruncă, nu cu puţină cheltuială şi, împreunîndu-se şi cu bumbaşirul, au adus pă turcii brăileni dă faţă şi cîţiva dîn jăcaşii şi blestemaţii acei ce fusese la jaful Brăilii pre carii domnul cunoscînd că blestemăţiile lor vor să aducă ţării cheltuieli şi supărări ca acestea] [1], au fost trimis dă i-au prinsu şi i-au şi pedepsit cu temniţa şi i-au scos şi înaintea cadiului, dar fiind atît bumbaşirul cît şi cadiul îndăstulaţi dă darurile domnului, făcut-au judecata bună în partea cestor dă ţeară, zicînd că iaste cu neputinţă a putea dovedi cu mărturii turcii brăileni pre cei ce i-au jăfuit într-o zarvă şi răzmiriţă ca aceia dă să îndîrjise toţi şi să adunase feli dă feli dă limbi, unde va să poată şti şi a cunoaşte întru atîta adunare dă norod care pă care au jăfuit şi au omorît, zicînd că poate-fi că aşa au fost voia lui Dumnezeu să le vie acea distihie şi lor şi întîmplare. Cine poate sta împotriva voii lui Dumnezeu şi altele ca

[1] Scris deasupra rîndului.

acestea zicîndu-le, cadiul le-au răspunsu că nu au a cere nimic dă la raia, nici să le mai facă altă supărare, dă vreme ce acea primejdie le-au venit dă întîmplarea vremilor. Dat-au direpț aceia și hoget cadiul la mîna domnului, să fie în pace raiaoa dă către brăileni și într-acest chip isprăvindu-se, luînd și multe și frumoase daruri, atît bumbașirul cît și cadiul se-au dus.

Vază dară fietecine și cunoască chiverniseala și bunătatea iubitoriului acestuia dă a sa patrie domnu, că după ajutoriul lui Dumnezeu cu chiverniseala lui, nici țeara nu se-au păgubit, nici dîn cei vinovați pre nici unul morții n-au dat.

Cap. XCVI

Aici însemnezu pentru huzmetul ce au cerut veziriul pentru învîrtejirea dîn oaste și în ce chip se-au dat

Unde cu mare nădejde o fărîmă dă ușurare și de folos (după jalba ce boierii făcuse și să ruga'se) să aștepta, după cum și însuși ei păgînii făgăduise, dă vreme ce nu cu putință strădanie și nesocotite dări și necazuri domnul și țeara le slujise, atît cît și haraciul încă socotindu-se, cu cîte mai înainte să didese, să împlinise încă și mai trecuse, fără alte mîncături, huzmeturi și jafuri ce lăcomiia cea păgînească luase și unde o fărîmă dă răsuflu după atîtea și atîtea supărări domnul aștepta, iată la septemvrie 20 dni, viind călărași dă la ordie, fiind veziriul la Rene, aceasta boierii domnului scriia cum că chemîndu-i chehaiaoa le-au zis că iaste porunca veziriului să trimiță țeara huzmet pentru învîrtejire 50 dă pungi și încă foarte dăgrab să să trimiță. (O! neam varvar, nemilostivă și spurcată lege și lăcomie păgînească. Cum într-o nimica rugăciunile și jălbile supușilor lor le socotescu și în grab cele luate și mîncate ca cînd nici le-ar fi văzut, nici le-ar fi auzit le uită, nici la păsul lor ajută, ci numai nesățioasa lor lăcomie a-și îndăstula caută.)

Care poruncă domnul și toată boirimea văzînd, nu în puțină mîhnire și turburare să afla și în multă mirare și socoteală sta: cum și în ce chip vor să mai poată birui acele grele tirănești porunci, necazuri și

mîncături. Că nu puţine pagube timpul acela adusese, că afară dîn alte lipse ce dă la Dumnezeu să întîmplase, numai păgînii într-acel timpu în 4 luni, afară din haraci şi dîn alte obiciuituri, 500 dă pungi luase.

Deci măriia-sa numaidăcît au scris la boieri să să jăluiască, arătînd în tot chipul multa neputinţă şi sărăcie a ţărîi, scriind şi însuşi măriia-sa la veziriul şi la chehaiaoa cu multe rugăminte arătînd şi cu jurămînt, distihiia ţărîi şi cum că a să împlini acea poruncă iaste peste putinţă. Dar nicidăcum lăcomiia cea nesăţioasă s-au putut îndăstula cu cuvinte şi cu rugăciuni numai, ci nimic la cele ce domnul scrisese uitîndu-se, au poruncit fără zăbavă numai ci să să trimiţă banii, că dăspre o parte cu cuvinte numai şi nădejdi dăşarte mîngîia, iar dăspre alta căuta şi sîngile sărcilor a mînca. O! cît dă greu şi păgubitoriu timpu au fost acela! că cîte trei vremile cu nenorocire şi nici o sporire au trecut: primăvara cu multă răceală şi stricăciune în roade şi nesocotite păgîneşti porunci, gătiri dă oaste, zaharele, cară, salahori şi altele; vara cu lăcuste, pe alocurea cu secetă multă, cu lipsă dă pîine, cu moarte în dobitoace, cu zarve şi grele răzmeriţe; toamna cu multă lipsă şi pagubă în obiciuit bişiugul ei, cu împuţinare dă vin foarte, în poame şi în tot feliul dă bucate.

Iar cu toate şi pă lîngă toate acestea pravoslavnicul domnu ş-au chivernisit patriia cu a sa bună înţelepciune şi dă toate primejdiile creştineşte cît pren putinţă i-au fost neatinsă o au păzit, precum şi acea cumplită cerere a păgînilor, văzînd slăbiciunea ţării şi ca nu cumvaşi mai rău turburîndu-se păgînii să pricinuiască lîngă aceia şi altă pagubă mai mare, neuitîndu-se la atîta sumă ce mai înainte dă la măriia-sa pentru ţeară didese iarăşi dîn casa mării-sale, după poruncă, 50 pungi au trimis cu Costandin Caramanlîul vel-postelnic, nimic ţeara supărîndu-se; pentru aceia şi Dumnezeu sfîntul cunoscînd acea fierbinte dragoste ce avea pentru folosul patriii şi a tuturor supuşilor mării-sale, l-au miluit cu norocire şi îndălungată domnie, dupre cum şi fericitul David zice că: „fericit iaste bărbatul care cunoaşte şi ajută pre săraci, că în zioa cea ficleană va mîntui pre el domnul; domnul va păzi pre el, şi va trăi pre el, şi va ferici pre el în pămîntul său şi nu va da pre dînsul în mîinile vrăjmaşilor lui".

Iar la 29 dni ale lui septemvrie, arădicîndu-se-au veziriul cu toată ordiia lui dă la Rene şi către Odriiu au plecat, însă zăbava veziriului la Rene au fost pentru că aştepta acolo plinirea legăturilor ce cu moscalii făcuse şi aşezase, iar apoi văzînd că să prelungeşte vremea, au purces dă acolo cu încetul, către Odrii mergînd.

Şi aceasta să însemnează ca să să ştie:

După fugirea lui Dumitraşco Cantimir domnului, au mai bine să zic, pierzătoriului Ţării Moldovei, nesosind încă veziriul la Ţarigrad la octomvrie 7 dni, s-au auzit că împărăţiia au făcut iarăşi domnu la Moldova pre Necolae Mavrocordat, dă carele înţelegînd ticăloşii boiarii moldovéni că au luat iarăşi domniia, dă cum era înfricoşaţi şi îngroziţi dă robiia şi grija tătarilor, iar mai mult s-au mîhnit şi s-au întristat, înţelegînd dă domniia lui, temîndu-se că vor petréce necazurile şi nevoile ce trăsése la domniia dintîi, măcar că nu rămăsése acătare boiari în ţară, dă vréme ce becisnecul Dumitraşco Cantimir la mare pustiitate o adusése şi pre unii dentr-înşii cu dînsul îi dusése: iar şi cîţi mai rămăsése, prădaţi şi jăfuiţi de tătari ca vai de ei era. Carii auzind şi de domniia acestuia mai vîrtos încremenise şi să îngrijase şi mai mult spre fugă să gătiia dăcît pre domnu în scaun a-l vedea. Iar el, după ce au luat domniia, ştiindu-şi chiverniseala cea dentîi că i-au făcut multă stricăciune şi pagubă, început-au a să arăta cu blîndeţe şi cu dragoste către toţi, scriind îndată şi cărţi la toţi, atît la cei ce să afla în ţară, cît şi la cei ce era risipiţi, poftindu-i ca să să adune cu toţii în pămîntul lor, făgăduindu-le că-i va căuta şi-i va milui cu dregătorii pă toţi şi vor petréce cu linişte şi fără de grijă şi cu ca de acéstea îmblînzindu-i, toţi pă la casele lor au venit.

Deci luînd domniia şi mergînd în scaunul său, îndată au trimis cu scrisori la domnul nostru pă vărul său Chiriţă Manolache vel-agă, feciorul lui Chiriţi Hurmuzache, arătînd multă dragoste, supunere şi plecăciune, rugîndu-se ca să nu-l osibească de dragostea măriі-sale, trimiţînd măriі-sale şi semnu dă dragoste un ceasornec pre carele domnul cu cinstea cea cuvioasă l-au priimit. Şi cu daruri după a sa cinste dăruindu-l, cu răspunsul la domnul său l-au învîrtejit.

Iar după purcéderea lui, neapestit au trimis şi măriia-sa pre Matei Creţulescu treti vistier cu antefharistie, urîndu-i şi de domniie noaoă, cu carele i-au trimis şi o păréche de căliméri dă argint.

Venit-au la octomvrie 18 dni şi această véste dă la Beciu cum că şi acel ales Carol al şasele craiul Ispaniii, carele după răposarea fratelui lui Iosif, puternecul împărat al romanilor dă toţi electorii şi dă tot celalalt sfat alegîndu-se şi pohtind cu toţii a-l avea în locul frăţine-său şi ca un diadoh împărăţiii a le fi împărat şi oblăduitoriu, şi aşa cu toţi la Frangofurt adunîndu-se, cu toată podoaba şi parisiia cea cuviincioasă a împăraţilor, la [...] s-au făcut coronaţiia.

Plinitu-se-au cu fericire şi anul al XXIII-lea den domniia mării-sale iubitoriului dă Hristos domnu şi oblăduitoriu milostiv, lui Io Costandin Basarab-voievod la octomvrie 28 dni, leat 7220.

Cap. XCVII

Aici semnezu cele ce la anul al XXIV-lea s-au întîmplat şi cum se-au chivernisit, începînd dă la mazîliia lui Mehmet-paşa baltagiul şi vezirlîcul Giurgi Isuf-paşii şi trimiterea lui vel-logofăt la Ţarigrad

La noiemvrie 13 dni, viind călăraşii dă la Odriiu, scriia boierii cum îndată ce au sosit veziriul la Odriiu numaidăcît i-au venit dă la puternica împărăţie mazîlie cu mare urgie şi luîndu-i tot ce avea l-au făcut surgun, aflîndu-i împărăţiia vină că au făcut rea şi proastă chiverniseală la războiu, dă vreme ce după zisa lui Osman-chehaia în mînă vrăjmaşii fiindu-i, i-au scăpat dîntr-acea dă istov primejdie, şi pierzare, şi neodihnindu-se împărăţiia pă chiverniseala ce au făcut, precum am zis, l-au mazîlit, poruncînd Isuf-paşii, carele era inicer aga, ca să fie vezir, om foarte bun, înţelept, blînd şi fără dă lăcomie, căruia îndată i s-au şi poruncit să să arădice să meargă în Ţearigrad ; deci după poruncă numaidăcît au purces.

Văzînd direpţ aceia domnul, că lucrurile Porţii să strămuta şi obrazele să schimba, fiind şi acei 2 boieri vel-ban i vel-vornec de cîtva vreme acolo, tot cu or-

diia umblînd după dăşarte făgăduielile Baltagiului vezir dîndu-le nădejdi pentru surparea adaosului şi altele, după rugăciunea ce făcuse, nimic n-au isprăvit, fără dăcît cheltuială numai multă, şi dare fără dă socoteală şi toată pierdută. Aşa măriia-sa au socotit pentru o mai bună a vremii chiverniseală şi pentru trebile ţării şi ale domniii şi ca să vie acei doi boiari vel-ban i vel-vornec, făcînd cîteva luni acolo, au trimis pă ginerile mării-sale Şerban Greceanul vel-logofăt, purcegînd de aicea la 19 dni ale lui noiemvrie, ducînd împreună şi pocloanele veziriului dă vezirlîc nou.

Şi aceasta pentru o pomenire să însemnează : lîngă alte multe mîhniri, turburări şi întristări ce într-acel an pre domnu coprinsése şi nespuse valuri şi porunci dă la păgîni şi altă fără dă veste mare şi fără dă mîngîiare întristare îl ajunse, pentru că grea şi năprasnică boală pă iubită nora mării-sale, Balaşa, fiica cinstitului şi dă bun neam lui Ilie Cantacuzino, marele visteiarnec al Ţării Moldovei, soţiia luminatului şi preaiubitului mării-sale fiiu, lui Ştefan, ajungînd, care şi nemaiputînd birui noianul şi valurile céle mari ale boalei, au mai vîrtos să zic zioa şi ceasul cel dă pronie a lui Dumnezeu hotărît a-l trece, la 22 dni ale lui noiemvrie, ş-au dat obştească datorie, odihnindu-se în domnul, lăsînd în urmă cu mutarea ei, domnului, neamului şi iubitului ei soţ, lăcuind amîndoi numai 2 ani, necovîrşită mîhnire, jale şi fără dă măsură întristăciune.

Iar la 5 dni ale lui dichemvrie sosind şi vel-logofăt la Ţarigrad şi mergînd la veziriul, dînd cărţile şi pocloanele, măriia-sa veziriul i-au priimit foarte bine şi cu multă blîndéţe, făgăduindu-li-se cu milă şi cu căutare, săvai că dăspre altele nu în puţină turburare Poarta şi toate lucrurile au găsit. Că nu multe zile trecînd, după ce au sosit acolo, nefiind împărăţiia odihnită pă tocmélele ce Mehmet-paşa [cu moscalii][1] făcuse şi aşăzase, dă vréme ce fiind şi hanul acolo, carele era pricina cea mai mare a neunirii şi îndemnătoriul spre a nepriimi împărăţiia pacea, ajungîndu-se şi alcătuindu-se cu craiul şfeţescu, nu conteniia supărînd împărăţiia şi zicînd că moscalii au înşălat pă Baltagiul cu bani şi cu alte daruri dă au făcut pace,

[1] Scris deasupra rîndului.

iar de puncturile şi tocmelele ce făcuse şi aşăzase nu să vor ţinea, şi cu ca de acest feliu dă minciuni şi prepusuri spre neunire pre împăratul îndemna. Săvai că veziriul cu multă nevoinţă şi cu tot sufletul sta pentru pace, împreună şi cu toată célalaltă obşte ; dar neputînd nicidăcum apleca pre împăratul spre céle ce Mehmet-paşa aşăzase, dă vréme ce era plin dă vorbele şi minciunele hanului, iarăşi poruncă dă oaste au işit, care poruncă înţelegîndu-se nu puţină mîhnire şi întristare au coprinsu pre toţi, atît pre creştini cît şi pre turci. Pre turci, zic, că-i îngrozise războiul şi necontenitul foc al moscalilor ce în trecutul an văzuse şi, pre creştini, pentru supărările céle cumplite ale păgînilor, iar mai vîrtos pre domnu, pre boiari şi pre ticăloasa aceasta dă ţară, ştiind păsul, greul şi nesuferita nevoie ce în trecutul an toţi trăsése şi petrecuse, că nu puţintéle nevoi şi porunci gréle îndată ce s-au răspunsu dă oaste domnului şi ticălosului dă pămînt a veni începuse, cît dă nu ar fi chivernisit Dumnezeu lucrurile şi dă nu le-ar fi adus, precum în urmă le-au adus, nu era cu putinţă a mai birui şi a mai împlini poruncele şi cérerile păgînilor, ci cu totul să vrea stinge ticăloasa aceasta dă ţară.

Dar Dumnezeu ca un iubitoriu dă noroadele céle preavoslavnice s-au arătat cu multă milostivire asupra tuturor, iar mai vîrtos asupra creştinătăţii acestui ticălos dă pămînt că, dîn prefacerea lucrurilor ce dîn singura voia sfinţii-sale s-au strămutat, orînduind, poate-fi că şi pentru folosul creştinilor, veziriu om bun, înţelept pre mai sus pomenitul Giurgi Isuf-paşa, au cîştigat puţin răsuflu cît au fost veziriu, şi domnul şi toată ţeara ; şi iubit-a pre domnu foarte tare cît şi boirilor pentru dragostea domnului, le-au arătat bună priiminţă, poruncind încă lui vel-logofăt ca, cu îndrăzneală, dă cîte ori vor merge cărţi dă la domnul să meargă însuşi să le dea la măriia-sa, care şi aşa cît au şăzut acolo au urmat şi toate rugăciunile domnului au aflat folos şi mîngîiere.

Iar cei 2 boieri vel-ban i vel-vornec, mergînd vel-logofăt, numaidăcît ş-au luat zioa bună şi au purces, carii au sosit aici la ghenarie 15 dni.

Neapestit după porunca ce s-au dat dă gătirea oştii, la 20 dni ale lui dichemvrie, scriia boierii dă la Poartă

domnului cum că chemîndu-i veziriul le-au zis că puternecul împărat pentru gătirea oştii porunceşte să facă ţeara huzmet cu 100 dă pungi precum şi în trecutul an făcuse şi dîdese, măcar ca în trecutul an lăcomiia Baltagiului, au mai vîrtos să zic a Osman agăi, chehaiaoa lui, că nu era jăcaş prost, [ci] lacom, telpizu şi mincinos, îndoit acel huzmet îl luase şi la împărăţie numai 100 pungi didese, iar ceialalţi [bani] el şi cu veziriul îi mîncase, dar în scurtă vreme suspinile săracilor l-au ajunsu că, ca unui cîine trupul, omorîndu-l, în uliţe l-au aruncat.

Acea poruncă dară viind domnului, nu în puţină mîhnire şi întristare să afla, mirîndu-se ce va mai face că încă dă cele dă trecutul an grele nevoi, bine nu răsuflase şi altele dă iznoavă începuse a cură şi a izvorî şi să afla ticăloasa dă ţeară ia mare slăbiciune. Direpţ aceia, domnul au socotit şi numaidăcît au scris la veziriul cu multă rugăminte, arătînd slăbiciunea şi neputinţa ţării, aşijderea şi boierilor le-au porîncit ca să meargă la veziriul să să jeluiască că nu iaste cu putinţă a să împlini acea poruncă, că raiao au ajunsu la mare sărăcie. Deci după porunca domnului mergînd boierii la veziriul cu cărţile mării-sale şi făcînd jalbă, li s-au dat bună ascultare dă preabunul acela veziri şi îndată făcînd telhăşi la împăratul dă toate cele ce domnul şi boierii să rugase, au surpat dîntr-acea sumă 30 dă pungi, nu puţină uşurare făcîndu-se, pentru care boierii numaidăcît făcînd ştire domnului dă acea uşurare, milostivul domnu văzînd neputinţa ţării, fiind asupră-i alte nevoi, au trimis iarăşi dă la măriia-sa pungi 70 nefăcînd ţării nimic supărare.

Dă acea poruncă încă bine domnul nemîntuindu-se, iată la 5 dni ale lui ghenarie, viind călăraşi dă la Ţarigrad, altă veste şi altă poruncă au adus, scriind boierii cum că işind poruncă în toate părţile dă zaharea, cai, cară şi altele pentru gătirea oştii, au rînduit şi în ţeară nu puţină sumă dă zaharea, cai, cară şi altele, trimiţînd şi caii tunurilor cei ce să didese în trecutul an dîn ţară ca să să ierneze iarăşi în ţeară. Deci neapestit cu poruncile ce mai sus am zis, au venit trei bumbaşiri totdăodată : un Ceatrapatra cu poruncă să dea 20 pungi dă bani să să fac acicuri ; un Cuciuc Ali aga pentru zaharea 25.000 stambolchile făină, 50.000 chile

orzu, unt, sare, sfoară ; un Mehmet aga Edicler Emin să gătească 400 cai dă tunuri.

Aceste dară grele porunci viind totdăodată, poate fietecine să socotească în cîtă grijă, întristare şi mîhnire atîta domnul cît şi boierii şi ţeara au întrat. Văzînd direpţ aceia domnul împreună şi cu toată boirimea că iaste cu greu foarte a să împlini acestea cîte mai sus zisem, îndată la veziriul şi la chehaiaoa au scris cu multe rugăminte ca să uşureze ticăloasa dă ţeară dă acea grea nevoie şi povară, cu care scrisori mergînd boierii la Poartă, şi făcînd ştire chehaielii, numaidăcît i-au dus la veziriul şi dînd cărţile, văzînd rugăciunea domnului şi jalba boierilor, îndată ca un stăpîn bun şi obicinuit a face bine, au uşurat ţeara dîn toate ; dîn 3.000 cară au lăsat pă 600, dîn zaharea şi dîn altele aşijderea, dîn toate au uşurat pre jumătate şi nu numai la acestea, ci însă şi la alte pren rugămintea domnului ţeara s-au uşurat.

Atunci avînd ţeara mare supărare şi dă begligiii, oamenii casap-başilor ce veniia în ţeară ca să cumpere vite, făcînd boierii jalbă că cuprind ei în silă şi nu dau pas altor neguţători ca să cumpere, ci ei precum vor în silă şi cu paguba săracilor le iau şi fac atîtea răutăţi şi necazuri pă unde umblă, numaidăcît veziriul înţelegînd au dat voie domnului cu ferman ca : dă vor mai face zulum săracilor şi alte blestemăţii, să fie volnic să-i pedepsească cu moarte şi să aibă raiao voie a-şi vinde vitele unde vor poate şi vor afla preţ mai bun, fiind pre atuncea şi turcii foarte semeţi şi mai vîrtos neguţătorii lazi carii şi dîn fire sînt răi, semeţi şi nebuni, iar atunci să prea semeţise şi să dîrjise şi făcea multe răutăţi în ţeară şi pre tîrguri multe zulumuri şi nebunii. Pentru carii domnul făcînd jalbă la veziriul şi rugîndu-se ca să-i mai înfrîneze, veziriul numaidăcît au făcut ferman şi au trimis un ceauş dă iniceri numai să-i scoaţă dîn ţeară pre aceia carii vor fi făcînd blestemăţii şi supărări săracilor, care viind aici nu puţină pedeapsă le-au făcut, şi nu proaste bătăi le-au dat şi pre carii i-au cunoscut mai răi, mai blestemaţi şi dîn ţeară i-au scos şi au lămurit toate tîrgurile dă turci zorbale ca aceia şi de lazii nebuni, aflînd raiaoa şi la aceasta mare răpaos şi odihnă.

[Cap. XCVIII]

Purcederea domnului din Tîrgoviște în București și înnoirea păcii ce au făcut turcii iarăși cu moscalii

Viind vremea cea obicinuită a mutării domnului din scaunul Tîrgoviștii în București, la 10 dni ale lui martie, s-au arădicat măriia-sa împreună cu toată boirimea și curtea mării-sale și mergînd pre la satele mării-sale Potlogii i Mogoșoaia, iată la Potlogi încă fiind domniia, călărași au nemerit dă la Țarigrad cu cărți dă la boieri, scriind și înștiințînd pre domnu cum că întrînd la mijloc solul englezu și olandezu, fiind însăși veziriul Isuf-paşa sîrguitoriu și puind multă nevoință ca să să facă pacea, așa dă acea dată au plecat pre împăratul dă au priimit iarăși pacea cu moscalii pre tocmelile ce Baltagiul cu ei la Prut făcuse și așăzase și cum că îndată pre zăloage i-au îmbrăcat cu caftane, scoțînd și pre solul cel mai dînainte din Ediculea, dînd poruncă și pă la toți pașii ce era orînduiți ca să meargă la oaste ca toți pă la mansupurile lor să să învîrtejască, arădicînd și lăsînd și toate orînduielile ce în țeară poruncise ca să dea, afară numai dîn cîteva cară, care veste viind, nespusă bucurie și domnului, și boierilor, și tuturor săracilor au pricinuit, cu toții slăvind și lăudînd numele vecinecului Dumnezeu pentru că au adus lucrurile cele turburate întru liniște.

Și după așăzămîntul acela, îndată au trimis împărăția ahtinamelele adecă puncturile tocmelelor către țarul ca să vază dă vor fi bine priimite și dă împărăția lui, au ba, întru care tocmeli ale lor hotărîse turcii și aceasta adecă: pe craiu șfețescu ce la Bender să afla să-l arădice să nu-l mai ție acolo, ci să-l trimiță în țeara lui dă vreme ce și moscalii să prinsese că nu va avea nici o bîntuială dăspre dînșii, ci-i vor da cale dă va trece cu pace. Și îndată după aceia au pornit și pre hanul din Țarigrad porîncindu-i ca să arădice toată tătărîmea să meargă cu dînsul, orînduind și pre Rumeli beglerbeiu cu tot aieletul lui și pre calga-sultan, aceștia toți să arădice pre craiul șfețescu să-l ducă pren Țeara Leșască, după tocmelele ce cu moscalii făcuse. Iar el ca un mîndru și nesocotit nicidăcum dă acolo nu vrea să să arădice pînă ce au făcut multe

turburări, care turburări şi pă el în cea mai după urmă la ce l-au adus, mai înainte să va vedea.

Iar domnul, cu mare bucurie dă la satul mării-sale Mogoşoaia sculîndu-se, la 20 dni ale lui martie au întrat în scaunul Bucureştilor cu frumos alaiu şi obicinuită pompă, unde şi cu fericire în scaun şăzînd, slobozitu-se-au 6 tunuri dup-obiceiu. Iar după sosirea mării-sale neapestit au scris boierii domnului, cum că le-au poruncit veziriul dîn porunca împăratului ca să scrie mării-sale că au dăruit împărăţiia silihtariului celui dînlăuntru, mucareriul mării-sale, ci să trimiţă măriia-sa 15 pungi să-i dea silihtariului ; iar silihtariul făcînd priiteşiug cu măriia-sa aşa au socotit dă au trimis cu fermanul pre un Bechir-aga, chehaiaoa lui, ca să arate pentr-însul şi mai pre largu priiteşiugul, ce avea către domnu, carele viind aici, domnul l-au priimit cu cinstea cea cuviincioasă şi dînd răspunsul şi dăruindu-l după cinstea lui, l-au pornit iarăşi la stăpînă-său.

Cap. XCIX

Aici să însemnează că conoscînd domnul cum s-au mai liniştit lucrurile, socotit-au să facă nuntă fiicăi mării-sale Smaragdii

Văzînd domnul că lucrurile dăspră Poartă cu al lui Dumnezeu ajutori s-au liniştit, ajungînd şi preaiubită fiica mării-sale cea dă a şaptelea la vîrstă, viind poate-fi şi acea orînduită şi dă proniia lui Dumnezeu hotărîtă vreme a căsătoriii ei, măriia-sa ca un bun şi înţelept părinte avînd mare pohtă şi nesomnorasă grijă, numai pă acea cucoană mai avînd necăsătorită (dă vreme ce pre toate celélalte cu a lui Dumnezeu milă, întru a mării-sale fericire, cu cinste la casele lor le didese), ca să o vază şi pă aceia în zilile şi norocirea mării-sale cu cinste şi fericire la casa ei trimisă şi dată, aşa bine au socotit măriia-sa şi aflînd obraz vrednic o au logodit după Costandin postelnicul sin Grigorie Băleanul vel-slujer, fiind cuvios şi întru toate împodobit cu blîndeţe, cu vîrstă şi cu stat, hotărînd nunta a să săvîrşi în zioa dă Sfeta Troiţă.

Deci dă vreme ce acel Costandin postelnicul era botezat dă doamna Ilinca, care o ţinea mai sus pomenitul Şerban vel-logofăt, să cădea să-l cunune iarăşi acea doamnă împreună cu soţul ei ; fiind dară vel-logofăt la Ţarigrad pentru trebile domniii şi alte ţărîi, i-au scris domnul ca să vie : una pentru cununiia fiicăi mării-sale, a doao că era şi de mult dus la Poartă. Direpţ aceia bine socotind măriia-sa, au gătit pă Bunea Grădişteanul biv-vel-comis şi la 26 dni ale lui aprilie, l-au pornit dă aci, ca să să afle la Poartă pentru trebile ţării, care îndată ce au sosit vel-logofăt luîndu-şi zioa-bună, au purces la 28 dni ale lui mai, sosind la Bucureşti, nu cu puţină dragoste domnul l-au priimit şi cu frumoase daruri pentru slujbele domnului şi ţărîi în direptate au slujit, dăruindu-l şi cu conteş dă ale mării-sale cu limie dă samur l-au îmbrăcat.

Pînă a veni dară vel-logofăt, aflînd domnul puţin răsuflu, fiind şi primăvară, vreme frumoasă dă primblare şi nemergînd dă cîţiva ani la satul mării-sale Obileştii, după cum în toţi timpii cînd avea vreme, primăvară, pentru o trezvire mai mult să obiciuise a merge, fiind şi loc foarte frumos şi desfătat, s-au îndemnat atunci dă au mersu vreo săptămînă dă zile şi iarăşi s-au învîrtejit. După aceia viind şi vel-logofăt, începutu-se-au cu ajutoriul lui Dumnezeu şi nunta, care cu mare cinste, multă veselie şi cu toată podoaba şi domneasca parisie [făcîndu-se] [1], în zioa dă Sfînta Troiţă cu fericire s-au săvîrşit şi sfintele cununii.

[Cap. C]

Poruncile ce au venit domnului în urma păcii cei dă a doao

Iar după ce a doo oară s-au aşăzat pacea, dă vreme ce între puncturile ce amîndoao împărăţiile avea era şi acest punctu ca adecă : să arădice turcii pă craiul sfeţescu dă la Bender, să-l ducă în locul său, dă care puncturi şi legături vrînd împărăţiia ca să să ţie şi orînduind pentru purcederea craiului cele ce trebuia, poruncit-au şi domnului ca să gătească 700 dă cară,

[1] Scris deasupra rîndului.

500 cu boi şi 200 cu cai, şi cum mai dăgrabă să le trimiţă la Bender ca să fie pentru treaba craiului sfeţescu, care poruncă viind domnului, foarte s-au întristat, dar neavînd ce face pus-au îndată nevoinţă ca să împlinească porunca şi dă aici gătirea făcea, iar şi dă a nevoi cu scrisori şi rugăciuni la stăpîni, ca doară dîntr-acea sumă ar mai scădea, nu înceta, dar nimic nu au putut folosi.

Deci văzînd măriia-sa că nădejde dă scăzămînt nu iaste, măcar că cu destul păs iar făcîndu-se nevoinţă tot se-au făcut şi se-au împlinit toate carăle după poruncă şi la vreme gătindu-se, orînduit-au păste carăle cu cai pă Gligorie comisul şi păste carăle cu boi pă Sugrumale căpitanul şi le-au pornit unde porunca era, care şi la vreme cea poruncită la Bender au sosit. Săvai că numai cazna şi osteneala săracilor şi multa cheltuială şi prăpădirea dobitoacelor au fost, ţiindu-i pîn' la noiembrie în 25 dni, neavînd păgînul şi mîndrul acela craiu nicidăcum gînd ca să meargă, ci cu feliuri dă feliuri dă pricini au mînat lucrul pînă ce s-au răcit vremea, întîi cerşind bani împrumut, zicînd că n-are dă cheltuială ca să să gătească, 1.200 pungi, care împărăţiia i le-au şi dat; apoi iarăşi au zis cum că cu tătari nu va merge nicicum, ci să-i trimiţă oaste turcească şi aşa va merge, iar într-alt chip dă la Bender nu să va arădica. Carele acestea toate şi altele le făcea, ca doară ar îndemna iarăşi pă turci să strice pacea, care după a lui pohtă au şi isprăvit precum mai înainte să va vedea.

Iar după pornirea carălor ce mai sus am zis, venit-au poruncă domnului întru carele scriia cum că înţelegînd împărăţiia că iaste lipsă dă pîine în ţeară şi rămîind împărăţiii multă făină dîn ceia ce să strînsese pentru treaba oştii, să trimiţă măriia-sa să ia 50.000 chile dă la Chiliia, să o împarţă în ţeară şi să plătească chila cîte aspri 55, scriind în ferman că s-au milostivit împărăţiia de o au dat-o raielii. O, ce milă păgînească şi tirănească! făină veche, ploată, mucedă şi stricată, lepădîndu-o săracilor ca să ia bani. Cu răotatea să slujiia păgînii în loc dă milă şi dă bunătate.

Acestu greu mare şi supărare ce căzuse pre săraci mirîndu-se domnul cum ar face să-l rădice dă asupra

ţării, scris-au în doao rînduri la Poartă, rugîndu-se ca doară s-ar putea mîntui ţeara dă acea belea şi nevoie, dar nimic dă acea dată n-au putut folosi. Deci neputînd face într-alt nimic, i-au căutat după poruncă a urma, măcar că toată o arădica nu s-au grăbit, ci dintr-însa numai luînd, iarăşi a mai supărat măriia-sa Poarta şi al treilea rînd rugîndu-se măcar pă jumătate să să mai uşureze şi aşa cu multă rugăminte abia au lăsat să să arădice pă jumătate şi într-acelaşi chip şi dîntr-acea nevoie ţeara s-au mai uşurat.

Iar la iulie 1 dni, au venit un capigi-baş cu poruncă la domnu să gătească haraciul şi la vreme să-l trimiţă la mîriia împărătească, care haraci măcar că dîntr-însul iarăşi cu porunci, cu fermanuri să orînduise şi să didese la cară şi la altele şi prea puţin rămăsese care să vrea putea trimite acea rămăşiţă şi fără bumbaşir, ci numai ca să cîştige pă acel capigi-baş îl trimisese. Deci domnul gătind ce mai era rămăşiţă după poruncă, dăruind şi pă bumbaşirul ce venise, după a lui cuviinţă, l-au pornit şi la vremea cea poruncită s-au aflat la Ţarigrad.

[Cap. CI]

Aici pentru o pomenire să însemnează zidirile ce au făcut preacreştina doamnă a acestui luminat domnu

Precum preaiubitoriul dă Hristos domnu avea mare rîvnă şi fierbinte dragoste spre a zidi şi a înfrumuseţa lăcaşile lui Dumnezeu, asemene [era] măriі-sale şi luminată şi preacreştina lui doamnă Mariia, cu acea iarăşi către cele dumnezeieşti rîvnă fiind, măcar că şi alte multe zidiri, biserici au făcut şi cu dă toate podoabele minunat le-au înfrumuseţat şi le-au grijit. Întîi în oraşul Bucureştilor fiind o bisericuţă dă lemnu, mititică foarte şi veche dă mai cădea, care să chiema Biserica Dîntr-o-Zi, măriia-sa arădicînd acea dă lemnu dîn temelie, dă piatră o au zidit, foarte iscusită şi gingaşă făcîndu-o, o au înfrumuseţat atît pă dînlăuntru cît şi pă dîn afară precum să şi vede; după aceia şi în judeţul Vîlcii, unde să chiiamă Surpatele, dîn temelie iarăşi au zidit o mănăstioară cu toată cheltuiala

mării-sale, foarte frumoasă, făcîndu-i şi curte dă zid împrejur, şi chilioare şi dă toate precum să şi vede, împodobindu-o şi cu odăjdii şi alte odoară bisericeşti, scumpe şi foarte frumoase, şi cu bune zestre, moşii, vii şi altele, o au întărit, unde să odihnescu cu bună viiaţă călugăriţe. Făcut-au şi la Urezi bolniţa iarăşi măriia-sa, iar la leat 7221, fiind aici în Tîrgovişte o mănăstioară iarăşi dă călugăriţe ce se chiiamă Viforîta, unde doară numai sfînta bisericuce era şi foarte proastă, întunecoasă, nezugrăvită, fără clopotniţă şi fără curte, cu 2—3 chilioare numai ce şidea bietile călugăriţe şi alt nimic, biserică veche foarte, care s-au mai dires o dată dă un Radul vodă, măriia-sa văzînd şi cuprinzîndu-se dă dumnezeiescul năstav, cu multă pohtă se-au îndemînat şi sîrguind cu toată inima, se-au apucat întîi dă sfînta biserică dă i-au mai lărgit ferestrile, o au zugrăvit frumos, o au pardosit cu lespezi şi o au grijit precum să cade, făcînd şi toată orînduiala odăjdiilor foarte frumoase şi cuviincioase; împodobitu-o-au şi pă din afară cu chilii frumoase de piatră şi tot cu zid o au încungiurat, făcînd şi clopotniţa, lucru foarte gingaş şi cuvios precum în ochii tuturor să vede.

Tot într-acest an aflatu-se-au în Tîrgovişte dă ceia parte dă Ialomiţa un izvor minunat, izvor mare, cu apă multă uşoară şi bună, care şi bună zidire împrejur avusese şi dă a vremii poate-fi vechime să astupase şi să acoperise dă pămînt cît nu se cunoştea nimic, dă au mai fost au dă n-au mai fost vreodată fîntîna, nici să afla nimeni dîn bătrîni ca să o fie ştiut cînd au fost dăşchisă. Deci pre-ntîmplare atunci aflîndu-se şi văzîndu domnul un lucru frumos şi minunat ca acela, numaidăcît au pus dă l-au curăţit şi l-au zidit frumos împrejur şi au făcut fîntînă foarte frumoasă şi minunată precum să vede.

[Cap. CII]

Mergerea domniii dîn Bucureşti la Tîrgovişte şi altele ce în urmă s-au întîmplat

Toată vara în Bucureşti pretrecînd domniia, la 20 ale lui avgust purces-au măriia-sa cu toată boirimea

şi zăbovind cîteva zile pă la satele mării-sale Mogoşoaia, Potlogii, la 29 dni, cu frumos alaiu, după obiceiu, au întrat în scaunul Tîrgovişţii.

Cu 2 săptămîni însă pînă a merge domniia, să întîmplase dă să aprinsese tîrgul, uliţa cea mare, şi arsese foarte rău pînă încît ajunsese focul şi în curtea domnească dă arsese Sfînta Vineri ; ajunsese şi casele cuconilor şi arsese învălişul la o păreche dă case, unde apucînd slujitorimea în grab au stinsu dă nu au ars mai mult. Şi altă păreche dă case mai mici arzînd pînă în pămînt şi tot ce era împrejurul curţii, dă care stricăciune a focului domnul înţelegînd, foarte s-au întristat, măcar că îndată iarăşi sosind fericitul domnu în Tîrgovişte, apucatu-se-au toţi şi cu mare nevoinţă sîrguind, în scurtă vreme s-au încheiat tîrgul la loc iarăşi precum au fost, grijind şi măriia-sa atît casele, cît şi curtea şi tot pîn-în iarnă.

Tot într-acest an, precum cu altele multe, domnul, curtea domnească o au înfrumuseţat, fiind zidul dîmprejurul curţii [domneşti de la Bucureşti] [1] stricat şi foarte scund măriia-sa s-au îndemnat şi au pus dă l-au dires şi l-au mai înălţat împrejur-jur făcînd şi odăile seimenilor tot dă piatră, că era dă lemnu vechi şi foarte proaste. Iar după sosirea domnii în Tîrgovişte, viind călăraşi dă la Ţarigrad, scriia boierii cum că iaste poruncă pocloanele bariamului cele dînlăuntru să le trimiţă măriia-sa cum mai dăgrabă ca să să afle înaintea bariamului cu 10—15 zile acolo, ca să să dea.

Deci măriia-sa după poruncă gătindu-le, le-au trimis cu vătaful za călăraşi iar după aceia gătind şi celélalte pocloane ale veziriului, ale chehaielii, le-au trimis cu Gligoraşco vistierul.

Împlinitu-se-au cu bună fericire şi al 24-lea dă ani dîn domniia bunului acestuia domnu, la leat 7221, octomvrie 25 dni.

---

[1] Adăugat marginal.

[Cap. CIII]

Începerea anului al XXV-lea al domniii luminatului domnu Io Costandin Basarab-voievod

Unde într-o fărîmă dă liniște și odihnă lucrurile cîtuși dă cît să afla și cu puțin răsuflu domnul și țeara dăspre supărările cele păgînești supt mila și bunătatea acelui veziriu bun, iată fără dă veste nenorocirea strămută lucrurile, că la 11 dni ale lui noiemvrie s-au înțeles cum că împărăția neputîndu-se odihni a avea pace cu moscalii, fiind îndemnat foarte dă craiul șfețescu, cu multă ocară și necinste pre soli și pre zăloagile moscalilor cu toți oamenii, ca o turmă dîndărăt i-au dus și iarăși i-au băgat la Idicula, și cîți s-au aflat pă lîngă dînșii moldoveni, greci, dă le slujiia, i-au băgat pre toți la catargă, mazîlind numaidăcît și pă Isuf-pașa veziriul și surgunindu-l, l-au trimis la Sacăzu, dă acolo la Rodos, lucru care d-a mirare tuturor, închide solii, scoate solii, îmbracă-i cu caftan, fă pace, strică pacea, acatastasie păgînească!

Pricina însă acestor nestatornicii era craiul sfețescu și cu hanul, mai avînd și pă alți 2-3 mijlocitori precum să înțelegea: pă îmbrohorul cel mare al împăratului, pă ceauș-baș și pă capigilar-chehaiasî al împăratului, a cărora cinste și ispravă ce mai pă urmă li s-au întîmplat, mai înainte să va vedea.

După ce au închis dară pă soli și pă veziri l-au surgunit, îndată făcînd veziri pă Nisangi Suliman-pașa, s-au răspunsu dă oaste, carele îndată ce s-au pus veziri au trimis la domnu pre baș-ciohodar al lui cu mujdea, adecă cu colac dă vezirlîc, pre carele priimindu-l domnul cu cinste și dăruindu-l, înapoi l-au trimis; după acestea dară împărăția cu dăgrab gătire făcînd, numaidăcît dă la Țarigrad către Odriiu au purces, arătînd grabnică gătire dă oaste, cu acela socotind să îngrozească pre moscali, săvai dă pornirea le-au fost numai mînioasă și groaznică și cheltuiala mare, iar alt nimic. Că mergînd împărăția la Udriiu, veziriul și ceialalți toți cu ordiia, șidea afară la corturi dă le-au stătut corturile întinse toată vara și toată iarna afară dîn Odriiu, pînă au putrezit dă tot.

Văzînd direpț aceia domnul strămutarea Porții și a obrazelor, fiind și Bunea Grădișteanul biv-vel-comis

dă cîtăva vreme la Poartă, măriia-sa au gătit dă aici pă Iordache Creţulescul vel-postelnic şi l-au trimis la Poartă, scrind Bunii comisul să vie. Deci mergînd vel-postelnic, n-au apucat împărăţiia la Ţarigrad, ci după ea la Odriiu mergînd, acolo s-au împreunat cu veziriul, carele cu cinste priimindu-l, l-au îmbrăcat şi cu caftan. Iar comisul Bunea luîndu-şi zioa bună, numai-dăcît au purces şi au venit în ţeară.

[Cap. CIV]

Poruncile ce după ce s-au stricat pacea domnului au venit şi furtuna cea ticăloasă a craiului şfeţescu

După ce s-au stricat pácea mergînd împărăţia la Odriiu, îndată au trimis pă ceauş-baş la hanul şi la seraschieriul dă la Bender cu poruncă ca să să gătească şi să ia pre craiul şfeţescu să-l ducă pren Ţara Leşească, pînă îl va trece în ţeara lui, precum însuşi hanul către împărăţie să făgăduise că-l va duce.

Poruncind atunci împărăţiia domnului ca să trimiţă dîn haraciu seraschieriului dă la Bender pungi 30, pentru gătirea lui, domnul, văzînd porunca, făcut-au nevoinţă şi gătindu-i i-au trimis, pentru care bani venise silihdariul veziriului. Iar la 12 dni ale lui ghenarie au venit un Husein-efendi cu ferman, poruncind domnului ca să gătească cîtăva sumă dă cherestea pentru treaba podului dă la Saccii, carele fiind orînduit a fi ispravnic după pod şi avînd poruncă şi la domnul Moldovii, au trecut nefăcînd nimic zăbavă aici. Iar la 17 dni aceiaşi lună, au venit arabagi-baş împărătescu cu poruncă să gătească 3.000 dă cară pentru oaste, care porunci fiind grele foarte şi preste putinţă, făcut-au domnul rugăciune şi mare jalbă la Poartă; deci după jalba şi rugăciunea domnului au mai scăzut dîn cară şi au lăsat pe 1.000, care gătindu-se s-au trimis unde era porunca.

Între acestea toate cade-se să scriem şi furtuna cea ticăloasă a craiului şfeţescu, ce dă la cei ce nădăjduia ajutori i-au venit pentru o pomenire

După ce (precum mai sus se-au zis) au poruncit împărăţiia hanului şi serascheriului să să gătească să ducă pre craiul, ei numaidăcît după poruncă au trimis la craiul dă i-au făcut ştire ca să să gătească să meargă după cum iaste porunca; el au răspunsu că nu va merge, că nu iaste gata, iar cînd să va găti, au zis că le va face ştire pricinuind că nici are dă cheltuială, căruia măcar că şi mai înainte îi didese împărăţia 1.000 dă pungi dă bani împrumut, dar el mai cerea să-i mai dea încă o miie, socotind că cu pricini dă acestea zăbovindu-se, doar va îndemna pre însuşi împăratul să meargă cu putere mare către Bender şi cu dînsul să meargă pîn-în Ţara Leşască şi dă acolo precum va cunoaşte că-i dă îndămînă aşa să facă, pentru că gîndul lui era cu totuluşi şi [cu] tot ca să arădice puterea turcească spre biruinţa moscalilor, ca să nu meargă ruşinat în ţeara lui, ci biruitoriu. Dar el aceasta socotiia (iar moscalii lua tot în ţeara lui şi prăda pînă ce şi în Finlandiia întrase şi dă Stocolma, scaunul lui, să apropiiase şi pre toţi şfeţii în mare frică şi groază îi băgase).

Iar împărăţiia văzînd că zăboveşte ceauş-baş (dă vreme ce i să poruncise ca pînă în 20 dă zile să meargă şi să să învîrtejască cu răspunsul, au că va merge, au că nu va merge), îndată au trimis şi pă imbrohorul cel mare iarăşi la hanul şi la serascheriul cu poruncă, numai să-l rădice ori cu voie, ori fără voie, cum vor şti, cu care poruncă sosind imbrohorul însuşi, după ce s-au împreunat cu hanul, cu seraschieriul, s-au dus şi la craiu ca să împreune şi să-i spuie şi lui porunca. Iar el nicidăcum n-au vrut să-l priimească ci ş-au trimis ispravnicul dă au vorbit cu imbrohorul, căruia spuind ce şi cum era porunca împărătească, îndată au mersu dă au spus craiului său, cum că imbrohorul împăratului au adus tare poruncă numai să te rădici să mergi cu hanul şi cu seraschieriul să nu faci într-alt chip, că pă urmă nu va fi bine. Deci el văzînd că-l silescu pînă într-atîta le-au răspunsu că nu va merge

nicidăcum, că nici are dă cheltuială, nici iaste gata; care hanul şi seraschierul văzînd că nicidăcum nu-l pot pleca ca să meargă, mîhnitu-se-au pîn-în suflet, văzînd şi conoscînd că sfîrşitul nu va să le fie bun, dă vreme ce unile făgăduise către împăratul şi altele vedea că urmează, işiia în scurtu toate zisele şi scrisele lor la minciună.

Deci aşa necăjiţi fiind, îndată au scris la împărăţie, făcînd ştire că nici cu un mijloc nu-l pot urni, ci încă şi meterez au făcut împrejurul saraiului unde şidea, cu acel gînd că de-l vor sili adecă, mai tare să stea împotrivă cu războiu; care lucru necuvios împărăţiia aflîndu-l, foarte s-au tulburat, dă care făcîndu-se sfat s-au socotit să i să mai poruncească încă o dată şi dă va sta iarăşi împotrivă să-i dea războiu şi sabie cît măcar să piiară şi el dă nu-l vor putea lua viu, pentru că şi muftiul aşa aflase în legea lor, adecă: cel ce arădică sabie împotriva împăratului să piiară şi într-acestaşi chip au dat şi fetfa şi au trimis cu porunca aceia pă un Isub-aga carele îndată ce au sosit iarăşi au trimis dă i-au mai zis să iasă să între în cetate, că aşa iaste porunca împăratului, că apoi vor urma lucruri primejdioase dă nu să va supune poruncii. Dar el nimic dîn ceia ce începuse nu să mai muia, ci încă şi mai dîrzu sta, şi mai tare răspundea că: nu va merge d-ar şti să piiară pînă la unul (şi nu să uita ticălosul că în mînă le era ci trufiia orbindu-l primejdiia însuşi îşi căuta). Deci văzînd hanul, serascheriul că nicidăcum nu să supune, numaidăcît işind dîn cetate cu mulţime dă oaste, coborînd şi 12 tunuri mari, au mersu unde şidea craiul şi puind tunurile împotriva saraiului, au pus şi tătărimea dă o parte şi inicerimea dă altă parte în rînduială dă războiu, socotind ca doară văzînd, craiul să va înfricoşa şi să va lăsa dă pizma ce avea, dar nici cu aceia nimic n-au isprăvit.

Aşadar aşăzînd oştile, au trimis hanul şi seraschieriul dă au mai chemat pă ispravnicul lui şi i-au mai zis să meargă să zică craiului să să supuie poruncii împărăteşti că, nesupuindu-se, vor să împlinească porunca să-i dea, adecă războiu, ci acum dar să-şi aleagă ceia ce-i va fi mai dă folos şi dă cinste, care acestea toate mergînd Crot ispravnicul lui şi zicîndu-i-le, nicidăcum nu s-au mai muiat dîn inima ce avea întîiu,

ci iarăşi cu dîrză inimă şi cu mare megalopsihie s-au arătat răspunzînd că dă acolo mort [va ieşi], iar viu nu va ieşi. Că dă iaste sultanul împărat şi el asemene împărat iaste, ci dă ar şti să piiară pînă la unul, nu să va da. Care răspunsu viind la hanul, la seraschieriul, numaidăcît au dat poruncă dă au slobozit tunurile asupra saraiului în 2 rînduri şi nicicum n-au putut nemeri în saraiu ca să strice ceva. După aceia au început a arunca combarale şi iar nimic. Apoi au dat poruncă inicerilor ca să să apropie ei să dea foc; ei n-au vrut nicicum, răspunzînd că nu vor da ei războiu că-i cunoscu că nu sînt împotrivnicii împăratului şi cum că nici hatişerif împărătescu ca să le dea războiu nu iaste. Deci hanul văzînd, au adus numaidăcît şi hatişeriful şi fetfaoa muftiului dă le-au arătat, dar ei tot sta înstînjeniţi şi nu vrea să să supuie poruncii, zicînd că ei într-înşii nu dau (care aşa să înţelegea cum să fie fost şi la aceia un meşteşiug al hanului, după cum să vede mai în jos că au urmat, ca doar l-ar lua pre craiu nevătămat să nu i să întîmple vreo primejdie).

Văzînd direpţ aceia hanul şi saraschieriul că nu se supun şi plecase zioa spre seară, au lăsat toată oastea împrejurul casii lui pînă a doao zi, iar inicerii păste noapte au trimis la ispravnicul craiului şi i-au zis ca să zică craiului: fără dă nici o temere să să scoale atunci noaptea să meargă la dînşii că ei îşi vor pune capul pentru dînsul şi nu-l vor da în mîinile lor, ci-l vor duce ei tocma la împăratul. Dar nici cu aceasta nu l-au putut pleca, răspunzînd că el turcu nu mai credo, ci ce vor şti să-i facă. Să-i facă: *bildi ilden* cal masă. Strîngîndu-se direpţ aceia o doao zi iarăşi toţi şi spuind inicerii cum că au trimis noaptea ca doar va merge dă bunăvoia lui la dînşii şi nu au vrut, ci au răspunsu tot cu semeţie, făcutu-s-au hanul şi seraschieriul a da bacşiş inicerilor şi a le da poruncă dă războiu, carii îndată dînd năvală au început a slobozi focul.

Craiul încă şi cu cîţi oameni avea pă lîngă dînsul închizîndu-se în case, nu da prost foc şi ei după feristri şi aşa au dat războiu pînă în diseară şi nimic nu putea să le strice, că craiul, cum vedea mulţimea dă iniceri, numai ci începea a arunca galbeni pă fereastră. Inicerimea văzînd galbenii, da morţi la dînşi, iar cei

dîn casă, cum îi vedea năvălind la galbeni numai cî sloboziia focul, ci-i prăpădiia, pîn' ce văzînd că înnoptează s-au apucat tătărîmea a căra fîn şi paie şi a năvăli pă dîn dosul saraiului şi a grămădi pîn' ce au ajunsu dă învăliş; decii numai ci au dat foc paielor şi dîn paie s-au aprinsu saraiul, care nevoie şi amară nenorocire văzînd ticălosul craiu şi toţi ai lui, că-i îneca dăspre o parte fumul, dăspre altă parte îi îngroziia focul, că să aprinsese şi podina, dăspre altă parte gloanţele, dat-au năvală carele cum au putut dă au sărit pre ferestri. Dar încătro făcea tot amar şi otravă dă dînşii ticăloşii era, că împrejurul saraiului mulţime dă tătari fiind, care cum săriia îndată îl lua; aşa şi ticălosul craiu văzînd primejdiia şi dăznădăjduirea scăpării şi a mîntuinţii, rămîind numai cu o slugă, dat-au şi el năvală pă fereastră, unde îndată ce au sărit, ca să nu primejduiască, au început a striga sluga: craiul, craiul, pă carele numaidăcît luîndu-l nişte iniceri, l-au dus la hanul, fiind acolea aproape.

(Vedeţi ce furtună, vedeţi primejdie ce trufiia aduce, că unde craiu nebiruit să scriia, dă păgîni tirani şi varvari ajunsese a să ocărî, [lucru dă mirare] [1], neavînd nici o vecinătate, nici o conoştinţă cu dînşii, furtuna pren apostasia Mazépii a năzui la ajutoriul varvarilor l-au adus. Pentru aceia nimeni să nu să semeţească în puterea sa, ci într-al lui Dumnezeu ajutoriu să năzuiască.)

Ducîndu-l direpţ aceia la hanul, priimitu-l-au cu cinste, zicîndu-i multe cuvinte dă mîngîiere; după aceia învăluindu-l într-un ibram, fiind foarte zăpăcit şi îngrozit dă cele ce văzuse, l-au pus într-o căruţă şi aşa cu toată oastea luîndu-l la mijloc l-au dus în cetate şi l-au pus în saraiurile paşii, numai cu vreo 30-40 dă oameni dă ai lui că pă ceialalţi ce mai avusese, tătarii, pre unii robise, pre alţii turcii îi luase şi cîţi era mai tineri îi şi turcise, arătîndu-şi precum la toate şi la aceasta păgînii toată varvarătita şi răutatea.

Făcînd după aceia ştire la împărăţie cum că l-au dus în cetate, împărăţia numaidăcît au poruncit să-l ducă la Odriiu şi aşa, după poruncă, l-au arădicat dă la Bender şi l-au dus la Odriiu. După ce deci au sosit acolo, orînduitu-l-au să şază într-un sat ce-i zic Demir

[1] Scris deasupra rîndului.

Deşti, aproape dă Odriiu, şi acolo conăcindu-l, tocmai atunci s-au dăştăptat păgînii ş-au conoscut lucrul cel necuvios ce au făcut şi văzînd că au greşit dă către amîndao părţile, şi dă către moscali adecă, şi dă către craiul şfeţescu. Dă către moscali, căci, fără dă nici o pricină, au stricat pacea şi iarăşi le-au închis solii şi zăloagele au atîta dăfăimare în Idicula, lucru care să minuna tot Ţarigradul, şi dă către craiul şfeţescu, căci cu războiu şi cu atîta necinste dă la Bender l-au luat, făcîndu-i ocară ca aceia, precum mai sus se-au zis.

Ca să arate împăratul că, cîte s-au făcut n-au fost în ştirea lui, pus-au pricină tuturor acestor lucruri asupra hanului, asupra muftiului şi asupra seraschieriului dă la Bender şi a ceauş-başii ; pre aceştia, zic, pricină aruncînd, i-au şi mazîlit şi i-au şi surgunit. Pre hanul l-au surgunit la Sacîzu, puind han în locul lui pre Caplan Gherei-sultan, iar seracheriului dă la Benderi, Ismail-paşii, luîndu-i tot, l-au închis acolo în cetate.

Iar după toate turburările acestea, un Mula Ibraim, carele odată fusese căpitan-paşa, luînd asupra lui şi făgăduind împăratului că el va aşăza lucrurile dă către amîndoao părţile şi le va linişti, şi dă către moscali, şi dă către şfeţi, dă către moscali, adecă să întărească iarăşi pacea şi dă către craiu să-l facă el să meargă pre mare în ţeara lui, nimic mai supărîndu-se şi mai turburîndu-se împărăţiia, care auzind împăratul foarte s-au bucurat şi numaidăcît la stepena veziriii l-au înălţat, făcînd pre veziriul ce era Suliman-paşa, capetan-paşa şi pă căpitan-paşa caimacam, dînd îndată poruncă hanului seraschieriului ca să caute să împlinească tot ce va fi avu craiul pagubă în răzmiriţa ce i s-au făcut şi să-i scoaţă şi toţi oamenii ce-i robise.

Puindu-se direpţ aceia veziri acel Mula Ibraim, îndată au trimis dă au scos dîn Idicula pre soli şi pă zăloagile moscalilor şi i-au dus la Odriiu. După ce deci pă toţi i-au dus acolo, cercetîndu-i pentru pace, i-au conoscut a pohti şi a priimi ; cercetînd şi pe craiul şfeţescu dă mergerea lui, nimic nu să putea apropiia, nici îi da ascultare, nici primiia sfatul şi îndemnarea lui. Trimis-au [direpţ aceia] [1] într-o zi dă i-au zis : ca să-i fie cu voie să trimiţă corturile [să le întinză] [2]

[1] Scris deasupra rîndului.
[2] Scris deasupra rîndului.

aproape dă sat unde şidea el şi dicii să meargă şi veziriul, şi alţii şi să meargă şi el să să împreune acolo şi să-şi vorovească cîte cevaşi pentru chiverniseala lui, care atunci au primit şi el aşa să fie. Iar cînd, au fost a doao zi, gătind veziriul alai frumos ca să-i facă şi mergînd la locul unde se gătîse dă împreunare, au trimis dă au dat veste şi craiului cum că s-au apropiiat veziriul să iasă şi el, să meargă după cum s-au făgăduit. El au răspunsu că nu va merge, că nu-i iaste bine. [Mai trimis-au şi al doilea, şi al treilea rînd şi nicicum n-au vrut să meargă][1], care lucru necuviios văzînd veziriul, foarte s-au mîhnit dă atîta necinste ce i-au făcut, dă vreme ce s-au învîrtejit în Odriiu fără dă nici o ispravă. Deci văzînd că nu lucrurile precum socotiia îi mergu, ci într-alt chip să urzescu [şi urmează][2] şi cunoscînd că nu va fi bine dă dînsul, dă vreme ce cîte făgăduise împăratului nici una nu putea isprăvi, socotitu-s-au dăcît să primejduiască el, să aducă mai bine împăratului strămutare. Scormonind şi îndîrjind foarte tare pre toţi, ca să scornească răzmiriţă şi apropiere a-şi isprăvi după pohta sa, dar iată totdăodată [nenorocirea i-au strămutat nădejdea că][3] aflînd împăratul numaidăcît l-au mazîlit şi dă vezirie, şi dă viiaţă, numai 2 săptămîni fiind veziri.

Asupra dară zarvii şi furtunii ce să întîmplase craiului şfeţescu la Bender, iată şi Stanislav Leşcinschi, carele să numiia craiu Ţării Leşăşti, trecînd pren Ţara Ungurească teptil, au întrat în hotarăle ţării noastre, în tîrgu în Cîmpu Lungu, carele mergea la craiul şfeţescu ca cu el sfătuindu-se să socotească la ce cale vor pune şi în ce chip vor găti cursă şi laţi asupra moscalilor, sau mai bine să zic asupra pravoslaviii. Aceasta el socotiia, iară ochiul cel neadormit al dumnezeieştii pronii la alt sfîrşit au orînduit lucrurile, că îndată ce au sosit la Cîmpu Lung au dat păste ticăloasa furtună şi strămutarea ca împotrivnică a lucrurilor craiului şfeţescu, care, aflîndu-le, neîndrăznind a să învîrteji pă unde au venit, dă vreme ce începuse a-l sămui şi a să dăscoperi că el iaste, temîndu-se să nu încapă la primejdie, văzînd că nu precum socotiia

[1] Adăugat în josul paginii.
[2] Adăugat deasupra rîndului.
[3] Adăugat deasupra rîndului.

el lucrurile îi mergu, numaidăcît înţelegînd dă ticăloşiia craiului, iarăşi tiptil luînd în jos în Ţeara Moldovii, au tras şi ajungînd la Iaşi, domnul Ţării Moldovii aflîndu-l că iaste el, numaidăcît au făcut ştire împărăţii, avîndu-l pre el cu pază pînă va vedea în ce feli şi cum va fi porunca împărăţiii, dă care înţelegînd împărăţiia, numaidăcît au poruncit seraschieriului dă la Bender şi au trimis la Iaşi dă l-au arădicat cu cîtăva slujitorime şi cu cinste dă la Iaşi l-au dus la Bender, pre care paşa cu priiminţa cea cuvioasă l-au priimit, orînduindu-i şi toate cele trebuincioase ca unui craiu, după cinstea şi stepena lui.

Iar pravoslavnicul nostru domnu, sosind vremea cea obicinuită ca dîn scaonul Tîrgoviştii să să mute, la fevruarie 26 dni, purces-au dă acolo şi cu fericire la martie 1 dni, au sosit în scaonul Bucureştilor. Iar după ce au sosit în Bucureşti, neapestit venit-au porunca domnului dă la Poartă, ca să trimiţă la Bender 30 pungi dă bani, să să dea leafă cazacilor şi lèşilor ce era acolo şi să trimiţă şi 250 salahori ca să curăţe Prutul, dă unde întră în Dunăre pînă la Ţutora, pentru ca să poată umbla fără dă zminteală vasele cu zahareao, orînduind şi pă domnul moldovenescu să trimiţă şi el 1.000 dă salahori, tot la Prut, şi iarăşi au mai venit şi altă poruncă ca să mai trimiţă 1.100 dă lémne, fără céle ce mai sus s-au pomenit, la Sacci, pentru tocmirea podului, pre unde era să treacă oastea, şi 150 de salahori, iar acolo, pentru lucrul podului. Aşijderea şi pentru caii care era dă treaba tunurilor poruncă s-au dat ca, pînă la sfîrşitul lui martie, să să afle la Odriiu, care porunci totdăodată viînd, întru mare grijă pre domnu şi pre boiari au băgat, că nu era puţin greu şi uşoară povară a să plini atîtea porunci dăodată, pentru că ticăloasa dă ţară foarte tare slăbise, că şi vitele să rărise şi pîinea să împuţinase. Iar înţeleptul domnu şi acéste cumplite şi peste putinţă porunci cu ajutorul cel dă sus toate cu buna a mării-sale şi înţeleapta chiverniseală le-au împlinit şi toate acéstea la a lor cuvioasă vreme le-au trimis după poruncă.

Iar după ce au mazîlit pă Mula Ibraim, stătut-au cîtăva vreme împărăţiia fără veziri, numai ci isprăvniciia Damas Ali-paşa, ginerile împăratului, lucru foarte dă mirare, care niciodată nu să pomeneşte, Împărăţiia

Turcului să fie fost [întru turburări][1] şi nestatornicii ca acestea, care toate acestea craiul şfeţescu le-au pricinuit şi atîta i-au făcut, cît şi însuşi ei nu ştiia ce vor mai face, ci umbla ca nişte zăpăciţi, strămutînd lucrurile lor într-o zi într-un feli, într-alta într-alt feli.

Iar luminatul domnu între toate valurile ce dă către turci avea, necontenit iubind înfrumuseţa în tot feliul curtea domnească, între altele au făcut şi slomnul cel dă carîtele domneşti [dîn Bucureşti][2], dă piatră din temelie, precum să vede cu stîlpii tot dă piatră, lucru foarte iscusit, care mai înainte era dă lemnu, înălţînd şi zidul curţii împrejur-jur fiind foarte pitulat şi stricat.

[Cap. CVI]

Poruncile ce, în cîtă vreme au fost Poarta fără veziri, domnului au venit

Fără veziri încă fiind Poarta, au venit un salahor împărătescu cu poruncă la domnu .să gătească 800 dă salahori, să-i trimiţă la Hotin ca să lucreze acolo la cetate. După aceasta iată şi altă poruncă : să mai gătească încă 400 dă salahori, iarăşi pentru acea treabă. Deci domnul (săvai că era lucru foarte cu greu) făcînd multă nevoinţă şi cu bani, şi cu slujitori au împlinit acii 1.200 salahori şi i-au trimis unde porunca era, trimiţînd păste ei mai mari pe Iordache Caramanlîul velclucer za arie împreună şi cu Robe căpitanul za călăraşi ot Rîmnic.

Neapestit după aceasta au venit, un arap Mehmet aga, om al silihtari[ului] Ali-paşii ce era în loc dă veziri, cu poruncă către domnu şi însuşi măriia-sa să să rădice cu toată curtea măriі-sale şi să meargă cu 2.000 dă oameni la Hotin, să lucreze la cetate, care poruncă domnului viind, măcar că cu greu era şi măriі-sale, şi tuturor, iar încă şi după poruncă numaidăcît au început a să găti, ca să meargă. Înţelegînd dirept aceia lăcomiia cea păgînească că domnul după a lor poruncă numaidăcît au urmat şi face gătire ca să purceagă, într-altă socoteală lucrul au pus, ca să mai poată

[1] Scris deasupra rîndului.
[2] Scris deasupra rîndului.

pă ticăloasa ţară a prăda, că nesocotind supărările şi povările cele cumplite ce în trecuţii ani însărcinase ticăloasa dă ţeară nesăţioasa lor tirănie, scris-au domnului cum că împărăţiia au socotit iarăşi ca să nu mai meargă măriia-sa la Hotin, ci să şază în scaun ca să poarte grijă, să împlinească alte porunci împărăteşti ce ar mai fi, numai să trimiţă la Hotin cei 2.000 dă oameni, cu carii era orînduit să meargă măriia-sa, şi să trimiţă şi vreo 2 boieri cu salahorii aceia să lucreze la cetate şi să dea şi 200 pungi dă bani huzmet la miriia împărătească. O! varvară şi păgînească neomenie! pînă în cît şi cum necăjăşti pă supuşii tăi. Care porunci domnului viind mîhnitu-se-au şi s-au turburat pînă în suflet mai mult pentru atîta sumă dă bani ce pre-ntreg dă la ticăloasa ţară cerea, pentru care domnul numaidăcît au scris cărţi la chehaiaoa, la veziriul, cu multe rugăminte, ca doară s-ar milostivi să mai uşureze ţeara dîntr-atîta nevoie, arătînd că nu iaste nici într-un chip cu putinţă a să da acea sumă dă bani.

Dar nici într-un chip împietrirea inimilor cei păgîneşti n-au putut-o pleca spre umilinţă, ci încă şi mai cu mare pornire această poruncă o au întărit, numai să să dea dăplin să nu fie într-alt chip. Deci domnul văzînd cumplita poruncă, săvai că era foarte cu greu şi păste putinţă aşa dăgrab atîta sumă dă pungi dîn ţeară a să da, iar încă şi văzînd domnul şi boirimea că într-alt chip nu să poate şi temîndu-se, fiind şi vremile turburate, ca nu cumvaşi să curgă altele mai grele în ţeară, precum şi la alte nevoi şi păsuri ale ţărîi dă multe ori dîn bunătatea mării-sale cu ajutoriu ţărîi dîntru ale mării-sale s-au arătat, aşa şi la această grea şi mare nevoie văzînd slăbiciunea şi neputinţa pămîntului, fiind alte dăjdi şi alte nevoi în ţeară, s-au arătat cu mare ajutoriu dînd dă la măriia-sa pungi 60; dat-au şi boierii pungi 50; luat-au şi împrumut dă la unii, alţii la Odriiu, şi s-au împlinit suma cît au fost porunca şi s-au dat la miriia împărătească. Iar după aceia mai răsuflînd bieţii săraci cîte cevaşi, au işit o dajde în ţeară pentru banii ce didese domnul şi boierii şi cu încetul s-au strînsu banii şi şi i-au luat fieştecare şi într-acestaşi chip s-au împlinit cu ajutoriul lui Dumnezeu şi această păgînească poruncă.

Pacea ce iarăşi au făcut turcii cu moscalii şi cele ce au urmat în urma păcii în ţeară supărări dă la turci

Lucruri mai nestatornice, mai netemeinice şi mai învăluite dăcît într-acest an, socotescu că nici un veac nu va fi adus pre nicăirile, ca cum au adus acest timpu la Impărăţiia Otmănească, că într-o zi striga dă pace, iar într-alta odrăslea nepacea, într-o zi îmbrăca pă soli cu caftane, într-alta iarăşi îi închidea şi îi ocăriia, şi într-acestaşi chip cîtăva vréme întru turburare lucrurile păcii să purta. Iar la 28 dni ale lui iunie, viind călăraşi dă la Odriiu, scriia boierii domnului cum că au scos iarăşi pă soli dă la închisoare şi au făcut iarăşi pace, mai alcătuind cîtecevaşi pă lîngă cele dîntîi cerere ce la Prut să legase şi să aşăzase, adecă să mai dea moscalii pre an 80 pungi dă bani pentru cojoacele tătarîlor, care obiceiu fusese şi mai dă dămult, iar pre vremea ce în urma Beciului s-au făcut pacea, s-au stricat.

A doao, să să mai lăţească hotarăle turcilor spre pămîntul moscalilor într-acestaşi chip: hotarul turcescu mai înainte era apa Samarul şi hotarul moschicescu apa Orelul, ci între apa Samarului şi a Orelului la mijloc iaste cîtva pămînt. Ci acel loc l-au cerşut turcii dă la moscali ca să aşaze acolo pre cazacii cei ce fugise cu Mazepa-hatmanul şi încă, pă lîngă aceste ape să n-aibă voie nici o parte, nici alta să facă cetăţi, nici turcii adecă pă lîngă Samar, nici moscalii pă lîngă Orel.

A treia, să-şi rădice moscalii mîna deasupra Ţării Leşăşti.

A patra, pricina şi vina acestor turburări ce s-au întîmplat într-aceşti 3 ani între turci şi între muscali, să şi-o ia moscalii asupra lor, mărturisindu-se că ei au fost şi sînt dă la început şi pînă acum pricinuitorii acestor multe scandale.

La aceasta a lor cérere, plinitu-se-au cu adevărat cuvîntul Isaii carele zice că: răotatea au orbit şi au tîmpit inemile lor, ca văzînd să nu vază, şi auzind să nu audă şi să nu înţeleagă. Un lucru ce pren toate laturile pămîntului s-au auzit, vor după a lor năprasnecă

voie să-l acopere, ca cum ar vrea neştine să adune toată lumina den lume ca supt obroc să o vîre. Însă acéste adaose, solii şi zăloagele moschiceşti, ori dă voie, să zicem, ori dă nevoie a primi le-au căutat şi priimind toate céle ce putérneca Poartă au poruncit, numaidecît împărăţiia, den solii cei ce să afla acolo, pentru întărirea acelor puncturi şi aşăzămînturi mai mult, au slobozit pre Avraam Lupohikov, fratele ţariţii ţarului Petru, călugăriţa, carele în trecutul an cu solie la turci dă ţarul să trimisése.

Iar turcii, după ce s-au zvonit pacea ce au făcut cu moscalii, precum mai sus s-au zis, aflat-au altă panurghie a face, cu pricină ca să facă cetatea Hotinului precum mai înainte să va vedea că au şi făcut-o, cu care pricină au coborît multă sumă dă oaste la pod la Sacci, orînduind şi zaharéle, şi cară, salahori şi de toate dă céle ce trebuiescu dă treaba oştilor şi a lucrului ; însă nimeni atuncea nu să putea domiri ; ce le iaste, socoteala păgînilor şi gîndul a face ? de vréme ce dăspre moscali arăta pace, dăspre léşi, cum mai înainte să va vedea, aşijderea, şi aşa cu pricina céia, la Sacci strîngîndu-se toate oştile, trimiţînd şi 50 de balghemezuri, 150 de tunuri şi mulţime dă oaste, lucru foarte dă mirare : la lucru şi zidire dă cetate să meargă atîta mulţime dă oaste, precum să înţelegea, cu turci, cu tătari, ca trei sute dă mie şi mai bine şi cu atîtea tunuri şi alte gătiri şi mai vîrtos, că pînă a mérge la Hotin vrémea să scurta şi da răceala, că pînă a să aduna toţi şi pînă a purcéde au venit şi luna lui avgust ; deci tocmai la avgust 1 dni, după ce s-au adunat toată oastea, făcînd împărăţiia pe Abdi-paşa seraschieriul, seraschieriu peste toate oştile, i-au trimis şi surguci, şi paici împărăteşti (atunci li s-au cunoscut şi ceia ce le era în gînd a face, dar nu le-au dat îndămînă, precum mai înainte să vă vedea, de vreme ce nu lucrurile precum zicea Stănislav au işit).

Poruncindu-i ca să ia şi pre Stănislav-craiul cu dînşii dempreună poate-fi că aceasta le era socoteala ca să-l ducă să-l aşaze craiu în Ţara Leşască, dă vréme ce aşa el dedése turcilor a înţelege că : cum vor mérge spre Hotin, vor işi toţi boiarii cei mari şi dă cinste şi toată Ţara Leşască şi să vor închina lor.

Deci, după vorbele şi părérile lui céle mincinoase şi turcii alunecîndu-se l-au luat şi mergînd pînă la [...] nici unele dîn céle ce Stănislav zisése şi făgăduise nu să vedea. Deci seraschieriul, văzînd că cîte le-au zis au işit toate la minciună, numaidăcît au făcut ştire la împărăţie şi împărăţiia, înţelegînd, foarte s-au turburat şi au poruncit seraschieriului, dă acolea pă Stanislav să-l trimiţă iarăşi înapoi, să-l închiză în cetate la Bender şi ei să meargă la Hotin, să să apuce dă cetate. Deci cu pricina lucrării acei cetăţi, nesuferite greutăţi şi cumplite porunci dă la păgîni au venit domnului şi ţării. Că afară dîn céle 200 pungi ce au dat huzmet împărăţiii, sau mai bine să zic năpaste, carele şi mai sus s-au pomenit, şi afară den cea miie de salahori ce cu Iordache vel-clucer za arie s-au trimis la Hotin, au venit poruncă mării-sale ca să mai trimiţă 2.000 de salahori, cu care era orînduit măriia-sa să meargă şi 1.600 dă cară, unele să meargă la Hotin, iar altele să încarce zahareao, să meargă pă uscat iarăşi la Hotin.

Aceste păgineşti cumplite porunci totdăodată viind, nu în puţină grijă şi turburare domniia şi toată boierimea au întrat şi măcar că în multe feliuri au cercat domnul cu rugăminte la Poartă : ca doară ar fi putut mai uşura ticăloasa dă ţară dentru atîta nevoie, dar nimic nu au putut folosi. Deci văzînd că într-alt chip nu să putea, fără numai să să împlinească porunca păgînilor cea crudă, dîn slujitorii ce avea pentru treaba curţii mării-sale, au gătit 1.000 dă cazaci şi trimiţînd la margine bani, au mai strînsu încă 1.000 de salahori, şi aşa cu mult greu plinind 2.000 dă salahori, i-au trimis unde era porunca, trimiţînd mai mare peste ei pă Neagul vel-căpitan za cazaci.

Văzînd dar domnul atît păs şi atîta nevoie ce pă ticăloasa dă ţară căzuse şi mai cu greu decît toate fiind carăle, dă vréme ce să aduna la 3.000 dă cară şi, neputînd face dăspre Poartă nici o uşurare, trimis-au măriia-sa cu rugăminte şi cu daruri la Abdi-paşa seraschieriul şi la tefterdariul ordii, rugîndu-se ca să facă acest bine şi uşurare săracilor : să trimiţă adecă aci sirile să arădice făina dă la oraş dă la Floci, ca să nu mai trépede săracii pînă la Hotin, că nici era cu putinţă a să împlini dîn ţară atîta sumă dă cară. Deci

după rugăciunea mării-sale, au voit şi ei şi au orînduit vasele dă au venit şi au arădicat dă la oraş, şi s-au mai făcut o fărîmă dă uşurare săracilor, că era toată suma acéia a zaharélii obroace 25.000 de făină şi de orzu obroace 25.000.

[Cap. CVIII]

Mergerea domnii la Tîrgovişte şi céle ce s-au întîmplat cît au şăzut acolo

Arădicînd domnul şi acel păs şi grea poruncă a huzmetului, pornind şi toţi salahorii şi carăle la Hotin, şi viind şi mării-sale ferman şi poruncă ca să nu meargă, ci să şază în scaun, să poarte grijă dă alte trebi şi porunci ce ar fi, sculatu-se-au drept acéia măriia-sa den Bucureşti, cu toată casa mării-sale şi cu toată boierimea, şi la avgust 5 dni, au purces, mergînd pă la satele mării-sale Mogoşoaia, Potlogii şi la 11 dni au întrat în scaunul Tîrgovîştii cu halaiu foarte frumos, după obicéiu.

Iar după sosirea mării-sale în Tîrgovişte, nu multe zile trecînd, venit-au călăraşi dă la Odriiu cu carii scriia boiarii că vine un agă vezirescu, ca să dea măriia-sa den haraci pungi 100, care înţelegînd domnul şi toată boierimea foarte s-au întristat, dă vréme ce gréle şi dése poruncile fiind, o făcuse şi domnul, şi boierimea, şi ţara. Însă cu toate acéstea viind şi turcul cu fermanul şi fiind poruncă grabnecă, precum toate măriia-sa le-au împlinit, şi această poruncă, făcînd măriia-sa nevoinţă dempreună cu toţi boiarii şi, neputîndu-se atuncea în grab a işi dajde în ţară, de vréme ce era pă bieţii săraci alte nevoi, ci era supăraţi peste măsură, dat-au măriia-sa şi toţii boiarii de au împlinit banii şi au pornit pă aga de s-au dus cu dînşii după poruncă la miriia împărătească. Apoi cu vréme au ieşit dajde şi ş-au luat fieştecarele banii ce au dat şi într-acestaşi chip s-au împlinit şi porunca aceasta.

Iar la septemvrie 2 zile, viind călăraşi dă Udriiu, scria boiarii mării-sale cum că şi solul cel leşăscu, carele dă cîtăva vreme era acolo trimis dă craiul Avgust şi de céialaltă toată recipospolita, pre carele fiind turcii foarte supăraţi dă clefetiturile şi minciunele craiului

şfeţescu şi ale lui Stănislav, grăind şi zicînd multe împotriva leşilor, nevoindu-se în tot chipul craiul şfeţescu ca doară cu puterea turcilor ar putea face pă Stănislav craiu iarăşi Ţării Leşăşti, atuncea în grab nu i-au dat voie ca să aibă împreunare cu veziriul pînă cînd vrémea au dăscoperit toate meşteşugurile şi făgăduialele céle mincinoase ale lui Stănislav, în meidan le-au scos.

Deci atuncea veziriul l-au adus dă s-au împreunat şi la toate céle ce-i era poruncite dă craiul său şi de recipospolita ascultare au dat, şi iarăşi cu cinste la gazda lui l-au trimis, arădicînd şi paznicii cei ce era mai înainte. Tot cu acei călăraşi au venit şi această veste cum că şi solul ce să aştepta dă la ţarul, dă au priimit cele ce solii lui au tocmit şi au aşăzat cu turcii, au ba, au sosit, pre carele cu mare cinste şi minunat alaiu, zic, că l-au priimit turcii în Odriiu, trimiţînd împărăţiia mulţi agi înainte-i, ceauşi şi paici împărăteşti, şi aşa cu mare pompă şi cinste au întrat în Odriiu.

Iar după ce au sosit, fără dă zăbavă împreună şi cu ceialalţi ce era mai înainte, i-au dus la veziriul dă s-au împreunat şi i-au priimit cu mare cinste, şi văzînd că au adus toate cele ce împărăţiia au pohtit, priimite şi dă ţarul şi întărite cu pecetea împărăţiii-sale, i-au îmbrăcat cu 30 dă caftane.

După aceia a treia zi, ducîndu-i şi la împăratul, după obiceiu, îmbrăcatu-i-au şi acolo cu 40 dă caftane, făcîndu-le mare şi frumoasă cinste. Iar domnul prentre atîtea supărări şi valuri ce au avut şi într-acest timpu avînd pururea gîndul şi inima spre cele dumnezeieşti, îndemnatu-s-au şi au învălit Mănăstirea Dealului păste tot cu table dă aramă şi o au înfrumuseţat precum pre dînlăuntru cu zugrăvele şi cu alte odoară, aşa şi pă dîn afară.

Plinitu-se-au şi anul 25 al domniii lui Costandin-vodă Basarab la octomvrie 29 dni, leat 7222.

[Cap. CIX]

Dă aici să începe a să scrie cele ce la anul al XXVI-lea dîn domniia măriii-sale s-au întîmplat

Fiind Ianache Văcărescul vel-clucer dă cîtăva vreme dus la Poartă pentru trebile ţării, măriia-sa au socotit

dă au trimis pă Grigorie Băleanul vel-vornec şi au scris lui vel-cluceriu să vie, purcegînd dă aici vel-vornec la noiemvrie [...], iar la 13 dni au sosit şi boiarii cei ce fusése la Hotin cu salahorii la lucrul cetăţii, vel-cluceriu za arie i vel-căpitan za cazaci dîmpreună cu ceialalţi căpitani, rămîind acolo încă 5 steaguri dă cazaci, care i-au oprit turcii să mai lucréze încă pînă la 25 dni ale lui noiemvrie la saraiurile paşii.

Venit-au şi Ianache Văcărescul vel-cluceriu la 17 dni ale lui noiemvrie, carele cu multă dreptate slujind domnului şi cu multă nevoinţă spre cumpătarea dărilor pentru folosul ţării, domnul l-au priimit cu cinste, îmbrăcîndu-l şi cu conteş cu samur.

După aceasta viind călăraşi dă la Ţarigrad, scriia boiarii mării-sale cum că porunceşte împărăţiia ca să trimiţă 3.000 dă chile dă făină ce-i mai rămăsése aiceea dîn făina cea dă astă-vară cum mai curînd şi fără de zăbavă, să o ducă la Hotin, lucru foarte greu şi peste putinţă, vreme dă iarnă fiind, a mérge carăle cu făina pînă acolo ; şi într-această grijă aflîndu-se domnul şi toată boierimea, iată şi altă poruncă mai mare şi mai grea dăcît acéia veni, să trimiţă domnnul cară la Ţutora să arădice 100.000 stambolchile, să le ducă iarăşi la Hotin, care să făcea atîta sumă dă cară să meargă, vréme dă iarnă pînă acolo.

Socotească dar fieştecine în cît necazu şi zdrobire a inemii şi domnul, şi toată boierimea să afla, pentru că vedea un lucru foarte peste fire şi peste putinţă, carele nici într-un chip a să face nu să putea.

Însă, a sta amîndooă poruncile jos nu să putea, ci făcut-au măriia-sa nevoinţă şi au găsit cară dă au încărcat céle 100.000 dă chile şi le-au trimis la Hotin, iar dă célelalte fiind lucru foarte peste putinţă, vréme dă iarnă fiind, a să face, fiind şi suma carălor mare, că era poruncă să trimiţă 300, măriia-sa numaidăcît au scris cu multă rugăciune şi la Poartă ca să să milostivească să mai scază şi să lase să trimiţă în primăvară, că fiind iarnă vor peri şi oamenii, şi dobitoacele şi va sta şi treaba jos. Şi au scris şi la seraschieriul dă la Hotin iarăşi şi cu multă rugăminte, ca doară dă nu să va putea afla folos dă la Poartă să scază paşa cevaşi şi numaidecît au pornit călăraşi la Ţarigrad şi la paşa au trimis pă Iordache grămăticul şi aşa au dat Dum-

nezeu și dăspre o parte și dăspre alta dă au venit răspunsu că s-au făcut după rugămintea domnului și s-au scăzut cară 100 și célelalte să să trimiță în primăvară, cum zic ei, la nevrute.

[Cap. CX]

Mutarea domnii din scaunul Tîrgoviștii

Șăzînd deci domniia pînă la lăsatul-secului la Tîrgoviște, făcînd și săptămîna cea mare acolo, luni după săptămîna cea mare, la [...] au purces și mergînd pă la satele mării-sale Potlogii i Mogoșoaia, duminecă la [...] au întrat cu fericire în scaunul Bucureștilor [...]

VARIANTE

Cap. XLIX

Ior domniia şăzînd în Tîrgovişte pînă la octomvrie 23 dni, sculatu-se-au şi pă la satele mării-sale Mogoşoaia, Potlogii mergînd unde şi praznecul lui Sfete Dimitrie făcînd, la noiemvrie 6 dni, au întrat cu fericire în scaonul Bucureştilor. Plinitu-se-au cu fericire şi anul al 11-lea al domnii sale la noiemvrie 28 dni.

Cap. L

Nunta ce au făcut domnul cu fiica mării-sale cea de a patra, doamna Safta, şi altele ce au urmat atuncea în grabă după nuntă

După ce au mersu domniia în Bucureşti, căutat-au cu nevoinţă toate trebile ţării şi poruncile împărăţii pînă dăspre primăvară. Dăspre primăvară dar, văzînd că sînt lucrurile într-o fărîmă dă linişte şi socotind ca să căsătorească măriia-sa pă fiica mării-sale doamna Safta, şi aflînd şi obraz vrednic şi cuvios dă a face ginere mării-sale pre Iordache Creţulescul, om bun dă neam şi foarte înţelept, cu pîrlej şi îndăstulat dă toate, dă la moşi şi dă la părinţi cu moşii multe, cu vii, cu ţigani şi cu dă tot binele, pre carele domnul numaidăcît dîndu-i dregătorie la curte l-au făcut cămăraş mare şi la mai 12 dni, începîndu-se nunta cu multă bucurie, veselie şi domnească parisie, în zioa dă Sfînta Troiţă s-au săvîrşit şi sfintele cununii la mai 19 dni. Deci fiind botezat acest cocon dă răposatul Iordache Cantacuzino vel-spătar şi neavînd naş, cununatu-l-au sfinţitul mitropolit kir Theodosie, dîmpreună cu Sanda, fata lui Iordache spătarul [şi întîmplîn-

du-se aicea preafericitul patriarhu al Antiochiei kir Athanasie, sfinţia-sa slujba sfintii cununii au săvîrşit şi cu mare parisiie făcîndu-se, tot au şăzut şi la masă ospătîndu-se cu multe feluri de zicături, muzice cu jocuri şi cu alte desfătări cu...] [1]

Iar după ce au trecut nunta, avînd domnul mare linişte şi bună odihnă dăspre Poartă şi toată boierimea aflîndu-se toţi cu bucurie şi bună petrecanie, iată odrăsli la mijloc făr'dă veste mare turburare, neputîndu-se odihni procletul văzînd lucrurile întru atîta linişte a le lăsa nemişcate şi neturburate, după cum obiciuit ca un diiavol iaste binele şi folosul oamenilor a-l zavistui, ci aflînd organe ca acéle pren care a-şi lucra voia şi pohta sa, îndată le-au arătat mod cu carele să poată aduce domnului şi ţării turburate doară şi pacoste. Acestea diiavolul socotiia şi cei ce lui urma.

Iar proniia lui Dumnezeu altele orînduia şi cele ce ei socotiia domnului a lucra, la capul lui ticălosul au sosit şi rău dumnezeiasca dreptate pă el au pedepsit, precum mai înainte să va vedea. Nu iaste atîta cu ciudă cînd dă la striini să pricinuiaşte cuivaşi vreo pagubă au altă primejdie, cît iaste obida şi ciuda cînd dă la neam şi dă la cei ci-i are neştine credincioşi i să pogoară şi-i vine necazul şi turburare precum şi vulturul au zis, dupre cum mithul spune că, însăgetîndu-se dă un vînător şi uitîndu-se unde îl pătrunsése săgeata, văzînd stanzul săgeţii că iaste dîn pénele lui au zis: „nu-mi iaste cu ciudă atît căci m-au rănit, cît îmi iaste necaz că dă aripile méle mă omor".

Aşijderea şi prealuminatului domnu nu-i era atîta cu ciudă şi cu obidă pentru turburările şi zavistiile céle vrăjmăşăşti ci asupră-i să scorniia, cît să necăjiia văzînd că să coboară şi vin dîntr-ai mării-sale carii credincioşi îi avea şi pururea cu cinste şi cu milă să afla, că fiind Dumitraşco Corbeanul, fratele lui Vintilă Banul, dîn fire om foarte rău, zavistnec şi turburătoriu asémene, şi potrivă avînd şi pă jupîneasa lui Tudosca, muiare rea şi neastîmpărată, ceale ce nu putea să împlinească el, pren mijlocul ei le săvîrşiia, neputîndu-se odihni ticăloşii întru atîta bine şi îndăstulare ce era. Ci vrînd ca să-şi arate şi să-şi dăscopere toată zavistiia şi răotatea, ca nişti iubitori dă a scorni răz-

[1] Adăugat marginal (partea finală a fost tăiată la legat).

miriţe şi zarve, precum feliul dă început le-au fost, pus-au în gînd ca să aducă domnului, dă va putea, pacoste şi strămutare şi aflat-au mijloc şi organ pre carele acea vrăjmăşască voie a-şi împlini, pre un turcu ce se afla pre acea vreme aici, carele şi efende la Grigorie-vodă fusése, cu carele ajungîndu-se şi alcătuindu-se, multă taină cu dînsul împotriva domnului pusése şi aşăzase. Şi fiind numai ca să purceagă turcul acela cătră Ţarigrad, socotind ei între dînşii că a scrie pen scrisori céle ce acolo ar putea face şi isprăvi nu va fi bine, socotitu-se-au procletul acela Dumitraşco paharnecul şi şi-au trimis jupîneasa noaptea pă la tobă carea tălmacea. La acéste ficléne umblete avea pe domniţa fata lui Grigorie-vodă, ci o ţinea Iordache beizadea sin Antonie-vodă ; ea îi tălmăciia dă toate la turcu, fiind şi rudă amîndooă şi nădăjduind ca să fie frate-său domnu sin Grigorie-vodă ; cu care i-au trimis o măhramă cu sîrmă zicîndu-i că : acea măhramă să fie semnu şi cînd ar putea isprăvi ceia ce între dînşii au vorbit şi au socotit, acea măhramă să o trimiţă în chip dă semnu ca să lipsească cărţi şi alte scrisori pentru ca să nu li să întîmple vreo dăscoperire sfatului lor celui drăcescu.

Aceste moduri i-au sofisit diavolul dă au aflat spre turburarea domnului şi pîn-aici numai le-au slujit pă taină şi d-ici i-au dăscoperit şi i-au dat în auzul tuturor în ce şi cum au umblat, că a doao zi, poate-fi că dîn voia lui Dumnezeu, păgînul dă turcu, poate-fi că pentru lăcomiia cîştigului, au pentru ce să va fi socotit, că numaidăcît, luînd măhrama şi răvăşălul ce-i didese spurcăciunea dă jupînească a lui Dumitraşco, Tudosca, şi mergînd la domnu i-au dăscoperit toate cele ce zavistnicul şi vrăjmaşul Dumitraşco urzise şi aşăzase pă taină cu dînsul, dînd domnului şi mahrama, şi răvăşălul, care lucru auzind, s-au minunat şi domnul, şi toată boirimea dă zavistie şi nespusă răutate. Nimic însă domnul atunci nu s-au turburat, nici i-au făcut certare cu nici o pedéapsă, lăsîndu-l în judecata lui Dumnezeu.

Dar nici cu atîta răotate şi zavistiia cea mare ce era încuibată în drăcească inimă a lui Dumitraşco s-au putut odihni, ci tocmai şi la Ţarigrad lucrurile şi meşteşugurile lui au ajunsu, la unii dîn cei asemene cu dînsul la răutate, la carii au fost trimis procletul acela

şi boieri scrişi tot anume cu carii zicea că iaste alcătuit ca să fie după ce-şi vor isprăvi, totuna ; cu care mare turburare au făcut la Poartă (dar dreptatea domnului au biruit toate ficleane meşteşugurile lor, precum în jos să va vedea), că numai ce s-au pomenit domnul totdăodată, unde vine un agă împărătescu cu ferman dă poruncă ca să ia să ducă toţi boiarii cîţi era scrişi în tefter, tot anume să-i ducă la Poartă, lucru foarte spăimîntat şi nu cu puţină grijă domnului. Însă domnul, ştiindu-se drept, numaidăcît i-au pornit şi alţi boiari încă, afară dîn cei ce semna în catastih, cîţiva ; cei ce era semnaţi dă acolo era aceştia : Costandin Ştirbéiu-vodă clucer, Cernica Ştirbei vel-armaş, Radu cluceru sin Hrizii visterului, Grigorie postelnicul Băleanul, Şărban postelnicul Hierăscul, Mihai postelnicul Corbeanul, Dumitraşco paharnecul Corbeanul, Vlaicul armaşul şi alţii mai trimiţînd cu dînşii pre Mihaiu Cantacuzino vel-spătar i pre Bunea Grădişteanul vel-comis, şi aşa cu toţi pînă la Cuciuc-chioiu, aproape dă Ţarigrad ca la un ceas, şi dînd ştire la Poartă că au venit atîta gloată dă boiari dîn ţară, coprins-au mare grijă pre ceia ce era pricina acei turburări, pociu zice că şi pă însuşi veziriul.

Înţelegînd că au venit atîta boierime şi văzînd că n-are domnul nici o vină, ci cîte s-au făcut toate dîn îndemnările vrăjmaşilor s-au făcut, şi cunoscînd că dă vor întra în Ţarigrad să va face vreo turburare mai mare şi ca să nu afle şi împărăţiia, numaidăcît au trimis poruncă ca să nu între nici unul în Ţarigrad, ci să să învîrtejească toţi îndărăt. Scriind numaidăcît cărţi şi chehaiaoa şi boiarii capichehaiale la domnu cum că au înţeles Poarta că, toate cîte s-au zis şi au pîrît împotriva mării-tale, toate au fost den îndemnările vrăjmaşilor ; deci veziriul însuşi, ca să nu să mai facă vreo turburare în Ţarigrad, au poruncit nici un boiariu să nu între în Ţarigrad, ci toţi să să învîrtejească înapoi şi să fie măriia-sa fără grijă, carii şi după poruncă s-au învîrtejit înapoi. Deci pă unii dentr-aceştia, care li s-au dovedit faptele şi vrăjmăşiia împotriva domnii, i-au pedepsit puţină vréme cu închisoarea : pă Dumitraşco Corbeanul paharnecul, pă Grigorie postelnicul Băleanul i pre Radul clucerul sin Hrizii ; iar apoi domnul dîn bunătatea sa milostivindu-se

iarăşi spre dînşii, lăsîndu-i în judecata lui Dumnezeu i-au slobozit şi i-au şi miluit cu dregătorii şi cu cinste la curte, făcîndu-se următoriu cu adăvărat cuvîntului evanghelii care zice: „iubiţi pre vrăjmaşii voştri şi nu răsplătiţi rău pentru rău".

Deci mîntuindu-se milostivul domnu şi dentr-această turburare cu ajutoriul lui Dumnezeu, carele i-au supus toţi vrăjmaşii supt picioarele mării-sale, viind vréme dă toamnă, sculatu-se-au măriia-sa la septemvrie 15 dni, mergînd pă la satele mării-sale, la octomvrie 10, au întrat în scaunul Tîrgoviştii. Plinitu-se-au cu fericire şi anul al 12-lea al domnii mării-sale lui Io Costandin Basarab-voievod la octomvrie 28.

Cap. LII

Dă aici începe a scrie cele ce la anul al 13-lea al domnii mării-sale lui Costandin-vodă s-au întîmplat şi cum dă preaînţeleptul acesta domnu s-au chivernisit

Sosind deci domniia în scaunul Tîrgoviştii, nicidăcum supărările dă la păgîni nici acolo nu-l lăsa, ci pururea cu valurile şi cu supărările lor să afla, unde după ce au sosit nu multe zile trecînd au venit mării-sale véste dă la capichehaiale cum că turcii vor să să apuce să dreagă cetatea de la Bender. De care neapestit după acéia au început a veni şi dă la păgînu porunci mării-sale dă zahareale, dă cară, dă salahori şi dă alte nevoi. Deci, văzînd domnul că-l îmbulzescu supărările şi poruncile păgînilor, au şăzut numai pînă la Sfeti Necolae, apoi s-au sculat iarăşi dîn Tîrgovişte şi au mersu în Bucureşti, ca să-i fie mai îndămînă a căuta trebile şi poruncele împărăţii. Unde după ce au sosit nu în puţină grijă necontenitele supărări ale păgînilor au băgat şi pă domnu şi toată boierimea, dă vréme ce vréme dă iarnă fiind cu dă grab a să împlini să poruncea, care cu dăstul necazu [se puteau împlini], iar făcînd domnul nevoinţă atît pentru cară, pentru zahareale cît şi pentru salahori şi altele, pînă în luna lui martie le-au gătit şi le-au făcut toate.

Cap. LII

Văzînd domnul atîtea porunci şi atîtea supărări de la păgîni, fiind atunci Dumitraşco Caramanlîul vel-postelnic la poartă, i Vergo vel-clucer i Bunea vel-comis, şi văzînd că pă lîngă atîtea supărări ce avea dăspre Poartă acei boieri ce era acolo făcea şi ei nişte cheltuieli mari şi fără socoteală de a aduce ţărîi atîta pagubă, socotit-au măriia-sa şi au trimis pă Şerban Greceanul vel-vistier la Poartă şi pentru alte trebi ale ţării, iar mai vîrtos ca să ia seama acelor boieri dă atîtea cheltuieli fără dă ispravă ce făcuse, la ce şi unde le-au făcut şi luîndu-le seama, Dumitraşco Caramanlîul să vie în ţară, pornind pă vel-vistier dă aici la 25 dni ale lui fevruarie. Iar după aceia nu multe zile trecînd, au nemerit călăraşi de la Ţarigrad cu carii scriia boierii domnului cum că au işit ferman ca să să gătească măriі-sa însuşi să meargă cu cîtă oaste va mai avea şi cu toată boirimea, să să afle acolo la lucrul cetăţii (orînduind şi pă domnul Moldovii să meargă şi el la Bender). Deci viind domnului poruncă ca să meargă, măcar că nu era cu puţin greu şi cheltuială şi domnului, şi tuturor dar, neavînd într-alt chip cum face, i-au căutat după poruncă a urma şi a să găti.

Iar şi la Poartă, ca doar să va putea zăticni acea mergere cerceta deci viind aga cu fermanul la aprilie 29.[1]

Cap. LIX

Aici începe a scrie mergerea domnului dîn poruncă la Odriiu, şi cele ce se-au întîmplat acolo, şi cum se-au chivernisit, şi dă ce i-au fost ducerea după cum se-au înţeles şi învîrtejirea iarăşi cu fericire în scaun

Unde domnul şi toată boirimea cu multă bucurie să afla, lăudînd şi slăvind pre Dumnezeu pentru bişiugul ce în ţeară dăruise şi alte multe bunătăţi şi linişte ce avea dăspre partea Porţii, viind atunci şi

[1] În ms. 548 urmează trei foi albe.

boierii ce fusese la Poartă Cornea vel-ban i Mihai Cantacuzino vel-spătar, care cîteva luni făcuse acolo în trebile ţării, şi ale domniii trimiţîndu-se în locul lor Bunea Grădişteanul vel-comis carii şi bună vistire domnului aducînd, cum că lucrurile stau şi să află în bună linişte, era toţi cu bucurie şi cu bună viiaţă.

Dar poate-fi că zăvistiia, care nu lipseşte niciodată din lume, la a lui Dumnezeu urgie şi parahorisis să zic totdăodată au strămutat acea bună şi odihnită stare pentru că din răutate lor unii din vrăjmaşi îndemnîndu-se şi împingîndu-se spre pacostea domnului şi stricăciunea ţării, aflînd vreme după a lor pohtă şi vrăjmăşască voie, ca nişte organe zavistnice şi mişcătoare spre răutate, mari şi grele prepusuri dăspre partea domnului către stăpîni au arătat, pînă ce din răutatea şi vînzarea lor firea cea lacomă şi păgînească la stăpînii lor spre pohta şi voia lor au povîrnit, precum mai înainte pre amăruntul precum se-au înţeles le-am semnat.

Cînd au fost la aprilie, viind călăraşi dă la Odriiu, scriia boierii ce se afla acolo cum că împărăţiia au făcut ferman întru carele porunceşte domnului ca să să arădice să meargă la Odriiu să sărute poala împăratului (dă vreme ce dă cînd Dumnezeu sfîntul îl miluise cu domniia şi stăpînirea pămîntului acestuia ca un diadoh strămoşilor mării-sale, nu mersese niciodată la puternica Poartă, încoronîndu-l cu domniia singură dumnezeiasca proniе, iar nu cu mişcarea mării-sale au cu vreo dare multă dă bani, ci dîn singura voia lui Dumnezeu şi dîn dumnezeiescul năstav împingîndu-se tot norodul, toată ţeara, toată boirimea cu rugăminte multe şi fără dă voia mării-sale l-au pus în jugul şi otcîrmuirea pravoslavnicului acestuia norod a fi domnu şi stăpîn, precum la începutul lètopiseţului să vede).

Şi după ştirea boierilor nu multe zile trecînd, la aprilie 26, au sosit şi aga şi cu fermanu-i carele era orînduit ca să arădice pre domnu Cuciuc imbrohor al împăratului întru carele porunciia domnului să să gătească şi să meargă la Poartă, să sărute poala împăratului.

Deci domnul văzînd porunca împărătească, măcar că cu dăstulă grijă, iar încă şi luînd pre Dumnezeu într-ajutoriu, numaidăcît au început a să găti, dînd po-

runcă şi tuturor boierilor ca să să gătească să meargă cu măriia-sa. Iar după venirea turcului 3-4 zile trecînd, mers-au măriia-sa la gazda lui ca să-l vază, şi după împreunarea ce au avut cu turcul, învîrtejindu-se iarăşi la curte, numai ci au început a să umfla la obrazu şi a-l cuprinde căldură mare şi boală cumplită a umflăturii, şi aruncîndu-l în aşternut au pătimit 2 săptămîni şi n-au putut purcede mai în grab pînă ce i-au trimis Dumnezeu iarăşi sănătate, [care văzînd domnul aceia ce i-au sosit dă la Dumnezeu, ca să nu între păgînii în vreo bănuială pentru zăbavă, numaidăcît au socotit şi au trimis înainte cîţiva boieri ca să facă ştire de întîmplarea slăbiciunii măriii-sale pă Diicul Rudeanul vel-logofăt, pă Cornea vel-ban, pă Mihaiu vel-spătar, pă Preda Prăşcoveanul vel-medelnicer, iar apoi] mai îmbărbătîndu-se cevaşi şi măriia-sa, măcar că dă slăbiciune dă tot nu să mîntuise, iar încă şi ca porunca să împlinească cu dăstul greu şi inimă zdrobită şi nu puţină grijă, dă vreme ce după a măriii-sale arădicare dîn boală lovit-au şi pre doamna măriii-sale iarăşi aceiaşi cumplită boală a umflăturii, şi pă lîngă acestea călcînd toate, lăsînd şi pre doamna măriii-sale într-a lui Dumnezeu milă şi ajutoriu [orînduind purtător dă grijă în scaunul Bucureştilor pă Stroe Leurdeanul vel-vornic şi pă Şerban Greceanul vel-vistier, pă Radul Golescul biv-vel comis, pă Ianache Văcărescul vel-agă.]

La mai în 18 dni, au purces dă aici, mergînd dîmpreună cu măriia-sa, pînă la Copăceni, toată boierimea, şi sfinţiia-sa mitropolitul kir Teodosie, şi toţi cuconii măriii-sale, şi dă acolo luîndu-şi zioa bună toţi, măriia-sa au purces unde porunca îi era, iar cuconii şi ceialalţi se-au învîrtejit iarăşi în Bucureşti, numai ci au luat măriia-sa pre Ştefăniţă, fiiul măriii-sale cel dă al doilea, ca să să afle pre lîngă măriia-sa. Însă sfinţia-sa părintele vlădica au mersu cu măriia-sa pînă la Giurgiu şi dă acolo luîndu-şi domnul zioa bună dă la sfinţitul mitropolit, citindu-i molitfă cu mare osîrdie şi vărsare dă lacrimi, l-au blagoslovit efhisindu-i bună călătorie, şi aşa dăspărţindu-se domnul cu ajutoriul lui Dumnezeu ş-au căutat calea, iar părintele s-au învîrtejit la Bucureşti.

Călătorit-au domnul cu fericire şi sănătate, mergînd încet pînă la Odriiu, la puternica Poartă, unde apropiindu-se bumbaşirul Cuciuc imbrohor, numaidăcît lăsînd pre domnu în marginea Udriiului, au mersu înainte şi au făcut ştire cum că şi domnul după porunca au sosit (care lucru înţelegînd cei ce acea mergere o proxenisise şi o îndemnase, rămas-au încremeniţi neîmplinindu-se pohta lor cea vrăjmăşască şi gîndul cel plin de răutate, precum mai înainte toate pre amăruntul să vor însemna şi dă ce au fost ducerea domnului şi ce, precum se-au înţeles, au fost gîndul vrăjmaşilor). Iar domnul sosind în marginea Odriiului au tăbărît în cîmpu cu corturile pînă ce îi va veni răspunsu ce să facă şi unde să meargă.

Iar cînd au fost a dooa zi pre vreme dă chindie, au venit Alixandru Mavrocordat dragomanul, sinheretisind pre măriia-sa dă bună venire şi arătîndu-i bună vestire şi bucurie dăspre partea Porţii, pre carele domnul cu cuviincioasa cinste primindu-l şi ca la un ceas cu domnul la voroavă şăzînd, iarăşi se-au învîrtejit. După aceia au venit şi fii-său Neculae dragomanul dă se-au împreunat cu măriia-sa.

Iar după [...], venit-au domnului poruncă ca să lase corturile şi gloata acolo afară, iar măriia-sa cu cîţiva boieri să să scoale să meargă la Mitropolie în Odriiu, gătînd mării-sale gazdă acolo să şază pînă va fi vreme să meargă la veziriul.

Deci domnul mergînd în Odriiu şăzut-au vreo săptămînă, neavînd împreunare cu nimeni nici la măriia-sa nu mergea nimeni, nici măriia-sa nu mergea la nimeni. Iar [...] viind [...] la măriia-sa i-au zis să fie gata a doao zi, că iaste poruncă să meargă să să împreune cu veziriul şi să priimească toate cele ce-i va zice dîn porunca împăratului, să nu facă într-alt chip.

Zicînd mării-sale cum că împărăţiia înţelegînd că ţeara i s-au înmulţit şi s-au umplut dă norod, aşa au socotit să i să mai înalţe şi haraciul, care domnul auzind una ca aceia mîhnitu-se-au pînă în suflet şi se-au întristat, văzînd şi cunoscînd ce greu şi păs mare va să cază şi să cuprinză pre ticăloasa de ţară. La care mult măriia-sa s-au nevoit, că doară ar dăpărta acel gînd rău al păginilor şi ar mîntui ţeara dă acea grea şi nesuferită povară ce în spinare-i dă îndemnările vrăjmaşilor

era să cază şi mult se-au trudit a nu priimi. Dar apoi, văzînd boirimea că acel gînd al păgînilor nu-l vor putea strămuta ci, şi fără dă voia lor ceia ce vor vrea vor face şi să va pricinui şi altă primejdie şi domnului, şi boirimii, şi ţării, mers-au cu toţii şi au zis domnului că iaste bine a sta împotriva poruncii împărăteşti, ci să primească cu toţii şi să supuie poruncii, zicîndu-le şi alţi priiatini mulţi şi, sfătuindu-i să nu turbure împărăţiia, că pă urmă să vor căi în zadar şi nimic nu vor isprăvi.

Deci ca să scape dă primejdie cu mare supărare şi multă groază şi struncinare a domnului şi a toată boierimea, în silă şi fără voie, cu înfricoşare şi grele porunci acel sporiu al haraciului se-au priimit. Însă domnul cunoscînd că a scăpa dă acea nevoie cu putinţă nu iaste, socotitu-se-au măriia-sa ca un iubitoriu dă a sa patrie ce era şi cunoscînd aceasta că va să aducă ticăloasa dă ţeară la mare distihie, dă vreme ce haraciul să adaogea să să arădice încai şi să lipsească alte angarii, mîncături, mucarereuri, huzmeturi, bumbaşiri cu porunci şi altele. Ci ce ar fi trebile şi poruncile împărăţiii pren capichehaiele să să dea ştire domnului şi domnul să le facă şi să le împlinească socotind măriia-[sa] dă vreme ce ţeara dăspre o parte să încarcă, dăspre alta să afle încai cevaşi răsuflu şi uşurare. Care socoteală a domnului şi bunul sfat plăcut fiind la toată boirimea, hotărît-au cu toţii acea socoteală a să şi săvîrşi, şi aşa mergînd după poruncă a doua zi la Poartă ca să sărute poala veziriului, şi întrînd la veziriul, priimit-au pre domnu cu blîndeţe şi dîndu-i porunca împărătească, l-au îmbrăcat cu caftan împreună şi 40 dă boieri. Iar domnul atunci cînd vrea să iasă au făcut mare rugăciune la veziriul pentru ţeară, cerşînd taote cele ce se au zis mai sus că se-au socotit şi veziriul dînd bună ascultare domnului au făgăduit că după rugăciunea mării-sale îi va isprăvi şi îndată făcînd talhăşi la împăratul după rugăciunea mării-sale, împăratul încă au poruncit aşa să fie şi să să aşaze, şi aşa şi hatişeriful împărătescu se-au întărit să lipsească toate alte mîncături pentru căci se-au adaos haraciul.

Iar domnul işind dă la veziriul cu frumos alaiu şi domnească parisie, la Mitropolie au mersu şi întrînd,

după cum iaste obiceiul domnilor, în sfînta biserică cu axion şi cu toată eclisiastica parisiie şi sărutînd şi sfintele icoane, luat-au şi moliftă, şi blagoslovenie dă la arhiereu, rămîind toţi vrăjmaşii împilaţi şi plini dă necazu.

Atuncea domnul numaidăcît au trimis cu veste la doamna mării-sale, fiind în Bucureşti, şi la boierii caimacami, pe Mihai postelnicul Fărcăşanul, înştiinţînd pre doamna cum că iarăşi puternecul Dumnezeu, diaschedasind gîndurile cele rele ale păgînilor şi înfrînînd pornirea cea fără dă frica lui Dumnezeu şi zavistiia vrăjmaşilor, l-au miluit cu domniia şi strămoşasca stăpînire a patriii mării-sale, care veste viind, cuprins-au nespusă bucurie atît pre doamna şi toată casa mării-sale, cît şi pă toţi boierii ce rămăsese în Bucureşti, şi toţi cu bun dar atît măriia-sa doamna cît şi boierii l-au dăruit pre postelnicul Mihai.

Iar cînd au fost duminecă după ce au mersu la veziriul a [...] zi, poruncit-au domnului ca să meargă să îmbrace caftan şi dă la împăratul, după obiceiu, la divan, unde dară după poruncă mergînd cu toată boierimea, după ce s-au isprăvit divanul îmbrăcat-au pre domnu cu caftan, şi pă fiiul mării-sale Ştefan, şi 40 dă boieri şi după aceia vrînd puternecul împărat să facă mării-sale cinste şi mai mare, au poruncit dă au dus pă măriia-sa înlăuntru înaintea mării-sale împăratului, împreună cu fiiul mării-sale şi cu alţi 4 boieri ce au fost mai dă frunte şi mai bătrîni, Cornea Brăiloiu vel-ban, Diicul Rudeanul vel-logofăt, Mihai Cantacuzino, vel-spătar, Dumitraşcu Caramanlicul vel-postelnic, şi aşa mergînd înaintea împăratului, au zis împăratul domnului 2-3 cuvinte să chivernisească adecă ţeara, raiaoa, bine, precum şi pîn-acuma, şi pîinea cu care l-au miluit să-i fie halal, şi aşa sărutînd pămîntul au işit afară (împăratul cînd grăia cu veziriul grăia, şi veziriul zicea Exaporitului dragomanului celui mare, şi dragomanul le zicea domnului).

Iar după ce au işit afară, trăgîndu-i cal împărătescu cu podoabe scumpe, au încălecat domnul şi cu frumos alai puindu-se toţi boierii în frumoasă orînduială, făcînd alai veziriului, pînă au trecut, apoi purcegînd şi domnu mergînd şi toată boirimea înainte, cu caftane îmbrăcaţi, şi mai pă urmă domnul cu ceauşi şi

paici împărăteşti, cu mare şi minunată pompă şi multă gloată dă norodu la Mitropolie au mersu, unde sosind, priimitu-l-au mitropolitul cu litanie iarăşi în sfînta Mitropolie şi aşa dară cu ajutoriul lui Dumnezeu curgînd lucrurile la acest sfîrşit proniia sa aducîndu-le, ş-au luat a douo zi zioa bună şi dă la veziriul, şi cu multă bucurie au purces, învîrtejindu-se iarăşi în ţeară la scaunul mării-sale, şi sosind la Turtucaia işitu-i-au înainte părintele vlădica, Costandin Cantacuzino stolnecul, coconii mării-sale, ginerii şi toată ceialaltă slujitorime, şi aşa cu multă bucurie toţi adăsta pă blîndul stăpîn dă ceasta parte, unde trecînd priimitu-l-au sfinţitul mitropolit cu acea sufletească şi părintească dragoste şi, dă multă bucurie, cu lacrămi l-au blagoslovit. Apoi mergînd toţi cuconii şi toată ceialantă boirime au sărutat mîna mării-sale şi, dă acolo luînd în jos spre Obileşti cu toţii, se-au primblat cîteva zile mai trezvindu-se dă valurile ce avusese. Iar la [...] au întrat în Bucureşti cu frumos şi minunat alai, cu ceauşi şi paici împărăteşti şi cu toată podoaba cea domnească înfrumuseţat şi, după ce au sosit la curte, întrînd în divanul cel mare, unde era adunare dă toată boirimea şi alt norod mult, se-au citit hatişeriful împărătescu întru auzul tuturor; după aceia îmbrăcînd şi pă turcul ce venise cu măriia-sa [...] cu cojoc dă samur, au şăzut în scaon şi atunci se-au slobozit 12 tunuri. După aceia au îmbrăcat şi pă boierii caimacami cu felegele cu pacele dă samur şi sărutînd mîna domnului toţi, după obiceiu, dă domnie noao, pă turcu l-au trimis la gazdă cu alai, iar domnul pogorîndu-se pă ceialantă scară au mersu la biserică, unde era adunare dă toţi arhiereii, igumenii, preoţi şi tot clirosul bisericescu, şi l-au priimit la uşa bisericii cu litanii, cu axion şi, după ce au mersu în biserică sărutînd icoanele, au sărutat şi mîinile arhiereilor, dînd [măriia-sa] mîna şi [la] toţi igumenii, toţi preoţii. După aceia s-au suit sus şi au mersu dăspre doamne dă au sărutat mîna doamna şi toate cucoanele mării-sale şi toate jupînesele, făcîndu-se mare şi nespusă bucurie la toată casa mării-sale. Şi apropiindu-se prînzul, fiind gătit şi frumos ospăţ, şăzut-au domnul la masă cu arhiereii şi cu toată boirimea, veselindu-se foarte, cu tunuri, cu puşci şi cu alte muzice frumoase. Iar pînă la ceasul acela

bdeniile, acatisturile, liturghiile şi alte rugăciuni după la sfintele mănăstiri şi după toate bisericile necontenit făcîndu-se n-au lipsit pînă ce Dumnezeu sfîntul la acel bun săvîrşit, lucrurile le-au adus cu scăpare, adecă nevătămată dîn mîinile tiranilor pre domnu mîntuindu şi cu cinstea stăpînirii iarăşi încoronînd.

Acum dară scriu şi ducerea domnului dîn ce au fost pricina dupre cum se-au înţeles şi cine au fost îndemnătorii.

Dîn multa zavistie şi răutate îndemnîndu-se şi împingîndu-se, unii dîn vrăjmaşi puse-au nevoinţă ca doară ar aduce domnului surpare şi primejdie, şi aşa dă îndemnarea diavolului orbindu-i gîndul trufii, au aflat mod ca acela, în ce chip ar aduce pacoste asupra mării-sale, neavînd nici un rău, nici o supărare dă la măriia-sa. Dar Dumnezeu sfîntul nedăpărtîndu-şi sfînta sa direapta dă asupra mării-sale, în zadar ticăloşii s-au trudit, nimic folosind, ci numai hulă şi blestem dă la săraci ş-au cîştigat. Aflînd dară vreme spurcatul şi vrăşimaşul acela Alexandru Movrocordat marele dragoman al Împărăţiii Turceşti, carele poate-fi că şi veche pizmă şi răotate asupra domnului în inema lui hrăniia, avînd bun prieteşug cu spurcatul acela vezir Rami, încă dă cînd era el reiz-efendi, cu care dempreună fusése sol la Beciu şi de acolo făcuse între dînşii prieteşug; deci ajungînd veziriu şi avînd multă voie şi îndrăzneală la dînsul, pusu-l-au la această cale ca să mazîlească pre măriia-sa Costandin-vodă şi să puie pre fii-său domnu aicea în ţară, puind la acest mijloc şi pă muftiul. Şi, neputînd a aduce domnului mazîlie într-alt chip de vreme ce avea hatişerif împărătescu ca să fie măriia-sa domnu pînă în sfîrşitul vieţii mării-sale, făcut-au acest meşteşug şi au mersu dă au zis veziriului că într-acestaşi chip îl va putea arădica, să zică adecă împăratului cum că însuşi domnul poftéşte ca să meargă să să închine puternecului împărat, dă vreme ce dă cînd luase domniia trecuse atîţia ani şi nu mersése la putérneca Poartă, socotind că doară viind domnului acea poruncă să va téme şi nu va merge, ci va fugi. Şi atuncea de aciia pre lesne ar putea face pofta şi rugăciúnea dragomanului şi aşa veziriul, după îndemnările lui unindu-se şi cu muftiul, au mersu dă au zis împăratului şi împăratul

după a lor zisă au poruncit numaidăcît domnului ca să meargă.

Dar măriia-sa domnul ştiindu-se drept şi fără de nici o grişală, fără de nici o îndoială, îndată ce au văzut porunca, precum am zis mai sus, s-au gătit şi au purces.

Deci ei văzînd că nu precum ei gîndiia şi socotiia lucrurile curgu şi altă răotate mai mare şi mai grea asupra pămîntului au pricinuit, pentru că văzînd că vine domnul, atuncea iarăşi mergînd la împăratul, au zis împăratului cum că Ţara Rumânească s-au umplut dă norod şi iaste îndăstulată foarte, ci să i să mai înalţe haraciul, care şi împăratul după îndemnările şi ale lor vînzări, acéia a fi au hotărît. Ci de iaste aşa să să fie întîmplat, acéstea toate pre demnările lui Exaporiton, Dumnezeu, carele iaste drept judecătoriu, să-l judece dupre lucrurile şi fapta ce au făcut.

Cap. LX

Aicea însemnezu cele ce după venirea domnului în scaon se-au întîmplat începînd dă la mazîlia lui sultan Mustafa şi împărăţirea frăţîne-său sultan Ahmet

După ce au sosit domnul în scaon nu multe zile trecînd la iunie 20, viind călăraşi dă la Odriiu, scriia boierii domnului cum că pentru pricina muftiului, avînd mare voie la împăratul sultan Mustafa şi făcînd multe rele cît nemaiputînd suferi norodul, s-au sculat inicerimea dîmpreună cu gebegii şi alt norod mult dă la Ţarigrad împotriva împăratului şi ş-au făcut dîntre dînşii vezir pre un Chiuz Mehmet-paşa şi inicer-aga pre un Cealîc Ahmet aşa şi muftiu, şi aşa cu mulţime dă norod arădicîndu-se asupra împăratului i-au lipsit şi pomenirea după la geamii, şi cu toţii au purces la Odriiu numai să scoată pre împărat. Deci împărăţiia înţelegînd cum că zorbalele s-au arădicat cu răzmiriţă asupra lui, au dat şi el poruncă înecerimii ce era cu dînsul ca să să gătească, dîndu-le şi lefi ca să stea cu dînadinsul şi să-i fie într-ajutoriu şi sprijinitori zorbalelor ce veniia asupra lui de la Ţarigrad. Dar nimic n-au putut folosi, că după ce au venit ini-

cerimea dă la Ţarigrad şi s-au împreunat cu cei dă la Odriiu, unindu-se între dînşii amîndoao părţile şi făcînd mare pornire şi năvală cu toţii asupra saraiului împărătescu, au mazîlit pre sultan Mustafa şi îndată au arădicat împărat pre frate-său sultan Ahmet, iar veziriul cel ce era Rami, neputînd scăpa dă dreapta judecată a lui Dumnezeu şi de blstémele săracilor pentru acea grea povară ce au stătut pricină dă-i însărcinase cu adaosul haraciului, atît el cît şi muftiul şi dragomanul în scurtă vreme după aceia i-au ajunsu osînda şi plata lui Dumnezeu pentru că asupra zarvei şi turburări aceia mazîlind pre împăratul, ştiindu-şi şi ei rugina şi temîndu-se de primejdie, au fugit, pre carii căutîndu-i pre urmă, cu nevoinţă i-au prinsu şi luîndu-le tot, pre veziriul Rami l-au făcut surgun, iar pre muftiul l-au sugrumat şi în uliţe trupul ca unui cîine i l-au aruncat.

Atunci dar înţelegînd dragomanul dă patima acestor priiateni ai lui şi cunoscînd că dă va încăpea şi el în mîinele zorbalelor nu mai prost va pătimi şi neputînd afla altă scăpare, dat-au năvală în saraiul Ţării Munteneşti cu lacrămi, rugîndu-se boiarilor ca cu ce mijloc vor putea să facă bine să-l scape dă acea primejdie dempreună cu fii-său Necolae dragomanul. Deci boiarii ca nişte creştini, călcînd lucrurile lui cele păgîneşti ce făcuse şi adusese ţării, ci lăsîndu-i în judecata lui Dumnezeu, numaidăcît i-au schimbat den haine, pă cel bătrîn înfăşurîndu-l cu o burcă şi încingîndu-l cu sahai d-acele peste dînsa şi pre cel tînăr îmbrăcîndu-l cu un ciapcîn tătărăscu, i-au dat noaptea în mîna a doi călăraşi şi i-au dus într-un sat, unde au ştiut ei, şezînd acolo pînă s-au potolit toate zarvele şi toate zorbalele şi d-icii iarăşi au mersu în Ţarigrad şi cu acest mijloc au scăpat dă primejdiia ce era să le sosească.

Iar zorbalele arădicînd împărat pre sultanul Ahmet, numaidăcît împărăţiia s-au sculat şi au mersu în Ţarigrad.

Cap. LXI

Aicea însemnezu céle ce s-au întîmplat după mergerea împărăţii la Ţarigrad şi trimiterea lui Ianache Văcărescul vel-agă la Poartă

Înţelegînd domniia dă acea întîmplare şi turburare şi văzînd că s-au schimbat şi s-au strămutat toate obrazele Porţii, numaidăcît (măcăr că era acolo boiari la Poartă Dumitraşco Caramanlîul vel-postelnic i Toma Cantacuzino vel-sluger) iar încă şi au socotit măriia-sa dă au trimis şi pă Ianache Văcărescu vel-agă cu carele s-au poruncit ca să să facă nevoinţă, ca doară s-ar surpa şi adaosul haraciului ce să făcuse şi la 15 dni ale lui avgust l-au pornit dă aicea.

Şi aceasta să însemnează ca să să ştie că tot atuncea cînd a venit poruncă domnului ca să meargă la Odriiu, făcînd boiarii moldovéni jalbă la împărăţie pentru domnul lor Costandin-vodă Duca, că nu mai pot birui răutăţile şi jafurile lui, împărăţiia numaidăcît au trimis capigi-başa împărătescu ca să-l aducă şi pre el la Odriiu. Deci pînă a sosi el la Odriiu, iar domnul nostru îşi isprăvise toate trebile şi îmbrăcase şi caftan dă la împărăţie şi-şi luase şi zioa bună şi purcesése. Iar pă Costandin-vodă Duca ducîndu-l la Odriiu, Rami veziriul numaidăcît l-au făcut surgun la Cavala şi întîmplîndu-se atunci zarva zorbalelor şi strămutîndu-se împărăţiia şi veziriul, au rămas acolo la Cavala pînă ce au mersu împărăţiia la Ţarigrad.

Iar după ce au mers împărăţiia, fiind toţi boiarii Moldovii la Poartă, păzind vréme ca să-şi isprăvească să le facă domnu şi alegînd dintru dînşii pre un Mihalache paharnecul Racoviţă ca să le fie domnu, încă dă la Odriiu au căzut şi la domnu nostru cu rugăminte toţi boiarii, ca să le fie într-ajutoriu să nu să puie altul, ci să să puie acel Mihalache paharnecul, de vreme ce era şi boiariu dă ţară. Deci domnul, după rugămintea boiarilor moldovéni, au lăsat poruncă la boiarii măriii-sale ce rămăsese la Poartă şi la capichehaiale ca să le fie într-ajutoriu şi să-i ajute şi cu o sumă dă bani, şi mergînd la Ţarigrad pren nevoinţa şi mijlocirea boiarilor munteni şi pren voinţa şi cererea tuturor boiarilor moldoveni, împărăţiia l-au miluit cu

BIBLIOTECA ACADEMIEI R.P.R. BUCUREŞTI

domniia Moldovii, carele după ce au luat domniia şi ş-au aşăzat toate lucrurile şi au purces dîn Ţarigrad, după cale au trimis pă cel mai dă aproape boiariu al lui, pă Iordache Ruset vistiarnecul, sol la măriia-sa vodă, carele la zi întîi a lui septemvrie au sosit aici, primindu-l domnul cu mare cinste, după obicéiu, unde numai 4-5 zile şăzînd şi dîndu-şi soliia dăspre domnul său, făcutu-i-au domnul şi frumos ospăţ. Iar a doao zi după ospăţ luîndu-şi zioa bună, îmbrăcatu-l-au domnul cu felegea dă ale mării-sale cu limie dă samur şi la 5 dni ale lui septemvrie au purces dă aici, învîrtejindu-se iarăşi la domnul său, iar la purcederea lui avînd domnul nostru gînd a să încuscra cu dînsul, dă vreme ce avea coconi înţelepţi, învăţaţi şi foarte iscusiţi, vorbit-au şi dă ale logodnii, aşăzînd lucrul cu fiica mării-sale cea dă a cincea, Ancuţa, şi făcînd schimbul, hotărît-au şi nunta a fi la primăvară.

Iar după purcéderea lui, gătind măriia-sa pre Radul Golescul biv-vel-comis l-au trimis sol la Mihaiu-vodă, purcegînd dă aici la 10 dni ale lui septemvrie, deci şi domnul după pornirea Golescului arădicîndu-se din scaunul Bucureştilor la septemvrie 15 dni, mersu-au pă la satele mării-sale Mogoşoaia i Potlogii şi la 20 dni au întrat în scaunul Tîrgovişţii cu frumos alaiu, după obicéiu.

Iar după ce au sosit domniia în Tîrgovişte la 30 dni ale lui septemvrie, viind călăraşi dă la Ţarigrad, scriia boiarii domnului cum că căzînd cu multe rugăminte la veziriul Chiuz Ali-paşa şi la Cealîc Ahmet aga ce era inicer-aga, dă vreme ce pînă atuncea lor li să putea şi li să trecea la împărăţie, ca doară ar surpa adaosul haraciului ei, după rugămintea boiarilor, au făgăduit că le va isprăvi şi au pus şi nevoinţă ca aceia ca să isprăvească şi cînd era ca să ia lucrul sfîrşit, numai ce au mazîlit împărăţiia şi pă veziriul Chiuz Ali-paşa şi pă inicer-aga. Apucase numai dă să scăzuse 80 dă pungi şi acéle nu cu puţină cheltuială şi mazîlind pă Chiuz Ali-paşa au făcut pă Damaz Hasan-paşa pentru carele scriia boiarii că iaste om bun şi înţelept, carele îndată ce s-au făcut vezir au început a curăţi zorbalele dă la mare pînă la mic şi a întemeia împărăţiia lui sultan Ahmet.

Deci domnul avînd într-acea vréme multe supărări şi neputînd să meargă precum era obicinuit într-alţi timpi pentru o preumblare la culesul viilor, într-altă parte au făcut culesul, pă la Săteni, pă la Doiceşti. Acolea în Tîrgovişte venit-au şi Golescul dă la Moldova la 10 dni ale lui octomvrie. Plinitu-se-au cu fericire şi al 16-lea an al domnii mării-sale la octomvrie 29 dni.

Cap. LXV

Aicea începp a scrie céle ce la al 17-lea an al domnii mării-sale s-au întîmplat şi cum dă măriia-sa s-au chivernisit

Şăzînd domniia în Tîrgovişte pînă la zi întîi a lui dechemvrie şi fiind vréme dă iarnă, sculatu-se-au măriia-sa cu toată casa mării-sale şi cu toată boierimea, mergînd pe la satele mării-sale Potlogii i Mogoşoaia, la 10 dni ale lui dechemvrie, au întrat în scaunul Bucureştilor cu halaiu frumos, după obicéiu ; iar după ce au sosit domniia în Bucureşti, viind călăraşi dă la Ţarigrad la 15 dni ale lui dechemvrie, înştiinţa boiarii pă domnu şi alţi priiateni dă acolo cum că Toma slujeru nu să astîmpără, ci umblă turburînd lucrurile împotriva mării-sale, întrîndu-i în cap fumuri şi fandasii dă domnie, făcînd priiaten pre un Izmail-paşa şi pre un capetan-paşa, umbla turbat, turburînd lucrurile şi făcînd mari şi nesocotite cheltuieli, pă-gubind ţeara, dă care înţelegînd domnul şi toată boierimea şi temîndu-se ca să nu aducă domnului şi ţării vreo primejdie, socotindu-se-au măriia-sa ca să-l arădice dă acolo şi gătind pă Cornea Brăiloiu vel-ban, i pă Radul Golescu-biv-vel-comis i pre Ştefan Cantacuzino vel-paharnec la ghenarie 15 dni, i-au pornit dă aici, scriind domnului şi lui vel-sluger ca să să arădice să-şi vie acasă de vreme ce era mai un an dă cînd slujiia la Poartă, scriind şi la vizirul, şi la chihaiaoa ca să-i dea voie lui [adică lui Cantacuzino] şi lui vel-agă să vie în ţară şi să rămîie în locul lor boiarii ce s-au trimis, carii după ce au sosit acolo, mergînd la veziriul, la chehaiaoa şi dînd

cărţile, abiia au luat voie Toma slujer dă la Poartă ca să vie, şi purcegînd dă acolo dempreună cu velagă la martie 10 dni, au sosit aici, unde după ce au sosit, neuitîndu-se preaînţeleptul domnu, nici în seamă lăsînd blestemăţiile şi lucrurile cèle necuviincioase ce Toma umblase să isprăvească asupra mării-sale, ci tocmai ca cum i-ar fi fost un părinte, călcînd toate, prinzîndu-i în seamă şi toate cheltuialile ce rău le cheltuise la lucruri blestemăţeşti şi cu mai mare dregătorie l-au cinstit, [făcîndu-l postelnic mare][1] şi în bună dragoste l-au luat şi l-au încredinţat întru toate.

Iar pă Dumitraşco postelnicul Caramanlîcul făcîndu-l capichehaia, l-au trimis la Poartă, purcegînd dă aici la 10 dni ale lui aprilie.

Şi aceasta să însemnează ca să să ştie că într-acest an la martie 29, ajungînd pă beizadea feciorul lui Iliaş-vodă, ginerele mării-sale domnului nostru, grea şi grabnecă boală, pînă în trei zile ş-au dat obştească datorie, lăsînd mare jale şi nemîngîiată întristăciune domnului şi tuturor, iar mai vîrtos iubitei lui soţii, rămîind tînără şi fără de coconi.

Cap. LXVI

Aicea însemnezu că avînd domnul o fărîmă dă linişte şi viind şi vrémea cea hotărîtă a nunţii a fiicăi mării-sale care era logodită după feciorul lui Iordache Ruset vistiiarnecul, anume Necolae postelnicul, au trimis dă le-au făcut ştire ca să vie să săvîrşească nunta şi altele ce s-au mai întîmplat după nuntă

La 12 dni ale lui aprilie viind călăraşi dă la Ţarigrad şi scriind boiarii cum că lucrurile Porţii stau şi să poartă în linişte, măriia-sa, încă avînd toată gătirea nunţii, numaidecît au trimis spre Mihaiu postelnicul Fărcăşanul cu cărţi la Mihaiu-vodă la Moldova, poftind şi pre măriia-sa ca pre un priiaten şi vecin să fie ostenitoriu la acea veselie ca să să veselească deîmpreună şi să ceară şi boiarilor nuntaşi voie ca să vie să săvîrşească veseliia. Carele după ce au mersu,

[1] Adăugat deasupra rîndului.

Mihaiu-vodă priimind pohta şi voia domnului nostru, numaidăcît au dat voie lui Iordache vistiarnecul dîmpreună cu toată casa lui ca să vie să facă nunta, trimeţînd şi cîţiva boiari ca să să afle dempreună cu dînsul pînă să va săvîrşi nunta [...] iar mai osibit ca să împlinească locul şi chipul mării-sale şi mai vîrtos ca să fie ostenitoriu a săvîrşi dăspre partea mării-sale şi sfintele cununii trimis-au pre fratele mării-sale, Dumitraşco Racoviţă vel-comis.

Şi aşa cu toţii purcegînd dă acolo cu jupînèse cu tot şi viind veste domnului cum că să apropie să între în ţară, măriia-sa numaidăcît au rînduit pre Radul Dudescul vel-căpitan za margine ca să le iasă înainte şi să le fie purtătoriu de grijă, dă conace şi altele ce vor trebui şi să vie cu dînşii deîmpreună, purtîndu-le grija pînă aicea în Bucureşti. Iar după ce s-au apropiiat să între în Bucureşti, făcînd vel-căpitan ştire, măriia-sa vodă numaidăcît au orînduit ca să le iasă înainte pre : Diicul Rudeanul vel-logofăt, pre Costandin Ştirbeiu vel-clucer, pă Sărban Greceanul vel-stolnec, pă Gheorghe Castriotul vel-comis şi alţi mulţi boiari dă ai doilea, cu toată slujitorimea, cu surle, cu trîmbiţe, cu paici şi cu toată domneasca pompă şi aşa, cu toţii, işindu-le înainte la Plumbuita dă asupra dealului, puindu-se şi toată slujitorimea în frumoasă orînduială, acolo s-au împreunat cu boiarii moldoveni şi, dînd mîna, au arătat şi dăspre partea domnului cu bună dragoste aşteptarea dumnealor şi cercetarea sănătăţii. Şi aşa cu toţii deîmpreună cu frumoasă orînduială şi minunat halai au întrat în oraş la mai 20 dni, pînă la casele ce era orînduite şi gătite giñeriului. Şi dă acolo boiarii munteni s-au risipit toţi pă la casele lor, iară a doa zi dînsu-dă-dimineaţă, orînduind domnul tuturor cai domneşti şi alai iarăşi foarte frumos, i-au adus la curte dă s-au împreunat cu măriia-sa şi iarăşi s-au învîrtejit la gazdă. Iar nunta s-au început duminecă cu o săptămînă înaintea Sfintei Troiţe şi în zioa de Sfeta Troiţă cu ajutoriul lui Dumnezeu s-au săvîrşit şi sfintele cununii cu frumoasă şi domnească parisie.

Iar după nuntă, mai şăzînd vornecul Iordache împreună cu ceialalţi boiari încă vreo săptămînă şi,

dăruindu-i domnul pre toţi, au purces iarăşi la Moldova, iar pă Dumitraşco comisul Racoviţă, fiind ostenitoriu dă au şi cununat ,l-au îmbrăcat cu feţegea cu pîntece dă rîşi dă ale mării-sale şi s-au dus şi el împreună cu ceialalţi boiari, purcegînd dă aicea la iunie 2 dni.

Iar după ce au isprăvit măriia-sa nunta cu fericire, fiind acei boiari ce s-au pomenit mai sus dă atîta vréme duşi la Poartă pentru trebile ţării, ca să-şi vie acasă măriia-sa au socotit, şi au trimis iarăşi pă Ianache Văcărescu vel-agă i pă Drăghici Cîmpineanu vătaf za aprozi ca să să afle la Poartă pentru trebile ţării şi ale domniii şi la iunie 10 dni, i-au pornit dă aici. Iar măriia-sa sculîndu-se dă aici, mergînd pă la satele mării-sale Mogoşoaia, Potlogii, la 26 dni ale lui iunie, au întrat în scaunul Tîrgovîştii şi, cu fericire şăzînd în scaun, au îmbrăcat şi pă vornecul dă Tîrgovişte cu caftan, după obicéiu. Iar la iulie 5 dni, au sosit vel-ban i vel-paharnic dă la Ţarigrad pre carii domnul blînd priimindu-i şi bine, pentru slujbele lor i-au dăruit.

Cap. LXVI

Despre nunta domniţii Ancuţa[1]

Venind vremea şi pentru nunta pe care domnul dorea să o facă fiicei sale cu Nicolae vel-postelnic, cel mai mare fiu al marelui vornic de Moldova Iordache Roset, să trimise de către Mihai-vodă al Moldovei, ca să le fie nun mare, vel-comisul Racoviţă. Şi cînd sosi acesta la graniţa Ţării Româneşti cu toţi cei ce îl însoţeau, fură întîmpinaţi de către căpitanul acelei graniţe în modul cel mai măgulitor şi strălucit, şi astfel cu toţii merseră pînă la Bucureşti, după porunca ce de la domnul lor aveau, dîndu-se în călătorie şi toate cele trebuincioase acestor oaspeţi.

După a lor sosire nu mult trecînd să şi începu a nunţii gătire, care în ziua de 8 iulie se îndeplini.

1 Variantă dată după Şt. Greceanu, *op. cit.*, care arată că a luat-o din Filstich.

Boierii din Moldova nu zăboviră a lor întoarcere multă vreme după nuntă.

Văzînd într-acest an Costandin-vodă îndemnările stăruitoare din partea lui kir Dosoftei, patriarhul Ierusalimului, pentru a se reclădi în București, sfînta biserică cu hramul Sfintul Gheorghe, care de altfel era și veche, și foarte mică, și pentru care chiar de mai nainte din a sa dragoste de cele sfinte și dorință pentru binele creștinilor însuși măriia-sa socotise să o mai mărească și să o înnoiască, mai ales de cînd măreţele chilii ce tot acest Costandin-voievod în a sa domnie le clădise de jurul împrejurul acestui sfînt lăcaș și foarte vestite erau prin a lor frumusețe de bolți și de ziduri încăpătoare pentru toate cele trebuincioase unei mari mănăstiri; precum în alte locuri asemenea frumusețî nu se găseau ; pentru aceia dar în anul acesta se puse în lucrare deocamdată clădirea zidurilor de roșu cu al lor învelișu, precum se văd, lăsîndu-se săvîrșirea celorlalte lucrări pentru următorul an. Iar cînd veni vremea obicinuită domnului de a merge la Tîrgoviște, să porni cu toată curtea domnească de la București prin satele sale Mogoșoaia și Potlogii, trecînd cu toate ţeremoniile ce obiceiul era d-a se face, și la ziua de 22 septembre sosiră în orașul Tîrgoviștei.

Cap. LXVI

Ca să să știe și aceasta aici însemnezu

Adecăte viind vrémea căsătorii cocoanei mării-sale lui Ion Costandin-voievod, a patra cocoană a mării-sale, anume Ancuța, după orînduiala dumnezeiască vrînd să o căsătorească, așa bine au socotit măriia-sa dă au făcut ginere pre coconul cel mai mare ce avea Iordache Ruset vel-vornec al Țării Moldovei, anume Necolae postelnicul. Care fiind chemați la orînduita vréme a nunții, măriia-sa Mihaiu-vodă, domnul Moldovei, au trimis pe frate-său Racoviță vel-comis dăspre partea mării-sale să fie nun. Viind deci aici în țară, la margine cum au trecut, acolo oameni orînduiți fiind cu căpitanul cel mare de margine, cu cinste, cu conace, i-au adus pre toți cîți dă la Moldova veniia

boiari pînă aici în Bucureşti, şi cu cinste mare aducîndu-i la curte de s-au împreunat cu măriia-sa vodă au început nunta care la iulie 8 dni, s-au săvîrşit foarte frumos şi cu mare pompă. După acéia socrii şi cu ceialalţi, zăbovindu-se aici puţină vréme, s-au înturnat iar la Moldova, pre care iar pîn' la Focşani cu multă cinste şi cu conace petrecîndu-i.

Într-acest an, al şaisprăzécele, măriia-sa vodă fiind mult rugat şi supărat dă sfinţiia-sa părintele patriarhul ierusalimneanul kir Dositheu pentru bisérica lui Sfeti Gheorghie de aici den Bucureşti, care fiind mică şi întunecoasă şi nefiind după potriva hanului carele împrejurul ei era, zicînd [patriarhul că] precum au nevoit de au făcut rîndul chiliilor după împrejur, să facă şi mănăstirea. Aşadar măriia-sa ca un milostiv şi iubitoriu de-a face pomeni, bine au voit şi den temelie acea bisérică stricîndu-o, au rădicat o mare, şi minunată şi frumoasă mănăstire, după cum să véde. Într-acest an numai pînă la un loc lucrîndu-o au lăsat să să usuce şi aşa au învălit-o.

Viind vremea cea obiciuită să meargă măriia-sa la Tîrgovişte, au purces dă aici den Bucureşti şi mergînd pă la satul mării-sale, Mogoşoaia i Potlogii, au mersu la Tîrgovişte, întrînd la scaunul mării-sale cu frumos alaiu, după obicéiu, la septemvre 22 dni.

Cap. LXXI

Şi aceasta se însemnează ca să să ştie

La iulie 15 dni, viind călăraşi dă la Ţarigrad, scriia boiarii domnului cum că împărăţiia cu urgie totdăodată au mazîlit pre Mihaiu-vodă Racoviţă, trimeţînd şi capigi-başă împărătesc ca să-l ia să-l ducă la Poartă şi în locul lui a făcut domnu pre Antiohie-vodă Cantimir, iar pre Mihai-vodă luîndu-l dă la Moldova şi ducîndu-l la Poartă, l-au pus la închisoare şi nu multă vréme trecînd, s-au înţeles că cu doamna lui, cu cuconi cu tot, l-a închis la Ediculea de au şăzut multă vréme. Iar Antiohie-vodă, luînd domniia şi mergînd la Moldova, numaidăcît gătind pă Bogdan hatmanul, cumnatul mării-sale, l-au trimis sol la domnu arătînd

multă dragoste şi supunere către măriia-sa, carele la 25 dni sosind la Tîrgovişte, priimitu-l-au domnul cu cinste, după obicéiu, şi numai vreo 4 zile şăzînd şi dîndu-şi toată soliia dă la domnul său, măriia-sa domnul nostru făcutu-i-au frumos ospăţ, după obicéiu, şi la zioa bună îmbrăcîndu-l cu contoş dă ale mării-sale, cu pacea dă samur, au purces, învîrtejindu-se iarăşi la domnul său.

Iar după purcéderea lui, gătînd şi măriia-sa pă ginerele mării-sale Şerban Grecianul vel-stolnec ca să-l trimiţă sol [...]. La 2 dni ale lui august l-au purces den Tîrgovişte şi mergînd la Moldova, şi dîndu-şi şi el soliia dăspre partea mării-sale lui vodă şi luîndu-şi cinstea cea cuviincioasă de la Antiohie-vodă, s-au învîrtejit iarăşi şi la 17 dni ale lui avgust au sosit în Tîrgovişte.

Cap. LXXII

La mai 1 dni, viind călăraşi dă la Ţarigrad, scriia boierii domnului cum că împărăţiia au mazîlit pă Baltagi Mehmet-paşa şi au făcut veziri pă Calai Licoz, om foarte rău, lacom şi trufaş, care veste viind domnului, numaidăcît gătînd pă Ştefan Cantacuzino vel-paharnic, la 10 dni, l-au pornit dă aici, trimiţînd dîmpreună cu dumnealui şi pocloane veziriului, scriind lui Drăghici vătaf să vie aicea, dă vreme ce multă vreme făcuse la Poartă. Deci vel-paharnic sosind acolo, Drăghici vătaful nimic mai făcînd zăbavă, la 6 dni ale lui aprilie[1] au sosit aici.

Şi aceasta să însemnează pentru ca să să ştie :

Fiind în tîrgul Bucureştilor o mănăstioară a căriia hram era Sfeti Gheorghie, veche foarte, zidită dă un boier anume Dobruş Banul, foarte mică şi întunecoasă, care fiind în mijlocul tîrgului şi toată neguţătorimea acolo, şi împrejur fiind împodobită cu minunată zidire ca o cetate dă luminatul domnu Io Costandin Basarab Brâncoveanu-voievod cu case patriărşăşti cu 2 rînduri di chilii, lucru foarte frumos, deci măriia-sa din firească mării-sale cea spre cele dumnezeieşti

[1] Sic!

rîvnă ce avea îndemnîndu-se, surpat-au acea mică şi întunecoasă biserică ce era şi dîn temelie au zidit măriia-sa ceastă ce acum tuturora să vede, zidire foarte iscusită şi minunată, înfrumuseţîndu-o pă dînlăuntru cu frumoase zugrăvele cu minunată tîmplă, cu icoane iscusite, cu pardoseala tot dă marmură, luminoasă, dăsfătată, lucru care altul într-acest pămînt n-au făcut. Făcutu-i-au şi frumoase şi scumpe odăjdii şi alte sfinte odoară tot dă argint şi cu alte multe şi bune lucruri şi venituri o au înzestrat, isprăvindu-o într-al 18 an al domnii sale la leatul 7215.

Cap. LXXII

Aicea însemnezu că avînd domnul ceva răsuflu şi cunoscînd puţină linişte dăspre Poartă, făcînd şi sfînta mănăstire a Rîmnecului şi 2 pivniţe dă piatră la Sărata, s-au îndemnat dempreună cu toată boierimea şi cu casa măriі-sale şi au mersu tocmai pînă acolo dă le-au văzut

La 25 dni ale lui avgust, viind călăraşi dă la Ţarigrad, scriia boiarii domnului cum că să află Poarta în mare linişte. Deci domnul înţelegînd, fiind şi vréme frumoasă dă preumblate şi mai vîrtos că dă cînd zidise măriia-sa sfînta mănăstire Rîmnecul niciodată nu mersése să o vază şi pentru acéia mai mult iar şi ca să să primble, gătitu-se-au şi la zi întîi a lui septemvrie, dempreună cu toată casa măriі-sale şi cu toată boierimea, au purces den Tîrgovişte şi, fiind rugat dă boiarii ce să afla în Praova ca să meargă pă la satele lor, măriia-sa, ca un domnu blînd şi înţelept, priimind, au mersu întîi la Mărginénii lui Mihaiu Cantacuzino velspătar, unde făcîndu-i frumos şi minunat ospăţ s-au sculat dă au mersu şi au făcut masul la Filipeştii lui Costandin Cantacuzino stolnecul.

Şi au fost şi a doao zi dă prînzu, iar după-prînzu în diseară s-au sculat şi au mersu la Filipeştii Tomii Cantacuzino vel-postelnic şi au făcut şi a dooa zi prînzul acolo şi de acolo au mersu la Măgurenii lui Şerban Cantacuzino biv-vel-paharnec, ospătîndu-l şi acolo foarte frumos, şi dă acolo au mersu la Scăiani la viile măriі-sale, unde şăzînd vreo 5-6 zile, văzînd şi biv-

niţa ce făcuse acolo la vii şi lăsînd şi izvod, şi măsură ca să facă case, s-au sculat şi au mersu la viile mării-sale la Şcheai şi de acolo la Sărata.

Dă la Sărata iarăşi pă ospăţ la satele gineriului mării-sale Neculae postelnicul Ruset care-i dedése dă zéstre anume Fundénii i Fureştii, şi dă acolo rugîndu-l Mănăilă vel-şătrar ca să meargă şi la satul lui Mărăcinéni să-l ospetéze, măriia-sa numaidecît au fost bucuros şi au mersu, unde făcîndu-i Mănăilă vel-şătrar ospăţ foarte frumos, s-au sculat şi dă acolo şi au mersu la sfînta mănăstire la Rîmnec.

Deci după ce au văzut şi sfînta mănăstire, s-au învîrtejit iarăşi pă la viile mării-sale Sărata i Şcheaii, şi dă acolo, luînd în jos, au venit la satul Tomii Cantacuzino vel-postelnic, Bercénii, unde numai prînzul făcînd, sculatu-se-au şi au mersu la satul giniriului mării-sale Şerban vel-stolnec, la Tătărani, şi acolo pentru ca să să odihnească măriia-sa au făcut oturac două zile, ospătîndu-se foarte frumos, iar a treia zi sculîndu-se mers-au pă la satul Negoeştii lui Pană vel-comis, unde numai prînzul făcînd, iar masul iarăşi la satul gineriului mării-sale Şerban vel-stolnec la Cornești şi a doao zi cu fericire au întrat în scaunul Tîrgovişţii, la 5 dni ale lui octomvrie, unde după ce au sosit început-au măriia-sa iarăşi a căuta cu nevoinţă toate lucrurile şi trebile ţării. Plinitu-se-au cu fericire şi anul al 16-lea den domniia mării-sale la octomvrie 29 dni.

Cap. LXXIII

Dă aici începe a scrie cele ce s-au întîmplat în anul al 18-lea dîn domniia mării-sale şi cum se-au chivernisit

La 5 dni ale lui noiemvrie viind călăraşi dă la Ţarigrad, scriia boierii domnului cum că împărăţiia au mazîlit pă Damas Hasan-paşa veziriul şi au făcut în locul lui vezir pre un Baltagi Mehmet-paşa, om bun şi nelacom : deci înţelegînd domnul cum că se-au schimbat veziriul şi cum că s-au liniştit toate lucrurile Porţii şi dă vezir cum că iaste om bun, nu au lăsat nici atuncea a nu cerceta pentru adaos ca doară s-ar surpa, dar

nimic nu au putut folosi, dă vreme ce împăratul avea lăcomie nespusă. Deci şăzînd domnul în Tîrgovişte pînă la 23 ale lui noiemvrie şi rădicîndu-se, mergînd pre lă satele mării-sale Potlogii, Mogoşoaia, la 29, cu fericire au întrat în scaunul Bucureştilor. Iar după ce au sosit măriia-sa în Bucureşti, numaidăcît gătind pă Sterie căpitanul, l-au trimis la Ţarigrad împreună şi cu Palaloga vtori postelnic, şi lui Ianache Văcărescul vel-agă i-au scris ca să vie dă vreme ce multă vreme şăzuse la Poartă, purcegînd dă aici vtori postelnic i Sterie căpitanul la 8 dni ale lui dechemvrie şi vel-agă au sosit la 30 dni aici.

Şi aceasta să însemnează ca să să ştie că, viind iubit fiiul mării-sale lui vodă cel mai mare, Costandin, la vîrstă, luminatul lui părinte încă mai dănainte cercetînd ca să afle vreo cocoană vrednică ca să-l căsătorească şi neputîndu-se afla aici în ţeară nicidăcum, cercat-au măriia-sa pren ginerile mării-sale Neculae Ruset postelnicul şi la Moldova, şi aşa aflînd o cocoană a lui Balşu stolnecul, foarte frumoasă, blîndă şi înţeleaptă, au făcut logodna încă mai dînainte vreme. Decii socotind măriia-sa ca să săvîrşască şi nunta, trimis-au pă Radul Cantacuzino vtori logofăt la Moldova la Antiohie-vodă, una ca să ia voie lui Balş stolnicul să vie să facă nunta, a dooa să proscalesească şi pre domnu ca pre un vecin să vie să să veselească dimpreună la veseliia aceia, a treia că avînd Antiohie-vodă cucoană şi pohtind ca să se încuscreze cu domnul nostru încă dă cînd trimisese pă cumnată-său sol, pă Hatmanul Bogdan la domnu, prentr-însul pohtise pre măriia-sa vodă ca să să încuscreze. Deci şi măriia-sa priimind, atunci cu trimiterea lui vtori logofăt au trimis şi inelul dă schimbu.

Aşa la noiemvrie în 26 dni, l-au pornit dă aici, care mergînd şi arătînd cele ce-i era poruncite dăspre partea domnului Antiohie-voievod luînd multă bucurie întîiu pentru logodna ce au priimit şi au voit măriia-sa ca să facă cu fiica mării-sale şi priimind schimbul de la domnul nostru, cu multă bucurie au dat şi măriia-sa, iarăşi după obiceiu, măhramă şi inel, şi ospătînd frumos pre vtori logofătul, îmbrăcîndu-l şi cu conteş cu pacea de samur şi luîndu-şi zioa bună au purces şi la dechemvrie în 23 dni, au sosit aici în

București. Iar după purcederea lui vtori logofăt numaidăcît dînd voie și boierilor nuntași ca să vie, s-au gătit și purcegînd cu toți ai lor la ghenarie 5 dni, au sosit în București, dă a cărora venire înțelegînd domnul, trimis-au înainte multă slujitorime și boieri dă i-au adus cu mare cinste și cu frumos alai în București pînă la casele Cornii Banului, dă vreme ce acolo era gătit a găzdui și a fi și nunta. Iar a doao zi trimițînd cai domnești au adus pă socri la curte, de se-au împreunat cu domnul, și iarăși se-au învîrtejit la gazdă.

Trimis-au și plinitoriu chipului și locului mării-sale pă Ion spătarul, feciorul Mutii, iar la ghenarie 28 dni, se-au început și nunta, și la fevruarie în 8 dni, s-au săvîrșit cu fericire făcîndu-se foarte cu frumoasă și minunată orînduială și domnească podoabă, fiind ostenitoriu a săvîrși sfintele cununii preacinstitul și preaînțeleptul boier star Costandin Cantacuzino stolnecul. Și săvîrșindu-se nunta cu fericire, făcînd solului un osebit ospăț și mulțumindu-i dă osteneală, l-au îmbrăcat cu conteș și cu pacele dă samur, și luîndu-și zioa bună, la fevruarie în 13 dni, au purces dă aici învîrtejindu-se iarăși la domnul său, iar după purcederea solului nu multe zile trecînd, dăruindu și pă cuscrii foarte bine, s-au învîrtejit și ei la Moldova.

Cap. LXXV

După ce au sosit vel-paharnic la Poartă, venit-au călărași la aprilie 15 dni, cu carii scriia cum că vezirul cere huzmet 100 pungi și foarte dăgrabă, lucru păgînescu. Deci măriia-sa, văzînd acea poruncă, mîhnitu-se-au pîn-în suflet văzînd ce jaf pre-ntreg au căzut pă ticăloasa țeară, însă neavînd într-alt chip cum face, i-au căutat a împlini porunca. Săvai că măriia-sa scrisese cărți la chehaiao, la veziriul cu multe rugăminte ca doară dîntr-acea sumă să vor milostivi dă vor scădea cevași, dar unde milostivire la tiran, că-l cuprînsese și-l orbise lăcomiia, care dînd mare strînsoare boierilor acolo și groaznice înfricoșări, neavînd într-alt chip cum scăpa dă tirănească lor lăcomie, le-au căutat a lua împrumut dă unde au putut și au dat acea sumă dă bani, făcîndu-se mare pagubă

ticălosului pămînt, măcar că nici el dă dereapta plată a lui Dumnezeu a scăpa n-au putut, ci în scurte zile cu urgie împărăţiia mazîlindu-l şi luîndu-i tot, l-au surgunit, şi în locul lui au făcut veziri pă silihtari Ali-paşa, om şi mai rău, şi mai lacom şi foarte împotrivnic creştinilor.

Deci măriia-sa înţelegînd că iarăşi se-au strămutat obrazele, fiind şi vel-paharnic dă cîteva luni acolo, i-au scris dă au venit, însă vel-paharnic numai singur şi, la iunie 25 dni, au fost aici, iar la 30 dni au pornit la Poartă pă ginerile mării-sale Iordache Creţulescu vel-cămăraş, i pă Iorga vel-slujer, i pă Mihai vel-medelnicer dîmpreună cu poclonul veziriului dă vezaret şi Palalogăi vtori postelnic i-au poruncit să vie aici, dă vreme ce multă vreme în trebile ţării la poartă să aflase. Deci mergînd vel-medelnicer, i vel-slujer, i vel-cămăraş şi dînd pocloanele veziriului, Palaloga vtori postelnic luîndu-şi zioa bună au purces şi la iulie 19 dni, au sosit aici. Iar după ce au venit vtori postelnic, s-au sculat şi domniia dă aici şi mergînd pă la satele mării-sale Mogoşoaia, Potlogii, la iulie în 26 dni, au întrat în scaunul Tîrgovişţii cu frumos alaiu.

Şi aceasta încă să însemnează ca să să ştie că tot într-acest an cumpărînd măriia-sa vodă Doiceştii dă la Bălăceni, fiind aproape dă Tîrgovişte, ca să aibă unde să primbla cîteodată şi fiind acolo nişte case vechi surpate şi nesăbuite, măriia-sa, luînd moşia, numaidăcît au strămutat şi casele dă cum era şi le-au prefăcut, puindu-le în orînduiala ce să vădu şi le-au grijit foarte frumos făcînd şi biserică dă piatră, şi heleşteu, şi vii şi dă toate, precum să vădu acum înfrumuseţate, şi le-au dăruit fiiului mării-sale celui mai mic, lui Mateiaş.

Cap. LXXV

După ce s-au pus Ali-paşa vezir, au avut domnul linişte şi toată ticăloasa ţeară arătînd dragoste către domnu şi nedînd ascultare vrăjmaşilor nicidăcum, celor ce rău împotriva domnului clefetiia, dar nu mult aceasta au ţinut, că în scurtă vremea l-au orbit trufiia şi i-au strămutat toată bunătatea, lăcomiia; la atîta

trufie au ajunsu, cît nu primiia să să împreune nimeni cu dînsul fără numai cu chehaiaoa lui. Însă domnul avînd liniște cîtăva vréme, apropiindu-se și vremea culesului, fiind și vreme frumoasă dă sus, îndemnatu-se-au măriia-sa și au mersu dă au făcut culesul la Pitești și primblîndu-se cîteva zile acolo, ospătîndu-l și Radul Golescul biv-vel-comis la satul dumnealui Goleşti, iarăşi se-au învîrtejit în Tîrgoviște, unde după ce au sosit la octomvrie 1 dni, fiind Iordache Crețulescul vel-cămăraș dă cîteva luni la Poartă, i-au poruncit măriia-sa ca să vie și să rămîie acolo purtătoriu dă grijă Iorga vel-slujer pînă să va socoti să trimiță altul. Deci mergînd pornuca lui vel-cămăraș, numaidăcît luîndu-și zioa bună au purces și la 20 dni ale lui octomvrie au sosit în Tîrgoviște, iar după ce au sosit, măriia-sa numaidăcît au trimis pă Ianache Văcărescul vel-agă și Iorgăi vel-slujer i-au poruncit dă au venit.

Plinitu-se-au cu fericire și anul al 18-lea al domnii sale la octomvrie 29 dni, leat 7215.

Cap. LXXVI

Aici încep a scrie cele ce la anul 19-lea al domnii sale se-au întîmplat și cum dă preaînțeleptul și preacreștinul acesta domnu s-au chivernisit

După ce dar au sosit vel-agă la Poartă, iar Iorga vel-slujer numaidăcît luîndu-și zioa bună au purces și la 18 dni ale lui noiemvrie au fost aici. Iar după sosirea lui vel-slujer numai trei-patru zile trecînd, au nemerit călărași dă la Țarigrad cu carii scriia boierii domnului, cum că chemîndu-i chehaiaoa, le-au zis că împăratul porunceşte să dea țeara huzmet 200 pungi și cum mai dăgrabă să-i trimiță, să nu facă într-alt chip. Care poruncă domnul văzînd, și toată boirimea rămas-au încremeniți, neștiind ce să mai răspunză și ce să mai facă, că era o nevoie mare pă ticălosul dă pămînt, dă vremea ce haraciul să îndoise și cu huzmetul acela să întreise.

Deci domnul numaidăcît au scris cărți cu multe rugăminte și la veziriul, și la chehaiaoa, arătînd în tot chipul că iaste cu neputință a să da atîta sumă

dă bani, dă vreme ce ţeara au ajunsu la multă şi mare slăbiciune, dar nimic lăcomiia cea păgînească la rugăciunile domnului şi ale supuşilor lor s-au uitat, ci mai mult încă, iuţindu-se cu mare grabă şi groaznice porunci, au trimis numai să să dea banii. Care domnul şi toată boirimea văzînd şi neavînd într-alt chip cum face, dă vreme ce lăcomiia păgînilor cu cuvinte şi rugăciuni numai nu să îndăstula, ca să nu turbure răutatea cea păgînească mai rău, dat-au măriia-sa dîn casa mării-sale o sumă dă bani şi ceialalţi : boirimea, mănăstirile şi toată ţeara şi s-au împlinit cumplita şi nesăţioasa lăcomie a păginilor. Deci mîntuindu-se domnul şi toată boirimea şi dă acea grea şi cumplită nevoie ce le căzuse asupră, domnul fiind tot la Tîrgovişte pînă au făcut sfintele zile acolo : Crăciunul, Sfeti Vasile şi Boboteaza, la fevruarie în 10 zile, se-au arădicat dîn Tîrgovişte şi mergînd pă la satele mării-sale Potlogii, Mogoşoaia, la fevruarie în 20, au întrat în scaunul Bucureştilor cu frumos alaiu după obiceiu, şi şăzînd cu fericire în scaon se-au slobozit 6 tunuri şi au îmbrăcat şi caimacamii cu caftane.

Cap. LXXVII

Fiind domniia la Bucureşti, la fevruarie 25, viind călăraşi dă la Ţarigrad, scriia boiarii mării-sale cum că vine un agă împărătescu cu ferman, poruncind mării-sale ca să să gătească să meargă cu toată boierimea şi cu toată slujitorimea mării-sale la Bender, să facă cetatea dă acolo şi la 18 au sosit şi aga acela cu fermanul.

Deci măriia-sa văzînd porunca acéia nu în puţină mîhnire şi întristare să afla dempreună cu toată boierimea, atît pentru multa osteneală şi struncinarea mării-sale, cît pentru munca, nevoia şi cazna săracilor, de vréme ce nu vrea să să ţie în seamă nimica la mirie, ci zicea să fie toată osteneala şi cheltuiala ţării pierdută. Iar însă şi neputînd face într-alt chip, ci ca porunca împărătească să să împlinească, numaidăcît au dat poruncă tuturor ca să să gătească, măcar că dăspre Poartă a scrie şi a cerceta, ca doară ar putea

scăpa încai domnul şi boierimea dă acea călătorie, nu înceta.

Deci văzînd măriia-sa şi cunoscînd cum să împingu lucrurile Porţii, fiind şi Ianache Văcărescul velagă dă cîteva luni dus la Poartă, ca să-şi vie acasă, gătit-au măriia-sa pre ginerile mării-sale Şerban velstolnic şi pă Iorga vel-slujer, şi la 29 dni ale lui martie i-au pornit dă aici, trimiţîndu-i la Poartă ca să se afle pentru trebile ţării şi ale domniii şi Ianache Văcărescul să vie încoace. Deci pînă a sosi boiarii la Poartă, viind călăraşi scriia mării-sale cum că făcîndu-se cercetare şi rugăciune la Poartă pentru domnu, ca doară s-ar putea zăticni să nu meargă ci să trimiţă ispravnici, chehaiaoa le-au zis şi le-au dat nădejde cum că va grăi veziriului şi le va isprăvi.

Deci sosind şi vel-stolnec i vel-slujer la 12 dni ale lui aprilie la Poartă, vel-agă luîndu-şi zioa bună, la 18 dni, au purces dă acolo, iar domnului fiindu-i porunca de la împărăţie ca înaintea lui Sfete Gheorghie să purceagă, grăbindu-l şi bumbaşirul carele era ca să meargă dempreună cu măriia-sa şi văzînd că nici un răspunsu adăvărat pentru rămînerea mării-sale dă la Poartă nu mai veniia, măcar că salahorii şi altele ce trebuise le pornise mai înainte, iar încăşi şi măriia-sa la 24 zile ale lui aprilie, luînd pre Dumnezeu într-ajutoriu, au purces şi mergînd măriia-sa pînă la Tunari unde şi prînzul au făcut, acolo au sosit şi velagă dă la Poartă la 25 dni ale lui aprilie. Deci neaducînd nici el vreo ispravă dă temeiu, zicînd numai că în urma lui tot era nădejde a să isprăvi, deci măriia-sa văzînd aşa, au purces şi de la Tunari, şi mergînd pînă la conacul dă la Căldoroşani, dă acolo au pornit măriia-sa şi pe Costandin slujeru Caramanlîul, trimiţîndu-l şi pre el ca să să afle capichehaia la Poartă dempreună cu ceialalţi boiari şi au trimis şi pe Grigorie postelnic, fratele lui vel-stolnec ca să să afle acolo, pentru ca să scrie el ce ar fi, cerşindu-l de la domnu, frate-său vel-stolnec. Iar măriia-sa arîdicîndu-se şi dă la Căldoroşani şi mergînd încet, cînd au ajunsu măriia-sa la conacul de la Şcheai iată nemeriră şi călăraşi dă la Ţarigrad, mai 3 dni, cu carii făcea boiarii domnului ştire cum că împărăţiia trimite un agă cu poruncă ca să să învîrtejească măriia-

sa în scaun şi să trimiţă ispravnecî boiari dă ispravă să lucréze la cetate, cu care poruncă sosit-au şi aga tot într-acea zi, numai mai pă urma călăraşilor cu 2-3 ceasuri, viind dă la Ţarigrad pînă la Şcheai zile 7. Deci văzînd măriia-sa porunca dîmpreună cu toată boierimea s-au bucurat foarte, şi dăruind măriia-sa şî pe aga care adusése véstea, îmbrăcat-au şi pe iazagiul cu contoş dă ale mării-sale cu samur.

Aşijderea şi pe vel-agă l-au îmbrăcat iarăşi cu contoş cu samur şi dăruindu-l pă aga care venise cu véstea l-au pornit iarăşi îndărăt, iar măriia-sa, mai mergînd pînă la Sărata ca să-şi vază viile, s-au învîrtejit iarăşi în scaunul Bucureştilor, mai 15 dni. Unde după ce au sosit, numaidăcît orînduind măriia-sa boieri ispravneci [...] dîndu-le toată slujitorimea şi toţi salahorii care era orînduiţi să meargă la cetate să lucréze, la 17 dni, i-au pornit, iar măriia-sa mai făcînd cîteva zile aici şi viind zădufurile, la avgust 15 dni, s-au arădîcat dîmpreună cu toată casa mării-sale şi cu toată boierimea, mergînd pă la satele mării-sale Mogoşoaia i Potlogii şi la avgust 28 dni, au întrat în Tîrgovişte.

Şi aceasta se însemnează pentru o pomenire pentru ca să să ştie :

Invîrtejindu-se preafericitul patriarh kir Hrisanth dă la sfîntul mormînt, de vréme ce atunci făcîndu-se patriarh orînduit fiind de preafericitul şi minunatul patriarh kir Dositheu, unchiu-său, încă den viaţa lui ca după prestăvirea lui să fie el patriarh, cunoscîndu-i că iaste om foarte învăţat şi vrédnec dă a chivernisi sfîntul mormînt şi dă a păstori pravoslavnicul acela nărod. Deci făcîndu-se patriarh şi mergînd la Ierusalim, s-au învîrtejit iarăşi în Ţearigrad şi dă acolo îndemnîndu-se s-au sculat şi au venit aici în ţeară, care înţelegînd domnul dă venirea sfinţii-sale, numaidăcît gătind carîta domnească, au trimis tocmai la Dunăre, înainte cu cîţiva seimeni, cu pitariul cel mare, cu 1 postelnic al doilea şi dă acolo puindu-se patriarhul în carîta cea domnească venit-au pînă în Bucureşti, iar cînd au fost să între în oraş işitu-i-au înainte toţi igumenii, toţi preoţii oraşului şi l-au adus cu frumos alai, cu cîntări, cu clopote, pîn-în sfînta mănăstire a lui Sfeti Gheorghie. Iar a dooa zi, trimeţînd domnul ca-

rîta, l-au adus la curte dă se-au împreunat cu sfinţia-sa şi i-au sărutat mîna, luînd moliftă şi blagoslovenie dă la sfinţiia-sa şi, şăzînd domniia tot în Bucureşti pînă la Sfeti Petre, isprăvindu-se mănăstirea lui Sfeti Gheorghie dă tot lucrul şi împodobindu-o pre dăplin cu dă toate şi, întîmplîndu-se şi preafericitul patriarhu aici, îndemnatu-se-au măriia-sa a o tîrnosi.

Şi aşa în zioa Sfinţilor Apostoli hotărînd a fi tîrnosaniia făcînd ştire şi preafericitului patriarh, şi tuturor celoralalţi arhierei, se-au gătit cu toţii şi toţii în văşmintii frumoase şi scumpe îmbrăcîndu-se, mers-au la curte împreună şi cu părintele patriarhul, unde era multă adunare dă toată boirimea cea mare şi mulţime dă alt norod călugări, igumeni, preoţi, nesocotiţi, şi dăspre doamna mulţime dă jupînese.

Deci dîn biserica domnească arădicînd preafericitul patriarh sfintele moaşte, cu mare evlavie, şi puindu-le în cap, purces-au pre jos dă acolo, mergînd înainte, gloată multă dă slujitorime şi alt norod, apoi boirimea, apoi igumeni, călugări, preoţi, mai pre urmă arhierei şi după arhierei preafericitul patriarh, iar pă urma patriarhului domnul cu toţi cuconii lui, toţi cu podoabe domneşti, şi după domnu, cămăraşul cel mare, carele dă la curtea domnească pînă la Sfeti Gheorghie [împărţea tot orţi][1] la prostime şi la toată sărăcimea.

Iar mai pă urmă mergea doamnele cu toate jupînesele şi, aşa că această orînduială, pă jos toţi au mersu pîn' la Sfeti Gheorghie. Iar după ce au întrat în minunata biserică, mergînd patriarhul în oltari şi puind cu multă evlavie sfintele moaşte pre sfîntul preastol, au început îndată sfînta liturghie şi după sfînta liturghie, făcînd şi tîrnosaniia, suitu-se-au sus în casele cele patriarşăşti, unde fiind gătit ospăţ foarte frumos, ospătatu-se-au domnul cu toată aceia cinstită adunare, cu patriarh, cu arhierei şi cu toată boirimea, slăvind şi lăudînd pre vecinecul Dumnezeu că l-au învrednicit a săvîrşi dă tot acea minunată zidire care în pămîntul acesta nu se-au învrednicit altul a face.

Şi aceasta să însemnează ca să să ştie :

Tot într-acest an, la leat 7215, la al 19-lea an dîn domniia mării-sale, fiind în grădina domnească dă la

[1] Adăugat marginal.

Bucureşti un fuişor dă lemnu vechi, măriia-sa precum cu alte multe lucruri înfrumuseţase curtea domnească şi grădina, o pusese foarte în frumoasă orînduială dă vreme ce mai înainte era foarte proastă şi fără dă nimic într-însa, îndemnatu-se-au şi acel foişor a-l face dă piatră: deci arădicînd acel dă lemnu ce era, făcut-au măriia-sa din temelie tot în locul aceluia, fuişor dă piatră cu stîlpii dă piatră săpaţi, lucru foarte iscusit şi minunat, împodobindu-l şi cu zugrăvele atît pă dînlăuntru cît şi pă din afară l-au înfrumuseţat precum să şi vede.

Şi aceasta am vrut să însemnezu ca să să ştie:

Tot într-acest timpu cînd au orînduit pre domnul nostru ca să meargă la Bender, orînduise şi pă Antioh-vodă, domnul Ţării Moldovii, carele după poruncă au şi mersu. Deci fiind acolo la lucrul cetăţii dîmpreună cu toată boirimea, Mihai-vodă dă la Ţarigrad necontenind a umbla pentru domnie şi a aţîţa şi a scorni nevoie asupra lui Antioh-vodă, dîmpreună cu Cupăreştii cei neaşezaţi, fiind şi veziriul Ali-paşa foarte lacom şi după pohta lor, dat-au multă sumă dă bani, îndatorind ticăloasa dă ţeară, şi la iulie 25 dni, au luat domniia, scoţînd şi mazîlind pă Antiohie-vodă fără dă nici o pricină şi fără dă nici o greşală pă-ntreg, numai pentru lăcomiia banilor, pre carele numaidăcît au dat poruncă Isuf-paşii seraschierului ot Bender dă l-au trimis la Poartă.

Cap. LXXX

Tot în Tîrgovişte domnia fiind, socotit-au măriia-sa ca să aducă pă vel-stolnic dă la Ţarigrad, carele cîteva luni făcuse la Poartă în trebile ţării şi gătind pă Sterie căpitanul ca să-l trimiţă să se afle cu Iorga vel-slujer la Poartă, la avgust întîiu, l-au pornit dă aici, carele după ce au sosit acolo, vel-stolnic numaidăcît luîndu-şi zioa bună au purces şi la 28 dni au sosit în Tîrgovişte, pre care domnul cu drag primindu-l şi bine pentru slujbele ce au slujit domnului şi ţării acolo, l-au dăruit.

Iar după ce au sosit vel-stolnic, a patra zi viind călăraşi, scriia boierii măriі-sale cum că le-au poruncit

chehaiaoa să scrie mării-sale să trimiță mucarer pungi 25, care mucarer îl dăruise împărăției bostangi-bașii. Deci domnul, gătind banii după poruncă, i-au trimis, iar la septemvrie 20 dni, pentru a trezvire mers-au măriia-sa la Pitești dîmpreună cu toată casa mării-sale și, făcînd culesul acolo, la 30 dni, iarăși s-au învîrtejit în Tîrgoviște, unde după ce au sosit, gătind măriia-sa [pă Radul Dudescul sluger biv-vel-căpitan za marginea][1] pă Ianache Văcărescu vel-paharnic, la octomvrie 15 dni, l-au trimis la Țarigrad, poruncindu Iorgăi vel-slujer ca să vie, dă vreme ce vreo 8 luni șăzuse la Poartă. Iar la octomvrie 25 dni, viind călărași, scriia boiarii domnului cum că trimite împărăția un agă pentru banii haraciului să-i ia să-i ducă la miriia împărătească și, la 3 dni sosind și aga acela cu porunca la domnu, măriia-sa, după poruncă, măcar că banii nu era, iar încă și ca să nu stea porunca împărătească jos pînă a să strînge banii dîn țară, fiind cu zabavă și dă la Poartă grăbind, dat-au și dă la măriia-sa cîtva sumă dă bani, pus-au și pă boieri și alți pînă în 6 zile s-au împlinit toții banii.

Plinitu-se-au cu fericire și anul al 19-lea al domnii sale, la octomvrie 29 dni.

[1] Cuvintele au fost șterse cu o linie.

ISTORIA ȚĂRII ROMÂNEȘTI DE LA OCTOMBRIE 1688 PÎNĂ LA MARTIE 1717

(Cronica Anonimă despre Brâncoveanu)*

DOMNIA LUI COSTANDIN-VOIVOD

leat 7197, oct. 30 dni

Multe și vrednice de auzit istorii sînt de faptele ce s-au întîmplat în zilele domniei lui Costandin-vodă Brâncoveanu, care mă voi nevoi a le scrie cît voi putea.

De vreme ce au murit Șărban-vodă, precum s-au zis mai sus, boierii cei mari și al doilea, carii să întîmplase în București, s-au strîns toți în spătăriia cea mică, noaă, care-i zic cu stealile, fiind și patriiarhul Dionisie șeheroglanul, care-i zicea și muselimul din peșnarii împărătești, fiind Cantacozinilor rudă; era și vlădica Theodosie, mitropolitul țării, și au sfătuit pe cine vor pune domn în urma lui Șărban-vodă, întru care vorbe că nu este bine să facă zăbavă a nu pune domn și nu este bine să meargă la Poartă turcească să ceară domn pentru două pricini: una că prin delungarea vremii, fiind oști streine nemțești, care fiind nevoitori de a coprinde țări, locuri, întru lauda împăratului lor nemțesc, pot să vie și să-și ridice domn despre partea lor, să cuprinză țara, și în urmă încă fiind turcul puternic va vrea să nu lase țara și cu multe pagube și vărsări de sînge să va îndrepta.

* Reproducem textul editat de M. Gregorian în *Cronicari munteni*, vol. II, București, Editura pentru literatură, 1961, p. 275—352.

A doaă pricină socotiia că mergînd la Poartă să-şi ceară domn pe îndelungarea vreamii pot să să mai sfătuiască unii şi alţii într-alt chip ca să nu priimească cele ce vrea cei mai mari, întru care neuniciune pagube ar fi făcut şi vrăjmaşi avînd, cei mari, gîndiia ei că pot să dea bani turcilor şi să puie domn strein, măcar şi din feciorii de domn ce era la Ţarigrad şi atuncea ar fi fost pagubă şi rea primejdie Şăităneştilor ce stăpînesc ţara şi aşa cu acestea şi ca cu de acestea gînduri fiind, nevoia cu tot mijlocul ca să rădice domn de pămînt şi curînd pentru [ca] să să aşaze gîndurile tuturor şi a vrăjmaşi, şi a altora. Şi făcură socoteală că Costandin logofătul Brâncoveanu este neam de al lui Matei-vodă şi are şi alte bunătăţi, blîndeţele şi altele ; să-l rădice pre dînsul domn, că şi om este în vîrstă, de va putea chivernisi domniia cum să cade, în vréme ce este ţara ocolită de oşti şi de primejdii, măcar că doamna lui Şărban-vodă ruga pe unii, alţii, şi încă au chiemat toţi buluc-başii siimenilor şi le-au dat bani să stea, de nu să poate într-alt chip şi cu arme, să puie pe fii-său Iordachie domn.

Dar norocul nu i-au slujit, aşa cum vrea ea, ci toţi cu un cuvînt au zis că Iordachie este mic şi nu va putea chivernisi ţara într-atîtea răzmiriţe ce să află, oştiri nemţii cu turcii, ci om de vîrstă să punem, care s-o poată păzi şi a îndrepta pă noi şi pă săraci.

Şi aleseră pe Costandin logofătul Brâncoveanu să le fie domn şi să rădicară cu toţii din curtea domnească şi merseră la Mitropolie, unde este obiceaiul a să pune domnii şi îndată ce au sosit acolo au strîns oştile şi au trimis un boiariu de au chiemat pe Costandin logofătul Brâncoveanu de la curte, că rămăsese acolo. Şi porunciră să aducă comişăi al doilea cal domnesc.

Şi îndată ce sosi acolo ziseră cu toţii : „Logofete, noi cu toţii pohtim să ne fii domn".

El zise : „Dar ce aş vrea eu cu domniia, de vreme ce ca un domn sînt la casa mea ; nu-mi trebuieşte să fiu". Iar ei ziseră : „Ne rugăm, nu lăsa ţara să între alţi oameni sau răi, sau nebuni să o strice, ci fii !"

Şi-l luară de mîini şi-l împingea de spate. Şi acolea fiind şi un capegiu împărătesc pentru trebi împărăteşti, îl dusease şi pă el la Mitropolie şi duseră caftan la

capegi-başa al împăratului, de l-au îmbrăcat cu caftan, şi intrară în biserică, de i-au citit moliftele de domnie, şi au mers de i-au sărutat toţi mîna, zicîndu-i: *mnoga leata.*

Deaci ieşind afară, calul domnesc era gata; ci au încălicat şi înainte mergînd oastea şi pă urmă boierii, toţi pogorîră spre curtea domnească, trăgînd clopotile la Mitropolie. La curte au gătit 3 tunuri să le dea cînd va şădea în scaun şi surlari, trămbiţaşii domneşti şi turceşti, le-au dat poruncă să să gătească să zică cînd va şădea în scaun domnul; carele, după ce au întrat în curtea domnească cu gloatele, au descălicat dinaintea bisericii domneşti şi au întrat în biserică cu boierii, şi sărutînd icoanile, au şăzut în scaun şi iar au zis: *mnoga leata.*

Deci făcînd mîlcomire, era acolea şi părintele patriiarhul Dionisie şi vlădica. Începu să zică domnul: „Boieri dumneavoastră, bine ştiţi toţi că eu am fost la casa mea ca un domn, trăit-am cum am vrut, nimic lipsindu-mi şi domniia aceasta eu nu o pohtesc ca să-mi înmulţesc grijile şi nevoile, ci dumneavoastră m-aţi pohtit şi fără voia mea m-aţi pus domn în vremi ca acestea turburate, încungiuraţi de oşti de vrăjmaşi; ci dar acum iar întreb: este-vă cu voia tuturor?" Aciiaşi toţi răspunseră: „Toţi vom, toţi pohtim".

Zise iar: „Deaca pohtiţi toţi, mi-e voia şi mie să-mi daţi un jurămînt înaintea lui Hristos precum veţi fi cu dreptate şi de ar veni vreo primejdie domnii mele, despre vreo parte, să staţi cu mine toţi". Şi ziseră toţi să fie aşa şi merseră boierii cei mari întîi la icoană şi începu logofătul al doilea a zice jurămînt pe o foaie de hîrtie, scris precum îl socotise mai nainte şi după ce au sfîrşit zisa, pecum fusese scris, ziseră amin toţi şi începură a săruta boiarii icoana.

După aceea ieşiră din biserică şi s-au suit în divanul cel mare şi şăzu domnul în scaun şi făcură armaşii semn la tunuri, la zicători şi toţi odată începură a zice, a slobozi tunurile; însă 2 tunuri s-au slobozit, iar unul nu s-a putut slobozi; de care zicea mulţi că va fi acesta un semn rău, însă pă urmă s-au văzut că sînt băbeşti cuvinte. Şi în zicăturile acelea mergea de săruta mîna domnului de la mare pînă la cel mai mic.

Deaca au isprăvit aceasta s-au rădicat domnul de au mers în spătăriia cea mică cu stealile şi au chiemat grămăticul grecesc, logofătul rumânesc, azagiu turcesc şi au început a învăţa cărţi a scrie, unile la capichihaiele, altele la paşa seraschiiariul, altele la viziriul şi au strîns peceţile de la igumeni, de la boieri mari, mici şi au pecetluit azmazarurile care au scris turceşte la paşa seraschiiariul şi la viziriul întru care scriia că domnul Şărban-vodă murind şi fiind vrăjmaşii împăratului, adecă nemţii, în spinarea ţării noastre, temîndu-ne să nu afle că au murit domnul şi nefiind altul în loc, să aducă ei alt domn să puie în ţară, carele cu multe pagube ale ţării s-ar fi scos, am socotit de am pus domn dintre noi, care este şi nepot lui Matei-vodă şi pe cum acela cu dreptate au fost împărăţiei şi mai cu dreptate va fi acesta şi poruncile împărăteşti toate le va plini, şi-l luăm noi asupra noastră cum va fi aşa cum zicem. Numai ne rugăm ca să fie şi cu voia măriilor-voastre, că streini nu pohtim, că am avut mai nainte streini, ci multă pagubă au făcut ţării. Şi altele ca acestea au scris şi au gătit boieri de au trimis pă unii drept la Odrii, pă alţii la seraschiiariul de la Baba, ca să facă şi seraschiiariul carte la viziriul, adeverind că ţara au venit la el şi l-au pohtit şi pentru ca să nu să facă vreo turburare despre nemţi, fiind aproape, l-au făcut domn şi i-au trimis caftan. Şi cu acele scrisori ale paşii au trimis un haznadariu al lui împreună cu boierii la Odriiu, pe care boieri i-au întrebat paşa: „Mai trimis-au alţi boieri, mai înainte la Odriiu, au n-au mai trimis, au numai prin mine aşteptaţi să vă fac treaba?" Ei au zis că alţii nu s-au dus şi nădejdea noastră la măriia-ta ne este. Paşa înţelesese, poate-fi, că au trimis boieri la Odriiu, mai înainte şi-i părea rău, însă nu credea de tot, ci au dat 2 perechi de cărţi: unile cum s-au zis mai sus, bune şi de folos domnului, iar altele împotriva domnului. Şi au învăţată pă haznadariul lui, zicîndu-i: „De nu vor fi mers boieri alţii la Odriiu să le facă treaba şi rămîne treaba lor numai pă mine, tu să dai ceste cărţi, iar de au trimis boieri acolo, avînd mai bună nădejde într-alţii şi vor fi vrînd numai să-şi rîză de mine, de obrazul mieu, tu să dai aceste cărţi", şi i le-au semnat.

Şi mergînd de olac la Odriiu şi văzînd că sînt boieri alţii la Odriiu, au vrut să dea cărţile cele de împotrivire, dar boiarii încă ştiind lucrul acesta, că-l aflase încă fiind la Baba de la iazagiu paşii, îndată cu toţii au căzut la haznadariul acela de s-au rugat să nu facă aceasta şi dîndu-i şi 5 pungi de bani, au dat cărţile cele de folos şi au făcut şi viziriul cum au scris paşa seraschiiariul, că era viziriul şi alalţi meghistani îndoiţi pentru această domnie şi cam cu părere rea, căci întîi ş-au rădicat rumânii domn, deacii le-au făcut ştire şi zicea : deaca rumânii scot domnii şi pun domnii, dar noi ce sîntem aici şi ce păzim aici? Ci lucrul în cumpănă sta şi puţintea jalbă cît de mică şi cît de puţini oameni de ţară să fie fost, n-ar fi luat domniia. Dar toţi rumânii vorbindu-l pentru blîndeţele ce arăta către toţi, n-au rădicatu-să nimeni cu nici o pîră şi ajutînd şi cărţile paşii, şi banii ce să făgăduiră pentr-ascuns, au voit şi turcii de i-au dat domniia şi i-au trimis şi carte împărătească, şi a viziriului, şi caftan cu capegiu, înaintea a căruia i-au ieşit domnul cu toată oastea şi cu halai mare în deal la vii, în marginea tufelor. Şi împreunîndu-se cu turcul au venit în Bucureşti, puindu-i şi cuca în cap pînă au întrat în Bucureşti, în divanul cel mare şi acolo citind cartea, sta domnul şi toţi în picioare cu mîlcomie, care carte sfîrşindu-să o au sărutat domnul, şi l-au îmbrăcat cu caftan şi l-au pus în scaun. Aciiaşi făcură semn tunurilor şi muzicelor şi toţi începură deodată a da cu tunurile şi a zice cu muzicele şi boierii a săruta mîna domnului cu alalte gloate. Sfîrşind aceasta, turcul s-au dus la gazdă, unde-i gătise, domnul au întrat vesel înăuntru şi de atuncea înainte să ştiia domn adevărat.

Să venim dar iarăşi la prochimen.

Intru aceea zi ce s-au zis că s-au făcut domniia lui Costandin-vodă şi scrise scrisorile şi trimiseră boieri cum aţi auzit, Şărban-vodă mortul zăcea ca un om den cei proşti, numai că muierea lui şi cu fetele lui plîngînd şi zicînd : prădatele de ele şi de domnul său şi de domnie ; că avusease nădejde să puie pă fiiu-său domn, dar n-au vrut Dumnezeu şi tiraniile tătîni-său, ce făcuse boierilor şi săracilor ţării şi încă de la o vreme nici muierea lui, nici fetele lui nu şădea lîngă dînsul, că-şi strîngea avuţiia şi o ascundea, că-i era

frică să nu-i ia avuţiia Costandin-vodă; iar bărbatul ei zăcea pă o masă stîrvul, părăsit de toţi pînă a doaă zi dimineaţa.

Deaci l-au rădicat cu cinste domnul şi l-au dus la Cotroceni, lă mînăstirea lui, de l-au îngropat şi s-au dus.

După aceasta au trimis domnul pă vărul mării-sale, pă Preda spătarul, feciorul lui Trufanda, de olac după boierii soli, cari-i trimisease Şărban-vodă la Beci, la împăratu nemţesc Leopold, ca să-i ajungă să dea ştire cum că au murit Şărban-vodă şi din elexiea ţării, adecă alegerea, s-au pus Costandin-vodă domn şi cele ponturi carele le-au făcut Şărban-vodă de le-au dat solilor să le dea la împăratul, acelea şi măriia-sa le priimeşte. Pre carii i-au ajuns în Ţara Ungurească de sus, la o cetate ce să chiiamă Pojun, unde coroana crăii Ţării Ungureşti sta, aproape de Beciu, care veşti dîndu-le solilor, întîi întristăciune au avut de moartea lui Şărban-vodă, apoi unii să întrista, căci s-au pus domn Costandin-vodă şi nu altul. Iordache spătarul şi cu Şărban căpitanul Cantacuzino zicea că nu s-au căzut să lipsească domniia de la mîna Cantacozinilor şi altele zicea împotriva domnului.

Bălăceanul aga, ginerile lui Şărban-vodă, zicea: Drept ce n-au pus domn pe cumnată-său, feciorul lui Şărban-vodă, şi altele. Însă văzînd că den alegerea ţării s-au făcut acea domnie a lui Costandin-vodă şi din voia fraţilor lor şi rudeniilor lor, socotind că nu vor putea scoate la cap gîndurile lor, 2—3 de acolo şi încă la împăratul, ci încă n-are nici o treabă cu ţara, s-au părăsit de a zice şi de a gîndi împotrivă cevaşi şi au mers la împărat de ş-au dat soliia, pre carii i-au priimit ca pre nişte rumâni de Ţara Rumânească, nu ca pre alţii, dentr-alte neamuri şi dintr-alte ţări şi le-au dat gazde în Beciu, cheltuială dînşii cheltuind.

Şi pohtele carele ce avea în soliia lor, unile le primiia, altele nu le primiia nemţii cei mari. Şi care cereri nu le priimiia, cum spun cei ce au fost acolo, era cu cale să nu le priimească, că era împotriva dreptăţii creştineşti şi împotriva ţării. Şi acestea sînt unile dintr-acelea:

Întîi pohtiea pururea să fie domnii în Ţara Muntenească din neamul Cantacozinilor. Al doilea cerea

și Țara Moldovei să fie în seama lor și domn cantacozin să fie. Al treilea cerea să fie domnii singuri stăpînitori, cum va vrea să facă cu țara și cu ai țării și de nimeni opreală să n-aibă. A patra cerea să le dea o parte de loc a Ardealului unde sînt cetățile acestea Logoșul, Cavaransebeșu, Mehediea, Lipova cu ținutul Amlașului ca să fie de moșie cu priveleghii de la împăratul date neamului cantacozinesc, aducînd pricină că de s-ar întîmpla, pentru turci sau pentru tătari, să nu poată stăpîni țările acestea Muntenească, Moldovenească, rădicînd și ei sabie asupra turcilor, să aibă acele olate ale Ardealului, să șază la dînsele pentru hrana lor ; ci nu li s-au dat nici una dintr-aceste pohte ce pohtise.

Și împotriva cei dintîi aceste cereri au răspuns că nu este obiceiul creștinilor să puie tot dintr-un neam domni, sau crai, sau împărați, ci din alegerea țării să să puie ; că pot fi și oameni răi dintr-un neam, pe carii obștea nu-i va pohti, ci ar vrea să aleagă altul bun, dintr-alt neam și ar fi nedreptate să facem peste voia creștinilor, să le dăm domn rău, să-i tirănească mai rău decît în zilele păgînilor de turci. Ci nu să va da aceasta.

La o a doaă cerere au răspuns că nimeni din boierii Țării Moldovei n-au venit sau cărți moldoveni, carii să pohtească domnii lor să fie din neamul Cantacozinilor. Nici aceasta nu să va da.

Cătră al treilea pohtă au răspuns că ar fi domni samavolnici, să facă ce vor vrea sau rău, sau bine și nimeni să nu-l oprească, aceasta este obiceiu rău, păgînesc, care, noi fiind creștini, nu vom da, că vom avea păcat. La a patra cerere au răspuns că locurile acelea și olatele acelea, ce le cer lor moșie cu priveleghii împărătești, să cîștigă cu multe vărsări de sînge ale nemților noștri și cu multe chieltuieli împărătești, și deci nu să cade să să deai neamului cantacozinesc, nefăcînd nici o osteneală, nici o cheltuială, numai pentru solie. Și mai cu cale ar fi să le dea împăratul din milostivirea sa, cînd ar vrea să le dea, ardelenilor a cărora au fost moșiia de mai nainte, decît Cantacozinilor, ce nici o treabă n-au avut, nici au cu dînsele. Ce nici aceasta nu să va da. La acest fel de cereri ce au cerut, au luat acest feliu de răspuns solii.

Iar altele, care au fost cu cale şi cu dreptate a să cere le-au priimit să le dea şi scriind răspuns domnului ţării au trimis pe un Ciachi Laslo grof, boiariu mare din Ţara Ungurească de Sus; ca să vie cu cărţile acelea la domnul din Ţara Rumânească şi cu el au slobozit şi 2 soli rumâneşti, pă Şărban comisul Vlădescu şi pă Costandin Bălăceanu aga, să vie în ţară, iar acolo la Beci au oprit pă cealalţi 2 soli, pă Iordachie spătarul şi pă Şărban căpitanul. Şi viind pînă la Braşov, acel Chiachi Laslo cu acei 2 soli, iar Costandin aga s-au oprit şi n-au vrut să între în ţară, numai ce au venit comisul cu Ciachi. Pentru care lucru toţi s-au mirat, cum s-au oprit acel boiariu fără nici o pricină ivită despre domnul şi despre ţară.

Şi cercînd pă Şărban comisul de ce n-au vrut să vie, alt nu putea da seama, fără cît zicea să-i fie venit scrisori de la soacră-sa, doamna lui Şărban-vodă, întru care scria să nu vie, spuind că are multe necazuri de Costandin-vodă. Iară deaca va veni şi el mai multe necazuri să vor înălţa asupra casii aceea şi acelea văzînd s-au oprit. Alţii zicea, den slugile lor, carii mergese la Beci, că nu era aceea nimic, ce s-au zis de Şărban comisul, ci din purcederea lor din ţară tot gîlcevi şi certi între dînşii au fost. Unii vrea unile, alţii vrea altele şi mai vîrtos că Iordachie Cantacozinul batjocorna pre toţi cum vrea, dintru care batjocură s-au născut vrajbă şi încă şi altă pricină, că bănuia Iordachie spătarul şi Şărban căpitanul oprirea lor la Beci, precum ar fi umblat ceialalţi doi, soţii ale lor, Vlădescul şi Bălăceanul, într-ascuns la curtea împărătească de au făcut pă cei mari de au slobozit pre ei şi pre ceialalţi au oprit; care lucru au scris şi în ţară la Costandin-vodă şi la ceialalţi Cantacozini de întîmplarea ce au avut; de care, cum unii zicea, temîndu-să Bălăceanu, n-au cutezat să vie în ţară. Iară Şărban comisul au venit cu Ciachi Laslo. Şi lui Ciachi Laslo dîndu-i-se răspunsurile de la domnul, s-au întors îndărăt la împăratul lor, avînd împreunare cu domnul la Mogoşoaia. Bălăceanul Costandin, acolo la Braşov şăzînd, îi umbla mintea lui cu vrednicie socotea că este. Însă să înşăla ca un Bălăcean, că Bălăcenii totdeauna îşi întindea mintea după nişte păreri nebuneşti, adecă după vitejii, precum şi tată-său Badea vornicul Bălăceanul,

în zilele lui Antonie-vodă, au ucis niște neguțători moscovlii, împreună cu carii era și călugări merși pentru milă la Mosc. Pe toți omorîndu-i cu o soție a lui, ce-l chiema Buta, averea le-au luat, de care, prinzînd domnul veste, au cercat pe Buta și l-au aflat și cu dreapta judecată l-au înțepat în movila den marginea tîrgului, despre Dudești, iar pă Bălăceanu l-au lăsat. De acest feliu de viteji era Bălăcenii. Însă cu acele păreri nebunești ce era Costandin Bălăceanul au găsit soție asemenea lui, pe un ghenărariu ce-l chiema Haizler, carele era mai mare peste neamții din Ardeal, pe carele, cu avuție ce avea Bălăceanu, îl făcuse prieten și începea a lucra ficleșug asupra țării și a domnului, îndemnînd oștile nemțești să pogoare în țară și cu ai țării dimpreună să purcează asupra turcilor, să-i taie și să mîntuiască țara din robiia turcilor cea păgînească.

Ci dar acestea toate le socotiia și le sfătuia în deșărt, acoperindu-le nebuniia priceperea și orbindu-i bogățiia a nu vedea mulțimea turcilor și a tătarilor și puțina lor oaste ce avea în Ardeal; că nu era mai mult decît 3 mii sau 4 mii de oameni neamți și li să părea că cu nebunească lor vitejie, cu această puțină oaste a lor vor birui toată puterea turcului și a tătarului. Carele turcul de la Răsărit sculîndu-să au venit pe-ncet-încet și au biruit domnii, crăii, împărății mari și puternice cît și Apusul jumătate îl coprinsese și cît să lățiia, atîta să întăriia în avuție și în oameni, de putea cu un cuvînt să rădice nemîncinos 100 de mii sau 200 de mii de oameni. Și gîndea acei buni viteji Haizler și Bălăceanu că pogorînd în Țara Rumânească vor putea stăpîni țara fără primejdie de către turci și de către tătari, păzindu-o cu acei 3—4 mii de oameni și nu socotiia cîmpiile și locurile cele slobode ce sînt împrejurul țării, pe carii mii de mii de oști pot întra și atuncea ce să facă cei puțini ai lui Haizler ghenerariul? Și iar nu socotiia că în pămîntul Țării Rumânești cetăți nu sînt, nici coșteie, întru care să între oamenii țării, văzînd primejdii de vreo parte, să scape pînă s-ar isprăvi războaile, să să vază biruința și atuncea să să laude cel ce au mîntuit pămîntul; ci numai bătaia războiului socotiia și nădăjduia biruință care nici aceea nu o au dobîndit, iar să rămîie, au să nu rămîie cineva în urmă, aceea nici cum nu gîndiia,

carele lucru d-ar fi și fost, să zicem, vreo biruință despre ei și să fie peirea patriei și norodului ce era în pământul acesta, nici o laudă, nici o cinste n-ar fi fost; că cel ce gîndește să-și răscumpere patriia lui din robiia tirănească întîi trebuie să caute folosul cel de obște; cum zic cei învățați; deacii să caute ale războiului și ale biruinții și atuncea este fapta cea desăvîrșit încoronată, *„laus in fine cadit"*, cum zice oarecare politic latin sau cum zice altul *„finis coronat opus"*, adecă sfîrșitul cunună lucrul. Iar a începe cineva lucrul căutînd numai folosul său osebit și nu de obște, cum acești scrișI mai sus căuta, pă urmă ocară și alte rele să întîmplă. De acestea și ca de acestea lucruri nebunești, ce gîndiia acei fără minte oameni, înțelegînd domnul Costandin-vodă din Țara Rumânească, să mira ce va să facă și în tot chipul să sfătuia cu sfeatnicii mării-sale și să nevoia cu tot sufletul să găsească vreun mijloc ca să oprească răul ce-l cunoștea că vrea să vie asupra țării. Și au socotit întîi de au trimis la Bălăceanul boieri și slugi de ale lui, cu cărți de la domnul, întru care îl pohtiea să vie în țară la jupînească-și, la coconi, la moșii și să să părăsească de ceale [ce] gîndește, că nu-i vor fi de folos, că încă nu este vremea aceea ce gîndește, că turcul și tătarul încă este în puterea lor, iar cînd ar fi vremea tot creștinul este datoriu a ajuta altui creștin și domnul încă zicea că să va scula cu puterea lui să ajute creștinilor, nemților, cu vreme; ci nu l-au putut să-l plece cu de acest fel de cuvinte nicicum și cu altele îi făgăduia să-i dea domnul boierie și bogății, carele nu le primiia, socotindu-să că este un om prea mare și cu multă înțelepciune de a chivernisi domnii și țări. Pentru aceea îl și roagă să-l aducă în țară, dar nu era aceea, că la mintea lui nu să uita cineva, că nu era, ci numai să uita la răutatea și la nebunia lui, ce o avea și munciia în tot feliul să-l potolească cu blîndețe; însă n-au putut cu această socoteală, ce au trimis la Haizler ghenerariul, de iznoavă, pă Radul postelnicul Golescul și cu pisariul leșăsc-letinesc ca să cerce și socoteala lui, oare este cu a Bălăceanului totuna, au ba, și să-i puie cuvinte înainte pentru țară, ca să nu facă vreun lucru ce nu este cu cale și pă urmă să vie vreo primejdie pământului.

Care mergînd l-au găsit pe Haizler turburat de Bălăceanul şi mănios ca pe un urs împuşcat şi nicicum nu să apropiia de vorba lui, că nu să uita la vorbele ce le zicea acei trimişi de domnul, ci să uita tot la cuvintele Bălăceanului. Ci s-au întors boierii aceea în deşărt.

Domnul Costandin-voievod tot nu să odihniia, că pricepea că îndată ce vor pogorî nemţii în ţară va să vie mare primejdie ţării; că îndată ar fi venit oşti turceşti şi tătărăşti, şi mari prăzi s-ar fi făcut şi pustiire pămîntului. Ci dar au mai trimis pe Radul logofătul sin Hrizii vistierul din Popeşti, fiind învăţat şi în limba letinească, şi i-au dat şi o seamă de bani să dea pentru treaba oştilor şi o mie de boi iar pentru oşti, şi ca doar ar îmblînzi pe Haizler să nu vie în ţară. Carele, mergînd la Braşov şi împreunîndu-să cu dînsul, i-au dat banii şi boii care era trimişi de la domnul şi au luat şi răvaş de seamă de la comisariul. Lîngă vorbele banilor ce avea au început a zice Radul logofătul:

„Jupîne Haizler, ce pricină este la mijloc între dumneavoastră şi între măriia-sa vodă şi între ţară, de prea te-ai mîniiat pe domn şi pe ţară şi în toate zilele te lauzi cu rău asupra pămîntului, în loc ce am avut şi avem nădejde de mîntuinţă din mîinile turcilor păgîni, acum de la dumneavoastră să ne vie peire, care nădejde la noi va să fie în dăşărt?"

Haizler au zis: „Aceasta este pricina ce o întrebi dumneata, c-aţi trimis soli la împăratul nostru ca să vă aşăzaţi cu pace şi să vă supuneţi creştinescului împărat, carii făcînd legătură precum s-au căzut creştinilor, n-aţi vrut să păziţi tocmealele şi legăturile, cum zic la noi, la neamţi, parola, ce le-aţi călcat şi toate legăturile şi aţi stricat şi parola."

Radul logofătul răspunse: „Mi-ar fi voia să auz de la dumneata care legături am călcat de am stricat parola, că domnul nostru şi cu ţara gîndeşte că le ţin toate cîte au legat solii noştri acolo în Beci, fiind cîte 4 soli de faţă. Iară de au legat dumnealui Bălăceanu, care îndeamnă pe dumneata spre mînie, alte legături afară din cei trei soli ai noştri, pe neştiinţă, în taină, acelea nu le vom ţinea, că tot lucrul ce-l face omul într-ascuns de soţiile lui nu să chiiamă lucrul de

folos obştii, ci mai vîrtos să chiiamă vicleşug; care de vreme ce au făcut ca un viclean, el va da seama cu acelea, iar noi nu le priimim, iar acelea priimim carele le-au legat fiind solii noştri toţi de faţă. Şi de au legat bani să dăm, iată dăm bani, numai deodată toţi nu putem să-i dăm, de vreme ce sîntem dajnici şi turcilor. Şi de au legat boi să dăm, pentru hrana oştilor, iată că am adus şi o mie de boi şi iar cu vreme vom mai da şi să fiţi odihniţi la aceasta; iar de vă îndeamnă Bălăceanu ca să veniţi în pămîntul nostru, socotind să ni să facă mîntuire, acum, într-această dată, nu va fi mîntuire, ci va fi peire pentru 2 pricini: una că încă turcul este în puterea lui pînă acum şi tătarii întregi, neclătiţi nimic de nimeni, alta că în pămîntul nostru niscareva cetăţi mari şi tari sau alte fortaliţii, întru care să scape norodu în vreme de acest feal de răzmeriţe nu sînt, ci îndată ce ar veni oştile creştineşti în ţară, fiind locurile deşchise de toate părţile, ar veni turcii şi tătarii de ar pustii tot pămîntul. atunci nu ştim cît de oştile împărăteşti scăpar-ar au ba; care lucru deaca ar rămînea pămîntul fără oameni, de ce fealiu ne sînt ostenealile, şi vorbele, şi legăturile ce le facem, că noi, pentru aceea legăm ca să dăm bani şi hrană oştilor, ca să ne mîntuim cu mijloc ca acela, să nu vie primejdie locului, iar cînd va fi cu primejdie mai bine să lipsească toate acestea, să nu avem a face unii cu alţii."

Iar Haizler zice că nu să poate nici o mîntuinţă fără primejdie şi făr' de pagubă. Au zis la aceasta Radu logofătul: „Că să poate face de vreme ce-i veţi bate şi-i veţi birui pre vrăjmaşi, şi-i veţi goni departe de vecinătatea noastră cu armele împărăteşti, iar nu cu ale noastre, că noi am spus că arme n-avem a sta împotriva turcilor fără cît ce putem aceea am şi legat ca să dăm pentru treaba oştilor împărăteşti, ca să ne facă mîntuinţă fără primejdie".

Şi ca de acestea multe zicîndu-i-să nicecum nu s-au putut îmblînzi, ci tot cu mînie mare să arăta către domnul şi către ţară, fiind aţiţat de Bălăceanu. Şi acestea le-au scris lui Costandin-vodă Radul logofătul înştiinţîndu-l de toate.

Deacii viind poruncă domnului ca să meargă la Cerneți cu oștile țării și poruncind împăratul și lui Ali-pașa, căpitan de la Dunăre, să meargă cu armada pe Dunăre la Rușava cetatea să o ia de la neamți, care o luase neamții de la turci în celălant an; îndată au purces Ali-pașa cu oștile după Dunăre în sus și au purces și domnul către Cerneți, după cum au avut poruncă de la turci și au scris la Radul logofătul despre o parte să spuie lui Haizler ghenerariul că merg turcii cu oștile la Rușava și au poruncit să meargă și măriia-sa, ci să să păzească. Iar despre altă parte grăbiia pă turci ca să meargă mai curînd, chivernisind lucrul ca să nu vie primejdie pămîntului, arătîndu-se despre amîndoaă părțile prieten. Și îndată ce au venit cartea domnului la Radul logofătul în Brașov, au mers la ghenerariul și i-au spus toată povestea precum scrisese domnul. Ghenerariul îndată au încălecat și s-au dus în cai de poște să ajungă mai curînd la Rușava și oștile încă le-au pornit, cîte avea acii la Brașov, să meargă după dînsul, că avea și acolo la Rușava niște oști. La care ajungînd, iată și Ali-pașa ajungea cu oștile turcești, cu multe vase. Ghenărariul au rădicat oștile lui și le-au rînduit cu tunurile pe marginea Dunării din sus de Rușava. Turcii trecea pe marginea [de] dincolo cu vasile în sus ca să să sloboadă în jos asupra oștilor nemțești.

Într-aceea vreme au slobozit nemții cîteva tunuri de au strîcat un vas turcesc, dar turcii n-au luat nici o spaimă, ci tot trăgea în sus. Au slobozit și turcii cîteva tunuri și zic cei ce au fost acolo că-și bătea joc nemții tinzînd mîinile în sus să prinză gloanțele; însă nădejdea lor au fost deșartă, că turcii după ce s-au suit ei pre cît au gîndit, au început a slobozi vasele în jos spre nemți și au început tunurile a le slobozi și pușcile, după ce s-au apropiiat, atît cît au dat o spaimă, o peire nemților de n-au fost știind ce să facă. Și pașa s-au sculat în picioare și au zmult sabiia din teacă și au strigat: „Trageți cîinilor și toți sabiile să le luați deaca veți ieși afară". Și traseră la lopeți și deteră vasele la margine, că se mai depărtase nemții de la margine cu tunurile și îndată ieșind pă uscat, cu sabiile zmulte, începură a-i tăia pă nemți și a-i goni, și fugi ghenerariul rușinat cu cîte oști rămă-

sese și fu izbînda turcilor. Însă nemții căuta la altă gătire și la primejdiiea ce le veni, că-i bătură și le luară cetatea Rușava și nu mai căuta de Țara Rumânească. Și gătîndu-se într-același an, fiind ghenărariu mare pe oștile cele mari Badensis, au avut cu turcii bătaie la Niș și au făcut și cetatea acolo de au lăsat 2.000 de nemți.

De acolo s-au pogorît la Dii, la Cladova și le-au luat acele cetăți de la turci și au trecut Dunărea cu toate oștile în Țara Rumânească pe la Cerneți. Acolo cu Badensis era și acești ghenerali : Veterani și Haizler.

Costandin-vodă auzind acestea au trimis boieri la Badensis cu rugăciune ca să facă milă cu țara, ca să treacă cu oștile în Ardeal să ierneze, să nu vie primejdie pămîntului. Și nicicum n-au putut isprăvi, ci au rînduit pe Haizler ghenerariul cu multe oști să ierneze în țară și Badensis au trecut în Țara Ungurească cu oști. Costandin-vodă fiind la Cotrăceni cu toată casa lui și cu toți boiarii, au venit un comăndat cu 50 de oameni, dîndu-i veste că vine și Haizler cu celelalte oști. Deci el de acolo au purces în jos la Plătărești, de acii la Rușii lui Șărban-vodă, nevrînd să aștepte pă nemți ; una ca să nu facă mai mare stricăciune pămîntului, alta pentru vrajba ce avea cu Bălăceanu și cu Haizler. Și la Ruși fiind cîtăva vreme, Haizler au venit cu oștile în București și cu Bălăceanul împreună. Și lăsase Costandin-vodă pe Cărstea vistierul și pă alți boieri în București ca să dea mertice nemților, carii șăzînd o lună de zile, jafurile ce au făcut de pîine și de dobitoace nu poate om să le spuie.

În mijlocul acestor zile au pohtit Costandin-vodă pe Haizler ca să să împreune cu dînsul și au priimit Haizler și au mers la Drăgănești. Costandin-vodă iar au venit de la Ruși la Drăgănești și acolea s-au împreunat și, ospătîndu-să amîndoi, au vorbit cele ce au vrut, însă temeiul vorbelor acesta au fost : că să ruga Costandin-vodă să facă bine să să ducă din București în Ardeal, spuindu-i că vin tătarii asupră-le și va veni primejdie mare pămîntului și oștilor împărătești ; că nu vor putea să stea în București, că-i vor scoate tătarii numai cu focul ce vor da tîrgului de toate părțile și cu ca aceste vorbe și cu daruri ce i-au dat, l-au plecat și s-au rădicat și s-au dus în Ardeal.

Iar Costandin-vodă s-au dus la Buzău, aşteptînd pă sultanul, carele, viind cătră oraşul Flocii, s-au dus de s-au împreunat cu dînsul. Şi luînd Costandin-vodă o seamă de tătari au venit înainte în Bucureşti la scaon. Tătarii împrăştiindu-să petutindinea au făcut jafuri şi cazne oamenilor. Încă pă unii i-au şi robit, de s-au făcut mare pustiire pămîntului despre amîndoaă părţile şi despre nemţi, şi despre tătari.

După aceea s-au întors şi sultanul îndărăt cu duiumuri multe şi domnul au rămas în pace şi cu mare credinţă despre turci. Însă nu s-au odihnit cu gîndul lui ca să nu răsplătească Bălăceanului care au fost îndemnătoriu lui Haizler şi la toţi mai-marii nemţilor de au făcut atîta hata şi pradă pămîntului şi lui Haizler încă să-i pogoare nasul cel nalt al mîndrii lui, ci s-au unit în vorbe cu Tukili groful, care era din Ţara Ungurească de sus, şi au fugit la turci pentru necazul nemţilor ce-i făcuse, care şi în graţiia împărătească să afla, cu oşti cîteva, aşteptînd să-l facă turcii crai în Ardeal sau în ţara lui cea de sus. Cu acesta unindu-se Costandin-vodă, făgăduindu-i că cu nevoinţa lui îl va băga în Ardeal şi altele, care înştiinţînd toate acestea pe meghistanii Porţii şi rugîndu-se amîndoi împăratului turcesc ca să le dea oşti să meargă în Ardeal asupra nemţilor şi să ia Ardealu, le-au dat cîţiva paşi cu oaste turcească, fiind seraschiiariu asupra oştilor Funduc-paşa şi pă un sultan tînăr cu tătari, care-i zicea Chiuciuc-sultan, carei, viind toţi aici în ţară, s-au împreunat, puind tabăra toţi din sus de Potlogi. Deacii Costandin-vodă, avînd oameni ai muntelui, despre Rucăr şi Dragoslavele, carei ştiia plaiurile, au purces către Ardeal, făcîndu-se cuvînt că vor să meargă pă la Bran să treacă. Iar cînd s-au apropiiat la munte au lăsat drumul Branului şi au luat alt plaiu, care pogorîea în Ardeal den sus de Bran şi pă acela au mers şi s-au pogorît toată oastea cu nevoie mare, atît cît nu mai avea nădejde să să mai întoarcă pă acea cale.

Însă Tukili, cu mîrzacii, şi cu paşii, şi cu oastea lui Costandin-vodă, iar Costandin-vodă şi cu Chiuciuc-sultan au rămas în deal unde priviia foarte bine rînduielile oştilor, cum să rînduia şi venirea nemţilor, cum veniia în rînduiala lor, care apropiindu-se unii de alţii

mea. Deacii i-au trimis la Odriiu, la Poarta împărătească, fiind capichehaia Moldovei Laţcarachie spătarul, ca să le poarte de grijă, să-i împreune cu cei mai mari ai turcilor, să-şi dea jalba. Atuncea dar cînd vrea să-i purceazâ către Odriiu, iar nişte boieri ce mai era pribegi cu ei, anume Barbul căpitanul Bădeanul şi Costandin-comisul Vărzariul, din ce pricină nu să ştie şi ei îndată au purces de au venit în ţară la Costandin-vodă Brâncoveanu degrab foarte şi i-au dat de veste cum merg Staico paharnicul cu ceialalţi, care s-au zis mai sus, cu voia lui Cantemir să-l pîrască la Poartă.

Iar Costandin-vodă, deaca au auzit, îndată au trimes pe Vergo portarul şi pre Barbul Brătăşanul la Odriiu, să apuce înainte la cei mari, făcînd pîră acelor boieri că ei au fost cu nemţii cînd au venit de au stricat ţara şi multă pagubă făcu ţării cu Bălăceanu, ginerile lui Şărban-vodă. Nu s-au săturat şi să să odihnească cu nemţii, ci au venit să facă rău şi pîră domnului, care cu atîta dreptate se află spre turci, precum s-au văzut şi în vremea nemţilor, că nu s-au lipit cu ei, ci cu turcii şi cu tătarii s-au dat şi s-au împreunat de au scos vrăjmaşii împărăţii din ţară. Ca acestea şi altele au zis cărţile cele trimise despre partea ţării către cei mari, mai vîrtos către Mustafa-paşa caimacanul, care era prieten lui Vergo portariul încă de cînd era seraschiariu la Baba şi Vergo era capichehaia lui Şărban-vodă la Baba, care caimacan prin voia lui Vergo portariul şi a dăruirilor au purtat aceste trebi către viziriul din vremile acestea, din care, avînd buna nădejde Costandin-vodă Cantemir şi Laţcarachie spătariu, capichihaiaoa, i-au dus la viziriul pentru să le facă treaba, fiind la mijloc acesta şi sol franţozesc, carele mergînd şi zicînd de Costandin-vodă domnul Ţării Rumâneşti, cum este hain de către împăratul şi munceşte să găsească vreme să rădice sabie asupra împărăţii şi cum mulţi domni stăpînesc ţara, carii sînt din neamul lui, carii jăfuiesc fără dreptate cum vor şi cum s-au umplut de multă sumă de bani, cu carei pot face cîndva pagubă împărăţii, şi altele ca acestea cuvinte împotrivă, ce au putut găsi, au zis, dar nu li s-au ţinut în seamă nimic, de vreme ce Mustafa-paşa caimacanul era de mult ajutoriu lui

Costandin-vodă Brâncoveanu către viziriul şi le stricase şi le strica toate vorbele lor, şi încă şi alt lucru le-au stricat lor: portul cel nemţesc (sau să zic nebunesc) ce-l purta Preda de Prooroci, că avea chică nemţească numai legată sus supt işlic şi cizmele cele nemţeşti cu pinteni lungi ce le purta; căruia i-au luat işlicu înaintea viziriului şi a altor mari întru mai adevărată mărturie, precum au fost cu nemţii, cînd cu Bălăceanu au stricat Ţara Rumânească şi acum iar de la nemţi vine. Cizmele încă i le-au văzut nalte şi cu pinteni. Acestea văzîndu-le, de faţă poruncit-au viziriul de i-au pus la opreală ca să trimiţă om credincios în Ţara Rumânească să întrebe boierii şi slujitorii ţării şi de vor mărturisi pre domnul de rău, de hain, precum îl mărturisesc acei boieri pribegi, să iasă la dreptate cuvintele lor, iar de vor mărturisi pre domnul bun şi drept împărăţii, iată ei să rămîie mincinoşi şi în patimă.

Deci îndată viziriul au trimis un agă la Bucureşti, iară Staicu cu ai lui rămaseră în opreală. Şi viind aga al viziriului la domn s-au dat porunca ce au avut-o. Domnul îndată au poruncit de s-au strîns toţi boierii cei mari şi mici, şi slujitorii şi i-au trimes la turc să mărturisească cele ce vor şti, au de bine, au de rău. Şi mergînd la turc, toţi cu un cuvînt, cu un glas, au strigat: „Că domnul ne este bun şi drept împărăţii, şi altul nu ne trebuie", şi pă cuvintele acestea au făcut şi cărţi turceşti iazagiii de mărturiseală, cu peceţi şi cu nume multe, şi le-au dat turcului cu alte daruri şi le-au trimis la Odriiu; care cărţi ducîndu-le la viziriul şi văzînd mărturiseala ţării, că nu să potriveşte cu a celor pribegi, rămaseră pribegii mincinoşi, şi Laţcarache ruşinat, şi Costandin-vodă Cantemir în mare jale şi ocară, că ceea ce au început n-au putut să săvîrşească, ci încă şi punere de suflet socotiia că ş-au făcut, de vreme ce viziriul au poruncit capichihaielilor rumâneşti şi boierilor ce era acolo şi cu un popă, Necula de la Sinop, du peste Marea Neagră, credincios domnului muntenesc, de luară pe Staico şi cu ai lui băgaţi în fieară şi în cătuşi şi-i puseră într-un car mocănesc şi într-acel ceas îi porniră, de-i aduseră în ţară, pe carei i-au descărcat din car la casa iazagiului în Bucureşti şi au poruncit tuturor slujitorilor

şi toţi oamenii tîrgului să să strîngă să-i vază cum îi aduc. Şi mult norod de oameni să strînsese cît toate uliţele era împănate dincătro veniia. Şi trimise pe gîdea cu un ciomag mare în mînă de veniia înaintea lor în chip de postelnic mare, că aşa să auziia, precum Staico vrea să fie domn în Ţara Rumânească.

Drept aceea şi Costandin-vodă îi făcea cinste ca aceea de-i trimisease pe gîdea în loc de postelnic mare, cu toiag de beldie şi pe armaşul cel mare înainte însemnînd şi sfîrşitul lui în ce chip va să fie. Mai veniia înainte şi boierii care era trimişi la Ţarigrad pentru dînşii şi de o parte şi de alta toată slujitorimea din casa lui efendi, pînă în divanul cel mare, rînduri-rînduri, în spătăria cea mare boierii al doilea, în spătăriia cea mică domnul cu boierii cei mari toţi, uşile toate deschise. Pe dînşii îi ducea călăraşii de Ţarigrad de supţioară, şi împiedecaţi în fieară şi mîinile în cătuşi. Aşa legaţi de mîini şi de picioare şi cu acest feliu de pompă i-au dus la Costandin-vodă şi i-au îngenuchiiat.

Incepu Costandin-vodă să zică: „N-aş fi gîndit, Staico, să văz una ca aceasta, zău, n-aş fi gîndit în vieaţa mea. Cela ce într-atîta vreme, printr-atîtea locuri şi cu atîtea fealiuri de umblete astăzi să te văz aşa dinaintea mea într-acestaşi chip, zău, n-aş fi gîndit." Staico, răspunse: „Greşit sînt mării-tale, doamne. Dumnezeu m-au dat în mîna mării-tale; mila mării-tale încă este mai mare decît greşala mea." Zise domnul Predii din Prooroci şi celorlalţi ca de acestea. Să mai zică ei ceva nimică n-au mai zis, fără decît: „Greşiţi sîntem, doamne, greşiţi şi ce va fi mila mării-tale".

Zise domnul: „Armaş, ia pă dumnealor de-i du în puşcărie, unde ş-au gătit, că noi avem altă treabă, să bem, astăzi". Şi-i rădicară de-i duseră în puşcărie şi domnul au rămas cu boierii toţi de au şăzut la masă toată zioa pînă noaptea, cu fealiuri de muzice, cu tunuri, precum este obiceaiul domnilor, pentru că să întîmplase într-acea zi şi nuntă. Însă pă acei boieri, Staico cu alţii, băgîndu-i în temniţă dedesupt, unde lăcuiesc tîlharii, multă vreme au trecut pînă a le face divanurile. Un divan l-au făcut domnul în spătăriia cea mare; alt divan l-au făcut în divanul cel

mare. Al treilea divan l-au făcut singuri boierii fără domnul cu ceealaltă țară, în visterie jos. Mustrările ce l-au mustrat pe Staicul și pe ceialalți domnul și judecată înfricoșată ce le-au făcut acestor mai sus zișii sînt cuvinte de minune și cu anevoie a să scrie una cîte una.

Dupe ce dar i-au arătat faptele toate îi zicea și pentru chemările de cîte ori l-au chiemat să vie în țară, dîndu-i iertăciune și n-au vrut și de cîte ori i-au dat pîine de la Sîmbăta, satu domnului, carele avea în ținutul Făgărașului și arătare cum Dumnezeu i-au dat lucruri împotrivă, adecă domnul i-au dat pîine și cu iertăciune, iară el aruncă cu piiatră și cu vrăjmășie, pentru care l-au osîndit Dumnezeu de l-au adus supt picioarele lui ca pre un vrăjmaș, iară el nu avea ce să mai zică, fără cît blestema pe Costandin-vodă Cantemir și pe Cupărești, zicînd că ei l-au îndemnat și să ruga domnului să-l ierte, că fiind om bătrîn nu va trăi mult și pentru 2-3 ani de ce să-i verse sîngele, să între în păcat. Dar ascultare nu i să da.

Pre Prooroceanul așijderea pedepsiia, pe Milcoveanul, pe Hațaghi, feliuri pe fieștecarele după vina lui. Însă de la al treilea divan, ce făcură boierii în vistierie fiind și vlădica Theodosie, s-au cunoscut sfîrșitul lor, că adusese vlădica pravila și au deschis la un loc și la un cap unde zicea: „Boieriul care va umbla împotriva domnului și a țării, să-l spînzure și să-i facă spînzurătorile mai nalte cu un cot decît ale altor oameni proști", și i-au dat lui Staico de au citit capul acela unde ș-au văzut osînda. Deacii și de acolea îi rădicară de-i duseră în pușcărie și preste multă vreme șăzînd în pușcărie au ieșit răspuns de la domnul pe Staico paharnicul și pe Preda căpitanul Prooroceanul să-i ducă la Znagov, la mănăstire, iar pe Milcoveanul, pe Iacșa și pe Hațaghi i-au înfierat și i-au dat pen tîrg și i-au dus la ocnă. Acolo în ocnă un an au șăzut și i-au iertat, iar pe cei de la Znagov, au trimis pe un Văcărescu, slugă din boierii domnului, de i-au bătut pă talpe, întrebîndu-i cu cine au avut înțelegere, socotind că vor fi mai fost amestecați și alți boiari din țară. Ci au mărturisit ei vor ști și cei ce vor fi auzit. Însă n-au trecut vreme multă după bătaie, ci au trimis iar pe acel Ianachie Văcărescul,

căpitan de lefecii, şi pă Prooroceanul l-au trimis la Ruşii-de-Vede de l-au spînzurat la zioa tîrgului. Aşijderea şi pe Staico l-au adus într-o noapte în Tîrgul-de-Afară al Bucureştilor şi l-au spînzurat în mijlocu tîrgului, la o zi de tîrg. Acest sfîrşit au luat aceşti boieri.

Iar în anul acesta, mai nainte pînă a aduce pe Staico paharnicul, un boieriu, anume Dumitraşco păharnicul de la Corbi, încă au căzut în urgiia domnului Costandin-vodă pentru aceasta că fiind Staico păharnicul în Ţara Moldovei, nepurces la pîră la Odriiu şi mergînd Dositheu, patriiarhul de la Ierusalim, din Ţara Rumânească în Ţara Moldovei şi avînd Dumitraşco păharnicul prieteşug cu patriiarhul, i-au dat o scrisoare să o ducă la Staico păharnicul în Moldova, învăţîndu-l să să nevoiască cum ar putea mai cu deadinsul împotriva domnului şi va fi şi el ajutoriu şi peste scurtă vreme va fugi den ţară, de să va împreuna cu toţi. Şi scrisoarea o au dat-o la Staico păharnicul, care văzînd s-au bucurat şi au pus scrisoarea în pozănariul antiriului şi au purces de s-au dus la Odriiu. Şi prinzîndu-i turcii şi dîndu-i în mîinile boierilor lui Costandin-vodă Brâncoveanul, cum aţi auzit mai îndărăt la istoriia lor, îndată l-au fost căutat pen pozănare de niscareva scrisori şi lîngă alte scrisori ce avea, izvoadele cărţilor ce făcuse la turci şi la nemţi, care le-au găsit la el, au găsit şi răvaşu acesta, carele aducîndu-l la Costandin-vodă şi văzîndu-l l-au cunoscut al cui este.

Ci îndată au poruncit de l-au prins şi l-au pus la închisoare. Dar nici aceasta n-au fost pricina închisorii lui numai, ci şi alta, că el să gătea să fugă în Ţara Turcească, şi după cum avea înţelegere cu Staico şi muncea să-şi mai adaoge oameni lîngă el.

Ci avînd o slugă care ştiia şi turceşte şi umbla el şi pă la Ţarigrad de multe ori pe la feciorii de domn, mai vîrtos pe la feciorii lui Gligorie-vodă, că cu ei avea Dumitraşco păharnicul cunoştinţă, au văzut un căpitan de cei de leafă urgisit de domnul şi socotind că să va alătura lîngă vorbele şi sfaturile lui Dumitraşco păharnicul, au început a face prieteşug cu el şi de multe ori la cîrciumă mergea de bea şi să spovedea unul cătră altul, pentru care au spus şi la

Dumitrașco păharnicul, sluga lui, cum au găsit om de treabă, căpitan, care făgăduiește să meargă și să veselire. Însă acel căpitan vrînd să vie iar la mila domnului cea mai denainte, au mers la căpitanul cel mare al lor și toate pe amărunt le spunea și căpitanul mergea la domnul de le spunea.

Pe carele îl învăța să-i zică aceluia, carele au venit de au spus, că făcînd aceasta, cum s-au căzut au făcut și milă va avea, numai cum ș-au purtat pînă acum cu vorbe cu sluga acelui boieriu, iar tot așa să să poarte, zicînd că va fugi și el cu ei pînă va afla vremea întru carea sau Dumitrașco păharnicul va vrea să meargă sau vreo slugă ar vrea să trimiță cu scrisori și atuncea îndată să vie să dea veste domnului ca să trimiță oameni să-i prinză ducîndu-se și să-i caute și de scrisori, că prepunea a fi și ale altor boieri scrisori.

Și așa au făcut acel căpitan. Au umblat cu sluga lui Dumitrașco păharnicul pînă ce l-au gătit pă slugă și au vrut să purcează și s-au împreunat cu acel căpitan zicîndu-i: „că eu, iată, gata sînt și purcez; mergi și tu de încalecă și ieși la marginea tîrgului să ne împreunăm". El zise: „așa să fie, du-te de purcede și eu voi veni".

Și îndată să duse de dete veste domnului de ce să întîmplă și-i dete îndată cîțiva călărași cu el și merseră unde-și pusese sorocul și-l găsesc pe feciorul acelui boiariu și-l luară dă-l băgară în pușcărie și-i luară toate scrisorile ce le-au avut lîngă dînsul. O minune! În vremea ce prinseră pă fecior cu scrisori, într-acea vreme veniră și scrisori de la Odriiu aducînd veste că au prins pă Staico păharnicul și au găsit scrisoarea păharnicului Dumitrașco în bozănariul lui Staico păharnicul. Ci amîndoaă acestea pricini împreunîndu-se s-au făcut o mînie mare de la domnul asupra acelui boieriu și îndată au poruncit de l-au închis nu în pușcărie, ci la o casă și-l păziia cazacii de lefi. Și acolo au șăzut pînă au adus pe Staico păharnicul cu ceialalți în București în temniță. Și după 2 divanuri ce au făcut lui Staico și cu ai lui, precum s-au zis mai sus, au poruncit domnul căpitanului celui mare de cazaci să ia pe Dumitrașco păharnicul să-l ducă în temniță, să să împreune cu Staico păharnicul și i-au

zis să-l lase în zioa aceea şi noaptea să şază amîndoi la un loc că pohtiea să să vază unul cu altul şi să facă sfaturi împotriva domniei, ci Dumnezeu le-au plinit pohta să să vază; ce sfătuiesc acum şi zioa şi noaptea amîndoi în temniţă cît le place şi iar să-l ducă cu alai la gazdă. Şi aşa după cum au poruncit domnul au făcut, că i-au împreunat şi i-au despreunat iarăşi. Aceasta în ocara lor şi în batjocura lor o făcea domnul şi în lauda lui că au putut de au făcut nişte lucruri ca acestea şi întru învăţătura altor boieri, ca să nu mai facă altul ca acestea ce au făcut aceşti boieri. Însă domnul nicicum n-au vrut să aducă pe Dumitraşco păharnicul înaintea lui la divan, că zicea că: „nu-mi trebuie să-i văz obrazul". Ci au poruncit de l-au dus la al treilea divan ce au făcut vlădica cu boierii în vistierie lui Staico păharnicul, de i-au pus pe amîndoi în genuche înaintea adunării şi au poruncit de l-au întrebat ce nevoie au avut de au umblat şi el împotriva domnului cu Staico păharnicul. El n-au răspuns alt fără cît zicea că vrea să afle cuvinte de la Staico şi să spuie domnului şi să se arate cu slujbe, dar în deşărt le zicea, că nu era de a să crede, ci mai vîrtos îl ocăriia cine auziia cuvintele acestea; lui mai cu cinste i-ar fi fost să tacă sau să zică că au greşit, decît să zică şi să mărturisească el că au vrut să facă mozavirie, vînzătoriu de oameni.

Însă după ce i-au pedepsit şi i-au dus pe la gazdele lor, Staico păharnicul au rămas în celea ce aţi auzit, iar pă Dumitraşco păharnicul l-au trimis la Tismana, la mînăstire, de au şăzut acolo vreun an. Deacii l-au iertat domnul şi au venit la casă-şi. Dar nu fieştecum l-au iertat, că după politiceştile pravile îi era vina de moarte, numai avînd frate mai mare pă Vintilă banul, care ţinea o soră a mumei domnului şi mult s-au rugat domnului pentru frate-său, mai vîrtos războlindu-să banul Vintilă, cînd au şi murit, venind domnul Costandin-vodă să-l vază în boala lui ca pe un unchiu şi boieriu bătrîn de cinste, i-au zis atuncea: „Mă rog măriі-tale pentru cel becisnic de frate-mieu, nu te potrivi măriia-ta nebuniei şi blestemăciunii lui, ci pentru mine, fă bine de-l iartă". Şi îndată făgădui că-l va ierta. Şi aceasta au fost pricina iertatului Dumitraşcului păharnicul.

În anul acesta, pă postul cel mare, s-au războlit Costandin-vodă Cantemir, domnul Țării Moldovei și au murit. Moldovenii carii era ai lui Cantemir, au rădicat pă feciorul cel mai mic al lui Cantemir domn în locul tătîni-său, numele lui Dumitrașco, că Antiohie, feciorul lui cel mai mare, era la Poartă.

Și au făcut cărți moldovenii despre partea boierilor și a țării rugîndu-se ca să le dea pe Dumitrașco, fecior lui Cantemîr-vodă, să le fie domn în locu tătîne-său, marii, micii îl pohtesc, fiind tată-său bun și drept țării. Au trimis cărțile la Odriiu ca să le dea la veziriul boierii carii era acolo trimiși mai nainte de Cantemir-vodă pentru trebile țării, au dat cărțile cum le-au fost porunca, dar nici un folos n-au avut, că Costandin-vodă Brâncoveanu ca aceasta așteptînd de mult să vază și fiind logoditâ fii-sa Mariia dupe Costandin beizadea, feciorul Ducăi-vodă și vrînd să-l facă și domn, nu numai ginere, îndată ce s-au aflat den niște scrisori a unor boieri moldoveni ce le trimisease din Moldova, carei era supărați de Cantemir-vodă, îndată au chiemat pe patriiarhul Ierusalimleanul la curte, că iar venise din Moldova în Țara Rumânească. Și îndată au scris cărți pă la prietenii lui la Odriiu și au trimis călărași cărora solie le-au pus trei zile pînă la Odriiu. Acolo găsînd pă Vergo portarul și pă alte capichihaiele au dat scrisorile și au mers la caimacanul, prietenul lui Vergo, și dîndu-i în știre, dînd și rugăciunea domnului în știre, care să ruga pentru Costandin beizadea, feciorul Ducăi-vodă să-l facă domn, pentru că va să-l facă ginere și cheltuielele domnii s-au făgăduit că le va da domnul Costandin-vodă Brâncoveanul. Și mergînd caimacanul la viziriul au nevoit și au făcut treaba după cum au vrut domnul Costandin-vodă și au trimis turc, agă, de au luat pă fecioru lui Cantemir-vodă, pă Dumitrașco, de-l duseră la Poartă, unde era și frate-său Antiohie beizadea și au îmbrăcat pă fecioru Ducăi-vodă cu caftan, dîndu-i domniia la Moldova. Care degrabă au trimis în țară ca să prinză pă Bogdan hatmanul, ginerile lui Cantemir-vodă și pă Iordache vistieriu, fecioru Cupariului; dară nu i-au putut prinde, că mai nainte au avut veste de la Lațcarachie spătaru, fratele lui Iordache vistieriu, fecioru Cupariului, fiind capichihaia și îndată au pribegit în

Țara Leșască. Iar Costandin-vodă Duca au venit domn cu steag de la împărăție în Țara Moldovei și domniia cu pace; însă averea lui Cantemir-vodă și a boierilor lui o cerca în tot fealiul și unde o găsiia o lua și bucatele lor le vindea, jupînesele boierilor încă au fost la val, care obiceaiu în Țara Moldovei n-au mai fost, ca să să învăluiască jupînesele boierilor pribegi cu închisori și cu altele. Iar măriia-sa au făcut, însă nu din socoteala mării-sale, că măriia-sa era un cocon tînăr, ci din îndemnarea boierilor moldoveni.

Într-acest an despre primăvară, în gătirea ce făcea turcii de oaste împotriva nemților, au făcut împăratul turcesc surgun pă viziriul și au pus pă caimacanul Mustafa-pașa vizir, care era prieten lui Vergo portariul. Și fiind gîndul turcilor ca să meargă în Ardeal pen Țara Rumânească, au poruncit domnului Costandin-vodă din Țara Rumânească să facă gătire de niște conace, de niște pesmeduri multe și să aibă grijă și dă loc pă unde va băga turcii și tătarii în Ardeal. Pentru care lucru cunoscînd domnul stricăciunea și paguba ce va să vie țării, viind viziriul cu toată puterea împărătească și hanul Selim Gherii cu toată puterea tătarilor, au nevoit în tot chipul ca să nu vie, dîndu-le bani și alte daruri, dar n-au putut folosi, ci au purces viziriul de la Odriiu și hanul de la Crîm și au venit de s-au împreunat la Olteniță, toate oștile turcești și tătărăști, dincoace de Dunăre, în Țara Rumânească, și au trimis la domnul de au mers la dînșii ca să să sfătuiască pentru calea Ardealului. Ci dar aciiași le veni veste de la Beligrad, de la pașa, ca să să lase viziriul de calea Ardealului și să meargă degrabă cu oștile la Beligrad să-l mîntuiască din mîinile nemților, că l-au încungiurat și-l bat de multă vreme și, de nu vor grăbi a veni, cetatea piere. Făcură sfat și lăsară călătoriia Ardealului și purceseră în sus la Beligrad, pen Țara Rumânească, pînă la Diiu și acolea au trecut Dunărea. Domnul s-au luat zioa bună de la viziriu și de la hanul și s-au întors în București, țiindu-se scăpat de tabără. Iar cînd fu într-o zi, încă netrecut viziriul cu oștile Dunărea, veni un agă cu poruncă în ceas ce va veni să-l rădice cu gătire de oaste. Turburatu-s-au domnul, întristatu-s-au boierii, miratu-s-au de nestatorniciea turcilor.

Întîi i-au lăsat de au venit la casile lor şi iar numaidecît să poruncească să meargă la oaste şi cînd să facă gătire de cele ce trebuia, să mira, însă de nevoie i-au căutat domnului a purcede a doaă zi cu oştile sale, cu cît s-au putut a să găti. Alelalte gătiri, ce mai era, au lăsat pă urmă să le facă şi să le trimiţă. Care mergînd la viziriul iar cu rugăciuni pă la prieteni s-au scos de oaste şi au venit la scaunul său iară în Bucureşti. Oştile turceşti dar, deaca s-au apropiiat de Beligrad, nemţii nu i-au aşteptat, ci au fugit de la cetate şi s-au dus îndărăt. De ce nimeni nu ştiia, zicea unii că i-au fost lovit lăngoarea de murea foarte rău şi fiind jumătate tabăra bolnavă de inimă şi de altele boale. Deci viind oştile turceşti grele şi multe, s-au temut şi s-au dat înapoi, care văzînd turcii le părea în chip de izbîndă, ci numai au şăzut turcii la Beligrad de au dires cetatea, că o stricase foarte rău nemţii şi au trimis şi zaherea într-o cetate a lor, anume Timişvaru. Deacii s-au întors înapoi pă la locurile lor. Atuncea şi pă Tukili, craiul unguresc, care era la Beligrad, l-au luat de l-au dus la Ţarigrad, iară oştile le-au trimis în Ţara Rumânească şi pă boierii lor să fie supt chiverniseala domnului.

In anul acesta au trimis domnul Costandin-vodă Brâncoveanul pre fii-sa Mariia cu jupîneasa Stanca, muma domnului, şi cu boieri mulţi în Moldova de o au măritat după Costandin-vodă Duca, domnul Ţării Moldovei, petrecînd-o domnul şi doamna, părinţii ei, pînă la Afumaţi, a cărora jale de despărţire nimeni nu poate povesti, iar şi veselie ce s-au făcut în Iaşi, la Moldova, cum spun cei ce au fost cîte una, cu anevoie este a să povesti.

În anul acesta au făcut pă Dionisie patriiarh Ţarigradului cu mijlocu domnului Costandin-vodă Brâncoveanu, fiind la Olteniţă, văleat 7202. În anul acesta domnul Ţării Rumâneşti nici oştire n-au făcut nicăiri, nici valuri multe n-au avut, ci, fiind în scaunul său, au venit doamna Mariia a domnului din Moldova, Costandin-vodă Duca, de au văzut pre părinţii ei, pe Costandin-vodă din Ţara Rumânească, ieşindu-i toată boierimea înainte la Colintina cu toate oştile şi cu mare cinste doamna, mumă-sa, au ieşit întru întîmpinarea fie-sa şi au întrat în Bucureşti frumos pînă în casele

domnești, unde s-au împreunat și cu tată-său, fiind cu doamna Mariia și soacră-sa, doamna Nastasiia, doamna Ducăi-vodă, muma domnului din Moldova. Și în București au șăzut 2 săptămîni. Deacii iarăși cu aseămene cinste s-au dus îndărăt în țara ei, petrecîndu-o pînă la Colintina iarăși. Era și boieri moldovenești Vasilie vornicul, feciorul lui Gavriliță vornicul, și Vasilie spătariul, fecior lui Toade vistieriu, și alții ; era și jupînesele lor, și altele jupînese moldovence și călărași cu căpitani moldovenești.

Într-acesta an turcii au trimis oaste la Beligrad și într-acest an moscalii, cazacii, au luat cetățile de la Dogan-Ghecet, carii turcii mai nainte le făcuse cu domnul rumânesc Șărban-vodă și domnul moldovenesc Duca-vodă.

Văleat 7203, iarna, au murit împăratul turcesc sultan Suliman și au rădicat în locu lui pă frate-său, sultan Ahmet, și au trăit și el ani 1. După acesta s-au pus sultan Mustafa, nepot lui, fecior lui sultan Mehmet. De la care Suliiman au rămas un copil și cînd vrea să moară au trimis de au chiemat pe nepotă-său și n-au vrut ca să meargă. Văzînd că nu merge au zis cătră ai casii lui : „Știu că după mine nepotă-mieu Mustafa va fi împărat, ci să-i ziceți că nu mă rog de alt fără cît mă rog să păzească vieața copilașului mieu". Care așa au făcut, că așa îl ținea în saraiurile împărătești ca pre al lui copil.

Îndată ce au stătut Mustafa împărat, au poruncit să să gătească de oaste. Poruncit-au să vie și hanul cu tătarii să meargă împotriva neamților și s-au făgăduit să meargă el, capul lui, în războiu. Munciia cei mai mari cu multe feliuri de mijloace să-l oprească pre el și numai oștile cu seraschiiariu să trimiță, precum și pînă acum ; dar nu vrea și încă și cine-i zicea îi era vrăjmaș și toți meghistanii au făcut sfat de au pus pe un ienicer-aga de i-au zis despre toți ca să rămăie și așa s-au mînieat, cît l-au făcut surgun și peste cîtăva vreme au trimis de l-au omorît. Pe veziriul Mustafa-pașa încă l-au mazălit și au pus altul și au zis că el nu să numește de acum împărat, ci *serdenghesti*, și cum că va să facă sfîrșit și acestor războaie ce de atîta vreme s-au început și nu să mai potolesc, ci ori

va peri el cu oastea lui toată, ori va bate pă nemți și așa va avea conet și războiul acesta.

Într-aceste vremi, cînd s-au pus împărat sultan Mustafa, i-au venit veste de la Sacîz, adecă Hio, că l-au luat turcii de la frînci, pentru că venise o armadă frîncească în zilele lui sultan Suliiman, unchiul lui Mustafa, ce au fost mai nainte, și o luase cetatea Sacîzului. Iară după ce au stătut sultan Mustafa împărat, cum s-au zis mai sus, i-au luat turcii înapoi, care lucru toți turcii ținea că este norocos, orguliu, împăratul acesta și avea nădejde să-i meargă lucrul tot înainte.

Viind vremea oștii au purces cu toate oștile sale spre Beligrad.

Venit-au și Selim Gherii-hanul cu tătarii și s-au împreunat la Beligrad și făcînd pod peste Dunăre trecură cu toate oștile și niște cetăți ce le luase nemții mai nainte, 3, în clipeală le lua.

Nemții încă avea gătire, dar și grijă avea și o tabără ce era mai mare, unde duca de Saxoniia era gheneral mai mare, după el Haizler ghenărariul și alții, nu să îndrăzniia a merge la împăratul și au poruncit și lui Vetirani ghenărariul, care era în Ardeal, să vie cu oștile lui să să împreune cu toți, ca să poată sta împotriva turcilor. Și purcezînd Vetirani au venit și au tăbărît lîngă Logoș, neștiind de turci unde sînt. Împăratul încă, neștiind de Vetirani că este la Logoș, au trimis pă arnăut-pașa cu arnăuți și cu tunuri să bată acel coștei Logoșul, la care apropiindu-se văd oaste nemțească multă, ca la zece mii.

Deacii nu îndrăzni să meargă, ci să întoarse îndărăt lîngă o pădure și trimise degrabă la împărat de-i dete știre și-i zise au să vie însuși, au să-i trimeață ajutoriu, că singur nu îndrăznește să meargă la cetate, că sînt nemți mulți și el face șanț împrejurul oștii lui și șade acolea pînă a doaă zi. Vetirani încă înțelese că sînt turci acolea aproape, ci încălecă cu puțintei oameni și merseră de-i văzură unde sînt în șanțuri, și să întoarse iar la tabără lîngă cetate, făcînd gătire ca să meargă asupra lor, ci nu trecu vreme multă și sosi și împăratul cu toate oștile. Vetirani văzînd mulțime de oști s-au mirat ce va să facă. Oștile celelalte era departe, nu era putință ca să le împreune, îndărăt

să facă spre Ardeal nu putea, iară nici nu vrea pentru ruşinea, ci nădăjduind că va avea noroc ca şi într-alte războaie ce au biruit, mai vîrtos cînd au bătut pă Soliman-paşa viziriul în cîmp, turci fiind 80 de mii şi el numai cu 12 mii de nemţi.

Ci s-au înşălat, săracul, însă tot s-au gătit şi au dat un războiu vitejesc cu toată puterea turcească, şi 7 ceasuri au ţinut războiul tot înfrîngînd pă turci şi omorîndu-i, ca nişte viteji sta încă. Ci dar înfricoşîndu-i împăratu pe ai săi că de nu vor izbîndi îi va omorî pă toţi, au dat multe năvăli pînă ce i-au ostenit pe acei nemţi şi au intrat ca sabiile în dînşii şi i-au tăiat pe toţi, cît şi Vetirani au perit în războiu vitejaşte. Iară turcii fără număr au perit, însă izbînda au fost a lui sultan Mustafa. Şi îndată au purces de au trecut în Ţara Muntenească pe la Cerneţi, de s-au dus pă la Necopoe la Ţarigrad. Şi cu mare pompă au întrat şi cu mare mîndrie, cu cîteva căpetenii nemţeşti, ce le-au prins în războiu şi le-au luat du păn cetăţi. I-au pus înainte pă căpetenii şi cu steaguri iar nemţeşti în mînă, însă cu praporii în jos. Deaca au întrat în saraiuri cu halai mare, fiind mare bucurie la tot neamu mohametesc, zic că muma lui sultan Mustafa, muierea lui sultan Mehmet, de mare bucurie ce avea pentru izbînda ce au făcut fii-său împăratu, s-au mirat cu ce-l va dărui să fie de cinste împărătească şi n-au găsit alt fără cît au fost pus de i-au făcut o za cu pietri de mult preţ şi cînd s-au împreunat i-o au dăruit, zicînd că i să cade să să îmbrace cu haină oştească de vreme ce Dumnezeu i-au dat noroc de biruinţă şi l-au sărutat.

Într-acest an, încă nefiind împăratul purces la oastea aceasta, care s-au scris mai sus, au venit poruncă la domnul din Ţara Rumânească, Costandin-vodă Brâncoveanu, cu mare grabă şi iuţime să să rădice cu oştile lui să să ducă la Cerneţi, să păzească vadul Dunării care trecea şăicile cu zaherea şi furcatele cu oşti, cu iarbă şi cu gloanţe spre Beligrad şi munţii să-i păzească de haiduci să nu facă stricăciune turcilor sau tătarilor ce să ducea pă uscat la Beligrad.

Venit-au poruncă ca să dea cai, cară, boi împărăteşti, de care mare întristăciune era domnului şi tuturor, nu pentru mersul la tabără atîta, cît pentru că-i scorniea făr' de vreme, că era încă iarnă. Şi cînd au

scos corturile lîngă Cotroceni şi au ieşit cu turcul care venise să-l rădice şi au mers pînă la corturi întru credinţa purcederii, ningea foarte. Şi de acolea de la corturi au trimis pă turcu la Odriiu să dea ştire că au purces domnul la oaste şi au trimis şi caii cei împărăteşti cu 2 comis al doilea şi cu slujitori de i-au dus la Odriiu, iar carăle şi boii i-au trimis cătră Cerneţi şi domnul s-au întors în Bucureşti de au şăzut vro 2—3 zile încă, pînă au făcut Paştile, şi miercuri după Paşti au purces cătră Cerneţi pă zăpadă, cu fîn hrănind dobitoacele ; care ajungînd la satul domnului, Brâncoveni, au şăzut cîtăva vreme pînă s-au strîns boierii care era rînduiţi de tabără şi alte oşti, şi pînă s-au făcut iarbă verde, hrana vitelor. Şi iar au purces în sus la Cerneţi, însă iar încet, pentru ca să treacă vremea unor muşte veninate ce ies primăvara la Cerneţi de fac multă pagubă oamenilor în dobitoace. Că este între munţii carei taie Dunărea de curmeziş, de iese la Cladova cetate, care au făcut-o Clavdie înpăratul şi la Turnul Severinului, care l-au făcut Sevir împăratul, unde sînt şi picioarele podului lui Traian-împăratul, ce au făcut peste Dunăre, să veade că este o pieatră găunoasă a căriia găunoşitura, gura, este neagră, afumată, ca cum ar ieşi un fum dinlăuntru de negreşte mărginile găurilor, iară nu este fum, ci în toţi anii primăvara iese un feliu de muscă mitiutică, ca-n feliul muşiţii pestriţe şi ca roii iase multă fără seamă, care ieşind din pieatră asupra Dunării, multă să îneacă, că ca un vifor întunecat să porneşte pă Dunăre în jos şi iesă la cîmp, la dobitoace, pă care le muşcă, le veninează şi ceale mai multe mor. Ci cu fum de tufă de fîn îşi păzesc cîţiva oameni dobitoacele şi pă ei. Că şi oamenii pătimesc rău de muştele acelea, însă nu mor. Ci pentru acestea meargea domnul încet.

Iară deaca au ajuns domnul la Cerneţi, i-au venit poruncă de la împărăţie să facă cetatea Cladovei, care de cîtăva vreme mai nainte era spartă de nemţi, care întîi cu Vetirani ghenărariul au venit o seamă de nemţi în zilele lui Şărban-vodă de au trecut pen ţară la Braşov, al doilea prinţipul Badensis cu Haizler şi Vetirani cu toate oştile nemţeşti au venit de au trecut iar pen ţară, în zilele lui Costandin-vodă Brâncoveanu, iar atuncea poruncise turcul să o facă de bolovani de

jur împrejur şi îndată au poruncit domnul de s-au făcut rînduială la ţară să aducă bolovani. Şi aducînd, au început a lucra la cetate, puind 2 rînduri de bolovani, unul nalt, altul scurt şi pentre bolovani punea pămîntul care îl scotea din şanţ, că şanţul îl făcea pă din afară de bolovani. Şi acolea a şăzut domnul pînă au trecut carăle şi boii de le-au trimis la Beligrad şi pînă au făcut începătură cetăţii, fiind şi turcii de la Cladova de faţă.

După aceea au venit poruncă, după rugăciunea ce făcuse, să se întoarcă îndărăt, să meargă la bogazuri, adecă la gurile care vin din Ardeal în Ţara Rumânească să păzească, să nu vie oştile nemţeşti să strice şi ţara şi marginea Ţării Turceşti după marginea Dunării, şi acolea la loc, la Cerneţi, să lase nişte boieri mari cu oşti să păzească, care s-au zis mai sus şi pentru lucrul cetăţii şi ca să trimiţă pesmedul, care să făcuse din porunca împărătească, pă Dunăre în sus ; de care foarte s-au bucurat şi au ales doi boieri mari de i-au lăsat cu o seamă de oşti, cu căpitani, să fie de pază, anume Radul stolnicul, feciorul lui Tudor şătrarul din Greci şi Radul cliuceriu, feciorul Hrizii vistieriul din Popeşti, şi i-au învăţat şi le-au dat toată isprăvniciia de trebile ce era acolo, cum s-au zis mai sus. Şi prin vremea ce au fost acei boiari acolo, cetatea o au isprăvit, pesmedul, atîta mii de cantare le-au trimis la Beligrad ; unde auziia de hoţi că sînt, trimitea oşti de-i risipiea şi alte trebi şi porunci, ce era, le făcea, spre folosul domnii şi al ţării.

Deaca acestea au făcut, dînd ştire domnului de cele ce au lucrat pe acolo, le-au scris domnul ca să să rădice aceşti 2 boiari mari, să meargă la dînsul unde-l vor afla. Şi au poruncit la banul Cornea Brăiloiu să meargă el să fie acolo în locu acelor boiari cu căpitanii din Cerneţi şi aşa au făcut, după cum le-au venit poruncă.

Cînd au fost toamna, fiind la Tîrgovişte domnul şi banul la Cerneţi, făcînd şi împăratul izbîndă asupra nemţilor şi vrînd să vie pen Ţara Rumânească, să treacă la Ţarigrad, trimis-au împăratu pă un hadămsaipu care să dea veste ispravnicului domnului de la Cerneţi să facă gătire de venirea împăratului şi alt turc, agă, au trimis la domnul, dîndu-i poruncă şi cum

mai în grabă să iasă înaintea împăratului. Însă dumnealui banul Cornea de mare politie ce avea cu tot feliul de neamuri, de limbi, mai vîrtos fiind politie cu turcii, îndată ce au văzut pe musaipul împăratului hadăm-negru și calul avînd la tabla cu șa și alții fără șale, nimic alt n-au mai căutat, măcar un selam malichim de la musaip să auză, ci au încălecat pe cal și au luat crîngul în cap. Dumnezeu știe cîte rascuri l-or fi lovit peste ochi, pînă au ieșit cu puțintel suflet. Alelalte ce au avut au lăsat tot la otac, de care lucru să mira și acel om mare, cum și ispravnicul domnului au făcut aceasta, la carele au ieșit căpitanul de Cerneți Hristodor și l-au cinstit, și l-au îmblînzit, iar măcar că n-au șăzut banul de față să-l socotească cu ce s-au căzut pe acel om mare, el dar ș-au făcut cinstea singur că au luat un cal dă-i care i-au plăcut din tablaoa banului și vreo pungă de bani ce avea în dăsagi la otac o au luat.

Acel feliu de ispravă au făcut banul Cornea domnului și țării, care să nu dea Dumnezeu să facă vreun boieriu altul vreodată ca acest lucru, că mare primejdie va veni pămîntului sau domnului țării, ca să vie un împărat mare ca acesta atuncea întîi în pămîntul țării și să nu găsească nici conace, nici domn, nici ispravnicu domnului, care să fie pentru o vorbă, pentru o călăuză să îndrepteze calea încătro ar vrea să meargă și să nu facă rău sau domnului sau țării (minune mare să să ție). Însă trebuiește să să știe că două lucruri au astupat întîmplările aceste rele de n-au venit: bunătatea și blîndețele împăratului și bună chiverniseala domnului țării. Că împăratu fiind bun n-au cercat ca un tiran să poruncească să aducă și de cele ce nu să află în pămîntul țării, ci mai mult decît fîn și lemne nimic alt n-au mai cerut. Chiverniseala domnului aceasta au fost, ce s-au zis mai sus, că deaca au auzit că vine împăratul și banul au fugit, care au fost ispravnic, și cunoscînd că nu va veni la lucrul bun aceasta ce au făcut banul, îndată au trimis alți boiari, pe Caramanlăul postelnicul pentru limbă, pă Bunea armașul, pă Mihai postelnicul Corbeanu, pă Pătru căpitanu de Obedeni știind căile într-acolo. Și i-au învățat podurile să facă, lemne și fîn să aducă pă la conace și foarte degrabă ajungînd, au făcut porunca și s-au îmblînzit

lucrurile, iar domnul rămîind pă urmă vreo 2—3 zile să sfătuia totdeauna să meargă, oare să nu meargă. Şi era la îndoială. Cei mai mulţi, ce nu-i ajungea mintea să socotească mai departe lucrurile cele viitoare, zicea să nu meargă, cu de acest feliu de socoteale: că turcii sînt mînioşi pentru fuga banului şi viziriul nu-ţi este prieten bun şi dar de s-au găsit la Vetirani niscare cărţi trimise de aici şi vor cunoaşte lucrurile noastre pentru care te va opri şi te va mazăli. Însă nu era sfat bun acesta. Iar alţii l-au sfătuit să meargă, că cu mergerea sa toate să vor potoli, orice mînie ar fi, tocma şi cărţi de vor fi prins, le vor ţinea mincinoase mergînd faţă cătră faţă şi obrazul ce să vede este farmec. „Şi de vei avea vrăjmaşi iar sînt şi prieteni, care vor grăi bine. Văzîndu-te că ai mers, toată ţara este odihnită, nici un rău nu va păţi. Şi nădăjduind şi măriia-ta să te întorci cu slavă şi cu cinste în scaun, iar nemergînd cînd te chiiamă şi făcînd şi banul ceea ce au făcut, cîte vor zice vrăjmaşii minciuni de măriia-ta, toate vor să le crează, ca cum ar fi adevărate, şi atuncea şi de măriia-ta rău, că te vor mazăli şi de ţară rău, că o vor robi, şi-ţi vei pierde şi sufletul după altele." Însă sfatul acesta l-au ascultat şi au purces de olac de s-au dus de au trecut Oltul, Jiiu şi dincolo de Jii s-au împreunat cu împărăţiia. Însă întîi numai cu Vergo păharnicul şi cu comisul cel mare şi cu alţii 2—3 au fost, cînd au mers la viziriul şi cu groază. Însă ce să facă, au mers. Cum l-au văzut viziriul ş-au schimbat faţa şi ca un ceas n-au vorbit. Iar după aceea au zis: „*Diisăz ghieaur*, cum nu asculţi porunca de n-ai venit înaintea împăratului ce acum întîi au venit pen ţara ta?" şi altele. Domnul încă au zis că: „Ascult porunca, numai cale depărtată fiind de la Tîrgovişte, cu aceea s-au făcut oarece zăbavă, iar nu va fi nici o lipsă, că toate ce va fi porunca împărăţiei să vor face", şi s-au rugat să-l ierte şi l-au iertat de aceea. Şi l-au rînduit de mergea înaintea împăratului lîngă toiuri povaţă cu vro 30—40 de oameni, iar tabăra osebită mergea. Cînd era la conac şi sta oastea de făcea halai, cînd intra împăratul în corturi, domnul descălica şi îngenunchea şi cînd trecea împăratul să pleca cu capul la pămînt. Aşa-l învăţa cei de lîngă împărat, iar oamenii domnului sta tot călări, apoi încăleca şi domnul

şi să ducea la otac. De ácolea poamele, pesmezii cei cu apă de trandafir şi cu moscos făcuţi şi struguri şi altele ce socotiia domnul nu mai sta de a să trimite la unii şi la alţii, în tot ceasul şi în toată vremea. Galbenii cei roşii nu să vedea că-i trimitea pentr-ascuns. Aşa şi într-acestaşi chip au mers domnul pînă la marginea Dunării, unde s-au pus împăratul în caic şi de acolo din caic au scos un caftan şi l-au îmbrăcat la uscat şi împăratul au purces spre Necopoe pă apă. Iar domnul au încălecat şi cu toată cinstea lui au purces spre Brâncoveni ; de la Brâncoveni au venit în Tîrgovişte.

Într-această vară ce au venit domnul de la Cerneţi, cînd îi slobozise turcii să să întoarcă pe la gurile ce vin din Ţara Ungurească şi plaiurile să le păzească de nemţi, să nu vie în ţară, viind şi la Tîrgovişte domnul, au trimis un paharnic al doilea, anume Ghinea, de au adus [cu] scîrbă foarte mare pe Costandin cliucerul Ştirbei şi l-au închis, nu fără pricină. Ci trimiţîndu-l domnul de cîteva ori peste Olt cu seama haraciului, cînd era la curte boieri şi fiind el cam lung la unghii, din feliul Ştirbeştilor, au luat de la ţară cîte ceva şi despre domnie au ascuns.

Deaici domnul mergînd în vara aceasta către Cerneţi, la toate conacele veniia la divan, la domn, oameni de să jăluia de luările acelea, arătînd şi scrisorile acestui cliucer Costandin.

Domnul căuta la catastişăle visterii care le didese el mătci şi nu să găsiia scrise multe sate, mulţi oameni de la care luase bani. Ci domnul le lua răvaşele de le ţinea, care era cu iscălitura acelui boiariu şi au tăcut pînă au mers la Cerneţi.

Acolo şi mai multe boclucuri de acestea ieşiia la meidan, care, socotindu-le domnul, au făcut vreo pungă de bani, pentru care au poruncit caimacanilor de la Bucureşti să-l chieme pă cliucerul Ştirbei să-i zică să dea banii, să-i întoarcă săracilor, că de voie nedîndu-i, va să-i dea cu ruşine. Şi l-au chiemat caimacanii şi i-au zis. El au tăgăduit că nu sînt nici unile de acestea şi nu va da nici un ban, neştiind iscăliturile lui că sînt strînse în mîna domnului. Şi încă au zis către caimacami că domnul îi este şi pîrîş, şi judecătoriu. Caimacanii au scris domnului, domnul auzind s-au tur-

burat foarte, însă, fiind blînd și răbduliv au răbdat pînă ce au venit la Tîrgoviște și de acolo au trimis, cum s-au zis mai sus, de l-au adus din Românești. Și au strîns domnul divan de boieri și l-au adus și pă el la divan. Și au zis domnul: „Cluceriu, cînd te-am trimis în țară cu slujbe, fiind cu boierie, dreptate am poruncit să faci, au nedreptate și jafuri?" El zise: „Ba dreptate ai poruncit, măriia-ta, să fac". Și începu a să îndrepta din cuvinte, iară domnul zise: „Dar acestea ce sînt?" Și scoase hîrtioarăle cu iscălitura lui și le dede la Radul cliucerul, feciorul Hrizii vistierul din Popești să le citească. Și să sculă Radu cliucerul de unde ședea la divan și le luă din mîna domnului și începu a citi și a arăta clucerului Costandin iscălițurile lui, care, deaca au văzut, au rămas înghițat.

Începu a zice că pentru cheltuiala căii și a feciorilor au făcut. Și un covor și niște tipsii și tingiri ce au fost luat mită de au făcut nedreptate săracilor, zicea că le-au dăruit mînăstirii Strehaii. Domnul zise: „Auziți, boieri, cu jafuri și cu nedreptăți face pomene". Începu a-l mustra zicînd: „Dar pînă cînd aceste jafuri să le faci, cliucere Costandine? Că de nimică, eu te-am rădicat și te-am făcut slugeriu mare, comis mare și cluceriu mare, al 6 scaun al divanului și te-am miluit și te-am ținut credincios. Ai luat județul Dîmboviții, l-ai prădat de n-au rămas ca un sat; l-am luat acela și ți-am dat Teleormanul, și mai rău l-ai făcut. Cîte am găsit pe urmă-ți sume de lei jăfuite, pentru care te-am suduit într-o vreme și te-am urgisit să nu te văz în ochi. Iar te-am iertat pentru rugăciunea altora. Acum iar ai făcut jafuri și nedreptate. Știi tu bine că Matei-vodă cel Bătrîn, și Grigore-vodă, și Duca-vodă, și Șărban-vodă, văzînd faptele voastre cele rele și jafurile care le făcea neamul vostru cel rău, au blestemat cine vă va milui și cine vă va primi pe slujbe. Și eu am intrat în blestemu acelor domni de ți-am dat atîtea boierii mari și slujbe, iar tu tot rău și jăcaș. La Antonie-vodă cînd umblași dijmariu, pentru jafurile tale ai pățit mare rușine. La Duca-vodă, fiind logofăt de visterie, ai făcut iscălitura vistierului celui mare de vreai să furi 17 pungi de bani și, aflîndu-te, au vrut să-ți taie mîna și să te dea cu catastihul de gît legat pen tîrg. Șărban-vodă, pentru furtișagurile ce ai făcut

din banii cailor, au vrut să te spînzure, cum toată boierimea şi ţara ştie de acestea. Şi acum ai îmbătrînit şi tot nu te laşi. Voi să te fac să te înveţi. Ia-l, căpitane de dorobanţi, zise domnul, şi-l du la visterie şi să cauţi un car, să-l pui şi să-l duci la Mehedinţi păn satele carele le-au jăfuit să le dea banii care le-au luat şi apoi să-l aduci, însă să-l bagi şi în fieară." Şi-l luă şi-l duse la visterie pînă în amiazazi. Deacii l-au băgat în puşcăriia de la poartă. Deacii, jupîneasa lui, fiind rudă cu domnul, mergea la jupîneasa Stanca, cu mumă-sa băneasa Ilinca, sora jupînesii Stancăi, mumei domnului şi plîngea rugîndu-se. Însă i s-au făcut milă pentru lacrămile ei şi au grăit jupîneasa Stanca fiiu-său domnului. Pus-au şi pă vlădica de au grăit şi l-au iertat de acea purtare pen ţară, de ocară şi au poruncit să dea banii ce i-au luat îndoiţi şi i-au dat, şi l-au ţinut vro doaă săptămîni închis şi l-au slobozit, zicîndu-i să nu-l mai vază în ochi, să să ducă acasă şi să nu să mai amestece la ceva că va să-l spînzure.

După aceăstă ocară ce-i veni din fapta lui avea pathola asupra domnului, adecă inimă stricată, şi cerca vreme să facă rău domnului. Şi scrisese la tată-său călugăru, în vreme ce venise împăratul pen ţară şi chemase pe domn cu grabă şi cu mînie, cum s-au zis mai sus, ca să vie călugărul să să apropie cătră dînşii şi să privească ce întîmplare va avea domnul de la turci. De-l vor opri cumva, să să gătească tată-său, şi fraţii lui Ştirbeiu şi cu cîţi oameni vor putea strînge să meargă să-l pîrască la împărăţie, găsindu-i vine domnului. Şi au venit călugărul la Slatina, la nişte vii ale lui, în chip că lucrează la vii, iară el şădea numai pentru această treabă şi avea şi om trimis în tabăra turcească să vază de domn ce-i vor face turcii şi să vie să-i dea veste.

Însă întîmplările au fost bune ale domnului de cătră turci şi ei au rămas îndeşărt cu nădejdile lor şi să duseră la Călineşti, spre Piteşti şi acolo şădea cu toţii, ca cum n-ar şti nimic. Iară domnul toate le aflase şi deaca au venit la Tîrgovişte au trimis pă Ghinea păharnicul al doilea cu un armaş la Călineşti, unde era adunaţi şi avea poruncă deaca-l va găsi pă călugăr să-l bage în butuci, să-l ducă la Tismana. Şi mergînd acolo au găsit pă călugărul Ştirbei şăzînd la foc ală-

turea cu jupîneasa lui Neacșa și feciorii și nurorile toate în casă. Și cum l-au găsit au dat porunca domnului și au făcut precum îi era învățătura, l-aù dus la Tismana și l-au băgat în obezi și au poruncit călugărilor să nu-l lase să iasă afară nicăiri, nici din obezi să-l scoată.

Ceata lor să sparse de acolea; mai pe urmă s-au aflat și omul care era trimis de dînșii în tabăra împărătească, cum am zis mai sus, și al doilea au trimis domnul de au adus pe Costandin cliuceriul Știrbei de l-au închis, și au închis și pe ceialalți frați pe toți, și multă vreme i-au ținut închiși, și la judecată i-au scos, puind omul de față de le spunea faptele lor, carele îl învățase de s-au dus pă unde le-au fost porunca lor. Apoi iar nu s-au potrivit domnul blestemăciunii lor, ci i-au iertat iarăși.

În anul acesta, vara, boierii moldoveni carii era pribegi în Țara Leșască: Iordachie vistieriul, Bogdan hatmanul, Moisi sărdariu, Manole slugeru și alții făcură sfat supțire și cu mare taină și gătiră o seamă de oaste leșască cu Moisi sărdariu să să ducă la Iași, unde era domnul în scaun, ca să ia un capigi-başa al împăratului și un balgi-baș al hanului și pă alți turci ce vor găsi acolo; pe care luîndu-i vor da o pricină la turci cum Costandin-vodă Duca este blestemat, nu este vrednic ca să-și păzească tîrgul scaunului să nu vie vrăjmașii împărătești să-i ia oamenii împărătești, ai hanului de acolea, necum să păzească o țară. Și cu aceasta să mînie pe împărat, pe viziriul și pe hanul, să-l scoată din domnie și să puie domn după voia lor. Cu acest feliu de socotele au sfătuit și au socotit de au trimis oastea cu Moisi sărdariu și au lovit tîrgul fără veste, și au mers la gazdele turcilor ce s-au zis mai sus, și i-au luat cum au vrut și s-au dus în Țara Leșască. Domnul au rămas rușinat, boierii ca niște blestemați. Însă cu mare grije și frică și întristăciune, că nu știia ce sfîrșit va să aibă pentru această întîmplare iar pribegii să bucura cunoscînd că nu va ieși lucrul lui Costandin-vodă Duca la sfîrșit bun, pentru care lucru auzind și împăratul, hanul și viziriul foarte s-au mînieat și s-au întristat de oamenii aceia, fiind oameni de treabă.

Insă mult s-au nevoit socro-său Costandin-vodă Brâncoveanul din Ţara Rumânească să-l împace cu turcii şi cu hanul, şi mai vîrtos cînd au mers înaintea împăratului, cînd au trecut pen ţară împăratul, cum s-au zis mai sus, au zis, au dat, au făgăduit şi i-au scos caftan, ca un agă, de l-au trimis la Moldova în semn de iertăciune şi ca să auză pribeagii şi cei ce nu-l iubesc să să aşaze de a umbla împotrivă-i. Iară pribeagii nu s-au odihnit, că era foarte practici şi ei întru ale domniilor trebi, şi au trimis pîră la hanul Selim Gherii-han, care era foarte bun prieten lui Cantemir, jăluindu-se în tot feliul şi zicînd că Costandin-vodă Duca au trimis de au chiemat oastea de au luat pe acei agi pentru ca să nu dea bani, arătînd şi nişte cărţi, care zicea că sînt de la domnul ţării trimise la leaşi. Asupra căriia mînie au pus altă mînie. Şi au scris hanúl la împărat, şi la viziriul mai mult decît acestea şi s-au rugat împăratului să puie pă Cantemir-oglu domn, care lucru după ce s-au aşăzat turcii la scaunul lor, la Ţarigrad, au şi făcut, că făr' de veste, neştiind nici capichihaielile Moldovei, nici cele rumâneşti, au chiemat pe Antiohie, fecior lui Cantemir, şi l-au îmbrăcat cu caftan şi l-au trimis domn la Moldova, la luna lui dechemvrie şi pă Costandin-vodă Duca au trimis agă de l-au luat cu doamnă-sa şi cu ce au avut de l-au dus la Ţarigrad, vleat 7204, dechemvrie 3.

Iarna au avut domnul odihnă în scaunul lui în Bucureşti, numai întristat foarte pentru mazîliia gineri-său, domnului de la Moldova, nu atît pentru mazîlie, cît pentru lucrul ce au fost făr' de veste, de nici un Enachie dragoman care era capichihaia domnului Ţării Rumâneşti n-au prins veste mai nainte, carele era veche slugă Porţii turceşti şi iscusit foarte întru cele ce începea să lucreze, măcar că făcea cu banii ţării, făcea prin daruri ce da, însă tot mai mult decît alţii ce au fost mai nainte de el făcea trebile domnă-său.

Boierii din Ţara Moldovei au pribegit în Ţara Muntenească, carei era rude şi credincioşi lui Costandin-vodă Duca şi necredincioşi lui Antiohie-vodă Cantemir, unii era feciori lui Miron logofătul : Ion, Necolae, Pătraşco ; alţii era Antiohie hatmanul, Preda armaşul, Paladie, Flondor armaşul, carii şădea în nădejdea dom-

nului muntenesc ca să scoată iar pă gineri-său domn Moldovei, să meargă pă la casile lor.

Domnul Antiohie-vodă domniia ţara, cum zic, cu blîndeţe cu sfeatnicii lui şi nu răsplătiia rău pentru rău celor ce îndemnase pe Costandin-vodă Duca de-i cerca avuţia şi o luase şi celor ce îndemnase de închidea jupînesile boierilor, dintru care unile era surori lui Antiohie-vodă, ci toate acelea le-au călcat şi le-au lăsat şi-şi căuta trebile domnii.

Era domnul acesta neînsurat cînd au luat domniia; carele auzind de fetele lui Şărban-vodă, ce au fost domn în Ţara Rumânească, carele era cu mumă-sa şi cu frate-său fugit în Ardeal, cum s-au zis mai nainte, că sînt frumoase, iscusite, au cerut de la mumă-sa, doamna lui Şărban-vodă, să-i dea o fată, să-i fie doamnă. Şi au fost bucuroasă să-i dea o fată, dar prinzînd de veste domnul Ţării Rumâneşti de această vorbă şi fiind rudă fetelor lui Şărban-vodă, n-au îngăduit fiind în vrajbă cu domnul Moldovei, ce au zăticnit. Despre o parte scriia la doamna lui Şărban-vodă zicînd unile şi altele rele ce putea pentru domnul de la Moldova, despre altă parte scriia la ghenerariul nemţilor şi la comăndaţii du prin cetăţile Ardealului altele, şi altele ca să nu lase fata să să ducă în Moldova. Domnul Antiohie-vodă, deaca s-au făcut aceste zăticniri, au căutat în ţara lui o fată tînără şi frumoasă, fiică lui Dumitraşco Ceaurul, şi o au luat şi-i este doamnă.

Într-acestaşi an, despre primăvară, au făcut împăratul turcesc, sultan Mustafa, oştire iar împotriva nemţilor. Care, ducîndu-să la Beligradu turcesc, au trecut Dunărea să meargă către Timişvar, auzind că bat nemţii Timişvaru, şi aşa înţelese împăratu că nu sînt nemţii toţi, ci grăbiia să meargă să-i găsească pă aceia puţintei, ca să-i poată birui, precum făcuse şi în trecutul an, că găsise pe singur Vetiran ghenerariul cu oastea lui numai, mergînd să o preune cu celelalte oşti nemţeşti, şi l-au bătut foarte rău, precum s-au scris înapoi. Aşa gîndiia să facă şi în anul acesta, ci n-au putut, că nemţii încă deac-au auzit că vine împăratu au lăsat cetatea şi ş-au dat veste cu ceialalţi nemţi şi împreunîndu-se cu toţi au ieşit înaintea împăratului într-un cîmp. Împăratul fiind conăcit şi cu şanţ împrejur şi cu carăle toate împrejuru taberii turceşti, precum Tu-

kili, craiul unguresc, ce era la turci, îl învățase. Au venit nemții și dînd năvală au dat de șanț, de cară, ci n-au putut isprăvi nimic că turcii da cu tunurile, cu pușcile. Nemții deaca au văzut că nu pot isprăvi nimica s-au dat îndărăt și patru zile nu s-au văzut, nici nu s-au știut ce s-au făcut. Cînd au fost a 4 zi, la 9 ceasuri, cînd să închina turcii, iară viind nemții la turci, turcii să mutase din locul acela, între niște bălți și despre cîmp cît loc era uscat, dincătro era să vie nemții, făcuse șanțuri mari, carăle împrejur cu mai mare gătire și tărie decît întîi și tunurile au rînduit pe la șanțuri cu iniceri. Însă cu atîta vitejie au venit nemții și cu atîta iuțime, cît s-a mirat foarte cei ce au fost acolo și împăratul cu ai lui s-au sperieat că-i vor prăpădi pă toți, cum că venia duca de Saxoniia, care era ghenerariusemus, adecă mai mare preste toți gheneralii și cu Haizler al doilea gheneral și cu Bolin gheneral și cu alți ghenerali cu pîlcurile toate, pe carii văzîndu-i turcii au început a ieși din șanțuri afară călări, pedeștri înainte-le. Dar nici într-o clipeală n-au putut sta, ci au întrat iară în șanțuri și de acolea vrea să-și arate vitejiia, iar nemții cu atîta hărborie au venit, cît un Bovan ghenerariul, cu oastea ce avea supt mîna lui, au nemerit o poartă de ale șanțului de au întrat înăuntru, în turci, care și într-o parte și într-alta omorăea pă turci ca pă niște dobitoace. Și așa îi fărîma, ca pă niște vase de lut și nimeni nu putea să-i stea împotrivă și căuta tot poarta împăratului, și acolo trăgea să meargă. Turcii au fost strigînd : *„medetu, medetu, gheaur bezebat"* (vai, vai, ghieaurii ne-au călcat) și toți fugea dinaintea lui, care scăpa din pușcile lor. Și așa vitejaște au mers pînă lîngă curtea împăratului (lîngă toiuri). Acolo au ieșit siimenii viziriului și bostangii[i] împărătești și i-au sprijinit în pușci și în sabii. Nemții încă vitejaște să bătea cu pușcile pînă s-au făcut gloată multă de mulțimea turcilor ce era și înaintea lor, și pă urmă, și de o parte, și de altă parte. Însă n-au avut noroc să facă acea vitejie, să între în tabără legată, într-atîtea mii de mii de turci și să omoare atîtea mii de turci, pe cum au și făcut, și pă urmă să iasă iarăși.

Au perit toți acei viteaji cu gheneralu cu tot. Cei de afară nemți ce rămăsese de nu putea să între pren

multa nevoinţă ce făcea, au dat destul război cu turcii ce ieşise p-afară den şanţuri, cît au ţinut războiul, de la ceasuri 9 de zi, pînă la 1 ceas den noapte, care sînt 4 ceasuri necurmat războiul. Fără număr au perit şi dintr-o parte, şi dintr-alta la acest război. Întru cei din afară au perit şi Haizler ghenerariul şi alţi nemţi căpetenii şi noaptea viind, nemţii s-au tras îndărăt, turcii tot în locul lor au rămas şi au luat şi cîteva tunuri nemţeşti pentru care să ţinea că izbînda este a lor. A doaă zi dăns-de-dimineaţă au trimis împăratul turci şi tătari după nemţi ca să-i gonească, şi găsindu-i la un loc tăbărîţi, s-au sculat nemţii din locul lor şi s-au tras cătră Tisa, apa aceea ce vine pen Ţara Ungurească, şi au trecut apa Tisa de ceea parte. Turcii, tătarii s-au întors la împărat de au spus că au gonit pă nemţi pînă i-au trecut Tisa şi s-au întors împăratu la Beligrad cu această izbîndă şi de acolo la Odriiu şi iarna au fost acolo.

Într-acest an au făcut şi moscalii oştire spre Azac cetatea şi o au luat de la turci, la care mai nainte au avut război afară cu turcii şi cu tătarii de la Crîm, de i-au biruit moscalii şi cetatea încă o au luat. Fiind mulţime de cazaci, de moscali, au poruncit împăratul moscalului de au săpat pămîntul împrejurul cetăţii de l-au făcut movile, şi movilele acelea de pămînt tot le muta spre cetate pînă au ajuns la zidul cetăţii. Deacii au dat năvală peste movile şi au sărit în cetate şi pă cîţi turci au găsit în cetate împreună cu muierile lor, cu copiii lor, pe toţi i-au omorît. Şi aşa luînd cetatea şi băgînd moscali, cazaci de ai lor şi o ţin.

Această cetate este pe apa Donului, care apă cură spre Crîmul tătărăsc şi mai nainte au fost cetatea moscalilor, ci pentru că făcea moscalii şi cazacii multă pagubă la Crîm, pogorîndu-se cu vase pe Don la Crîm şi sarea care se pogorăea la Crîm pe apa aceea, pentru treaba crîmleanilor, cînd vrea o sloboziia, cînd vrea o oprea, de care era mare zminteală crîmlenilor.

În zilele Radului-vodă, carele mai nainte în Ţara Românească fusese şi Sfînta Troiţă din josu Bucureştilor au făcut şi să mutase domn la Moldova şi în Ţara Românească era domn fiiu-său Alexandru-vodă, într-aceea vreme sultan, împăratu turcilor, au chiemat pe toţi patriiarşii creştineşti şi au scris şi la domnul din Ţara

Moldovei și la domnul din Țara Rumânească, poruncindu-le să trimiță soli despre ei, fiind tot o lége, să roage pă moscali să dea Azacul cetatea turcilor cu voie, că cu războiu nu o putea lua, că de nu o vor da pe toți creștinii cîți sînt supt stăpînirea turcilor, pă toți îi va omorî. Ci așa de frică trimise cărți patriiarșii și domnii acestor țări, cu soli la Mosc și s-au rugat împăratului spuînd și lauda ce li să lăudase turcul și s-au milostivit împăratul Moscului pentru creștini și au dat cetatea de voie turcilor, care pînă acum o au ținut, iar Moscu iar o au luat de la mîna lor.

Într-această vară a acestui an domnul Țării Rumânești au șăzut la Tîrgoviște pentru paza plaiurilor cu voia turcilor și despre toamnă au venit iar la scaun la București.

Așijderea și domnul Moldovei Antiohie-vodă au șăzut la scaunul lui la Iași. Într-acestași an Sobețskii, craiul leșăsc, au murit, carele din vremea ce au bătut pe turci leașii la Hotin, după luarea Cameniții de la leași crăiia pînă acum, căruia fecior mare i-au rămas de 2 fămei. Însă multă neunire s-au făcut între boierii leșăști și între oaste și între toată șleahta, că unii pohtiea pă unul, alții pă altul, cei mai mulți pohtiea să puie om strein, nu de pămînt pentru mîndriia lor ce o au, zicînd că mai bine să vor supune unui strein decît cutăruia și cutăruia. Și ce este și cine este cutarele și ce bag eu seamă de cutarele; celălalt celuialalt încă așa zicea. Și au leașii un cuvînt de zic: *ne pozlovim*, adecă nu vom, nu pohtim. Și așa întru această neuniciune au rămas, întru acest an fără crai, vleat 7205.

Iar Costandin-vodă Brâncoveanul, domnul Țării Rumânești, iarna au trecut cu pace și poruncile ce-i venise de la împărăție să trimiță boii, carăle, caii la Beligrad, le-au trimis toate despre primăvară.

Și acea nădejde avea ca și vara toată să o treacă cu pace în țară-și, cu plimbări, cu ospeațe, privind numai ce vor face turcii cu nemții și cu muscalii. Dar așa zic unii dintru înțelepți că unde este nădejde multă acolo este și deșărtăciune.

În vreme ce mersese la satul mării-sale, la Obilești, unde heleșteu mare este și plimbare foarte frumoasă de primăvară, unde nu o dată, ci de multe ori zicea

măria-sa: că estimp numai a plimbărilor grijă vom avea din Obileşti în Bucureşti, deacii în Mogoşoaia, deacii în Potlogi, deacii în Tîrgovişte, vom trece vara şi de toamnă la vii vom merge, unde ni să va părea. Iată un agă împărătesc vine la Obileşti fără veste, neştiind nici capichehaielile domnului, care era la Odriiu, care avea poruncă împărătească îndată să-l rădice pă domn, să-l ducă la Cerneţi şi cu mare grabă făcură gătire cum s-au putut în 3-4 zile.

După ce au mers în Bucureşti s-au pornit cu oastea lui către Cerneţi, avînd frică să nu-l ducă şi pînă la Beligrad, unde mersese împăratul cu oastea împotriva nemţilor. Însă cu rugăciuni şi cu daruri ce au dat pă la porţile turceşti, l-au lăsat să şază la Cerneţi. Şi acolo au şăzut pînă despre toamnă.

Într-această vară, fiind domnul la Cerneţi, i-au venit veste de la Ţarigrad, cum au murit de ciumă fii-sa, doamna Mariia, care o ţinea Costandin-vodă Duca, fiind mazăl la Ţarigrad. Pentru care mare întristăciune au avut măriia-sa, şi doamna, şi toată casa mării-sale. De la care doamna Măriia rămîind un cocon, anume Şărban, au trimis domnul, moşă-său, de l-au cerut de la gineri-său, să i-l dea, să-l crească el şi să-l aibă în locul fiicii lor. Şi abiia l-au dat, neîndurîndu-să el de sîngele său să-l despartă. Însă tot l-au dat şi l-au adus. Atuncea a doaă jale au fost, în casa mării-sale şi a doaa plîngere cînd au văzut coconu.

Într-acest an împăratu turcesc, sultan Mustafa, iar au făcut gătire mare de oaste împotriva nemţilor şi s-au dus cu toate oştile sale la Beligrad. Poruncit-au şi tătarilor să meargă, care avînd frică de moscali să nu cumva să meargă pă la casele lor, la Crîm, numai un sultan au mers cu o seamă de tătari şi au trecut pen Ţara Rumânească, dar bine au umblat, că n-au făcut stricăciune ca alte dăţi. Domnul încă l-au întîmpinat cu daruri şi au trecut Dunărea pă la Dîiu şi s-au dus la Beligrad. Acolo cu împăratul turcesc împreunîndu-se, podul peste Dunăre făcîndu-l, împăratul au trecut despre Ţara Ungurească şi trecînd Tisa apa, au luat cîteva cetăţi şi au şi robit multe sate şi multe tîrguri. Au mers şi la o cetate de lîngă Dunăre Petrevorodin, numele ei, unde Tisa dă în Dunăre, ca să o bată. Acolea, de ceea parte de Dunăre, despre parte Beligradului,

era şi nemţii cu toată tabăra lor. Care văzînd împăratul că nemţii stau în preajma cetăţii şi nu vor să treacă să să bată şi socotind că nici cetatea nu o vor putea lua, de vreme ce toată puterea nemţească era acolea şi s-au învîrtejit iar înapoi să treacă Tisa spre Beligrad (au cum zic unii spre Ţara Rumânească să treacă pe acolo), cum socotiia cu oarece izbîndă pentru cetăţile ce luase şi pentru robiia ce făcuse. La care Tisă găsind un pod al nemţilor făcut mai denainte şi alt pod au mai făcut şi au început a trece călărimea cu împăratul; pedestrimea mersese în căpătîiul podului ca să treacă pă urmă şi lăsase un paşă cu cîtăva oaste streajă să vază nemţii ce vor face.

Nemţii încă văzînd că turcii s-au rădicat de lîngă Dunăre, au trecut şi ei Dunărea despre turci şi fără veste au coprins pe paşa, streaja turcească cu alţi 5 turci, că ceialalţi au perit toţi nevoindu-se să scape. Dar nici unul n-au scăpat să dea de ştire la împăratul de nemţi că vin, pre care paşă întrebîndu-l de împăratul şi de tabără au spus adevăr, că împăratul cu jumătate de oaste şi mai multă, au trecut Tisa, iar jumătate au rămas dincoace şi este să treacă pînă în seară.

Această era înnamiează zi. Nemţii auzind că este oastea turcilor împărţită peste apă, au grăbit şi au mers fără veste şi au încungiurat pă iniceri şi au pus tunurile asupra podului de-l bătea, una ca să strice podul să nu mai treacă inicerii, să fugă, alta ca să bată în pod să nu treacă turcii cei despre împăratul să facă ajutoriu celor încungiuraţi de nemţi. Şi aşa dînd război tare, împăratul au poruncit viziriului şi altor paşi să treacă pă pod să să bată cu nemţii. Şi au trecut viziriul cu cîţiva, dar nu putea să treacă toţi de tunurile nemţeşti, care bătea în pod. Ci grăbind nemţii au dat năvală şi au întrat în şanţuri unde era inicerii şi nefiind toată oastea împărătească la un loc, i-au prăpădit pă toţi cîţi era dintr-acolo şi viziriul încă au perit, iară nu de nemţi, ci de iniceri. Că deaca au văzut că pier şi oastea cea mai multă era de ceea parte, care era din rea chiverniseala viziriului şi a celor mari, au tăiat ei pe viziriul şi pe toate căpeteniile ce era cu viziriul. Deacii şi ei acolea au perit cu toţii afară din cei ce au înotat Tisa. Împăratul încă

văzînd acea primejdie ce să făcu, cu oaste cîtă era despre el, s-au sculat şi s-au dus la Beligrad, lăsînd corturile şi tot agarlîcu pe urmă. Şi ajungînd la Beligrad cu ruşine mare, au pus vizir pe un Huseim-paşa şi s-au gătit de s-au dus la Odriiu.

Nemţii a doaă zi trecînd Tisa dins-de-dimineaţă, au întrat în corturile turceşti de au luat avuţie multă fără număr.

Gheneralii au descălicat în corturile împărăteşti şi au pus preoţii lor de au făcut leturghie în corturi şi au făcut ospăţu mare cel ce era mai mare gheneral, Evghenie, de au ospătat pă toate căpeteniile nemţeşti, întru biruinţa ce au avut, lăudînd pre Dumnezeu, întru care ospăţ zic că trei păhară au închinat mari : unul întru numele lui Dumnezeu celuia ce le-au dat biruinţă ; al doilea păhar întru sănătatea şi norocirea împăratului Leopold ; al treilea păhar întru sănătatea şi norocirea şi vitejiia ostaşilor. Şi la fieştecare păhar sloboziia cîte 300 de tunuri nemţeşti şi turceşti, care le luase ei atuncea. Şi au trimis în poşte la Beciu, la împăratul Leopold, de au dat veste de biruinţă, pe carele în bisearică la rugăciune l-au găsit, pentrŭ că în zioa şi noaptea într-acea vreme şădea la rugăciune pentru că ştiia că atunci vor să să bată oştile şi nu lipsiia din biserică a să ruga lui Dumnezeu. Şi îndată ce au văzut trimisul pe împăratul, cuvîntul cel dintîi acesta au zis : „Bucură-te, împărate, de biruinţă !" Deacii bucuria ce au avut atuncea împăratu şi toate neamurile creştineşti eu las a le scrie, numai să gîndească fieştecarele cît va fi fost şi cîte daruri îi va fi dat acelui vestitoriu de biruinţă.

Oştile nemţeşti, după aceasta, nu s-au dus la iernatec, ci au mers la Bosna şi multă stricăciune au făcut în turci, şi în tîrgurile, şi în casele lor pînă s-au apropiiat iarna de s-au dus la iernatec unii în Ţara Ungurească, alţii în Ardeal.

Într-acest an, mai nainte pînă a să bate războiul acesta, o seamă de capete, mari boieri, cum le zic ei : domni şi cu 2-3 mii de unguri catane din Ţara Ungurească de Jos, fiind mult supăraţi de nemţi, pentru multe greotăţi care-i îngreoia, nemaiputînd răbda, s-au sculat şi din cîteva cetăţi ale lor, nemţii cîţi au fost, cu comăndanţii lor, pă toţi i-au omorît şi au luat un-

gurii prezidiile cetăților în mîna lor și așteptase pă împăratul să meargă cu oastea lui cea turcească să le ajute, carea era la Beligrad, trimițînd și vestitoriu la împăratu să dea știre de lucrul ce au făcut și să grăbească să meargă întru ajutoru lor. Însă nefiind încă gata împăratul, cu tătarii nu mersese, alte oști turcești nu ajunsese, ci n-au putut merge, numai răspuns le-au dat ca să nevoiască să ție cetățile cum le-au luat și în scurtă vreme va veni împăratul și-i va mîntui. Iară ei n-au putut răbda, ci au fugit toți la turci. Că deaca au auzit oastea nemțească că pe ai lor du prin cetățile ungurești i-au tăiat ungurii, au ales cîteva reghementuri, și cu ghenerali, și cu tunuri și au trimis împotriva lor. Ei văzînd că ajutoriu de la turci n-au într-acea dată și putere n-au să stea împotriva nemților, s-au rădicat călări și ce au mai putut face rău nemților n-au părăsit și s-au dus la Beligrad, la împăratul turcesc, pe carii cu bucurie i-au priimit întru lauda și cinstea lui, unde vedea că aleargă țările la dînsul, făcîndu-se și ei vrăjmași vrăjmașilor împăratului, le-au dat și rînduielele pentru hrana lor. Și au trimis de olac la Tukili-craiul, care era la Țarigrad cu doamnă-sa, de l-au adus la Beligrad și i-au dat pre toți, pre aceea în seama lui. Trimis-au un agă și în Țara Rumânească de au luat pă boiari la Tukili, care de cîțiva ani era trimiși acolea să le poarte grija domnul Costandin-vodă Brâncoveanu, între carei era mai mare un văr al lui Tukili, Petrolți Ișfan numele lui, care și gheneral lui Tukili era.

Dar atît s-au dus de mulțămiți de domnul și de boieri, cît să nu dea Dumnezeu vreunui frate rumân boieriu să pribegească în țara lor vreodată pînă vor trăi ei sau feciorii lor și cîți vor fi auzit de la dînșii spuind petrecaniia lor din Țara Rumânească.

Nemții dară carii mergea împotriva ungurilor rebeli și, cum s-au mai zis mai sus, văzînd că au lăsat cetățile numai cu muierile și cu copii[i] și au fugit, au întrat pen cetăți, și pen tîrguri, și pen sate ca cum ar întra niște haite de lupi într-o turmă de oi cu miei, carei tirănește, păgînește, fără nici o milă, ca niște cruzi sorbitori de sînge, muierile și copiii lor îi omorăea, a căror sînge va striga cătră Dumnezeu pu-

rurea ca să facă răscumpărare. Şi nu crez să nu facă Dumnezeu răsplătire, de vreme ce nu fără pricină s-au rădicat asupra nemţilor ungurii, de au făcut acestea ce aţi auzit. Ci avînd nevoie mare de nemţi, că le lua cetăţile, satele, muierile de să culca cu dînsele, ce de necaz mare au făcut. Că sînt nemţii un neam rău şi tiran, Dumnezeu să-i judece după faptele lor, care răsplătire socotesc că sau noi sau după noi alţii o vor vedea asupra nemţilor de la Dumnezeu.

Într-acestaşi an, vara, după ce au purces domnul rumânesc la oaste către Cerneţi, au venit în ţară Scarlat ţelebiu, fecior lui Alexandru Exaporitul, dragomanul cel mare al împăratului turcesc, chiemat de domnul Costandin-vodă al rumânilor să-şi dea fata după el, Ilinca anume, cu carele au venit popa Necola, grecul de la Sinop, de peste Marea Neagră, fiind credincios domnului şi era şi cîţiva coconi de boieri de Ţara Rumânească, pe carii mai nainte domnul îi trimisese ca să fie la venire împreună cu acel celebiu şi în zioa de dumineca mare au întrat în Bucureşti.

Într-această vreme au rădicat Dumnezeu o furtună, vînt mare cu ploaie, atît de iute cît multe case, multe bisearici au fărîmat şi pen multe locuri ale ţării, că pretutindenea au fost această furtună, şi dobitoace şi oameni au ucis, copacii scoţîndu-i din rădăcină şi sfărîmînd unul pă altul. Că era oameni mulţi (într-aceste vremi lăcuitori păn păduri), cu dobitoacele lor, întru care multă pagubă s-au făcut.

Însă Scarlat celebiul n-au făcut zăbavă în Bucureşti, ci au purces după domn şi l-au ajuns la Ciocăneştii din Vlaşca, mergînd către Cerneţi, şi tot cu domnul au fost de acii înainte.

Într-acestaşi an, despre toamnă, o seamă de unguri, de cei ce mai rămăsese în Ţara Ungurească de Jos, ca la o mie de oameni, de unde şi ceialalţi, care s-au zis mai sus, au fugit la turci, după ce pă nemţi au omorît, văzînd că cearcă nemţii să vază cine au mai fost la o vorbă cu cei ce au mers la Împărăţia Turcească, temîndu-se să nu afle şi de dînşii şi să-i omoare, vitejaşte s-au sculat şi dintre nemţii cei de acolo din Ţara Ungurească au ieşit şi pen Ardeal au trecut, fiind şi acolo oşti nemţeşti, şi pe la Bistriţa Ardealului au pogorît în Moldova, la Cîmpu Lungul

moldovenesc. Întru care fiind jolniri, adecă călărași, oaste nemțească vrînd să le stea împotrivă, să nu-i lase să fugă de la creștinii neamți la turci, ei iar ca niște viteaji au năvălit și au tăiat pă jolniri și au trecut în ținutul domnului Antiohie-vodă, domnul Țării Moldovei, care au trimis înaintea lor de i-au întrebat unde merg. Ei au răspuns că merg la turci, cătră carii au zis că domnul este despre partea turcească, ci să șază în ținutul lui pînă va face știre împăratului și cum va zice împăratul, va face. Și au șăzut spre Putna pen sate, pen orașă.

Întru acest an, luna lui septemvrie, au rădicat leașii craiu pe duca de Saxoniia prin pohta acestor 2 împărați: Petru al Moscului și Leopold al nemților. Care duca al Saxoniei, mai nainte pînă a nu-l pune craiu leșăsc, s-au făgăduit că le va scoate Camenița de la mîna turcilor, care era luată de la leași mai nainte de 26 de ani. Zic cei ce au fost în Țara Leșască, la coronațiia craiului acestuia, că cu mare cinste și cu mare mîndrețe au întrat în scaunul său, avînd oastea lui de la Saxoniia foarte împodobită cu feliuri de haine și cu alte podoabe, dupe cum le este portul. Însă pîlcul care era îmbrăcat cu haine negre, ai tuturor era cai iară negri; al căruia pîlc era hainele albe, caii încă le era albi. Ai căruia era hainele galbene, caii încă galbeni era; fieștecare pîlc cu ce haine era îmbrăcat cu acel fel de păr era potriviți și caii. Iar îmbrăcămintea craiului și a calului lui era foarte de mare preț, tot diiamanturi și robine, mărgăritariu, întru care lovind soarele să părea că alt soare răsare. Zic unii, carii nu este cuvînt de crezut, cum că prețul acei haine era de 1.000 de pungi de bani.

Acestui craiu, care era duca de la Saxoniia, turcii îi zicea *nalcăran*, rumânește va să zică „fărîmă potcoavă". Am cercat acest cuvînt să știu de ce-i zic turcii așa și am aflat de oameni aleși, de credință, că el este om vîrtos, carele potcoava de fier, încă precum sînt la nemți groase și cîte cu 8 cuie, o ia în mîini și o frînge în doaă, adevărat, nu mincinuă și pentru aceea i-au pus turcii nume nalcăran, fărîmă potcoavă.

Întru acest an moscul împăratul nici o ispravă n-au făcut nicăiri, nici în cîmp să să bată cu tătarii, cu turcii, nici pe apă să să sloboază cu vase, să facă vro

izbîndă, precum mai nainte aducea veşti unii, alţii de acolo, mai vîrtos neguţătorii, că au făcut mii de mii de vase, care iau cîte atîtea sume de ostaşi şi cîte atîtea tunuri şi au pornit şi au făcut aceea şi ceelaltă, şi de acum numai sînt să să pornească pe mare la Ţarigrad şi altele ca acestea veşti aducea.

Însă nimic de acestea estimp n-au fost. Întrebînd pricina ce au fost de au rămas lucrurile aşa, ci în trei chipuri spunea, mai vîrtos iar neguţătorii ce veniea de acolo şi cei ce să fac a fi viteji şi umblă după aceste veşti. Întîi zic că boierii toţi ai Moscului nici unii n-au pohtit să facă oştire asupra tătarilor, aducînd pricini că de tătari nici o nevoie n-au, pace cu toţi împrejurenii au, pentru ce de bunăvoie să-şi rădice vrăjbi, şi nevoi, şi scîrbe asupră-le întru care să fac multe cheltuiele şi vărsări de sînge, care cînd sînt pentru răscumpărarea patriei, adecă a moşiei, sînt bune şi de toţi priimite, iară în deşărt a cheltui este ruşine şi în deşărt a vărsa sînge este păcat.

Cu acest feliu şi mai multe de acest feliu de cuvinte i-au zis, dar n-au putut să-l plece, ci mai vîrtos l-au aprins spre mînie, cît au omorît o sumă mare de boieri, de vreme ce nu i-au umblat pre voie, ci avînd această treabă n-au putut face oştire. Alţii zicea că văzînd boierii că nu le face pre voie, să să lase de oştire, au făcut sfat să-l omoare. Şi cu ce mijloc? Au zis să să ducă unii să dea foc stoliţii.

Alţii să fie gata cu puşci şi îndată ce va veni împăratul la foc (că aşa este obiceiu împăraţilor muscăceşti să încalice să să ducă unde să fac aprinderi în stoliţă cetate) să-l împuşte. De care sfat unul s-au osebit şi s-au dus cătră împăratul şi i-au spus toate ce s-au sfătuit boierii împotriva lui. De care necrezînd împăratul despre o parte şi despre alta crezînd şi fiindu-i frică, să mira cum va să cerce lucrul acesta, pe carele iar acel boier l-au învăţat cum va cerca acest lucru. Şi au trimis în temniţile lui să caute om să semene cu împăratul şi au găsit şi l-au adus de l-au ţinut în casă pînă lîngă seară, căruia i-au zis împăratul: „Omule, tu eşti rînduit spre moarte, după vina ta. Acum ce voi zice, de vei face, iată să fii mîntuit de moarte. Tu eşti în chipul mieu, să iei hainele mele şi să încalici pă calul mieu şi să mergi cu oa-

menii miei, să te duci la o aprindere de foc ce va să fie la noapte și de vei scăpa, din norocire-ți, să fii sănătos, să fii iertat de moartea ce era să mori și cu alte daruri împărătești să te miluiesc". Și au prins vinovatul bucuros să facă și ținându-l ascuns l-a îmbrăcat în haine împărătești și au zis comisului să-i gătească calul și sta așteptînd aprinderea tîrgului și iată la 2-3 ceasuri din noapte să rădică foc în tîrg. Împăratul strigă de cal să-l aducă și scoase calul la scară. Iase cela îmbrăcat în haine împărătești, merg înainte, merg pă urmă, după obiceiu și nimeni nu știia de acest lucru. Și îndată ce merse la foc, din gloată să slobozîră cîteva sume de pușci și lovesc pe acela ce era chip împăratului și-l oboară jos. Unul ce era din credincioșii împăratului, ce era acolo la foc trimis, văzînd ce fu, alergă la împăratul și-i spuse.

Împăratul au învățat de au închis porțile și au gătit tunurile și au trimis la patriiarhul de l-au chemat înlăuntru la el și i-au spus toată pricina. Boierimea ceealaltă cu sfatul lor văzînd că muri cela, adecă ca cum împăratul, s-au gătit să meargă la curtea împărătească să ridice alt împărat. Cum sosiră la poartă ziseră să deschiză porțile. Portarii zîcea că făr' dă porunca împăratului nu vor deschide. Ei ziseră că: „împăratul este mort în mijlocul tîrgului și tu nu știi, ci grăiești minciuni. Deschide că vom întra fără voia voastră și veți păți rău". Dederă știre împăratului și patriiarhului cum boierii toți cu multe gloate au venit și zic unile altele ca să le descuiem poarta. Patriiarhul au zis cătră împăratul: „Șăzi în casă și eu să mă duc la poartă să vorbesc cu ei". Zise împăratul: „Fă, bacico, adecă părinte, ce știi".

Și merse acolea, și începu a le zice: „Ce, v-ați nebunit fiilor, de umblați noaptea în deșărt, gîndind că ați omorît pă împăratul cu sfaturile voastre și nu știți că Dumnezeu, păzind pe unsul lui, mai nainte i-au descoperit sfaturile voastre și pe altul au îmbrăcat în hainele lui și l-au trimis la foc, unde ați dat și pă acela ați omorît, iar nu pă împăratul. Ci vă duceți cinești pă la casele voastre și vă lăsați nebuniile". Îndată ce auziră cu groază mare fiștecare s-au dus pă la casele lor. Deacii au chiemat oameni credincioși ai lui, a doaă zi și i-au făcut căpitani în locul celor

ficleni şi au început a strînge oastea, pre care i-au jurat că vor fi cu dreptate cătră împăratul lor. Are şi oaste nemţească ca la 10 mii în leafă, carii sînt credincioşi împăraţului şi-l păzesc. Şi aceia fiind acolea au început a-i aduce pe boieri, pe căpitani. Deacii i-au tăiat, i-au omorît ca la o sută de oameni mari. Şi de acestea zic că n-au putut face oştire spre tătari. A treia pricină şi cea mai de pre urmă zic împăratul este cam nebun, lipsit de minte şi celea ce nu să cade a face, acelea face; cum îi vine în gînd, bine, rău, aceea face, omoară cu vină, şi fără vină. Oaste au scornit în acest timp multă şi o au scos într-un cîmp şi o au năpustit acolo şăzînd şi el umbla din cetate în cetate, din tîrg în tîrg, curvind şi făcînd lucruri făr' de treabă, cu care lucruri toată vara aceasta au trecut şi nimeni nu cutează să-i zică un cuvînt, că îndată cu mîna lui îi tăia cu sabiia, că aşa spun că atît este de iute cît deaca i să năluceşte pă cineva, cu mîna lui îi omoară, de care iuţime toţi s-au îngrozit şi cu mare nevoie îi slujesc, fiind nebun, cum zice Aristofan poeticul în stihul dintîi, care face el începătură cărţii.

Leat 1699. După întunerec vine şi lumină, după întunerec soare, adecă după multe turburări ce au avut turcii cu nemţii în 18 ani cu multe ostenele şi cu multe pagube de oameni şi de altele, iată şi dorita pace. Că în anul acesta îndemnînd părţile streine şi pe o parte şi pe alta, mai vîrtos englezul, care şi sol la turci au trimis cu îndemnare ca aceea să facă pace şi fiind turcii osteniţi de atîtea războaie, au priimit ca să facă pace şi au ales împăratul, sultan Mustafa, pe Alexandru Exaporitul, dragomanul cel mare al Porţii othomaniceşti, fiind şi întru toate învăţat, şi înţelept, şi practic de l-au trimis în Ţara Nemţească la cetatea Carloviţa, dîndu-i şi un agă turc, pă Rami reiz-efendi, care pă urmă au ajuns şi viziriu, să fie împreună cu dragomanul, la care loc au venit şi despre partea împăratului nemţesc iar oameni învăţaţi şi înţelepţi, şi împreunîndu-se toţi la Carloviţ, peste apa Savei, între Zimen şi între Varodin, au făcut legăturile de pace şi le-au şi aşăzat în 25 de ani să fie neclătită.

Acest turc, carele au mers cu dragomanul, cum s-au auzit, au fost om prost şi neînvăţat, că au şi zis acei

nemți, care era trimiși pentru pace, că atîta au fost turcul de mojic și neînvățat, cît toată ritorica lui Alexandru dragomanul nu putea astupa mojicia turcului.

După aceasta n-au trecut multă vreme, ci au trimis împăratul, sultan Mustafa, pe imbrihorul cel mic al lui la Costandin-vodă Brâncoveanul, domnul Țării Rumânești, să-l rădice, să-l ducă la Odriiu, unde era împăratul, și pentru ce pricină nu știia nimeni ; căruia domnului mare întristăciune i-au venit, atîta cît s-au bolnăvit. De-abiia s-au îndreptat în cîtăva vreme și au purces cu voie făr' de voie de s-au dus. Acolo mergînd, o lună de zile au șăzut și nici un răspuns de nimica nu lua, nici priimiia nimeni ca să meargă să să împreune, ci șădea ca un osîndit, de nu știia la ce margine va să-i iasă lucrul. Iar cheltuielile, cum spunea cei ce au fost acolo, au făcut foarte mari pe la unii, pe la alții, ca să-și dreagă lucrul, să să întoarcă iar la scaunul său și nici într-un chip n-au putut pînă s-au făgăduit că va mai adaoge haraciul, care au și făcut, că l-au mai înmărit de cum au fost cu 240 de pungi și cu aceasta s-au împăcat și l-au priimit de s-au împreunat.

Deacii i s-au înnoit domniia și îmbrăcînd caftan s-au întors la scaunul său cu bucurie. Această pricină de l-au chiemat la Poartă pe Costandin-vodă și au mărit haraciul, zic că au fost Cornea banul, carele fiind mai nainte trimis de domnul la Odriiu împreună cu capichihaielile domnului, vrînd muftiul să-și însoare un fecior, au fost cerut de la Costandin-vodă să-i dea un dar, 50 de pungi de bani, pentru cheltuiala nunții și au priimit toți și îndemna pe domn să-i dea, de vreme ce era om mare și iubit împăratului, învățînd carte de la dînsul în copilărie.

Și i-ar fi dat domnul, dar Cornea nu l-au lăsat, puind pricini altele la mijloc. Dintr-aceasta mîniindu-se muftiul au îndemnat pe împărat de au făcut aceasta ce s-au scris mai sus, de au rămas un greu mare asupra țării. Însă fără zăbavă și muftiul acela ș-au luat plata, că s-au sculat zurbale de la Țarigrad și au venit spre Odriiu asupra lui sultan Mustafa să-l scoată den împărăție și să puie pe frate-său, pe Ahmet, împărat, care s-au și făcut. Și pe muftiul acela prinzîndu-l, rău l-au omorît.

După ce dar domnul Costandin-vodă Brâncoveanu au venit în țară, cum s-au zis mai sus, și fiind pace între acești 2 monarhi, turcul și neamțul, și el vesel și în pace, avînd hatișirif de la sultan Mustafa și făcîndu-și și altul de la sultan Ahmet, fratele lui Mustafa, carele scriia să fie domn pînă la sfîrșitul vieții lui. Și așa cu acestea să bucura în ospețe și în veselii, în nunte și ale boierilor de pămînt și ale lui nunte, măritîndu-și fetile, însurîndu-și feciorii cei de vîrstă, că atîta era fericit, cît mi să pare că toate darurile norocului era asupra lui. Că mulți au noroc în lume, dar nu în toate, că unii au noroc de cinste, iar nu de feciori, și de bogăție, și de stat frumos și de altele, alții au noroc de feciori, iar nu de cinste, și de bogăție și de altele, și tot au și lipsă de unile, iar acest domn în toate au avut noroc, bogat, frumos la chip, la stat, vorba lui frumoasă, cu minte mare, rude multe, fii, feate din destul; gineri, nurori așăjderea, cinste mare și în boieriea lui, și în domniia lui, ci au domnit nici o lipsă nu va fi avut. Și acest domn ar fi putut să zică cuvintele lui Solomon că orice i-au pohtit inima lui nu i-au lipsit. Acestea și ca acestea văzînd înaintea ochilor lui, numai să veseliea.

Intru aceste vremi ce s-au împăcat nemții cu turcii n-au lăsat Dumnezeu ca să nu aibă neamții bici să-i bată, ci au rădicat pe Racoți Ferenți, nepot lui Racoți Gheorghie, craiul Ardealului, invitînd toată ungurimea din Țara Ungurească de Sus și din Ardeal de s-au rădicat toți cu sabiia asupra nemților, vrăjmașilor lor și mare peire s-au făcut în nemți, că i-au tăiat și au luat cetățile lor de la nemți, avînd gheneral pe o rudă a lui mai mare, anume Berciani. Și așa în 8 ani au ținut stăpînirea cu sabiia, iar după ce au trecut acei 8 ani, trimițînd nemții mincinoasă grație, s-au amăgit cei mai mulți și l-au părăsit pe Racoți și s-au dus la nemți. Care văzînd că-l părăsesc oștile s-au rădicat cu bercenii și cu alți domni ai lui și au trecut în Țara Leșască.

De multe ori au trimis sol la turci, rugîndu-se pentru ca să-i dea ajutoriu, dar n-au vrut să-i dea, de vreme ce făcuse pace turcii cu neamții, iar de ar fi dat ajutoriu măcar cît ar fi fost de puțini turci și tătari și cu oastea ce avea el ar fi pustiit toată Țara Nem-

țească și el a fi rămas craiu desăvîrșit în Țara Ungurească și în Ardeal, ca și strămoșu-său cel bătrîn Racoți.

Întru aceste vremi murind craiul de la Șpaniea, mare vrajbă s-au făcut între franțezi și între nemți, vrînd fiștecarele dintre dînșii să ia crăiia Șpaniei și multe războaie au avut neamțul cu franțozul pentru acea țară. Însă în cea după urmă tot franțozu au biruit și au pus pe un nepot al lui craiu la scaunul Șpaniei, de dînsul asculta. Numai o părticea dintr-acea țară i-au dat franțozu neamțului, cît s-au îndurat și pentru ca să facă pace, precum au și făcut. Și dupe aceea n-au trăit multă vreme craiul frănțozesc, ci de bătrînețe au murit, lăsînd în locul lui pe un strănepot al lui.

În părțile despre miazănoapte, între sfezi și între moscali, s-au scornit mare vrajbă și cu războaie unul asupra altuia să nevoia. Care turburări leașii le-au rădicat neiubind pe August [de] Saxoniia să le fie craiu, pentru care rădicîndu-se o seamă de boierime împreună cu unul mai mare al lor, anume Stănislav Lișinschii, s-au alăturat lîngă craiul sfețesc rugîndu-l ca să vie cu oaste să scoață pe craiul August și să puie unul dintre dînșii. Și așa au făcut, că au rădicat multă oaste și au venit în Țara Leșască. Craiul văzînd una ca aceasta s-au unit cu moscalii și au venit cu oștile cu însuși țariul în Țara Leșască și, făcînd război cu sfeții, totdeauna au rămas moscalul biruit, atît cît odată la un război și oastea o au răpus și toate armele ce au avut, cît întorcîndu-se țariul în țara lui au luat clopotile după la mănăstiri de le-au făcut tunuri. Deci fiind August craiul la moscali, craiul sfețesc au rădicat craiu pe Stănislav Lișinschii și s-au dus cu toate oștile sfețești în Saxoniia, în țara lui August craiul, de au iernat. De care auzind August craiul că au întrat în Saxoniia, în țara lui, de iernează, au părăsit pe țariul și s-au dus la țara lui să să împace cu sfețul. Care mergînd l-au priimit sfeațul bine și s-au și lepădat de crăiia leșască înainte'a sfeațului, zapis dînd la mîna craiului că nu-i mai trebuie să fie craiu. Deci vara, viind sfețu în Țara Leșască, iată și moscalii viind cu țariul și făcînd război, iar sfețul biruiește și fug moscalii în țara lor, care biruință văzînd sfețul

într-atîtea rînduri, fiind şi tînăr, s-au înălţat, s-au semeţit, cît au ieşit din rînduiala aceea ce să cădea să umble şi fiind îndemnat de turci, de tătari şi de Mazipa, hatmanul căzăcesc, ca să meargă în Ţara Căzăcească şi fiind cazacii supăraţi de moscali să vor scula cu toţi într-ajutoriu şi avea nădejde că le va da şi turcul turci şi tătari ajutoriu, cum făgăduise, dar s-au înşălat ticălosul tînăr, că au mers după făgăduială în Ţara Căzăcească şi au iernat în cetate şi viind primăvara nici un ajutoriu de nicăiri nu i-au venit, ci au rămas cu ai lui şi cu oarecîţiva cazaci de ai Mazipei hatmanul. Ţariul încă strîngîndu-şi multe oşti au venit unde era tăbărîţi la iunie 29 de zile, şi atîta de tare războiu au avut amîndoaă părţile, cît s-au părut oamenilor că va să piearză Dumnezeu pămîntul. Însă biruinţa au fost a ţariului şi craiul sfeţesc, Mazipa-hatmanul, abiia au scăpat cu 2 mii de oameni de au trecut Niprul şi au venit la Voziia. De acolo au venit la Bender, în pămîntul împăratului turcesc. Acolo au şăzut cîtăva vreme. Deacii au trimis împăratul să-l ia, să-l ducă la Odriiu, să-i dea un loc de odihnă să şază, iar el, nevrînd să meargă cu voie, cu război l-au luat şi l-au dus fără voia lui şi i-au dat loc la Dimotica de au şăzut cu oamenii cîtăva vreme. Deacii l-au slobozit de s-au dus la ţara lui trecînd pen Ţara Rumânească şi pen Ardeal şi pen Ţara Nemţească. Iară mai nainte de ducerea sfeţului la Dimotica au venit ţariul, împăratul Moscului, cu oaste asupra turcului să să bată, fiind chemaţi cu multe rugăciuni de domnii şi de creştinii ce sînt supt mîna turcilor şi cu acea nădejde ca să ia şi Ţarigradul de la turci, întrebînd: departe este Ţarigradul?

Pe acea vreme era domn la Moldova Dumitraşco-vodă, fecior lui Cantemir-vodă, şi în Ţara Rumânească Costandin-vodă Brâncoveanul, carele fiind chemat de turci să meargă la oaste unde venise cu mare gătire de au trecut Dunărea pe la Obluciţă, să să bată cu moscalii, au făcut multe meşteşuguri Costandin-vodă, mai vîrtos cu bani au împăcat pe turci ca să nu meargă la ei, văzînd pe moscali că au întrat în Ţara Moldovei, nădăjduind în oarece chip izbîndă creştinilor. Însă el nu vrea să meargă nici spre o parte, nici spre alta,

ca să nu i să întîmple vreo greşală, măcar că mulţi îl îndemna să meargă la moscali, iar el nicicum nu vrea, numai ce şădea la Urlaţi, lîngă Cricov, privind ce vor face oştile moscăceşti şi cu ale turcului.

Iară Toma spătariu Şăităneşcu, au dintr-a lui nebună mîndrie, ce pururea avea păreri de domnie sau de sfatul unchilor lui, au lăsat cinstea ce o avea de la domnul său şi binele ce avea fiind spătar mare şi văr premare domnului şi încă nu numai atît, ci mai credincios şi iubit nu avea domnul pe altul ca pe dînsul. Iară el s-au dus la moscali fără voia şi ştirea lui Costandin-vodă, de care mare întristare au avut domnul, nu atît pentru lipsa unui boieriu al ţării sau pentru căci au fugit ca un ficlean, cît se temea de turci că auzind de un boieriu spătariu, şi rudă a lui, şi credincios al lui, că s-au dus la vrăjmaşii lor, toţi vor să zică şi vor să crează că cu învăţătura lui s-au dus, iar nu într-alt chip şi crezînd îi va veni şi lui şi ţării vreo hata; care au şi fost mai pre urmă, că aceasta au fost aceea întăia pricină a nevoii lui Costandin-vodă, că au rămas întru mare necredinţă despre turci. Toma dar, după ce s-au împreunat cu ţariul, au cerut oaste, să-i dea, să vie la Brăila să o bată şi luînd-o era cu acel gînd să coprinză marginea Dunării. Şi i-au dat pe Ren ghenerariul cu vreo 8 mii de moscali şi viind la Brăila o au luat cu război moscalii în 2-3 zile.

Ţariul încă cu oastea lui pogorîndu-se pe Prut în jos cu Dumitraşco-vodă Cantemir, care să hainise de către turci, acolo mai jos de Huşi, în nişte locuri rele, le-au ieşit înainte turcii, tătarii, sfeţii cîţi era şi i-au ocolit de toate părţile şi le-au dat război foarte tare; ei încă au slobozit focul ca nişte viteji în 2-3 zile pînă ce au sfîrşit pita de nu avea ce mînca.

Deacii au strigat la pacea şi s-au rugat turcilor să le dea de mîncare, care turcii priimind şi ei pacea, dîndu-le moscalii Azacul, cetatea carea este în gura apei Donului de întră în marea ce să chiiamă Meotis, şi alte cetăţi şi le-au dat turcii făină, pesmet, de le-au prins foamea. Şi aşa cu această ruşine s-au întors ţariul cu ai lui la ţară-şi.

Turcii încă au rămas în pace, numai pentru căci să hainise domnul Moldovei au slobozit pe tătari de au prădat şi au robit cîtăva ţară a Moldovei.

Toma spătariu Şaităneşcu încă au isprăvit cu moscalii, că îndată ce au venit veste la Brăila, unde era, că au făcut pace moscalii cu turcii, au rămas înghetat şi ca un mort multă vreme. Deacii Ren ghenerariul s-au dus după stăpînă-său ţariul, iar Toma au luat pen ţară şi pe Praova au trecut în Ardeal. De acolo pen Ţara Leşască s-au dus şi el la ţariul.

Costandin-vodă încă cu întristăciune mare s-au tras de la Urlaţi la Tîrgovişte, venindu-i multe împutăciuni de la turci pentru spargerea Brăilei, cum că ar fi fost mers Toma cu ştirea lui ce au adus moscalii de le-au făcut atîta pagubă, care să munciia în tot chipul să le potolească. Iar Cantacozineştii, adecă Şăităneştii, care din feliul lor era neodihniţi şi nemulţămitori tuturor domnilor, precum s-au văzut mai pre urmă scris, că tuturor domnilor celor mai denainte s-au arătat cu ficleşug şi cu răotate, şi domnului Costandin-vodă încă au început să-l ficlenească, de la carele mult bine au avut, ţiind pe unchii lui, Costandin stolnicul, Mihai spătariul în loc de părinţi şi pe verii lui Ştefan spătarul, Radul comisul ca pe nişte fraţi şi credincioşi.

Într-această vreme au socotit că vor putea să-l surpe văzînd că turcii s-au mîniiat pe dînsul numindu-l hain şi alta ca acestea şi găsind organ pe Mihaiu-vodă, care era domn mazăl la Ţarigrad, ca prentr-însul să lucreze acele hicleşuguri ale lor. Şi fiind Dumitraşcul hatmanul, fratile lui Mihaiu-vodă pribeag în Ardeal, la Braşov, fiind ginere lui Mihai spătariul Cantacozino, la dînsul au trimis de au făcut toate peceţile boierilor Ţării Rumâneşti şi le-au trimis aici la socră-său, Mihai spătariul, de au făcut arzuri despre ţară, pîrînd pre domnul că este hain şi bogat, şi alte vorbe viclene de ale lor, şi acelea trimiţîndu-le Dumitraşco hatmanul la frate-său Mihai-vodă, le-au dat turcilor, carii bucurîndu-se de aceasta că-l vor putea prinde pe Costandin-vodă, că le era mai nainte frică că nu vor putea pune mîna pă el, i-au făgăduit domniia lui Mihai-vodă. Deci aşa umblînd cărţile de la unii la alţii şi ticălosul Costandin-vodă nimic nu ştiia de acestea, ci încă să gătiia de nuntă să însoare pe fii-său Răducanul, să-i

dea pe fata lui Antiohie-vodă, ce au fost domn la Moldova. Şi au trimis pe gineri-său, aga Manolache, cu fii-sa Bălaşa, la Ţarigrad, să aducă cocoana. Iar turcii, cu sfaturile Şăităneştilor, atuncea au găsit vreme, cînd era domnul în Bucureşti şi fără nici o grijă şi au trimis cu taină mare pe imbrihorul cel mare al împăratului şi pe Mustafa aga capigi-başa ca să-l prinză şi să-l ducă cu toată casa lui şi cu toţi ginerii lui la Ţarigrad.

Ci dar au venit întîi Mustafa aga la Bucureşti şi imbrihorul au rămas la Giurgiul de au strîns oaste în taină ca de nu să va da Costandin-vodă, ci va sta împotrivă, să vie imbrihorul cu oaste asupra lui.

Însă viind Mustafa aga în casele domneşti şi spuindu-i că l-au mazălit împăratul, n-au mai avut ce să mai zică şi ce să facă, că n-au avut ştire mai nainte măcar cu 3-4 ceasuri, că ar fi fugit, măcar că ar fi fost rău de ţară, iar el s-ar fi mîntuit.

Aceasta au fost în miercurea cea mare a Paştilor, iar în zioa de joi mari au venit şi imbrihorul cu vro 300 de turci înaintea a căruia i-au ieşit boierii de l-au adus cu cinste pînă la gazdă şi au avut poruncă peste 3 ceasuri să să afle toţi la imbrihorul. Şăităneştii cei mari şi cei mici, miercuri noaptea spre joi, umblase pe la Mustafa aga pentru ca să facă domn pe Ştefan spătariul, feciorul lui Costandin stolnicul, şi plecase şi pe cei mai mari ai ţării. Mustafa aga aşăzase şi pe imbrihorul cu mulţi bani şi au priimit şi el. Şi îndată ce s-au strîns toţi cu părintele vlădica, episcopul de la Rîmnic, Mihai spătariul, banul Ştirbei, Şărban Bujoreanul vistierul, Ştefan spătariul şi alţii mergînd înaintea imbrihorului au zis unile-altele şi au întrebat care este spătariu, iar spătariu Mihai au arătat pe Ştefan spătariu.

Deci l-au luat turcii şi au cerut caftan să-l îmbrace şi nefiind acii caftanul, s-au dezbrăcat Mustafa aga de conteş şi l-au îmbrăcat pe Ştefan spătariu şi au scos un ferman în care nu era numele domnului, ci atuncea l-au scris iazagiu, Bocteş-efendi, numele lui Ştefan-vodă şi, pînă a să citi fermanul, au venit şi caftanul de la visterie, şi cal domnesc şi, cu pompa ce să cade domnului s-au dus la curtea domnească, iar pre Costandin-vodă cu toată casa lui şi cu ginerii lui, a doaă

zi, în vinerea Paştilor, l-au luat Mustafa aga cu tare urgie împărătească şi l-au dus la Ţarigrad şi l-au băgat în Edicula, unde au fost un loc mai de urgie, şi toată avuţiia ce au avut acolo lîngă dînsul o au luat turcii. Şi pînă întru atîta avea necredinţă ca cum ar fi mai ascuns avere pînă şi pe doamna şi pe nurori le-au căutat şi au luat ce au găsit care obicei la turc n-au fost mai nainte, să să cerce muierile pîn'tr-atît precum au fost atuncea. Aici în ţară Ştefan-vodă cerca averea lui Costandin-vodă să o găsească cu mare pohtă şi o au şi găsit; ci una au dat-o la imbrihorul în seama împărăţiei, alta au mîncat-o el cu imbrihoru şi i-au stins casa din faţa pămîntului, nu ca unii rude şi făcător de bine, ci ca unui vrăjmaş foarte mare ce ar fi fost, că scotea oameni de ai ţării fără voia lor de striga înaintea agilor ce venise şi veniia de la Poartă de pîra pe Costandin-vodă de rău, şi de ficlean, şi de mîncătoriu şi altele.

Cu acest fel de mulţămită s-au arătat Şăităneştii cătră Costandin-vodă pentru binele şi cinstea ce le făcuse. Fostu-i-au stins casa, şi pe dînsul, şi pe feciorii lui precum să va scrie înainte.

Şi aicea au luat sfîrşit domniia lui Costandin-vodă Brâncoveanul, domnind ani 25, luni 6.

DOMNIIA LUI ŞTEFAN-VODĂ CANTACUZINO

mesiţ martie 25, leat 7222

Mă mir de unde să încep a scrie şi unde să sfîrşesc, pentru domniia lui Ştefan-vodă, de vreme ce era om nestatornic în cuvinte şi în fapte, şi în jafuri fără cale şi fără dreptate, atît cît n-au rămas episcop, egumen, călugăr, neguţătoriu, boieriu, mari şi mici, care să nu fie jăfuiţi şi prădaţi şi mai ales pe oamenii lui Costandin-vodă i-au stins, măcar că de omorît nu i-au omorît pă nimeni, pentru că nici vremea nu i-au dat îndemînă, fiind domniia lui şi scurtă, şi fără temei de la Poartă, iar le lua tot glumind şi rîzînd. Acea idiomă avea şi cu acea politie să politiia. Spre zisele lui nu putea să razime cineva că cu ceasuri îşi schimba vorbele şi faptele, iar de a lua şi a jăfui gîndesc că nu va fi fost altul asemenea cu el în Ţara Rumâ-

nească, doar nici într-alte țări. Sfaturi de la nimeni nu lua, ci numai el însuși să sfătuia la celea ce vrea să facă întru trebile țării, iar întru trebile Porții turcești și ale altor părți cu tată-său Costandin stolnicul să sfătuia. Că nu era odihniți să slujească numai unui stăpîn, adecă împăratului turcesc, de la care avea mila și cinstea, ci umbla de amesteca lucrurile cu nemții și cu moscalii și cu alte neamuri cu gînd ca acela ca să poată turbura pe acele părți, să să rădice cu război asupra turcilor pe carii biruindu-i să rămîie supt stăpînirea creștinilor, adecă sau al nemților, sau al moscalilor, ca să fie ei în veac stăpînitori țării noastre și pămîntului nostru, pentru că-și luase cărți de contii, grofii, de la amîndoi monarhi creștini.

Însă s-au înșălat cu gîndul lor, precum mai pre urmă să va vedea, la ce i-au adus acele umblete ale lor.

Acum dar să venim iar la începătură. După ce au luat domnia joi în săptămîna cea mare a Paștilor, numai-decît, trecînd Paștile, au gătit 2 boieri : pe Costandin banul Știrbei și pe Radul Dudescul, cumnată-său, pre care și logofăt mare l-au făcut atuncea și i-au trimis la Țarigrad cu bani ca să dea și pocloanile domniei și să pîrască pe Costandin-vodă întru atît cît să nu scape cu vieață nici Costandin-vodă, nici feciorii lui, temîndu-se, cînd vor scăpa vreunii dintr-înșii cu vieață și vreodată sortul și norocul îi va aduce la starea cea dintîi a lor și cunoscîndu-se aieve faptele Șăităneștilor cele ficlene, ce l-au viclenit pe Costandin-vodă și l-au și surpat din domnie și din toată averea lui, vor petrece rău și pentru aceea să nevoia în tot chipul cu multe feliuri de pîri și de aici den țară, și acești 2 boieri acolo în Țarigrad cu arzuri în toată vremea, ce da la împăratul și la viziriul, s-au nevoit ca să-l dezrădăcineze pe Costandin-vodă din fața pămîntului, pe cum au și făcut ; că dupe multe cazne ce l-au căznit pe Costandin-vodă și pe feciorii lui, după ce au mers și îmbrihorul de aici la Țarigrad, fiind plin de vorbele lui Ștefan-vodă, și ale tătîni-său, și ale unchi-său Mihai spătaru, și încă dăruit cu mulțime de bani, au îndemnat pe împăratul de i-au scos în zioa de Sîntă Măriea mare, unde șădea împăratul la un foișor lîngă mare, carele îl numesc turcii Iali-Kioșkiu, pe Costandin-vodă, și pe

4 feciori ai lui : Costandin, Ştefan, Radul, Matei şi pe Văcărescul de le-au tăiat capetele.

Dupe aceea i-au rădicat în prăjini de i-au scos înaintea porţii împărăteşti pentru privirea să-i vază lumea. Şi toată zioa acolea au zăcut, iar după ce au înserat i-au rădicat şi i-au dus de i-au aruncat în mare.

Zic unii carii sînt vrednici de crezut că vrînd imbrihorul să purcează la Ţarigrad să fie mers Costandin stolnicul şi Mihai spătariul la dînsul, şi afară din daruri ce i-au dat galbeni şi altele, i-au zis să facă bine să stea cu nevoinţă către împăratul, ca să omoare pe Costandin-vodă şi pe feciorii lui, că au fost vicleni împăratului. Şi acest lucru făcîndu-l va fi norocul fii-său, lui Ştefan-vodă, pe carele el l-au făcut domn şi cirac. Şi cu aceste vorbe rele ale acestor răi şi hicleani bătrîni şi cu mulţimea mojicilor ce-i scotea fără voia lor înaintea imbrihorului şi al unui hasechiu ce venise cu caftan de la Poartă, carii pîra pe Costandin-vodă de jăcaş, de viclean şi de altele, acestea au făcut de au perit Costandin-vodă, şi feciorii lui, şi casa lui. Şi lîngă acestea mai mult banul Costandin Ştirbei şi Radul logofătul Dudescul s-au nevoit cu pîră în toată vremea, cu arzuri şi cu gura cătră cei mari, de l-au stins pe acel domn din faţa pămîntului.

A cărora fapte auzindu-le pămîntenii noştri toţi, încă şi streinii să mira cum şi în ce chip acei ce au văzut bine, cinste, milă de la Costandin-vodă şi multă bogăţie cît era îndestulaţi de toate, aceea au fost vrăjmaşii cei mai mari.

Ci dar să lăsăm pe Costandin stolnicu unchi-său, că lîngă alte bunătăţi ce-i făcea şi casii lui, îl numiia tată, că de multe ori şi noi am auzit pe Costandin-vodă zicînd : „că eu tată n-am pomenit, de vreme ce am rămas mic de tată, fără cît pe dumnealui tata Costandin l-am cunoscut părinte în locul tătîne-mieu", şi altele ca acestea zicea acel fericit om.

Să lăsăm şi pe Mihai spătariul, unchi-său, carele cu atîta cinste şi mile ce au avut cît să răsfăţa în avere ce avea, de trăia ca un domn şi să zic şi mai bine decît un domn, de vreme ce domnul totdeauna are grijile împărăţii şi ale ţării, iar ei numai această grijă avea să mănînce şi să bea, să se plimbe din loc în loc şi să se veselească, iar ei să brodiră cu atîta

răotate asupră-i. Şi să venim iar la Ştirbei banul şi la Dudescul logofătul, pre carii de multa lipsă şi necinste ce avea, precum toată ţara ştie, i-au rădicat Costandin-vodă în cinste ca aceea ce încă nu li să cădea şi i-au făcut bogaţi precum alţii în Ţara Rumânească pe acele vremi nu era şi ei să să facă pînă într-atîta vrăjmaşi şi pricină nevinovatului sînge al stăpînului lor cel bun ca să să verse (o minune!). Cum să nu să mire toţi cei ce au auzit, şi cei ce aud, şi cei ce vor auzi de nemulţămirea acelor oameni. Încă şi răutate au făcut pămîntului aceşti 2 boieri, că au adaos haraciul cu 60 de pungi de bani şi nişte saraiuri, cu banii ţării cumpărate, le-au făcut hoget pe numele lui Ştefan-vodă. Ci dar adevărat este cuvîntul înţelepţilor ce zice cu întrebare: „Oare ce să trece sau îmbătrîneşte în lume mai curînd? Facerea de bine — zice — aceea să trece mai curînd.

Acum dară s-au văzut de ochii noştri această zisă a înţelepţilor acelora, că s-au întîmplat la aceşti oameni. Însă Dumnezeu cel ce nu să înşală niciodată au început a trimite şi minuni în lume pentru ca să cunoască toţi că nu sînt Şăităneştii şi cu ai lor dumnezei, ci este Dumnezeu acel mare şi puternic care face minuni singur.

Însă întîia minune au fost că trimiţînd Ştefan-vodă pe doamnă-sa şi pe coconii lui la Mînăstirea De-un-Lemn, unde este o icoană a maicăi Preacestii, făcătoare de minuni, pentru închinăciunea şi pentru chip de evlavie, întîmplîndu-se în zioa de Sîntă Măriia mare, adecă adormirea Preacistii, de era acolo doamna la mînăstire, în care zi şi la Ţarigrad au tăiat pe Costandin-vodă şi coconii lui (o minune!), într-aceeaşi zi au lovit pe această doamnă a lui Ştefan-vodă nevoie, lovitură, îndrăcire cît s-au spăriiat toţi cîţi era acolo cu dînsa şi să mira ce să-i facă. Şi multă vreme cu acea îndrăcire au fost. Şi această întîmplare fiind, iar n-au venit Ştefan-vodă şi cu ai lor la cunoştinţă ca să-şi vază păcatul ce l-au făcut, pentru care Dumnezeu şi minune mare au făcut de s-au îndrăcit doamna sa şi să fie căzut la pocăianie, ci au zis că o au fermecat călugăriţele de acolo împreună cu o călugăriţă anume Olimbiiada, ce era mătuşe doamnii Păunii, sor cu mumă-sa, şi le-au pus la mare pedeapsă pe toate şi pe unile din

muieri de acelea le-au și spînzurat, iar pe mătușă-sa Olimbiia o au trimis la Bațcov, la mînăstire, și o au zidit într-o chilie, lăsîndu-i numai o ferestruie, de-i da pe acolo pită și apă.

Această pocăință făcea ei pentru păcatele lor. Și nu s-au îndăstulat Ștefan-vodă numai pe moartea lui Costandin-vodă și a feciorilor lui, ci încă fiind doamna și ginerii lui Costandin-vodă și alți oameni ai lui scăpați din primejdiia morții pre carele vrea turcii să-i sloboază să vie în țară, iar ei s-au sfătuit cu tată-său și cu sfetnicii lor că nu să cade să vie în țară, ci să-i facă surgun. Și au făcut meșteșug cu imbrihorul și i-au înșălat de au dat bani 80 de pungi, zicîndu-le că zic turcii că vor da acești bani îi vor slobozi și ei în nădejdea aceea au trimis pe la casile lor aici în țară de au făcut cum au putut, de au dat acei bani și despre altă parte scriia la imbrihor ca să să nevoiască să-i facă surgun la Kiutaiu, la Anadol, și au fost cu banii dați, și surguniți.

Într-aceste vremi craiul sfețesc, carele au trecut prin Țara Rumânească cu oastea ce avea lîngă dînsul și s-au dus la țara lui la Sfețiea. Carele fiind scăpat din războiu ce au avut cu muscalii la Poltava, în Țara Căzăcească, și viind la turci și șăzînd cîtăva vreme în Țara Turcească, la Bender, dupe aceea la Dimotiha, iar cu voia turcilor s-au slobozit și s-au dus la țara lui, carele multă cheltuială au făcut țării cu merticele ce i să da, măcar că turcii au ținut cheltuiala în seamă la haraci, iar Ștefan-vodă n-au vrut să plătească nimului de cele ce s-au luat de s-au dat sfeților, precum au fost și cu caii ce s-au dat la împărăție și cu altele carele le-au luat cu jafuri și împărăția le-au ținut în seamă la haraci. Iar Ștefan-vodă n-au dat nici un ban nimului, ci au rămas toți cu lacrămile pre obraz și alt n-avea ce face făr' de numai aceea ce au obiceiu neputincioșii de blestemă, și ei încă blestema.

Dupe aceasta turcii brăileni, avînd și pizmă asupra țării pentru Toma spătarul Cantacuzino că venise acolo cu moscalii de făcuse mare pradă, au scornit și ei gîlceavă pentru hotarăle ce să hotărăsc cu Țara Rumânească și întra cu hotaru în țară de lua pămînt mult și din toate hotarăle, din toate satele după margine;

pînă aproape de orașul Flocii pusese supuși de lua vamă ei din bălți.

Deci Ștefan-vodă au trimis la Poartă de au adus un agă al viziriului cu ferman de poruncă ca să ție hotarăle dupre cum s-au ținut mai nainte, să nu treacă mai mult, și de aici au rînduit boieri pe Neagoe stolnicul Topliceanu, și pe Drăghici medelnicerul Strîmbeanul, și pe Radu vornicul Popescu de s-au dus iarna la Brăila și, strîngîndu-să la cadiu, brăilenii și cu boierii au avut multă gîlceavă. Însă în cea după urmă au biruit boierii țării cu dreptatea ce au avut și au luat hogetu de la cadiiu, scrindu-să hotarele cele vechi, ca să fie iar pe acolea și carte au scris de au gonit și pe subași du prin sate.

Întru aceste vremi a domnii lui Ștefan-vodă, vara, au făcut gătire mare turcii de oaste asupra Țării Moreea, care o ținea venețiianii de cîțiva ani, luînd-o ei de la turci, și strîngîndu-să oaste multă, singur viziriul Ali-pașa s-au dus cu oștile. Și mergînd în 40 de zile toată țara o au luat; unile cetăți mai numite și tari, avînd înăuntru frînci, au stătut împotrivă, ci cu năvala ce da în 3—4 zile lua pe fieștecare de aceste. Iar cele mai multe sate, cetăți s-au închinat. Și cu mare izbîndă s-au întors vizirul înapoi, pre carele cu cinste l-au priimit împăratul, cum n-au priimit altă dată împăratul pe alt viziriu. Și venețienii au rămas rușinați într-atîta vorbe ce au zis că au atîta și atîta galeoane, corăbii și altele pline de oști și cavalerie de Malta și cînd au fost pe urmă nicicum nu și-au ivit obrazul ca să dea ajutor ticăloșilor greci, de la care într-atîția ani luase mare sumă de bani, ci i-au lăsat făr' de ajutor de s-au robit mulțime de creștini pravoslavnici.

Dupe ce acestea s-au făcut și viind Ali-pașa viziriu la Odriiu și fiind caimacan Rechiap imbrihorul, care pusese domn pe Ștefan-vodă, nu știm din ce pricină au grăit vizirul împăratului și l-au făcut pe acest caimacan pașă la Bender, trimițîndu-l cu olac să să ducă, care nu multă vreme au fost pașă acolo, ci au trimis viziriul om al lui de l-au omorît și i-au adus capul la Poartă. Pentru care auzind Ștefan-vodă mare întristăciune au avut, căci acest caimacan îl făcuse domn și el l-au ținut în domnie cît au fost. Iar după ce au perit nădejdea lui să temea tare de mazălie. Ca de

acest fel de slăbiciuni ale domnului Ştefan-vodă cunoscînd Mihai spătarul, unchiu-său şi fiind neodihnit om şi amestecători de domni, au început a umbla cu scrisori la cuscră-său Mihaiu-vodă, prin mijlocul ginerí-său Dumitraşco hatmanul, care era frate lui Mihai-vodă, îndemnîndu-l ca să nevoiască în tot chipul să făgăduiască în tot chipul turcilor bani ca să-i dea domniia Ţării Rumâneşti şi au şi umblat destul, dar unde nu va Dumnezeu, oamenii încă nu pot, că nu s-au întîmplat aşa cum au vrut Mihaiu spătarul, ci într-alt chip. Că vrînd împărăţiea să meargă cu oşti către Beligrad şi ştiind că Ştefan-vodă nu este drept împărăţii, să fie spre aceste părţi de loc, deci cînd au fost leat 7224, ghenar 9, au venit un turc trimis de la împărăţie, anume Iusuf aga, cu ferman de mazălie şi cu veste cum că au pus domn pă Nicolae-vodă, care era domn la Moldova cu a doa domnie şi lui Ştefan-vodă i-au dat vreme în 5 zile de s-au gătit şi l-au ridicat cu doamnă-sa, cu coconi, de i-au dus la Ţarigrad şi au mers şi tată-său împreună cu dînsul. Iar Mihaiu spătarul fiind la satu lui, la Cozleci, înţelegînd cum că vine Nicolae-vodă domn şi cuscră-său Mihai-vodă nu, au fugit să treacă la nemţi, iar plăiaşii l-au prins şi l-au întors îndărăt. Deci peste cîteva zile au venit şi cărţile de la Nicolae-vodă la boieri, scriind tutulor să să bucure şi scriia spătarul Mihai să fie caimacan pînă va veni şi măriia-sa. Deci o seamă de boieri şi cu slujitori şi cu alte gătiri au ieşit înaintea mării-sale la Focşani, şi s-au împreunat, şi cu cinste i-au priimit şi au venit cu toţi pînă la Bucureşti. Deci la Bucureşti, iarăşi mai cu mare cinste au ieşit ceilalţi boieri şi cu toată slujitorimea, şi au întrat în scaun cu mare pompă, mutîndu-să de la domnie iar la domnie, priimind şi măriia-sa pe toţi cu dragoste. Iar a lui Ştefan-vodă domnie au fost un an şi noo luni.

DOMNIIA LU NECULAE-VODĂ DINTÂIU,
leat 7224

Şi rămîind Nicolae-vodă domn Ţării Rumâneşti s-au temut de Ştefan-vodă că nu-l va lăsa să domnească cu pace, ci au făcut pîră mare la vizirul şi la împărăţie şi au dat 1.000 de pungi de bani viziriului de au tăiat

capul lui Ştefan-vodă şi al tătîne-său, lui Costandin stolnicul, şi pe ceilalţi boieri ai lui Ştefan-vodă pe Mihai spătarul, unchi-său, şi pe Radu Dudescu vel-logofăt i-au pus la opreală, apoi i-au trimis la Odriiu, la împărăţie, de i-au tăiat şi pe dînşii, şi aici au adus turci de le-au luat tot ce au avut, făcînd mezat, de le-au făcut tot bani, şi pe alţi boieri i-au ţinut la opreală şi le-au luat avuţiia.

Iar cînd au fost la luna lui avgust, într-o vineri, lui Neculae-vodă i-au dat o spaimă cum că îl împresoară nemţii şi îndată au purces în murgul serii şi i s-au făcut zio în Giurgiul şi au şăzut acolo cîteva zile, apoi iar au venit cu grecii lui la Bucureşti şi işindu-i boierii cei de ţară înainte la Fîntîna Radului-vodă, iar el ca o hiară sălbatică îndată au tăiat pe Pătraşcu vel-dvornic Breazueanul acolea în drum şi iar au început a pune boieri la opreală, iar feciorii Dudesculuişi cu alţii au scăpat în Ţara Ungurească cu mumă-sa Mariia Dudeasca, fata lui Costandin stolnicul.

Iar cînd au fost la noiemvrie 14, într-o zi miercuri, dinsu-de-dimineaţă, au sosit Barbul sărdar, fecior Cornii banul, şi cu alţi boieri de ţară, cu multe catane, şi au prins pe Necolae-vodă, şi l-au dus în Ţara Ungurească şi au tăiat toţi turcii cîţi au găsit în Bucureşti.

Apoi peste vreo săptămînă iar au venit un domn mare sîrb, şi cu multe catane, şi cu nemţi în Bucureşti de au şăzut trei zile pînă ş-au luat boierii tot ce au avut şi s-au dus boierii în Ţara Ungurească, iar catanile şi nemţii, luînd toate tunurile din Bucureşti, s-au dus la munte de au făcut cetate la mînăstire la Mărgineni şi la Cîmpu Lung.

Şi au prădat Bucureştii foarte rău şi ţara, neavînd cine să-i folosească. Numai fiind aici în Bucureşti preasfinţitul patriiarh al Alixandrii, sfinţii-sale făcîndu-i-să milă de ţară au trimis cărţi la paşa de la Giurgiul cum că ţara piere şi nu este nimic vinovată. Paşa încă au trimis la împărăţie de au făcut domn pe Ion-vodă, fratele lui Neculae-vodă, la leat 7225.

DOMNIA LUI ION-VODĂ

Şi au venit cu Ion-vodă un aşchiiaş-paşa cu zece mii de turci călărime, şi cu arnăuţi mulţi, si tătari şi

au şăzut în Bucureşti o săptămînă, de au luat tot ce au găsit, prădînd şi jăfuind, şi s-au dus înapoi turcii la Giurgiul; tătarii încă s-au dus la ţara lor, luînd multă sumă de suflete de creştini. Iar măriia-sa Ion-vodă înţelegînd de aceasta s-au milostivit spre bieţii creştini ce-i robise de le-au ieşit înainte la podul de piatră, ducînd daruri scumpe şi rugîndu-să la cel mai mare, au scos mulţime multă de robi de tot felul de vîrstă, bărbaţi, fămei, copii, Dumnezeu să-l pomenească întru împărăţiia cerului.

Apoi să venim iar la cuvîntul cel după urmă. Ducîndu-să tătarii la ţara lor cu robi, iar Ioan-vodă au rămas în Bucureşti cu o seamă de turci şi arnăuţi, şi au început a face pace cu Pivodă şi cu ghinaralul nemţilor, şi au scos văcăritul de vită cîte doi orţi, şi nu au băgat seama legătura ce făcuse Ştefan-vodă cu toţi arhiereii, şi au mai scos şi hîrtiile de nume de om, care aceasta n-au fost de cînd pămîntu.

Apoi au trimis la Poartă 12 boieri: pe Mateiu Fălcoianu vel-vistier şi pe Pană vel-ban, fratele doamnii lui Costandin-vodă, şi cu alţii şi împăratul daca i-au văzut foarte i-au părut bine şi pe toţi i-au îmbrăcat cu caftane şi au trimis şi lui Ion-vodă caftan şi ferman şi au întrat turcul cel cu caftan în Bucureşti la martie, leat 7225.

RADU POPESCU

ISTORIILE DOMNILOR ȚĂRÎI RUMÂNEȘTI *

DOMNIIA LUI COSTANDIN-VODĂ BRÂNCOVEANU, leat 7197

După ce au murit Șărban-vodă, Costandin stolnicul Cantacuzino și cu o seamă de boiari, ce să întîmplasă în București, s-au strînsu toți la Mitropolie și fiind patriiarh Dionisie Șeher-oglan și întîmplîndu-să și un [1] capigi-başa împărătescu, cu alte trebi venit la București, l-au chemat și pă el acolo la Mitropolie și au făcut alégere pă care vor pune domnu și au găsit cu sfatul lor să puie pă Costandin Brâncoveanul și îndată aducînd caftan, capigi-başa au luat caftanul și l-au îmbrăcat pă Costandin Brâncoveanul. Decii au întrat în besérică și i-au cîntat mnogaleta după obicéiu, și mai aducîndu de la curte și toată slujitorimea, și meterhanea, și toată rînduiala ce să cade domnii și au ieșit din besérică, și încălecîndu au venit în curtea domnească cu halai și iar în besérică întrîndu, era gătit tratapod cu evanghelia deasupra și șăzînd în scaun au pus pă toți boiarii de au jurat pă evanghelie că-i vor fi cu dreptate și vor sta cu dînsul, măcar la ce primejdie i-ar veni, care jurămînt și cu zapis mai pe urmă l-au întărit.

După acéia s-au suit în casă și au început a scrie cărți la Poartă și la Mustafa-pașa saraschiiariul, ce era la Baba, și au trimis boiarii spre amîndoo părțile, dar Poarta, auzîndu, foarte s-au mîniat căci au făcut rumânii domnu, făr'de știrea stăpînilor și sta lucrul în cumpănă ca să nu-l lase pă el să fie domnu, ci să puie pe altu, care vor vrea ei ; numai norocu lui, și banii, și cărțile

* Reproducem textul editat de M. Gregorian în *Cronicari munteni*, vol. I, București, Editura pentru Literatură, 1961, p. 467—487.

[1] În ms. : *cu un*.

saraschiiariului i-au ajutat de l-au lăsat să fie domnu, căruia şi caftan i-au trimis, şi cucă cu agă turcu, la care ieşindu înainte cu pompă domnească au venit în Bucureşti, dîndu cu tunurile şi altele făcîndu după obicéi.

Iar iarna dar toată cu bucurie o au trecut, dobîndindu în mîna lui acéia ce de mulţi ani mai nainte o vîna, arătîndu tuturor dragoste, blîndéţe, milostivire, din boieriia lui şi în domniia lui aşijderea se arăta.

Cîndu au fost despre primăvară, i-au venit poruncă de la împărăţie să meargă la Cerneţi şi s-au gătit şi au mersu, cu toate oştile lui. Bojneag Ali-paşa, căpitan de Dunăre, încă au mersu cu Dunanmaoa, ca să scoată nemţii din Rîşava, că o luasă din anul trecut. Haizler ghinărariu nemţescu fiind la Braşov, auzîndu că mergu turcii la Ruşava, s-au dus şi el acolo cu oaste ce avea, ca să stea împotrivă; dar mergîndu paşa pe Dunăre cu caicele, avînd multe tunuri în vase şi slobozindu-le toate asupra némţilor i-au depărtat de la margine. Turcii leventii ieşind afară cu sabiile i-au gonit ca pe nişte blestemaţi şi Haizler ghinărariul cu ruşine s-au întorsu la Braşov. Bălean Costandin aga, ginerile lui Sărban-vodă, fiind lîngă Haizeler, multe zavistii punea împotriva domnului şi a ţărîi, îndemnîndu-l totdeauna ca să să pogoare cu oştile să ia ţara. Domnul şi boiarii ţărîi nepriimindu într-acéia vréme trimétea boiarii cu daruri şi cu rugăciuni să-i stîmpere mîniia ce o aţîţa Bălăceanu, dar nicicum nu putea. Ci cu de acéstea au trecut acea vară. Iar despre toamnă prinţipul de Baden cu toată armada nemţilor luîndu Diiul, Nişul, Cladova, au trecut Dunărea în Ţara Românească, pe la Cerneţi, şi au trimis la domnu, dîndu-i ştire că vor să ierneze oştile chesariului în ţara lui, şi i-au scris să gătească zaharea ca de 700 de pungi. Domnul şi boiarii auzindu de acéstea [ne]nădăjduite lucruri, de o parte gătiia zaharea şi să miră cum va să facă de atîţea bani şi zaharéle, ce cer ca să iasă din ticăita ţară şi neputîndu cu alte dăjdi obicinuite să ridice aceasta sumă mare, au scos un bir pă dobitoace, şî l-au numit văcăritul, să dea de tot dobitocu un ort şi au trimis boiari în toată ţara cu această slujbă nooă, că atunci întîi au ieşit această dajde, care să ţine pînă acuma. Iar despre altă parte gătiia să fugă dinaintea lor.

Insă trecînd prinţipul pîn ţară, făcînd conace cît s-au putut, au tras la Ardeal şi au mersu la Braşov, iar de la Cîmpul Lungu au rădicat pă Haizeler ghinărariu cu o seamă de oşti, cît au socotit, să vie la Bucureşti să iernéze şi cu dînsul au luat pă Costandin aga Bălăceanul, vrăjmaşul de obşte al domnului şi al ţării. Domnul şi boierii fiind la Cotrocéni, şi viind un căpitan de némţi şi Preda Proroceanul, şi spuindu-i că vine ghinărariu cu némţii la Bucureşti, s-au rădicat de acolea şi s-au dus la mănăstire la Plătăreşti şi de acolea s-au dus la Ruşii lui Şărban-vodă. Acolea au şăzut tabăra. Acolea la Bucureşti încă au lăsat purtători de grijă pă Cîrstea visternicul, Luca visternicul şi alţii ca să dea zaharea némţilor. Ci dar iată şi némţii vin la Bucureşti; însă răutăţi ce s-au făcut într-o lună, ce au şăzut, limbă nu poate să spuie: bătăi, cazne, legături; egumenii şi unii boiari legaţi cu streanguri de gît, pentru făină, şi orz, şi carne şi altele ca acéstea nenumărate.

Costandin-vodă de la Ruşi ş-au trimis pă doamna cu toate jupînesele boiarilor la mănăstire la Brad, în judeţu Buzăului, şi el au rămas cu oştile şi scriia lui Haizeler totdeauna, rugîndu-l şi făgăduindu-i daruri, ca să iasă din ţară, dar nici cum nu putea folosi. Aceasta văzîndu că într-alt chip nu vor putea ieşi némţii, de nu va veni putére împărătească, au trimis la tătari de i-au rugat să vie să scoaţă pă némţi, şi fiind şi poruncă împărătească să vie s-au pornit multă tătărîme cu calga sultan, cu mîrzaci şi cu nohai de au venit pînă la margine şi au poftit să meargă domnu să se împreune cu dînsul. Atuncea domnul au poftit pă Haizeler să vie de la Bucureşti să să împreune la Drăgăneşti făr' de nici o oaste; că au făcut aşa, şi au mersu, şi s-au împreunat. Vorbele ce vor fi fost, ei vor fi ştiut, iar noi ce am văzut scriem.

Despărţîndu-să ei de la Drăgăneşti, ghinărariu au mersu la Bucureşti, domnul s-au dus la Buzău, la piscopie şi viind sultanul cu tătarîi pîn'la oraş la Floci, au mersu domnul de s-au împreunat cu dînsul şi tătarîi au purces cătră Bucureşti, răşchirîndu-să pîn ţară, după obicéiu lor. Domnul încă au purces spre Bucureşti şi dîndu ştire lui Haizeler că vin tătarîi şi nu iaste într-alt chip, s-au sculat cu toate oştile lui, de la Bucureşti şi s-au dus în Ardeal. Tătarîi îi goniia, dar nimic nu le strica.

Domnul, mergîndu în Bucureşti, de toate părţile veniia de-i spunea, unii că i-au tăiat tătarîi, alţii că le-au luat fămeile şi fetele, alţii scăpă despuiaţi şi alte multe răutăţi ca acestea. Dar toate le răbda, ştiind că el au adus tătarîi de au făcut atîtea rele, pentru ca să-şi dobîndească domniia iarăşi şi binele lui.

Întru aceste vremi turburare ce era, au trimis Costandin-vodă slujitori şi au luat după la casele lor pă Cîrstea Scordoc, ce fusésă postelnic mare la Şărban-vodă, şi pă Oprea căpitanul, şi pe Vlaicu armaşul, şi i-au închis la Căldăruşani pă unii, iar pă alţii la Snagov. Ci pă Cîrstea postelnicul au trimis făr' de zăbavă de l-au omorît, iar cei doi au şăzut multă vréme la închisoare şi i-au slobozit. Pricina morţii Cîrstii alta n-au fost, făr' de cît numai căci s-au certat cu Brâncoveanul, în boieriile lor, pentru lucrul mai de nimic. Deci Brâncoveanul ţiindu minte ascunsă pizmă şi viind la domnie, ş-au vărsat mîniia cu moarte, ce l-au omorît.

Iarăşi într-acéste vremi, au trimis Costandin-vodă pă Văcărescu vătaf de copii la Craiova, de au prinsu pă Ştefan Cioran, ce au fost slugiiar, şi l-au adus la Bucureşti, vinuindu-l precum s-ar fi unit cu aga Costandin Bălăceanul şi închizîndu-l la mănăstirea Mihai-vodă, au trimis într-o noapte armaşi şi l-au sugrumat.

După aceasta, văzînd Costandin-vodă răotatea ce au făcut Haizler şi Bălăcean în ţară, cu oştile nemţăşti şi vrînd ca să le răsplătească cu rău pentru rău, s-au unit cu Tiukili grof, care avea cîtăva seamă de oşti de unguri, din ţara de sus, şi amîndoi aceşti domni au cerut de la împăratu turcescu oşti turceşti şi tătărăşti, să meargă în Ardeal să bată pe némţi, făgăduindu Costandin-vodă că el le va găsi drum şi plaiuri, de vor întra toate oştile în Ardeal, făr' de primejdie, şi li s-au ascultat ruga lor şi li s-au dat saraschiiar mare, cu oaste multă, serhatlii mai mulţi şi Cuciucsultan cu oşti tătăreşti, şi strîngîndu-să în ţară toate oştile, au purces către Rucăr, şi găsindu-să plai aproape de Bran, au întrat toate oştile în cîmpu spre Tohani şi Zărneşti. Prinzînd véste şi Haizler ghinărar că vin turcii cu Tiukili, le-au ieşit înainte cu némţi, cu săcui ce au avut şi dîndu războiu iute ca la un ceas, au întrat turcii şi tătarîi şi ungurii tiukelénii şi rumânii noştri pîn némţi şi au început a-i tăia, de au fost zăcîndu trupurile ca boşténei

şi au fost izbînda turcilor. La acest război, au perit Bălăcean, vrăjmaşu lui Costandin-vodă, şi i-au trimis capu la Bucureşti, puindu-l într-o suliţă în curtea lui, în zioa de Sîntă Mărie. Prins-au viiu şi pe Haizler ghinărariul, pre carele l-au luat rob şi mai trecînd cîtăva vréme l-au slobozit, pentru doamna lui Tiukili, ce era la némţi, făcîndu-să schimbu. Perit-au atuncea şi Teleki ghenărariu Ardealului şi mulţi domni unguri.

Tiukeli grof au trimis cărţi la toată boierimea ungurească, ca să vie la dînsul, vestindu-să crai Ardealului despre turci, şi au venit cei mai mulţi şi ducîndu-să cătră Sibii, cu toate oştile au trecut la un sat ce să chiiamă Cîrstiian. Acolo au făcut coronaţie, să fie crai Ardealului.

N-au trecut vréme multă la mijloc, ci au venit un capigiu de la turcu cu caftan de izbîndă, îmbrăcîndu pă paşa, şi pe sultan, şi pe Tiukeli, şi pă Costandin-vodă. Dar norocul cel pururea nu slujia lui Tiukeli după voia lui, şi acum iarăşi véste vine că Badensis cu toată armada cea mare întră în Ardeal, la care, neputîndu sta împotrivă, au început a fugi cu caftanele în vine.

Turcii, tătarîi, tiukelénii şi rumânii trăgîndu-se cătră Braşov, pe la Tel, unde vine la vamă, la Ceraş, în Ţara Rumânească, au ieşit din Ardeal şi s-au risipit oştile o seamă careşi pe unde era orînduite şi altele iar pe la locurile lor, iar cu multă pagubă a ţărîi.

Cu acéste trebi ale némţilor, ce Costandin-vodă au fost îndemnătoriu, de au întrat în Ardeal, de au bătut pă némţi şi cînd s-au pogorît în ţară, nu s-au alcătuit cu ei, ci tot lîngă turci s-au lipit, cerîndu ajutori şi făcîndu izbîndă asupra vrăjmaşilor împărăţii, mare credinţă au dobîndit de la împăratu şi de la toţi cei mari ai Porţii şi aceasta l-au ţinut cu îndelungare de domnie şi văzînd că-l au toţi în credinţă, creştea, să măriia, să lăţiia şi să bucura întru daru[ri]le ce-i aducea norocu.

După ce trecusă acéste furtuni, ce au fost în ţară, precum s-au zis mai sus, Dumnezău iar au dat bătaie ţărîi cu lăcuste, că atîtea au venit de multe, cît toată ţara au umplut, de mînca toate bucatele, şi au clocit şi au puiat în cîţiva ani, cît primejduia ţara să moară de foame. Însă aducîndu-să nişte moaşte de la Sfetagora, de au făcut osfeştanie în toată ţara, s-au milostivit Dumnezeu şi le-au rădicat, de nu s-au mai văzut.

Întru anul lumii 7200, avînd odihnă domnul şi avînd o fiică întîi născută, anume Stanca, de vîrstă vrîndu să o căsătorească şi aflîndu de fecioru lui Iliiaş-vodă, că iaste frumos, de treabă, au trimis de l-au adus în ţară de la Ţarigrad, anume Radu, şi făcîndu nuntă cumsăcade, domnească, au dat pă fie-sa după acest beizadea. Sărac era foarte, iar domnul l-au îmbogăţit, blînd să arăta dintîi, şi vin nu bea. Să părea tuturor, că va fi înţelept. Dar pă urmă îmbogăţîndu-să şi învăţîndu-să a bea şi vin, s-au făcut foarte rău, şi vrăjmaş şi crunt, atîta cît cu mîna lui mulţi oameni au omorît, pentru care Dumnezeu i-au scurtat viiaţa şi s-au mîntuit mulţi de nevoie.

În mijlocul vremilor acestora, fiind domnu la Moldova Costandin-vodă, ce-l porecliia Cantimir, vrajbă au întrat între domnii amîndoi şi muncindu unul pă altul să surpe, venindu din Moldova cîţiva boiari pribégi, Antohie hatman, Lupul vornic şi alţii, i-au îndemnat Brâncoveanu să meargă la Poartă, să pîrască pă Cantimir, că iaste rău şi altele, ajutîndu-i cu banii lui şi cu priiatenii lui de la Poartă şi i-au trimis. Dar Cantimir-vodă, avîndu pe Laţcarache spătarul Ruset capichihaia şi aflînd că au trimis Costandin-vodă pă boiarii moldoveni să pîrască pă domnu său, au făcut cum au ştiut şi au luat ispravă de la Poartă şi unde era ascunşi acolo s-au dus de i-au luat legaţi şi i-au trimis la Moldova, neapucînd să dea vreo jalbă la împărăţiie. Dar domnul Moldovii i-au iertat, nu s-au potrivit umbletilor lor. Iar Costandin-vodă Brâncoveanu au rămas ruşinat, fiind el mijlocitori şi n-au putut isprăvi nimic, după cum au vrut.

Costandin-vodă Cantimir, vrînd să răsplătească lui Costandin-vodă Brâncoveanul pentru cele ce făcusă, fiind nişte boiari rumâni pribégi în Ardeal, anume: Staico păharnic Bucşanu, Preda Milcoveanu, Preda Proroceanu, Radu Haţaghe, Iacşa căpitan, au trimis Cantimir de i-au adus la Iaşi din Ardeal şi socotindu-să că va putea el mai mult decît Brâncoveanul, i-au trimis la Poartă, să pîrască pă domnu-său, de rău, de hain iproci, dar s-au înşălat Cantimir, că îndată ce au prinsu veste Brâncoveanul, au trimis boiari, şi cărţi, şi bani şi cît au putut au făcut, şi i-au luat de la Poartă legaţi, în fiiară şi în cătuşi, de i-au adus la Bucureşti cu mare pompă. Pre

carii în cîteva rînduri judecîndu-i, pe Staico paharnic l-au spînzurat în Tîrgu-de-Afară şi pe Pro[ro]ceanu la Ruşii-de-Vede, iar pre cei 3 i-au trimis la ocnă şi şăzînd cîtăva vréme acolo, i-au slobozit.

După aceasta nu multă vréme au trăit Costandin-vodă Cantimir şi au murit, şi boiarii Ţării Moldovii au rădicat domnu în locu lui pe fie-său, Dumitraşco beizadea. Dar înţelegînd Costandin-vodă Brâncoveanul, îndată au trimis la Poartă, de s-au rugat ca să puie domnu pă Costandin fecior Ducăi-vodă, vrîndu să-l facă ginere, dupe o fiică a mării-sale, anume Mariia, şi s-au ascultat rugăciunea lui şi l-au făcut domnu Moldovii şi au rămas Dumitraşco beizadea în ocară şi toţi boiarii, carii făcu sfat de l-au rădicat pă el domnu, fără ştirea stăpînilor.

Luîndu dar domniia Moldovii Costandin-vodă Duca, n-au trecut multă vréme, ci au gătit Costandin-vodă Brâncoveanul cèle ce trebuia ale nunţii şi zestrii ce-i rînduisă fétii, şi au trimis-o la Moldova, cu maica mării-sale şi jupîneasa Stanca cu multe jupînése, cu boiari : Constadin stolnic, Diicu logofăt şi alţii, cu pompă frumoasă, şi au dus-o la Iaşi şi acolo făcînd cele ce să cuvin nuntelor domneşti, o [au] dat pe Mariia doamnă luî Costandin-vodă Duca şi s-au întorsu toată gloata în ţara lor. Şi şăzînd doamna Mariia în cîtăva vréme acolo la Moldova, au pohtit şi ia, şi părinţii ca să vie de acolo să se vază şi au venit, ieşindu-i înainte la Colintina. Doamna Marica mumă-sa, cu multe jupînése şi boiari mari, şi mai mici şi slujitorime, de o au adus cu frumos alai. Erea şi doamna Nastasiia a Ducăi-vodă, adecă soacră-sa, cu doamna Mariia, care viind în Bucureşti au şăzut 2 săptămîni, ospătîndu-să şi veselindu-să unii cu alţii. Deci iarăşi s-au întorsu la ţara lor.

Acolo la Moldova mergînd, fiind doamna Mariia mîndră şi semeaţă, avînd pe tată-său domnu mare Ţării Rumâneşti, au început a necinsti jupînésele boiarilor, cu multe cuvinte réle şi mai vîrtos aceasta, că într-o zi de Paşti, viind o jupîneasă cu işlic, precum le iaste obicéiul de poartă jupînésele işlice în toată vremea, i-au luat işlicul din cap şi l-au băgat în foc şi au lăsat-o cu capul gol, zicînd că numai doamnelor să cade să poarte işlice, iar nu şi jupînéselor. Aceastea văzînd boiarii, s-au scîrbit foarte tare şi au umblat cu mijloc

ca acela, de l-au scos din domnie şi au pus domnu împărăţiia pe Antohie-vodă, fecior lui Cantimir-vodă.

Mai nainte de mazîliia lui Costandin-vodă Duca, s-au dus domnu la Cerneţi şi hanul Selim Gherei au trecut pen ţară, mergînd la oaste asupra nemţilor, împreună cu cavga-sultan, carii mergînd pîn' la Jiiu, le-au venit véste că muscalii merg asupra Crîmului să-l bată, ci de la Jiiu s-au întorsu cavga-sultan cu oastea lui îndărăt, iar hanul s-au dus unde i-au fost porunca.

Într-această vară, sultan Mustafa mergînd asupra nemţilor cu Silimul Gherei-han, găsind pe Viterane ghinărariu cu puţîntele oşti la Logoş, osăbit dă célelalte oşti mari ale nemţilor, dînd război tare, abiia şi cu mare peire a turcilor au biruit pe Viterane, şi au perit el în războiu şi au fost izbînda turcilor. Împăratul turcul, văzînd acea fărîmă de izbîndă şi auzind că vin oştile nemţăşti céle mari, n-au vrut să le aştepte, ci au plecat de au venit pen ţară şi intrînd pe la Cerneţi, i-au işit domnul înainte de l-au petrecut păn' la Necopoe.

Acolo, îmbrăcîndu-l cu caftan, s-au întors la scaun cu bucurie. Al doilea an, iar au mers sultan Mustafa la nemţi, şi au mers şi tătari cu Şahpaz Gherei-sultan, şi cu Ialga, şi trecînd împăratul Dunărea, s-au întîlnit cu némţii într-un cîmp, însă norocul i-au slujit de au făcut meterez de cară împrejuru taberii turceşti şi aşa au hălăduit împăratul şi s-au întorsu ruşinat. Că atîta au dat un război de tare, cît au întrat un ghinăral în tabără şi mare peire în turci au făcut, pîn-încît s-au fóst spereat şi împăratul că va peri. Însă atunci au hălăduit şi s-au întors la Ţarigrad.

Într-acest an, muscalii mergînd la Azac cetate şi neputînd turcii şi tătarii, ce erea acolo, să le stea împotrivă, au luat moscalii cetatea.

Al treilea an, iarăşi mérge sultan Mustafa la oaste asupra nemţilor şi trecînd Dunărea pe la Belgrad, s-au dus la Tisa, la locul ce să chiamă Senta, şi au făcut pod să treacă turcii. Deci trecînd veziriul şi toată putérea oştilor turceşti peste Tisa, numai împăratu rămîind dincoace de Tisa, iată şi Evghenie prinţipul cu toate oştile nemţăşti încungiură toate oştile turceşti. Văzînd împăratu că némţii au venit şi temîndu-să că nu vor da turcii războiu, ci de frică vor fugi, au poruncit de le-au stricat podu. Deci nemţii cu tunuri, cu puşci, dînd

război vitejaște i-au omorît pe toți, de n-au scăpat suflet dintr-înșii. Împăratu văzînd ciudă ca aceasta, au fugit la Belgrad, puind și alt vezir, alt inicer-agasî și alți pași în locul celor morți.

Costandin-vodă la Cerneți, fiind poruncă să păzască plaiurile, priviia acele lucruri și rîdea. Însă după rîs vine și plîns, că iată vine veste de la Țarigrad că au murît doamna Mariia, fie-sa a lui Costandin-vodă Duca, la Țarigrad fiind mazilit, de care mare jale și întristare au avut. După aceia viind Costandin-vodă de la Cerneți la București și întorcîndu-să și împăratul și veziriul la Odrii, au trimis vezirul caftan de vezir nou.

Trecînd după aceasta cîtăva vréme, avînd Costandin-vodă o fată de vîrstă anume Ilinca, o au logodit cu Scarlat, fiiul preaslăvitului Alixandrul, marele drăgoman al Împărăției Turcești și viind Scarlat aici în țară, au făcut Costandin-vodă nuntă foarte frumoasă și cu cinste mare domnească.

Cîndu au fost cursu anilor 7206, au mai făcut turcii oaste împotriva némților, fiind vezir Husiin-pașa și au mersu la Belgrad. Trecînd pă aicea pîn țară și Selim Gherei-han cu trei feciori ai lui, s-au dus la Beligrad cu tătarîi, dar nici un război n-au făcut într-acest an, îmblînd între dînșii vorbea de pace, numai ce au băgat zaharea și hazna în Cameniță, cît au trebuit.

Iar la leat 7207, a gătit împăratu pe Reiz-efendi și pe preaslăvitu Alixandrul marele drăgoman, de i-au trimis ca să facă pace cu némții, carii strîngîndu-să și despre partea némților și despre partea turcilor, la Careloveți șăzîndu, în cîtăva vréme au așăzat pace în 25 de ani.

Costandin-vodă nu avea bucurie ce făcusă între împărați pentru căci că, cîndu era oștire turcii cu némții, turcii nu gîndiia de niscareva mazilie să facă, ci tot gîndul lor era spre oștire, iar după ce s-au făcut pace, să temea de mazilie, ci au făcut socoteală, ca să-și facă un dres bun de la împărăție, să-i făgăduiască domniia în viiața lui, cît va trăi, să nu mai aibă témere de mazilie și au gătit boiari și mulți bani de au trămis la Poartă, și cu cărți despre țară, lăudîndu-l și cerșindu-l să li-l dea domnu, să le fie cît va trăi el și cu multe cheltuiale ce au făcut și cu cîteva pungi ce au mai adaos

[la] haraciu cel vechi, carele era haraciul cel vechi 250 de pungi, iar el cu această pricină l-au făcut 280 pungi, i-au dat hateşărif împărătescu, făgăduindu-i să-l lase să fie domnu cît va trăi. Care aducîndu-l cu cinste mare, strîngîndu-să toată boierimea şi ţară multă, s-au citit în divanu cel mare, şi aşa i s-au odihnit inima lui Costandin-vodă, nemaitemîndu-să de mazilie.

Într-acéia vréme şi muma lui Costandin-vodă, jupîneasa Stanca, au murit ; cu cinste i-au făcut pogribaniia în Bucureşti. Decii ridicînd-o de aici într-o carîtă, rînduindu boiari, jupînése şi slujitori o au dus la mănăstirea de la Brâncoveni, de o au îngropat.

Scarlat păharnic, ginerile lui Costandin-vodă, fiiul preaslăvitului Alixandru drăgoman, care ţinea pă Ilinca, războlindu-să rău au murit la Tîrgovişte şi l-au îngropat cu cinste domnească în Mitropoliia de la Tîrgovişte. Mulţi zicea, pă acea vreme, să-l fie otrăvit Costandin-vodă pentru nişte pricini ce avea socrul cu ginerile între dînşii ; ci aceasta Dumnezeu va şti şi mai bine, şi va şi plăti fieştecăruia după vina şi fapta lui.

De aicea sînt cele ce au scris chir Rafail monahul carele pre numele mirenesc l-au chemat Radul Popescu biv-vel-dvornic

Trecînd şi acéste întristări ce venisă la Costandin-vodă, văzîndu-l că ş-au dres lucrurile despre Poartă să nu mai aibă grijă de mazîlie, să bucura, să veseliia, să lăţiia în domnie, în avuţiile ce strîngea de la ţară, care alt domnu n-au strînsu, nici s-au îmbogăţit ca el de cîndu iaste începutul ţării, şi altă grijă nu avea numai să să primble pă la sate, pă la vînaturi, pă la vii, pă vrémea culesului viilor.

Cîţiva ani dar trecînd cu această odihnă a lui Costandin-vodă, iată [că] vine un inbrişor al împăratului, cu poruncă să-l rădice, să-l ducă la Odrii, unde era împăratul, şi pricina pentru ce nimini nu ştiia. Decii el de multă inimă rea s-au bolnăvit, dar imbrihor[ul] tot aici au şăzut pînă s-au mai îndreptat de boală. Deci l-au rădicat şi l-au dus unde i-au fost porunca, şi mergînd la Odriiu au şăzut în 30 zile şi nu i-au dat nimini voie să se împreune cu cineva şi avea mare întristare,

temîndu-se că-l vor mazîli, pentru care umblînd capichehaelele şi boiarii pe la unii, alţii, făgăduind bani, nici un răspuns nu putea lua. În cea după urmă, temîndu-se de vreo primejdie rea să nu-i vie cumva, au făcut adaos haraciului 240 pungi, peste cele 280 ce era mai nainte, numai să i să dea domniia şi să vie în ţară şi cu aceasta ş-au dobîndit domniia şi binele casii lui. Iar pă săraca ţară o au îngreuiat cu atîta haraci, care nu putea să rădice, ci era totdeauna în cazne şi în vaiete şi în lăcrămi pentru greu ce le venisă.

Însă după ce l-au slobozit de la Odrii şi au venit în ţară, ş-au schimbat firea, s-au făcut mai rău, mai cumplit, împrumutări mari au pus pă boiari, pă mănăstiri, biruri mari pă săraca de ţară, cît nu mai avea putére să mai împlinească, ci să văieta şi blestema.

După aceasta, iar linişte au venit domnii lui, făcîndu-şi şi alt hateşirif împărătescu, ca să fie domnu în viiaţa lui, după cum făcusă şi celalt, după cum s-au zis mai sus, şi cîţiva ani au trecut făr' de grijă, dar tot nu să odihniia Costandin-vodă, văzîndu pe turci că sînt nestatornici, nu stau la vorbele lor, ci unele zic şi altele fac. Şi văzîndu şi pă némţi că s-au împăcat cu turcii, de nu are nici un ajutori, nici un razim despre dînşii, au început a să ajunge cu moscalii în vorbe, totdeauna trimiţînd oameni cu scrisori, îndemnîndu-i ca să vie cu oşti asupra turcilor, ca să ia acéste ţări, Ţara Rumânească şi Ţara Moldovii, ca să fie supt stăpînirea lor şi ş-au cerşut şi hrisoave, făcîndu-se pă dînsu şi pe feciorii lui cnézi de Moscoviia, şi le-au dat. Şi cu acéstea făgăduiale să legă cătră ţariul, că viind cătră părţile acéstea, îl va ajuta cu toate cele ce vor trebui oştilor, zaharéle, lefi, şi oşti ale lui şi striine, cît va putea. Şi aşa prin multe rugăciuni şi îndemnări ce făcea Costandin-vodă, s-au pornit ţariul cu oşti de au venit asupra turcilor. Şi viind la Iaşi, în Moldova, domnul Moldovii, Dumitraşco Cantimir, s-au închinat ţariului cu toată ţara lui. Turciî încă, auzindu de aceasta, au făcut gătire mare de pre toate părţile şi au făcut pod peste Dunăre şi trecînd turcii Dunărea, în mare frică era, neştiind slăbiciunea Moscului, gîndindu că vor fi oşti multe moschiceşti şi cu de toate gătirile avîndu.

Pă Costandin-vodă încă, l-au chemat turcii să meargă la oaste, dar el nicicum n-au vrut să meargă, ci s-au

gătit cu oastea lui şi s-au dus în gura Urlaţilor şi acolo au şăzut cu tabăra de priviia şi o parte şi alta, să vază ce vor să facă, şi au muncit în tot chipul să dea bani turcilor un uzmet şi să-l lase în ţara luî. Turcii însă văzind că nu-l pot [a]duce cu voie, l-au lăsat şi i-au luat vreo 300 de pungi.

Acolo la Urlaţi fiind vlădica Anthim şi toţi boiarii, văzîndu pă Costandin-vodă că iaste cu îndoială despre moscali, au făcut sfat întru ascunsu vlădica cu o seamă de boiari : Toma spătarul Cantacuzino şi cîţiva din céilalţi nenumiţi, ca să se unească cu moscalii şi să pîrască pă Costandin-vodă, socotindu-l că-i iaste gîndul ca să înşale pă moscali, văzîndu că nici unele, dintru care sfat ce făcusă şi făgăduisă, să le dea ajutori, zaharéle, bani, oaste, şi nu le dă, s-au ales Toma spătarul Cantacuzino şi s-au dus la ţariul cu cîţiva ai săi şi împreunîndu-să la Iaşi cu ţariul, i-au cerut oaste să meargă la Brăila să o ia. Şi i-au dat oaste cît i-au trebuit, cu un ghinăral anume Reni, şi viind la Brăilă o au bătut în 3 zile şi o au luat.

Iar ţariul cu oştile ce avea s-au pogorît pe Prut în jos, pînă la un loc foarte mîlcos şi înghesuit. Acolo ieşindu-le turcii şi tătarîi înainte, i-au ocolit de toate părţile şi le da război tare, dar moscalii fiind flămînzi, că nu avea zaharea gătită, nădăjduindu-să în zahareaoa ce făgăduisă Costandin-vodă să le trimiţă şi nu le-au trimis, era pocîltiţi de foame, de nu avea nici o putere să dea război, ci venisă în cumpănă să piiară şi oştile, şi ţariul, carii văzînd nevoia au strigat pace. Vezirul încă au poftit pacea şi aşa s-au mîntuit ţariul şi oştile lui de primejdie, că de n-ar fi priimit turcii pacea şi să mai fie şăzut 3—4 zile împrejurul lor, vrea lua pă toţi robi şi pe ţariul, şi pă ţariţa, că era cu dînsul aicea, şi pă toţi ostaşii, dar noroc[ul] le-au ajutat de au scăpat, că au priimit turcii pacea. Decii aşăzîndu-să ei între dînşii, le-au dat turcii şi zaharea, de au avut de mîncare acolea şi la întoarcere.

Toma spătarul şi cu Reni ghinărariul auzind véste ca aceasta, au lăsat şi ei Brăila iar turcilor şi s-au dus către ţariul.

Costandin-vodă la aceste lucruri ce s-au făcut avea 2 socotéle, una că îndemnasă pă ţariul ca să vie asupra turcilor, care de va bate pă turci să fie izbînda mosca-

lilor, să să arate cu faţă curată, că din îndemnarea lui s-au făcut biruinţă [asupra] vrăjmaşilor lor creştineşti : altă socoteală avea că scriia totdeauna la turci, îndemnîndu-i să meargă fără grijă, că le sînt oştile puţine şi flămînde şi altele, şi cu aceste socotéle gîndiia să facă ca să nu scape de bine, ori o parte va birui, ori alta, dar săracul s-au scăpat de amîndoo părţile, că moscalii l-au cunoscut de ficlean şi înşălători de creştini. Turcii încă l-au numit de hain împăratului, văzîndu că Toma spătarul, fiind credincios al lui şi boiar mare şi de neamul lui, s-au dus la ţariul de au cerut oşti şi au venit la Brăilă, de au făcut atîta pagubă şi au şi luat de la mîna turcilor. Iar mai vîrtos s-au încredinţat turcii din spunerea solilor moschiceşti, carii mergîndu la turci au spus cum că Costandin-vodă i-au chemat pă moscali de au venit cu oştile împotriva turcilor, rugîndu-i de cîţiva ani mai nainte cu cărţi şi cu oameni ce trimetea totdeauna cu cărţi la dînşii. Dintr-aceasta mai mult s-au adeverit că au viclenit pă stăpînă-său turcul, care l-au miluit pă el cu domnie prin mulţi ani, şi vrea turcii să-l mazîlească de atunci, numai să temea că va fugi şi nu-l va putea prinde, neavînd pă cineva de ai ţării mijlocitori, şi aşa au trecut vréme cîtăva, fiind în necredinţă de cătră turci, că precum gîndisă el să umble ca să placă vreunii părţi, în cea după urmă nici uniia au plăcut, nici alţiia, că nu minte Hristos unde zice că nu poate sluji neştine la 2 domni.

În mijloc vremilor acestora Cantacuzinii, carii pu[ru]rea au fost ficleni domnilor şi n-au fost odihniţi de nici un domnu, şi acum la Costandin-vodă au început să-l ficlenească şi să-l dezrădăcinéze din faţa pămîntului, neavînd altă pricină făr' numai răutatea lor, acéia ce din fire o au avut şi mai denainte, că nu le-au lipsit în zilele lui Costandin-vodă, nici un féli de bine ca să nu-l aibă, voie viegheată, sfetnici ai domnului, plini de bani, de sate, de vii, fără biru, fără împrumutări, precum alţii ai ţării da, iar ei nicidecum. Să zic adevărul, iar nu minciună, că mai bine trăia ei decît şi Costandin-vodă, că el avea grijile domniei, iar ei avea plimbările, şi desfătările, şi cîştigurile, şi tot binele, dar tot nu era mulţumiţi de binele acela, ci poftiia şi mai multu, adecă domniia, de care văzîndu pă domnu că s-au stricat de toate părţile mai vîrtos despre turci, cu numele ce ş-au

cîştigat că iaste hain, cu aceasta au socotit că-l vor surpa. Şi au început a scrie cărţi la împărăţie şi le-au pecetluit cu peceţile făcute la Braşov, ale tuturor boiarilor ţării, în taină, luîndu izvod de toate peceţile şi o seamă de boiari nu ştiia de aceasta nicicum, şi cu acéle arzumagzaruri le-au pîrît la împărăţie în multe rînduri, dar tot nu să încredea turcii să trimiţă să-l mazilească, temîndu-să că nu vor putea pune mîna pe dînsul, iar cînd au fost mai pe urmă, aflîndu ei organ ca acela pe un Costandin Deichitii, care era vătaf de aprozi la Costandin-vodă, şi vrîndu să să ducă la Ţarigrad cu voia domnului, pă aceasta l-au găsit şi i-au dat cărţi, ca să le dea în mîna împăratului, întru care făgăduia ca să nu fie grijă că va scăpa Costandin-vodă, că ei îl vor prinde şi-l vor da în mîna împăratului, pre care Diichiti şi din gură l-au învăţat, aşa să spuie, că nu va scăpa din mîna lor Costandin-vodă. Deci mergîndu la Ţarigrad şi dînd cărţile, şi zicînd din gură céle ce-l învăţase, s-au încrezut turcii, şi avînd şi de mai nainte ahtu ca să-l prinză, dobîndindu mijlocitori pă aceşti şaitanici oglulari, adecă pă Cantacuzeni, feciorii dracului, în taină foarte mare au gătit pă inbrihor[ul] cel mare împărătescu şi pe Mustafa aga capigiu şi i-au trimis de n-au ştiut nimeni, ca să strîngă oşti după la margini şi să vie să prinză pă Costandin-vodă.

Care viind pînă la Ruşciuc amîndoi, de acolo au trimis înainte pă Mostafa aga cu fermanuri de mazilie şi cu ferman să puie alt domnu, dîndu-i poruncă imbrihor[ul] ca de va sta împotrivă domnul, să-i facă ştire ca să vie şi el cu oştile turceşti să-l cuprinză; însă la 24 de zile ale lui martie au sosit Mustafa aga, miercuri în săptămîna cea mare de la Paşti şi împreunîndu-să cu domnu i-au spus maziliia. Deci ce să facă Costandin-vodă nu ştiia, fără numai lacrămi şi răbdare. Mustafa aga au început a pecetlui cămările cu averile şi l-au dat în chezăşiia boiarilor pe domnu, ca să nu fugă, şi s-au dus la gazdă. Dar ticăitul cum vrea să fugă, că rudele lui, Cantacuzenii, era mai mari păste oştile ţării şi ei era ficléni şi pîrîşii, carii se bucura că văzuse acéia ce au poftit. În noaptea acéia, miercuri spre joi, au mersu Mihai spătarul Cantacozino şi Ştefan spătar Cantacozino la Mustafa aga, avînd drăgoman pă Caramalăul portariu, şi i-au făgăduit bani mulţi ca să

stea la imbrihor să puie pă Ştefan spatarul domnu, şi plecîndu-să Mustafa aga, îndată au scris la imbrihor cu multe făgăduiale, şi i-au făcut ispravă să-l facă domnu pă Ştefan spatarul, şi a doo zi, joi, viind imbrihoru în Bucureşti, au grăbit de l-au făcut domnu, şi vineri dimineaţa l-au rădicat pă Costandin-vodă cu toată casa lui, şi pe toţi ginerii lui, de i-au dus la Ţarigrad şi i-au închis la Idicula.

Decii nevoinţa ce au făcut Ştefan-vodă de au stinsu pă Costandin-vodă, mai nainte vom scrie la domniia lui Ştefan vodă. Costandin-vodă au domnit ani 25, pol şi au luat sfîrşit domniia lui cum aţi auzit. Costandin-vodă Brâncovean în domniia lui au fost fericit de toţi oamenii ţării, şi încă şi de oamenii altor ţări, cît i s-au auzit numele, iar nu lăudat, pentru că alta iaste fericirea, alta iaste lauda. Iaste osăbire între laudă şi între fericire, că să fericescu mulţi împăraţi, crai, domni, boiari, pentru noroc[ul] ce au în viaţa lor, după pofta şi voia celor trupeşte lucru[ri], cum avuţii multe să aibă, cu cinste, cu îndelungări de stăpîniri şi altele ca acestea.

Sînt darurile norocului, care şi alţi păgîni şi tirani le-au avut, iar nu s-au lăudat de niscaiva fapte bune, că lauda iaste numai a faptele lor celor bune ce face cineva în viiaţa lui şi pe urma lui rămîne acea bunătate de o laudă oamenii.

Într-acesta chip poate să să fericească şi Costandin-vodă că l-au dăruit nărocul cu de tot felu[l] de bine, sănătos, întreg, casă întreagă, fii şi fete mulţi, avuţii multe, case, pălaturi, sate, vii, heleşteie, domnie îndelungată şi altele ca acestea, care nu i-au lipsit nimic de care ochii lui au poftit, dar acestea au fost toate darurile nărocului, iar nu cîştigate de dînsul, că acéia ce cîştigă cineva în lume iaste partea sufletului, areti, şi pentru acéia să şi laudă, iar Costandin-vodă nici o bunătate sufletească n-au arătat în viiaţa şi domniia lui, pentru ca să să laude, ci mai vîrtos iaste a să huli pentru multe fapte réle ce-au făcut în domniia lui, care au rămas la cei după urmă greutate şi blestem. Avea o lăcomie mare peste măsură şi greutate şi blestem i-au rămas şi lui. Obiceiurile cele bune ale ţării, care cu multă socoteală şi osteneală le-au făcut acei bătrîni, toate le-au stricat şi le-au făcut după cum i-au

plăcut lui. Slujitorimea care era de rădica numai haraci împărătescu, pă toţi i-au strînsu de i-au făcut podani pîn satele lui şi ale rudelor lui. Cantacuzinii, şi altele nenumărate.

După aceia, cea mai rea de toate, adaosile haraciului care l-au făcut la turci pentru binele casii lui, care din 250 pungi ce au fost, cîndu s-au pus el domnu, iar el l-au făcut 520 pungi, de au rămas un blestem, de blestemă săracii de acest greu şi vor să blésteme în véci.

Domniia lui Ştefan-vodă Cantacuzenu
leat 7222

După ce au venit Mustafa aga şi au adus fermanuri de mazilie şi au pecetluit toate averile lui Costandin-vodă, şi a doo zi au venit imbrihor[ul] cel mare, căruia i-au ieşit înainte toată boierimea şi slujitorii, şi l-au adus cu cinste mare în Bucureşti, conăcindu-l în casăle lui Şărban spatariul, carele au poruncit vlădicăi şi boiarilor peste 2 ceasuri să să afle toţi la dînsu, şi aşa au făcut; s-au strînsu toţi şi fiind lucrurile de domnie, cum s-au scris îndărăt, ca să facă pă Ştefan spatariul domnul, îndată ce au mersu înaintea lui, l-au dus de au sărutat mîna imbrihorului de domnie şi nefiind caftan gătit, s-au dezbrăcat de contoş şi l-au îmbrăcat cu contoş în loc de caftan, grăbindu numai să să facă c-un ceas mai nainte. Deci Bojoreanul vistiiaru au trimis de au adus caftan foarte degrabă şi l-au îmbrăcat cu dînsul şi aşa, cu pompă domnească, cu toată taifaoa, cu zîcături au mersu la curtea domnească şi aşa au făcut la zia aceia la joi mari. A doo zi, în vinerea cea mare, l-au rădicat pă Costandin-vodă cu toată casa lui, şi cu ginerii lui şi l-au purces spre Ţarigrad, mergîndu Mustafa aga cu mulţime de turci cu dînsul.

Iar imbrihorul au rămas aici de cerca cu Ştefan-vodă avuţiia lui Costandin-vodă ce rămăsésă pă la unii, alţii, şi cu groază mare ce da oamenilor toată avuţiia s-au aflat şi s-au dat la imbrihor. Galbeni, bani de argint, scule de aur şi de argint pă la mulţi s-au găsit, pentru că de frică şi de groază ce le punea înaintea că vo[r] păţi cei ce nu le vor mărturisi, însăşi pe urmă să vor

afla, fiştecare ce va avea dat de Costandin-vodă ca să le păstreze, le ducea şi le da la Ştefan-vodă, şi Ştefan-vodă le ducea de le da la imbrihor, şi cu mare nevoinţă, din toată inema, să siliia Ştefan-vodă să-i găsească toată avuţiia, să nu rămîie nimic negăsit.

După ce dar au luat domniia, numai 3 zile au trecut, ci au trimis degrab pă Costandin Ştirbei banul şi pe Radu Dudescu, cumnatu-său, pre carele şi logofăt mare atuncea l-au făcut, de s-au dus la Ţarigrad, zicîndu-le să grăbească să meargă mai nainte decît Costandin-vodă, să dea cărţile la împăratu, la vezirul, şi să fie cu acea nevoinţă cît să nu scape Costandin-vodă şi feciorii lui vii, care s-au şi făcut, că prin multe arzuri de pîră ce s-au dat, la sfîrşitu care au poftit Ştefan-vodă cu ai lui au venit lucrul.

Cu atîta osîrdie era Ştefan-vodă ca să stingă casa lui Costandin-vodă, cît limbă de om nu poate să spuie, şi nu numai casa lui, adecă avérea lui, ci şi viaţa lor s-au nevoit ca să o stingă. Că întîmplîndu-să un hasichiu, ce venisă aici pentru trebile acélea, de s-au dus la Tîrgovişte şi la Potlogi, cercîndu avuţiia, iar spurcatul Ştefan-vodă mai nainte au trimis boiari şi slugi de ale lui, de strîngea oameni du pîn sate şi ieşiia oameni[i] înaintea hasichiului de să văieta de Costandin-vodă că i-au sărăcit, şi i-au pustiit şi altele ce-i învăţa ei să zică ; şi înaintea imbrihorului încă au scos mulţi oameni, dă să jăluia, cît au fost în ţară au luat arzuri de la dînşii, după jalba mojicilor, şi le trimetea la împărăţie. Şi la ducerea lui aşijderea n-au lăsat ca să nu scoată pă toate drumurile trîmbe de oamini din Bucureşti pînă la Giurgiov de să jăluia. Acel féli de ajutorinţă au făcut Ştefan-vodă văru-său lui Costandin-vodă. În loc să-i facă bine, pentru binele ce au avut casele lor de la dînsul, el cu acest féli de lucruri îi ajuta şi-i răsplătiia. Cu toate acestea, ce să nevoia Ştefan-vodă pentru stingerea văru-său, lui Costandin-vodă, n-ar fi putut ca să facă să piiară şi el, şi feciorii lui. Numai hoţ[ul] acel bătrîn, tată-său Costandin stolnicul, ştiind toate tainile nepotu-său Costandin-vodă, pentru că le ştia toate, avîndu-l ca pre un unchi şi ca pre un părinte, au ştiut şi cărţile de la némţi, şi de la moscali, carii făcusă acei împăraţi şi hriso[a]ve să fie el şi fe-

ciorii lui prinţipi, cnézi, şi luîndu-le de unde au fost, însuşi bătrînul acela le-au dus la imbrihor de le-au dat şi s-au rugat ca să le dea în mîna împăratului, să vază vicleşugurile lui Costandin-vodă. Şi lîngă alte pîră reale ce va fi mai zis şi aceasta i-au spus înainte că de nu va omorî împăratul pă Costandin-vodă şi pe feciorii lui, odihnă domniia şi ţara nu va avea şi va amesteca multe de va face vrajbă între împăraţi.

Aceste cărţi luîndu-le imbrihor[ul] şi ascultîndu şi zisele acelui rău bătrîn, daca s-au dus la Ţarigrad, le-au dat la împăratu şi i-au spus şi din gură cîte réle au ştiut, deci împăratu tare mîniindu-să, au poruncit de au adus pe Costandin-vodă şi pe feciori cîte patru înaintea lui unde şădea într-un foişor de lîngă mare şi le-au tăiat capitile înaintea lui, însă întîi ale feciorilor, deci al lui, în zioa de Sîntă Măriia mare. Şi aşa s-au sfîrşit Costandin-vodă cu feciorii lui şi cu avuţiia lui, viindu-i peirea de la neamul lui, pre cari i-au cinstit, i-au îmbogăţit de era ca nişte domni, iar ei cu acest féli de mulţumită i-au răsplătit.

Iar aici în ţară s-au arătat o minune mare, care iaste vrédnică de scris. Fiind doamna lui Ştefan-vodă la Mănăstirea-dintr-un-Lemnu, mergînd pentru evlavie, în zioa de Sîntă Măriia mare, cîndu au tăiat pă Costandin-vodă şi pe feciorii lui la Ţarigrad, într-acea zi o au ajunsu şi pă doamna la mănăstire o nevoie mare, dă făcea toate grozăviile, şi ei nicicum socotiia că au venit bătaia lui Dumnezău, de plătéşte după faptele lor, ci au bănuit pă o mătuşă a doamnii, sor[a] mîne-sa, anume Olimbiiada, călugăriţă de mulţi ani, că i-ar fi făcut farmece cu alte muieri, de o au ajunsu nevoie, şi pă mătuşă-sa au trimis-o la altă mănăstire de călugăriţă, de au zidit-o într-o chilie, iar doo muieri le-au spînzurat.

[...]

CONSTANTIN BRÂNCOVEANU ÎN PAGINILE ALTOR CRONICI ROMÂNEȘTI

ISTORIIA ȚĂRII RUMÂNEȘTI DE CÎND AU DESCĂLECAT PRAVOSLAVNICII CREȘTINI (LETOPISEȚUL CANTACUZINESC) *

[...] Deci purcegînd aceşti 4 boiari, fiind în călătorie, iar în urma lor s-au războlit Şerban-vodă. Plinindu-se doao săptămîni mesiţa octomvrie 29 de zile, cursul anilor 7197, luni dimineaţa, là 2 ceasuri din zi, pristăvitu-s-au Şerban-vodă, dîndu-şi fericitul suflet în mîna lui Dumnezeu. Dumnezeu să-l pomenească! Deci întîmplîndu-se la pristăvirea lui părintele mitropolitul Theodosie şi frate-său Costandin Cantacuzino, ce-au fost mare stolnic, şi toţi boiarii, numaidecît mérseră la sfînta Mitropolie şi porunciră de să strînseră toţi căpitanii de pre la toate cétele şi mulţime de boiari mari şi mici den ţară, şi toţi neguţătorii. Atunci aduseră şi pre un capegi-başa turcu, Hamet aga, care era venit aicea cu trebi împărăteşti şi mai era şi alţi agalari turci; aduseră şi pre părintele Dionisie, patriarhul Ţarigradului, şi aşa cu toţii împreună mérseră înaintea acelui agă turc de-i spuseră de moartea lui Şerban-vodă şi-l întrebară de sfat, să-i înveţe cum vor face. Atunci acel agă turc împreună cu alalţi déderă răspuns întru auzul tuturor boiarilor şi a tuturor slujitorilor la mari, şi la mici, ca fără zăbavă să-şi rădice domn den ţară să nu carécumva să se prinză vreo zminteală, căci ţara iaste ocolită de vrăjmaşii împărăţiei.

Deci boierimea şi cu alţi cu toţi nu avură cum face într-alt chip, ci cu toţii făcură sfat şi aléseră dintru dînşii pre un boiariu anume jupan Costandin Brânco-

* După textul publicat de M. Gregorian în *Cronicari munteni*, vol. I, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1961, p. 217—224.

veanul, marele logofăt, de-l rădicară să le fie domn, că-l ştiia că iaste înţelept şi să trăgea din odraslă domnească.

Atunce cu toţii să închinară lui cu mare bucurie şi toţi cu un glas bun, ziseră: „Într-un ceas bun să ne fii măriia-ta domn, pînă la adînci bătrîneţe".

Şi îndată-l duseră în sfînta Mitropolie cu mare cinste, luundu-l de mînă părintele Theodosie mitropolitul, pînă l-au băgat în sfîntul oltar, pre poarta cea mare împărătească, şi acolo l-au purtat împrejurul sfîntului prestol, sărutînd masa cea sfîntă, şi evanghelia cea dumnezeiască şi cinstita cruce. Şi închinîndu-se, au îngenunchiat înaintea prestolului, de iau citit deasupra capului molitvele de domnie patriarhul Dionisie şi l-au blagoslovit. Şi aşa ieşind de acolo l-au pus în scaun domnesc pînă i-au cîntat *mnoga léta*, mergînd toată boierimea de i-au sărutat mîna.

După aceia ieşind afară, numaidecît purcéseră cu toţii de mérseră la curtea domnească, ieşindu-i naintè toţi preoţii cu litie şi cu cîntări dumnezeieşti, pînă l-au băgat în bisérica domnească, de au sărutat sfintele icoane şi au şezut în scaunul cel domnesc.

Atunce Costandin-vodă au strigat cătră toţi boiarii cu glas de bună cinste zicîndu-le: „Iată, am ascultat eu rugăciunea dumneavoastră de mi-am lăsat toată odihna şi toate moşiile méle şi mai mult fără voia mea m-aţi rădicat domn. Acum dară să cade şi dumneavoastră să vă arătaţi credinţa cea adevărată, cum că vă veţi afla în toată vrémia lîngă noi, cu slujbă dreaptă şi credincioasă, şi veţi face toate poruncile domniei fără nici o îndoială, precum şi noi ne făgăduim să aveţi dumneavoastră şi toată ţara de la noi dreptate."

Aşijderea şi boiarii răspunseră: „Cum de vréme ce au dăruit Dumnezeu pre măriia-ta cu domniia după pofta noastră, sîntem bucuroşi foarte să ne dăm credinţa neclătită". Şi cîte unul, cîte unul, pre rînd, fiind sfînta evanghelie aşezată în mijlocul bisericii, puseră mîinile toţi pre dînsa, jurîndu-se şi legîndu-se cu numele marelui Dumnezeu, cum vor sluji domnului lor, cu credinţă şi cu mare dreptate, dînd la mîna domnu-său şi o scrisoare a lor încredinţată, precum iaste mai sus scris.

Isprăvindu-se de aceasta, cu toţi dimpreună să închinară şi ieşind din bisérică, suindu-se toţi în casele domneşti, şezînd în cinstitul scaun, alergară cătră dînsul toţi boiarii, mari şi mici, şi toate gloatele sărutînd mîna, zicea: „Într-un ceas bun să ne fii măriia-ta domnu şi să ne stăpîneşti cu pace în toată viaţa măriei-tale". Şi aciiaşi porunci Costandin-vodă tuturor logofeţilor domneşti de scriseră cărţi pre numele lui la toate tîrgurile şi la toată ţara, dînd véste de pristăvirea lui Şerban-vodă şi de domnie noao a lui Costandin-vodă.

Şi tot într-acea zi au început a să griji de toate céle ce trebuiesc pentru îngroparea lui Şerban-vodă. Iar a doa zi rădicat-au cinstitul trup şi-l duseră cu mare cinste la sfînta mănăstire din Cotrocéni, unde iaste hramul uspenie bogorodiţe, care iaste făcută de el cu toată podoaba ei încă den temelie. Şi fiind acolo adunaţi doi patriarşi ai Ţarigradului, anume Dionisie şi Parthenie, dimpreună cu părintele Theodosie mitropolitul şi cu mulţime de egumeni şi de preoţi, de-i făcură pogrebaniia cumsăcade şi toţi blagoslovindu-l, déderă-l gropii în bisérică după jeţiul cel domnesc, fiind mare jale şi plîngere de doamna lui şi de coconii lor, şi de fraţii lui, şi de toate rudeniile, zicînd toţi: „Dumnezeu să-l iarte!" Şi-i făcură paminte mare cu bani la săraci, cu bucate multe.

Şi de acolo să întoarse Costandin-vodă iar la scaunul lui, şi tot într-aceia zi fost-au trimis la Poartă pre o seamă de boiari, pre altă i-au trimis la paşa, care au fost saraschériu la Obluciţă, unde-i zic Cartal, pre alţii la hanul tărărăsc, cu cărţi scrise pentru moartea lui Şerban-vodă, făcînd mare rugăciune pentru Costandin-vodă, să-l lase să le fie domn, precum l-au poftit ţara.

Oh, mare minune şi mare milă făcu Dumnezeu cu dînsu, că preste 2 săptămîni sosiră la Costandin-vodă de toate părţile véste bună. Întîi de la împărăţie veni Părvul logofătul Cantacozineanul cu véste bună, cum s-au tocmit domniia numai în 8 ceasuri şi în urma lui au sosit un agă mare, turcu, împreună cu Dumitraşco Caramalăul, îmbrăcînd pre Costandin-vodă cu caftan de la împărăţie pentru domnie noao, şi-l puse cu mîna lui de şezu în scaunul cel de domnie, dînd cu tunurile, făcut-au întru toţi mare bucurie de domn tînăr.

Cînd au şezut Costandin-vodă domn, fost-au cursul anilor 7197, mesiţa octombrie 29 de zile, luni la 10 ceasuri de zi, iar vărsta lui au fost de ani 34.

Trimis-au şi la cei 4 boiari carii era trimişi la Beci pre Preda spatarul, văr primare cu Costandin-vodă, de le-au făcut véste de această întîmplare.

Şerban-vodă au domnit ani 10, iar vărsta lui au fost, cînd au murit, de ani 55.

Şi cît au fost el domn mult au pătimit, mai vîrtos pentru ţară, că vrăjmaşii nu-l lăsa, ci-l necăjiia în tot feliul ca să-l surpe din domnie, să poată hrăpi ţara, mai vîrtos grecii ţarigrădeni ; iar Dumnezeu tot nu l-au lăsat, nici-şi da mijlocul, ci pre turci îi biruia cu banii, iar pre greci îi biruia cu alte meşteşuguri ; pre toţi vrăjmaşii lui i-au supus, pre unii cu moartea, pre alţii cu închisoarea, cît nu mai putea scăpa nici unul, ci de frica lui să ascundea toţi în toate găurile, că-i dedése Dumnezeu minte şi chibzuială mare. Şi chipul lui era groaznic, cît să sperea de el şi păgînii şi alte ţări.

Şi în zilele lui nimeni n-au cutezat să-i calce ţara, pînă la moartea lui.

Iar doamna lui, Mariia, cu fiiu-său Iordache şi cu patru cocoane au rămas în urma lui Şerban-vodă cu mare jale şi cu multe lacrămi vărsate.

Iar Costandin-vodă încă nu i-au lăsat să fie atîta obidiţi, precum au fost mai nainte alte doamne rămase sărace de domnii lor, ci le-au dat mare cinste. Şi n-au lăsat pre doamna să o bîntuiască cineva, ci o au lăsat în casăle ei, să se odihnească cu coconii ei şi să-şi ţie satele şi moşiile şi tot ce va avea, cu bună pace. Aşijderea şi slugile ei cîte au avut, le-au făcut cărţi de milă ca să slujească acei case pînă vor fi.

Iar cînd au fost cursul anilor 7197, mesiţa iunie 20 de zile, fiind oastea nemţească la Belgradul sîrbesc, iar sultan Suliman s-au rădicat cu toată puteria lui cea turcească de au mers asupra némţilor pînă la Sofia şi acolo s-au tăbărît.

Atunce şi Costandin-vodă, din porunca împărătească, purces-au cu toate oştile lui de au mers pînă la Ruşavă şi acolo s-au tăbărît, poruncindu-i turcul să dreagă cetatea de la Cladova şi de la Ruşavă. Fiind acolo, venit-au la dînsul şi Tuchili groful de l-au ospătat, şi l-au dăruit, şi iar s-au învîrtejit înapoi de s-au dus la

tabăra turcească, unde era toţi adunaţi. Iar cînd au fost la august 4 zile, făcut-au război mare de turci şi de nemţi la apa Nişului, şi cu vrérea lui Dumnezeu fost-au biruinţa nemţilor, iar turcii s-au întors înapoi cu mare ruşine. Atunce au luat nemţii cetatea ce-i zic Nişul, şi iar atunce au mers nemţii cătră Dunăre la cetatea Diiului, de s-au bătut cu turcii şi au luat cetatea Diiului. Deci fiind cap un domn ce i-au zis prinţepul, după ce au aşezat oştile la cetatea de la Nişi şi de la Diiu, s-au învîrtejit înapoi cu toate oştile lui de au venit pînă la Cladova, scriind cărţi la Costandin-vodă de frăţie şi de prieteşug. Costandin-vodă încă le-au priimit şi i-au trimis daruri şi mulţemită. Şi au pornit de la Cerneţi să vie iar la scaunul lui. Ajungînd la Olt, la casele lui din Brâncoveni, sosi-i véste cum au întrat prinţipul cu oştile lui aicea în ţară. Atunce Costandin-vodă multă obidă şi inimă rea avu pentru înşelăciunea ce i-au făcut nemţii, şi îndată trimise nişte boiari cu cărţi de au ieşit înaintea nemţilor, scriind la acel prinţip ghenerales cu mare rugăciune, făgăduindu-i dar mare, ca să facă bine să nu vie pentr-această ţară că iaşte săracă şi prădată de turci şi de tătari. Iar el nimic n-au băgat în seamă, ci au venit prin mijlocul ţării de au făcut mare pradă, şi au călcat mănăstirile, şi au stricat bisericile pînă au sosit la Rucăr. Acolo s-au întîmpinat cu alt ghenerales ce i-au zis Aizer, cu multe oşti nemţeşti, împreună cu Costandin aga Bălăceanul, trecînd prinţipul în Ardeal, iar Aizer cu acel Bălăcean au trecut în ţară.

Atunce şi Costandin-vodă sosind la scaunul lui în Bucureşti, prinzînd de veste că au întrat acei nemţi în ţară şi pînă la Tîrgovişte au sosit, numaidecît au ieşit din scaunul lui împreună cu doamna, şi cu părintele mitropolitul chir Theodosie, şi cu toţi boiarii şi cu toată curtea lui, de au mers în jos, cătră Podul Pitariului, tăbărîndu-se în lunca Plătăreştilor, lăsind la scaun ispravnici pre Cărstea marele vistier Popescul, poruncindu-i ca după ce vor veni nemţii în Bucureşti, să le dea zaharea cît le va trebui.

Decii Aizer ghenerales ul, înţelegînd de aceasta, numaidecît trimise carte la Costandin-vodă, poftindu-l să vie la scaunu-şi, să fie cu dînşii împreună, iar despre turc să se hainească.

Atunce Costandin-vodă, înţelegînd de aceasta, numaidecît au chemat pre părintele vlădica Theodosie, şi pre toţi boiarii marii şi mici, făcînd mare sfat ce vor face de aceasta, mai vărtos arătînd o seamă de boieri ca să se lépede Costandin-vodă de turci şi să fie cu némţii, iar el cu altă seamă de boiari, mai vărtos Costandin Cantacuzino, ce-au fost mare stolnic, şi Mihai Cantacuzino, marele spătar, socotiră că nu iaste acest sfat bun, căci de vor face una ca aceasta, tătarăi sînt aproape şi numaidecît vor veni cu putére mare de vor robi ţara şi o vor prăda, şi de către némţi nu vor avea nici un folos. Ci numaidecît s-au sculat de acolo de au mers la sat la Ruşi, unde sînt heleşteiele domneşti.

Atunce au venit şi Aizer la Drăgăneşti, poftind pre Costandin-vodă de au venit de la Ruşi de s-au împreunat amîndoi acolo la Drăgăneşti, arătînd acel ghenerales mare liubov cătră Costandin-vodă, rugîndu-l, cu toată credinţa, ca să-l înveţe ce va face. Şi au spus adevărul că această venire a lui cu oştile o au făcut pre minciunile acelui Bălăcean, că el s-au lăudat cum după ce va veni aicea în ţară, să va închina la dînsul toată boierimea, şi toată ţara, iar n-au fost aşa.

Deci Costandin-vodă încă i-au spus tot adevărul, cum că tătarăi vor să vie în ţară la dînşii, şi făcîndu-i mare cinste, l-au ospătat şi s-au întors iar la Bucureşti cu mare frică. Iar tătarăi înţelegînd de venirea némţilor, numaidecît s-au sculat sultanul cu tatarăi şi au trimis nainte soli la Costandin-vodă, spuindu-i că sînt viitori aicea în ţară asupra némţilor.

Deci Costandin-vodă, înţelegînd de aceasta, foarte rău s-au întristat, mai vărtos pentru săraca de ţară şi numaidecît s-au rădicat de acolo de s-au dus la Buzău. Şi de acolo au trimis pre doamnă-sa şi cu toate jupănesele la mănăstire la Brad, iar el cu puţinei oameni au încălecat de au ieşit înaintea sultanului, închinîndu-se lui cu mare plecăciune şi cu mult dar.

Atunce au văzut sultanul că nu iaste Costandin-vodă hain, ci iaste slugă dreaptă împăratului, făgăduindu-se că nu vor robi ţara, numai ci merg asupra nemţilor, care sînt vrăjmaşi lor.

Şi de acolo Costandin-vodă numaidecît s-au învîrtejit de au venit iar la Buzău, de au fost în zioa sfintei blagoiavleniei şi de acolo, cu porunca sultanului s-au scu-

lat de au venit iar la scaunul lui la București, cu toată boierimea și cu toată curtea lui. Iar Aizer, înțelegînd de venirea tătarălor, de mare groază au dat dosul, fugind pînă în Tîrgoviște de n-au mai descălecat, la ghenarie 2 zile, 7198.

NICOLAE COSTIN

LETOPISEȚUL ȚĂRII MOLDOVEI (1709—1711)*

[...] Aicea n-am putut lăsa cuvîntul și pentru rîndul muntenilor. Măcar că au fost amestecat și Costantin Băsărabă vodă la socoteala moscalilor, pe cum s-au pomenit mai sus, iară încă-ș negraba și chivernisala cea bună trece primejdie cea rea, pe cum s-au vădzut și aicea. Căci Costantin Băsărabă vodă nice cum din poronca veziriului nu s-au abătut în lături, ce și salahori și cară de cară de oaste și de altele au dat; iară singur să afla spre Tîrgoviște, așteptînd la ce de apoi cum va eși lucrul dacă să vor lovi oștile față de cine va hi biruitor. Iară nu ca Dumitrașco vodă Cantemir, dintăiaș dată a să numi domn vecinic cu feciorii săi și a număra conacele cu moscalii, cîte sintu pănă la Dunărea la pod; și de Bugiacul cu tătarîi nu-ș aducea aminte (ce, cum dzice prorocul David la psalomul 20: „cugetară sfaturi, carile nu le putură scoate la cap"). Iară Băsărabă vodă, numai ce pîndiia la ce să va alege lucrul; iară îndată ce simți că s-au lovit oștile și s-au împăcat, într-acela ceas și trimisă de sîrgu 8 boeri la poarta veziriului de să aflară cu daruri, așijderea și la hanul, și-ș îndreptă lucrul despre toate părțile și nu i-au căzdut țara la robie; macar c-au fost Toma Cantacuzino spatariul din partea lui trimis la moscali și au mărsu și la Brăila, pe cum s-au pomenit mai sus. Iară pe urmă au mutat vina asupra Tomei spatarul, cu

* Din Nicolae Costin, *Opere*, vol. I: *Letopisețul Țării Moldovei de la zidirea lumii pînă la 1601 și de la 1709 la 1711*, ediție de Const. A. Stoide și I. Lăzărescu, cu o prefață de G. Ivănescu, Iași, Editura Junimea, 1976, p. 343—344.

mare meşterşuguită pricină, cum, s-au sculat ca un vicleanu fără ştire domnii şi s-au dus la moscali de au venit cu dînşii şi la Brăila ; şi aşea Costantin vodă ş-au îndreptat lucrul despre turci.

Iară Toma spatarul, după ce au eşit den Brăila luasă cale spre Ţara Rumânească pentru îndreptăciune casăi lui ; ce, socotind că va cădea în cursă, ş-au luat cale spre Ţara Ungurească, unde, de acolo s-au tras iară la moscali, şi l-au miluit cu diregătorie, graf gheneral. Iară şi Băsărabă vodă au cheltuitu pre urmă cîteva sute pungi de bani cu brăilenii turcii, pănă s-au mîntuit de gîlceava lor. [...]

ISTORIA OȘTIREI CE S-AU FĂCUT ASUPRA MOREII LA ANUL 7223 (1715)*

[...] Și mai avînd turcii încă doă eghealuri de-i zăticniia a nu le da îndămînă să oștească nici spre o parte, adecă pe Osman Oglu Gipta pașasă, ce se hotărește cu Țara Agemului, și pe Constandin Basarab B. B. domnul din Țara Românească, de la care avea mare temere Împărăția, găsiră turcii dintr-a lui Dumnezeu parahorisis metodon, că să prinză și pe aceste doă egheluri, și trimețind întîiu la Gipta, făcut-au meșteșug de au adus capul lui Osman Oglu în săptămîna de miezul Păresii ; după aceea au trimes și la Constandin vodă pe Mustafa-agasi și pe Imbrohorul cel mare al împăratului, carele după aceea și Richiab caimacam au stătut, și sosind la București în mercurea cea mare de lîngă Paști, au prins și pe Constandin vodă și, ducîndu-l la Împărăție, l-au închis în Edecula, cu doamna, cu copiii și cu ginerii săi, și rădicîndu-i de acolo i-au dus la bostangii, la Ferun. Și dîndu-le caznă ca să-și spue avuția, după ce au spus tot și au luat pe samă miriei, cînd au fost în zioa de Sîntă Măria Mare, la un ceas de zi pogorîndu-se împăratul jos la mare, la Pașa-kioșkiu, au poroncit de i-au adus înainte pe Constandin vodă și pe patru cuconi ai lui, pe Constandin, pe Ștefan, pe Răducanul și pe Mateiu, și împreună cu dînșii și pe Enachi Văcărescul, ce era vel cluc[er] ; ear pe doamna cu fiică-sa Balașa, pe noră-sa Aniță, cu Dinicul copilul ei, cu ginerii și cu capichihaelile i-au lăsat înlăuntru. Deci după ce i-au scos, întîi au tăiat

* După versiunea publicată de Mihail Kogălniceanu în *Arhiva Românească*, vol. II, Iași, 1845, p. 3—5.

pe Constandin beizade, apoi pe Ştefan, apoi pe Răducan, pe Mateiu, pe Văcărescul, apoi şi pe Constandin vodă, şi rădicîndu-i de acolo împăratul i-au suit la poarta cea mare ce se chiamă Babihutai despre sfînta Sofie, de i-au lepădat în ţărînă, unde alerga noroade mari şi mici de-i vedea, şi acolo pîn la ameazăzi stînd, poroncit-au Hasan-paşii de i-au rădicat şi i-au aruncat în marea. [...].

AXINTE URICARUL

A DOUA DOMNIE A LUI NICOLAE MAVROCORDAT ÎN MOLDOVA (1711—1716)*

[...] Trimis-au împăratul turcesc, sultan Ahmet, pe un capegi-baş la Băsărab vodă, domnul de Ţeara Românească, să-l mazilească ; carele, sosindu martie 23 în Bucureşti, au mers în curte a doua zi, miercuri, care era săptămîna cea mare a postului celui mare ; şi strîngîndu pe toţi boierii, le-au arătat porunca împărătească, ce scriea de maziliea lui Constantin Băsărab vodă, puindu-i pricină că au trimis de au luat Brăila moscalii şi altele, şi poroncea ţării ca să-l dea cu toată casa lui şi cu toată averea lui să-l ducă la Împărăţie ; eară a doua zi au sosit şi imbrohorul cel mare al împăratului ; şi strîngîndu-se la dînsul toată boierimea ţării, au pus domn pe Ştefan Cantacuzino, carele era spatar mare. Eară pe Constantin Băsărab vodă l-au pornit la Ţarigrad cu doamna şi cuconii lui, şi cu toţi ginerii lui, şi cu toată averea ; şi imbrohorul au rămas în Bucureşti ca să cerce să-i afle toată averea ce mai rămăsese şi să-i vîndă toate bucatele şi să ducă banii la Împărăţie, precum s-au şi făcut. Eară pe Băsărab vodă, ducîndu-l la Ţarigrad capigi-başa carele îl mazilise, l-au băgat în Edicule cu toată casa lui ; eară averea lui au luat-o la Împărăţie ; şi după ce au trecut cîtăva vreme, au trimis de l-au scos de la Edicule şi l-au dus la închisoarea lui bostangi-başa, şi l-au ţinut şi acolo cîtva, îngrozindu-l totdeauna că-i vor da munci, ca să-şi spue averea ; şi încă, spun, să-l fie şi muncit.

* După textul publicat în *Cronicele României sau Letopiseţele Moldaviei şi Valahiei*, ediţie de Mihail Kogălniceanu, ed. a II-a, vol. II, Bucureşti, 1872, p. 162—163.

Eară avgust 15, în ziua praznicului Adormirei Preacistei, l-au scos de la închisoare, pe dînsul şi pe patru fii ai lui : Constantin, carele îşi luase soţie de aice de ţeară, o fată a lui Ion Balş vel-ban ; Ştefan, carele ţinuse pe fata lui Ilie Cantacuzino vistiernicul, iar de la Moldova, şi murise mai înainte ; Radul, carele era logodit cu o cucoană a lui Antiohie vodă şi i se gătia atunce nunta, şi Matei, acel mai mic, deară şi acela era voinic ; şi întîi au tăiat pe toate beizadelele aceste înaintea ochilor lui, începînd de la cel mai mare, şi pe rînd pînă la cel mai mic ; apoi au tăiat pe un boier ce-l chiema Enachi Văcărescul vel paharnic ; pe urmă au tăiat şi pe bătrînul Băsărab Vodă. Care veste venind la Nicolai vodă [Mavrocordat — *n. ed.]*, mult i-au părut rău şi foarte s-au întristat ; eară ginerii lui, cu doamna, şi cîţiva boieri au rămas tot la poprealâ. Acest săvîrşit au luat acel vestit domn Băsărab vodă, carele au domnit 27 ani cu multă fericire şi au făcut Ţeara Muntenească ştiută şi vestită în multe părţi a lumei ; şi nu este de mirat, că toate ale lumii sunt deşerte, şi bogăţiile şi slavă ; şi înţelepţi şi fericiţi sunt acia ce le socotesc ca cum ar fi fum seau umbră şi îşi întăresc nădejdea la singur Dumnezeu, precum zice prorocul David : „Mie însă a mă lipi de Dumnezeu este bine, a pune pre Domnul nădejdea mea". [...]

LETOPISEȚUL ȚĂRII MOLDOVEI DE LA ISTRATIE DABIJA PÎNĂ LA DOMNIA A DOUA A LUI ANTIOH CANTEMIR (1661—1705) *

Pre acele vremi era vizir Rami, carele au fost reiz-efendi. Acesta toate faptele muntenilor le lua aminte pînă a nu fi vizir și zicea că muntenii cu faptele lor au stricat Țara Moldovii, schimbînd domniile cu faptele lor și cum vor ei. Iară de-i va da Dumnezeu să fie el vizir, va face pre domnul muntenesc (Constantin Brâncoveanu — *n. ed.)* să tocmească el Țara Moldovii, să o umple de oameni și nimica de la dînșii să nu ia, ci toate cheltuelele Porții și birul să dea el de la dînsul. Și, cît au stătut vizir, îndată au chemat pre domnul muntenesc la Poartă, ca să-l mazîlească din scaun, că se temea că nu-l vor putea prinde la mînă. Deci, fiind în multe prepusuri la împărăție o domnie îndelungată ca aceea, nu vrea să meargă la Poartă. Iară unchii săi, Cantacozinești, sfetnicii lui, nu l-au lăsat să ia într-altă parte, ce l-au îmbărbătat, numai să meargă la Poartă, că apoi, nemergînd el, va aduce perire țării și boerilor. Și așa cu mare grijă au purces la Odriiu și, mergînd încet, și-au tocmit lucrul cu bani pînă a sosi, ca un domn bogat ce era, cît nici vizirul n-au avut ce-i face, ci încă l-au grăit de bine către împăratul, că încotro se întorcea vizirul, toți de bine îl grăia.

Iară dacă au sosit la Odriiu, au întrebat împăratul pre vizirul, de ce au adus acolo pre domnul muntenesc, iară vizirul au zis că: l-am adus că este om înțelept și cu sfat și avut, că la această vreme ne trebuește și

* După textul editat, sub acest titlu, de C. Giurescu, București, 1913, p. 94—95.

sfat și bani. Împăratul au zis : să nu-l zăbovești dar pre aicea, ci să-l îmbraci cu caftan și să se întoarcă, să nu stea țara fără domn.

Vizirul, dacă au auzit așa, l-au chemat la adunare și, între altele ce au avut a-i zice, l-au întrebat de Țara Moldovii, pentru ce s-au stricat și s-au pustiit, ori de schimbările domnilor, ori de oști că au călcat-o. Iară el, vrînd să mazîlească pre ginere-său, au zis că au stricat-o domnul carele acum îi în Moldova. Vizirul au zis : dar putea-vei tu să porți grija și acei țări, să-ți fie pe seamă, să o tocmești să fie plină de oameni. Iar el, dacă au auzit așa, foarte îi era cu voie să fie domn a doo țări, că pentru aceia aducea oști streine prin țara noastră și schimba domnii dintr-însa, să o strice și să rămîie pustie. Deci la această întrebare n-au cutezat a da răspuns vizirului pînă nu va lua răspunsul de la unchii săi, ci s-au rugat să-l aștepte cinci zile să socotească, și-i va da răspunsul.

Și îndată au repezit de olac în București la unchiul său Costandin stolnicul, cum îl va sfătui la acel lucru. Iară el au scris să mulțămească lui Dumnezeu că n-au fost în voia dușmanilor, ci să-și păzească grija țării sale, iar mai mult să nu-l știe că se amestecă, că, neascultînd, bine știe că cînd vei încăleca tu din Odriiu, eu voi înhăma în căruță și voi trece în Ardeal, și cînd vei fi în București, eu voi fi în Odriiu, și ce vei vedea, să nu te sperii.

Costandin Brâncoveanul Vodă a cincea zi, avînd acel răspuns de la unchiul său, au mers la vizirul și au zis că nu va putea purta grija unii țări de margine ca aceea, numai să puie alt domn și să mazîlească pre acela. Deci, fiind boerii pribegi acolo, au pomenit la vizirul de Mihai Racoviță spătar. Și, viind Brâncoveanul din Odriiu, n-au zăbovit și i-au venit mazîlie lui Costandin Duca Vodă.

ION NECULCE

LETOPISEȚUL ȚĂRII MOLDOVEI *

[...] Rădicat-au fraţii lui Şerban-vodă, Costantin stolnicul şi cu Mihai spătarul, domnu atuncea pe un nepot a lor dé soră, anumé Costantin Brâncovanul Băsărab, în locul lui Şerban-vodă. Avea Şerban-vodă ficior maré, şi n-au vrut fraţii lui Şerban-vodă să puie pe dînsul, căcé nu trăia biné cu doamna.

După ce s-au aşédzat Brâncovanul în scaun în Bucureşştii, gîlceava şi zavistie cu Cupăreştii tot au rămas şi la Brâncovanul, cum era şi la Şerban-vodă, de să tot pîrîia unii pe l-alţii la Poartă, de să tot făcea cheltuială amînduror ţărilor.

Început-au Brâncovanul a supăra pe doamna lui Şerban-vodă cu feluri de feluri ş-a-i lua bani dé pe unde era mistuiţii. Că fiindu-i nepot şi-n cinsté la dînsul, îl ştie. Decé aga Bălăceanul, ginerele lui Şerban-vodă, dac-au înţeles de acea supărare, n-au vrut să vie de la nemţii ş-au rămas acolo la Sîbiiu. Iar Iordachi spătarul, fratele lui Şerban-vodă, au vinit la Brâncovanul de la nemţii, de unde-lu trimisesă Şerban-vodă. Decé doamna lui Şerban-vodă căzdzus-în maré prepus, văzdzind c-au rămas ginere-său Bălăceanul la Sîbii. Şi puşesă trei steaguri de lefecii moldoveni, anumé Beşlaga şi Vicol şi Tatul, de-o păzîia pe dînsa şi pe feciorul iei, Gheorghie beizadea, la sat de Drăgăneşştii, să nu fugă la ginere-său la nemţi.

Iară după ce-au trécut un an a domniei Brâncovanului, coborîtu-s-au Bălăceanul cu oştii nemţeşşti şi

* Din Ion Neculce, *Opere. Letopiseţul Ţării Moldovei şi O samă de cuvinte*, ediţie critică şi studiu introductiv de Gabriel Ştrempel, Bucureşti, Editura Minerva, 1982, p. 322—328, 354—355, 363—364, 409—410, 430—432, 434—436, 455—457, 467, 646—649.

cu Hezăr ghenărarul de au vinit în tîrgu în Bucureşştii.

Dar ficiorul lui Şerban-vodă, cum au înţeles c-au trecut nemţii munteli în Ţara Munteniiască, dé vin la Bucureştii, într-o sară s-au îmbrăcat cu hainé proasté ş-au eşit printre straja de la Drăgănesştii ce-l păzîia şi s-au dus înainte oştii nemţesştii. Ş-au rămas numai doamna sîngură la Drăgănesştii în pază.

Brâncovanul, dac-au vădzut că s-apropie oştilé nemţesştii de Bucureşştii, au lăsat Bucureşştii şi s-au scoborît la sat la Ruşi, cu toată casa lui, şi boiari, şi curte, slujitori, ş-au şedzut acolo la Ruşi vro doo, trei, săptămîni. Iel şede în Ruşi şi nemţii în Bucureşştii, cale de opt, noo ceasuri unei di alţii. Şi-i purta de grijă Brâncovanul de zahara, de le da tot de-agiunsu dé ce li trebuia, şi pe de altă parte au făcut ştiré la Poartă şi la tătari să vie.

Trémăs-au atuncea ghenărar Heizăr pe un culonel cu vro sută de nemţii la Drăgănesştii, de au luat pe doamna lui Şerban-vodă de au dus-o în Bucureşştii. Cu voia Brâncovanului era, că Drăgănesştii de Ruşi nu era departe, calé de doo ceasuri.

După ce au rădicat pe doamna din Drăgănesştii, vinit-au numai sîngur ghenărar cu capul lui, cu vro sută dé oameni, de la Bucureşştii la Drăgănesştii. Şi s-au sculat şi Brâncovanul din Ruşi, de s-au dus la dînsul în Drăgănesşti de s-au înpreunat cu dînsul ; ş-au mîncat ş-au vorovit cincii, şesă ceasuri ce i-au trébuit. Şi aşea s-au întorsu ghenărarul iarăşi la obuzul lui în Bucureşştii, şi Brâncovanul s-au întorsu la obuzul lui la Ruşi. Ţara n-o lăsa să să bejănească. Pe cine-i prinde le tăia nasul, urecheli, de sta pe loc, ca să poarte de grijea zaharalei oştilor.

Atuncea toţi boiarii muntenesştii îndemna pe Brâncovanul să s-închiné la nemţii. Numai unchiu-său, stolnicul Costantin, n-au priimit acestu sfat şi nu l-au lăsat să s-închiné. Cînd va Dumnedzău, şi omul neméreşşté sfatul.

Atuncea fiindu domnie noo, şi viind oştii, şi neavînd cu ce să chivernişi în grabă, trébuind bani, au scos văcăret întîiaş datá un tult dé vită şi doi orţii de cal, de au rămas obiceiu pîn-astădzii. Şi dé acolo, de la munteni, pesté cîţiva ani, la domnie lui Costantin Ducăi-vodă, au sărit scînteia şi la noi în Moldova, de s-au aprinsu acestu pojar de obiceiu.

Dece în scurtă vréme au purces şi tătarîi a vini în Ţara Munteneiască. Brâncovanul îndată atuncea au dat ştiré ţărîi să să dea în laturi la munţii, ş-au triimis doamna la mănăstiré la Brad, la munte, şi el au purces în tîmpinarea soltanului la Buzău. Şi numai într-acea dzii să nu să fie tînpinat cu soltanul, era să prade ţara.

Iar nemţii, dac-au înţeles că vin tătari, s-au rădicat cu doamna lui Şerban-vodă şi cu toţii din Bucureşştii ş-au trecut munţii la Braşov. Şi tătarii cu Brâncovanul i-au gonit pîn-i-au trecut munţii, şi nemic nu le-u putut strîca. Iar pe ţară au strîcat-o rău tătarii, că numai căce n-au luat robii, iar altă, ce-au găsit, tot au luat. Că acolo sînt munţii golii, nu pot să s-ascundză oamenii şi dobitoacelii, şi era vréme şi de iarnă ; ce au rămas oamenii numai cu sufleteli.

Iar dé vară, după ce s-au făcut, trécut-au tătarîi doo, trei rînduri pen Ţara Munteniască. Şi la mărsu şi la întorsu tot pen Ţara Munteneiască trèce, de mergea la Beligrad, unde să bâte turcii cu nemţii, de făcea bogată stricăciuné Ţărîi Munteneşti.

În al doilea anu dé domnie Brâncovanului rînduit-au împărăţie turcească pe munteni şi pe moldovenii şi pe tătari şi pe un sarascher cu turcii, o samă, să ducă pe Turcul grof să-l puie craiu în Ţara Ungurească. Decé de aicea din Moldova au mărsu hatmanul Bogdan cu o samă dé moldovenii, şi un soltan cu tătari, şi Brâncovanul cu capul său. Şi, agiungînd la marginea Ţărîi Munteneştii unde să chiiamă Cîmpina, eşitu-le-u Heizăru ghenărar înainte şi cu aga Bălăceanul şi cu cîteva miei dé nemţîi. Ş-au dat războiu foarte tarè, de înbe părţilé, şi groaznic, cîteva ceasuri, şi pe urmă au spart pe nemţii. Ş-au purces nemţii în răsîpă. Şi atuncea au prinsu pe Heizăr ghenărarul la mîna-i lui Tuchil grof, şi Bălăceanul au perit în războiu ; dar au perit şi sarascherul turcescu, că l-au lovit un glonţu tocma în gură. Dzic că la acel războiu să fie fostu mai mult izbîndă despré parte cazacilor Brâncoveanului, carè le era cap căzacilor un moldovan, anumé Costîn, ficiorul Nenului.

După ce au aflat Brâncovanul pe Bălăceanul mort în războiu, trimisu-i-au capul la Bucureşti, de l-au pus într-un prepeleac în mijlocul ogrădzîi lui, de-au şedzut

vrun an cu capul în prepeleac. Şi au învăţat de i-au răsipit şi curţilé şi ograda, de au rămas numai jăriște.

După izbînda ce au făcut acolo, întrat-au Tuchil grof în Ţara Ungurească cu toate oştilé cé scriu mai sus. Ş-au început a strîca şi a ardé ş-a robii pe caré nu vrea să s-închiné lui. Şi aşea au înblat cîteva dzile, strîcînd pen Ţara Ungurească, pîn' ce s-au rădicat altă oaste nemţască, ş-au purces asupra lor. Decé hrof cu turcei şi cu tătarîi n-au cutedzat să stea împotrivă-lé ş-au fugit pesté munţii înapoi în Ţara Munténească. Iar Bogdan hatmanul, vrînd drèptu să iasă pe Oituz la Ţara Moldovei, eşitui-au ţărănimea, săcuii înainte la Oituz, strîmtori, de i-au dat războiu toată noáptea, de cu maré greu au scăpat de au eşit din mîna lor, că era să piiară cu toţii. Iar tătari s-au dus în Bugeg acasă, iar turcul grof cu oastea lui, cu ungurimea, au rămas în Ţara Munténească de au ernat ş-au şi vărat, şi multă strîcăciune făce ţărîi. Numai, pîn-a să rădica Tucul grof, de s-au dus în Ţara Turcească, foarte cu puţinte oaste, curuţii dé a lui, rămăsesă, că pusesă Brâncovanul oameni dé a lui; pe caré curuţi îl găsiia în laturi, pe tainâ îl şi ucide.

[...] Iară cînd fu de toamnă, într-acel anu a domniei lui [Constantin Duca — *n. ed.*] s-apucă de făcu nuntă şie. Şi trimisă Brâncovanul pe fiică-sa Marie cu oncusău stolnicul Costandin Cantacozono şi maică-sa, doamna Stanca, şi cu mulţii alţii boeri şi giupînească, rudenii din Ţara Munteniască, de vinir-în tîrgu în Iaşii. Şi le dede tuturor gazdé pen curţii boereşţii şi neguţitoreşţi, grijă de toate, să nu li lipsască nemic. Iar pe mireasă îi dede gazdă în casăli lui Vasîlachii vornicului Gavriliţă. Şi acolo fecea nunta mireasa, iar domnie în curţilé domneşţii. Şi boerimea a doo tărîi nuntiră 3 săptămîni cu mare pofăli şi podoabé şi cu feluri dé feluri de muzice şi de pelivănii, de miraré în tîrgu în Iaşi. Că era să facă nunta la Focşeni, ce fiind toamna, vréme de iarnă, au făcut-o la Iaşi. Şi-ncălecă singur domnul cu un miré, împodobit, şi cu surguci în cap şi cu maré alaiu, de-au mărsu la gazda miresăi de au luat-o. Şi după ce au luat-o de la gazdă, au mărsu la mănăstiré la Golîe. Şi acolo fiindu un patriarhu de de Ţarigrad mazîl, anumé Iacov, îi cununâ acolo, în Golîe. Şi dé acolo purcesă cu maré alaiu pen mijlocul tîrgului de sus şi pen tîrgul dé gios,

pîn' la curţilé domneşti. Pe aceia vréme şi eu, Ion Neculce vel-vornic, eram tînăr postelnic şi mergem cu alţii postelnici împréună, cu toegeli a mînă, pe gios, înainte domnului.

Şi dup-istovul nunţii, petrecu domnie pe boierii munteneşti pîn' la Valea Adîncă, cu mare cinste. Şi-ş luară dzua bună de-acolo.

[...] Fost-au prinsu doi nemţii, turcii, şi i-au fostu ţiind aproapi de cortul vizirului legaţii. Ş-au fostu spuind turcilor că Brâncovanul au făcut ştire nemţilor că întră turcii în Ţara Ungurească. Şi să teme pre rău Brâncovanul pentr-acie.

Déce buiuc-imbrihor, fiind prietin Brâncovanului, au dzis vizirului: „Pentru acesştii 2 ghiiaurii nemţii, ce stau legaţi acolea, să poroncesşti mărie-ta să-i taie să nu fugă la noapte să dea ştire nemţilor unde sîntem, ş-a fii mai rău". Déce viziriul îndată au poruncit dé i-au tăiat, şi s-au mai curăţit Brâncovanul dé grijă. Atunce au dzis imbrivorul lui Brâncovan-vodă: „Acmu să mă cunoştii că ţi-s prietin".

Brâncovanul mergea tot înainte înpăratului pe drum. Ş-au triimis de l-au întrebat cum de nu sîntu oameni pe cesta loc; iar Brâncovanul au dat samă că de cîndu înblă oştilé, au mutat oamenii mai în gios din şleh. Iară înpăratul i-au dzis: „Bine şi cu socotiial-ai făcut". Şi aşea mărgînd pîn' la Dunărea, cînd au şedzut înpăratul în şeică, să treacă Dunărea, atuncea i-au pus şi lui căftanul în spate, de s-au întorsu înapoi la Bucuresştii. Cîndu-i mila lui Dumnedzău, slujesşte şi minte omului, şi banii folosăscu; iar cîndu-i mînie de la Dumnedzău, nice minte nu slujesşte, nicé prietinii, nice banii, precum mai înainte la rîndul său să va arăta.

[...] Atuncea, după acéste după toate, s-au rădicat şi Dumitraşco beizadea din Iaşi cu doamnă-ş şi cu tot agîrlîcul său, şi s-au dus la Ţarigrad, să trăiască acolo. Iară Brâncoveanul-vodă, după ce au văzut că au mărsu Dumitraşco beizadea la Ţarigrad, s-au umplut de grije şi de fricâ că-l va pîrî, pentru că ştiia doamna lui, din Ţara Unguriască, toate tainele ce avea Brâncoveanul-vodă cu nemţii, a doa, pentru mulţi bani ce luasă Brâncoveanul-vodă a lui Şerban-vodă. Şi-i era aminte să nu-l smintiască şi din domniie, cu priiatinul său, cu Cerchez Mehmet-paşia, cu cuciuc-imbrihor, musaipul

împăratului. Că Dumitraşco beizadea ştiia bine rîndul Porţii şi avea cinste mare de la turci.

Ce Brâncoveanul-vodă să sfătui mult cu unchii lui, cu Costantin stolnicul şi cu spătariul Mihai, cum ari face să să poată mîntui de Cantimireşti, ca să nu vie la vreo primejdie cu Costantinu Duca-vodă, să cheltuiască să-l scoată la domnie. Nefindu-i ginere, îl urîsă. Şi dzicea că cîndu îi era ginere şi nu-l asculta, dar acmu, dacă va eşi la domnie, nici l-ari băga samă.

Şi sfătuiră şi trimisără pre unchiu-său, pre Mihai spatariul, la Poartă; şi umblă spatariul Mihai şi cercîndu şi giuruind mult veziriului, să maziliască pre Antiohii-vodă şi să pue domnu strein, pre carele au ales Brâncoveanul-vodă. Şi Brâncoveanul-vodă alesése pre un Toderaşco de la Gălaţi. Care acel Toderaşco au fost neguţitor; om era chipeş şi dé fire, dar mai rău şi mai spurcat, şi mai varvar, şi mai tiran nu era alt om pre acéli vremi în ţară. Că de ar fi fost acela domnu în Moldova, nici un boiariu pînă în doao, trii luni n-ar fi rămas viu în ţară.

Acel féliu de milă avea Brâncoveanul-vodă pe ţara noastră a Moldovii şi pe boiari. Ce Dumnezeu nu s-au îndurat; că au răspunsu veziriul spătariului Mihai că nu va mai înmulţi domnii, ce, de va mazili pre Antiohii-vodă, a pune pre Costantin Duca-vodă, iar pre alţii nu va punè.

[...] Brâncovanul chemă pe boiarii pribegii la sine, şi făcură sfat pe taină, să stea să lé facă domnu pe unul dintre dînşii, iar nu din Cantemiresştii. Şi să ferirà de Bogdan, fiind Cantemiresştilor cumnat, să nu ştie nemic de cel sfat.

Şi triimisă la Costantin Duca-vodă, Brâncovanul, ca-n chip de sol, pe un mitropolit a patriiarhului Dosoftei de Ierusalim, anume Hrisantos, carelé acel Hrisantos pe urmă au căđzut şi patriiarhu la Erusalim. Şi mărgîndu la Duca-vodă, ş-au dat solie ce au avut, iar pe taină, cu Iordachii Rusăt visternicul, au avut altă solie, de-i giură de la Brâncovanul pentru celi trécute pizmè vechi şi groazi şi pagube, ce au avut Iordachii, să fie ertate. Şi deci şi logodnă c-un ficior a lui Iordachi, anume Neculaiu, să ia pe o fată a Brâncovanului, şi de acum înainte să fiie fraţi, şi de Cantemiresştii să fie despărţit, şi lepădat de prieteşugul lor. Şi-l întreabă pe cinè va socotii, dintre boerii Moldovei

ce-s pribegii acolo, să cheltuiască Brâncovanul la Poartă, să-l puie domnu. Deci Iordachi, măcar că era om înţelept, iar fire îi era de grec lacom la cinsté ; nu socotii nice la Dumnedzău, nice ruşiné de oameni, nice la osîndă sau la ce va vinii pe urmă lucrul.

Şi-ndată făcu logodnă şi priimii să să lepede de Cantemiresştii. Pe Antiohi-vodă încă l-au rugat Brâncovanul să-i dea fata şi să să lepede de prieteşugul Cupăresştilor, şi n-au priimit ; iar el, cumu-i vini zamanul, îndată primii cu bucurie.

Ca să ştiţi, fraţilor, că nu numai Iordachii, ce toţi grecii, mai drepţii şi mai buné slugii nu-i alt neam în lume, pînă iasté stăpînul în cinsté şi-n puteri ; iar cît să slăbesşte sau să micşureadză cinste stăpînului, îndată să şi lasă şi aleargă la altul, carei vede că-i mai cu puteri. Pecum şi Iordachi, făcînd această grabă, mai pe urmă la multe primejdei de viiaţă şi de pagubă au vinit, caré să va arăta înainte, la rîndul lor.

Dzis-au Iordachi către acel mitropolit că iaste bun de domnie Mihalachi spătar, ficiorul lui Ion Răcoviţă vornicul, că iasté neiam de boer vechiu, moldovan şi iasté rudă şi Brâncovanului. Şi esşte şi bun că nu-i va ieşi Brâncovanului din cuvînt, la ce i-ar poroncii. Iară aceasta nu dzice Iordachi pentru altă, ce o dzice căci era Mihalachi de casa lui, rudă aproapi, şi va faci pecum i-a hii voia lui, şi va mînca ţara pecum au mîncat-o şi la Antiohi-vodă. Caré aşe i s-au şi tîmplat de au făcut, pecum au şi gîndit.

[...] Decé în scurtă vremé au şi căzdut vizir. Ce, cum au căzdut, îndată au şi chemat pe Brâncovanul la Poartă, ca să-l mazileascâ din scaon, că să teme turcii că nu-l vor putea prinde la mînă.

Deci fiind în multe prepusuri la împărăţiie o domnie îndelungată ca acie, nu vrea să margă la Poartă. Iară unchii lui, Cantacozonesştii, sfetnicii lui, nu l-au lăsat să ia într-altă parté, ce l-au înbărbătat numai să margă la Poartă, că apoi, nemărgînd el, va aduci perirea ţării şi boiarimei. Şi aşe, cu mare grijă, au purces la Udriiu şi, mărgînd încetu, pîn-a sosi în Udriiu, ş-au tocmit lucrul cu banii, ca un domnu bogat ce iera, cîtu nice vizirul n-au avut ce-i facé. Ce încă l-au grăit de binè către înpăratul ; că încotro să întorce, vizirul tot dé bine-l grăia.

Ce, dac-au sosît la Udriiu, l-au întrebat înpăratul pe vizirul de ce au adus acolo pe domnul muntenescu. Iar vizirul au dzis că l-au adus, că-i om înțelept, cu sfat și avut, că „la această vréme ne trebuiește sfat și bani". Înpăratul au dzis: „Să nu-l zăbovești aice, ce să-l înbraci cu căftan, să nu stea țara acie fără domnu".

Vizirul, dac-audzi așe, l-au chemat la adunare și și pentru alte ce au avut a-i dzice, l-au întrebat pentru Țara Moldovei, ce s-au strîcat și s-au pustiit: „Oari de schimbările domnilor, au de oștii ce au călcat?" Iar el, vrînd să mazîlească pre Costantin Duca-vodă, au dzis că o au strîcat-o domnul, carele iaste acum domnu într-însa.

Vizirul i-au dzis: „Dar pute-vei tu să porții de grije acei țării, să-ți fie pré samă, să o tocmești, să fie plină de oameni?" Iară el, dac-au audzit așe, foarte era cu voie să fie domnu la 2 țării, că pentru acie aduce oștii streine pen țara noastră și schimba domnii dintr-însa, să o strîci și să rămiie pustie.

Decé [de] la această întrebaré n-au putut da răspunsu vizirului pîn' nu va lua răspunsu de la unchei săi, ales de la Costantin Cantacozino stolnicul. Ce s-au rugat vizirului să-l aștepté pîn-în 5 dzilé, să să socoteiască, și atuncii îi va da răspunsu vizirului pentru acest lucru. Iar Costantin stolnicul i-au scris să mulțămască lui Dumnedzău că nu-i pe voia neprietinilor, și să-ș păzască treaba și grije țării salé. Iară mai mult să nu-l știe că s-amestecă, că apoi, de nu-l va asculta și va faci pesté voe lui, bine să știe că, cînd încăleca el din Iudrii, iar el va înhăma în căruță și va treci în Ardeal; și cînd va sosi el în Bucureștii, el va sosi în Udriiu. Și ce va vide, să nu să sparie.

Iară Brâncovanul, a cince dzii, luînd acestu răspunsu de la unchi-său, au mărsu la vizirul și i-au dat răspunsu că nu va putea purta grije a doo țării, ce sînt de marginé. „Ce să mazîlești mărie-ta pe cesta, să poroncești la țară să-ș aleagă iei pe ciné le va plăcea domnu. Și așea, alegîndu-l cu toții, așe vor nemerii om bun, și va tocmii țara. Că așea m-au ales și pe minè Țara Munteniiască, de m-am învoit cu boiarii ș-am tocmit țara".

[...] Atuncea triimisă Brâncovanul pe văru-său Ștefăniță păharnicul, ficiorul stolnicului Costantin Canta-

cozino, carelé acela au căḑzut şi domnu mai pe urma Brâncovanului, la Ţarigrad, de au stătut de au făcut paci lui Antiohi-vodă cu Brâncovanul, cu giurământ înainte patriiarhului, ca să nu să mai pîrască la Poartă unul pe celălalt, să se strîci ţărîli cu cheltuiala, şi-ncă să s-agiute unul pe alalt cu prieteşugul.

Şi pentru Mihai-vodă să nu se mai puie să-l scoată Brâncovanul la domnie. Şi lui Dumitraşco beizădea, fratele lui Antiohi-vodă, încă să-i dea Brâncovanul pe an cîte 10 pungii de bani pentru chevirnisala lui, ca să s-odihnească în Ţarigrad la casa lui cu paci şi să nu mai înble amestecînd pe Brâncovanul şi făcîndu-i cheltuială, ce încă să-i arete slujbă. Că să spăriiasă Brâncovanul că i-a smintii domnie, pentru multă cheltuiala şi paguba ce-i făce totdeuna.

Aşijderea au făcut pacé Brâncovanul şi cuscru-său, lui Iordachi Rusăt vornicul, ca să lujască lui Antiohi-vodă cu dreptate, ca maiinte şi să fie lepădat dispré Mihai-vodă, şi el şi toate rudeli lui, Cupăreşştii. Şi aşe au ţinut dé bine această paci, pecum ţin cînei vinerili.

[...] Iar la veletul 7214 [= 1706] făcut-au nuntă Brâncovanul c-un ficior a lui, anumé Dinul, în tîrgu în Bucureşşti, de au luat o fată de aice din ţară, de la noi din Moldova, a lui Ion Balşé vornicul, de au dus-o acolo la Bucureşştii, de au făcut nuntă, cu mulţi boiari rudenii de a iei. Au mărsu cu voia şi porunca lui Antiohi-vodă. Atunce m-au triimis şi pe mini, cu solie despré parte domniii, dé m-am tîmplat la acea nuntă, carè nu era nuntă domneiască, ci vom dzicé că era crăiască.

[...] Iară cînd au fost în al treile an a domniei lui Neculai-vodă [Mavrocordat — *n. ed.*], vleat 7222 [= 1714], mazilit-au turcii şi pre Brâncovanul-vodă, trimiţînd pe Buiuc imbrihorul de l-au prins cu mare meşteşug. Că l-au înşălat unchii lui, de au mers de la Tîrgovişte în Bucureşti, fiind agiunşi cu Mihai-vodă, de sta Mihai-vodă de-l pîrîe, gîndindu-să că va fi el domn.

Iar după ce l-au prins, au scos imbriorul ferman de la împărăţie, scriind la ţară de or priimi pre Mihai-vodă bine, iar de nu, să-ş rădice dintre dînşii pre cine ar vrea.

Deci unchii Brâncovanului, anumé Costantin stolnicul şi Mihai spatariul, dacă au vădzut că-i lasă Poarta în voia lor, s-au lăsat de prieteşugul lui Mihai-vodă şi ş-au rădicat domn dintre dînşii, pre Ştefan Cantacuzino spatariul, fiiul lui Costantin stolnic.

Iară pre Brâncovanul l-au dus la Poartă cu mare pază şi cu multă avére, scrisă tot de imbrihorul, şi l-au închis la Edicula cu mare grijă, şi pre dînsul, şi pre doamna-ş, şi pre cuconii săi, şi pre toate slugile lui. Că era acel Gin Ali-paşa vezir un păgîn rău preste samă de nu folosie nemărui darea.

Deci atuncea au început şi solii moschiceşti a-l pîrî, şi Ştefdul, şi de multe părţile, cum iaste mînie lui Dumnedzeu. Măcar că céle pomeniri multe şi cei priiateni harnici şi avére ce avea, sosindu-i atuncea ceasul, nemică nu i-au folosit. Precum dzice Scriptura: „Nu va folosi avére în dzioa urgiii".

Poate-fi şi osinda Moldovii, că-i tot schimba domnii adése, şi-l blăstăma toată ţara; au poate-fi şi a unchiusău, a casei lui Şărban-vodă, au doar şi a moscalilor chemaré şi apoi vicleşug. Că mult sînge creştinesc s-au vărsat şi de multe ori îl blăstăma împăratul Moscului şi dzicea: „Iuda-Brâncovanul m-au vîndut, de am răpus oaste şi am păţit aceasta".

Deci l-au scos şi au tăet capetele, întîi a patru cuconi ai săi, apoi şi a lui şi a cîţiva boiari, slugi ai lui.

Iar pre doamna şi pre alte slugi le-au ţinut încăş vro 2 ani la închisoaré şi apoi i-au slobodzit.

Atuncea, cîndu-i tăia feciorii, au fost dzicînd unul să-l turcească, să nu-l tae; dar tată-său l-au îmbărbătat tare, să nu-ş lase lége. Numai un copilaş, nepot de fiiu Brâncovanului, au scăpat, că l-au luat în saraiul împărătescu, ca să-l turcească; iar mai pre urmă l-au scos îma împăratului şi l-au dat la maica sa, caré mai pe urmă la istorie lui va arăta mai pre largu.

Precum să dzice „domn bogat şi fără sfat", adevăr că atuncea au fost fără sfat, dacă s-au mîniiat Dumnedzeu pre dînsul. Iar mai nainte, în 30 ani, tot cu sfat au fost; că ţinea Dumnedzeu şi-i era osinda. Iar acmu n-au vrut să-l mai rabde. Şi cînd l-au tăiat, au adus pre toţi solii de-l priviia. [...]

POSTFAȚĂ

Sigur că nu pe seama întîmplării (a unui șir de întîmplări coincidente) trebuie să punem alcătuirea — în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu, de la a cărui urcare pe tronul Țării Românești, la 28 octombrie 1688, se împlinesc anul acesta trei veacuri — a mai multor *cărți de istorie* națională. Se desăvîrșea în acel sfîrșit de secol un proces, îndelungat și complicat, ce parcursese etape limpede definite și marcase o primă încercare de sinteză așezată, verosimil, în vremea lui Matei Basarab, proces a cărui evoluție fusese condiționată de cîțiva factori cu funcții decisive în producerea acumulărilor spirituale. Diversificarea concludentă, atinsă în deceniile de după 1688, de *lucrarea istoriografică* în Țara Românească, profunzimea demersului la care se angajează autorii — fie că urmăreau o descriere de la „întemeiere", fie că se aplecau asupra începuturilor antice — vădesc o incontestabilă împlinire a conștiinței naționale și, pendinte de aceasta, a conștiinței devenirii istorice. Aproprierea acestei „stări" de superioară cristalizare (probată în *ideile* profesate de istoricii din Moldova și din Țara Românească), cu reflexe în acțiunea politică a indivizilor exponențiali — avem dovezi sigure în cazul lui Șerban Cantacuzino, predecesorul lui Brâncoveanu —, îndreptățea, pretindea chiar luminarea deplină, pe temeiuri științifice, a începuturilor celor mai vechi ale poporului și limbii, afirmarea adevărurilor esențiale ale genezei, vechimii, continuității și unității românilor.

Stolnicul Constantin Cantacuzino începuse a scrie *Istoria Țării Rumânești întru care să cuprinde numele ei cel dintîi și cine au fost lăcuitorii ei atunci și apoi cine o au mai descălecat și o au stăpînit pînă și în vremile de acum s-au tras și stă*, lucrare ce tintea (precum, puțin mai devreme, opera unui Miron Costin ori, nu mult după el, demersurile lui Dimitrie Cantemir) monumentalitatea, încă în anii cînd pe tronul țării se afla fratele său

Șerban, prin 1685—1686 pare-se, dar a continuat redactarea (ne izbutind să ajungă, pe fondul unei impresionante munci de documentare, decît pînă la migrația hunilor din secolul al IV-lea) și în vremea lui Brâncoveanu. Afirmarea marilor tradiții pe care le păstrau depozitele românești era, în acea epocă, un act necesar, întrucît tocmai în acest spațiu își aflau legitimarea intențiile de neatîrnare națională, nutrite întotdeauna de români și readuse în actualitate de Șerban Cantacuzino și de Constantin Brâncoveanu. După 1690 a fost elaborată *Istoria Țării Românești de cînd au descălecat pravoslavnicii creștini (Letopisețul Cantacuzinesc)*, carte de mari dimensiuni ce integra, în limba poporului (utilizînd, poate, acel corpus întocmit de cărturarii lui Matei Basarab sau realizînd abia acum adunarea și traducerea în românește), toate contribuțiile anterioare și încerca, nu fără o anume abilitate, ilustrarea intereselor unei familii boierești, Cantacuzinii, pe fondul marii curgeri a istoriei. Replica — *Cronica Bălenilor* (textul va călători prin vreme în cadrul unui „ansamblu" denumit *Istoriile domnilor Țării Românești)* — datorată unui erudit ce s-a simțit dator să recitească aproape toate izvoarele folosite de Anonimul Cantacuzinesc, va fi alcătuită tot în ultimul deceniu al secolului al XVII-lea. Să adăugăm *cronicile brâncovenești — Începătura istoriii vieții luminatului și preacreștinului domnului Țării Românești Io[an] Costandin Brâncoveanu Basarab voievod...*, scrisă de logofătul Radu Greceanu din porunca domnului, și *Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 pînă la martie 1717*, elaborată de un anonim „independent" [1] — și vom obține o imagine a lucrului cronicăresc (ce poate să fi fost și mai cuprinzătoare [2]) pentru a cărei calificare sintagma „înflorire remarcabilă" are o perfectă acoperire.

Se afla această preocupare — declanșată sub felurite impulsuri — într-o organică cooperare cu celelalte exerciții ale spiritului protejate de o atmosferă îndemnătoare spre fapta de cul-

[1] A treia cronică prezentă în această antologie, cea a lui Radu Popescu, deși redactată ceva mai tîrziu, este înregistrată în chip tradițional tot între „cronicile brâncovenești".

[2] Chiar dacă afirmația lui Anton Maria Del Chiaro a fost privită cu serioase rezerve (deși „redacții" precum cea întocmită, după 1724, pentru familia Bălăcenilor par a-i da dreptate): „...căci fiecare boier posedă cîte o cronică făcută după placul său, în care laudă sau ponegrește voievozii trecutului, după binele sau răul ce avusese familia boierului de la aceștia. Unii boieri pătrund pe fiii lor din copilărie de acest soi de istorii, astfel că conținutul ziselor cronici devine tradiție în familiile lor" (Anton Maria Del Chiaro Fiorentino, *Revoluțiile Valahiei* (după textul reeditat de N. Iorga), traducere de S. Cris-Cristian, cu o introducere de N. Iorga, Iași, 1929, p. 28).

tură, căci voievodul Constantin Brâncoveanu, spirit deschis către luminile europene, a introdus între instrumentele politicii sale un complex ce-şi va arăta incontestabila eficienţă — anume *actul de cultură* [1]. Cu cheltuieli poate la fel de mari ca acelea pretinse de insaţiabilii suzerani, Constantin Brâncoveanu a înfăptuit, într-o ţară căreia cu însemnate eforturi i-a asigurat un răgaz de relativă stabilitate şi de greu întreţinută linişte, un program cultural ambiţios ce a prilejuit o splendidă afirmare a puterilor creatoare ale românilor într-un cadru spiritual elocvent coincident cu matricele europene. În cercul de umanişti care îl consiliau pe voievod — ei înşişi un ins cu o rafinată pregătire (ştia latineşte şi greceşte) — s-au plămădit acele nobile iniţiative menite să asigure condiţiile absolut necesare propensiunii demersului edificator — în primul rînd şcoala şi tipografiile, căci *programul* pus în lucru în cadrul acestei veritabile „monarhii culturale" urmărea difuzarea cît mai largă (apelînd, firește, mai ales la posibilităţile literaturii religioase, insistent tălmăcită acum în limba poporului, fără a neglija însă cărţile laice) a unor valori de suflet noi, în stare să modeleze o mentalitate propice modificărilor structurale.

Academia Domnească, instituţie ce s-a bucurat de un sprijin generos şi constant din partea lui Brâncoveanu, cu profesorii ei de mare faimă (întîiului rector Sevastos Kyminitis din Trebizonda, discipol al lui Corydaleu, i-au urmat la conducerea şcolii cipriotul Markos Porphiropoulos şi un alt „trapezuntiu", Gheorghe Hypomenas, fost bursier „brâncovenesc" la Padova), a conferit Bucureştiului o poziţie privilegiată între centrele de învăţămînt căutate în această parte a Europei. Cu o programă de studii ce refuza dogmatismul constantinopolitan (supleţea o vădesc şi reorganizările întreprinse de stolnicul Constantin Cantacuzino, în 1694, şi de Hrisanth Notaras, în 1707) şi promova, în duhul neoaristotelismului de interpretare corydaleeană, umanităţile şi studiile clasice, Şcoala de rang universitar de la Sf. Sava (slujită de personalităţi precum Ioan Comnen, Mitrofan Grigoras, Gheorghe Maiota, Panait Sinopeus, Ioan Abramios, Bartolomeo Ferrati) i-a numărat printre absolvenţi pe fiii voievodului, pe Cantacuzinii Toma şi Ştefan (fiul stolnicului şi viitor domn), pe Barbu Greceanu şi pe alte vlăstare ale familiilor aristocratice, preparînd de asemenea tineri veniţi din Balcani, din atît de răspîndita lume

[1] Ştefan Ionescu, *Epoca brâncovenească*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1981, p. 122.

elenică ori chiar din Rusia [1]. Acestora li s-au alăturat cei care fuseseră trimiși de Brâncoveanu să-și desăvîrșească pregătirea în universitățile Italiei. Cei mai mulți dintre acești tineri cărturari se vor adăuga generației „vechi", între ai cărei reprezentanți se distingeau stolnicul Constantin Cantacuzino, savant prețuit în Europa, fratele acestuia Mihai, mare spătar și om de cultură cu largi deschideri, mitropolitul Theodosie Veștemeanu, Antim Ivireanul, frații Șerban și Radu Greceanu, Mitrofan, episcopul Buzăului, Radu Popescu, participînd la împlinirea unor idei generoase și dînd strălucire unei întregi epoci.

Innoirea spirituală nu a însemnat doar promovarea unei instrucții de factură europeană (căci acei fruntași ai neoelenismului cultural, amintiți mai sus, au transportat și profesat la București ideile articulate în sistemele Occidentului), ci și producerea și răspîndirea *cărții*, a cărții scrise (sau tălmăcite) și tipărite în limba română. Sporirea prestigiului românilor (o veritabilă politică de stat dusă de Brâncoveanu cu varii mijloace, între care și insistenta operă de ajutorare și de protejare în exterior, înlăuntrul Turcocrației și chiar dincolo de limitele ei) se bizuia în primul rînd pe ameliorarea stării de civilitate și de instrucție a unor pături cît mai cuprinzătoare ale propriului popor. Traducerea cărților de cult în românește — deliberat urmărită de un Theodosie ori de un Antim — avea (în termenii „codului ideologic" al acelei vremi) țeluri de luminare a maselor, după cum, iarăși, nu scăpa din vedere apărarea (națională și politică) a românilor din Transilvania, insistent asaltați de atacurile Romei. Hărnicia, talentul și dăruirea literaților umaniști din jurul lui Brâncoveanu au făcut ca de sub teascurile tiparnițelor de la București, Snagov, Rîmnicu-Vîlcea, Tîrgoviște și Buzău să iasă șaptezeci și patru de cărți (în română și în greacă; una singură a fost în slavonă): carte bisericească și religioasă, scrieri de polemică (dogmatică), dar și „cărți de învățătură", literatură de edificare, cărți populare și opere din tezaurul clasic.

Aceste cărți (care au circulat intens pe întreg spațiul românesc), ca și cele manuscrise, substanța lor cu merite ce aveau a se împlini în deceniile următoare, constituie pilonii de superbă rezistență ai nepieritoarei faime brâncovenești. „...Ai întemeiat

[1] V. Papacostea, *Doi bursieri ai lui Petru cel Mare la școlile din București*, în *Studii*, XIV, 1961, nr. 1, p. 115—121; a se vedea și Ion Ionașcu, *Activitatea de început a Academiei domnești de la Sf. Sava* (1699—1710), în *Analele Universității din București*, seria Științe sociale. Istorie, XIII, 1964, p. 138 și urm., precum și densa prezentare a acestei instituții la Ștefan Ionescu, *op. cit.*, p. 150—160.

și o bibliotecă vrednică de văzut, cu multă cheltuială, la mănăstirea cea frumoasă a Hurezului, zidită de tine, și ai umplut-o de cărți felurite și foarte de folos..." [1] — scria, pe la 1702, Ioan Comnea (cel ce va preda la Academia Domnească matematica, fizica, și medicina), elogiind nu numai dragostea domnului pentru „cetirea necontenită a cărților" și „înțelepciunea [sa] înnăscută", ci și înfăptuirea unui act cu profunde semnificații naționale: constituirea bibliotecii de la Hurez, pentru al cărei fond (închegat pe temeiul cărților voievodului, transferate aci) tipografiile domnești urmau a depune cîte un exemplar din toate lucrările publicate.

Imaginea și sensurile *complexului cultural și artistic brâncovenesc* (complete doar după înregistrarea — imposibil de întreprins aci — a acelor realizări ce căutau a se impune privirii [reținute cu deosebire de cronicari], a ctitoriilor și palatelor, cu scîpirile de geniu ale meșterilor constructori, arhitecți, sculptori și pictori — convocate de cercetătorii vremurilor moderne sub sintagma unui stil cu o deplin conturată personalitate —, cu programul limpede articulat pe care îl degajă și cu prelungirile „postbrâncovenești" ce le-au asigurat perenitatea) au stîrnit la cărturarii epocii o firească reacție, aflată într-o intimă legătură cu un anume tip al demersului cronicăresc. Este vorba de *scrierea panegiristică*, larg și variat — ca modalități de expresie — cultivată în acel timp de autori ce ar merita o altă poziție în „memoria" selectivă (și uneori nedreaptă) a istoriei literare, căci *textele encomiastice* (în proză ori în versuri), avîndu-l drept „subiect" pe Constantin Brâncoveanu (cel care — va scrie Axinte Uricarul — „a făcut Țeara Muntenească știută și vestită în multe părți a lumei"), reprezintă — în opinia noastră — un element important al eforturilor de deplină *europenizare* a manifestărilor spirituale românești.

Discursurile laice ori predicile care se rostesc în prezența voievodului vădesc indiscutabil asimilarea unei experiențe oratorice ce are foarte multe puncte comune cu teoretizările și opera practică a retorilor Barocului european. Se poate aprecia — fără teama de a greși — că „deceniile brâncovenești" au reprezentat, în literatura și cultura românească, o perioadă de maximă înflorire a *elocinței* profane și sacre, o perioadă în care prețuirea arătată celor elocvenți (dominantă, de pildă, între ideile mereu

[1] După Nicolae Iorga, *Manuscripte din biblioteci străine relative la istoria românilor*, memoriul I, București, 1898, p. 12.

reluate de Dimitrie Cantemir) se întemeia pe o profundă încredere arătată *logosului*. Profesorii de la Academia Domnească — precum deja amintitul Sevastos Kyminitis din Trebizonda, autor al unui *Cuvînt de laudă către Constantin Basarab-voievod* — scriu și rostesc *discursuri encomiastice*. Gheorghe Maiota, predicator al curții (funcție în care îl vom găsi mai tîrziu și pe cretanul Ioan Abramios) și „dascăl de greacă și latină al fiilor voievodului Constantin Brâncoveanu", pronunța un panegiric în cinstea lui Constantin cel Mare (Antim Ivireanul îl va tipări în 1697), în care, însă, printr-o simbolistică nu prea greu de descifrat, personajul glorificat era celălalt Constantin, cel stătător pe tronul Țării Românești. Sigur că vor fi alcătuit cuvîntări și ceilalți profesori greci de la Academie, între care aflăm figuri de marcă ale literelor și culturii neoelenice, precum Panaiot Sinopeus, Ioan Comnen, Gheorghe Trapezuntiul, Ioan Cariophil și alții. În 1701 ieșeau de sub tipar, tot în grecește, două broșuri cu panegirice compuse de Ștefan, fiul lui Constantin Brâncoveanu. Răducanu (Radu) Brâncoveanu a scris și el cuvîntări de o factură asemănătoare. Una dintre ele a fost imprimată în 1706 la Rîmnicu-Vîlcea de Mihail Ștefanovici. Și Antim Ivireanul scrie *encomii* ce ni-l arată a stăpîni în chip desăvîrșit știința retoricii și mijloacele producerii „ospățului de cuvinte" (sintagma îi aparține). Predoslovia *Gramaticii slavone* (Snagov, 1697) cuprinde un astfel de *elogiu* adresat voievodului. La fel *Cuvîntul către cititori* din *Viețile paralele* de Plutarch abundă în fraze encomiastice ce îi au ca destinatari pe fiii lui Brâncoveanu (Constantin, fiu al voievodului, era traducătorul cărții) și pe „prealuminatul domn", „fericit" că „între alte haruri dăruite de Dumnezeu, i-a hărăzit Dumnezeu preaînălțimii-sale și fii, carii pentru prea marea lor virtute prematură sînt rîvniți în lume și invidiați" [1].

Predosloviile cărților românești, și ele întinse panegirice, fac — urmînd o direcție inaugurată încă de literații epocii lui Matei Basarab — exerciții de virtuozitate în preajma vechiului topos al „elogiului suveranului". Semnificativ este însă faptul că encomioanele brâncovenești mizează — oglindind neîndoielnic mutațiile săvîrșite în mentalitatea ordonatoare — pe sublinierea meritelor atestate de „ctitoria culturală", vădit îndrumată a așeza la loc de frunte cartea și exercițiul intelectual. „Ce-i lipsește acestei țări ca să se mîndrească și să se fericească și să se declare peste tot pămîntul cea mai fericită și binecuvîntată decît oricare altă domnie și țară? — se întreba Sevastos Kyminitis în

[1] Antim Ivireanul, *Opere*, ediție de Gabriel Strempel, București, Editura Minerva, 1972, p. 409.

cuvîntarea amintită mai sus. Nu e alta decît împărătească şi cea mai de frunte şi cea mai înaltă între toate virtuţile şi pricinuitoarea oricărui bine printre oameni, adică înţelepciunea şi studiul şi învăţătura şi prea strălucitoarea lumină a cărţii, şi buna-cuviinţă şi împodobirea puterilor sufleteşti şi a tuturor celorlalte virtuţi morale" [1]. Strădaniile depuse pentru instituirea în pămîntul românesc a acestei „împărăteşti virtuţi", *componenta spirituală* a întreprinderilor acestui voievod (care nu pregetase — fiind logofăt mare şi numit de Şerban Cantacuzino drept ispravnic pentru tipărirea Bibliei româneşti — să procure celor ce definitivau textul *Lexiconului greco-latin* al lui Varinus Favorinus [Veneţia, 1522] şi *Biblia saera polyglota* [şase volume, Londra, 1653—1659]) [2], au fost selectate de panegiriştii români autori de predoslovii (între care îi găsim pe mitropolitul Theodosie Veştemeanu, pe fraţii Şerban şi Radu Greceanu) şi sublimate în argumente pentru teza *laptei bune* depusă spre *folosul de obşte*.

Acesta este contextul (incluzînd, firește, şi impresionanta producţie de *versuri encomiastice* — stihuri la stemă, epigrame la nume, gnome numerice — datorată cam aceloraşi autori) în care a fost redactat unul dintre cele mai însemnate panegirice consacrate lui Constantin Brâncoveanu — *predoslovia* scrisă de Radu Greceanu pentru cronica sa începută prin 1693. Ajuns cu „istoria" „pînă la al zecilea an den domnia" lui Brâncoveanu, cronicarul este oprit din lucru de voievodul care dorea — probabil — ca cele patruzeci şi trei de capitole elaborate pînă atunci să fie „publicate", prin copiere desigur. „Difuzarea" solicita un text preparator, o „introducere", căci lectorul trebuia pus în acord cu tensiunea faptelor pe care „personajul" principal le produsese. Apare astfel *predoslovia*, compunere închegată şi — dacă ne uităm la celelalte cărţi ale vremii — pe gustul unui public deprins *a citi* şi a se închipui *ascultînd* un *discurs* cu rezonanţe ample. Radu Greceanu utilizează mijloacele scrierii encomiastice pentru a propune cititorilor (şi, evident, viitorimii) un „model" voievodal, atent elaborat şi înzestrat cu o vădită capacitate de inducere, căci acest „construct" scriitoricesc, atins de aripa perfecţiunii, urma să dirijeze întreaga lectură. Elogiul insistă asupra celor mai importante elemente ale ctitoriei culturale brâncoveneşti — *tipăriturile*, *şcoala* şi *lăcaşul de cult* —, elemente ce fundau programul de construcţie spirituală conturat

[1] E. Hurmuzaki — A. Papadopoulos-Kerameus, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. XIII, Bucureşti, 1909, p. 227.
[2] Ştefan Ionescu, *op. cit.*, p. 138.

în acea epocă. Entuziasmul scriitorului (ca și al celorlalți confrați ai săi), care, după decenii de paupertate într-ale zidirii sufletești (anii lui Șerban Cantacuzino fiind trecuți — cu bună știință — cu vederea), exultă în fața exploziei de carte și admiră edificiile, pare ferit de obsecviozitate bizantină. Meritele voievodului ctitor — spre a cărui laudă Scriptura, scrierile anticilor și tradiția bizantină oferă, în devălmășie, citate — sînt luminate, prin așezarea sa lîngă ziditorii din vechime (întrucît lucrarea brâncovenească — distingea Theodosie Veștemeanu, mitropolitul Ungrovlahiei, în precuvîntarea *Mineielor* — pusă lîngă acele „piramide și chipuri spre nici un folos", își dezvăluie rosturile adînci), iar patronul de tălmăciri, pentru care aceeași Antichitate (tîrzie) furnizează un semnificativ „model" („și spre aceasta căutînd, că alt oarecare Ptolemeu, prea mulți și știuți tălmăcitori tălmăcind, spre înțelesul tuturor le-ai făcut"), este desprins din șirul amorf al predecesorilor obscuri. Oamenii de carte laici, adevărații făuritori ai faimei Brâncoveanului, izbutesc, firesc, să treacă dincolo de limitele hotărîte de „ideologia" dominantă atunci cînd descifrează și comunică sensurile adînci ale strădaniilor voievodului. Cărțile, traduse uneori cu trudă, erau principalele purtătoare ale demersului civilizatoriu, iar consecința lor benefică, șlefuirea individului prin învățătură, prin cultură — obligatorie în crezul umanist al cărturarului acelei epoci („căci, iarăși, zic, aceaia [învățătura — *n.n.*] lipsind, nici omul desăvîrșit om să poată numi, nici lumina de-ntunérec osebi, nici adevărul de neadevăr să poate cunoaște și judeca") —, soluție cu valoare de panaceu („Căci aceaia iaste tot greul, toată greșala și toată nevoia tuturor — a nu avea știința și cunoștința lucrului"), însemna supremul serviciu făcut colectivității.

În alcătuirea portretului celui asemănător „marelui Costandin" și „marelui Iustinian" Radu Greceanu declanșează rostogolirea covîrșitoarelor calități ale voievodului: „Căci măriia-ta ești cu daruri vrednice împodobit și ai îngrijit de această țară cu o așa adîncă pricepere și înaltă priveghere, cu atîta blîndețe și răbdare, pornită din sufletească dragoste ce îi porți, încît eu poci să dau chezășie că politia luminată și plină de bunătate a înălțimiitale este în adevărată asemănare cu înțelepciunea lui Democrite, care în învățăturile sale zice: «stăpînii noroadelor și povățuitorii lor trebuie să aibă în toți timpii îngrijirea către vrăjmașii țării, iar către supușii lor iubitori și blînzi»". Contextul este complicat apoi, căci *virtuțile* enumerate („adînca pricepere", „înalta priveghere", „blîndețea", „răbdarea", „sufleteasca dragoste" de țară) arată a avea multiple sorginți. *Portretul politic* va fi com-

pletat cu cel *moral* și *intelectual* („Aceste virtuți le ai pe toate mărita-ta pe deplin, căci ele izvorăsc din înțelepciunea și multa bunătate a înălțimei-tale"), plasticizat și el prin imagini cu valențe evocatoare, subliniat expresiv printr-o referire aluzivă la un „negativ" în stare să producă antiteza („nici nu însufli spaima supușilor măriei-tale ca alți stăpînitori" — insul avut în vedere nu poate fi altul decît Șerban Cantacuzino) și împodobit izbutit prin două sentențe culese de la Democrit și Aristotel: „Zice Democrit sus-pomenitul că domnul de care toți se teme, acela trebuie ca și el de toți să se teamă și se unește și Aristotel la aceste cuvinte zicînd că acela ce altor însuflă frică trebuie și el să se păzească de toți".

Mobilul demersului scriitoricesc îl constituie probarea preeminenței *faptei bune*, ca întruchipare a *virtuții*, asupra tuturor celorlalte satisfacții pe care individul și le poate procura (și solicita) de-a lungul ființării sale. Radu Greceanu, atent mereu la ierarhizările dictate de un *etic* precumpănitor (suporții săi sînt mai mereu „filosoful", „înțelepții"), disertează aristotelic pe „tema virtuții", pentru că doar această sublimare a valorilor morale (și *fapta cea bună*, concretizarea ei) este în stare să asigure — printr-o consacrare trainică — perenitatea numelui celui ce s-a făcut vrednic de ea: „Asemenea virtutea — zice panegiristul, sprijinindu-se de această dată pe Psalmist — lungește omului pămînteasca sa viață, dîndu-i pe ceia de veci care va veni".

Căutînd exemple în istorie, dar rămînînd la formulări generale, Greceanu părăsește repede izvoarele sacre și dă cîștig de cauză înțelepților Antichității, întrucît valoarea etică — greu de apropriat — caută un util transfer în planul valorilor morale, umanizante prin însești „mijloacele lor de exprimare": „Pentru aceea filozoful Dioghene la lumina zilei a aprins lumînarea prin tîrg, și dacă l-au întrebat a răspuns că el caută cu lumînarea oameni. Aceasta arată că omul fără ἀρετή nu este socotit om a fi. Și Platon filozoful a zis: «oricît aur și argint s-ar afla prin pămînt, cu prețul virtuței nu se potrivește»". Este lesne de văzut că toată această dovedire converge către acea teză construită de reprezentanții „umanismului civic" românesc de la sfîrșitul veacului al XVII-lea și începutul celui de-al XVIII-lea — *fapta cea bună* (prestații varii ca plasare) depusă spre *folosul de obște*.

Ne-am oprit ceva mai mult asupra acestei *predoslovii*, întrucît (scrisă fiind, cum știm, la o bună bucată de vreme după începerea cronicii) ea adună principalele *idei* și furnizează *explicațiile* de temelie pe care *istoricul* Radu Greceanu le-a inculcat operei sale de descriere și interpretare. Cărturar de ținută (tra-

ducător, editor plin de merite, eseist, versificator, cronicar), autorul celei mai întinse *cronici brâncovenești (Începătura istoriii vieții luminatului și preacreștinului domnului Țării Rumânești, Io[an] Costandin Brâncoveanu Basarab-voievod, dă cînd Dumnezeu cu domniia l-au încoronat, pentru vremile și întîmplările, ce în pământul acesta în zilele mării-sale s-au întîmplat*, text cu bogată descendență manuscrisă, redactat între anii 1693 și 1714 [1]) n-a fost (așa cum încearcă să ne convingă o opinie căreia tradiția i-a conferit o anumită inamovibilitate) doar înregistratorul obedient al unor fapte selectate de alții și al unor semnificații a căror subliniere ar fi aparținut de fapt patronului aflat mereu — veghetor — „în spatele" scribului. Textul său îngăduie cu prisosință izolarea unor trăsături care, recompuse într-un portret, trimit mai degrabă către un „scriitor" aplecat spre construirea unei „biografii". Radu Greceanu este „cronicar" doar într-un sens foarte apropiat accepțiunii actuale a cuvîntului — acela de *inscriptor* și *comentator* al unor evenimente pe care plasarea într-un timp anume, omenește mărginit, le separă de marea curgere. La el „istoria" se retrage în simburele ei esențial, redevine „eveniment", iar înlănțuirile acestor „evenimente", disecate cu minuție în căutarea unor rosturi ce îl privesc direct sau vin în atingere cu personajul principal, nu înseamnă „devenire". *Istoria domniei lui Constantin Brâncoveanu*, deși „parte a istoriei", se sustrage de fapt acesteia, devine ea însăși o „istorie", constituindu-se într-o „lume" definită prin cîteva caracteristici fundamentale. Această „lume" a lui Brâncoveanu, cu prieteni și dușmani (neobosiți), cu clipe de tihnă și momente de crîncenă încordare, cu „zidiri" — pe care cronicarul le înregistrează — dar și cu traversări ce bulversează o ordine mereu dorită, are o existență a ei, după cum dispune, la fel, de o cronologie proprie (să nu uităm că Greceanu notează „anii de domnie") și de o divinitate aflată mereu, protectoare, în preajma domnului, oferindu-i aceluia o protecție perpetuă contra unor inamici infatigabili.

Cronicar de curte, Radu Greceanu înregistrează sîrguincios evenimentele ce implicau persoana voievodului ori pe alții din

[1] Pentru perioada 1699—1707 Radu Greceanu va scrie și o a doua „redacție", revizuită, a unui șir de capitole, redacție ce nu pare a fi un fel de „istorie secretă" (alcătuită din porunca voievodului aflat deja în conflict cu Cantacuzinii), ci, mai degrabă, rezultatul revenirii asupra paginilor deja redactate, pe care și-o impune un autor poate nemulțumit de rezultatele „notației de jurnal". In *Varianta* — după cum cititorul se poate convinge — Radu Greceanu aproape că nu se ocupă (cu o singură excepție) cu „dezvăluirea" manevrelor ignobile ale Cantacuzinilor, deși dă amănunte legate de alte „uneltiri".

imediata apropiere a aceluia („preumblările" la vii, „nunțile", „tîrnosaniile"), descrie „ceremoniile" (numeroase) aulice, reconstituie „luptele". Are chiar, în ipostaza de „reporter de război", suficientă imaginație pentru a reface — probabil după relatările unor martori (căci autorul pare să se fi aflat pe cîmpul de bătaie doar la Zărnești) — secvențe memorabile, precum dezastrul rușilor în lupta de la Stănilești, unde descripția uzează de varii registre puse în slujba alcătuirii unei imagini complexe și convingătoare: „În cea mai după urmă însă, văzînd moscalii mulțimea turcilor și strîmtoarea locului unde ei era tăbărîți și flămînzia, atît a cailor, cît și a lor, și într-o parte le murea caii, într-altă parte slujitorimea, unde să făcuse și putoare foarte groaznică și nesuferită dă mortăciuni, care aceste nevoi toate moscalii văzînd..."

Sigur că amalgamarea (adesea incriminată de exegeți) nu poate fi exclusă dintre caracteristicile acestui text. Dar dincolo de vălmășagul de fapte, doar aparent nesubordonate selecției (în fapt, tot atîtea *informații* de care istoricii — între ei și J. Chr. Engel care, pentru a sa *Geschichte der Moldau und Walachey*, folosește o tălmăcire a cronicii lui Greceanu făcută, pe la 1727, de Johann Filstich din Brașov — se vor arăta interesați), coeziunea discursului transpare cu limpezime. Acest efort subtextual către „închegare", sprijinit necurmat de o „epicitate" inerentă „povestitului" cronicăresc, trebuie însă deslușit în condițiile proprii textului lui Radu Greceanu, o istorisire ținută „la zi", *compoziție memorialistică* în prima sa treime și *notație de jurnal* în rest. Preocupat — obsedat, am putea zice — de *edificarea elogiului*, pe care n-o putea desăvîrși decît prin dihotomia *construcției* (cu un unic „obiect" — voievodul încărcat de virtuți) — *discreditare* (adversarii ce seamănă obstrucții), cronicarul izbutește nu de puține ori alcătuirea unor *istorisiri autonome*, delimitate, firește, de așteptatele — pentru lectorul timpului — *intervale de repaus*, aproape vide sub raportul epicității și formalizate prin succesive reluări. Pretextele epice îi sînt furnizate, evident, de întîmplările — potrivnice — declanșate de oponenții ce-l asaltează, în succesiune, pe voievod. Acești adversari, care nu se îndeletnicesc decît cu plasarea unor obstacole în calea gloriosului personaj, par a-l inspira pe cronicar. Excitare firească, întrucît pe fondul unei existențe mereu periclitate de dispozițiile (fatale, vai!) ale nesățioșilor și capricioșilor suzerani (împotriva cărora Greceanu cîrtește necontenit, explodînd uneori în protestări vehemente: „O! neam varvar, nemilostivă și spurcată lege și lăcomie păgînească. Cum într-o nimică rugăciunile și jălbile supușilor le socotescu..." etc.),

mașinațiunile inamicilor plantează momente de tensiune din care povestirea are numai de cîștigat. În aceste secvențe autorul încetează a mai fi inscriptorul docil, scrie cu pasiune, cercetează împrejurările și emite judecăți, coboară în suflete și analizează porniri și atitudini, caută motivații, rostește diatribe, comentează, moralizează, blestemă — recreează, într-un cuvînt, o lume bîntuită de neliniște.

Insul cu lecturi stimabile, care se pricepe să elogieze adresîndu-se „înțelepților" Antichității ori dă definiția *loialității* citînd (în original) un „istornic grecescu", lasă, în secvențele de care vorbeam, locul scriitorului fericit să scormonească în biografiile „meșteșugarilor" și să descopere acolo stagii îndelungate în practicarea acțiunilor neoneste. Absența „blagorodniciei" este conspirată (cu adevărată plăcere de delator) într-o formulare menită să-l discrediteze pe Constantin Cantemir, care fusese întîi „herghelegiu" (oroare!), „apoi lefeciu, apoi și ceaus la steagul spătăresc aici în țară", ajungînd printr-o mare îngăduință („parahorisis") voievod al Moldovei („poate fi pentru păcatele creștinilor acelui pămînt" — își plasează candid Greceanu remarca încărcată de venin). La alții originea modestă se combină — agravant desigur — cu alogenia. Văduva lui Șerban Cantacuzino, prezență sîcîitoare, era „sîrbcă de fel de la Nicopol, fata Ghieții neguțătoriului de abale"; un lacșă, uneltitor cu simbrie, e și el „sîrb"; Ceachi Laslo, acolit al lui Bălăceanu Constantin, era „ungur de fel, om hiclean, înșălător și mare mincinos". Acestora le-am putea alătura pe „parveniți", între care paharnicul Staicu Merișanu, inamic inepuizabil, apoi Ghinea ceaușul — „marghiol, curvariu, becisnic, dă neam mojic și foarte om spurcat" sau Toderașcu, „brat David Ceaușul", „neam foarte ciocoiu, șcheau, varvar și plin de răotate". În cazul acestor atentatori (ce lucrau pe cont propriu ori se aflau în serviciul unor adversari periculoși, de calibrul lui Constantin Bălăceanu, fantastul hrănitor de „vînturi" și „nebunii", al Cantemireștilor, al austriecilor și al altora), Greceanu lasă obișnuita parcimonie de-o parte și nu osenește a-i vesteji, le denunță virulent faptele (aflate în vădită contradicție cu eticul profesat de el), anticipează pedepse, moralizează și comentează în spirit „edificator" abaterile (și sfîrșitul tragic al lui Constantin Bălăceanu — ginere al lui Șerban Cantacuzino țintind la un moment dat stăpînirea țării — ori pedepsirea cumplită a lui Staicu paharnicul îi oferă asemenea prilejuri). Căci demersurile acestor inepuizabili „agenți ai răului" se termină lamentabil în eșecuri valorificate drept *pilde* de istorie. „Ținta" lor, voievodul (pe care scriitorul nu-l ferește de unele momente de indecizie, asprime, insatisfacție sau abdicare de la promulgatele norme exem-

plare), beneficiar — în ansamblul compunerii — de o *biografie* credibilă, îi aruncă ireversibil într-un con de umbră, iar construcția encomiastică, teoretizată programatic (chiar dacă a posteriori cumva) în *predoslovie* și alcătuită apoi, capitol după capitol, în cronică, cîștigă astfel în veridicitate și capacitate de convingere.

Unul dintre primii cititori ai cronicii lui Radu Greceanu (cititor atent și la tezele ce fundamentau judecățile etice) a fost autorul *Istoriei Țării Românești de la octombrie 1688 pînă la martie 1717*, autor al cărui nume nu-l cunoaștem [1], dar care trebuie să se fi numărat printre cărturarii de bun nivel ce gravitau în jurul curții domnești. Știa să descîlcească rosturile afacerilor politice (dar nu trebuie să-l căutăm între boierii de prim-rang, fiindcă nu avea — verosimil — acces la sfaturile de taină) și era un spirit eminamente pozitiv, pentru care „zisa înțelepților" (opțiune ce nu trebuie trecută cu vederea) precumpănește în fața tradiționalelor texte confirmative. Eticul pe care el îl proclamă (și îl consolidează prin formulări memorabile scoase tot din surse antice: *„...laus in fine cadit* cum zice oarecare politic latin sau cum zice altul *finis coronat opus* adecă sfîrșitul cunună lucrul...") se sprijină pe teza atent elaborată de umaniștii vremii, între care și Radu Greceanu („că tot lucrul ce-l face omul într-ascuns de soțiile lui nu să chiiamă lucrul de folos obștii, ci mai vîrtos să chiiamă vicleșug"), și îi furnizează oportun temeiuri pentru „consacrările" ori „desființările" specifice demersului său. Scriitor subtil, Anonimul face ca principiul pe care îl manevrează să se suprapună fără dificultate peste judecățile ce țineau de un bun simț funciar (iată-l vestejind, de pildă, războaiele lipsite de motivație: „cînd sînt pentru răscumpărarea patriei, adecă a

[1] De-a lungul timpului au fost propuse, fără argumente concludente, mai multe identificări: Radu Popescu (I. G. Sbiera, *Mișcări culturale și literare la românii din stînga Dunării în răstimpul de la 1504 la 1714*, Cernăuți, 1897, p. 206—207; Nicolae Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*, ed. 2, vol. I, București, 1925, p. 143—153; Ion Roman, *Paternitatea „Istoriei Țării Românești de la 1689 încoace"*, în *Preocupări literare*, V, București, 1940, nr. 10, p. 608—613); cărturarul brașovean Teodor Corbea (Scarlat Struțeanu, *Doi umaniști ardeleni la curtea lui C. Brâncoveanu*, în *Ramuri*, XXXIII, 1941, nr. 1—2); spătarul Preda Pîrșcoveanu-Brâncoveanu (Elvira Sorohan, *Cronica anonimă despre Constantin Brâncoveanu. Contribuții cu privire la data scrierii și autorului ei*, în *Analele Universității Al. I. Cuza. Iași*, Seria Științe sociale, XII, 1966, nr. 1, p. 81—86); postelnicul Constantin Strîmbeanu (D. Velciu, *O ipoteză nouă cu privire la autorul „Cronicii anonime brâncovenești"*, în *Limbă și literatură*, 1985, nr. 3, p. 335—348). Chestiunea este încă neelucidată.

moşiei, [războaiele] sînt bune şi de toţi priimite, iară în deşărt a cheltui este ruşine şi în deşărt a vărsa sînge este păcat"), agravînd astfel culpa celor ce urmăreau doar „foloasele osebite" (adică personale). Autorul va dezavua, în consecinţă, iniţiativa lui Şerban Cantacuzino care căuta sprijin austriac (pretenţiile Cantacuzinului i se par „nesăbuite"), va taxa, la fel, drept „păreri nebuneşti" intenţia lui Constantin Bălăceanu, ginerele lui Şerban-vodă, de a domina viaţa politică din Ţara Românească sub protecţie nemţească, după cum nu va scăpa nici o ocazie să incrimineze acţiunile diverşilor atentatori la integritatea domniei Brâncoveanului (exponent al concretizărilor benefice), avîndu-i în primul rînd în vedere pe Cantacuzini. Inamic înverşunat al acestei familii (împărtăşind adică sentimentele nutrite faţă de aceia, după 1707, de însuşi Brâncoveanu), scriitorul va face din membrii puternicului clan, dirijat de stolnicul Constantin şi de spătarul Mihai, *odioşii* importanţi ai *Istoriei* sale. Mînaţi de o neostoită sete de putere, nemijlocit responsabili de atmosfera de „vorbe grele" şi „viclene", de uneltiri şi „mestecături", întreţinută prin „pîrile" ce circulă pe secrete trasee, Cantacuzinii — năzuind „să fie ei în veac stăpînitorii ţării noastre şi pămîntului nostru" — au atins incredibila performanţă de a produce cîpii după peceţile tuturor boierilor ţării pentru a sigila nişte „arzuri" — şi acelea calpe — „pîrînd pre domnul că este hain şi bogat, şi alte vorbe viclene de ale lor..."

Din rîndul acestor mari ingraţi, cărora le readuce în actualitate şi supranumele cîştigat cîndva de un străbun constantinopolitan (le spune *Şăităneşti*, adică cei ce se trăgeau din Andronic Cantacuzino-Şeitan-oglu, „feciorul dracului"), autorul îşi va alege „subiectul" pentru cel mai izbutit portret de *personaj detestabil*. În complexa caracterizare pe care i-o face lui Ştefan Cantacuzino, pionul pe care familia hotărîse să-l propulseze pe tronul Ţării Româneşti, verbul încărcat de patimă (destinat unui cititor ce agrea „impulsurile" verbale) se învecinează — în fraza amplă, cu cadenţe largi — cu afirmaţiile limpezi ori cu aluziile strecurate, totul consumîndu-se într-o denunţare aprigă şi convingătoare: „de vreme ce era om nestatornic în cuvinte şi în fapte, şi în jafuri fără cale şi fără dreptate, atît cît n-au rămas episcop, egumen călugăr, neguţătoriu, boieriu, mari şi mici, care să nu fie jăfuiţi şi prădaţi şi mai ales pe oamenii lui Costandin-vodă i-au stins, măcar că de omorît nu i-au omorît pă nimeni, pentru că nici vremea nu i-au dat îndemînă, fiind domnia lui şi scurtă, şi fără temei de la Poartă, iar le lua tot glumind şi rîzînd. Acea idiomă avea şi cu acea politie să politiia. Spre zi-

sele lui nu putea să razime cineva că cu ceasuri își schimba vorbele și faptele, iar de a lua și a jăfui gîndesc că nu va fi fost altul asemenea cu el în Țara Rumânească, doar nici într-alte țări. Sfaturi de la nimeni nu lua, ci numai el însuși să sfătuia la celea ce vrea să facă întru trebile țării, iar întru trebile Porții Turcești și ale altor părți cu tată-său Costandin stolnicul să sfătuia..."

Acest scriitor, mereu curios, mereu în căutare de știri senzaționale sau măcar depășind cumva tiparele comune, are — atunci cînd nu se încrîncenează contra inamicilor lui vodă — o inepuizabilă plăcere a relatării. Îl interesează cam tot ce se petrece pe continent, de la situațiile conflictuale ori înfruntările armate (mai ales cele în care erau amestecați turcii) și aranjamentele politico-diplomatice (pe care le transcrie în manieră personală: „Întru aceste vremi murind craiul de la Spaniea, mare vrajbă s-au făcut între franțezi și între nemți...") și pînă la acele amănunte ce mărturiseau echilibrul psihic precar al unui conducător de stat: „Zic că împăratul (Petru I al Rusiei — *n.n.*) este cam nebun, lipsit de minte și celea ce nu să cade a face, acelea face; cum îi vine în gînd, bine, rău, aceea face, omoară cu vină și fără vină". Secreta bucurie a colportării (cele mai multe informații par a-i fi parvenit pe căi „nescrise"), asociată adesea cu un rîs subțire, este departe de a reprezenta o jubilare gratuită. Amuzîndu-se de incompetența unui necizelat reprezentant al Porții otomane, trimis la niște tratative însemnate („Acest turc, cum s-au auzit, au fost om prost și neînvățat, că au zis și acei nemți, care era trimiși pentru pace, că atîta au fost turcul de mojic și neînvățat, cît toată ritorica lui Alexandru dragomanul [Mavrocordat — *n.n.*] nu putea astupa mojiciia turcului"), sau amendînd — sclipitor — lipsa de luciditate a trupelor rusești pornite să-i învingă pe turci (scriitorul „citează" ingenuu întrebarea acelora: „Departe e Țarigradul?"), Anonimul trimite spre încheieri mult mai grave, cu un pronunțat substrat politic.

Spirit baroc și condeier de real talent (este de departe cel mai dăruit *scriitor* între cronicarii munteni), Anonimul se delectează în a-și promova personajele — adesea angrenate în acțiuni încîlcite și periculoase — în postura de „eroi" ai unor compuneri eminamente dramatice. „Sceneta alegerii și instalării pe tron a lui Brâncoveanu", „Aventura lui Dumitrașcu Corbeanul" (pe tema „conspiratorului demascat"), „Complotul împotriva țarului Petru" (un scenariu alambicat, cu lovituri de teatru programate cu grijă, dar ratate stupefiant), „Dialogul Brâncoveanu — Constantin Știrbei" (mustrarea delapidatorului inco-

rigibil) și alte asemenea secvențe fac, toate dovada unei vădite capacități într-ale montării și dozării tensiunii. Dreptul la monolog în mai toate aceste „puneri în scenă" îi este rezervat lui Brâncoveanu (disciplinat, autorul nu acordă nici un fel de compensații potrivnicilor). Din amplul rechizitoriu pe care voievodul îl rostește la adresa lui Constantin Știrbei (Anonimul îl arătase pe ins a fi „cam lung la unghii", „de feliul Știrbeștilor") se conturează figura unui spirit funciarmente rău, delapidator prin vocație și recidivist, poltron, hrăpăreț și arogant. Lîngă această incontestabilă reușită literară trebuie așezată farsa tragică preparată (de același voievod) paharnicului Staicu Merișanu (uneltitor prodigios, capturat cu multă osteneală), în care atît „cuvîntarea de inaugurare" (paradă retorică pentru exprimarea falsei mirări și a satisfacției disimulate: „N-aș fi gîndit, Staico, să văz una ca aceasta, zău, n-aș fi gîndit în vieața mea. Cela ce într-atîta vreme, printr-atîtea locuri și cu atîtea feliuri de umblete astăzi să te văz așa dinaintea mea într-acestași chip, zău, n-aș fi gîndit..."), cît și replica, cutremurătoare în decizia ei, ce definitivează laconic un destin („Armaș, ia pă dumnealor de-i du în pușcărie, unde ș-au gătit, că noi avem altă treabă, să bem, astăzi"), ca să nu mai vorbim de grotescul și semnificativul „alai" („cu gîdea în loc de postelnic mare, cu toiag de beldie și pe armașul cel mare înainte însemnînd sfîrșitul lui în ce chip va să fie...") care îl transportase pe conspirator la curte, ating o elocință artistică indiscutabilă.

Anonimul autor al *Istoriei Țării Românești de la octombrie 1688 pînă la martie 1717* n-a fost, precum Radu Greceanu, „cronicar din poruncă". Nicăieri în text el nu dezvăluie subordonarea, de un anume tip, față de voievod. S-a numărat însă — dincolo de „independența" sugerată de unele dintre „încheierile" sale — printre cei ce-l prețuiau pe Brâncoveanu, împărtășindu-i simpatiile și antipatiile. În această cronică Brâncoveanu este așezat, favorabil, în plină lumină, dar nu idealizat (sau, oricum, nu idealizat excesiv). Nu atît compunerea unui panegiric pare a fi fost țelul scriitorului (căci „subiectul", avînd deprinderile acaparatoare ale clasei sale ori suportînd umiliri, nu este deloc despovărat de anumite trăsături ce nu pot fi înregistrate sub eticheta idealității), cît ilustrarea unei *teze*. Fixînd pentru obligatoria formulare rezumativă un moment ce coincidea cu apogeul domniei, Anonimul năzuiește să dovedească (cu cîteva distingeri trebuincioase: „Căci mulți au noroc în lume, dar nu în toate, că unii au noroc de cinste, iar nu de feciori, și de bogăție, și de stat frumos și de altele, alții au noroc de feciori, iar nu de

cinste, şi de bogăţie şi de altele, şi tot au şi lipsă de unile...") configurarea *stării de fericire* prin conjugarea darurilor fortunei cu eforturile celui ce beneficiază de ele: „...iar acest domn în toate au avut noroc, bogat, frumos la chip, la stat, vorba lui frumoasă, cu minte mare, rude multe, fii, feate din destul, gineri, nurori aşijderea, cinste mare şi în boieriea lui, şi în domniia lui, cît au domnit nici o lipsă nu va fi avut".

Cu totul altele au fost intenţiile şi mobilurile (chemate a contura perspectiva de interpretare) aşezate de Radu Popescu la temelia lucrării sale de istoriograf, căci el este cu siguranţă — cercetătorii sînt de acord în această privinţă — autorul *secvenţei brâncoveneşti* (ca şi al celor următoare, pînă la 1729) din corpusul de cronici cunoscut sub titlul *Istoriile domnilor Ţării Rumâneşti.*[1] Ins cultivat, cu lecturi de istorie temeinice, ştiutor al cîtorva limbi străine (că era „învăţat în limba letinească" ne asigură Anonimul Brâncovenesc, că ştia bine turceşte ne arată limpede textul cronicii), Radu Popescu nu avea de ce să nutrească simpatii deosebite faţă de Constantin Brâncoveanu ori faţă de Cantacuzinii care l-au sprijinit o vreme pe voievod. Era fiul vistiernicului Hrizea din Popeşti, cel care fusese ucis din porunca lui Şerban Cantacuzino, aparţinea prin legăturile de familie — îi venea nepot, după mamă, marelui ban Gheorghe Băleanu — unei grupări ostile Cantacuzinilor, a suferit cu întreaga familie şirul de persecuţii — pauperizare, pribegie — declanşate de Cantacuzinul voievod. Brâncoveanu — deşi îi cunoştea capacitatea, căci îl trimite cu o solie importantă în Transilvania, la austriacul Heissler, în 1689 — îl va privi cu o constantă suspiciune şi îi va încredinţa dregătorii mărunte. Astfel, a fost mare clucer de arie din 1692 pînă prin 1696, apoi ispravnic de banii haraciului pentru judeţul Vîlcea, în 1701; doi ani mai tîrziu, în 1703, se afla în funcţia de ispravnic la Ocnele-Mari, pentru ca din 1712 să ajungă mare vornic de Tîrgovişte[1]. Slujbe evident neînsemnate pentru o persoană cu ambiţiile viitorului cronicar (el va face cu adevărat carieră în divan abia către sfîrşitul vieţii, sub Nicolae Mavrocordat), care nu aveau cum trezi simpatie în sufletul celui ce se vedea marginalizat. Analizată însă din unghiul opus, situaţia lui Radu Popescu sub

[1] Unii specialişti îi atribuie lui Radu Popescu întreaga scriere. Pentru întreaga chestiune vezi Dumitru Velciu, *Cronicarul Radu Popescu*, Bucureşti, Editura Minerva, 1987.

[2] Pentru cariera lui Radu Popescu în vremea lui Constantin Brâncoveanu vezi D. Velciu, *op. cit.*, p. 59—74.

Brâncoveanu pare a arăta mai degrabă clemența domnească, întrucît — spirit neliniștit și fidel idealurilor „de partidă" — prin 1700 el era amestecat într-o uneltire împotriva voievodului, pusă la cale de Băleni și Știrbești. Se număra chiar printre capii uneltirii și va avea, în consecință, de suportat un scurt „stagiu" în temniță („pă unii dentr-aceștea, care li s-au dovedit faptele și vrăjmășiia împotriva domnii [i], i-au pedepsit puțină vreme cu închisoarea: pă Dumitrașscu Corbeanul paharnicul, pă Grigorie postelnicul Băleanul i pre Radul clucerul sin Hrizii" — precizează Radu Greceanu în redacția remaniată a cronicii sale), beneficiind apoi iarăși de bunăvoința Brâncoveanului (zice același cronicar: „Iar apoi domnul, din bunătatea sa milostivindu-se iarăși spre dînșii... i-au slobozit și i-au și miluit cu dregătorii și cu cinste la curte"), căci — am văzut — în 1701 fostul „pîrîș" era „ispravnic de banii haraciului" în Vîlcea.

Evocarea lui Constantin Brâncoveanu, în cronica pe care începe să o redacteze de prin 1718 sau 1719, nu-i putea stîrni lui Radu Popescu decît aprige resentimente. Antipatia va fi, prin urmare, sursa „semnelor dominante" în narațiunea consacrată acelui voievod de un scriitor ce pare a exprima aci un punct de vedere personal, căci altminteri în spațiul opțiunilor el se va dovedi, în alte rînduri un docil adept al opiniilor (mergînd pînă la acel deplasat filoturcism) lui Nicolae Mavrocordat. Această dușmănie (consecvent cultivată de un inscriptor capabil, care avea să-și modifice radical părerile, urmînd servil pozițiile patronului[1] deloc mascată (sau inabil drapată în propoziții cu țintă „moralizatoare") l-a făcut pe Radu Popescu să alcătuiască o cronică pe care un cunoscător avizat al istoriografiei muntene, C. Giurescu, o socotea „nedreaptă și sumară față de Brâncoveanu"[2].

[1] Uneori de-a dreptul deconcertant. Un exemplu: Aflați în preajma unei încuscriri cu Nicolae Mavrocordat, Cantacuzinii, consîngenii lui Șerban-vodă (cel care îl omorîse pe Hrizea din Popești), împotriva cărora Radu Popescu nu ostenise pînă atunci a se rosti cu vehemență, dobîndesc subit o incredibilă bunăvoință. Stolnicul Constantin Cantacuzino, pînă nu de mult „hoțul cel bătrîn", vinovat de crime și trădări succesive, devine „bătrînul și vestitul Costandin Cantacozino, biv-vel-stolnic", iar familia în ansamblu, foștii „feciori ai dracului" („saitanici oglulari" scrie autorul care știe bine turcește), „nemulțumitori", ingrați și ucigași prin vocație, își regăsesc brusc noblețea necesară pentru justificarea alianței în chestiune, ei „fiind dă neam blagorodnic și mai cinstit între toate neamurile boierimii Țării Rumânești".

[2] C. Giurescu, *Contribuțiuni la studiul cronicelor muntene*, București, 1906, p. 110.

Sub pana lui Radu Popescu, scriitor nelipsit de har (chemarea de „pamfletar" este în cazul lui certă) și atent — mai cu seamă în partea „memorialistică" a cronicii sale — la înlănțuirea structurilor, Constantin Brâncoveanu „coboară" implacabil — în etape semnalate prompt („... s-au făcut mai rău, mai cumplit...") de un autor ce încearcă a ne convinge că vehiculează judecăți nepărtinitoare, obiective, formulate în numele unui „etic" nealterat — către statutul de supremă și condamnabilă excepție în șirul domnilor țării. Diatriba pătimașă, meșteșugit tensionată (în cadrele acelei ofensive purificatoare ce are în vedere eradicări globale), propoziția „moralizatoare", rostită mereu în numele „binelui public", ca și zvonul subteran, necontrolabil, cu verificate capacități maculatorii, sînt laolaltă întrebuințate pentru construirea unor imagini concludente și constituirea concluziilor convingătoare. În codul lui, astfel zidit, Radu Popescu înregistrează chiar și tentativele de înlăturare a stăpînirii turcești sub rubrica „trădare politică", „hainie", și le așază (sprijinindu-se pe acel conformism, de-a dreptul iritant, de care vorbeam) între culpele grave. Cantacuzinii — cărora autorul le descoperă o adevărată vocație a „umbletelor" și a dezerțiunii — „nu s-au îndestulat în pîinea cea împărătească ce le dedésă în mînă de a o mînca, ci cerea den alte monarhii, bine nevăzut, numai prin nădéjde". Brâncoveanu însuși, în ciuda prudenței de care dădea, de regulă, dovadă („cu multe feliuri de meșteșuguri să nevoia ca să nu dea ochi cu turcii cei mari"), va fi totuși compromis de mărturiile prea marilor lui ambiții („cărțile ale acestor monarhi, nemți și muscali... că să dezlipise de cătră dînsul și să făcuse prințip de imperiu și cneaz de Moscoviia...") și nu va scăpa (pedeapsă meritată, în ordinea instalată de cronicar) de „sabia împăratului".

Demersul istoricului pare ordonat tocmai spre justificarea unei astfel de sancțiuni. Părtaș la crime (Radu Popescu îi indică pe Constantin Cantacuzino stolnicul și pe Constantin Brâncoveanu drept responsabili pentru moartea lui Șerban Cantacuzino), inițiator el însuși al unor suprimări („sursa" fiind, în cazul relatării împrejurărilor morții lui Scarlatache Mavrocordat, ca și în alte rînduri, de neverificat: „Mulți zicea pă acea vréme să-l fie otrăvit Costandin-vodă pentru nește pricini ce avea socrul cu ginerile între dînșii, ci aceasta Dumnezeu va ști mai bine și va plăti fieștecăruia după vina și fapta lui"), voievodul face în cronică o indezirabilă figură de individ tiranic, jefuitor (chemat la Adrianopol, el „au făcut alt adaos haraciului, 240 de pungi, peste cele 280, ce era mai nainte", spre „odihna inimii lui" și ca să-și salveze tronul), duplicitar, orgolios, demolator, setos

de putere și de parvenire, regizor perfid al unor aventuri politice europene.

Radu Popescu este însă un cărturar și un constructor rafinat al textului. Acest „Brâncoveanu al lui" (ce va fi opus, într-un sistem antitetic deja cunoscut, imaginii solare a patronului Mavrocordat, sediu al tuturor virtuților) reprezintă o *replică* — plasată pe același teren al teoretizărilor — scrisă spre contracararea tezelor predecesorilor. „Constantin-vodă Brâncoveanu — declară Radu Popescu, încercînd să facă o distincție între componentele dubletului *fericire-laudă* și polemizînd deschis cu Radu Greceanu și cu Anonimul Brâncovenesc, ale căror cronici le citise, verosimil — în domnia lui au fost fericit de toți oamenii țării, și încă și de oamenii altor țări, cît i s-au auzit numele, iar nu lăudat". Pentru că „alta iaste fericirea, alta iaste lauda" — continuă autorul, mutînd discuția pe palierul „generalului filozofic". „Iaste osăbire între laudă și între fericire, că să fericescu mulți împărați, crai, domni, boiari, pentru norocul ce au în viiața lor, după pofta și voia celor trupești lucruri, cum avuții multe să aibă, cu cinste, cu îndelungări de stăpîniri și altele ca acestea. Sînt darurile norocului, pe care și alți păgîni și tirani le-au avut, iar nu s-au lăudat de niscaiva fapte bune, că lauda iaste numai a faptelor celor bune ce face cineva în viiața lui și pe urma lui rămîne acea bunătate de o laudă oamenii."

Contestînd tocmai *virtutea* — relevată, ne amintim, entuziast de panegiriștii faimei voievodului —, Radu Popescu îl reduce pe Brâncoveanu la ipostaza de beneficiar, lipsit de merite, al jocului — favorabil la început — al „nărocului" („dar acestea au fost toate darurile norocului"), încadrîndu-i astfel viața și domnia (scurse în absența „faptei bune": „... iar Costandin-vodă nici o bunătate sufletească n-au arătat în viiața și domniia lui, pentru ca să să laude") într-o schemă în care tocmai imprevizibilitatea deciziilor „sorții schimbătoare" face toate finalurile lesne de întrevăzut. Contemplînd căderea tragică — pe deplin meritată, consideră cronicarul — a lui Constantin Brâncoveanu, vindicativul Radu Popescu îl „consacră" într-un „portret" aprig, vehement, virulent, proiectîndu-l — în fraze ce au, negreșit, forță — drept detestabil obiect al unei imprecații *in aeterno*: „... ci mai vîrtos iaste a să huli pentru multe fapte réle ce-au făcut în domniia lui, care au rămas la cei după urmă greutate și blestem. Avea o lăcomie mare peste măsură și greutate și blestem i-au rămas și lui. Obiceiurile cele bune ale țării, care cu multă socoteală și osteneală le-au făcut acei bătrîni, toate le-au stricat și le-au făcut după cum i-au plăcut lui. Slujito-

rimea care era de rădica numai haraci împărătescu pă toți i-au strînsu de i-au făcut podani pîn satele lui și ale rudelor lor, Cantacozinii, și alte nenumărate. După acéia, cea mai rea de toate, adaosile haraciului care l-au făcut turcii pentru binele casii lui, care din 250 pungi, ce au fost, cînd s-au pus el domn, iar el l-au făcut 520 pungi, de au rămas un blestem, de blestemă săracii de acest greu și vor să blésteme în véci."

În *redacțiile* muntene din veacul al XVIII-lea ce se întemeiază mai ales pe *Istoriile domnilor Țării Românești* — cum ar fi *Istoria* (sau *Cronica*) *Bălăcenească* și *Cronica de la Cluj* (denumită astfel de Nicolae Iorga, după locul unde s-a conservat manuscrisul[1]) — descrierea domniei lui Constantin Brâncoveanu (lipsită de știri noi) suferă reducții importante[2], adaosurile — atîtea cîte sînt — ținînd mai mult de *literatura* (o *literatură* cu un sîmbure real, desigur) ce începuse a se constitui în jurul voievodului cu sfîrșit cutremurător. „Secvențele căderii" marelui domn au fost cele ce au produs o impresie zguduitoare și au născut — evident în jurul unor nuclee transmise de martori — cele două *discursuri* brâncovenești pe care le inserează autorul *Istoriei Bălăcenești*: „Cuvîntarea către Ștefan Cantacuzino și către boieri" (rostită în preajma plecării la Istambul) și „Cuvîntarea adresată fiilor săi înainte de moarte"[3]. Este în afara

[1] Vezi Nicolae Iorga, *Cronicele muntene*, extras din *Analele Academiei Române*, Memoriile secțiunii istorice, seria a II-a, tom. XXI, București, 1899, p. 402—404.

[2] Situație care ne-a convins să renunțăm a le mai prezenta (sub forma unor excerpte, desigur) în prezenta antologie.

Mai tîrziu, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, se va ajunge și la un soi de prezentări-rezumat (în felul celei pe care o aflăm în *Istoria politică și geografică a Țării Românești de la cea mai veche a sa întemeiere pînă la anul 1774* a lui Mihai Cantacuzino), în care — dincolo de felurite inexactități — războiul cu austriecii din 1689 se învecinează cronologic cu conflictul din 1711. Citățm după traducerea lui George Sion (București, 1863), capitolul LI, *Chronologia domnilor*, p. 153—154: „Recomandat chiar de Șerban-vodă și cu priimirea generală a boierilor, Poarta a întărit domn pe Constantin Brâncoveanu. Atunce avîndu război turcii cu nemții, Constantin-vodă din poruncă împărătească a trecut cu oștirile turcești în Ungaria și în bătălie s-a pierdut Bălăceanu. Întorcîndu-se de acolo și deschizînd turcii război cu Petru împăratul Rusiei, a plecat din poruncă împărătească și Constantin-vodă și a mers pînă la Urlați, în județul Mehedinți (! ?)..."

[3] Pasaje pe care C. Giurescu (*Contribuțiuni la studiul cronicelor muntene*, p. 115) le identifică drept adaosuri originale.

oricărei îndoieli că aceste *discursuri* se aflau „în circulație", într-o formă deja constituită. Altfel nu s-ar putea explica similitudinile evidente dintre versiunea prezentă atît în *Istoria Bălăcenească* (redactată după anul 1724, an cu care se încheie prezentarea faptelor), cît și în *Cronica de la Cluj*, și textul contras pe care îl citează Anton Maria Del Chiaro în a sa *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia*, apărută la Veneția în 1718:

Istoria Bălăcenească [1]

„Filii mei, filii mei! Iata tote avutiile și orice alta am perdut. Să nu ne perdem ancai sufletele! Stați tare, barbatesce, dragii mei, și nu begați sama de morte; priviti la la Christos Mantuitorul nostru, quate au rebdat pentru noi și cu ce morte de ocara au murit! Credeți tare in acesta si nu ve mișcati, nici ve clathiti din credentia pravoslavnica pentru viatie și pentru lume aceasta! Aduceti-vă amente de S. Pavel, ce dice: que nici sabie, nici inbuldiala, nici morte, nici alta orice nu-l va despartii de Christos, que nu sent vrednice muncile și nevoile ceste de aici spre merirea ceia ce o va da Christos. Acum dara, o dulcii mei filii, cu sangele nostru se spalem peccatele nostre!..."

Del Chiaro [2]

„Fiii mei, fiți curajoși, am pierdut tot ce am avut în această lume; cel puțin să salvăm sufletele noastre și să ne spălam păcatele cu sîngele nostru".

„Discursul" din cartea lui Del Chiaro a trecut, se pare, împreună cu alte elemente privitoare la domnia lui Constantin Brâncoveanu, în opusculul lui Dimitrie Cantemir, *Evenimentele*

[1] Citățm după Nicolae Iorga, *Cronicele muntene* (p. 401), care reproduce „redacția bălăcenească" în forma (și cu ortografia) păstrată de *Cronica* lui Gheorghi Șincai (Șincai a utilizat o copie făcută pe la 1780 de un anume Vasile Vlad după un text prescris cu zece ani mai înainte de Samuil Micu-Clain, la Viena. Samuil Micu transcrisese un manuscris aflat în posesia uneia dintre fiicele lui Ioan Bălăceanu. Vezi Nicolae Iorga, *op. cit.*, p. 89—90; C. Giurescu, *op. cit.*, p. 114 și urm.).

[2] Citățm după Anton Maria Del Chiaro Fiorentino, *Revoluțiile Valahiei*, Iași, 1929, p. 125—126.

Cantacuzinilor și Brâncovenilor din Țara Muntenească[1], redactat în Rusia (între 1717 și 1718), cunoscut și sub un titlu — *Minunata revoluție a dreptății lui Dumnezeu asupra familiei vestiților Cantacuzini din Țara Românească și a Brâncovenilor* — ce face verosimil contactul cu lucrarea florentinului. Relațiile pot să fi fost, firește, mai complicate. *Istoria...* lui Del Chiaro s-a făcut repede cunoscută și utilizarea ei, imediat după apariție sau mai târziu (avem în vedere, de pildă, *Ghenealoghia Cantacuzinilor*, alcătuită de banul Mihai Cantacuzino prin 1787 în Rusia), la noi sau în Rusia, nu necesită o argumentare specială. Apelul la niște informații aflate în circulație (transmise în scris[2] ori oral[3]) a condus la constituirea unor „versiuni" deosebite pentru relatarea unuia și aceluiași eveniment (sau evenimente). Precum în cazul *ordinii* în care au fost descăpățînați Brâncovenii. Autorul necunoscut al *Istoriei oștirei ce s-au făcut asupra Moreii la anul 7223 (1715)* (Nicolae Iorga îl identifică în persoana unui Constantin Vătaful, aflat în suita paharnicului State Leurdeanu[4] trimis al lui Ștefan Cantacuzino la Poartă), martor la executarea voievodului și a fiilor lui (după opinia lui Nicolae Iorga), dă următoarea ordine: Constantin (fiul cel mare), Ștefan, Răducanu, Matei, Enache Văcărescu (ginerele lui Brâncoveanu) și Constantin Brâncoveanu[5], înșiruire pe care o aflăm și în relatarea lui

[1] „Iar cînd Brâncoveanu a văzut pre carnefice cu sabia goală, a deschis gura și a vorbit către copiii săi: «Fiți statornici, copiii mei! Noi am pierdut tot ce am avut pre lumea aceasta. Să păstrăm însă sufletele noastre, și să plătim păcatele noastre cu sîngele nostru»" (*Evenimentele...*, în *Operele principelui Demetriu Cantemir*, ediție de G. Sion, vol. V, București, 1878, p. 27—28).

[2] A se compara începutul „discursului către Ștefan Cantacuzino" în „relatarea bălăcenească" (scrisă, arătam, după 1724) — „De ți-au fost de domnie, pentru ce nu mi-au spus mie?..." (după N. Iorga, *op. cit.*, p. 400) — și pasajul corespunzător din *Istoria lui Costandin-vodă Brâncoveanu*, „cronică rimată" compusă după 1716:

„Dacă ț-au fost ție de domnie
De ce nu mi-ai spusu tu mie?
Eu ție ț-o fiu dăruit,
Cu pace să o fi stăpînit..."

(după *Poezie veche românească*, antologie de Mircea Scarlat, București, Editura Minerva, 1985, p. 116—117).

[3] *Istoria Bălăcenească* comunică și amănunte în legătură cu trupurile celor omorîți la Istanbul. La fel procedează și autorul *Istoriei oștirei ce s-au făcut asupra Moreii la anul 7223 (1715)*.

[4] Nicolae Iorga, *op. cit.*, p. 423.

[5] În *Arhiva Românească*, sub redacția lui Mihail Kogălniceanu, vol. II, Iași, 1845, p. 5.

Axinte Uricarul: „... și întîi au tăiat pe toate beizadelele aceste înaintea ochilor lui, începînd de la cel mai mare (Constantin — *n.n.*), și pe rînd pînă la cel mai mic (Matei — *n.n.*); apoi au tăiat pe un boier ce-l chiema Enache Văcărescul vel paharnic; pe urmă au tăiat și pe bătrînul Băsărab-vodă"[1]. În vreme ce Del Chiaro (și apoi, firește, Dimitrie Cantemir) întoarce complet ordinea, păstrînd doar locul ultim pentru domn: „Primul decapitat fu Văcărescu, apoi prințișorul cel mic Mateiaș, și al treilea fiu Răducanu (care urma să facă nunta, după învoirea vizirului), după care fură decapitați Ștefăniță și Constantin, cel mai mare, iar la urmă, nenorocitul voievod, părintele lor, care a fost spectator la această cruzime și barbarie"[2].

Nu mai insistăm, întrucît istoricii și-au spus cuvîntul, iar rostul acestor pagini nu atinge și o asemenea discuție.

Constantin Brâncoveanu, personalitate complexă ce va accede curînd către statutul de figură emblematică a istoriei românilor[3], a propus, neîndoielnic, cronicarilor vremii sale și istoricilor ce au urmat acelora subiecte de meditație de maximă însemnătate. Elogiile admiratorilor din imediata apropiere (marcate, unele, de un explicabil retorism de circumstanță) și vorbele grele ale inamicilor ireductibili (între ei și Dimitrie Cantemir[4]) au făcut loc, cu timpul, judecăților ce au reținut mai cu seamă sensurile majore ale acestei prezențe covîrșitoare în viața politică românească (avem în vedere toate cele trei Țări Române) și europeană de la îngemănarea veacurilor XVII și XVIII. „Încheierile" la care ajung cronicarii moldoveni (Neculce, chiar, care îl privește îndeobște pe Brâncoveanu cu un ochi critic, nu se poate opri să nu-i pună în lumină unele merite) — altfel

[1] Axinte Uricarul, *A doua domnie a lui Nicolae Mavrocordat*, în *Letopisețele Moldaviei și Valahiei*, publicate de Mihail Kogălniceanu, ed. 2, vol. II, București, 1872, p. 163.

[2] Del Chiaro, *op. cit.*, p. 125—126. Vezi și Dimitrie Cantemir *op. cit.*, p. 28.

[3] Pagini concise despre domnia lui vor intra în „culegerile de excerpte istorice" (alături de știri și relatări cu privire la evenimente istorice și politice însemnate), de felul celui copiat, la 25 martie 1793, de un anume Antohi Hociungu căpitan. Ms. nr. 3102 B.A.R., f. 116 r — 117: „N-am lăsat a nu scrie și pentru Constantin Vodă Basaraba ce-i zic Brâncoveanu, fiind la aceiași vreme domnul Țerei Românești".

[4] Care nu-l „uită" pe Brâncoveanu nici în *Vita Constantini Cantemyrii*, ca să nu mai vorbim de *Istoria ieroglifică*.

îndrituiți să reclame incontinenta și insistența înrîurire exercitată de puternicul voievod la Iași — ni se par edificatoare. Nicolae Costin îi apreciază clarviziunea politică, „negraba și chiverniseala cea bună", (opunîndu-le acțiunilor precipitatului Cantemir), iar fraza lui Axinte Uricarul (putînd servi drept încheiere cronicii lui Radu Greceanu: „Acest săvîrșit au luat acel vestit domn, Băsărab-vodă, carele au domnit 27 ani cu multă fericire și au făcut Țeara Muntenească știută și vestită în multe părți a lumei...") arată că rostul lucrării istoricului este să fixeze pentru viitorime demersurile depuse spre protejarea țării și a poporului, spre înălțarea edificiilor aducătoare de faimă și spre luminarea spiritelor. De aceea, poate, cel ce a compilat așa-zisa *Cronica de la Cluj* (conservată în ms. nr. 646 din Biblioteca Universității clujene) a simțit nevoia adăugării unui „panegiric" (Nicolae Iorga, *op. cit.*, p. 404) ce enumeră o parte din zidirile brâncovenești[1].

Sfîrșitul tragic al Brâncoveanului („tăierea nedreaptă a evlaviosului Constantin Basarab" — va spune grecul Mitrofan Grigoraș în a sa *Istorie pe scurt...*[2]), victimă a lăcomiei nepotolite a unor suzerani sîngeroși, a împrejurărilor politice (ajunse la o tensiune maximă) pe care — poate — ostenise să le mai scru-

[1] „In domniia lui făcut-au și o mănăstire piste Olt, ci să chiiamă Orezii, foarte frumoasă și bogată; mai făcut-au și la Brâncoveni mănăstire: fiind mică, o au surpat și o au făcut cu toate împrejur cu ce i s-au căzut. Mai făcut-au și acii în București o mănăstire ce-i zice Stîi Gheorghie, minunată și frumoasă, precum să vede: fiind mică și veche besérica, o au stricat-o și o au făcut mănăstire mare; făcut-au și han împrejur, însă la acest han au ajutat și boerimea și mănăstirile, pentru să aibă pomană la Sfîntul Mormînt. Făcut-au și pe Stîi Ioan aici în București, mănăstire și cu han împrejur; făcut-au și pe Stîi Sava, mănăstire și case de școală. Iar aice în București făcut-au și Doamna o besérică aice în București, de-i zice Besérica den-tr-o zi. Mai făcut-au Doamna și piste Olt doao mănăstiri de călugărițe: una să chiamă Mamul, iar alta Surpatele; făcut-au și tîrgul Tîrgoviștii iar, după cum au fost, scaunu domnesc, fiind pustiu; și multe bisérici, care au fost surpate, au dres, și casile domnești de iznoavă, numai pivnița fiind véche; și alte lucruri multe au deschis în zilele mării-sale, precum să véde. Făcut-au și rîndul de case despre Doamna, de aice den București..." (după Nicolae Iorga, *op. cit.*, p. 404).

[2] Mitrofan Grigoras, *Cronica Țării Românești (1714—1716)*, în D. Russo, *Studii istorice greco-române*, tomul II, București, 1939, p. 440—441 (traducerea cronicii la p. 441).

teze și să le domine, dar și a invidiei [1] și a setei de putere, nutrite tocmai de cei pe care îi înconjurase magnificent cu generoase înzestrări, i-a cutremurat pe contemporani, pe conaționalii voievodului ucis și pe străini. Un călător francez, Aubry la Montraye, care asistase la sîngeroasa privelişte de la Istanbul, îi oferă — prin cartea ce o tipăreşte în 1727 (*Voyage en Europe, Asie et Afrique*) — date prolificului autor al lui *Manon Lescaut* și astfel voievodul Constantin Brâncoveanu ajunge personaj în romanul Abatelui Prévost *Le monde moral*, publicat (postum) la Geneva, în 1764 [2].

În spațiul românesc *destinul literar* al lui vodă Brâncoveanu se plămădește nu mult după anul 1716, o dată cu apariția *Istoriei lui Costandin-vodă Brâncoveanul*, o compunere în versuri (încadrată de istorici în categoria „cronicilor rimate"), destul de întinsă, ce istorisește mazilirea, confruntarea cu Ștefan Cantacuzino, drumul spre Țarigrad, torturarea și uciderea voievodului și a feciorilor săi. În duh baroc (subiectul este declarat de la început ca „neobișnuit": „O povéste minunată...") autorul acestui text — ce va fi copiat [3] și „prefăcut" [4] apoi în mai multe rînduri — așază înspăimîntătoarea prăbușire sub semnul *sorții schimbătoare*, relevînd caracterul iluzoriu al celor lumești („Că lumea iaste trecătoare / Și încă foarte înșălătoare / Și mai mult amăgitoare") și egalitatea pe care, implacabilă, moartea o proclamă

---

[1] Zice același Grigoras: „Ci ei [...] ajunseră la culmea răutăților, la invidia care este pricina omorului, la invidie, zic, mama omorului, invidia care rănește de cele bune; invidia care nu caută ce vorbește, ci numai vorbește" (*op. cit.*, p. 440—441). Și constatarea lui consumă cu „pricina" pe care Pavel Popovici din Diesig o așeza, pe la 1813, în fruntea stihurilor sale elegiace ce deplîngeau uciderea lui Brâncoveanu:

„O, pizma cîtu-i de mare
Și cîtă face stricare!
Plîngi neam românesc
Dintru început Ea domnește
Și pre cei buni pustiește..."

(după *Cronici și povestiri românești versificate (sec. XVII—XVIII)*, studiu și ediție critică de Dan Simonescu, București, Ed. Academiei, 1967, p. 67).

[2] Vezi Andrei Pippidi, *Constantin Brâncoveanu, personaj al Abatelui Prévost*, în *Studii de literatură universală*, XVI, 1970, p. 163—181.

[3] Vezi Dan Simonescu, în *Cronici și povestiri românești versificate*, *Introducerea* la *Istoria lui Costandin-vodă Brâncoveanul*, p. 57 și urm.

[4] *Cîntecul* va căpăta o largă circulație, fiind prelucrat în duhul baladei populare. Secvențe ale sale vor intra în „vicleim" și în colinde (Dan Simonescu, *loc. cit.*).

asupra tuturor, indiferentă la măriri și glorii. Acesta este, desigur, *codrul* (o concluzie ce parafrazează aceeași „teză" va încheia poemul), dictat de un „cod literar" aflat atunci în consum, în limitele căruia se desfășoară însă foarte omeneasca istorie a unei căderi surprinzătoare, însoțită de jale, de imputări și dezvinovățiri, o istorie ce nu ignoră șirul real al întîmplărilor (autorul, care datează exact, știe, precum cel ce a scris deja citata *Istorie a ostirei ce s-au făcut asupra Moreii*, că prinșii au fost închiși întîi la Edicule, apoi la Bostangi-başa, spre a fi torturați), dar care își îngăduie și să invente (mai cu seamă în registrul lamentărilor și al imprecației, zise pe ton înalt[1]) într-o măsură ce o desparte limpede de „istorie" și o apropie de „literatură". Literatura română achiziționa astfel, deloc șovăielnic, una dintre primele ei figuri de un tragism autentic.

DAN HORIA MAZILU

LICEUL „NICOLAE BĂLCESCU" BIBLIOTECA BUCUREȘTI

[1] Precum *blestemul* rostit de soția celui răpus:

„— Oo! pahar ce l-am băut
Tot trupul mi s-au otrăvit!
Și cîți în lume de vor afla,
Toți de aceasta să vor mira,
De lucru ce s-au făcut
N-au mai fost pre acest pămînt,
Că dușmanii ne vîndură,
Că Iuda să împotriviră.
Urgie din ceri să pogoare
Pe dușmani ca să-i omoare
Și Domnul să le răsplătească
Și în tartar să-i muncească,
Muncile să nu sfîrșască.
Ei țara să o stăpînească!"

(după *Poezie veche românească*, p. 119).

GLOSAR

A

abá (pl. *abale*), s. f. — postav gros țesut din lînă.
acastasie, s. f. — tulburare, dezordine.
acic (pl. *acicuri*), s. n. — luntre.
actinamile, s. pl. — dispoziții, paragrafe ale unui tratat.
adecăte — adică.
adins, adv. — serios, fără glumă, în chip special.
agarlîc, s. n. — bagaje (ale ostașilor), calabalîc.
agă, s. m. — dregătorie, rang boieresc.
agărlîc, v. *agarlîc*.
ahtinamele, v. *actinamile*.
aielet, s. n. — provincie (regiune) în organizarea administrativă turcească.
alai, s. n. — pompă, ceremonie, cortegiu.
alai-bei, s. m. — comandant de regiment sau de escadron.
alcătui (a se), vb. refl. — a se înțelege, a se alia cu cineva.
amestecătură, s. f. — intrigă, clevetire, complot, dușmănie, neînțelegere.
ananghion, adj. — necesar, obligatoriu.
anatefter, s. n. — registru.
anemopiroma, s. f. — erizipel.
angărie, s. f. — corvoadă, povară.
angărie, v. *angarie*.
antefharistie, s. f. — recunoștință.
antiriu, s. n. — haină, lungă amplă, specifică vechii vestimentații boierești.
apesti (a), vb. — a zăbovi, a întîrzia ; a economisi.
apólasis, s. f. — hotărîre.
aporie, s. f. — nedumerire, îndoială, confuzie.

apostasie, s. f. — lepădarea unei confesiuni religioase; dezicerea de o credință religioasă.

apostat, adj. și s. — cel care se leapădă de o credință religioasă.

apristui (a), vb. — a face rost, a procura, a furniza.

aprod, s. m. — component al gărzii domnești, slujitor la curtea domnească.

arabagi-başa, s. m. — șeful unui convoi de căruțe, mai mare peste cărăuși.

arădica (a se), vb. refl. — a se ridica, a se scula, a porni.

arbănaş, s. m. — albanez.

areti (la Greceanu în lb. greacă), s. f. — virtute.

arhimandrie, s. f. — mănăstire condusă de un arhimandrit.

armadă, s. f. — flotă, armată.

armaş, s. m. — persoană înarmată, păzitor.

arnăut, s. m. — albanez, ostaș de neam albanez.

arnăut-paşa, s. m. — conducător al arnăuților (albanezilor).

arz, s. n. — memoriu (plîngere) trimis sultanului.

arzumagzar, s. n. — cerere adresată sultanului.

arzumazar, v. *argumagzar*.

aspru, s. m. — monedă de argint.

astruca (a), vb. — a înmormînta.

aşăzămînt, s. n. — organizare, înțelegere.

atişerif, v. *hatişerif*.

au, conj. — sau, ori.

audienție, s. f. — audiență.

avanie, s. f. — asuprire, exploatare, împilare.

axion, s. n. — imn religios cîntat, de obicei, la ceremonia înscăunării voievozilor.

B

bairam, s. n. — sărbătoare musulmană.

balghemez, s. n. — tun.

balgi-baş, s. m. — trimis imperial (uneori venea din partea hanului tătarilor) însărcinat cu ridicarea mierii și a cerii.

balgiu, s. m. — comerciant turc, specializat în negustoria cu miere.

baraiam, v. *bairam*.

bariam, v. *bairam*.

becisnic, adj. — neputincios, slab de fire, firav la trup, nevolnic.

beglerbei, s. m. — guvernator al unei provincii în sistemul administrativ turcesc.

begligii, s. m. pl. — funcționari turci însărcinați să cumpere oi sau să strîngă dijma de oi în Țările Române.

beilerbei, v. *beglerbei*.

beizadea, s. m. — fiul domnitorului.

beldie, s. f. — toiag, băț lung, prăjină.

betejăciune, s. f. — infirmitate.

bișiug, v. *bișug*.

bișug, s. n. — abundență, belșug.

bitpazar, s. n. — tîrgul păduchilor.

biv, invar. — fost.

blagocestiv, adj. — binecinstitor, evlavios.

blagorodnic, adj. — de obîrșie aleasă, nobil.

blagoslovenie, s. f. — binecuvîntare.

blestemăciune, s. f. — ticăloșie.

bogaz, v. *bohaz*.

bogoiavlenie, s. f. — Bobotează (Arătarea Domnului).

bohaz, s. n. — strîmtoare, gura unui rîu.

boiaren, v. *boiarin*.

boiarin, s. m. — boier.

bolovănit, part. — pavat cu bolovani.

bostangiu, s. m. — pedestraș din garda sultanului; trupele de bostangii aveau în grijă și grădinile seraiului imperial.

bragorodnic, v. *blagorodnic*.

brat, s. m. — frate (slav.).

*buluc-baș*a, s. m. — comandant de buluc, unitate militară compusă din 100 de soldați.

bumbașir, s. m. — funcționar ce avea în sarcină încasările și alte operații de ordin fiscal.

burcă, s. f. — șubă.

buțuci, s. m. pl. — lemne scobite în care erau fixate picioarele celor supuși torturilor.

C

cabaniță, s. f. — mantie domnească.

cadiu, s. m. — judecător turc.

caiaș (pl. *caiașuri*), s. n. — cerdac, cameră deschisă la etajul unei case.

caftan, s. n. — mantie lungă pe care sultanul (sau marele vizir) o dăruia domnitorului; la rîndul său, domnitorul dăruia caftane boierilor (caimacamilor, de regulă).

caic, s. n. — barcă fluvială cu pînze.

caimacam, s. m. — locțiitor al voievodului (sau al marelui vizir).

caimacan, v. *caimacam*.

calga, s. m. — prințul cel mai înalt în rang după han, locțiitor (uneori chiar succesor) al hanului tătarilor.

calgan, v. *calga*.

cantare, s. pl. — greutate (aproximativ 50 kg).

cap, (pl. *capete*), s. n. — conducător militar.

capegi-başa, s. m. — şeful uşierilor seraiului, între ale cărui îndatoriri intrau şi instalarea sau detronarea (mazilirea) domnitorilor.

capichehaia, s. m. — reprezentant al voievozilor români la Poarta otomană.

capigi-başa, v. *capegi-başa*.

capigilar-chihaiasî, s. m. — mai mare peste capegi-başi.

capuchehaie, v. *capichehaie*.

carită, v. carîtă.

carîtă, s. f. — trăsură închisă, caleaşcă domnească.

carte, s. f. — scrisoare, mesaj.

casap-başa, s. m. — slujbaş turc însărcinat să aprovizioneze armata cu carne.

catargă, s. f. — galeră întrebuințată şi ca loc de osîndă.

catastih (pl. *catastişe*), s. n. — registru.

cavga, v. *calga*.

cazaci de leată, s. m. pl. — ostaşi mercenari.

căpitănime, s. f. — şefi, comandanți militari.

căuta (a), vb. — a îngriji.

căzni (a), vb. — a chinui, a tortura.

ceacîrgi-başa, s. m. — mai mare peste vînătorii cu şoimi.

ceapcîn, s. n. — haină boierească scurtă; se purta aruncată pe umeri.

ceas, s. n. — moment.

ceasnic, s. n. — ceas dintr-un turn, orologiu.

ceauş, s. m. — gardian însărcinat cu paza prizonierilor (în timpul transportării lor); curier, ştafetă.

ceauş-baş, s. m. — ofițer superior în armata turcească.

celebi, adj. — nobil, distins; frumos; calificativ dat de turci grecilor bogați.

celebiu, v. *celebi*.

cerca (a), vb. — a întreba, a căuta, a iscodi.

cerși (a), cu participiu *cerșut* — a cere.
chehaia, s. m. — intendentul vizirului sau al unui pașă.
chică, s. f. — *(nemțească)* — tunsoare (nemțească).
chihaia, v. *chehaia*.
chintesă, v. *conteș*.
chivernisi (a), vb. — a conduce cu chibzuință treburile unei țări (gospodării etc.).
cihodar, v. *ciohodar*.
cin, s. m. — rang preoțesc sau călugăresc.
ciohodar, s. m. — funcționar cu felurite atribuții la curtea domnească.
ciorbagiu, s. m. — comandant de regiment în armata turcească.
cirac, s. m. — persoană de încredere, asociat, tovarăș.
ciudat, adj. — minunat, frumos; straniu.
ciudă, s. f. — miracol.
cîmpi (a se), vb. refl. — a așeza tabăra (militară).
cîndai, adv. — poate.
clipeală, s. f. — clipă, moment.
cliros, s. m. — cler.
cliseari, s. m. pl. — clerici.
clucer, s. m. — boier însărcinat cu aprovizionarea curții domnești.
cluciar, v. *clucer*.
cocon, s. m. — fiu de domnitor sau de boier.
colachie, s. f. — lingușire, slugărnicie.
comăndat, s. m. — comandant.
comis, s. m. — rang boieresc în divan; în grija comisului erau grajdurile voievodale.
comisar, s. m. — supraveghetor al diferitelor munci făcute pentru armată.
comișăl, s. m. — slujbaș la grajdurile voievodale.
conac, s. n. — popas organizat peste voievodul aflat în călătorie sau pentru feluriți oaspeți ce treceau prin țară.
conăci (a), vb. — a se odihni la un conac, a face popas.
conteni (a), vb. — a opri.
conteș, v. *contoș*.
contoș, s. n. — haină lungă, căptușită cu blănuri, purtată de voievod și de boieri.
coronație, s. f. — încoronare.
coștei (pl. *coșteie*), s. n. — castel.
crai, s. n. — rege.
crăie, s. f. — domnie.
crudatec, adj. — crud.

crudătate, s. f. — cruzime.
cucă, s. f. — căciulă înaltă cu pene de struț, purtată de domnitorii români în timpul ceremoniilor.
culonel, s. m. — colonel.
cumbaragi-başa, s. m. — căpetenia tunarilor în armata turcească.
cupar, s. m. — boier însărcinat cu umplerea paharelor la masa voievodului.
cura (a), vb. — a curge ; a alerga.
cuvios, adj. — convenabil, cuvenit, care se cuvine.

D

dajde, s. f. — bir, dare.
dajdie, v. *dajde*.
dăcindea, v. *decindea*.
dăns (dinsu, dînsu)-de-dimineață, loc. adv. — dis-de-dimineață.
dărăbanți, dărăbani, dorobani, s. m. pl. — soldați mercenari pedeștri.
dăzvoalbe, vb. — a lămuri, a explica.
deci, decii, adv. — apoi, după aceea.
decîndea, adv. — dincolo, de cealaltă parte.
diadoh, s. m. — moștenitor, moștenitor al tronului.
diaschedasi (a), vb. — a risipi, a împrăștia.
diată, diiată, s. f. — testament.
dijmariu, s. m. — slujbaș însărcinat cu adunarea dijmei.
dimighersie, s. f. — răscoală, răzvrătire.
direge (a), vb. — a repara, a drege, a îndrepta.
dires, part. — îndreptat, reparat, dres.
distihie, s. f. — nenorocire.
divan, s. n. — sfatul boierilor ; judecată (în divan), cercetare (în fața divanului).
dragoman, s. m. — traducător, interpret, tălmaci.
dvornic, v. *vornic*.

E

edosis, s. f. — știre, noutate.
efendi, s. m. — domn.
efhisi (a), vb. — a ura.
egheal (pl. *eghealuri*), s. n. — pricină, motiv.
elector, s. m. — cel care avea dreptul să aleagă un conducător.

elexien, s. f. — alegere.
enicer, v. *ienicer*.
estimp, adv. — în acest timp.
exaporiton, s. m. — confident, om de încredere.

F

fandasie, s. f. — închipuire, fantezie.
feligea, v. *feregea*.
feregea, s. f. — manta lungă purtată peste îmbrăcăminte.
ferman, s. n. — poruncă scrisă a sultanului.
fetfă, s. f. — sentință.
foișor, s. n. — pridvor, cerdac înalt.
fortaliții s. f. pl. — cetăți întărite, fortărețe.
frînc, s. m. — francez, italian.
frîncesc, adj. — franțuzesc, italienesc.
furcate, s. f. pl. — ambarcațiuni pentru transportul trupelor.

G

galga, v. *calga*.
galeon, s. n. — corabie de război.
gebegi-başa, s. m. — căpetenie a gebegiilor, cel care distribuia praful de pușcă.
gebegiu, s. m. — soldat care purta armură.
ghenarie, *ghenar*, s. m. — ianuarie.
ghenerales, *ghenerariu*, *ghinăral*, *ghinărariu*, s. m. — general.
ghenerălie, s. f. — gradul de general.
ghenerariusemus, v. *ghinărari sumus*.
ghieaur, s. m. — poreclă batjocoritoare pe care turcii o dădeau creștinilor.
ghinărari sumus, s. m. — generalisim.
giovaher, s. n. — giuvaer.
gîdea, s. m. — călău.
grație, s. f. — iertare.
grămătic, s. m. — scriitor în cancelaria voievodală, secretar.
greime, s. f. — greutate, povară, grosul (unei armate).
grîji (a), vb. — a pregăti.
grîjnic, adj. — grijuliu, atent.
groi, s. m. — conte.
gubernat, s. m. — guvernator.

H

hadăm-saip, s. m. — eunuc negru.
haiduc, s. m. — soldat infanterist în vechea armată maghiară.
hain, adj. și s. — trădător; rebel.
haini (a se), vb. refl. — a deveni hain, a trăda; a se răscula.
halai, v. *alai*.
halal (predicativ, în construcție antitetică cu *haram)* — noroc, folos.
haraciu, s. n. — tribut pe care îl plăteau turcilor Țările Române.
hartofilax, s. m. — păstrător al actelor, arhivar; bibliotecar al unei mănăstiri.
hasechiu, s. m. — soldat din paza seraiului imperial.
hasichiu, v. *hasechiu*.
hasnă, s. f. — folos.
hată, s. f. — necaz, supărare, pagubă.
hatășerif, v. *hatișerif*.
hatișerif, s. n. — ordin emis de sultan către proprii săi demnitari, ori către domnitorii Țărilor Române; semnătura autografă îl făcea obligatoriu.
hătman, s. m. — conducătorul armatei.
hazna, s. f. — tezaur, vistierie.
hazna-aga, s. m. — conducător al vistieriei.
haznadariu, s. m. — vistiernic.
hărăcer, s. m. — strîngător al tributului.
hărborie, s. f. — vitejie, cutezanță.
hîrborie, v. *hărborie*.
hoget, s. n. — act de proprietate.
horă, s. f. — împrejmuire, gard ocolitor.

I

iarbă, s. f. — praf de pușcă.
iazagiu, s. m. — grămătic specializat în scrierea actelor în limba turcă.
idiomă, s. f. — limbă, grai, idiom.
ienicer, s. m. — infanterist turc; adesea ienicerii alcătuiau garda imperială.
ienicer-aga (sau *agasî)*, s. m. — căpetenia ienicerilor.
ieration, s. n. — cler.
iernatec, s. n. — adăpost pentru iarnă.
ihram, s. m. — cuvertură din lînă; manta.

imbrihor, s. m. — delegat al sultanului în Țările Române; în sarcina lui intrau, între altele, înscăunarea ori destituirea domnitorilor.
imbrivor, v. *imbrihor*.
imbrohor, v. *imbrihor*.
inbrișor, v. *imbrihor*.
inicer, v. *ienicer*.
inicer-aga, v. *ienicer-aga*.
iproci, adv. — și celelalte, și așa mai departe.
iscusit, adj. — meșteșugit, frumos.
ispravnic, s. m. — boier sau curtean însărcinat cu rezolvarea unei sarcini; administrator, îngrijitor.
istov, s. n. — sfîrșit, moarte.
istov : de ~, loc. adv. — cu totul, de tot, pînă la epuizare.
işlîc, s. n. — căciulă domnească și boierească.
iznoavă : de ~, loc. adv. — din nou, de la început.
izvod, s. n. — manuscris, copie; versiune, redacție (a unui text).

Î

îmbrihor, v. *imbrihor*.
împoncișituri, s. f. pl. — certuri, intrigi.
împuțăciune, s. f. — ceartă, mustrare; imputare.
înfiera (a), vb. — a pune în fiare, a încătușa, a închide.
înmări (a), vb. — a crește, a mări, a spori, a adăuga.
înșela (a), vb. — a înșeua.
întinsoare, s. f. — mers întins, fără oprire.
învăluială, s. f. — neajuns, necaz, împrejurare neplăcută.
învîrteji (a se), vb. refl. — a se înapoia, a se întoarce.
învîrtejire, s. f. — înapoiere, întoarcere.

J

jarișce, s. f. — locul unde au fost niște construcții care au ars.
jăcaș, s. m. — jefuitor.
jitniță, v. *jicniță*.
jicniță, s. f. — magazie de grîu, hambar.
joimir, s. m. — soldat polonez angajat cu leafă.
județ, s. n. — dregător.

L

latură : de o ~, loc. adv. — deoparte.
laț, s. m. — cursă.
lați, s. m. pl. — lăteți, scînduri lungi și subțiri.
lavră, s. f. — mănăstire mare, cu un regim special în ierarhia mănăstirească.
lăngoare, s. f. — tifos, lingoare.
lefeciu, v. *lefegiu*.
lefegiu, s. m. — mercenar, soldat angajat cu plată.
limbă, s. f. — prizonier de la care se obțineau informații.
limie, s. f. — haină din blană de samur.
litie, s. f. — slujbă religioasă, procesiune religioasă.
liubov, s. f. — dragoste, iubire.
logofăt, s. m. — boier mare, conducător al divanului domnesc.

M

maghistan, v. *meghistan*.
mahometesc, v. *mohametesc*.
malcontent, adj. — nemulțumit.
malotea, s. f. — haină scurtă căptușită cu blănuri scumpe.
mansip, v. *mansup*.
mansup, s. n. — dregătorie, rang, post, funcție.
manzîl, v. *mazîl*.
marchiez, s. m. — marchiz.
marghiol, s. m. — pișicher, șiret.
margine, s. f. — graniță, zonă de graniță.
mas, s. n. — loc de popas, peste noapte.
mataragi-başa, s. m. — comandant al mataragiilor (subofițeri din armata unui pașă).
mazăl, v. *mazîl*.
mazăli, v. *mazîli*.
mazîl, s. m. — domnitor (boier) scos din scaun (slujbă), destituit.
mazîli (a), vb. — a scoate din funcție, a destitui.
măhramă, s. f. — maramă, basma.
mărginean, adj. — locuitor în zona de frontieră.
mătci, s. f. pl. — părțile de lîngă cotor ale chitanțelor.
medelnicer, s. m. — boier care avea îndatorirea să toarne apă pe mîini domnitorului.
medetu, medetu, gheaur bezebat — vai, vai, ghiaurii ne-au călcat.
megalopsihie, s. f. — mărinimie.

meghistan, s. m. — înalt demnitar turc.

mehter-başa, s. m. — conducătorul muzicanţilor.

meidan, s. n., în expresia: „a scoate (sau a ieşi) la meidan" — a da pe faţă, a face cunoscut.

meletisi (a), vb. — a gîndi, a studia, a socoti.

mertic (pl. *mertice*), s. n. — taln, porţie de alimente, sumă de bani care se acordă periodic unei instituţii.

meser, adj. — sărac.

meseţa, s. f. — lună (a anului).

meşteşug, s. n. — vicleşug, şiretenie.

metathesis, s. f. — mutare, strămutare, schimbare.

meterhanea, s. f. — muzică militară turcească.

metodon, s. n. — metodă, mijloc.

mirie, s. f. — bir, impozit; instituţia otomană care încasa haraciul şi birurile.

mîlcomi (a), vb. — a linişti, a potoli.

mîncătură, s. f. — intrigă; asuprire, exploatare.

mîrzac, s. m. — tătar de viţă nobilă, care avea în subordine o unitate militară.

mnoga leta, în expresia „a cînta *mnoga leta*" — a cînta „mulţi ani trăiască".

mod, s. n. — fel.

mohametesc, adj. — mahomedan.

mojic, adj. şi s. m. — om simplu, de rînd.

molitvă, s. f. — rugăciune.

moschicesc, adj. — rusesc, moscovit.

moscos, s. n. — lichid parfumat (esenţă) întrebuinţat la prepararea pomezilor.

mozavirie, s. f. — intrigă, calomnie; pîră.

mucarel, v. *mucarer*.

macarem, v. *mucarer*.

mucarer, s. n. — firman pentru confirmarea domnitorilor români de către Poarta otomană; birul plătit turcilor cu acest prilej.

muftiu, s. m. — şeful religiei mahomedane.

mujdea, s. f. — veste bună.

mulţumită, s. f. — mulţumire.

mumbaşir, v. *bumbaşir*.

muncă, s. f. — chin, tortură, caznă.

munci (a), vb. — a unelti; a chinui.

musaip, s. m. — consilier de taină, om de încredere.

muselim, s. m. — locţiitorul unui guvernator.

N

nacealnic, s. m. — comandant, şef.
năpusti (a), vb. — a părăsi, a abandona.
năstav, s. n. — îndemn, îmboldire.
năstăvi (a), vb. — a îndemna, a îmboldi.
neapestit, nepestit, part. — neîntîrziat.
necuvios, adj. — care nu se cade, care nu se cuvine, neconvenabil.
nemeş, s. m. — nobil în Transilvania medievală.
nemiş, v. *nemeş*.
nepedepsit, part. — neînvăţat, neinstruit.
nesilnicie, s. f. — îndărătnicie, brutalitate.
neştiinţă : pe ~, loc. adv. — pe ascuns, în taină.
neştine, pron. — oarecine, cineva.
neuniciune, s. f. — neunire.
nevoi (a se), vb. refl. — a se strădui.
nevoitor, adj. — silitor.
nohai, s. m. pl. — tătari.
norod (pl. *noroade*), s. n. — popor.
numei (a), vb. — a numi, a denumi.

O

oareşicînd, adv. — cîndva.
obadă (pl. *obezi*), s. f. — unealtă de tortură compusă din bucăţi de lemn în care se imobilizau picioarele celor condamnaţi.
obicină, s. f. — obicei.
obiciui (a), vb. — a obişnui.
obiciuit, part. — obişnuit.
oblăduitor, s. m. — conducător, cîrmuitor.
obligaţie, s. f. — îndatorire.
oborî (a), vb. — a trînti, a doborî, a da jos.
obroc, s. n. — recipient de mărimea unei baniţe.
obşte, s. f. — comunitate, societate ; mulţime.
obuz, s. n. — tabără militară.
ocaz, s. n. — decret, ordin, ucaz.
ogeac, s. n. — corp de soldaţi ; componenţi ai aceleiaşi bresle.
oglu, s. m. — fiu.
olac, s. m. — curier, ştafetă ; *de ~* loc. adv. — în grabă, foarte repede.

olat, s. n. — provincie, regiune, ținut.
oltar, s. n. — altar.
opreală, s. f. — arestare, reținere.
oraţie, s. f. — discurs, cuvîntare.
ordie, s. f. — armată, oștire.
organ, s. n. — instrument; p. ext. persoană folosită ca unealtă pentru îndeplinirea unei misiuni.
orguliu, adj. — norocos.
orîndui (a), vb. — a întocmi, a organiza.
ort, s. n. — monedă (un sfert dintr-un leu vechi).
ortac, s. m. — tovarăș.
osebi (a), vb. — a deosebi.
osfeştanie, s. f. — sfeștanie, sfințirea apei de anumite sărbători.
osfinţi (a), vb. — a sfinți.
osîrdie, s. f. — zel, sîrguință.
oşti (a), vb. — a purta un război, a lupta.
oştire, s. f. — desfășurare de trupe; luptă.
otac, s. n. — adăpost provizoriu; cort; lagăr.
otcîrmuitură, s. f. — conducere.
oteşi (a), vb. — a potoli, a stinge.
otprăvuire, s. f. — trimitere.
oturac, s. n. — popas.

P

paharnic, s. m. — boier de divan, care turna vin în paharul domnitorului.
paic, s. m. — soldat din garda sultanului sau a domnitorului.
palangă (pl. *pălângi*), s. f. — fortificație făcută din pari de lemn bătuți în pămînt.
paminte, s. f. — pomenire (a morților).
panurghie, s. f. — vicleșug, înșelăciune.
parahorisis, s. f. — îngăduință, permisiune.
paralaxis, s. f. — pompă, alai.
parisie, s. f. — sinceritate, încredere.
parolă, s. f. — angajament.
patholă, s. f. — ură ascunsă, dușmănie, pică.
patimă, s. f. — suferință, durere.
pelivanie, s. f. — pehlivănie, de la pehlivan „acrobat, jongler, saltimbanc, scamator".
peritomi, — sărbătoare religioasă (în ziua de 1 ianuarie).

pesmed (pl. *pesmeduri*), s. n. — preparat cu apă de trandafir; pîine uscată, preparată pentru o campanie militară.
petnari, s. — protipendadă.
petrecanie, s. f. — moarte; petrecere, trai.
petrecere, s. f. — înmormîntare.
petrecire, v. *petrecere*.
piscopie, s. f. — episcopie.
pîine, s. f. — grîne.
pîlc (pl. *pîlcuri*), s. n. — unitate militară.
plean, s. n. — pradă, pradă de război.
plenui (a), vb. — a jefui.
poate-fi, loc. adv. — probabil, poate.
pocaianie, s. f. — pocăință.
poclon, s. n. — plocon, dar.
podan, s. m. — birnic, clăcaș.
podină, s. f. — podea.
pohtă, s. f. — poftă, dorință.
politic, adj. — priceput, îndemînatic, iscusit.
politie, s. f. — stat, oraș; atitudine, purtare cuviincioasă.
pompă (pl. *pompe*), s. f. — ceremonie, alai.
pont, s. n. — punct, articol, paragraf, dispoziție dintr-un tratat sau înțelegere.
portar, s. m. — boier care avea grijă de oaspeții turci.
postelnic, s. m. — unul dintre marii boieri ai divanului domnesc; în sarcina lui intra și îngrijirea camerei de dormit a voievodului.
povotnic, s. m. — cal ținut de căpăstru.
pozlovim : ne ~, vb. — nu permitem.
practic, adj. — iscusit, priceput.
prapor, s. n. — steag (și bisericesc).
pravoslavie, s. f. — ortodoxie, dreaptă-credință.
pravoslavnic, adj. — ortodox, drept-credincios.
prăvitoriu, s. m. — supraveghetor.
prelăsti, v. *prilesti*.
prezidiu (pl. *prezidii*), s. n. — conducere.
prigoneală, s. f. — persecuție, prigoană.
prilăsti, v. *prilesti*.
prilesti (a), vb. — a înșela, a amăgi, a minți.
princeps, s. m. — prinț.
prințip, v. *princeps*.
prisecit, part. — spart, ciobit.
pristăvire, s. f. — moarte.
prochimen, s. n. — subiect.

proclet, adj. — blestemat.
proin, adj. invar. — fost (referitor la un rang).
pronie, s. f. — putere cerească.
proscalisi (a), vb. — a invita, a pofti.
prost, adj. — simplu.
proxenisi (a), vb. — a trata, a negocia.
punct, s. n. — hotărîre, dispoziție (dintr-un tratat).
purcede (a), vb. — a porni, a pleca.
pusteire, s. f. — devastare.

R

raia, s. f. — nume dat de turci Țării Românești și Moldovei, întrucît plăteau haraci, dar nu erau administrate de Poartă.
rascuri, s. n. pl. — vreascuri, ramuri.
răbduliv, adj. — răbdător.
rădica cap, loc. verb. — a se revolta, a se răscula.
răvaș, s. n. — bilet, scrisoare; document prin care se întărea ceva.
războli (a se), vb. refl. — a se îmbolnăvi.
rebel, s. m. — răsculat, revoltat.
rebeliș, v. *rebel*.
recipospolita, s. f. — statul polonez; curtea ori suita regelui Poloniei (?).
reghement, s. n. — regiment.
reiz-efendi, s. m. — comandant militar cu un rang înalt în Imperiul Otoman.
rezident, s. m. — sol, ambasador, reprezentant diplomatic.
rînduiele, s. f. pl. — porții de alimente.
robiciune, s. f. — robie.
robine, s. n. pl. — rubine, pietre scumpe.
rod (pl. *roduri*), s. n. — neam, familie.
ruptoare, s. f. — impunere fiscală.

S

saragea, s. f. — corp de călăreți din armata neregulată turcească; ostaș mercenar în armata turcească.
sarai, s. n. — palatul sultanului.
sarascher, s. m. — general comandant de armată, șef militar al unei provincii.

saraschiar, v. *saraschier*.

sămui (a), vb. — a asemăna.

sărdar, v. *serdar*.

săvai, conj. — măcar că, chiar.

scandalisi (a), vb. — a (se) certa.

scaun, s. n. — reședință domnească; domnie; capitală a țării: tron domnesc.

scorni (a), vb. — a răscoli, a stîrni, a inventa.

scutelnic, s. m. — persoană scutită de impozite.

seamă, s. f. — număr, cantitate; socoteli.

seimeni, s. m. pl. — soldați mercenari străini folosiți pentru paza curții domnești.

selam malichim — formulă de salut.

seraschier, seraschier, v. *saraschier*.

serdar, s. m. — rang boieresc, conducător militar.

serdenghesti, s. m. — ostaș voluntar.

sfeti, sveti, adj. — sfînt.

siimeni, v. *seimeni*.

silictariu, v. *silihtariu*.

silihdariu, v. *silihtariu*.

silihtariu, s. m. — mareșal al curții la turci.

sin, s. m. — fiu.

sinharisi (a), vb. — a da, a dărui.

sinheretisi (a), vb. — a felicita.

sirile, s. f. pl. — vase de apă.

sîrbcă, s. f. — sîrboaică.

sîrgu : de ~, loc. adv. — repede, degrabă.

slomn, s. n. — șopron.

sluger, s. m. — rang în divanul domnesc; slugerul se îngrijea de aprovizionarea curții domnești cu carne și lumînări.

slugiiar, v. *sluger*.

sminti (a), vb. — a zăpăci.

sofisi (a), vb. — a sfătui, a învăța.

spăsitor, adj. și s. m. — mîntuitor, salvator.

spătar, s. m. — boier care purta sabia voievodală, comandant al armatei.

spătăria cea mare — încăpere din palatul voievodal destinată ceremoniilor.

spătăria cea mică — încăperea de lucru a voievodului.

spodobi (a), vb. — a învrednici.

spurcat, part. — murdar.

stambolchilă, s. f. — chilă la Istanbul.

statheros, adj. — tare, nemișcat.

steag, s. n. — unitate militară.
stenahorisi (a), vb. — a încurca, a strîmtora.
stepeană, s. f. — grad, rang, treaptă (socială).
stoliță, s. f. — capitală.
stolnic, s. m. — rang boieresc al cărui deținător se ocupa de masa domnească.
strămutare, s. f. — schimbare.
strica (a), vb. — a dăuna, a nimici.
subașă, s. m. — agent de poliție (la turci); primarul unui sat.
sumă, s. f. — cantitate, mărime.
surguciu, s. n. — podoabă din pene scumpe și pietre prețioase, pusă la căciulă.
surlar, s. m. — cîntăreț din surlă.

Ș

șaică, s. f. — vas mic cu pînze pentru transportul persoanelor și al mărfurilor.
șaitanici oglulari, s. m. pl. — fiii diavolului.
șătrar, s. m. — rang boieresc al cărui deținător se îngrijea de corturile unei tabere militare.
șleahta, s. f. — nobilimea poloneză.

T

tabulhana, s. f. — muzică militară turcească.
taifa, s. f. — ceată, suită, alai.
talhăș, s. n. — raport făcut de vizir pentru numirea sau demiterea unui domnitor.
talhiș, v. *talhăș*.
tambulhana, v. *tabulhana*.
tălpiz, adj. — viclean, șiret, intrigant.
tălpizie, s. f. — intrigă, înșelăciune.
tărziman, v. *terziman*.
tefter, s. n. — registru de impozite, biruri.
tefterdar, s. m. — demnitar turc însărcinat cu problemele financiare.
telhăș, v. *talhăș*
telpiz, v. *tălpiz*.
terziman, s. m. — tălmaci, traducător la Poarta otomană.
tetrapod, s. n. — masă pe care se așază icoanele în biserică.

ticălos, adj. — sărac, mizer, nenorocit.
tină, s. f. — noroi, mocirlă.
titulus, s. n. — titlu.
tîmplă, s. f. — iconostas.
tîrnosanie, s. f. — sfințirea unei biserici.
tocmi (a), vb. — a pune ordine, a face rînduială.
topciu, s. m. — tunar.
topu-başa, s. m. — căpetenie a tunarilor în armata turcească.
tratapod, v. *tetrapod*.
treti, num. — al treilea.
trezvi (a), vb. — a trezi.
trîmbă, s. f. — ceată, grup de oameni (ostași).
tui (pl. *tuiuri*), s. n. — insemn al puterii compus dintr-o coadă albă de cal, atîrnată de o lance ce avea în vîrf semiluna.
tult, s. m. — monedă.

Ț

țară, s. f. — poporul de rînd, populația.
țărimonie, s. f. — ceremonie, ceremonial.
țelebiu, v. *celebiu*.

U

ulema, s. m. — teolog turc, comentator al *Coranului*.
ulemanlîc, s. n. — rangul de ulema.
umblet, s. n. — acțiune subversivă, uneltire.
uzmet, v. *huzmet*.

V

val, s. n. — supărare, necaz.
vartă, s. f. — strajă, pază, gardă.
varvar, adj. — barbar.
varvaratită, s. f. — barbarie.
vătaf, s. m. — căpetenie de oșteni, conducător al unui grup de slujbași sau ostași ai domnitorului.
vechil, s. m. — locțiitor.
vel, adj. invar. — mare (pe lîngă numele unor ranguri boierești).
vezir, s. m. — nume dat miniștrilor la turci.

vezir-agasî, s. m. — şeful vizirilor.
vezirazim, s. m. — marele vizir.
viitor, în expresia „iaste viitor" — este pe cale să sosească, va veni.
vistiar, v. *vistier*.
vistier, s. m. — boier care administra veniturile ţării.
vistiernic, v. *vistier*.
vizaret, s. n. — demnitatea de vizir.
vizir, v. *vezir*.
vlădicesc, adj. — mitropolitan (episcopal).
voie-rea, s. f. — întristare, mîhnire.
vornec, v. *vornic*.
vornic, s. m. — rang în divanul domnesc; deţinătorul lui era însărcinat cu afacerile interne, cu pricinile de judecată şi cu supravegherea curţii domneşti.
vorovă, s. f. — vorbă.
vtori, num. — al doilea.

Z

za (pl. *zale*), s. f. — platoşă, armură.
za, prep. — la, de.
zagaragi-başa, s. m. — comandantul unui regiment de ieniceri
zahara, v. *zaharea*.
zaharea, s. f. — provizii, hrană pentru oameni şi animale în timpul unei campanii militare.
zarvă (pl. *zarve*), s. f. — tulburare.
zavisnec, v. *zavistnic*.
zavistie, s. f. — invidie, pizmă.
zavistnic, adj. — intrigant, invidios.
zăticni (a), vb. — a împiedica, a opri.
zburatec, adj. — uşuratic.
zicălură, s. f. — cîntec, melodie interpretată la un instrument.
zmult, adj. — scos, tras (despre sabie).
zorba (pl. *zorbale*), s. f. — revoltă, răscoală.
zulum, s. n. — nedreptate, strîmbătate.

BIBLIOGRAFIE

CRONICA LUI RADU GRECEANU

I. Ediții

Începătura istoriii vieții luminatului și preacreștinului domnului Țării Rumânești Io[an] Costandin Brâncoveanu Basarab voievod..., publicată de Nicolae Bălcescu în *Magazin istoric pentru Dacia*, an. II, 1846, p. 129—176, 193—228, 321—354.

Nicolae Bălcescu va retipări textul în *Cronicarii Țării Românești*, vol. II, București, 1847, p. 1—116.

In *Istoria Moldo-Românei*, colecție inițiată de librarul G. Ioanid, vol. II, București, 1859, p. 166—278.

Din cronicile Țării Românești: Viața lui Costandin-vodă Brâncoveanu de Radu vel logofăt Grecianu, ediție de Ștefan D. Grecianu, București, C. Göbl, 1906.

Începătura istoriii vieții luminatului și preacreștinului domnului Țării Rumânești, Io[an] Costandin Brâncoveanu Basarab voievod, dă cînd Dumnezeu cu domnia l-au încoronat, pentru vremile și întîmplările ce în pământul acesta, în zilele Măriei-sale, s-au întîmplat, în *Cronicari munteni*, ediție de M. Gregorian, studiu introductiv de Eugen Stănescu, vol. II, București, Editura pentru Literatură, 1961, p. 7—273.

Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu voievod (1688—1714), studiu introductiv și ediție critică de Aurora Ilieș, București, Editura Academiei, 1970.

Cronicari munteni, vol. III. *Radu Greceanu*, București, Editura Minerva, colecția „Biblioteca pentru toți", 1984, p. 7—257 (reproduce textul editat de M. Gregorian în 1961).

II. Referințe critice

Gr. G. Tocilescu, *Studie critice asupra cronicelor române*, în *Revista pentru istorie, archeologie și filologie*, an. II, 1884, tom. I, fasc. 2.

I. G. Sbiera, *Mișcări culturale și literare la românii din stînga Dunării în răstimpul de la 1504 la 1714*, Cernăuți, 1897, p. 195—200.

Nicolae Iorga, *Cronicele muntene*, în *Analele Academiei Române*, Memoriile secțiunii istorice, seria a II-a, tom. XXI, București, 1899, p. 326—338.

Nicolae Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*, București, 1901, vol. I, p. 31, 60; vol. II, p. 505—513 (volumul I a fost reeditat, cu unele completări, în 1925; volumul II a fost reeditat în 1926 (p. 66—76); a se vedea și ediția din 1969, îngrijită de B. Theodorescu).

Ștefan D. Grecianu, *Scrierile lui Radu Logofătul cronicarul*, București, C. Göbl, 1904.

Giorge Pascu, *Istoriea literaturii române din secolul XVII*, Iași, 1922, p. 152—159.

Sextil Pușcariu, *Istoria literaturii române. Epoca veche*, Sibiu, 1920; ed. a 2-a (revăzută și întregită, la care trimitem — p. 117—118), 1930; ed. a 3-a, 1936; a se vedea și recenta reeditare (text îngrijit de Magdalena Vulpe, cu o postfață de Dan C. Mihăilescu), București, Editura Eminescu, 1987, p. 98—99.

Ioan C. Filitti, *Cine erau frații cărturari Radu și Șerban Greceanu* în *Revista istorică română*, IV, 1934, p. 65—70.

G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1941, p. 37; în ed. a 2-a, revăzută și adăugită (îngrijită de Al. Piru), București, Editura Minerva, 1982, p. 32.

N. Cartojan, *Istoria literaturii române vechi*, vol. III, București, 1945, p. 214—219, 232—233, 250—254; ed. a 2-a, București, Editura Minerva, 1980, p. 455—460.

Ștefan Ciobanu, *Istoria literaturii române vechi*, vol. I, București, 1947, p. 306—310.

Al. Piru, *Literatura română veche*, București, Editura pentru Literatură, 1961, p. 309—314 (ed. a 2-a, 1962; ed. a 3-a sub titlul: *Istoria literaturii române*, vol. I, Editura Didactică și Pedagogică, 1970, p. 212—216; a se vedea și *Istoria literaturii române de la origini pînă la 1830*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1977, p. 229—333).

Eugen Stănescu, *Valoarea istorică și literară a cronicilor muntene*, studiu introductiv la *Cronicari munteni*, ediție de M. Gregorian, vol. I, p. V-CXXVI.

I. D. Lăudat, *Istoria literaturii române vechi*, partea a II-a, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1963, p. 44—57.

* * * *Istoria literaturii române*, vol. I, București, Editura Academiei, 1964, p. 568—575.

G. Ivașcu, *Istoria literaturii române*, vol. I, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1969, p. 233—235.

Aurora Ilieș, *Studiul introductiv* la *Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu voievod (1688—1714)*, ediție critică de Aurora Ilieș, București, Editura Academiei, 1970.

Petre V. Haneș, *Studii de istorie literară*, București, Editura Minerva, 1970, p. 74—131.

E. Negrici, *O variantă a cronicii lui Radu Greceanu*, în *Ramuri*, an. VIII, 1971, nr. 7.

Alexandru Duțu, *Umaniștii români și cultura europeană*, București, Editura Minerva, 1974, p. 83, 96—100, 112, 122, 185.

Cătălina Velculescu, *Un manuscris cu fragmente din cronica lui Radu Greceanu*, în *Revista de istorie și teorie literară*, XXIII, 1974, nr. 4, p. 547—549.

Dan Horia Mazilu, *Cronicarii munteni*, București, Editura Minerva, 1978, p. 147—228; de același autor, *Studiul introductiv* la ediția *Cronicari munteni*, vol. I, București, Editura Minerva, colecția „Biblioteca pentru toți", 1984, p. XXIV—XXX.

E. Negrici, *Figura spiritului creator*, București, Editura Cartea Românească, 1978, p. 165—182.

* * * *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, București, Editura Academiei, 1979, p. 410—414 (cu o bogată bibliografie; autorul articolului: Rodica Șuiu).

CRONICA ANONIMĂ BRÂNCOVENEASCĂ

I. Ediții

Istoria Țării Românești de la anul 1689 încoace, continuată de un anonim, publicată de Nicolae Bălcescu în *Magazin istoric pentru Dacia*, an. V, 1847, p. 93—184.

(Fragmente) la Nicolae Iorga, *Continuarea memoriilor lui Radu Popescu și întregirea lor de un anonim*, în *Studii și documente privitoare la istoria românilor*, vol. III, București, 1901, p. 22—29.

Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 până la martie 1717, ediție și introducere de Constantin Grecescu, cu o prefață de Dan Simonescu, București, Editura Științifică, 1959.

Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 până la martie 1717 (Cronica anonimă despre Brâncoveanu), în *Cronicari munteni*, ediție de M. Gregorian, studiu introductiv de Eugen Stănescu, vol. II, București, Editura pentru Literatură, 1961, p. 275—352.

II. Referințe critice

I. G. Sbiera, *Mișcări culturale și literare la românii din stînga Dunării în răstimpul de la 1504 la 1714*, Cernăuți, 1897, p. 206—207.

Nicolae Iorga, *Cronicele muntene*, în *Analele Academiei Române*, Memoriile secțiunii istorice, seria a II-a, tom. XXI, București, 1899, p. 361—377.

Nicolae Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*, ed. a II-a, vol. I, București, 1925, p. 143—153.

C. Giurescu, *Contribuțiuni la studiul cronicelor muntene*, București, 1906, p. 120—150.

Ion Roman, *Paternitatea „Istoriei Țării Românești de la 1689 încoace"*, în *Preocupări literare*, an. V, 1940, nr. 10, p. 608—613.

Scarlat Struțeanu, *Doi umaniști ardeleni la curtea lui C. Brâncoveanu*, în *Ramuri*, an. XXXIII, 1941, nr. 1—2.

N. Cartojan, *Pagini de literatură românească veche. O cronică anonimă despre C. Brâncoveanu*, în *Cele trei Crișuri*, an. XXII, 1941, p. 53—56.

G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1941, p. 35—36; ed. a II-a, București, 1982, p. 30—32.

N. Cartojan, *Istoria literaturii române vechi*, vol. III, București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1945, p. 254—260; ed. a II-a, București, Editura Minerva, 1980, p. 460—471.

Constantin Grecescu, *Cîteva observații asupra „Cronicei anonime a Țării Românești de la 1688 înainte"*, în *Hrisovul*, an. V, 1945, p. 62—74.

Constantin Grecescu, *„Istoria Țării Românești de la 1688 încoace"*, în *Revista istorică română*, 1947, p. 54—69.

Constantin Grecescu, *Introducere* la *Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 până la martie 1717*, București, Editura Științifică, 1959.

Dan Simonescu, *Prefață* la *Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 până la martie 1717*, ediție de Constantin Grecescu, București, Editura Științifică, 1959.

Al. Piru, *Literatura română veche*, București, Editura pentru Literatură, 1961, p. 316—327 (a se vedea și ed. a II-a, 1962, ed. a III-a, 1970, p. 288—296, precum și — de același autor — *Istoria literaturii române de la origini până la 1830*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1977, p. 235—242).

Șerban Cioculescu, *Varietăți critice*, București, Editura pentru Literatură, 1966, p. 45—49.

Eugen Stănescu, *Valoarea istorică și literară a cronicilor muntene*, studiu introductiv la *Cronicari munteni* I, ediție de M. Gregorian, București, Editura pentru Literatură, 1961, p. V—CXXVI.

I. D. Lăudat, *Istoria literaturii române vechi*, partea a II-a, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1963, p. 27—43.

Istoria literaturii române, vol. I, București, Editura Academiei, 1964, p. 575—582.

Elvira Sorohan, *Cronica anonimă despre Constantin Brâncoveanu. Contribuții cu privire la data scrierii și autorului ei*, în *Analele Universității Al. I. Cuza. Iași*, seria „Științe sociale", an XII, 1966, nr. 1, p. 81—86.

G. Ivașcu, *Istoria literaturii române*, vol. I, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1969, p. 261—264.

G. Țepelea — Gh. Bulgăr, *Momente din evoluția limbii române literare*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1973, p. 90—91.

Al. Piru, *Analize și sinteze critice*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1973, p. 29—31.

Mircea Cociu, *Paternitatea „Anonimului brâncovenesc" în lumina criticii interne*, în *Revista de istorie și teorie literară*, an XXV, 1976, nr. 1, p. 71—81.

Mircea Cociu, *Izvoarele și datarea „Anonimului brâncovenesc". O reconsiderare a argumentelor*, în *Revista de istorie și teorie literară*, an. XXVI, 1977, nr. 4, p. 521—534.

Dan Horia Mazilu, *Cronicarii munteni*, București, Editura Minerva, 1978, p. 229—280; vezi, de același autor, *Studiul introductiv* la ediția *Cronicari munteni*, vol. I, București, Editura Minerva, 1984, p. XXX—XXXV.